EBUBEKİR CÂBİR EL-CEZÂİRÎ

En Kolay TEFSİR

mektup

اَعُوذُبِاللّٰه مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَن الرَحِيمْ

Ebubekir Câbir el-Cezâirî
Mescid-i Nebevî-i Şerif Vâizi

EN KOLAY TEFSİR
(EYSERU'T-TEFÂSİR)

Mektup Yayınları: 39

Yayına hazırlayan
RECEP ÖZKAN,
EMİNE ÖZKAN ŞENLİKOĞLU

Arapça adı
EYSERU'T-TEFÂSİR

Yayın Danışmanı
ZİYA ERYILMAZ

Türkçe Kontrol
AHMET KÜÇÜKAĞA

Dizgi-Mizampaj
MET & FAN

Baskı
ÖZENER MATBAASI
Tel: 0(212) 612 50 70

Cilt
SEZGİN NEŞRİYAT
Tel: 517 79 88

Mektup Yayınları

Yavuzselim Caddesi No: 19 34240 - Fatih-İSTANBUL
Tel: 525 27 06 - 521 83 10 - Fax: 534 18 71

Tercüme Kurulu

Ziya ERYILMAZ
Salih UÇAN
Vahdettin İNCE
Ahmet ÖZDEMİR
Ali KELEŞ
Ahmet VAROL

8. CİLT

ÇEVİRİ: Sekizinci Cilt

Ali KELEŞ
Ziya ERYILMAZ
Salih UÇAN

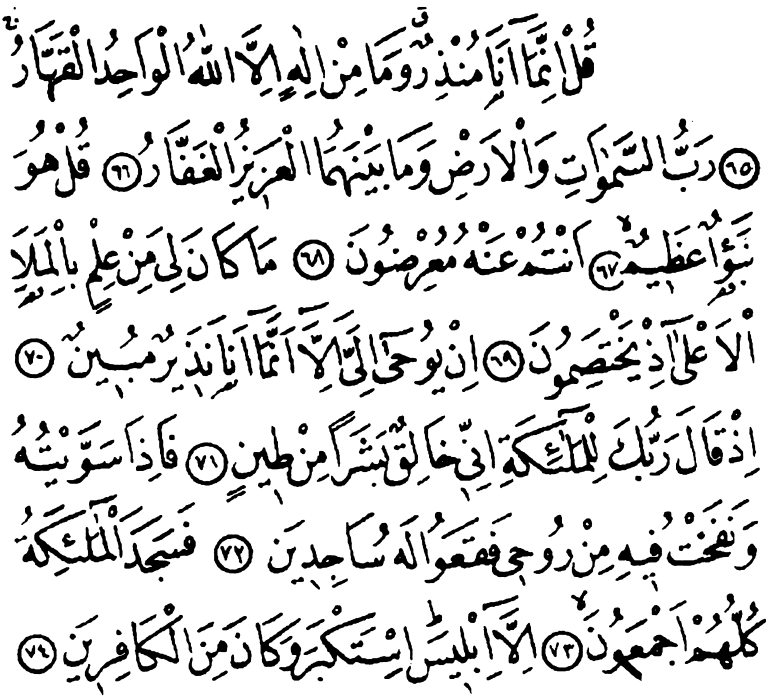

65- De ki: "Ben ancak bir uyarıcıyım. Tek ve her şeyi kahreden Allah'tan başka ilah yoktur."

66- "O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabb'idir, daima üstündür, çok bağışlayandır."

67- De ki: "O, büyük bir haberdir."

68- "Ama gafletinizden dolayı siz ondan yüz çeviriyorsunuz."

69- "Yüce topluluk tartışırlarken aralarında neler geçtiği hakkında bir bilgim yoktu."

70- "Ben ancak apaçık bir uyarıcı olduğum için bu bilgi bana vahyediliyor."

71- Rabb'in meleklere demişti ki: "Ben çamurdan bir insan yaratacağım."

72- "Onu biçimlendirip ona ruhumdan üflediğim zaman derhal ona secdeye kapanın!"

73- Meleklerin hepsi tüm olarak secde ettiler.

74- Yalnız İblis etmedi, büyüklük tasladı ve kafirlerden oldu.

SÖZLÜK

قُلْ	De. Ey Rasûlümüz, Allah'ın azabından korkutarak kavminin müşriklerine şöyle de.
وَ مَا مِنْ اِلٰهٍ اِلاَّ اللّٰهُ الْوَاحِدُ	Gücü her şeye yeten tek Allah'tan başka hiç bir ilah yoktur.
الْقَهَّارُ	Kahreden.
اَلْعَزِيزُ الْغَفَّارُ	Güçlüdür ve çok bağışlayıcıdır. Yani, istediğine engel olunamayan bir güçlüdür, kullarından tevbe edenleri bağışlayandır.
قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ	De ki, o büyük bir haberdir. Ey Rasûlümüz, Mekkeli müşriklere de ki: "Kur'an büyük bir haberdir."
اَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ	Siz ondan yüz çeviriyorsunuz. Onu dinlemeyi ve manalarını düşünmeyi istemiyorsunuz.
بِالْمَلَإِ الْاَعْلٰى	"Melei âlâda": Adem'in yaratılışı konusunda kendileriyle konuşulurken, melekleri bilmen söz konusu değildi.
اِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ	Hani Rabbin meleklere şöyle demişti: "Kur'an'ın sana vahyedildiğine delil olarak onlara şunu anlat, Rabbin meleklere şöyle demişti."
خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ	Ben topraktan bir insan yaratacağım. Ben topraktan Adem'i yaratacağım.
مِنْ رُوحِي	Ruhumdan. Ruh, ateşin kömüre, suyun ağaca yahut elektriğin tellere sirayeti gibi bedene sirayet eden ruhani bir varlıktır.
اِلاَّ اِبْلِيسَ	İblis Hariç. O, secde etmedi.
اِسْتَكْبَرَ	Büyüklendi. Kıskanarak ve büyüklenerek Adem'e secde etmekte büyüklenmişti.

AÇIKLAMA

Kıssaların, Cennet ve Cehennem'de geçen olayların ve açıklanan tevhid, peygamberlik, yeniden dirilme ve cezanın anlatımından sonra Allah, Rasûlüne, Kureyş müşriklerine şöyle demesini emrediyor:

"De ki, ben ancak bir uyarıcıyım."

Yani, ben Allah'ı inkar eden, ayetlerini, ahireti yalanlayan, O'na kulluğu

bırakıp, düşmanı olan Şeytana kulluk eden herkesi gerekli olan azabdan korkutucuyum. Aynı şekilde zatıyla, sıfatlarıyla, yaratıcılığı ve sadece kendisine ibadet edilmesiyle, her güçlüye ve her zorbaya gücü yeten Allah'tan baş-ka ilah olmadığını, yerin göklerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbi olduğunu izah ederek haber veriyorum. Yani O, yerin, göklerin ve bunların arasında bulunanların sahibi, bu konuda kendisinin ortağı olmaksızın onların idarecisidir. Onun kendisini inkar eden ve kendisine isyan edene hakettiği cezayı veren ve kendisine yönelip hidayetine uyanı çok bağışlayandır.

"De ki: Bu büyük bir haberdir."

Siz ondan yüz çeviriyorsunuz. Allah (c.c.), Rasûlüne, Mekke'li müşriklere şöyle demesini emrediyor:

"Bu Kur'an ve onun içeriği olan tevhid, peygamberlik, yeniden dirilme ahiretteki olayların anlatımı, Cennet ve Cehennem'in özelliklerini anlatmak büyük bir haberdir. Oysa siz o Kur'an'dan yüz çeviriyorsunuz, onu dinlemeyi, ona inanmayı ve onun hidayetiyle doğru yola ulaşmayı kabul etmiyorsunuz."

Bunu yaparken de benim Kur'an'ı uydurduğumu ve onun zayıf bir delil olduğunu iddia ediyorsunuz. Halbuki sizin deliliniz size ve hem benim hem de sizin rabbiniz olan Allah'a iftiram olabilir. Benim daha önce vahiyden haberim de yoktu.

"Hani Allah meleklere; "ben bir insan yaratacağım" diye söylemişti. Melekler şöyle demişti:(1) Orada kan döküp fesad çıkaracak kimseler mi ya-

(1) Bu konuda farklı görüşler vardır. Doğru olan görüş ise tefsirde anlatılanıdır. Burada geçen "mele-i âlâ" meleklerdir, kendi aralarında Hz. Adem'e secde etme ve İblis'in bundan geri durmasıdır. Fakat sünen hadisiyle bu ayetlerde geçen olay kastedilmemiştir. Bu hadis şöyledir: "Gece kalktım, benim için takdir edildiği kadar namaz kıldık. Namazda daldım, sonra kendime geldim. Bir de baktım ki en güzel şekilde Rabbimle karşı karşıyayım. Allah şöyle buyurdu: "Ey Muhammed, "mele-i ala'nın hangi konuda tartıştığını biliyor musun?" Ben de; "Ey Rabbim, bilmiyorum," dedim. O üç kere aynı şeyi tekrarladı onun avuç içine omuzuma koyduğunu gördüm. Göğsünde onun parmaklarının soğukluğunu hissettim. Benim için her şey aydınlandı ve her şeyi anladım. Allah yine şöyle buyurdu.. "Ey muhammed, 'mele-i âlâ'da hangi konuda tartışıyorlardı? Ben de; "keffaretler konusunda" dedim. O da; "keffaretler nedir" diye sordu. Ben de: "Ayakların cemaata gitmesi namazdan sonra mescidde oturması, sıkıntı anında abdestin bol suyla alınmasıdır," dedim Bunun üzerine Allah: "Derecat nedir?" diye sordu. Ben de; "yedirmek, yumuşak sözlü olmak, insanlar uyurken namaz kılmaktır" dedim. Allah "haydi iste" dedi en de, "Allah'ım, senden hayır işler yapmayı, kötülükleri terketmeyi, fakirleri sevmeyi, beni affetmeni ve bana acımanı istiyorum" dedim. Eğer bir kavme azap vermek istersen, azaba uğratmadan ruhumu al. Senden sevgini, senin sevdiklerinin sevgisini, senin sevgine yaklaştıracak amelin sevgisini istiyorum, dedim."

ratacaksın? Ben nasıl olur da, Allah'tan vahyedilmemiş olan bir şeyi bilebilir ve anlatabilirim? Ey halkım, bana sadece vahyediliyor. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."

"Bana size musallat olmam ve sizi köleleştirmek, işlerimi gördürmek ve bana hizmet etmeniz için şiddetle yakalamam emredilmedi."

Bana ancak bir gerçeği izah etmem vahyedildi. Bu gerçek te ben sizi yine Allah'ı inkar eden ve Allah'a kullukta ortak koşan kişiler için hazırlanan azabdan uyarıcıyım.

"Hani Rabbin meleklere: "Muhakkak ki, ben topraktan insan yaratacağım" demişti. Bu insan, Adem (a.s.)'dir." Adem'in yaratılışını tamamlayıp, ruhumdan ona üfleyince, dolayısıyla da o canlanıp normal bir insan olunca, onun için secde edin."

Emrime itaat etmek ve kulumuzu selamlamak için yere secdeye kapanın, bütün melekler hepsi secde ettiler. İster gökte olan melekler olsun, ister yerde olan melekler olsun secde ettiler. Ancak İblis secde etmedi. Kendisinin ateşten, onun ise topraktan olduğu için Adem'den daha hayırlı olduğu iddiasıyla, ondan üstün olduğu şeklindeki kıskançlılığı sebebiyle secde etmedi. Bu kibir ve kıskançlığı yüzünden de kafirlerden oldu. Çünkü Allah'a itaat etmeyi reddetti. Nasıl olur da şeytan Allah'a isyan edebilir?

SONUÇ

1- Tevhid delilleriyle açıklanmıştır.

2- Peygamberlik ve vahiy, Allah katından gelen haberin şahitliğiyle anlatılmıştır.

3- İblis, Hz. Adem'e düşmandır. Onu düşmanlığa iten ise haset ve kibirdir. Bu ikisi kulun en kötü sıfatlarındandır.

4- Bir konuda ayet ve hadis varken, ayet ve hadisi bırakıp kıyas etmek aynen İblis'in kıyısında olduğu gibi kötü ve batıl olduğu açıklanmıştır. Çünkü İblis ateşi, toprağa kıyas etmiş ve ateşin daha üstün olduğu görüşünü benimsemiştir. Bundan dolayı da helak olmuştur. Çünkü toprak daha üstündür. Ateş yakar, toprak ise canlandırır. Ölümle hayat arası ne kadar farklıdır.

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ ۖ أَسْتَكْبَرْتَ
أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ ﴿٧٥﴾ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ
مِنْ طِينٍ ﴿٧٦﴾ قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٧٧﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ
لَعْنَتِي إِلَىٰ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٧٨﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٧٩﴾ قَالَ
فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿٨٠﴾ إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ
لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٢﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴿٨٣﴾
قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ ﴿٨٤﴾ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٦﴾
إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ ﴿٨٨﴾

75- Rabb'in ona dedi ki: "Ey İblis, iki elimle yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir? Büyüklük mü tasladın, yoksa yücelerden mi oldun?"

76- Dedi: "Ben ondan iyiyim. Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın."

77- Buyurdu ki: "Haydi çık oradan, sen kovuldun!"

78- "Ta ceza gününe kadar lanetim üzerindedir!"

79- "Rabb'im," dedi "öyleyse yeniden dirilecekleri güne kadar bana süre ver."

80- Buyurdu: "Haydi sen süre verilenlerdensin."

81- "O belli vaktin gününe kadar."

82- İblis dedi: "Senin izzet ve şerefine and olsun ki, onların tümünü azdıracağım."

83- "Yalnız onlardan ihlaslı kulların hariç, onlara dokunmayacağım."

84- Buyurdu ki: "Gerçektir sen benim halis kullarımı kandıramazsın ve ben gerçek olarak diyorum ki:"

85- "Senden ve onlar içinde sana uyan kimselerden gelenler ile cehennemi dolduracağım!"

86- De ki: "Ben sizden buna karşı bir ücret istemiyorum. Ve ben yapmacık yapanlardan, yaptığı uydurmalarla peygamberlik taslayanlardan değilim."

87- "O Kur'an, ancak bütün alemlere öğüttür."

88- "Bir süre sonra onun haberinin doğruluğunu gayet iyi bileceksiniz!"

SÖZLÜK

لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ	Elimle yarattığım için. Bu, Adem'dir. Bu ifade Adem (a.s.)'in şerefine işaret etmektedir.
اَسْتَكْبَرْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ	Böbürlendin ve gururlananlardan oldun? Şu an böbürlendin ve gururlananlardan oldun.
فَاخْرُجْ مِنْهَا	Oradan. Yani, Cennet'ten çık.
فَاِنَّكَ رَجِيمٌ	Şüphesiz sen kovulmuş birisin.
وَ اِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِى اِلَى يَوْمِ الدِّينِ	Ceza gününe kadar lanetim senin üzerinedir. Allah onu cennetten kovdu ve ona lanet etti. Lanet kıyamet gününe kadar rahmetinden uzaklaştırmaktır.
قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْنِى	Ey Rabbim, beni ertele dedi. Ölümümü geciktir, insanların diriltilecekleri güne kadar beni sağ bırak.
اِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ	Bilinen güne kadar. İlk üfürmeye kadar. Bu üfürme ölüm ve yok oluş üfürmesidir.
اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ	Onlardan, içten bağlı kulların hariç.
قُلْ مَا اَسْاَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ	De ki, ona karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Tebliğe karşılık bana vereceğiniz bir ücret istemiyorum.

وَ مَا اَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِيْنَ — Kendiliğinden bir şey iddia eden kimselerden de değilim. Kur'an'ı kendiliğinden söyleyenlerden de değilim. Ben sizi, kendiliğimden uyarmıyorum.

اِنْ هُوَ اِلاَّ ذِكْرٌ لِلْعَالَمِيْنَ — Bu ancak alemler için bir öğüttür. Kur'an'dan okuduğum ve konuştuğum hidayet, ancak alemler için bir uyarıdır.

وَ لَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِيْنٍ — Bir müddet sonra onun haberini bileceksiniz. Ey yalanlayanlar, bir müddet sonra Kur'an, mü'minler için mükâfaat, kafirler için verdiği tehdit haberini bileceksiniz.

AÇIKLAMA

Ayetler Allah'la, kulu İblis arasında geçenleri anlatıyor. "Mele-i âlâ'daki konuşmayı anlatmaya devam ediyor. İblis Adem'e secde etmeyince, Allah şöyle buyurdu:

"Ey İblis, kudretimle yarattığıma, seni secde etmekten alıkoyan nedir?"

Hangi şey senin secde etmeni engelliyor. Oysa ben sana secde etmeni emrettim. Böbürlendin mi, yoksa gururlananlardan mı oldun? Allah'ın sorduğu bu soru İblis'i azarlama ve vazgeçirmeye yöneliktir. İblis ise Allah'ın haber verdiği şu ifadelerle cevap vermiştir:

"O dedi ki: "Beni ateşten yarattın, onu ise topraktan yarattın."

Lanetlenmiş Şeytan, akıl sahiplerinin reddedeceği yanlış bir kıyas kullanmıştır. Çünkü ateş topraktan asla üstün değildir. Ateş yakar ve kül olur. Toprak ise yakmaz, hayatın kendileriyle devam ettiği çeşitli gıdalar, hububat, meyve, sebze ve etler ondan oluşur. Dahası, insanın aslı ve yaratılış maddesi topraktır. Eğer lanetli Şeytan düşünebilseydi, toprağın şerefi daha fazlaydı Burada Allah ona şöyle diyor:

"Cennet'ten çık. Çünkü sen kovulmuş, uzaklaştırılmış birisin?"

Allah'ın rahmetinde kalman uygun değildir. Lanetim kıyamet gününe kadar senin üzerinedir. Hayatın boyunca lanetim senden ayrılmaz. Burada geçen lanet, hayat boyu rahmetinden uzaklaşmaktır.

Allah'ın rahmetinden ümit kesince İblis şöyle diyor:

"Ey rabbim, beni insanların dirileceği güne kadar ertele, beni sağ bırak, öldürme. Ta ki Ademoğullarını saptırmam mümkün olsun." İblis de insanlar gibi belli bir müddet sonra ölecektir. Dolayısıyla o da ölümü tadacaktır. Allah

onun içinde sakladığı düşünceyi bildiğinden ona şöyle cevap veriyor: "Sen, bilinen bir vakte kadar, yani ilk üfürmeye kadar mühlet verilenlerdensin."

Neticede diğer insanlarla beraber İblis de ölecektir. İblis mühlet verildiğini bilince, utanmaz bir yüz ve sert bir ifadeyle Allah'ın gücüne yemin ederek şöyle dedi:

"Kudretine yemin ederim ki, kalpden bağlı olandan hariç, onların tamamını saptıracağım"

İblis, Allah'ın kendine itaat ve cennette komşuluk için seçtiği mü'min kullarını saptıramayacaktır.

İblis'e cevap olarak Allah şöyle buyurmuştur:

"O buyurdu ki: Doğrudur. İşte ben gerçeği söylüyorum."

Ben hakk'ım ve hakikati söylüyorum. Cehennem'i sen ve onlardan sana uyanlarla dolduracağım. Yani, insan ve cinlerle dolduracağım. Buraya kadar "mele-i ala"da geçen tartışma devam etmiştir. Hz. Muhammed (s.av.) bu tartışmayı, eğer ona vahyedilmemiş olsa, nasıl bilecek ve haber verecekti? Allah, Rasûlüne, peygamberliğini yalanlayan kavmine şöyle demesini söylüyor:

"Ben, sizden tebliğime karşılık bir ücret istemiyorum."

Kendiliğinden bir şey iddia eden kimselerden de değilim. Yani, Allah'a iftira eden ve onun söylemediğini söyleyen kimselerden de değilim.(1)

Bu Kur'an, alemler için ancak bir öğüttür?"

Yani, insan ve cinden oluşan alemler için bir öğüttür. Onlar kur'an'la öğüt alır, ona inanır ve onunla hidayete ererler.

"Bir zaman sonra onun haberini bileceksiniz."

Onun haber verdiği müjde ve tehdidin doğruluğunu ve içerdiği hükümlerin uygunluğunu bileceksiniz. Bir kısmı bunu Bedir günü, bir kısmı Fetih günü bir kısmı da ölüm anında anlamıştır.

---

(1) Tekellüf kendini ilgilendirmeyen şeye karışma manasındadır. Tekellüf kişiye gücü yetmediği için yapması veya bilmesi zor olan şeye denir. İbn Abbas'tan şöyle rivayet edilir: Bilmediği sorulan bir kişi bilmiyorum desin, kendiliğinden bir şey iddia etmesin. Çünkü onun bilmiyorum demesi bir ilimdir. Allah peygamberine şöyle buyurmuştur: "De ki, buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum," kendiliğinden uyduran kişilerden de değilim.

SONUÇ

1- Böbürlenme ve hased kötülenmiş, haram kılınmış ve cezası açıklanmıştır.

2- Eğer doğru şekilde yapılırsa kıyas caizdir. Âyette yanlış kıyasın tehlikeleri de açıklanmıştır.

3- Allah'ın adına, sıfatlarına ve isimlerine yemin caizdir.

4- Ayetlerde şu açıklanmıştır: Kendisi sapmak istemeyen kişiyi saptırmaya şeytanın gücü yetmez.

5- Gerçeği ve dini açıklamak için ücret almak caiz değildir.

6- Allah'a ve Rasûlüne karşı iftira atmak ve onları yalanlamak küfürdür.

7- Kısa veya uzun bir zaman sonra Kur'an'ın haber verdiği olayların doğruluğu ortaya çıkmıştır.

Sûre 39
Zümer Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 75

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ① إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ
بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ ② أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ
وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا
إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ
إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ③ لَّوْ أَرَادَ اللَّهُ أَن يَتَّخِذَ
وَلَدًا لَّاصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَانَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ
الْقَهَّارُ ④

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1- Kitab'ın indirilmesi, aziz, hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafındandır.

2- Biz bu Kitab'ı sana hak ile indirdik; sen, dini yalnız Allah'a halis kılarak O'na kulluk et.

3- İyi bil ki, halis din yalnız Allah'ındır. O'ndan başka veliler edinerek: "Biz bunlara, sırf bizi Allah'a yaklaştırmaları için tapıyoruz," diyenlere gelince: Şüphesiz ki Allah, onlar arasında, ayrılığa düştükleri konuda hükmünü verecektir. Allah, yalancı, nankör insanı doğru yola iletmez.

4- Eğer Allah çocuk edinmek isteseydi, yarattıklarından dilediğini seçerdi. O bundan münezzehtir yücedir. O tek ve kahredici Allah'tır.

SÖZLÜK

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ Kitabın indirilmesi. Yani, Kur'an Allah katındandır.

اَلْعَزِيزِ الْحَكِيمِ Güçlü ve hakim olan. Yani, mülkünde güçlü, yaratış ve idaresinde hikmet sahibi.

مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ Dini Allah için halis kılarak. Yani, sadece ona ibadet ederek, başka birini ona ibadette ortak koşmayarak.

لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ Dostlar, put ortaklar.
اَوْلِيَاءَ

لِيُقَرِّبُونَا اِلَى اللَّهِ زُلْفَى Bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye ve Allah katında bize şefaat etsinler diye.

مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ Allah'a karşı yalan söyleyen, Allah'tan başkasına O'na ibadette ortak koşan.

سُبْحَانَهُ Münezzehtir. Çocuk ve ortaktan münezzehtir.

هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ O her şeye gücü yeten tek Allah'tır. Mülk ve idaresinde ortağı olmayan gerçek ilah Allah'tır.

AÇIKLAMA

"Kitabın indirilmesi, güçlü ve hakim olan Allah katındandır."

Allah, kitab'ın kendi tarafından indirildiğini haber veriyor. O, düşmanlarından intikam almada güçlüdür ve mahlukatın idaresinde hakimdir. O kitab hiç bir şekilde başkası katından değildir.

"Biz sana kitabı hakla indirdik."

Allah, Rasûlüne "biz sana kitabı, yani Kur'an'ı getirdiği ve davet ettiği akâid, ibadet ve hükümlerde hakkı açıklayıcı olarak indirdik" diye haber veriyor.

"Öyleyse dini Allah'a halis kılarak O'na kulluk et."

Başkasına ibadet etme. çünkü ibadet asla başkası için uygun değildir.

"Dikkat edin, halis din Allah'ındır. Ondan başkasına ibadet edecekleri dostlar yani ortaklar edinenler, biz onlara sadece bizi Allah'a yaklaştırsınlar ve ihtiyaçlarımızın karşılanması konusunda bizim için şefaatçı olsunlar diye ibadet ediyoruz. Allah, mü'minlerle ihtilafa düştükleri konularda aralarında hükmedecektir?"

Bu, kıyamet günü olacaktır. Herkese adaletiyle hakettiği nimet veya azabı verecektir.

"Muhakkak ki, Allah yalancı ve inkarcı olan kimseyi doğru yola ulaştırmaz."

Allah bazı insanların, hidayetinden mahrum olduğunu haber veriyor. Onlar fesadla meşgul olan, dolayısıyla da Allah'a ve kullarına karşı yalan söyleyen, iftira etmenin kendileri için ayrılmaz bir özelliği olduğu kimselerdir. Onlar inkar etmişler, Allah'ı, ayetlerini Rasûlünü ve ahireti inkarda aşırılığa gitmişlerdir. Dolayısıyla da inkar onların ayrılmaz bir özelliği olmuştur. İşte kulların bu tutumları, Allah'ın, hidayet etme konusundaki kuralıdır. Fakat onlar kendi inat ve inkarlarında ısrar etmekle kendilerini ebedi cehenneme hazırlamışlardır.

"Allah eğer çocuk edinmek isteseydi –melekler Allah'ın kızlarıdır diyen müşriklerin iddia ettiği, hristiyanların; "İsa Allah'ın oğludur," yahudilerin de "Üzeyir Allah'ın oğludur-" dedikleri gibi– eğer Allah kendisi için çocuğun olmasını isteseydi, yarattığından dilediğini seçerdi."

Müşrikler iftira ederek Allah çocuk edindi diyorlardı. Halbuki Allah sonradan olanların sıfatlarından ve yarattıklarına muhtaç olmaktan münezzehtir. Çünkü Allah bütün mahlukatı yaratandır. Mülk, otorite ve hükmünde ortağı olmayan tek ilahtır. Dolayısıyla Allah münezzehtir. O'ndan başka ilah ve Rab yoktur.

SONUÇ

1- Peygamberimizin peygamber olduğu açıklanmıştır.

2- Tevhid izah edilmiştir.

3- Şirk batıldır ve müşrikler kötülenmiştir.

4- Yeniden dirilme ve kıyamet gününde hesab anlatılmıştır.

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ الَّيْلَ
عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى الَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
كُلٌّ يَّجْرِيْ لِاَجَلٍ مُّسَمًّى ۭ اَلَا هُوَ الْعَزِيْزُ الْغَفَّارُ ۝٥
خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَاَنْزَلَ لَكُمْ
مِّنَ الْاَنْعَامِ ثَمٰنِيَةَ اَزْوَاجٍ ۭ يَخْلُقُكُمْ فِيْ بُطُوْنِ اُمَّهٰتِكُمْ خَلْقًا
مِّنْۢ بَعْدِ خَلْقٍ فِيْ ظُلُمٰتٍ ثَلٰثٍ ۭ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ ۭ لَآ اِلٰهَ
اِلَّا هُوَ ۚ فَاَنّٰى تُصْرَفُوْنَ ۝٦ اِنْ تَكْفُرُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ
وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ ۚ وَاِنْ تَشْكُرُوْا يَرْضَهُ لَكُمْ ۭ وَلَا تَزِرُ
وَازِرَةٌ وِّزْرَ اُخْرٰى ۭ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُوْنَ ۭ اِنَّهٗ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ۝٧

5- Gökleri ve yeri hak ile yarattı. Geceyi gündüzün üzerine dolayıp sarar, gündüzü de gecenin üzerine dolayıp sarar. Güneşi ve ayı buyruğu altına almıştır. Her biri belli bir süreye kadar akıp gitmektedir. İyi bil ki, O, aziz ve çok bağışlayandır.

6- Sizi bir tek nefisten yarattı, sonra ondan eşini meydana getirdi ve sizin için davarlardan sekiz çift indirdi: Sizi annelerinizin karınlarında, üç karanlık içinde, yaratmadan yaratmaya: Aşamadan aşamaya geçirerek yaratmaktadır. İşte Rabb'iniz Allah budur. Mülk O'nundur. O'ndan başka ilah yoktur. Nasıl O'na kul-

luktan şirke çevriliyorsunuz?

7- Eğer nankörlük ederseniz, şüphesiz Allah, sizin imanınıza muhtaç değildir. Fakat kulları için küfre razı olmaz. Ve eğer şükrederseniz sizin için ona razı olur. Hiçbir günahkar, diğerinin günahını çekmez. Sonra dönüşünüz Rabb'inizedir, O, size yaptıklarınızı haber verir. Çünkü O, göğüslerin özünü bilir.

SÖZLÜK

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضَ بِالْحَقِّ — Yeri ve gökleri gerçekten yaratan odur. Yani zikredip şükredesiniz diye.

يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ — Geceyi gündüze dolayıp sarar. Birini diğerine girdirir. Gece gelince gündüz gider, gündüz gelince gece gider.

وَ سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ — Güneş ve Ay'ı buyruk altında tutar. Onlara boyun eğdirmiştir. Onları hayatın sonuna kadar kendi yörüngelerinde döner, bununla da yerde yaşayanların faydaları oluşur.

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ — Sizi bir nefisten yarattı.

ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا — Sonra da ondan eşini varetti.

وَ اَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْاَنْعَامِ — Sizin için hayvanlardan yaratmıştır. Yani yağmuru indirmiş ot bitirmiş ve hayvanları yaratmıştır. İşte hayvanların indirilmesinin izahı böyledir.

ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ — Sekiz çift. Deveden iki tane, sığırdan iki tane, koyundan iki tane, keçiden iki tane.

يَخْلُقُكُمْ فِى بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا — Sizi annelerinizin karınlarında yaratılıştan yaratılışa geçirerek yarattı. Önce, meni, ardından kan pıhtısı daha sonra da bir çiğnemlik et olarak sizi halden hale geçirerek yarattı.

فِى ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ — Üç türlü karanlık içinde. Bunlar karın karanlığı, rahim karanlığı ve rahimdeki çocuk kesesi karanlığıdır.

وَ لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰى — Hiç bir kimse başkasının günahını yüklenmez. Hiç bir günahkar nefis, başka nefsin günahını taşımaz.

اِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ — O kalplerde olanı bilir. Yani, kişinin içinde sakladığı düşünceyi bilir.

AÇIKLAMA

Bu ayetler, akıllı kimselerin içinde şüphe bırakmayan delilleri zikrederek tevhidi anlatmaya devam ediyor.

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Allah yeri ve gökleri daha önceden örneği olmadan yarattı."

Onları bâtıl ve gereksiz değil de yüksek gayeler sebebiyle hakla yarattı. Bu amaçlardan bir tanesi de orada Allah'a ibadet edilip, anılması ve O'na şükredilmesidir.

"Geceyi gündüzün üzerine dolayıp sarar, gündüzü de gecenin üzerine dolayıp sarar.

Allah gece ile gündüzü birbirinin üzerine dolayıp sarar. Dolayısıyla da biriyle diğerini örter. Sanki birini diğerine dolar da onunla diğerini örter. İşte bu ikinci delildir. Birinci delil ise yerin ve göklerin yaratılmasıdır. Üçüncü delil ise Güneş'i ve Ay'ı buyruğunda tutmasıdır. Onlardan her biri belirli bir zamana kadar, yani kıyamete kadar, kendi yörüngelerinde akıp giderler. Bunda insanlar için fayda ve yararlar vardır. Bunlardan bazıları şunlardır. Senelerin belirlenmesi ve hesaplanması.

"Dikkat edin, O, güçlü ve bağışlayandır?"

Bu ifadeler, Allah'ın düşmanlarını yakalama ve onlardan intikam almada güçlü, tevbe eden kullarını ise bağışlayıcı olduğunu ilan etmesi ve buna dikkat çekmesidir.

"Sizi tek bir nefisten yarattı."

Allah-u Teâlâ önce insanoğlunu bir tek nefisten yaratmış; sonra da diğer insanları, kadın ve erkeğin menilerinin birleşmesinden devam ettirmektedir.

Allah şöyle buyurdu:

"Sizi, o tek bir nefisten yarattı, sonra da ondan eşini var etti."

Herşey Allah'ın kudretine açıkça işaret etmektedir. İnsanların yaratılışı, hayvanların varlığı ve bütün bir kainat hep Allah'ın varlığını ve birliğini isbat etmektedir.

"Sizin için hayvanlardan sekiz çift indirdi."

Bunlar; deve, sığır, koyun ve keçidir. Bunlar dişi ve erkek olarak ikişer tane yaratılmıştır. Şu da caizdir. Bu hayvanların aslını, Adem'i ve Havva'yı

gökten indirdiği gibi indirmiştir. Şu da mümkündür.(1) Allah yağmuru indirip onunla ot bitirmiş. Bundan da hayvanlar oluşmuştur. Dördüncü bir delil ise:

"Allah sizi annelerinizin karınlarında yaratılıştan yaratılışa geçirerek,(2) üç türlü karanlık içinde yaratmıştır."

Önce meni sonra kan pıhtısı, daha sonra da bir çiğnemlik et, ardından da kemik olarak bundan sonra da, kemiklere et giydirerek yaratılıştan yaratılışa sokarak yaratmıştır. Bir de bakmışsınız ki, bu tam bir insan olmuştur. Üç türlü karanlık içinden maksad; anne karnını karanlığı, rahmin karanlığı ve çocuk kesesinin karanlığıdır. Bu çocuk örtüsüdür. Hayvanlarda buna zar denir. Bu delilleri anlattıktan sonra Allah şöyle buyuruyor:

"İşte bu sizin Rabbiniz Allah'tır. Rabbiniz ve ilahınızdır. Mülk O'nundur, O'ndan başka ilah yoktur. İbadet sadece O'nun için uygundur."

Öyleyse nasıl olur da başkasına yönelirsiniz? Nasıl oluyor da hakkı bırakıp batıla, hidayeti bırakıp sapıklığa yöneliyorsunuz. Sizin işiniz tuhaf. Eğer inkar ederseniz, Allah hiç kimseye muhtaç değildir. Allah kati delillerle imanın ve ibadetin gerekliliğini, kendisinin gerçek rab olduğunu açıkladıktan sonra kullarına onların Allah'ı inkar etmelerinin kendisine asla zarar vermeyeceğini bildiriyor. Çünkü Allah onlara ve diğer yaratıklara muhtaç değildir. Herkes Allah'a muhtaçtır. Fakat kullarına olan merhameti sebebiyle, onları hüsrana ve sapıklığa ittiği için inkarlarına razı olmuyor. Aynı şekilde eğer onlar inanır ve şükrederlerse, Allah'ı razı ederler o da onlara sevabın en iyisini veriyor ve en güzel şekilde onları mükafaatlandırıyor.

"Hiç bir kimse diğerinin günahını yüklenmez."

Bu, Allah'ın kulları arasında adaletli davrandığının göstergelerinden biridir. Günahkar bir nefis başka bir nefsin günahını yüklenmez. Aksine herkes kendi günahını taşır, kendi netice ve sorumluluğunu yüklenir. Sonra sizin

---

(1) Üçüncünün izahı şöyledir: Buradaki indirmenin emre amade kılmak manasında olması da caizdir. Nitekim Allah demiri indirdik derken, onu sizin emrinize amade kıldık, ondan kılıçlar ve mızraklar yaparsınız ifadesini kastediyor.

(2) Şekilden şekle manasına gelir. Peygamberimiz şöyle buyuruyor: "Sizden birinin annesinin karnında yaratılışı nutfe olarak kırk günde toplanır. Sonra aynı zaman süresinde kan pıhtısı olur. Sonra aynı zaman zarfında çiğnemlik et olur. Sonra Allah meleği gönderir, melek de ona ruhu üfürür. Allah dört şeyi yazmasını emreder: Rızkını, ecelini, mesut mu, yoksa asi mi olacağını."

dönüşünüz Rabbinizedir. O size yapmakta olduğunuz şeyleri haber verir. Yani o size ister gizli, ister aşikar, ister küçük, ister büyük olsun yaptığınız işleri haber verir.

"O kalplerde olanı bilir."

Görünen ameller bir tarafa, O, kalplerde olanı da bilir ve hayırlı amellere kat kat sevap verir. Kötü amellere karşı da sadece kötülüğü kadar ceza verir. İşte bu, gerçek Rabbiniz ve gerçek ilahınızdır. Dolayısıyla sadece O'na inanın, O'na ortak koşmayın, O'na itaat edin, isyan etmeyin ki, kurtulup dünyada ve ahirette mesut olasınız.

SONUÇ

1- Kainattaki Allah'ın delilleri açıklanmış ve Allah'ın varlığı, birliği ve kanun koyuculuğuna delil olarak getirilmişlerdir.

2- Allah'ın kullarına yaratılış ve rızıkta yaptığı iyilik açıklanmıştır.

3- İnkar, imandan daha şaşırtıcıdır. Çünkü imanın delilleri çokluk itibariyle sayılamaz. İnkarın ise asla delili yoktur. Buna rağmen insanların çoğu kafirdir.

4- Ayetlerde Allah'ın mahlukata muhtaç olmadığı, mahlukatın O'na muhtaç olduğu açıklanmıştır.

5- Kıyamet günü Allah'ın adil davranacağı açıklanmıştır.

6- Allah'ın ilmi, bütün mahlukatı kapsar. O açık ve kapalı bütün niyet ve amelleri bilir.

وَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ
ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ
يَدْعُو إِلَيْهِ مِن قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِ ۚ
قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا ۖ إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ ﴿٨﴾ أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ
رَبِّهِ ۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا
يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٩﴾

8- İnsana bir zarar dokundu mu, hemen içtenlikle Rabb'ine yönelerek O'na dua eder. Sonra Rabbi ona kendisinden bir nimet verdi mi; önceden O'na yalvarmakta olduğunu unutur da, O'nun yolundan saptırmak için Allah'a eşler koşmağa başlar. De ki: "Küfrünle azıcık yaşa, sen ateş halkındansın!"

9- Yoksa o, gece saatlerinde secde ederek, ayakta durarak ibadet eden, ahiretten korkan ve Rabb'inin rahmetini uman gibi midir? De ki: "Bilenlerle, bilmeyenler bir olur mu?" Doğrusu ancak sağduyu sahipleri öğüt alır.

SÖZLÜK

وَ اِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ	İnsana dokununca. Yani, müşrik birine.
ضُرٌّ	Bir kötülük, hastalık veya boğulma korkusu, yahutta başından savmaya gücünün yetmeyeceği herhangi bir zarar.
دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا اِلَيْهِ	Rabbine yönelerek ona yalvarır.O, başkasından yüz çevirerek ve de Rabbine yönelerek başına gelen sıkıntıyı kaldırmasını Rabbinden ister.
اِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ	Sonra Allah katından bir nimet verince. Yani, başına gelen sıkıntıyı kaldırmak suretiyle Allah ona katından nimet verince.
نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو اِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ	Önceden kime yalvarmış olduğunu unutuverir. Önceden yalvardığı Rabbini terkeder.
وَ جَعَلَ لِلّٰهِ اَنْدَادًا	Allah'a eşler koşar.
لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ	Onun yolundan saptırmak için. Yani, kendisini ve başkasını İslâm'dan saptırmak için.

قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا — De ki, inkarınla az bir müddet zevklen. Ey Nebimiz, bu sapık ve saptıran kafirlere tehdit ederek de ki, sürenin geri kalanında küfrünle zevklen.

إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ — Şüphesiz sen Cehennemliksin. Nefislerinin kötü ve ruhlarının karanlık olmaları nedeniyle Cehennem halkındansın. Geceleyin boyun büken. Yani, gece vaktinde Allah'a, namazda secde ederek ve ayakta durarak boyun büken.

إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ — Ancak akıl sahipleri öğüt alır. Ancak dinlediği ayetlerden parlak akıl sahipleri öğüt alır.

AÇIKLAMA

Ayeti kerimeler tevhidin açıklamasına ve ortak koşmanın boşa çıkarılması konusuna devam ediyor: Allah, Rabbine ortak koşan ve putlara ibadet eden müşriklerin halini haber vererek şöyle buyuruyor:

"İnsana bir sıkıntı dokunduğunda, Rabbine yönelerek ona dua eder."

Yani, ellerini ona kaldırıp O'na yönelerek, ey Allah'ım, ey Allah'ım diyerek ve başına gelen sıkıntının kaldırılmasını isteyerek O'na yalvarır. "Sonra Allah, katından bir nimet verince, önceden yalvardığı şeyi unutur."

Ta ki Allah ondan sıkıntısını giderip, kurtardığında, Allah'a yalvarmayı bırakır, başkasına ibadete yönelir.

"Hem kendisini hem de başkasını saptırmak için Allah'a ortaklar koşar."

Allah burada kendi adına Rasûlüne şöyle demesini emrediyor: "Ey Rasûlümüz, bu müşrik kafire de ki, küfrünle ömrünün geri kalanında az bir zaman yaşayarak zevklen. Çünkü sen Cehennemliklerdensin." Bu şekilde Allah o kişiyi tehdit ediyor, şirk ve ortak koşmanın sonucuyla korkutuyor. Belki böylece o kişi vazgeçer de, Allah'a içten tevbe eder ve güzel bir şekilde O'na döner diye. İşte 8. ayetin işaret ettiği mânâ budur.

9. ayette ise Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Geceleyin secde ederek ve ayakta durarak boyun büken."(1)

---

(1) Nafi, "emen huve kanitun" şeklinde, Hafs ise "emmen huve kanitun" şeklinde okumuştur. Baştaki hemzenin soru hemzesi olması mümkündür. Nafi'e göre mana boyun büken mi, yoksa kafir olan mı daha üstündür, şeklindedir. Hafs'a göre ise hemze istifham içindir. Emmen iki kelimedir. Soru hemzesi ve emden oluşur.

Yani, emirlerinde ve yasaklarında Allah ve Rasûlüne itaat eden, aynı zamanda da ahiret azabından çekinen ve Rabbinden kendisini Cennetliklerden kılmasını uman kişi mi daha hayırlıdır, yoksa kendisine; "küfrünle az bir müddet zevklen çünkü sen cehennemliklerdensin" denen kişi mi daha hayırlıdır. Cevab akıllılar için bellidir.

"Hiç Allah'ın istedikleriyle, istemediklerini bilen ve ibadet maksadıyla istediklerini yapan, severek hoşlanmadıklarını terkeden kimseyle, Allah'ın sevdiğini bilen ve sevmediğini bilmeyen, cahiller gibi sapıklığa düşen kişi bir olur mu?"

Cevab; elbette bir olmazlar şeklindedir.

"Muhakkak ki, bu şekildeki ilahi bir yönlendirme ve aydınlatmadan ancak selim akıl sahipleri öğüt alır.

SONUÇ

1- Ayetlerde tevhid izah edilmiş, şirk ve ortak koşmak iptal edilmiştir.

2- İnanıp müslüman olmadan önce insanın içinin nasıl bozuk olduğu açıklanmıştır. O zıtlıklar içinde birisidir, onda hayır ve doğruluk yoktur. Doğru yola ve kemale ancak iman ve tevhidle ulaşır.

3- Allah'ın yolundan sapan ve saptıran kimse ateşle tehdit edilmiştir.

4- Allah'a itaat edenle apaçık saptıran asi arasında, ve alimle cahil arasında mukayese yapılmış, mü'minin kafirden, Allah'ı ve sevdiklerini bilenin bunları bilmeyenden üstün oldukları açıklanmıştır.

قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا
رَبَّكُمْ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَأَرْضُ
اللَّهِ وَاسِعَةٌ إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾
قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ﴿١١﴾ وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ
الْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣﴾
قُلِ اللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي ﴿١٤﴾ فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ قُلْ إِنَّ
الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا ذَٰلِكَ
هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿١٥﴾ لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ
ظُلَلٌ ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ ﴿١٦﴾

10- Tarafımdan de ki: "Ey inanan kullarım, rabb'inizden korkun. Bu dünya hayatında güzel davrananlara güzellik vardır. Allah'ın yeri geniştir. Bir yerde Allah'a karşı ibadet ve taatini yapamayan, inancına göre yaşayamayan kimse, bunu yapabileceği başka bir yere geçebilir. Ancak sabredenlere, ödülleri hesapsız ödenecektir.

11- De ki: "Bana dini yalnız Allah'a halis kılarak, O'na kulluk etmem emredildi."

12- "Ve bana müslümanların ilki olmam emredildi."

13- De ki: "Ben, Rabb'ime isyan edersem, büyük bir günün

azabından korkarım."

14- De ki: "Ben, dinimi yalnız Allah'a halis kılarak O'na kulluk ediyorum."

15- "Siz de O'ndan başka dilediğinize kulluk edin." De ki: "Ziyana uğrayanlar kıyamet günü hem kendilerini, hem de ailelerini ziyan edenlerdir. Dikkat edin, işte bu, apaçık bir ziyandır!"

16- Onların üstlerinden ateşten gölgeler, altlarından da ateşten gölgeler var. İşte Allah kullarını bu durumdan korkutur. Ey kullarım, benden korkun!

SÖZLÜK

اِتَّقُوا رَبَّكُمْ	Rabbinizden sakının. Sizinle azabı arasında iman ve takvayla koruma edinin.
لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا	İbadeti iyi yapanlar için.
حَسَنَةٌ	İyilik vardır.Yani cennet vardır.
اَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةٌ	Allah'ın yeryüzü geniştir. Eğer kendi beldenizde ibadetiniz engelleniyorsa, ibadet yapabilmeniz için yeryüzünde hicret edin.
اُمِرْتُ	Bana emredildi. Yani, Rabbim emretti.
مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ	Dini O'na halis kılarak. Yani sadece O'na ibadet ederek.
اَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ	Müslümanların ilki. Yani bu ümmet içinde inanacak ve dini ona halis kılmakla Allah'a boyun eğecek ilk kişi.
عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ	Büyük günün azabından. Kıyametin azabından.
قُلْ	De ki: Ey Rasûlümüz müşriklere de ki.
اَللّٰهَ	Allah'a ibadet ediyorum, başkasına ibadet etmiyorum.
مُخْلِصًا لَهُ دِينِي	Dini O'na halis kılarak. Yani sadece ona boyun eğerek ve kulluk ederek.
فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ	Dilediğinize ibadet edin. Ey müşrikler, sadece Allah'a ibadet etmeyi kabul etmezseniz, dilediğiniz puta ibadet edin. Çünkü siz hüsrana uğrarsınız.
خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ	Kendilerini hüsrana uğratanlar. Cennet'i kendilerine haram kılıp, Cehennem'de kendilerini ebediyyen bırakanlar.

وَ اَهْلِيهِمْ Ailelerini, inanıp iyilikler yapmış, kötülüklerden sakınmış olan eşlerini.

ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ Kat kat. Yani, üstlerinde ve altlarında duman ve alev vardır.

ذٰلِكَ Bu, Cehennem azabından anlatılanlar.

يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ Ey kullarım, benden korkun. Ey benim kendilerini yaratıp, rızık verip maliki olduğum kişiler, iman ve takva ile benden sakının.

AÇIKLAMA

Ayeti kerimelerin konusu mü'minler ve Rasûlüllah için ilahi irşad ve yönlendirmeyi ihtiva etmektedir. İlk ayette Allah, Rasûlüne mü'minlere şöyle demesini emrediyor:

"Rabbinizden sakının, sizin aranızla Allah'ın arasında bir korunma kılınız."

Bu korunma, ancak Allah'a ve Rasûlüne itaatle olur. Allah takvayı emredişinin sebebini açıklayarak onlara şunu bildiriyor: Kendilerinden istenen itaati iyi yapanlar için cennet vardır. Aynı şekilde yine Allah onlara şunu da bildiriyor: Müşrikler arasında itaate güçleri yetmezse, Allah'a ve Rasûlüne itaat edebilecekleri bir yere hicret etsinler. Ve Allah şöyle buyuruyor:

"Allah'ın yeryüzü geniştir. Orada hicret edin."

Allah, itaat için onları hicret etmeye cesaretlendiriyor, ardından da şöyle buyuruyor:

"Allah'a ve Rasûlüne itaat için hicret edip, vatanından ayrılmalarına karşılık sabredenlere(1) ecirleri hesapsız bir şekilde tam olarak verilir?"

Yani, tartısız ve ölçüsüz ve de sayılmadan kat kat fazla verilir. Bunun sebebi ise Allah'ın mü'min kullarına karşı çok çok merhametli olmasıdır. 11 ve 12. ayetlerde Allah Rasûlüne, insanlara şöyle demesini emrediyor: "Ben, müslümanların ilki olmakla emrolundum." Yani, Rabbim bana dini kendisine halis kılarak, emrettiğini yapmak, yasakladığını da terketmek, söz ve itikatla ona kulluk etmemi, dolayısıyla da dininde hiç kimseyi ortak koşmamamı bana

(1) Bazıları sabrı oruçla açıklamıştır. Gerçekten oruç sabır işidir. Ecir olarak Allah'ın; "oruç benimdir, onun mükafaatını ben vereceğim" buyurması, oruca yeter. Fakat ayet üç yerde sabır konusunda umumidir. Bunlar itaatte sabır, karşı gelmemede sabır ve musibetlere karşı sabırdır. İslâm yurduna hicret te bu kabildendir.

emretti. Aynı şekilde bu ümmet içinde kalbini ve organlarını Allah'a teslim edenlerin ilki olmamı emretti.

13 ve 14. âyette ise Allah (c.c.) Rasûlüne müşriklere şöyle demesini emrediyor:

"Rabbime karşı gelerek, başkasına ibadet etmeyi kabul edersem büyük günün azabından korkarım."(1)

Aynı şekilde Allah Rasûlüne; sadece Allah'a kulluk ederim, dini O'na halis kılarak ortak koşmadan sadece ona ibadet ederim demesini emrediyor.

"Ey müşrikler, size gelince, eğer tevhidi kabul etmezseniz Allah'ı bırakarak dilediğiniz ilahlara kulluk edin."

Allah onlara şöyle demesini emrediyor: Gerçekte kaybedenler, dünyada malını, devesini, ailesini ve çocuğunu yitirenler değildir. "Aksine kaybedenler kıyamet günü ailelerini ve kendilerini zarara uğratanlardır."(2) Bu ise kendilerini Cehennem'de ebedi kalmaları ve de inanıp Allah'tan sakınmış olsalar, Cennette kendileri için hazırlanan hurilere ulaşamamaları yüzünden böyledir.

"İşte bu apaçık bir hüsrandır."

Sonra Allah aşağıdaki durumla hüsranın olacağını beyan ediyor. Bu durum onlar ateşteyken "altlarından ve üstlerinden kat kat ateşin olmasıdır." Bu katmanların hepsi duman ve alevdir. Son olarak Allah şöyle buyuruyor:

"İşte bu anlatılan kayıp ve kat kat ateşin olmasıyla, Allah mü'min kullarını korkutuyor."

Ta ki onlar taate devam etsinler ve bu konuda sabır göstersinler de Cehennem'den kurtulup Cennet'leri elde etsinler.

---

(1) Bazıları bu ayetin Allah'ın senin geçmiş ve gelecek günahlarını affetmesi için ayetiyle nesh edildiği kanaatindedirler. Bu neshin bir anlamı yoktur. Çünkü haberlerde nesh olamaz. Ayet müjde verme kabilindendir. Çünkü peygamber günahtan korunur ve Allah'a karşı gelmez. Öyleyse korkması da gerekmez. Bu ifade ancak başkalarının hidayetini isteme kabilindendir.

(2) İbni Abbas'tan şöyle rivayet edilir: "Allah herkes için Cennet'te bir hanım yaratmıştır. Cehennem'e girince hem kendini, hem de eşini hüsrana uğratır," ayetinde işaretiyle bu böyledir. Allah şöyle buyuruyor: "İşte onlar gerçek varislerdir. Müslüman kafire varis olur, Cennet'te ailesi ve yeri hususunda kafirin mirasçısıdır. Bunun sebebi ise Allah'ın izniyle iman ve takvadır." Yani kafir inanmadığı için kafirin cennetteki yeri inanan mü'mine verilmiştir.

"Ey kullarım, benden sakının."

Ey mü'min kullarım benden sakının, bana karşı gelmeyin. Allah onları kendisinden sakındırıyor. Allah kullarına şefkatlidir.

SONUÇ

1- Allah, peygamberine ve mü'minlere yardım eder. Çünkü onlara, kemale erdirip, mesud kılacak şeyi gösterir.

2- Takva ve bu konudaki eziyete karşı sabretmek gereklidir.

3- Sadece Allah'a kulluk yapmak şeklinde tevhid açıklanmıştır.

4- Müslümanlar üstündür ve İslâm şereflidir.

5- Yeniden dirilme ve hesap anlatılmış, ahiretin musibetleri ve cehennem azabı açıklanmıştır.

6- Ahiretteki hüsranla kıyaslandığında, dünyadaki hüsran, asla hüsran sayılamaz.

وَالَّذِينَ
اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ
فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ ۚ أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿١٨﴾ أَفَمَنْ

حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُنْقِذُ مَنْ فِي النَّارِ ﴿١٩﴾ لَٰكِنِ الَّذِينَ
اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِنْ فَوْقِهَا غُرَفٌ مَبْنِيَّةٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ ﴿٢٠﴾

17- Tağut'a kulluk etmekten kaçınan ve Allah'a yönelenlere müjde var. Müjdele kullarımı:

18- Onlar ki, sözü dinlerler ve onun en güzeline uyarlar. İşte onlar Allah'ın kendilerini doğru yola ilettiği kimselerdir ve onlar sağduyu sahipleridir.

19- Üzerine azab kararı hak olanı mı, sen ateşte bulunanı mı kurtaracaksın?

20- Fakat Rab'lerinden korkanlar için üstüste yapılmış köşkler var. Kafirlerin, her yandan kendilerini saran üstüste binmiş ateşten gölgeleri yerine, mü'minlerin üstüste binmiş köşkleri var. köşklerin altında da ırmaklar akmaktadır. Bu, Allah'ın vaadidir. Allah vaadinden caymaz.

SÖZLÜK

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا — Şeytan'a ve putlara kulluk etmekten kaçınanlar. Yani, putlara ve başka şeylere tapmaktan kaçınanlar.

وَ أَنَابُوا إِلَى اللَّهِ — Allah'a yönelenler. Yani, O'na inanarak, kulluk ederek ve tekliğini kabul ederek O'na yönelenler.

لَهُمُ الْبُشْرَىٰ — İşte onlar için müjde vardır. Öldüklerinde, kabirlerinde ve kabirden kalktıklarında onlar için müjde vardır.

فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ — Onun en güzeline uyarlar. Yani Allah'ın rızasına onu daha çok yaklaştırana uyarlar.

أُولُوا الْأَلْبَابِ — Akıl sahipleri, doğru sağlam akıllılar.

أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ — Hakkında azab sözü gerçekleşmiş kimseyi mi?

أَفَأَنتَ تُنقِذُ مَن فِي النَّارِ	Ateşte olanı sen mi kurtaracaksın? Ateşten onu kurtarıp sen mi çıkaracaksın?
لَٰكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ	Fakat Rablerinden korkanlar. Yani, Rablerinden korkup birliğini kabul ederek ona itaat edenler.
تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ	Onun altlarından ırmaklar akar. Saray ve ağaçlarının arasından ırmaklar akar.
وَعْدَ اللَّهِ	Bu, Allah'ın verdiği sözdür. O sözünü yerine getirecektir.

AÇIKLAMA

Allah putlara ibadet eden Cehennem halkının durumunu ve onlar için altlarından, üstlerinden kat kat ateş olduğunu anlattıktan sonra, putlardan kaçınıp Allah'a ibadet edenlerin halini, onlar için hazırladığı nimeti de anlatıyor. Dolayısıyla bununla insanın hidayet ve ıslahı için istenen, korkutma ve teşviki bir araya getirmiş oluyor.

Allah şöyle buyuruyor:

"Tağuta ibadetten kaçınan, Allah'a yönelenlere müjde vardır."

Tağut: Putlar ve şeytanın ibadetini süslü gösterip, insanı ibadet etmeye çağırdığı her şeydir. Onlar tağuttan kaçınmaya ibadet ve tevhidle Allah'a yönelmeyi de katmışlardır. İşte bu kişiler için müjde vardır. Bu müjde Allah'ın kitabında ve Rasûlüllah'ın sünnetinde verilmektedir. "Sözü dinleyen ve onun en güzeline uyan kullarımızı müjdele."

Allah, Rasûlüne tağuta ibadetten kaçınıp, Allah'a yönelenlere müjdelediği şeyi müjdelemesini emrediyor. Bunlar, sözü dinleyen, işittiğinin en güzeline uyanlar ve de iyisini kötüsünü birlikte terkeden kişilerdir.(1) İşte bu kimseler için, yücelik ve de hayrı isteyen bir nefis vardır. Dolayısıyla da Rasûlüllah'ın diliyle müjdeyi ve Allah'tan övgüyü hak etmişlerdir.

Allah onlar hakkında şöyle buyuruyor:

"İşte bunlar, Allah'ın hidayete erdirdiği kimselerdir."

Onlar akıllı olanlardır. Onlara olgunluk bakımından Allah'ın övmesi ye-

---

(1) Ahsene kelimesiyle iyisi de kastedilmiş olabilir. Dolayısıyla onlar sözü, dinler ve onlar eğer doğru ise kabul ederler, eğer yanlışsa terkederler. İbn Abbas'tan bu ayetin Osman, Abdurrahman b. Avf, Talha, Zübeyr, Said b. Zeyd, Sad b. Ebu Vakkas hakkında indiği rivayet edilmiştir.

ter. Allah'ım bizi de, benim için de, kendisi için bunu isteyen kimseyi de onlardan kıl. Kaza ve kader olarak azab sözü gerçekleşmiş, küfür zulüm ve suçta Ebu Cehil ve As. b. Vail gibi haddi aşmış, hataları kendisini kuşatmış, dolayısıyla da Cehennemliklerden olmuş kimseyi mi, ey Rasûlümüz, sen kurtarıp oradan çıkaracaksın? Cevap elbette hayır şeklindedir. Öyleyse kendine yumuşak davran, onları kendi haline bırak. Fakat Allah'tan çekinip inanan ve salih amel işleyenler için cennette üst üste bina edilmiş ve altlarından su, süt, bal ve şarap ırmakları akan köşkler vardır. İşte bu Allah'ın gerçek vaadidir. Dolayısıyla onu gerçekleştirecektir. Çünük o sözünden dönmez.

SONUÇ

1- Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Ebu Zerr Gıfari ve Selman el-Farisi yüce insanlardır. Çünkü bu ayet onları kastediyor. Onlar İslâm'dan önce cahiliye devrinde putlara tapmayı reddetmişler ve Allah'a yönelmişlerdir.

2- İşittiği söz arasında tercih yapan, ardından da en iyisine uyup daha aşağı seviyede olanları terkeden, anlayış ve kavrayış sahipleri üstün insandır.

3- İnat ve inkarlarında ısrar eden kafirleri, davet eden her ne kadar hidayetleri doğrultusunda güç sarfetse de, kolay kolay İslâm'a girmezler.

4- Allah'ın iman ve takva sahiplerine Cennet nimetlerinden hazırladığı şeyler ve lütuflar açıklanmıştır.

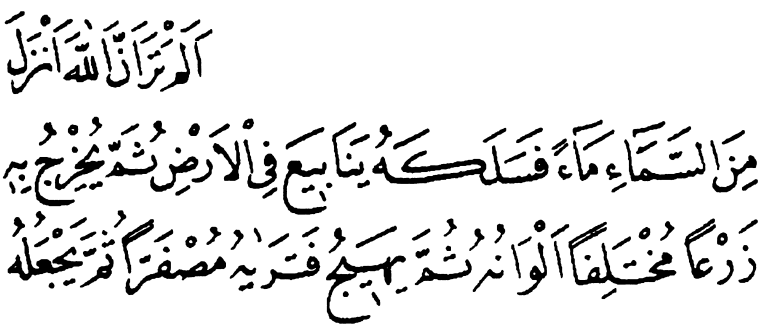

حُطَٰمًا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢١﴾
أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ فَوَيْلٌ
لِّلْقَٰسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٢﴾
ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ ٱلْحَدِيثِ كِتَٰبًا مُّتَشَٰبِهًا مَّثَانِىَ ۖ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ
جُلُودُ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ۖ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ
إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهْدِى بِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ
فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٢٣﴾

21- Görmedin mi Allah gökten bir su indirdi, onu yerine içindeki kaynaklara geçirdi. Sonra onunla çeşitli renklerde ekin çıkarıyor. Sonra ekin kurur, onu sararmış görürsün. Sonra Allah onu bir çöp yapar. Şüphesiz bunda sağduyu sahipleri için bir ibret vardır.

22- Allah'ın göğsünü İslâm'a açtığı kimse, Rabb'inden bir nur üzerinde değil midir? Allah'ı anmağa karşı yürekleri katılaşmış olanlara yazıklar olsun. Onlar apaçık bir sapıklık içindedirler.

23- Allah, sözün en güzelini, Kur'an'ın ayetlerini güzellikte birbirine benzer, ikişerli bir Kitab halinde indirdi. Rab'lerinden korkanların, ondan derileri ürperir. Ondaki müjde ve tehdidi duyunca tüyleri diken diken olur, sonra Allah'ın feyzi içlerine dolar, huzura ererler, sonra derileri ve kalpleri Allah'ın zikrine yumuşar. İşte bu Kitab Allah'ın rehberidir. Dilediğini bununla doğru yola iletir. Ama Allah, kimi sapıklığında bırakırsa artık ona yol gösteren olmaz.

SÖZLÜK

فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِي الْأَرْضِ — Onu yerde menbalara sokmuştur. Yani, onu yere girdirmiş o da yerin altında akmış ve oradan su olarak çıkmıştır. Böylece de menbalar olmuştur.

مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ — Renkleri çeşit çeşit. Yeşil, beyaz, kırmızı, sarı arasında arpa ve buğday gibi çeşitli.

ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا — Sonra o kurur, sen de onu sararmış görürsün.

ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا — Sonra da Allah onu bir çöp haline getirir. Yani, ufak ufak olmuş kırıntılar haline getirir.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ — Şüphesiz bunda öğüt vardır. Şüphesiz yağmurun indirilmesinden, bunların çer çöp haline getirilmesine kadar anlatılanlarda öğüt vardır.

أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ — Allah'ın kalbini İslâm için genişlettiği kimse, dolayısıyla da hidayete eren, kalbini İslâm için genişletmeyip hidayete ermeyen kimse gibi midir?

فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِنْ رَبِّهِ — Elbette o Rabbinden bir nur üzeredir. O hayatında Rabbinden bir nur üzere yaşar. Bu nur Rabbini ve hükümlerini tanımaktır.

فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ — Vay Allah'ın zikri karşısında kalpleri katı olanlara. Veyl, Kur'an'ı kabul etme hususunda kalbi katı olan, dolayısıyla da ona inanmayıp onunla amel etmeyen kimseler için azab olduğunu ifade eden bir kelimedir.

أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا — Sözün en güzelini. Yani, Kur'an-ı Kerim'i.

مُتَشَابِهًا — Ayetleri birbirine benzeyen Nazım, güzellik ve manasının doğruluğunda birbirlerine benzeyen.

مَثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ — Mükerrer, yani hükümler ve kıssalar gibi müjde ve tehdit de çift. Öyle ki, Rablerinden korkanların derileri ondan ürperir. Rablerinden korkanların derileri titrer. Bu olay, Allah'ın tedidini hatırladığında olur.

ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ — Sonra onların deri ve kalpleri yumuşar. Allah'ın zikrine. İman ve takva ehline Allah'ın cennet ve orada bulunan ebedi nimetleri vaad edişini andıklarında.

AÇIKLAMA

"Görmedin mi? Allah gökten suyu indirdi de onu yerde kaynaklara soktu. Sonra da o yağmurla renkleri farklı ekinler bitirir. Sonra ekin kurur da, onu sa-rarmış görürsün."

Bu ayet, ilahi ilim ve kudretin delillerini zikrederek, hesap, öldükten sonra dirilmeyi ve tevhidi izah ediyor. İlahi kudret ve ilim, öncelikle Allah'ın varlığını, ardından da O'na ve ahirete imanı gerektirir. Allah bu nedenle Rasûlüne hitap ederek şöyle buyuruyor:

"Görmedin mi ki, Allah gökten su indirdi de(1) onu yerde kaynaklara soktu, daha sonra da oradan kuyu vasıtasıyla veya kaynaklar çıkardı. Ardından da onunla arpa, buğday ve başka şeylerden renkleri sarı, beyaz ve kırmızı gibi farklı farklı ekinler çıkarıyor."

Sonra Allah'ın kanunu gereği o ekin kurur, sen de onu sararmış görürsün. Ardından Allah onu bir çöp haline getirir. İşte bunların hepsi Allah'ın kudreti, ilmi ve iradesiyle olur. Bunda kalpleri diri olanlar için öğüt vardır. Bu öğüt, onları Allah'a, delillerine ve ahirete inanmaya ve bunların gerektirdiği itaat ve tevhide götürür. Allah'ın İslâm için kalbini genişlettiği, dolayısıyla da İslâm'ı din olarak kabul eden, onun inanç esaslarına inanan ve hükümleriyle amel eden, bu sebeple de emirlerini yerine getiren ve yasaklarından sakınan –ki bu kişi Rabbinden bir nur üzere yaşar– Allah'ın kalbine mühür vurduğu, kalbini dar kıldığı, dolayısıyla da İslâm'ı kabul etmeyen ve ona girmeyen, inkar şirk ve isyan üzere yaşayan kişi gibi midir? Bu kişi günah kiri ve bozuklukla şer üzere yaşar. Yukarda ayette geçen şartın cevabı açıktan söylenmemiştir. Ayette şart söylenmekle yetinilmiştir. "Vay kalpleri Allah'ın zikri karşısında katı olanlara."

Allah (c.c.) Kur'an'ı duydukları halde kalpleri katı olanlara, azab vaad ediyor. Kalplerin Kur'an karşısında katılaşması, kulun en kötü durumudur. Dolayısıyla Kur'an'ı dinleme de aslolan, iman için elverişli olan, kalplerin yu-

---

(1) Bu ayet, kelimeleriyle işaret ettiği manaya ilave olarak iki misal daha ihtiva eder. Birincisi Kur'an Allah katından iner, dolayısıyla onu Allah ölü kalplere vahyeder. Bu sebeple de ölü kalepler O'nunla canlanır, temizlik ve parlaklıkta mükemmeliyete ulaşır. İkincisi ise insan hayatı nutfeyle başlar, rahimde yerleşir, sonra çocuk olarak düyaya gelir, büyür genç olur. Sonra da yok olur. Bu hitap, düşünme kabiliyetine sahip herkese yöneliktir.

muşamasıdır. Eğer kalpler ölü ve iman için elverişli olmazsa Kur'an dinlemek, sadece onun ölüm ve katılığını artırır. Buna ise şu ayet işaret etmektedir:

"İşte onlar apaçık bir sapıklık içindedirler."

Dolayısıyla da tedavi onların hastalığını, hidayet ayetleri de sapıklıklarını artırınca, onların doğru yola ulaşmaları imkansızdır. Allah, kelamın en güzeli olan Kur'an'ı, mananın doğruluğu ve sözcük olarak birbirine benzeyen tekrarlanmış kıssaları, müjde ve tehdidi, emir ve nehyi çifter bir kitap halinde indirdi.(1)

Onlar, Rablerinin tehdid ayetlerini duyduklarında.

"Rablerinden korkanların derileri ürperir, sonra da müjde ayetlerini işittiklerinde derileri de, kalpleri de Allah'ın emrine yumuşar."

Yani, onun delillerini işittiklerinde Kur'an'a karşı kalpleri yumuşar. Buna Allah'ın Raad suresindeki şu ayeti şahitlik eder: "Dikkat edin, Allah'ın zikriyle kalpler yumuşar."

İşte bu, Allah'ın hidayetidir, dilediğini o Kur'an'la hidayete eriştirir. Yani, bu anlatılanlar Kur'an-ı Kerim Allah'ın hidayetidir. Çünkü onu Allah indirmiş ve onu istediğini hidayete ulaştıracağı, hidayet kaynağı yapmıştır. Bunun anlamı şudur: Kur'an'la kişiyi imana, amele ve şirk ve isyanı da terketmeye başarılı kılar. Allah kimi de saptırırsa onun için hidayet eden yoktur. Çünkü bu Allah ezili ilminde böyle geçmiştir ve ısrar, inad ve taklid gibi bir engel vardır. Bu nedenle de Allah'tan sonra ona hidayet edecek asla hiç bir kimse yoktur.

SONUÇ

1- İlahi ilim ve kudret; Allah'a, Rasûlüne ve ahirete imanı gerektirir.

2- Kalpler iki çeşittir, birisi hidayeti kabul eder, diğeri ise etmez.

3- Kur'an, müslümanın konuşacağı şeylerin en güzelidir. Çünkü onun bü-

(1) Rivayete göre, Sad b. Ebi Vakkas şöyle demiştir: "Rasûlüllah'ın ashabı bir gün "Keşke bize anlatsan" dedikleri bir gün, Allah bu ayeti indirdi. Aynı şekilde onlar bir gün keşke bize anlatsan dediklerinde "biz sana kıssaların en güzelini anlatıyoruz" ayeti indi. Yine keşke bize bahsetsen dedikleri bir günde "iman edenler için Allah'ın zikrinden ve indirilen Kur'an'dan dolayı kalplerinin korkacağı zaman gelmedi mi?" ayeti indi. İşte bunlarda müslümanlara oyun, eğlence ve boş şeylerle uğraşmanın uygun olmadığına işaret vardır."

tün haberleri doğrudur ve bütün hükümleri âdildir.

4- Allah'tan korkanlar üstün insanlardır. Çünkü onlar Kur'an'ın emirlerini işitince tesir altında kalır ve Kur'an'ın tehdidini işittiklerinde kalpleri titrer, müjdesini işittiklerinde de derileri ve kalpleri yumuşar.

أَفَمَن يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٢٤﴾ كَذَّبَ الَّذِينَ
مِن قَبْلِهِمْ فَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾ فَأَذَاقَهُمُ
اللَّهُ الْخِزْيَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ
لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾

24- Kıyamet günü, elleri bağlı olduğu için yüzüyle o en kötü azaptan korunmaya çalışan ile güven içinde bulunan bir olur mu? O gün zalimlere: "kazandığınızın tadını tadın!" denmiştir.

25- Onlardan öncekiler de yalanladılar, bundan dolayı hiç farkına varmadıkları bir yönden onlara azab geldi.

26- Allah, dünya hayatında onlara rezillik taddırdı. Ahiret azabı ise daha büyüktür, keşke bilselerdi!

SÖZLÜK

أَفَمَنْ يَتَّقِي بِوَجْهِهِ Yüzünü korumaya çalışan. Azab onun yüzüyle karşı karşıya gelip, azabdan kendisini koruyacak hiç bir güçü olmayan kişi, iman eden gibi midir.

سُوءَ الْعَذَابِ Kötü azabdan, en şiddetli ve en sert azabdan.

وَ قِيلَ لِلظَّالِمِينَ — Cehennem'deki zalimlere şöyle denir.

ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ — Kazandığınızın karşılığını tadın denir. Kazandığınız şer ve fesadın cezasını tadın.

كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ — Onlardan öncekiler de yalanlamıştı. Yani, Mekkelilerden öncekiler de yalanlamıştı.

فَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ — Onlara azab farkına varmadıkları bir yerden gelmişti. Kendilerine azab geleceğini bilemedikleri bir yerden yahut hatırlarına gelmeyecek bir yerden.

فَأَذَاقَهُمُ اللَّهُ عَذَابَ الْخِزْيِ — Allah, onlara rezillik azabını tattırdı. Yani, başka şekle girdirilme, zelil kılma, hor ve hakir kılma azabını tattırdı.

وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ — Ahiret azabı daha büyüktür. Keşke bilseler. Eğer bunu bilselerdi yalanlamaz ve inkar etmezlerdi.

AÇIKLAMA

Âyeti kerimeler yeniden dirilme ve kıyameti anlatmaya devam ediyor.

"Yüzünü kıyamet günü kötü azabdan korumaya çalışan kimse, azaba inanıp Cennet'e giren kimse gibi midir?"

Çünkü yüzünü korumaya çalışan kimse için azabdan kendisini koruyacağı herhangi bir şeyi yoktur.

Bunun sebebi ise onun ellerinin boynuna bağlı olmasıdır. Dolayısıyla O, yüzünü azabdan korumaya çalışır -ki bu yüz, organların en şerefli olanıdır-. İşte azabdan korunmaya çalışan bu kişi, azaba inanıp Cennet'e giren kimse gibi midir? Cevap elbette ikisi bir değildir şeklindedir. Zalimlere ve Cehennem'deyken müşriklere Cehennem zebanileri, işte azarlamak ve mat etmek için kazandığınız derler. Şirk ve isyan amellerinin karşılığını tadın. İşte bu, onun karşılığıdır."

Dolayısıyla elim azabı tadın derler.

"Onlardan öncekiler," Mekkelilerden önceki millet ve topluluklar da peygamberlerini yalanlamıştı da, Allah onlara dünya hayatında rezillik azabını tattırmıştı. Bu azab, zelillik, başka canlı şekline döndürülme, öldürülme ve esir alınma gibi azaplardır. Ahiret azabı ise dünya azabından daha büyüktür.

"Hiç şüphesiz onlar oraya varacaklardır."

Eğer onlar bunu kesin olarak bilmiş olsalardı, peygamberlerini yalanla-

maz ve Rablerini inkar etmezler, dolayısıyla da bilgisizlikleri sebebiyle yok olmazlardı.

SONUÇ

1- Kıyamet gününün durumundan bazı şeyler anlatılmak suretiyle yeniden dirilme ve hesap izah edilmiştir.

2- Kureyş, Rasûllerini ve Onun getirdiği İslâmı yalanlamada ısrarları yüzünden tehdit edilmiştir.

3- Yalanlama ve karşı gelmenin karşılığı verilecek, azabın bir kısmı dünyada bir kısmı da ahirette olacaktır.

4- Eğer insanlar kesin olarak ahiret azabını bilselerdi, yalanlamaz, inkar etmez ve zulmetmezlerdi. Dolayısıyla sapıklığın ve yok olmanın sebebi daima bilgisizliktir.

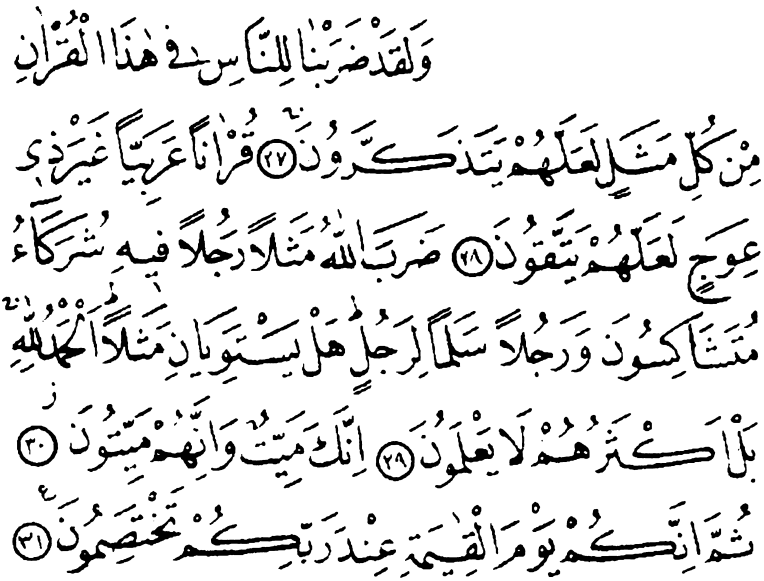

27- Andolsun biz, bu Kur'an'da insanlara öğüt almaları için her temsili anlattık.

28- Korunanlar için bunu, pürüzsüz Arabça bir Kur'an olarak

indirdik.

29- Allah, ortak koşanla tek Allah'a inananın durumunu anlatmak için şöyle bir misal verdi: Birbiriyle çekişen ortaklara bağlı olan bir adam, yani köle ile yalnız bir kişiye bağlı olan bir adam. Şimdi bu ikisinin durumu bir olur mu? Hamd yalnız Allah'a mahsustur, fakat çokları yalnız Allah'a tapılacağını bilmiyorlar.

30- Sen de öleceksin, onlar da ölecekler.

31- Sonra siz, kıyamet günü, Rabb'inizin divanında davalaşacaksınız.

SÖZLÜK

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ — Andolsun ki, biz bu Kur'an'da insanlara her türlü örneği verdik.

لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ — Belki öğüt alırlar diye. Yani öğüt alırlar da, içinde bulundukları şirk ve yalanlamadan ayrılıp, iman ve tevhide yönelirler.

قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِى عِوَجٍ — O, eğriliği olmayan Arapça bir Kur'an'dır. Verilen misal kendisinde karışıklık ve ihtilaf, yer olmayan Arapça Kur'an olduğu halde, dolayısıyla onların onu ve manasını anlamamada bahaneleri yoktur.

مُتَشَاكِسُونَ — Geçimsiz, kötü huyları sebebiyle birbirleriyle çekişen.

وَ رَجُلًا سَلَمًا — Sadece, bu konuda ortakları olmayan bir kişiye bağlı bir adamı.

هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا — Misal olarak ikisi bir midir? Cevab hayırdır. Birincisi yorgunluk ve şaşkınlık içindedir, ikincisi ise rahat ve sakin bir durum içersindedir.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ — Hamd, Allah'a mahsustur. Hakkın orataya çıkması batılın da, yok olmasına karşılık hamd Allah'a mahsustur.

اِنَّكَ مَيِّتٌ — Sen öleceksin. Yani, vakti geldiğinde senin de ölmene karar verilecektir.

وَ اِنَّهُمْ مَيِّتُونَ — Onlar da öleceklerdir. Aynı şekilde ecelleri dolunca onların da ölmesine hükmedilecektir.

عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ — Rabbinizin huzurunda duruşmaya çıkacaksınız. Yani, hükmün belirmesi hususunda Allah'a mahkeme için müracaat edecek-

siniz. Allah da sizin aranızda hükmedecektir.

فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ İhtilafa düştüğünüz konularda. Yani, ihtilafa düştüğünüz şirk, tevhid, iman ve yalanlâma konularında.

AÇIKLAMA

"Andolsun ki, biz bu Kur'an'da insan için her misali verdik. Belki onlar öğüt alırlar diye."

Allah (c.c.) hidayete ulaşmaları için Araplara ve diğer insanlara verdiği örnekleri haber veriyor. Öyle ki, Allah (c.c.) bu Kur'an-ı Kerim'de, onlar için, iman etmeleri, yalanlamaları, düzgün olmaları, bozuk olmaları, kurtuluşa ermeleri ve hüsrana uğramaları konusunda geçmiş ümmetlerden misaller getiriyor. Bütün bunlar kendisinde eğrilik yani, karışıklık, kapalılık ve ihtilaf bulunmayan Arapça Kur'an'la anlatılıyor. Allah bunları, belki öğüt alırlar da iman edip Allah'ın birliğini kabul ederler, bu sebeple Cehennem azabından kurtulur ve bahtiyar olurlar diye yapıyor.

"Allah geçimsiz efendileri olan bir adamla, yalnız bir kişiye bağlı olan bir adamı misal olarak verir. Bu ikisi eşit midir?"

Bu misalde, öğüt alırlar diye Allah'ın insanlar için verdiği misallerdendir. Bu misal, çeşitli ilahlara kulluk eden müşrik kimseler için geçerlidir. Mü'min sadece Allah'a kulluk eden kimsedir. Dolayısıyla müşrikin benzeri, kötü huy ve hoyrat tabiatlı pek çok kişinin sahip olduğu kişidir. Mesela, onlardan biri bu kişiye gel, diğeri otur, öbürü kalk der. Bu kişi de ne yapacağını şaşırmış bir vaziyette kalır, ne beden, ne de iç rahatı vardır. Muvahhidin yani, Allah'ın birliğini kabul eden kişinin benzeri ise kendisine emreden ve yasaklayan, sadece bir yaratıcıya ait olan kişidir. Bunların ikisi eşit midir? Cevap elbette eşit değillerdir şeklindedir. Çünkü onların arasında hürriyetle kölelik arasındaki kadar, hatta daha fazla fark vardır. Hamd, sadece Allah'a aittir. Fakat çoğu bilmez. İyi övgü ve yüce şükür, tek Rab ve tek ilah olan Allah'a aittir.

"Fakat müşriklerin çoğu iki kişinin bir olmadığını bilmezler."

Bunun nedeni ise şudur: Onlar cahildir ve akılları bozuktur.

"Ey Muhammed! Şüphesiz sen de öleceksin, onlar da ölecekler."

Bu ayet, müşrikler mü'minlerin ölümlerine karşı sevgi gösterilerinde bulunmaları üzerine inmiştir. Yani, ölüm konusunda mü'minlerin başına gelenle

sevinmek olmaz. Çünkü "sen de öleceksin onlar da ölecekler."(1)

"Sonra siz, kıyamet günü Rabbinizin huzurunda duruşmaya çıkacaksınız."

Sizin inananız da, inanmayanınız da, güçlünüz de, zayıfınız da Allah'ın huzurunda duracak. Allah, sizin aranızda ihtilafa düştüğünüz din ve dünya işlerinde hükmünü verecektir.

SONUÇ

1- Doğru yola ulaşması arzulanan kişiye yol gösterme konusunda elden geldiği kadar yardımcı olunması gerekir.

2- Ayetlerde müşrik ve inananın benzeri açıklanmıştır. Bu sebeple müşrik hayret ve yorgunluk, mü'minse rahat ve zihin rahatlığı içersindedir.

3- Her can ölümü tadacaktır.

4- Kıyamet günü duruşma olacak, Allah, bu duruşmada hakla hükmedecektir.

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ
إِذْ جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِي
جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾

(1) Bir kısım alimler "inneke meyyitun ve innehum meyyitun" şeklinde okumuştur. Meyyitun ölmeye yüz tutmuş kişi, mevta ise ölü anlamındadır. Bu ayette her insana ölüm haberi bildirilmiştir. Çünkü bir kişi kardeşinin ölüm haberini bir adama vermiş, fakat o kişiyi yemek yerken bulmuş, ona; "ye, senden önce kardeşime haber verilmişti" deyince, haberi veren de; "nasıl olur ölüm haberini ilk ben verdim" demiş. Bunun üzerine kendisine ölüm haberi verilen kişi: "Allah bana "sen de öleceksin, onlar da ölecek" ayetinde ölüm haberini vermişti demiştir.

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾
لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم
بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾

32- Allah hakkında yalan uydurandan ve kendisine gelen doğruyu yalanlayandan daha zalim kim olabilir? Cehennemde kafirler için bir yer yok mudur?

33- Doğruyu getirene ve onu doğrulayana gelince: İşte korunanlar onlardır.

34- Rab'lerinin yanında onlara, diledikleri her şey var. İşte güzel davrananların mükafatı budur.

35- Böyle olur ki, Allah onların, yaptıklarının en kötülerini onlardan örtsün ve onları, yaptıklarının en güzeliyle mükafa-atlandırsın.

SÖZLÜK

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ — Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir? Yani, Allah'a onun uzak olduğu, eş, çocuk ve ortak gibi şeyleri nispet ederek, ona karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir?

وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ — Ve kendisine geldiğinde sıdkı yalanlayandan, yani Kur'an'ı, peygamberi, tevhidi, yeniden dirilme ve hesabı yalanlayandan daha zalim kim vardır. Kafirler için bir yer, ikamet yeri.

وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ — Gerçeği getiren ve onu doğrulayan. Yani, Muhammed ve O'nu doğrulayan Hz. Ebu Bekir, bütün eshab ve mü'minler.

أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ — İşte onlar Allah'a karşı gelmekten sakınan kimselerdir. Yani, şirk ve isyanı terkederek imanla takvayla Allah'ın azabından sakınan kişilerdir.

ذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ — İşte bu iyilerin mükafaatıdır. Yani, anlatılan bu cennet nimetleri, amellerinde iyi şeyler yapan kişilerin mükafaatıdır.

لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا

Allah onlardan örtmesi için. Allah onların günahlarını affetmesi için. Zira Allah onların yaptıkları kötülükleri örter, Allah mü'minleri. Kötülüklerin tevbelerinden dolayı affeder.

AÇIKLAMA

Allah (c.c.) sakındırarak ve uyararak kullarına şunu haber veriyor:

"Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalimi yoktur?"

Mesela o kişi, Allah adına Allah'ın söylemediği sözler söyler. Haram kılmamışken o haram kılar, izin vermemişken izin verir veya hüküm koymamışken hüküm koyar. Yahutta gerçeği yani Kur'an'ı ve peygamberi ve de peygamberin getirdiği hidayet ve hak dini yalanlar. Dolayısıyla Allah'a karşı yalan uyduran ve gerçeği yalanlayan kimseden daha zalimi yoktur.

"Cehennem'de kafirler için ikamet yeri olmaz olur mu?"

Bu yalancıların ve yalanlayanların –ki bunlar kafirlerdir– cezasıdır. Bu cezanın sebebi, Allah'a karşı yalan uydurmaları ve Allah'ı yalanlamalarıdır. Dolayısıyla Allah şunu haber veriyor:

Onların cezası Cehennem'de sürekli kalmak ve oturmaktır.

"Gerçeği getiren, onu doğrulayan, işte bunlar muttakilerdir."

Bu ayet, Allah'ın kullarından kazanan grubu haber vermektedir. Bu kişiler haber verdikleri her şeyde doğru sözlü olan ve Allah'ın doğrulamayı farz kıldığı her şeyi doğrulayan kimselerdir. Bu gruba öncelikle Rasûlüllah ve Hz. Ebu Bekir, ardından da sahabe ve kıyamete kadar olan bütün mü'minler dahildir. Allah (c.c.), kendisinin kızacağı şirk ve isyan türünden her şeyden sakınan kimseler olduklarına işaret ediyor. Bu şekilde onlar Cehennem'den kurtulmayı ve "Rableri katında onlar için diledikleri şeyler vardır," ayetiyle ifade edilen Cennet'e girmeyi hak ediyorlar. Bu şeyler, hiç bir kimsenin hatırına gelmeyen, hiç bir kimsenin gözünün görmediği ve kulağının işitmediği nimetlerdendir.

"İşte bu, iyi işleri yapanların mükafaatıdır."

Yani, "onlar için Rableri katında istedikleri şeyler vardır," ayetinde anlatılanlar, onların mükafaatıdır. İyi işler yapanlar, söz hareket ve inancında iyi olan insanlardır.

"Allah onların yaptıkları kötülükleri örter."

Yani, günah ve hatalarını örter,(1) onları iyilik yapmaya muvaffak kılar ve onlara bunu kolaylaştırır. Allah onların yaptıkları kötülükleri örter ve onlara bu konuda iman, takva ve iyiliklerine karşılık yaptıklarının en güzeliyle karşılık verir. Onların mükafaatlarını kat kat artırır. Öyle ki ufak bir iyilik, büyük gibi olur. Dolayısıyla karşılıkların tamamı en iyiye göre olur. Onların yaptıkları işler Allah'ın kulları için caiz kıldığı iman ve diğer ibadetler gibi şeylerdir.

SONUÇ

1- Allah'a karşı yalan uydurma ve Rasûlüllah'ın getirdiği dini yalanlama yerilmiş ve küfür olduğu açıklanmıştır.

2- Allah'a ve Rasûlüne karşı yalan uyduranların ve Rasûlüllah'ın Allah katından getirdiği dini yalanlayanların cezası açıklanmıştır.

3- İtikat, söz ve fiilde doğru söze teşvik edilmiştir.

4- Takva, (Allah'ın emirlerini hakkıyla yerine getirip, yasaklarından kaçmak) ihsan (Allah'ı görür gibi hareket etmek) fazilettir. Kıyamet günü bunların Allah katındaki mükafaatı açıklanmıştır.

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ
عَبْدَهُ ۖ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِن دُونِهِ ۚ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ
فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ وَمَن يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّضِلٍّ
أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انتِقَامٍ ﴿٣٧﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ

(1) Bu ayette sahabenin değerinin yüceltilmesi söz konusudur. Çünkü Allah onlar için takva ve ihsanın var olduğunu söylediği gibi, Rasûlüllah'ın getirdiğini tasdik ettiklerini de söylüyor ve onlar için sakladığı ebedi nimetleri vaad ediyor. Sahih bir hadiste şöyle geçiyor: "Eshabım konusunda Allah'tan sakının. Benden sonra onları hedef almayın. Kim ki, onları sever, beni sevdiği için onları sevmiştir. Kim de onlara kin tutar, bana kin tuttuğu için onlara kin tutmuş demektir. Kim onlara sıkıntı verir, Allah'a sıkıntı vermiş demektir. Kim de Allah'a sıkıntı verirse, Allah'ın onu cezalandırması yakındır."

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُوْلُنَّ اللّٰهُ ۭ قُلْ اَفَرَءَيْتُمْ مَّا تَدْعُوْنَ
مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ اَرَادَنِيَ اللّٰهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كٰشِفٰتُ ضُرِّهٖٓ
اَوْ اَرَادَنِيْ بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكٰتُ رَحْمَتِهٖ ۭ قُلْ حَسْبِيَ
اللّٰهُ ۭ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُوْنَ ﴿٣٨﴾ قُلْ يٰقَوْمِ
اعْمَلُوْا عَلٰي مَكَانَتِكُمْ اِنِّىْ عَامِلٌ ۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ﴿٣٩﴾
مَنْ يَّاْتِيْهِ عَذَابٌ يُّخْزِيْهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيْمٌ ﴿٤٠﴾

36- Allah kuluna kâfi değil mi? Seni O'ndan başkalarıyla korkutuyorlar. Allah kimi şaşırtırsa, artık onu yola getiren olmaz.

37- Allah kime de yol gösterirse; artık onu şaşırtan olmaz. Allah gâlib ve öc alan değil midir?

38- Andolsun onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, elbette "Allah" derler. De ki: "O halde Allah'tan başka yalvardıklarınızı gördünüz mü, şimdi Allah bana bir zarar vermek istese, onlar O'nun vereceği zararı kaldırabilirler mi? yahut Allah bana bir rahmet, bir fayda vermek dilese, onlar O'nun rahmetini durdurabilirler mi?" De ki: "Allah bana yeter. Tevekkül edenler O'na dayanırlar."

39- De ki: "Ey kavmim, yapabildiğinizi görebildiğinizi yapın, ben de bildiğimi yapıyorum; yakında bileceksiniz;"

40- "Kendisini rezil edecek azab kime geliyor ve sürekli azab kimin üzerine konuyor?"

SÖZLÜK

اَلَيْسَ اللّٰهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ — Allah kuluna yetmez mi? Evet yeter. O, kulu ve Rasûlü Muhammed'e, O'nu üzen her şeye karşı Allah peygamberine yeter.

وَ يُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ — Seni ondan başkasıyla korkutuyorlar. Yani, sana zarar verecek ve kötülük yapacaklar diye putlarla seni korkutuyorlar.

اَلَيْسَ اللّٰهُ بِعَزِيزٍ ذِى انْتِقَامٍ — Allah güçlü olan ve öc alan değil midir? Evet, o işinde üstün kendisine düşmanlık edene karşı çetin intikam sahibidir.

لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ — Elbette onlar Allah'tır diyecekler. Kesin ispat, kuvvetli delil sebebiyle onlar Allah'tır diyecekler.

قُلْ اَفَرَاَيْتُمْ — De ki, ne dersiniz? Bana haber verin.

هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ — O'nun rahmetini önleyebilir mi? Cevap hayırdır. Öyleyse "bana Allah yeter, benim başkasına ihtiyacım yok," de.

اِعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ — Bulunduğumuz hal üzre çalışın. Yani, sizin üzerinde bulunduğunuz küfür ve inad hali üzre çalışın.

اِنِّى عَامِلٌ — Ben de çalışanım. Yani, ben de üzerinde bulunduğu iman ve boyun eğme hali üzere çalışacağım.

مَنْ يَاْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ — Kendisini rezil edecek azab kime gelecek? Yani, bu dünyada öldürülme, esir alınma, açlık ve kıtlık suretiyle kendisini rezil edecek azab kime gelecek?

وَ يَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ — Ve kime sürekli azab inecek? Bu, ölümden sonraki cehennem azabıdır.

AÇIKLAMA

Ayeti kerimeler, Rasûlüllah'ı savunma ve vefatını geç bulan düşmanlarına cevap verme konusuna devam ediyor. Allah onlara şöyle cevap veriyor:

"Şüphesiz sen de öleceksin. Onlar da ölecekler."

Öyleyse ölüm konusunda birinin başına gelene sevinmeye gerek yok.

"Allah kuluna yetmez mi?"

Bu ayet, şuna işaret etmektedir: Bir grup insan Rasûlüllah'ı, eceliyle ölmediği için öldürmeye kalktılar ve fililen de onu öldürmeyi kararlaştırdılar ve onu öldürecek olana da hediyeler vaadettiler. Bu ayette Allah, Rasûlüne; onların kendisine ulaşamayacakları ve kendisinin onları tehditleri ve danışmalarına karşılık, ona yeteceği konusunda teskin ediyor.

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Allah kuluna yetmez mi?"

Cevap; "Evet, yeter" şeklindedir. Çünkü açıklama şeklinde sorudur.

Allah, peygamberi üzecek ve O'na kötülük dokunduracak her şeye karşı yeter. Ondan başkasıyla seni korkutuyorlar. Ey Rasûlümüz müşrikler seni, bizi bırakıp da taptıkları putlarla, sana ölüm veya zarar dokunduracaklar şeklinde korkutuyorlar. Bu seni üzmesin. Çünkü onların putları ne zarar verir, ne de fayda verir, ne bir şey getirir, ne de bir şeyi savar.

"Allah kimi hidayete erdirmişse, onu saptıracak hiç kimse yoktur."

Rabbin seni hidayete erdirmiştir. Öyleyse asla seni saptıracak kimse yoktur. Aynı şekilde Allah senin kavminde olduğu gibi, kimi saptırırsa onu da asla doğru yola ulaştıracak yoktur. Allah güçlü ve intikam sahibi değil midir? Evet Allah öyledir. Öyleyse Allah dostları için, eğer eziyete inkara ve inada devam ederlerse, dostları adına düşmanlarından intikam alacaktır. Allah bunu yapmıştır da.

"Eğer sen onlara yeri ve gökleri kim yarattı diye soracak olursan."

Yani, daha önceden bir benzeri olmadan kim yarattı diye soracak olursan, onlar Allah derler. İtirafları Allah'ın yaratıcı olduğu, şeklindeyken, niçin başkasına ibadet ediyor ve onlar müslümanlara savaş açmaya devam ediyor ve eziyet etmeye götüren şeyler cinsinden olan başkasına ibadet üzerinde ısrar ediyorlar?

"De ki, bana haber verin! Allah'ı bırakıp da dua ettiğiniz putlar, eğer Allah bana bir zarar dokundurmayı isterse, o zararı kaldırabilirler mi? Veya Allah benim için bir rahmet isterse onu önleyebilirler mi?"(1)

Cevap , "hayır önleyemezler," şeklindedir. Çünkü putlar, cansız varlıklardır. Bir şey vermeye veya tutmaya güçleri yetmez.

Öyleyse; "bana Allah yeter, ben O'na güvenir ve O'na kulluk ederim, de."

Çünkü zarar veren fayda veren, iyiliği getiren ve kötülüğe engel olan odur. Güvenenler ona güvenir. Yani, tevekkül edenler sadece Allah'a tevekkül ederler. Dolayısıyla da kendilerine yetme konusunda ona güvenir, işlerini ona havale eder ve onunla bağlantılı olurlar. Ellerini de başkalarından çevirirler.

"De ki, ey kavmim, siz bulunduğunuz hal üzere çalışın."

Şirk koşmanın asılsız olduğuna dair kesin delil olduktan sonra şirkte ısrar ederek sadece inad edersiniz. Öyleyse yapacağınızı bulunduğunuz şirk

(1) Mukatil diyor ki: Rasûlüllah, onlara sordu, onlar da sustular. Bir kısmı ise "bir şeye engel olamazlar, fakat onlar şefaat ederler," dedi.

ve inad durumu üzerine yapın. Ben de üzerinde bulunduğum iman, tevhid ve Allah'a boyun eğme üzre çalışacağım. Sonuç hiç şüphesiz daha sonra ortaya çıkacak, hakkı tutan batıl taraftarından, doğru yolda olan sapıktan ayırdedilerek bilinecek. Siz kendisini rezil edecek olan azabın kime geleceğini bileceksiniz, savaşta öldürülme, açlık, esir alınma ve kıtlık gibi alçaltıcı azab kime gelecek pek yakında göreceksiniz, ahirette de daimi azabın kimin başına geleceğini de bileceksiniz. Bu azab, ahirette Cehennem azabıdır. Allah alçaltıcı azabı Mekke'de ve Bedir'de müşriklerin başına getirmiştir. Kafirlerin hem dünya, hem de ahiret azabı var. Allah'a sığınırız.

SONUÇ

1- Ayetlerde Allah'ın mü'min kullarına dost olduğu ve onlara yettiği özellikle de insanların efendileri, peygamberler ve velilere yettiği açıklanmaktadır.

2- Dostluğun gereği açıklanıyor. Bu da dostları için, Allah'ın düşmanlarından –zaman uzasa da– intikam almasıdır.

3- Tevhid izah ediliyor ve şirk hükümsüz kılınıyor.

4- Allah'ın Rab oluşu, (her şeyin yaratıcısı olması) ilah oluşunu (sadece kendisine ibadet edilmesini) gerektirir.

5- Allah'a tevekkül etmek ve dostlarına yettiğine inanmak gerekir.

6- Allah'ın, Rasûlüne ve mü'minlere verdiği sözünü gerçekleştirdiği açıklanmaktadır.

إِنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ لِلنَّاسِ بِٱلْحَقِّ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ
فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم
بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾ ٱللَّهُ يَتَوَفَّى ٱلْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَٱلَّتِى لَمْ تَمُتْ
فِى مَنَامِهَا ۖ فَيُمْسِكُ ٱلَّتِى قَضَىٰ عَلَيْهَا ٱلْمَوْتَ وَيُرْسِلُ ٱلْأُخْرَىٰٓ

إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾
أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ ۚ قُلْ أَوَلَوْ كَانُوا
لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٣﴾ قُل لِّلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا ۖ
لَّهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا
ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ ۖ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٥﴾

41- Biz Kitabı, insanlar için, sana hak ile indirdik. Artık kim doğru yola gelirse kendi yararınadır, kim de saparsa kendi zararına sapmış olur. Sen onların üzerinde vekil değilsin.

42- Allah, ölmekte olan canları alır, ölmeyenleri de uykularında bedenlerinden alıp, kendilerinden geçirir; sonra ölümüne hükmettiğini yanında tutar, ötekilerini de belli bir süreye kadar salıverir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için ibretler vardır.

43- Yoksa Allah'tan başka şefaatçiler mi edindiler? De ki: "Onlar, hiçbir şeye malik olmayan, düşünmeyen şeyler olsalar da mı onları şefaatçi edineceksiniz?"

44- De ki: "Şefaat tamamen Allah'ındır, Allah kime şefaat yetkisi verirse, ancak o şefaat edebilir. O'nun izin vermediği hiç kimse şefaat edemez. Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Sonra O'na döndürüleceksiniz."

45- Allah, onların ilahlarından ayrı olarak, tek olarak anıldığı zaman; ahirete inanmayanların kalbleri ürker. Ama O'ndan başka ilahları da anıldığı zaman, hemen sevinirler.

SÖZLÜK

اِنَّا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ — Muhakkak ki, sana biz kitabı hakla indirdik. Yani, ey Rasûlümüz, sana biz Kur'an'ı hak olarak indirdik.

وَ مَا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ — Sen onlara vekil değilsin. Onların hidayet işi sana düşmez ki, sen onları iman etmeye zorlayasın.

اَللّٰهُ يَتَوَفَّى الْاَنْفُسَ حِيْنَ مَوْتِهَا — Allah öleceklerin ölüm anında ruhlarını alır. Ecellerinin bitiminde ruhlarının alınmasıyla kulların hayatı son bulur.

وَ الَّتِى لَمْ تَمُتْ فِى مَنَامِهَا — Ölmeyeceklerinde uyku esnasında ruhlarını alır. Uyku anında, ruhlarını alır, onları hareket etmekten ve iş yapmaktan alıkor.

فَيُمْسِكُ الَّتِى قَضٰى عَلَيْهَا الْمَوْتَ — Ölmelerine hükmettiği kimselerin ruhunu alır. Uyku halinde ölmesine hükmettiği için o ruhları tutar.

وَ يُرْسِلُ الْاُخْرٰى اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى — Diğerlerini de bir süreye kadar salıverir. Yani ölmesine hükmetmediklerini salar, bu ruhların sahibi kendisi için belirlenmiş zamanın sonuna kadar yaşar.

اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ — Şüphesiz bunda düşünen toplumlar için deliller vardır. Yani, ruhların tutulup salıverilmesinde ve buna güç yetirilmesinde. Müşriklerin inkar ettikleri yeniden diriltmeye Allah'ın gücünün yettiğine deliller vardır.

اَمِ اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ شُفَعَآءَ — Yoksa onlar Allah'tan başka şefaatçiler mi edindiler? Yani, Mekke kafirleri düşünmüyorlar. Eğer düşünselerdi yeniden dirilmeyi inkar etmezler ve apaçık batıl olduğu için Allah'tan başkasını şefaatçılar edinmezlerdi.

قُلْ اَوَلَوْ كَانُوْا لَا يَمْلِكُوْنَ شَيْئًا — De ki, onlar hiçbir şeye sahip olmasalarda mı? Onlara de ki, sizin için ortaklarınız, hiç bir şeye sahip olmasalarda mı şefaat edecekler. Bu iddiada bulunanlara putların şefaatçi oldukları iddiasında bulunmaları hoş görülmez. Ki onlar hiç bir şeye sahip olmayan ve akletmeyen putlardır.

قُلْ لِلّٰهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيْعًا — De ki bütün şefaat Allah'ındır. Yani onun iznine bağlıdır. Onlara şunu haber ver. Bütün şefaatler sadece Allah'a aittir. Dolayısıyla peygamberlerin, şehitlerin, alimlerin ve çocukların şefaati Allah'a aittir.

وَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ — Allah tek olarak anıldığı zaman ahirete inanmayanların kalpleri nefretle çarpar. Rasûlüllah'ın 'lailahe illallah' sözü gibi Allah

tek olarak anıldığı zaman müşriklerin nefisleri nefret eder ve tiksinir, yüzlerinde de öfke ve kin belirir.

وَ اِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ

Allah'tan başkaları anıldığı zaman da yani, Allah'ı bırakıp kulluk edecekleri putlar anıldığı zaman.

اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ

Birden yüzleri güler. Sevinirler. Bunun nedeni ise putlara gönülden bağlı olmaları ve Allah hakkını unutmalarıdır. Allah hakkı ise kendilerini Allah'ın yaratmış ve rızıklandırmış olması karşısında sadece O'na kulluk etmektir.

AÇIKLAMA

Ayeti kerimeler peygamberimizle müşrik kavmi arasında geçen mücadeleyi anlatmaya devam ediyor. Allah Rasûlünü savunuyor ve ondan her türlü eziyet ve hoşlanmayan şeyi uzaklaştırıyor, düşmanlarına da bu dünya ve ahirette azabı vaad ediyor. Allah burada, Rasûlüne teselli veriyor ve ona sabır veriyor. Bu nedenle Allah şöyle buyuruyor:

"Şüphesiz sana kitabı, yani Kur'an'ı insanlar için, insanların hidayet ve ıslahları için hakla indirdik."

Dolayısıyla kim Kur'an'la hidayete erer, iman eder ve salih amel işlerse, bu ona aittir. O, ateşten kurtulur ve Cennet'e girer. Kim de Kur'an'ın hidayetini kabul etmediği için sapıtır, şirk ve isyanda ısrar ederse, sadece kendi aleyhine sapıtmış olur, bu sapıklık da onun aleyhinedir. Çünkü o, Cennet'ten ve Allah'ın rızasından mahrum olur, ebedi kalmak üzere Cehennem'e atılır. Allah'ın öfkesi de onun üzerinedir, asla ondan ayrılmaz.

"Sen onlara vekil değilsin."

Onların hidayet işi sana havale edilmemiştir ki, sen kendini sıkıntı içersinde bulasın.

"Şüphesiz sana düşen, sadece apaçık tebliğdir, sen onların ne amellerini korumak ve onları muhasebe etmekle, ne de onların hidayet işiyle sorumlusun."

Bunun neticesi olarak da onları kabule zorlayıcı değilsin. Buradaki ayetlerden ikincisi yani 42. ayette şöyle buyuruyor:

"Allah ölüm anında, ecellerinin bitiminde ruhlarını alır."(1)

Allah ölüm meleğine emreder, ruh da Allah'ın izniyle çıkar. Bu melek de ruhu alır. Ölmeyeceklerinde uyku anında ruhlarını tutar. Burada ruhlarını tutardan maksad, iş yapmaktan ve hareket etmekten alıkor anlamındadır. Eğer ölümünü isterse ruhunu alır, onu bedenine geri döndermez. Eğer vefatını istemezse, ruhu salar, o ruh da bedene döner ve bu ruhun sahibi belirli bir zamana kadar yaşar. Bu zaman ise onun ömrünün son bulmasıdır. Şüphesiz ki bu ruhun alınması ve salınmasında, ruhun alınıp, yeniden can verilme konusunda pek çok deliller vardır. Bunların hepsi şu hükme varır ki: Uykudakini diriltmeye gücü yetenin, müşriklerin inkar ettiği yeniden dirilmeye de gücü yeter. Aynı şekilde bu büyük gücün sahibi itaat ve kullukta mutlak hak sahibidir. İbadet sadece O'na layıktır.

"Şüphesiz bunda düşünen toplumlar için apaçık deliller vardır."

İşte bunlar imanla diri olanlardır. Ölüler ise kafir olanlardır. Onlar bu ayette ne bir delil, ne de bir isbat bulurlar. Bunun sebebi ise onların şirk ve inkar sebebiyle ölü olmalarıdır.

43. ayette ise Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Yoksa onlar Allah'ı bırakıp da şefaatçiler mi edindiler."

Yani, muhakkak kendileri hakkında kesin delillerle hidayete ermeleri beklenilen müşrikler, şefaatçiler edinmişlerdir. Onlar Allah'ın tevhidine ulaşma yerine onu bırakarak şefaatçiler ismini verdikleri ve Allah katında şefaatlerini umdukları putlar edindiler. Bunun nedeni onların bilgisiz ve akıllarının bozuk olmasıydı.

Allah (c.c.), Rasûlüne şöyle buyuruyor:

"De ki, onlar hiç bir şeye sahip değiller ve düşünemiyorlarsa da mı şefaat edecekler."

Onlara de ki; onlar şefaat sebeplerine ve onu gerektiren şeylere sahip

(1) Burada nefislerden maksat, ölecek insanlardır. Çünkü nefis kelimesi, hem bizzat şahıs için, hem de ruh için kullanılır. İbni Abbas ve başka müfessirler diyor ki: "Sağ olanın ve ölünün ruhu uykuda karşılaşır. Allah'ın dilediğiyle tanışır. Onların hepsi bedene dönmeyi isteyince, Allah ölülerin ruhunu katında tutar, dirilerin ruhunu ise bedenlerine salar." Hz. Ali (r.a.) da diyor ki: "Bedenine salınmadan önce, gökteyken uyuyan kimsenin ruhunun gördüğü, rüyayı sadıkadır. Salıverildikten sonra bedene yerleşmeden önce görüp şeytanın onunla karşılaştığı ve ona batıl hayaller verdiği şey ise yalan rüyalardır.

olmasalar ve şefaatin manasını bilmeseler ve anlamasalar da mı şefaat edecekler? Çünkü onlar put ve taşlardır. Buradaki soru, mat etmek ve susturmak içindir. Eğer bir farkında olsalar. Allah sonra Rasûlüne şu gerçeği ilan etmesini şöyle emrediyor:

"Müşriklerin yanında kuvvet olsa da bütün şefaat Allah'a aittir."

Şefaat sadece Allah'ın mülküdür, O'nun izni olmadan hiç kimse şefaat edemez. Öyleyse şefaati yerin ve göklerin mülkü kendisine ait olan şefaatin sahibinden isteyin. O'nun mülkü olan şefaatin manasını düşünmeyen ve anlamayan şeylerden istemeyin.

"Sonra siz ona döndürüleceksiniz."

Yani, ölümden sonra isteseniz de, istemeseniz de O'na döndürüleceksiniz. Kendiniz için O'nun katında imanla ve sadece O'na kulluk ederek cennete girin. "Sadece Allah anıldığında ahirete inanmayanların kalpleri nefretle titrer."

Bu ifade, müşriklerin halinin ve üzerinde bulundukları cehalet ve beyinsizliğin açıklanması demektir. Çünkü onlar 'lâilâhe illallah' kelimesini işittiklerinde nefret ederler, tiksinirler. Bu da yüzlerinde öfke olarak belirir. Neredeyse onlar bu sözü söyleyene hücum edip dövmek, hatta öldürmek isterler. Allah'tan başkalarının ismi anıldığında da yani, Allah'ı bırakıp da kulluk edecekleri putların ismi anıldığında birden sevinirler. Bu, onların putları sevmeleri ve Allah hakkını unutmaları sebebiyledir. Allah hakkı ise kendilerini yaratıp, rızıklandırması ve hayatlarını idare ettirmesine mukabil ona kulluk ve iman edilmesidir. Fakat nefsi karanlık ve kalbi sapmış insanların bunları anlamaları kolay değildir.

SONUÇ

1- Ayetlerde Rasûlüllah'a teselli, O'nu sabra ve en güç durumlarda bile kararlılığa teşvik vardır.

2- Ölüm ve hayatta, Allah'a, birliğine ve ahirete inanmayı gerektirecek O'nun kudretinin delilleri vardır.

3- Şefaat için müşriklerin putlara ibadet etmeleri konusundaki delilleri çürütülmüştür. Çünkü bütün şefaat Allah'a aittir.

4- Allah'tan başkasından şefaat bekleyenin hatası açıklanmıştır. Çünkü şefaatın sahibi sadece Allah'tır.

5- Müşriklerin beyinsizlikleri, tevhidi işittiklerinde öfkelendikleri za-

manki sapıklıkları ve şirki işittiklerinde sevinmeleri ayetlerde kınanarak şirklerinden tevbe etmeden ödüklerinde ebedi cehennemlik oldukları bildirilmiştir.

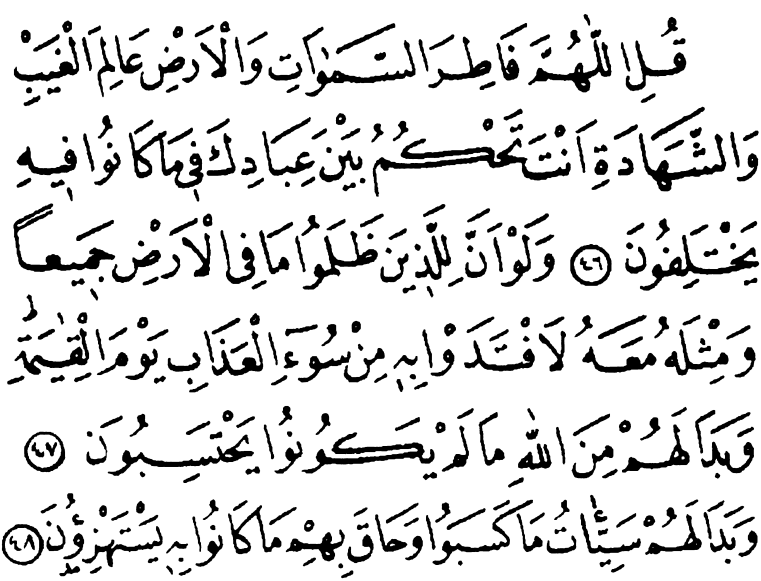

46- De ki:" Allah'ım, ey gökleri ve yeri yoktan var eden, görülmeyeni ve görüleni bilen! Ancak sen, ayrılığa düştükleri şeylerde kulların arasında hükmedersin."

47- Eğer yeryüzünde bulunanların tümü ve onun bir misli daha zulmedenlerin olsaydı, kıyamet günü o kötü azabdan kurtulmak için onu mutlaka fidye verirlerdi. Çünkü hiç hesab etmedikleri şeyler, Allah'tan karşılarına çıkmıştır.

48- Yaptıkları işlerin kötülükleri kendilerine görünmüş ve alay edegeldikleri şey onları kuşatmıştır.

SÖZLÜK

قُلِ اللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ — De ki, ey göklerin ve yerin yaratanı Allah'ım. Ey yerin ve göklerin yaratanı Allah'ım diye dua edin.

عَالِمَ الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ	Görüleni ve görülmeyeni bilen. Gayb: Gözlerden ve hislerden uzak her şeydir, şehadet ise gaybın tersidir.
فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ	Onların ihtilafa düştükleri konularda. İnanç ve ibadet kabilinden din işlerindeki ihtilaflarında.
وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا	Eğer zalimlerin olsa. Yani, şirk ve isyanla kendilerine haksızlık edenlerin olsa.
وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ	Allah katından onlara hiç hesaplamadıkları şeyler belirir. Allah'ın azabından zannetmedikleri şeyler onlar için belirir.
وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ	Alaya aldıkları şeyler de kendilerini çepeçevre kuşatır. Dünyadayken alay ettikleri azab onları kuşatır.

AÇIKLAMA

Yüce Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

"De ki, yerin ve göklerin yaratanı, görüleni ve görülmeyeni bilen ey Allah'ım."(1)

Bu, Allah tarafından dua ve yakarışla kendisine sığınması için Rasûlüne yol göstermesidir. Çünkü onunla düşmanları arasında ihtilaf ortaya çıkmış ve göğsü daralmıştı.

"De ki, ey Rasûlümüz, yerin ve göklerin yaratanı göz ve hislerden uzak olup da bilinemeyen ve gözle görülüp hisle idrak edilemeyeni bilen Allah'ım."

İhtilafa düştükleri iman, ahiret, cennet ve cehennem gibi konularda kulların arasında sen hüküm vereceksin. İzninle onların ihtilafa düştükleri konularda beni hakka ilet. Çünkü sen, dilediğini doğru yola ulaştırırsın.

Eğer kendilerine şirkle zulmedenler için "yeryüzünde olanların tamamı ve bir misli daha olsa, kıyamet günündeki kötü azab için fidye verseler kabul edilmez."

Şirk büyük zulümdür. Kıyamet günü azabı gözleriyle gördüklerinde yeryüzünde olan bütün mal ve canlar ve bunların bir misli zulmedenlerin olsa, onlardan bunlar fidye olarak kabul edilse, kötü azaba karşılık onları fidye olarak verirlerdi ve asla terüddüt etmezlerdi. Bu, azabın ağırlığına, ona güç yetirilemeyeceğine, Cennet ve nimetlerinden mahrumiyetle birlikte buna tahammül

(1) Müslim, Hz. Aişe (r.a.)'dan şöyle rivayet ediyor: "Rasûlüllah gece namazına bu duayla başlardı. Said bin Cübeyr'den şöyle rivayet edilir: "Muhakkak ki, ben bir ayet biliyorum ki onu her kim okur ve Allah'tan bir şey isterse, Allah ona verir. Bu ayet; "De ki: Ey yerin ve göklerin yaratanı Allah'ım" ayetidir.

edilemeyeceğine işarettir.

Onlar için yani sadece Allah'ın adı anıldığında kalpleri nefretle titreyenler ve putlar anıldığında da sevinenler için ummadıkları ve zannetmedikleri azab vardır.

"Onlara işledikleri kötü şeyler belli olur."

İşledikleri şirk, inkar, fasıklık ve isyan gibi kötü şeyler belli olur. Onların sıkıntıları artar, huzurlarında iş büyür, onları dünyadayken alay ettikleri yani, dünyadayken müjde ve tehdidi kendilerine anlatıldığında hem kendisiyle, hem de Rasûlüllah ve mü'minler gibi kendilerine anlatıp korkutanlarla alay ettikleri azab onları kuşatır.

SONUÇ

1- Sıkıntı arttığında ve ihtilaf büyüdüğünde Allah'a sığınmak ve bu duayı okumak çok faziletlidir: "Allah'umme Rabbî Cibrîl'e ve Mîkail'e ve İsrafîl'e fâtırasse-mavâti vel ardı âlimel ğaybi vessahadeti ente tahkumu beyne ibadike fîma kânu fihi yahtelifûne. İhdinî limahtulife fihi minelhakki biiznike. İnneke tehdi men teşâu ila sıratim müstakim." Türkçesi: Ey Allah'ım! Ey Cebrail'in, Mikail'in, İsrafil'in Rabbi! ve ey yerlerin ve göklerin Rabbi! Görüneni ve görünmeyeni bilen Allah'ım! Sen ihtilaf ettikleri konularda kullarının arasında hüküm verensin. Sen dilediğini dosdoğru yola iletirsin. Bu duayı sünnet ortaya koymuştur. Ayet ise aslını ifade etmiştir.

2- Kıyamet günü azab büyük ve ağır olacak. Eğer kişiden fidye kabul edilse yeryüzünde bulunan her şeyi ve onunla birlikte bir mislini de fidye verecektir.

3- Allah'ın haberleriyle, müjde ve tehdidiyle alay etmekten ayette sakındırılmış ve Allah'ın diniyle alay etmenin aynı zamanda küfür olduğu açıklanmıştır.

فَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ
إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ ۚ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾
قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا

يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا ۚ وَالَّذِينَ ظَلَمُوا
مِنْ هَٰؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا ۚ وَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ
﴿٥١﴾ أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

49- İnsana bir zarar dokunduğu zaman bize dua eder. Sonra, ona bizden bir nimet verdiğimiz vakit; "bu, benim bilgim sayesinde bana verildi" der. Hayır, o bir imtihandır, fakat çokları bilmiyorlar.

50- Onlardan öncekiler de bunu demişlerdi. Ama kazandıkları şeyler, kendilerine hiçbir yarar sağlamadı.

51- Kazandıklarının kötülükleri, sonunda başlarına geldi. Bunlardan zulmedenlere de yaptıklarının kötülükleri erişecektir. Onlar, buna engel olacak değiller.

52- Bilmediler mi ki, Allah dilediğine rızkı açar ve kısar. Şüphesiz bunda inanan bir toplum için ibretler vardır.

SÖZLÜK

فَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا — İnsanın başına bir sıkıntı gelince bize yalvarır. Kafir insana bir sıkıntı yani hastalık dokununca bize yalvarır, o sıkıntısının kaldırılmasını ister.

ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا — Sonra ona katımızdan sıhhat, mal ve benzeri nimet verdiğimizde.

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ — Bu bana bilgimden dolayı verilmiştir der. Bu kafir der ki, bu bağış Allah'ın benim onu hakettiğimi bilmesi nedeniyle bana verilmiştir.

بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ — Hayır o bir imtihandır. Bu nimet ona, layık olduğu için verilmemiş, ona bu mal onu denemek için verilmiştir.

وَ لٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ — Fakat çokları bilmezler. Onlara verilen mal, sıhhat ve afiyet gibi şeyler onlar için imtihandır. Allah onlardan memnun olduğu için vermemiştir.

قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ — Bunu onlardan öncekiler de söylemişti. Onların söylediği bu sözü Kârun gibi, onlardan öncekiler de söylemişti. Fakat onlar yakalanmalarını çok beklememişlerdi. Onlara kazandıkları şeyler de fayda vermemişti.

وَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هٰؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا — Bu zulmedenlerin de kazandıkları kötülükler başlarına gelecektir. Onlardan öncekilerin başına geldiği gibi yedi senelik kıtlık onların başına da gelmiş ve onlar Bedir'de öldürülmüşlerdi.

وَ مَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ — Onlar âciz bırakamazlar. Onlar Allah'tan kurtulamazlar ve onu yenemezler. Ona aciz bırakamazlar.

اَوَ لَمْ يَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَ يَقْدِرُ — Allah'ın rızkı dilediğine geniş, dilediğine de bir ölçüye göre verdiğini bilmezler mi? Bu sözü onlar mı söylediler, bilmediler mi Allah dilediğine rızkı bol verir dilediğine de kıt verir?

اَنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ — Şüphesiz bunda inanan toplum için ibretler vardır. Yani, denemek için rızkın bol verilmesinde ve kıt verilmesinde Allah'ın kudretine, mahlukatın işlerini mükemmel idare ettiğine dair deliller vardır.

AÇIKLAMA

Ayetler müşriklerin şaşkınlığını, inkar ve bilgisizliklerinin sonucunda kalplerinin bozukluğunu açıklamaya devam ediyor.

"İnsana bir sıkıntı dokunduğunda, bize yalvarır."

Yani, sadece Allah'ın ismi anıldığında kalpleri nefretle çarpan, putlar anıldığında da sevinen kafirler kastediliyor. İşte bu insana hastalık gibi ona zarar verecek ve sevindirmeyecek bir şey dokunduğunda, yönelerek Rabbine dua eder, bu haldeyken putların sıkıntıyı gideremeyeceğini ve iyilik veremeyeceklerini bildiğinden, hiçbir şeyi Allah'a ortak koşmaz. Allah denemek için ona katından bir nimet verdiğinde de o, "bu şey, Allah benim buna layık olduğumu bildiği için bana verildi" der. Allah onu yalanlıyor. Bu, onun için bir imtihandır fakat müşriklerin çoğu bilmiyorlar ki, Allah onu verdiğinde sevdiği ve memnun olduğu için değil imtihan için vermiştir. Onlara verilen bu şeyin sadece imtihan olduğuna delil, onlardan önceki Kârun gibilerin söylediği, fakat

Allah'ın çok geçmeden günahları sebebiyle cezalandırdığı, kazandıkları malların da kendilerine fayda vermediği kimselerin sözleridir. Karun ve diğer kafirleri bol bol mal ve mülk verildiğinde: Bu benim bilgim sayesinde bana verildi derler. Allah-u Teâlâ (c.c.) şöyle buyuruyor:

"Kafirlere, kazandıkları kötü şeyler başlarına geldi."

Yapmış oldukları inkâr ve isyanlarından dolayı cezalandırılmışlardır. Asla kendilerine haksızlık yapılmamıştır. Onların arasından yani, Kureyş kafirlerinden zulmedenlere de kazandıkları şirk, inad ve küfür gibi kötü işler isabet edecek, onlar Allah'ı âciz bırakamazlar. Bu nasıl olabilir ki? Yedi sene onlara kıtlık gelmiş öldürülmüşler, Mekke'nin fethi ve Bedir'de esir alınmışlardır.

"Onlar bilmediler mi ki, Allah rızkı dilediğine bol verir, dilediğine de kıt verir."

Bunu, yani biz ilmimizle kazandık sözünü onlar mı söyledi? Bilmediler mi Allah denemek için dilediğine rızkı bol, dilediğine de kıt verir? O kişi şükür mü edecek, yoksa nankörlük mü yapacak? Kıt verir ki, o kişi sabır mı edecek, yoksa kızıp öfkelenecek mi? Onun rızkı bol vermesi, verdiği kişiyi sevdiği için değildir. Az vermesi de verdiği kişiyi sevmediği için değildir. Az verme gibi bol verme de idare ve terbiye hikmetine binaendir.

"Fakat kafirler bunu bilmezler."

Bu hikmetleri bilmemeleri, onlara boş şeyler söyletmiş ve bu söylediklerine de inandırmıştır. Fakat mü'minler ise bilmeleri ve kalplerinin nurlu olması sebebiyle bunu söylemezler. Bu sebeple de onlar bu gibi yerlerdeki delilleri, Allah'ın ilmine, hikmetine, kudretine apaçık delalet eder bulurlar ve imanları, nurları ve de basiretleri artar.

SONUÇ

1- Ayetlerde, bütün hayatları boyunca sapıkların, cahillerin ve kafirlerin zıtlıklar içinde oldukları açıklanmıştır. Çünkü onlar cehalet ve inkar karanlığı içinde yaşarlar.

2- Her bela, ancak açık veya gizli, büyük veya küçük günah sebebiyle yahut imtihan için, ya da mükâfaat için meydana gelir.(1)

---

(1) Bunun delili şu ayettir: Onların başına gelen her bela, ellerinin kazandığı şeyler sebebiyledir. Rasûlüllah da şöyle buyuruyor: "Muhammed'in canı, kudreti elinde olan Allah'a yemin olsun ki, en küçük bir belanın gelmesi, damarın depreşmesi ve ayağın sürçmesi, ancak bir günah sebebiyledir. Fakat onlardan çoğu affedilir." Bu hadisi İbn Ebi Hatim rivayet etmiştir. O, bu ayet indiği zaman Rasûlüllah'ın böyle buyurduğunu söylemiştir.

3- Allah'ın fertlere veya gruplara rızkı bol veya kıt vermesi onları sevip, sevmediği için değildir. Bunun sebebi ilahi terbiye ve yaratılmışların işini idare etmekteki hikmetleridir.

4- İman sahibi olanlar, isbat ve delillerden faydalanan insanlardır. Çünkü onlar sağdırlar görür ve düşünürler. Fakat inkar sahipleri ise ölüdürler, delilleri göremezler ve düşünemezler.

5- Allah zalimleri cehennemle tehdit etmiş ve onlara azabı vaad etmiştir. Zulümlerinin ve kötü işlerinin cezası başkalarına olduğu gibi onların da başlarına gelecektir.

قُلْ يَا عِبَادِيَ
الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ ۚ
إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾
وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ
ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿٥٤﴾ وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم
مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنتُمْ
لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾ أَن تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتَىٰ عَلَىٰ مَا فَرَّطتُ
فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِن كُنتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ ﴿٥٦﴾
أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾ أَوْ تَقُولَ

حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾
بَلَىٰ قَدْ جَاءَتْكَ آيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ
مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٥٩﴾

53- Tarafımdan onlara de ki: "Ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım, Allah'ın rahmetinden umut kesmeyin. Allah bütün günahları bağışlar. Çünkü O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."

54- "Size azab gelip çatmadan Rabb'inize dönün, O'na teslim olun. Sonra size yardım edilmez."

55- "Ansızın ve hiç farkına varmadığınız bir sırada, size azab gelmezden önce Rabb'inizden size indirilenin en güzeline uyun."

56- O gün günahkar nefsin şöyle demesinden sakının: "Allah'ın yanında, O'na kullukta kusur edişimden dolayı vah bana. Gerçekten ben alay edenlerdendim."

57- Yahut şöyle demesinden: "Allah bana hidayet etseydi: Elbet ben de Allah'ın azabından korunanlardan olurdum."

58- Yahut azabı gördüğü zaman: "keşke benim için bir kez daha dünyaya dönüş olsaydı da güzel hareket edenlerden olsaydım! demesinden.

59- Allah şöyle buyurur: "Hayır, artık dönüş yok, çünkü sana ayetlerim geldi de, sen onları yalanladın, büyüklük tasladın ve nankörlerden oldun!"

SÖZLÜK

يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ — Ey kendi nefislerine israf eden, kötülük edip aşırı giden kullarım. Karşı gelmede aşırı giderek kendine karşı suç işlemede aşırı giden kullarım.

لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ — Allah'ın rahmetinden ümid kesmeyin. Allah'ın sizi bağışlamasından ve Cennet'e girmenizden ümit kesmeyin.

إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا	Şüphesiz Allah günahların hepsini bağışlar. Eğer içten samimi tevbe ederse, ortak koşanın ve fasıkın günahlarını affeder.
وَ أَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ	Rabbinize yönelin. İmanla ve itaatle ona dönün.
وَ أَسْلِمُوا لَهُ	Ona teslim olun. İşlerinizi sadece onun için yapın.
وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ	Rabbiniz katından size indirilen en güzel söze uyun. Kur'an'a uyun, helalini helal sayın, haramını da haram sayın.
أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتَى	Kişinin, vah, yazıklar olsun demesinden. Yani, suçlu ve inkarcı kişinin vah, yazıklar olsun demesinden.
عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ	Kaybettiklerime. Allah'a karşı aşırı gitmemden dolayı. Allah hakkında aşırı gidip, başkalarının itaat etmesi gibi itaat etmememden dolayı.
وَ إِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ	Gerçekten ben alaya alanlardandım. Yani, Allah'ın dinini ve mü'min kullarını alaya alanlardandım.
لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ	Benim için bir kere daha dönüş imkanı olsa, iyilik yapanlardan olurdum. Yani, dünyaya dönme imkanım olsa o takdirde işini iyi yapan mü'minlerden olurdum.
بَلَى قَدْ جَاءَتْكَ آيَاتِي	Evet bilakis ayetlerim sana gelmişti. İş senin hidayeti temenni edeceğini sanacağın gibi değildir. Sana ayetlerim gelmişti de, sen onları yalanlamış ve büyüklenmiştin.

AÇIKLAMA

Şu bir gerçektir ki, insanlar Allah'a ortak koşmuş, insan öldürmüş ve zina etmişler. Bu günahlar onlara çok ağır gelmiş, onlar Rasûlüllah'a bizim için tevbe imkanı var mı diye soracak birini gönderelim demişlerdir.(1) Onlar eğer imkan var derse tamam, aksi takdirde biz de bulunduğumuz hal üzre kalırız demişlerdir. O günahkârların gönderdiği kişi Rasûlüllah'a ulaşmadan önce şu ayet inmiştir:

"Ey kendilerine karşı aşırı giden kullarım."

Ey suç işlemede nefislerine zulmeden bu sebeple de kendisine karşı azabı hak etmiş olan kullarım. Allah'ın sizin günahlarınızı bağışlayıp, sizi Cen-

(1) Bu ayetin iniş sebebi için pek çok olaylar söylenmiştir. Asıl hüküm, ayetin manasının genel oluşuna olduktan sonra, bunların anlatılmasının gereği yoktur. Tefsirdeki görüş yeterlidir. Bu rivayeti Buhari'den nakletmektedir.

net'e girdirmesi konusunda rahmetinden ümit kesmeyin. Eğer tevbe eder ve yönelirseniz, Allah bütün günahları bağışlar. Çünkü O, yücedir. Kendisine karşı gelinerek günah işlenmesini istemez. Fakat tevbe etmeyip de şirk ve isyanda ısrar ederlerse, Allah da onlara gereken cezayı verir. "Azab size gelmeden önce Rabbinize yönelin ve teslim olun sonra size yardım edilmez."

Aşırı giden günahkarlar emredileni yaparak ve yasaklanandan kaçınarak Allah'a itaata dönün. O'na teslim olun. Başınıza gelmezden önce azabın inmesini engelleyin. Gizli ve açık amellerinizi sadece onun için yapın. "Sonra size yardım edilmez." Yani sizden onu savmaya gücünüz yetmez.

"Rabbinizden size indirilen Kur'an'daki en güzel söze uyun?"

Allah'ın emirlerini tutun, yasaklarından kaçının. Farkında olmadan, ansızın, azab gelmezden önce azabın gelmesine salih amellerle engel olun. "Allah hakkında haddi aşmamdan dolayı yazıklar olsun?"

"Vah beni kedere sürükleyen pişmanlığım. Allah hakkında haddi aşmamdan dolayı şimdi azap çekmenin zamanı gelmiştir. Çünkü ben O'na hakkıyla kulluk etmedim, onu anmadım. O'na şükretmedim. Ben alay edenlerdendim."

Yani O'nun diniyle, mü'min kullarıyla alay edenlerdendim. Vah sahibini Cehennem'e götürecek inkardan dolayı o şahsa. Ey Allah'ın kulları, cennete ve Allah'ın nimetlerine koşun. Veya eğer Allah beni doğru yola ulaştırsaydı ben de muttakilerden olurdum veya azabı gördüğümde benim için dünya hayatına dönme imkanı bulunsaydı, ben de niyet ve amelini iyi yapan mü'minler gibi iyilerden olurdum, diyeceği günden sakının. Allah da onların bu yalan temennilerine cevap olarak: "Evet, ey bu sözleriyle temennide bulunanlar. İş sizin iddia ettiğiniz gibi değil. Aksine seni doğru yola ulaştıracak ayetlerim sana gelmişti. Sen de onu yalanlamış ve onda gelen hükümlerle amel etmekte büyüklenmiş ve kafirlerden olmuştun."

SONUÇ

1- Günahı ne kadar olursa olsun, tevbe ederse kulun tevbesini kabulle, kuluna karşı Allah'ın merhametli olduğu ve lutufta bulunduğu açıklanmıştır.

2- Allah günahkar kullarını kendine, İslâm'a yönelmeye çağırıyor.

3- Orada cereyan edecek olay ve musibetler anlatılarak yeniden dirilme ve hesap izah ediliyor.

4- Dünyadayken azab veya ölüm gelmezden önce tevbe etmede acele davranmak gerekir. Ölüm en dehşetli bir şeydir ki, ondan sonra tevbe asla kabul edilmez.

5- Allah'ın emirlerinin yaşanmasına teşvik edilerek yasaklarından sakındırılmıştır.

6- Allah'ın âdil olduğu haber verilerek, dinde zorlamanın olmadığı bildirilmiştir.

7- Allah'a inanan ve salih amel işleyenler methedilerek, ebedi cennetlik oldukları müjdelenmiştir.

وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ تَرَى الَّذِيْنَ كَذَبُوْا عَلَى اللّٰهِ
وُجُوْهُهُمْ مُّسْوَدَّةٌ ۭ اَلَيْسَ فِيْ جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِيْنَ ﴿٦٠﴾
وَيُنَجِّي اللّٰهُ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ ۡ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوْۗءُ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُوْنَ ﴿٦١﴾ اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ ۡ وَّهُوَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ
وَّكِيْلٌ ﴿٦٢﴾ لَهٗ مَقَالِيْدُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا
بِاٰيٰتِ اللّٰهِ اُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿٦٣﴾ قُلْ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ
تَاْمُرُوْٓنِّيْٓ اَعْبُدُ اَيُّهَا الْجٰهِلُوْنَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ اُوْحِيَ اِلَيْكَ
وَاِلَى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكَ ۚ لَىِٕنْ اَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ
وَلَتَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿٦٥﴾ بَلِ اللّٰهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ
مِّنَ الشّٰكِرِيْنَ ﴿٦٦﴾

60- Allah'a yalan uyduranların kıyamet günü yüzlerinin kapkara kesildiğini görürsün. Kibirlenenler için cehennemde bir yer yok mudur?

61- Allah, korunanları başarılarıyla kurtarır; onlara kötülük dokunmaz ve onlar üzülmezler.

62- Allah her şeyin yaratıcısıdır. O, her şeyin yöneticisidir.

63- Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Allah'ın ayetlerini inkar edenler, işte ziyana uğrayacaklar onlardır.

64- De ki: "Allah'tan başkasına kulluk etmemi mi bana emrediyorsunuz ey cahiller?"

65, Sana ve senden öncekilere şöyle vahyedildi: "And olsun, eğer Allah'a ortak koşarsan amelin boşa çıkar ve kaybedenlerden olursun!"

66- Hayır, yalnız Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol.

SÖZLÜK

وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ Kıyamet gününde. İnsanların kabirlerinden yaratılarak tekrar çıkması sebebiyle.

تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ Allah'a karşı yalan uyduranları görürsün. Ondan başkasını dostlar edinmekle ve Allah'a karşı yalan söz söylemekle Allah'a karşı yalan söyleyenleri görürsün.

وُجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌ Yüzleri simsiyah. Sıkıntı ve üzüntüden dolayı yüzleri simsiyah ve onların cehennemliklerden ve de Allah'a karşı yalan söyleyenlerden olduğuna dair belirtidir.

أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْمُتَكَبِّرِينَ Böbürlenenler için bir yer yok mu? Kafirler için Cehennem'de bir durak olmaz olur mu? Evet vardır. Orada onlar için durak vardır. Allah'a kulluk karşısında böbürlenenler için o ne kötü bir duraktır.

وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا Allah, sakınanları kurtarır. Yani şirk ve isyandan sakınmaları sebebiyle onları Cehennem'den kurtarır.

بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ Başarıları sebebiyle, onlara hiç bir kötülük dokunmaz ve onlar üzülmezler de. Onların Cennet'i kazanmaları ve oraya inmeleri sebebiyle. Onlara azab dokunmaz. Nimetler içindedirler ve asla üzülmezler.

لَهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ Yerin ve göklerin kilitleri O'nundur.

أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ İşte onlar kayıp ta olanlardır. İşte onlar kıyamet günü kendilerini ve ailelerini zarara uğratanlardır.

قُلْ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَأْمُرُوٓنِّىٓ أَعْبُدُ De ki, Allah'tan başkasına kulluk etmemi mi emrediyorsunuz? Ey Rasûlümüz, senden kendileriyle birlikte ilahlarına kulluk etmeni isteyenlere de ki, bana Allah'tan başkasına kulluk etmemi mi emredersiniz? O, her şeyin Rabbiyken O'ndan başkasına kulluk yakışır mı? Ey cahiller, sizin anlayışınız ne kötü.

لَئِنْ أَشْرَكْتَ Eğer ortak koşarsan. Eğer şirk koşarsan senin amelin boşuna gider ve zararda olanlardan olursun.

بَلِ ٱللَّهَ فَٱعْبُدْ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ Hayır. Yalnız Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol. Çünkü ibadeti yalnız o hak eder ve sana verdiği peygamerlik, günahtan korunmuş olmak ve de hidayet nimetlerine karşılık ona şükredenlerden ol.

AÇIKLAMA

Ayetlerde ölümden önce tevbe etmekte acele davranılması emredilmiştir. Dolayısıyla kurtuluş meydana gelmiş olsun. Çünkü kıyamet günü, musibetler ve durumların değişmesi günüdür. Bu, iki ayette şu açıklanıyor:

"Kıyamet gününde Allah'a karşı ortak koşan, helal-haram demeden Allah'a yalan uyduranların yüzünü simsiyah görürsün. Oysa O, bunlardan uzaktır. Onların yüzlerini, onların inkar ettiklerine, yalan söylediklerine ve Cehennemlik olduklarına işaret olarak simsiyah görürsün. Cehennemde büyüklenenler için yer olmaz olur mu? Evet Cehennem'de iman ve kulluk karşısında böbürlenenler için yer vardır."(1)

Allah, kıyamet günü şirk ve isyandan, iman ve takvayla sakınanları Cehennem'den kurtarır. İşte bunlar Cennet'i hak etmeleri nedeniyle kıyamet meydanında onlara kötülük dokunmaz ve dünyada bıraktıkları malları için de

(1) Tekebbür, aşırı kibirdir. Bu da kişinin başkasına karşı büyüklük taslamasıdır. Çünkü bu kişi kendini üstün görür. Bunu yerme hususunda hadis kitabı olan Müslim'de şöyle bir hadis vardır: "Allah, kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunanı Cennet'e sokmaz." Hadisde kastedilen kibir hakkı reddetmektir.

üzülmezler. Çünkü onlara ulaşan Cennet nimetleri, onlara arkalarında bıraktıkları şeyleri unutturur.

"Allah her şeyin yaratıcısıdır."

Yani, Allah'tan başka olmuş olan her şey sonradan yaratılmıştır. O'nu yaratan da Allah'tır. "Yerin ve göklerin kilitleri O'nundur."

Mülkiyet ve hak itibariyle rahmet, hayır ve bereket hazinelerinin anahtarı O'nundur. Dolayısıyla O, dilediğine açar, dilediğine açmaz. Ancak O'ndan istenmelidir. İnsanlar putlara ancak istedikleri ve korktukları için kulluk etmişlerdir. Eğer onlar, ancak her şeye kâdir olandan korkmaları gerektiğini, aynı şekilde ancak her şey elinde olandan istemeleri gerektiğini bilselerdi, Allah'tan başkasına kesinlikle kulluk etmezlerdi. Allah'a inanmayı, sıfatlarını, sevdiği ve sevmediği şeylerin açıklamasını ve de O'nun hükümlerini kapsayan delilleri inkar edenler ve Allah'ın emriyle amel etmeyenler apaçık bir kayıptadırlar. Çünkü onlar kıyamet günü hem ailelerini, hem de kendilerini hüsrana uğratacaklardır. İşte bu apaçık bir kayıptır.

"De ki, Allah'tan başkasına mı kulluk etmemi emrediyorsunuz ey cahiller."

Bu ayet, peygamberden ilahlarını tanıması ve kendilerinin O'nun getirdiğini ve çağırdığını tanımalarına karşılık, kendi ilahlarından memnun olmasını isteyen müşriklere bir cevaptır. Allah, Rasûlünün onlardan ayrılmasını şu ayetiyle emrediyor:

"Allah'tan başkasına kulluk etmemi mi emrediyorsunuz?"

Bu, benim açımdan asla olmaz. Nasıl Allah'tan başkasına ibadet ederim? Oysa O, benim Rabbim ve ilahımdır. O ki beni ilimle üstün kılmış bana hükümlerini vahyetmiştir. Öyleyse onlar ümitlerini kessinler. Ben putlara asla tapmam. Sadece Allah'a ibadet ederim. Allah onları cahillikle vasıflandırmıştır. Çünkü onların Allah'ı ve büyüklüğünü bilmemeleri putlara ibadeti etmek ve onlara bağlanmak kendilerine sevimli gelmiştir. "Andolsun ki, Allah senden önceki peygamberlere vahyettiği gibi sana da vahyetti. Allah'ın kudretine andolsun, eğer bize kullukta başkalarını ortak koşarsan senin işin boşa çıkar, hepsi yok olur, az dahi olsa onlardan hiç birine sevap verilmez. Bundan sonra da kıyamet günü kendilerini ve ailelerini hüsrana uğratan kişilerden olursun."

İşte bu apaçık bir hüsrandır. Sonra Allah tevhidi açıklayarak ve şirki de hükümsüz kılarak şöyle emrediyor:

"Evet, Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol."

Yani sadece Allah'a kulluk et, sana verdiği nimet ve seni üstün kılmasından dolayı da O'na şükredenlerden ol.

SONUÇ

1- Kıyamet günü yüzün kararması, inkarın ve Cehennem'de ebedi kalmanın işaretidir.

2- Kıyamet günü yüzün beyaz olması da, imanın ve Cennet'te ebedi kalmanın işaretidir.

3- Ayetlerde yeniden dirilme, hesap ve orada olacak olaylar anlatılmak suretiyle izah ediliyor.

4- Herşey Allah'ın elindedir. Dolayısıyla Alah'tan istenilmesi gereken şeyler Allah'tan başkasından istenmez.

5- Ayetlerde şirk yerilmiş ve onun tehlikesi açıklanmıştır. Çünkü o bütünüyle amelleri yok eder.

6- Allah'ın emirlerini yaparak, yasaklarından kaçınarak, O'na kulluk etmek, hamdetmek ve şükretmek gerekir. Çünkü her nimet ve üstün kılış O'na aittir. Hamd ve şükür Allah'a aittir.

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ
وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ
مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾
وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ
إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنظُرُونَ ﴿٦٨﴾
وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ

بِالنَّبِيِّۧنَ وَالشُّهَدَآءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾
وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾

67- Allah'ı gereği gibi bilemediler. Halbuki kıyamet günü yer, tamamen O'nun avucu içindedir, gökler de sağ elinde dürülmüştür. O, onların ortak koştuklarından uzak ve yücedir.

68- Sur'a üflenmiş, göklerde ve yerde olanlar korkudan bayılmışlar, ancak Allah'ın dilediği sarsılmamıştır. Sonra ona bir daha üflenmiştir, birden onlar ayağa kalkmış, bakıyorlar.

69- Yer, Rabb'inin nuru ile parlamış, kitap ortaya konmuş, peygamberler ve şahitler getirilmiş ve aralarında adaletle hükmedilmiştir. Onlara asla haksızlık edilmez.

70- Herkese yaptığının karşılığı tam verilmiştir. O, onların ne yaptıklarını en iyi bilendir.

SÖZLÜK

وَ مَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖ	Allah'ı hakkıyla değerlendiremediler. Yani, ona hakkıyla tazim göstermediler ve ondan başkasını, putları ona kullukta ortak koştuklarında da onu hakkıyla tanıyamadılar.
وَ الْاَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهٗ	Yer tamamen O'nun avucundadır.
وَ السَّمٰوٰتُ مَطْوِيّٰتٌ	Göklerde dürülmüş olacaktır. Yani, yedi kat gökde onun kudretiyle dürülmüş olacaktır.
وَ نُفِخَ فِي الصُّوْرِ	Ve Sura üfürüldü. Kıyametin kopma zamanı sura üfürüldüğü zaman.
ثُمَّ نُفِخَ فِيْهِ اُخْرٰى	Sonra ona bir kere daha üfürüldü.

AÇIKLAMA

Hayır, "onlar Allah'ı gereği gibi değerlendiremediler."

Allah-u Teâlâ tevhidi açıklayıp şirki ve müşrikleri kötüledikten sonra

aleyhlerinde kötü söz söyleyerek, onların şirklerini ve Allah'ın elçisini şirke çağırışlarını haber veriyor. Onlar böyle davranmakla da Allah'ı layıkıyla değerlendirememiş oluyorlar. Yani, O'nun büyüklüğüne yaraşır bir şekilde O'na tazimde bulunmamış oluyorlar. Bunun sebebi ise onların, Allah'tan başkasına kulluk ederken, Hakkı tanımamalarıdır.

"Bütün yeryüzü kıyamet günü O'nun avucundadır."

Bütün yedi kat yeri elinde kılan, gökleri de eliyle düren, yer ve gökler elinde olandır.

O, şöyle der:

"Ben, sultanım, sultanlar nerede?"

Dolayısıyla bu büyük kudretin sahibiyle birlikte diğer ilahlara yani putlara ve heykellere nasıl kulluk edilir? Bu nedenle de Allah (c.c.) kendisini "Allah ortaktan, benzerden, eş ve çocuk edinmekten ve sonradan olmuşların sıfatlarından münezzehtir, onların ortak koştukları şeylerden yücedir. Yani, ortağı olmaktan yücedir. Çünkü O, her şeyin Rabbi ve sultanıdır," ifadesiyle tenzih ediyor.

"Sur'a üfürülünce, Allah'ın dilediği bir yana göklerde ve yerde olanlar, hepsi düşüp ölür."

Bu ayet, akıl noktasından Allah'la birlikte başkasının da kulluğa hak sahibi olmasını ortadan kaldıran ilahi kudretin delillerini arzetmektedir. Sur'a üfüren, kesinlikle İsrafil'dir. Çünkü o, Sur'a üfürmeye vekil tayin edilmiştir. O ilk kez Sur'a üfürünce Allah'ın diledikleri hariç, yerde ve gökte olanlar düşüp öleceklerdir. "Allah'ın diledikleri hariç," ifadesi bir istisnadır. Bazı yaratılmış varlıkların ilk üfürülüşte ölmeyeceklerini belirtir -görevli melekler gibi-.

"Sonra Sur'a bir daha üflenince hemen ayağa kalkıp bakışıp dururlar."(1)

---

(1) Kıyamet sahnelerini anlatan ayetler incelendiğinde, Sur'a üfürmenin dört kez olduğunu görürüz. Birincisi yok oluş üfürülüşü (nefhatü'l-fena), ikincisi yeniden dirilme üfürülüşü (nefhatü'l-ba's) üçüncüsü düşüp ölme (nefhatü's-sak), dördüncüsü ise Allah için ayağa kalkma (nefhatü'l-kıyam) üfürülüşüdür. Bu ayette düşüp ölme ve ayağa kalkma üfürülüşünden bahsedilmektedir. Bu üfürmeye saik denmesinin nedeni mahlukatın düşüp ölmesinden dolayıdır. Bunun delili ise Buhari'de geçen şu hadistir: "İlk kendine gelen ben olacağım. Bir de bakacağım ki, Musa arşın kenarına sımsıkı tutunuyor. Dolayısıyla ben onun benden önce bayılıp da kendine gelenlerden mi, yoksa Allah'ın istisna ettiklerinden mi olduğunu bilmiyorum. Kurtubi de şöyle diyor: Kendine gelme, aklın perdelenmesi ve gitmesinden dolayı olur, ölümden dolayı olmaz.

Bu üfürmeye, hesap maksadıyla alemlerin Rabbi Allah için kalkmak ismi verilir.

"Yeryüzü, Rabbinin nuruyla aydınlanır, kitap açılır, peygamberler ve şahidler getirilir. Ve onlara haksızlık yapılmadan, aralarında adaletle hüküm verilir."

Yani, ümmetlerine şahitlik yapmaları için peygamberler getirilir ve şahitler getirilir. Şahitler geçmiş ümmetler aleyhinde peygamberlerinin onlara Allah'ın davetini duyurduğuna dair şahitlik edecek Muhammed ümmetidir. Muhammed ümmetinin şahitliği, Allah-u Teâlâ'nın kitabı Kur'an'da, peygamberlerin Rablerinin mesajlarını ümmetlerine ilettiği şeklinde olacaktır. Buna ise şu ayet işaret etmektedir:

"Böylece biz sizi vasat bir ümmet kıldık."

Yani adalet sahibi hayırlı bir ümmet kıldık. Siz diğer insanlara şahid-ler olasınız, peygamber de size şahit olsun diye. Onların arasında hakla hüküm verilir. Allah kulları arasında adaletle hüküm verir. Her cana işlediği iyiliğin veya kötülüğün tam karşılığını verir. O, onların işlediklerini kendilerinden bile daha iyi bilendir. Bu sebeple de hatadan yanılmadan, bilgisizlikten ve unutmaktan uzak olduğundan -ki Allah bunlardan münezzeh olduğundan- hesap adil olacaktır.

SONUÇ

1- Ayetlerde Allah'ın büyüklüğünün delileri açıklanmıştır. Bu büyüklükle kulların şirk koşması birbirine zıttır.

2- Yeniden dirilme ve hesap anlatılmış, kıyametin durumu ve de orada olacak olaylar açıklanmıştır.

3- Kıyamet meydanında Allah'ın, kulları arasındaki hükmünde âdil olacağı açıklanmıştır.

4- Bu ümmet, ahirette önceki ümmetler aleyhine şahit olarak dinleneceği açıklanmıştır.

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا
فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ

يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا ۚ
قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧١﴾
قِيلَ ٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ مَثْوَى
ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾ وَسِيقَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ إِلَى
ٱلْجَنَّةِ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ
خَزَنَتُهَا سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَٱدْخُلُوهَا خَٰلِدِينَ ﴿٧٣﴾
وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى صَدَقَنَا وَعْدَهُۥ وَأَوْرَثَنَا ٱلْأَرْضَ
نَتَبَوَّأُ مِنَ ٱلْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَآءُ ۚ فَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿٧٤﴾
وَتَرَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ حَآفِّينَ مِنْ حَوْلِ ٱلْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ
رَبِّهِمْ ۚ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ وَقِيلَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٥﴾

71- Nankörler, bölük bölük cehenneme sürülmüşlerdir. Oraya geldikleri zaman, kapıları açılmış, cehennemin bekçileri onlara şöyle demiştir: "Kendi aranızdan, Rabb'inizin ayetlerini size okuyan ve sizi bu gününüzle karşılaşacağınız hakkında uyaran elçiler gelmedi mi?" "Evet geldi, demişlerdir, ama kafirlere azab sözü hak oldu."

72- "O halde içinde ebedi kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. Kibirlenenlerin yeri ne kötüymüş!" denilmiştir.

73- Rab'lerinin azabından korunanlar da bölük bölük cennete

sevk edilmişlerdir. Kapıları daha önce açılmış bulunan cennete vardıklarında onun bekçileri onlara: "Selâm size, ne hoşsunuz, ebedi kalmak üzere buraya girin!" demişlerdir.

74- Cennetlikler de: "Bize verdiği sözü yerine getiren ve bizi dilediğimiz yerinde oturacağımız bu cennet yurduna varis kılan Allah'a hamdolsun. Allah için çalışanların ücreti ne güzeldir!" demişlerdir.

75- Meleklerin de Arşın çevresinde dönerek Rab'lerini övgü ile andıklarını görürsün. İnsanlar arasında hak ile hükmedilmiş ve: "Hamd alemlerin Rabb'ine mahsustur" denilmiştir.

SÖZLÜK

وَ سِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا — İnkar edenler sürülürler. Melekler inkar edenleri cehenneme sürerler.

اِلَى جَهَنَّمَ زُمَرًا — Bölük bölük Cehennem'e. Grup gurp müşrikler grubu, suçlular grubu, zalimler grubu olarak.

وَ قَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا — Oranın bekçileri onlara der ki: Meleklerden cehennem kendisine teslim edilmiş bekçiler derler ki. "Hazene" kelimesinin tekili hazindir.

اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ — Size elçiler gelmedi mi? Bu soru izah ve azarlamaya yöneliktir.

حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ — Azab sözü gerçekleşti. Yani azab kafirler için gerekli oldu.

وَ سِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا — Allah'a karşı gelmekten sakınanlar götürülür. Melekler rablerinden sakınan yani, ona itaat eden ve ortak koşmayan üstün kişilere nazik davranarak onları götürür.

وَ فُتِحَتْ اَبْوَابُهَا — Kapıları açıldığında. Onları karşılamak için Cennet'in kapıları açıldığında.

وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ — Bize verdiği sözde duran Allah'a hamd olsun.

وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ — Bizi bu yere varis kılan. Yani, Cennet'e bizi varis kılan. Varis olma şekli şu ayet itibariyledir: O onlara, bizim kullarımızdan

muttaki olana miras bırakacağımız bu Cennet'i vaad etti.(1)

نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ — Cennet'te istediğimiz yerde otururuz, yaşarız.

فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ — Yararlı iş yapanların mükafaatı ne güzelmiş. Yani, Cennet ne güzelmiş.

حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ — Arşın etrafını çevirmiş oldukları halde. Arşı her taraftan çevirdikleri halde.

يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ — Rablerini hamd ile tenzih ederler. Elhamdülillah, sübhanellah derler.

وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ — Onların arasında hak ile, adaletle hükmolunmuştur.

وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ — Ham, alemlerin Rabbi Allah'a aittir denir. Melekler ve mü'minler Cennet'liklerin Cennet'te, Cehennem'liklerin de Cehennem'de, yerleşmeleri üzerine hamd alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur derler.

AÇIKLAMA

Arasat meydanında duranlar hakkında hükmü verdikten sonra –ki bu hüküm Allah'ın onlar hakkında amellerine göre hükmetmesiyle olur– Allah her iş yapana, ister inkar ve isyan, ister iman ve itaat olsun yaptığı ile karşılık verir. Allah her iki grubun dönüş yerini haber vererek şöyle buyuruyor: "İnkar edenler bölük bölük Cehennem'e sürülür."

Melekler onları zorla Cehennem'e götürürler. Çünkü onlar gitmeyi istemezler. 'Zümra' kelimesi zemr kelimesinden türemiştir. Bu kelime ise ses manasına gelir. Çünkü bir toplulukta belirgin özellik, onların sesli ve de gürültülü olmalarıdır. Oraya vardıklarında kapıları açılır. Çünkü Cehennem'in kapıları, zindan kapıları gibi kapalıdır. Ancak mahpusların gelişleri sırasında açılırlar. Onlara, oranın bekçileri, oraya ulaşmadan önce azarlayarak şöyle derler. "Sizin içinizden size Rabbinizin ayetlerini okuyan elçiler gelmedi mi?" Yani "size sapıklıktan doğru yolu, batıldan hakkı ayırıp açıklayan, Rabbinizin sevdiği inançlar, sözler, fiiller sıfatlar ve zatları, bir de hoşlanmadığı şeyleri izah e-

(1) Mirasın izahı şu şekildedir. Allah her insan için Cennet'te bir yer, Cehennemde bir yer yaratmıştır. Sonra insanlar birbirlerine mirasçı olurlar. Mesela Cennetlik olanlar Cennette, Cehennemlik için ayrılan yere varis olur, cehennemlikde cehennemde cennetlik için ayrılan yere varis olur.

der, kurtulmanız için istediği şeyleri yapmaya, yine kurtulup mesut olmanız için hoşlanmadığı şeyleri terketmeye çağıran peygamberler gelmedi mi?" Onlar da şöyle cevap verirler: "Evet geldi." Fakat yine de peygambere uymadık. Onun için azab sözü kafirlerin aleyhinde gerçekleşti. Biz de onlardanız. Dolayısıyla bize de azap gerekli oldu. Bu sırada melekler onlara: "Temelli kalmak üzere Cehennem'in kapılarından girin. Böbürlenenlerin yeri ne kötüdür," derler. Yani böbürlenenlerin cehennemdeki yeri ne kötüdür.

Rablerine karşı gelmekten sakınanlar ise Cennet'e götürülür.

Bu götürüş, grup grup olur. Bu grupta cihad edenler grubu, sadaka verenler grubu, âlimler grubu ve çok ibadet edenler grubu bulunur. Bu gruplar Cennet'e nezaketle götürülürler. Onlar oraya geldiklerinde değer vererek, ikramda bulunarak karşılamak için kapıları açıldığı zaman, oranın bekçileri; "selam size, hoş geldiniz. İyi amelleriniz yüzünden kokularınız güzel olsun, Cennet'teki yeriniz de güzel olsun" der. Zebanilerin Cehennemlikleri azarlamalarına karşılık, onların selamları ne güzeldir. "Sizin orada ebedi kalışınız takdir edilmiş olduğu halde oraya yani Cennet'e girin," denilir. Onlar da cennete girip oranın saraylarında yerleştikten sonra şöyle derler: "Bize verdiği sözde duran ve bu yere bizi varis kılan Allah'a hamd olsun." Onlar kendilerine verilen sözle işte bu, kullarımızdan muttaki olanı mirasçı kılacağımız cennettir.

"Bu yere bizi mirasçı kılan" ifadesinde onların burayı babaları Hz. Adem ve anneleri Havva'dan miras aldıklarına işaret vardır. Çünkü Cennet Hz. Adem'le Havva oradan inmezden önce onlara aitti.

"İyi işler yapanların mükafaatı ne güzeldir," ifadesinden maksat, dünyadayken farzları eda etmek ve yasaklardan kaçınmak suretiyle iman etmek ve takvalı olmaktır.

"Sen melekleri arşın etrafına çevirmiş oldukları halde, Rablerini hamdle tesbih ederken görürsün.Onlar şöyle derler: "Sübhanellah, elhamdülillah ve Allahu ekber."

Allah bu duruşun sonundan haber vererek şöyle buyuruyor:

"Onların aralarında hakla hüküm verilmiştir."

Allah mahlukatı arasında adaletle hüküm vermiştir. Cennetlikler cennete, cehennemlikler de cehenneme yerleşince bu uygun yerleşme ve adaletli, insaflı hükme karşılık Allah'a hamd edilir. Şöyle denir: Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun. Melekler Rablerine hamdeder, onlar hamdederken mü'min-

ler de Allah'a hamdederler. O zaman mü'minler Cennet'te bulunmaktadırlar.

SONUÇ

1- Azarlayarak ve zorla sürülerek Cehennemliklerin Cehennem'e konulacağı açıklanmıştır.

2- Allah'a ibadette ve onun kulları karşısında böbürlenme yerilmiştir.

3- Allah'ın dostlarına lutfu açıklanmıştır. Çünkü onlar cennette tahtlar üzerinde taşınır ve onlara hürmet ve güvence selamı verilir.

Sûre 40
Mü'min Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 85

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حٰمٓ ① تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ② غَافِرِ الذَّنبِ وَقَابِلِ
التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ ③
مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي
الْبِلَادِ ④ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْأَحْزَابُ مِن بَعْدِهِمْ
وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا
بِهِ الْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ⑤ وَكَذَٰلِكَ حَقَّتْ
كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ⑥

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1- Hâ, Mîm.

2- Bu Kitab'ın indirilişi, aziz daima galib ve alim herşeyi en iyi bilen Allah tarafındandır.

3- Günahı bağışlayan, tevbeyi kabul eden, azabı çetin olan, lutuf sahibi Allah tarafından. O'ndan başka ilah yoktur, dönüş O'nadır.

4- İnkar edenlerden başkası, Allah'ın ayetleri hakkında mücadele etmez. Onların öyle şehirlerde dolaşmaları, seni aldatmasın onların başı boş bırakılacaklarını sanma. Bir gün küfürlerinin cezalarını çekeceklerdir.

5- Onlardan önce Nuh kavmi ve onlardan sonra gelen kollar da yalanladı. Her kavim peygamberlerini cezalandırmaya ve öldürmeye yeltendi; hakkı gidermek için boş şeyler ileri sürerek

tartıştılar. Bu yüzden onları yakaladım. Bak işte azabım nasıl oldu?

6- Böylece Rabb'inin inkar edenler hakkındaki "onlar ateş halkıdır" sözü yerini bulmuş oldu.

SÖZLÜK

حٰمٓ	Hâ, mîm. Bu, mukattaa harfleri denen harflerdendir. Ha'mim şeklinde okunur.
تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ	Kitabının indirilmesi aziz ve hakim olan Allah katındandır. yani, isteğinde üstün olan kullarını dış ve iç itibariyle yahut şu anı ve gelecek halleri itibariyle bilen Allah katındandır.
غَافِرِ الذَّنْبِ	Gafirizzenbi:(1) Günahı bağışlayan. Allah'a tevbe edip isyandan sonra itaate dönenin günahını bağışlayan.
شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ	Cezası şiddetli lutfu bol olandır. İnkar edenlere karşı cezası şiddetli iman edip itaat edenlere karşı da bol nimet sahibi olandır.
لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ	O'ndan başka ilah yoktur, dönüş O'nadır. Gerçekte O'ndan başka kulluk edilecek yoktur, varlıkların dönüşü O'nadır.
مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا	Allah'ın ayetlerinde inkar edenlerden başkası tartışmaya girişmez. İptal etmek için Kur'an hakkında inkar edenlerden

(1) Bu sureye aynı şekilde Mü'min ve Tavl suresi de denmiştir. "Dibacul kur'an" ve "Araisul Kur'an" denen ve hâ mîm diye başlayan surelerin ilkidir. Yine bu surelere ha'mim'li sureler de denir. Kurtubi şöyle diyor: "Şam'dan bir adamın aşırı derecede sıkıntısı vardı. Hz. Ömer'e bu söylendi, içme konusunda onun araştırma yapması istendi. Dolayısıyla Hz. Ömer de kâtibine şöyle yazmasını emretti: "Ömer'den, filan zata yaz. Sana selam olsun. Allah'ın sana olan nimetinden dolayı sevinçliyim. O'ndan başka ilah yoktur. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla başlarım. Ha'mim, kitabın indirilmesi yüce ve bilgin olan Allah katındandır. O, günahı bağışlayan, tevbeyi kabul eden, cezası şiddetli lutfu bol olandır.O'ndan başka ilah yoktur, dönüş O'nadır." Sonra mektubu mühürledi ve elçisine "onu ayık bulmadıkça mektubu verme." Sonra yanında bulunana onun tevbe etmesi için dua etmesini emretti. Mektup bu şahsa gelince onu okumaya ve şöyle demeye başladı. "Allah bağışlayacağını ve cezasını affedeceğini bana vaad etti." Bu sözü ağlayıncaya kadar tekrar etti sonra vazgeçti. Hatta iyice vaz geçti ve tevbesi güzel oldu. Adamın tevbe ettiği Hz. Ömer'e ulaşınca dedi ki: Biriniz bir hata gördüğü zaman böyle yapsın, onu düzeltsin, tevbe etmesi için onun adına Allah'a yalvarsın. Ona karşı Şeytan'a yardımcı olmasın."

başkası tartışmaya girmez.

فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ — Onların memlekette dolaşması seni aldatmasın. Onların iyi oldukları halde geçinmeleri seni aldatmasın. Çünkü onların sonu cehennemdir.

وَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ — Onlardan sonra da topluluklar. Nuh kavminden sonra başka topluluklarda yalanladı. Onlar Ad, Semud ve Lut kavimleriydi.

وَ هَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ — Her ümmet peygamberini cezalandırmaya azmetmişti. İstedikleri eziyet etme ve öldürmeyle ona musibet getirebilmek için.

وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ — Hakkı batılla gidermek için mücadele etmişlerdi. Hakkı batılla ortadan kaldırmak ve yok etmek için mücadele etmişlerdi.

فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ — Cezalandırmam nasılmış. Onları yok edip, hiç kimseyi bırakmadığında nasıl oldu?

كَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا — İşte inkar edenlerin aleyhine Rabbinin sözü böylece gerçekleşti. İnkar edenlere azab sözü gerekli oldu.

AÇIKLAMA

Hâ, mîm, bununla neyi kastettiğini en iyi Allah bilir. Bu harfler, iki anlam ifade eder. Birincisi Mekke'deki müşrik Araplar, orada yaşayanları, Kur'an'dan etkilenmesinler ve de ilahlarını inkar etmesinler diye, Kur'an'ı dinlemekten alıkoyuyorlardı. İşte Allah onlar hakkında Fussilet suresinde şunu haber veriyor: İnkar edenler dediler ki: "Bu Kur'an'ı dinlemeyin. Onun hakkında boş şeyler konuşun. Belki üstün gelirsiniz?"

Bu mukattaa harfleri kendilerine mahsus güzel ses tonlarıyla oları tesirleri altına alıyor, onlar da dinliyorlardı. Dolayısıyla bu büyük bir fayda taşıyordu. İkinci olarak müşrikler Kur'an-ı Kerim'in vahiy eseri olmadığını, onun sadece şairlerin, kahinlerin ve destan anlatanların, anlattıkları şeyler cinsinden olduğunda ısrar ettiklerinde Allah onlara elif, lâm, mîm, tâ, sîn ve hâ, mîm gibi harflerden oluşan onun bir benzerini getirmelerini istemekle meydan okudu. Bu görüşü destekleyen delil ise Kur'an bu harfleri zikrettikten sonra çoğunlukla elif, lâm, mîm, tilke âyâtül kitab, hâ, mîm tenzilul kitab, hâ, mîm elkitabil mübin gibi ayetler ifade ediyor. Dolayısıyla bu iki fayda Kur'an tefsirinde rütbe sahibi bir kişinin çıkarttığı en güzel şeylerdendir. Yalnız söylenmesinde fayda gördüğümüz bir görüşü daha söylemeden geçemeyeceğim.

Şöyle ki: Yüce Allah bir şey söylediği zaman o sözünün sahibidir. Örneğin çok güçlü bir devletin başkanı: Dünyayı alt-üst ederim dese, herkes ciddiye alır ve korkar. O devletin başkanını bu işten vazgeçirmek için ellerinden gelen ricayı yaparlar. Fakat herhangi bir adam sokakta dünyayı alt-üst ederim diye bağırsa herkes gülüp geçer. Bakınız başkanın sözü ile adamın sözü görünüşte aynıdır. Fakat aslında aynı değildir. Çünkü o iki ayrı sözün arkasındaki güçler aynı olmadığından, sözler de aynı olamaz. İşte Allah'ın sözünün benzerini getirmek onun için mümkün değildir. Çünkü Allah'ın ortağı, benzeri ve dengi yok ki, sözünün benzeri de olabilsin.

"Bu kitabın indirilmesi, aziz ve alim olan Allah katındandır."

Yüce Allah bu ayette şunu haber veriyor: Bu kitabın kaynağı kendisidir. Çünkü onu kulu ve Rasûlüne indiren O'dur. Allah kendisini izzet ve ilim sıfatı ile nitelendiriyor. O, güçlü yani düşmanlarından intikam almada güçlü iş ve isteğinde üstün olandır. Dolayısıyla O'nunla istediği şey arasına girilip engel olunamaz. Yarattığı şeyleri, onların ihtiyaç ve isteklerini bilendir. Dolayısıyla da bu kitabı doğru yolu bulma ve düzelmeleri için onlara indirmiştir. Günahı affeden, tevbeyi kabul eden, azabı şiddetli ve bol lutuf sahibi olan Allah katındandır. Allah, kendisini, af dileyenlerin gönahını affedeceğini, tevbe edenlerin de tevbesini kabul edeceğini, inkar edip isyan edenlere karşı azabının çetin olduğunu ve bol ihsan sahibi olduğunu haber veriyor.

"O'ndan başka ilah yoktur."

Yani gerçekte O'ndan başka kulluk edilecek yoktur.

"O, hakimdir, azizdir."

Yani, işinde üstün ve de mahlukatı idarede hikmet sahibidir. Allah kendisini sahip olduğu şeylerle övdükten sonra Rasûlüne şunu haber veriyor:

"Allah'ın ayetleri üzerinde inkar edenlerden başkası tartışmaya girmez."

Yani, Allah'ın tekliği, ona ve Rasûlüne kavuşma konusunda kesin deliller ihtiva eden Kur'an ayetleri hakkında ancak inkar edenler tartışmaya girerler. Bunun nedeni ise onların nefislerinin karanlık ve kalplerinin bozuk olmasıdır.

"Buna sabret, onların dış itibariyle bulundukları bol rızık ve beden sağlığı durumuna aldanma. Seni onların memlekette dolanmaları aldatmasın."

Bedence ve rızıkca sağlıklı ve güven içinde dolaşmaları seni aldatmasın. Çünkü onlara zaman tanınmıştır, ihmal edilmemişlerdir. Delil ise şudur: On-

lardan önce Hz. Nuh kavmi, Hz. Nuh kavminden sonra da Hz. Ad, Hz. Semud, Hz. İbrahim kavmi, Hz. Lut kavmi, Medyen eshabı ve Firavun gibi gruplar da yalanlamıştı. Bu milletlerden herbiri peygamberini yakalayıp öldürmeye ya da onu uzaklaştırmaya azmetmişti. Onlar, senin kavminin de mücadele etmesi gibi, hakkı batılla gidermek için mücadele etmişlerdi. Dolayısıyla ben de onları yakalamıştım.

"Azabım nasıl oldu?"

Allah'a hamd olsun. Çünkü Allah onların nesillerini kesti ve onların varlıklarını da düşmanlıklarını da sona erdirdi.

"İnkar edenlerin cehennemlik olduklarına dair Rabbinin sözü böylece gerçekleşti."

Elçilerini yalanlayan, onları öldürmeye azmeden bu toplumları helak etme hükmü farz olduğu gibi, inkarcıların aleyhine Rabbinin kelimesi gerçekleşti. Çünkü onlar cehennemliktirler. Kelimatu Rabbike'den maksad "andolsun ki, Cehennem'i dolduracağım" ayetidir.

SONUÇ

1- Ayette Kur'an'ın kaynağının Allah olduğu anlatılmıştır. Çünkü O'nu indiren ve vahyeden Allah'tır. Bu ifadelerle de peygamberimizin peygamberliği açıklanmış olmaktadır.

2- Allah'ın, güçlü, bilen, hakim, lutfu bol, günahı bağışlayan tevbeyi kabul eden ve kendisinden başka ilah bulunmayan sıfatlarındaki yüceliği açıklanmıştır.

3- Ayetlerde Allah'ın tek olduğu, yeniden dirilme ve hesab günü açıklanmıştır.

4- Allah ihmal etmez, süre verir ve onun yakalaması çetindir kuralı açıklanmıştır.

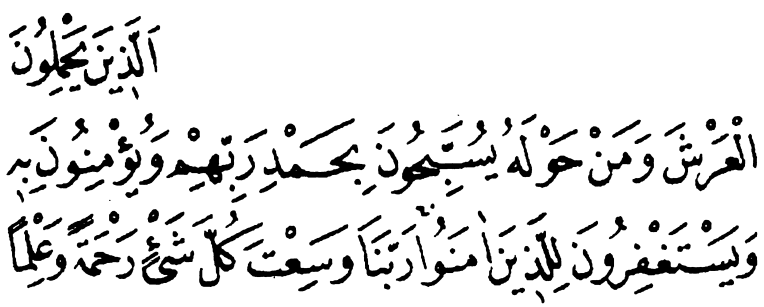

فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٧﴾
رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ
مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ﴿٨﴾ وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ
فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾

7- Arş'ı taşıyanlar ve onun çevresinde bulunanlar. Rab'lerini överek tesbih ederler, O'na inanırlar ve mü'minler için şöyle mağfiret dilerler: "Rabb'imiz, sen, rahmet ve bilgi bakımından her şeyi kapladın. Tevbe edip senin yoluna uyanları bağışla, onları cehennem azabından koru!"

8- "Rabb'imiz, onları ve babalarından, eşlerinden, çocuklarından iyi olan kimseleri onlara söz verdiğin Adn cennetlerine sok. Şüphesiz, üstün olan, hikmet sahibi olan sensin sen!"

9- "Onları kötülüklerden koru. O gün sen, kimi kötülüklerden korursan ona rahmet etmişsindir. İşte o büyük başarı budur!"

SÖZLÜK

اَلَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ — Arşı taşıyanlar. Arşı taşıyan melekler.

وَ مَنْ حَوْلَهُ — Onun etrafındakiler. Arşı her tarafından kuşatmış olan melekler.

يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ — Rablerini överek tesbih ederler. "Sübhanellah, vebihamdihi sübhanellahil azim," derler. İşte bu onların dua ve tesbihleridir.

وَ يُؤْمِنُونَ بِهِ — O'na inanırlar. Onlar O'nun huzurundayken nasıl inanmasınlar ki? Fakat bu ifade, onları kemal (üstünlük) vasfetme kabilin-

dendir.

وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا — İman edenler için af dilerler. Kendilerini onlara bağlayan Allah'a, inanma bağı sebebiyle mü'minler için af dilerler.

رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَ عِلْمًا — Rabbimiz ilmin ve Rahmetin her şeyi kuşattı. Yani, onlar ey Rabbimiz ilim ve rahmet açısından her şeyi kuşattın derler.

فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَ اتَّبَعُوا سَبِيلَكَ — Tevbe edip senin yoluna uyanları bağışla. Rahmetin ve ilminin bütün mahlukatı kuşatması sebebiyle sana tevbe edip kulluk eden, birliğini kabul eden ve İslâm olan senin yoluna uyanları affet.

وَ قِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ — Onları cehennem azabından koru, cehennemle onlara azab etme.

جَنَّاتِ عَدْنٍ — Adn cennetlerine. İçersinde saraylar ve nehirler bulunan bahçelere sürekli kalmak üzere bizi o cennete koy.

الَّتِي وَعَدْتَهُمْ — Senin onlara söz verdiğin. Şu ayette onlara söz verdiğin. Muhakkak ki, Allah iman edip, salih amel işleyenleri altından ırmaklar akan cennetlere girdirecektir.

وَ مَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ — Babalarından iyi olanları. Yani, imanla iyi olan.

وَ قِهِمُ السَّيِّئَاتِ — Onları kötülüklerinden koru. Onları işledikleri kötülüklerin cezasından koru.

وَ مَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ — O gün kimi kötülüklerden korursan. Yani, kıyamet günü kimi kötülüklerinin cezasından korur, hesaba çekmezsen. Ona merhamet etmiş olursun. Şöyle ki, onu gizlemiş, ayıbını ortaya koymamış, affetmiş azab etmemiş olursun.

وَذَلِكَ — Bu azabdan koruma ve Cennet'e koyma büyük bir kurtuluştur.

AÇIKLAMA

"Arşı taşıyanlar."

Allah-u Teâlâ büyüklüğünü ve kedisine, ayetlerine, birliğine ve kıyamete inanmayı gerektiren şeyleri haber veriyor ve şöyle buyuruyor:

"Arşı her tarafından kuşatan melekler gibi Arşı taşıyan melekler de Rablerini hamdederek tesbih ederler."

Onlar: "Subhanallah ve bihamdihi" derler. Allah'ın tek olduğuna ve kullukta kendisine ortağın bulunmadığına inanırlar. Aralarındaki iman bağı sebe-

biyle inananlar için af dilerler. İman açısından mü'minlerle melekler kardeştirler. Çünkü inananlar kardeştirler. Dolayısıyla kardeşleri için af dilemiş olurlar. Onların af istemesi Allah'tan mü'min kulları için affetmesini istemektir. Ey Rabbimiz, ilim ve rahmet noktasından her şeyi kuşattın. Rahmetin ve ilmin diğer yaratılmışları kuşattı, öyleyse sana tevbe eden, şirki terkeden İslâm'ın yoluna uyan ve senin emrine ve yasağına boyun eğenleri bağışla. Onları cehennem azabından koru. Onları, girenin bir daha çıkmayacağı ve üstün nimet ve tam mutluluk sebebiyle oradan ayrılmayı istemeyeceği bir ikametle onları Adn cennetlerine girdir.

"Babalarından, eşlerinden ve soylarından iyi olanları."

Yani, bunlardan imanla düzgün olanları da dereceleri itibariyle onlara kattı. Amelleri yetmese de onlarla birlikte olsunlar. "Sen üstün ve hakim olansın," ayeti şu anlamdadır: O, yücedir. Bütün mahlukata üstün gelme, her şeyde tecelli eden hikmet sıfatlarıyla Allah'a dua etmiştir. Onları kötülüklerden koru. Yani, bağışlama ve onların kusurlarını örtmek suretiyle, onların kendilerine katılmasını senden isteyen, aile ve çocuklarına kavuşmayı elde etsinler diye onları bağışla. O gün, yani kıyamet günü kimi kötülüklerden korursan, ona merhamet etmiş olursun.

"Bu, büyük bir kurtuluştur."

Yani, Cehennem'den kurtulma ve Cennet'e girme büyük bir kazançtır. Kim Cehennem'den uzaklaştırılır ve Cennet'e sokulursa, kurtulmuş olur. Kimi kötülüklerden korursan demek, kötülüklerin azabından korursan demektir. Bu ise onları bağışlamak ve affetmekle olur. Dolayısıyla da onlar Cehennem'den kurtulur ve Cennet'e girerler. Cehennem'den kurtulma ve Cennet'e girme ise büyük bir kazançtır.

SONUÇ

1- Ayetlerde Allah'ın büyüklüğü açıklanmıştır.

2- İmanın ve inananın üstün olduğu belirtilmiştir.

3- "Subhanellahi ve bihamdihi" sözüyle tesbih etmek fazilettir. "Bu tesbihi sabah ve akşam çok söyleyenin kusurları affedilir."

4- Mü'minlere şu müjdelenmiştir: "Allah onları, babalarıyla, eşleriyle ve soylarıyla Cennet'te bir araya getirecektir. Allah meleklerin duasını kabul etmiştir. Bunu ise Allah şu ayetiyle haber veriyor: "İman edip, soyları kendilerini imanla takip etmiş olanları, işte soylarını onlara kattık."

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ
إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾ قَالُوا رَبَّنَا أَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا
اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ﴿١١﴾
ذَٰلِكُم بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِن يُشْرَكْ بِهِ
تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ ﴿١٢﴾ هُوَ الَّذِي
يُرِيكُمْ آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُم مِّنَ السَّمَاءِ رِزْقًا
وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ
الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿١٤﴾ رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو
الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنذِرَ
يَوْمَ التَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُم بَارِزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ
مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿١٦﴾
الْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ
سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٧﴾

10- İnkar edenlere de bağırılır: "Allah'ın size kızması, sizin kendi kendinize kızmanızdan daha büyüktür. Zira siz imana çağırılırdınız da inkar ederdiniz!"

11- Dediler ki: "Rabb'imiz, bizi iki kez öldürdün ve iki kez dirilttin. Günahlarımızı itiraf ettik. Şimdi şu ateşten çıkmak için bize bir yol var mı acaba?"

12- Şöyle cevap verilir: Bu duruma düşmenizin sebebi şudur: Tek Allah'a çağırıldığınız zaman inkar ederdiniz. O'na ortak koşulunca inanırdınız. Artık hüküm yüce ve büyük Allah'a aittir.

13- O'dur ki, size ayetlerini gösteriyor ve sizin için gökten rızık indiriyor, rızkın sebebi olan yağmur güneş ve hava veriyor. Ancak O'na yönelen öğüt alır.

14- Kafirlerin hoşuna gitmese de siz, dini yalnız Allah'a halis kılarak O'na yalvarın.

15- O, dereceleri yükselten; Arş'ın sahibi Allah, buluşma gününe karşı uyarmak için, emrinden olan ruhu, kullarından dilediğine indirir.

16- O gün onlar, ortaya çıkarlar. Onlardan hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. Ve sorulur onlara: "Bugün mülk kimindir? O tek ve kahhar olan Allah'ın!"

17- Bugün her can, kazandığıyla cezalanır. Bugün zulüm yoktur. Allah, hesabı çabuk görendir.

SÖZLÜK

يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللّٰه — Onlara şöyle seslenilir: Allah'ın gazabı. Melekler onlara, Allah'ın size olan gazabı birbirinize olan öfkenizden daha büyüktür demek için seslenir. Makt, kinin en aşırı olanına denir.

اِذْ تُدْعَوْنَ اِلَى الْاِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ — İmana çağrıldığınızda, inkar ederdiniz. İmana çağrılıp inkar ettiğinizde, dünyadayken Allah'ın size olan gadabı, bugün azabı gördüğünüzde birbirinize olan öfkenizden daha büyüktür.

اَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَ اَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ — Bizi iki kez öldürdün ve iki kez dirilttin. Bizi iki kez öldürdün. İlk öldürme bizim yok olup, senin bizi tekrar diriltmende olmuştur. İkincisi ise ruhlarımızı alarak dünyadayken bizi öldürmen sırasında olmuştur. Bizi iki kez dirilttin. İlki canlı olarak

annelerimizin karınlarından çıktığımızda oldu. İkincisi ise bizi kabirlerimizden canlı olarak çıkardığında oldu.

فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا Günahlarımızı itiraf ettik. Ayetlerini, sana kavuşmayı yalanlama ve sana ortak koşmak olan günahlarımızı da itiraf ettik.

فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ Bir daha çıkmağa yol var mı? Sana inanmak, birliğini tanımak, sana itaat etmek ve sana karşı gelmemek için, ikinci kez dünya hayatına dönmenin yolu var mı?

ذَلِكُمْ Bu sizin içinde bulunduğunuz azab.

بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ Yalnız Allah'a çağrıldığı zaman inkar ederdiniz. Şu sebebledir. Yalnızca Allah çağırdığı zaman tevhidi inkar ederdiniz.

يُرِيكُمْ آيَاتِهِ Size ayetlerini, mucizelerini gösteriyor. Tevhidinin ve sizi yeniden yaratmaya ve cezalandırmaya gücünün yettiğinin delillerini gösteren.

وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ Ancak Allah'a yönelen ibret alır.

يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ Kullarından dilediği kimseye emriyle vahyi indirir.

لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ Kavuşma gününü hatırlatmak için. İnsan neslinden kendisine vahyettiği kişi –ki bu peygamberdir– yer ve gök ehlini kavuşma gününe karşı uyarmak için. Bu kavuşma kıyamet gününde olacaktır.

يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ O gün onlar meydana çıkarlar. Onları ne dağ, ne ağaç ne de taş gizler.

لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ Bugün hükümranlık kimindir?

AÇIKLAMA

Yüce Allah (c.c.) mü'minlerin durumlarını, onların eşlerinin ve soylarının Cennet'te olacaklarını açıkladıktan sonra, bu üç ayette de teşvik ve korkutma konusunda kafirlerin durumunu açıklıyor. Allah cehennemliklerin halinden haber vererek şöyle buyuruyor:

"Rablerini, O'na kavuşmayı ve O'nun birliğini inkar edenlere şöyle seslenilir."

Yani, melekler, onlar birbirlerine öfkelinip lanet okuduktan sonra şöyle seslenirler:

"Allah'ın gazabı sizin birbirinize öfkelenmenizden daha büyüktür."

Bunun sebebi ise siz, inanmaya, tevhide ve itaate çağrılmışken büyüklenerek inkar etmenizdir.

İkinci ayette ise Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Onlar Cehennem'deyken şöyle derler: Ey Rabbimiz, bizi iki kez öldürdün, iki kez dirilttin."

Olayın iki kez olmasıyla onlar şunu kastediyorlar: Birincisi onların ölü nutfe olmaları, ikincisi ecelleri gelince ruhlarının alınmasıdır. İki diriltmekle ise şunları kastediyorlar: Birincisi: Ölümden önce dünyadayken onlar için yaşamın söz konusu olması, ikincisi ise; yeniden dirilmeden sonra olacak hayattır.

"Biz dünya hayatındayken işlediğimiz günahları da itiraf ettik." Bu günahlar inkar, ortak koşma ve peygambere karşı gelmedir. Bu özür beyan etmeden sonra onlar şöyle diyorlar: "Bir daha çıkmaya yol var mıdır?"

Yani, Cehennem'den çıkıp, bozduğumuz şeyleri düzeltmeye ve karşı geldiğimize itaat etmeye, dönme imkanımız var mı? Cevap kesinlikle şudur; Oraya tekrar dönmeye asla yol yoktur. Sizin azabda kalmanız, size asla haksızlık yapmak değildir.

"O size uygun bir cezadır."

Sonra Allah onlara azab edilmesinin nedenini şöyle açıklıyor:

"Size gelen bu azap, sadece Allah'a çağrıldığınızda inkar etmeniz nedeniyledir."

O'na eş koşulunca da müşriklerin "geldim, senin bir ortaktan başka ortağın yoktur," demeleri gibi inanırdınız. Allah, hem sana hem de kendi sahip olduklarına maliktir. Öyleyse hüküm büyük olan Allah'ındır. Allah onlara azab etmeyi hükme bağlamıştır. Dolayısıyla da kurtuluş yolu yoktur. "Kendi kendinize öfkelenin, azaptan dolayı ağlayıp feryat edin."

Bu ahiretteki pişmanlığınız size ne fayda verir, ne de sizden azabı hafifletir.

"Size ayetlerini gösteren, size gökten rızık, yani yağmur indiren O'dur."(1)

---

(1) Burada hitabın Rasûlüllah'a ve inananlara olması mümkündür. Genel olması durumunda, hem inananları, hem de ortak koşanları kapsar. "Mü'minlerin imanları artsın, müşrikler de tevbe etsinler diye." Fakat "dini sadece O'na ait kılarak Allah'a yalvarır," ayetindeki hitabın mü'minlere yönelik olduğu açıktır.

Bu, dünyada insanlara yönelik olan bu hitap, aynı zamanda kendilerine kıyamet günü Cehennem'deki durumları canlı bir şekilde sunulduktan sonra Kureyş müşriklerini de özel olarak anlatmaktadır. Allah (c.c.) onları imana çağırarak şöyle hitab ediyor:

"Sizi yeniden yaratmaya gücü yettiğinin, birliğinin delili ve isbatını size gösteren O'dur."

Bu lutuf ve açıklamayla birlikte sadece O'na yönelen ibret alır.

"Dini sadece O'na has kılarak Allah'a dua edin." Bu emir, Allah'ın birliğini kabul edenlere yöneliktir. Allah onlara, Allah'a kulluk edin. Her amelde Allah'ın rızasını gözetin ve Allah'a şirk koşmayın diye emretmektedir. İnkar edenler bunu her ne kadar istemeseler de durum böyledir.

"Arş sahibi varlıkların en yücesi olan Allah kullarından dilediğine emriyle vahyi indirir."(1)

Uygulanmasını istediği emriyle, karşılaşacakları günü hatırlatmak için kendilerine haber vereceği ve seçeceği kuluna vahyi indirir. Karşılaşma gününden maksat kıyamet günüdür. Çünkü yerde yaşayanlar göktekilerle, yaratılmış olanlar kendilerini yaratanla karşı karşıya gelirler.

"O gün onlar kabirlerinden meydana çıkarlar, onları gizleyecek hiç bir şey yoktur."

Onların hiç bir şeyi Allah'a gizli kalmaz. Bu büyük durumda Allah şöyle buyurur:

"Bugün hükümranlık kimindir?" Onlardan hiçbiri korkudan cevap veremez. Fakat kendi kendine şöyle der: Gücü her şeye yeten tek Allah'ındır. Bugün herkese kazandığının karşılığı verilir.

Yani, ilahi adaletin eksiksiz olması nedeniyle iyilik ve kötülükten ne işlediyse O'nun karşılığı verilir. Bunu şu ayet de desteklemektedir:

"Bugün hiç bir haksızlık yoktur. Allah hesabı çabuk görendir."

O, en kısa zamanda hesapları görür, Cennetlikler en güzel ifadelerle, Allah beni de onlardan kıl, diyerek Cennet'te olurlar.

---

(1) Bu ayette, vahyin isbatıyla peygamberimizin peygamberliğinin de izah edilmiş olması söz konusudur. Tevhidi ve yeniden dirilmenin izahından sonra Allah Hz. Muhammed'in peygamberliğini anlatmıştır.

SONUÇ

1- Kıyamet günü özür beyan etmenin faydası yoktur. Şayet kula özür beyanı konusunda izin verilse bile, bu ona fayda vermez.

2- Tevhid anlatılmış, şirk hükümsüz kılınmıştır.

3- Allah'ın kullarına olan lutfu açıklanmıştır. Çünkü O, hidayete ermeleri için onlara delillerini göstermiş ve inkar ettikleri halde onlara rızık vermiştir.

4- Duayı ve bütün ibadetleri sadece Allah için yapmak farzdır. Allah'tan başkasına ibadet etmek şirktir.

5- Nübüvvet ve bundaki hikmet açıklanmıştır. Peygamber göndermedeki hikmet, kıyamet gününün azabından insanları korkutmak içindir. Çünkü onlar kabirlerinden çıkar, onların hiç bir şeyi Allah'a gizli kalmaz. Dolayısıyla Allah da onları ilim ve adaletiyle hesaba çeker. Daha bir gün dolmadan Cennetlikler Cennete, cehennemlikler de cehenneme yerleşir. Ey Allah'ım, bizi Cehennem azabından koru.

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْآزِفَةِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى
الْحَنَاجِرِ كَاظِمِينَ ۚ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ۱۸
يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ۱۹ وَاللَّهُ يَقْضِي
بِالْحَقِّ ۖ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ لَا يَقْضُونَ بِشَيْءٍ ۗ إِنَّ اللَّهَ
هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ۲۰

18- Onları yaklaşan güne karşı uyar. Zira o gün yürekler, korkudan adeta yerinden sökülüp gırtlaklara dayanmıştır; kederlerini yutkunur, dururlar. Zalimlerin ne bir dostu, ne de sözü tutulur bir aracıları yoktur.

19- Allah gözlerin hain bakışlarını ve göğüslerin gizlediği

düşünceleri bilir.

20- Allah, hak ile hükmeder. O'ndan başka yalvardıkları ilahlar ise hiçbir hüküm veremezler. Çünkü işiten, gören yalnız Allah'tır. Putlar ne işitir, ne de görürler. İşitmeyen, görmeyen nasıl hüküm verebilir?

SÖZLÜK

يَوْمَ الْآزِفَةِ	Yaklaşan kıyamet günü.
اِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ	Yüreklerin ağıza geleceği. Korkudan dolayı yüreğin yükselip ağıza ulaşacağı.
كَاظِمِينَ	Yutkunacakları. Kinlerini yutmak istiyip başaramayacakları.
مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ	Zalimlerin dostu yoktur. Müşriklerin ne uzak, ne de yakın seveni yoktur.
يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْاَعْيُنِ	Allah gözlerin hainliğini bilir. Gözler harama baktığında gözleri bilir.
وَ اللّٰهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ	Allah adaletle hükmeder. Gücü ve bilgisi eksiksiz olduğundan adaletle hükmeder.
وَ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ	Ondan başka çağırdıkları. Allah'ı bırakıp da yalvardıkları putlar. Yani Kureyş müşriklerinin yalvardıkları putlar hiçbir şey de adaletle veya zulümle hükmedemez. Çünkü onlar putturlar; işitmezler ve görmezler.

AÇIKLAMA

Geçen ayetlerde kıyamet meydanındaki zor durum anlatıldıktan sonra Allah, Rasûlüne şöyle buyuruyor: "Ey Rasûlümüz, kavmini, korkudan yüreklerin ağza geleceği kıyamet günü ile uyar."

Gelen herşey yakın demektir. Onları yakınlığıyla korkut. Öyle korkut ki, onlar şirk ve isyanla kıyametin hakkını veremezler ve açıkça zarara uğrarlar. Yaklaşan kıyametle onları uyar. Çünkü yürekler aşırı korkudan ağıza gelecek, onlar da yutkunmaya çalışacaklardır. O yürek dışarıya tamamen çıkmaz ki, ölsün de kurtulsunlar. Yerine de oturmaz ki, rahat edebilsinler.

Şirk ve isyan ehli olan zalimlerin ne azabı savacak dostları, ne de kendilerine sebat edip şefaatleri kabul edilecek ve bu konuda kendisine itaat edilecek şefaatçiler vardır. Ne bu vardır, ne de şu vardır. Ne kötü bir durum.

"Allah gözlerin hainliğini ve kalplerin gizlediğini bilir."

Allah ilminin genişliğini haber veriyor ki, o, gözlerin hainliğini biliyor. Gözlerin hainliği demek, harama bakmak demektir. Allah kullarının kalplerinin gizlediği hayır ve şerri de biliyor. Bu nedenle de hesap ince olacak. Kişinin kitabı çok çabuk incelenir ve sonuca bağlanır.

"Allah adaletle hükmeder."

Allah'ı bırakıp da onların yalvardıkları putlar, yani müşriklerin kulluk ettikleri putlar hiç bir şeyle hükmedemezler. Çünkü onlar duymaz ve görmezler.

"Şüphesiz Allah işiten ve görendir."

Yani kullarının sözlerini işiten ve durumlarını, fiillerini görendir. Bu sebeple de adaletle hükmeder ve de hükümleri uygulamaya gücü yeter. Bundan dolayı da kötülüğe kötülükle, iyiliği de iyilikten fazlasıyla mükafat verir.

SONUÇ

1-Ayetler kıyamet korkusunu ve oradaki durumun zorluğunu açıklıyor.

2- Kıyamet günü zalimlerin ne dostu, ne de şefaatçileri vardır.

3- Allah-u Teâla'nın ilminin genişliği açıklanmıştır. O, gözlerin hainliğini ve kalplerin gizlediğini bilmektedir.

4- Allah'ın hükmü adildir, geçerlidir. Bunun nedeni ise O'nun ilim ve kudretinin mükemmel oluşudur.

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا
كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ
أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ
وَمَا كَانَ لَهُم مِّنَ اللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٢١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ
تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ إِنَّهُ
قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٢﴾

21- Onlar, yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, kendilerinden önce gelenlerin sonunun nasıl olduğunu görsünler. Onlar kuvvet ve yeryüzündeki eserleri bakımından kendilerinden daha üstün idiler. Fakat Allah, onları günahları yüzünden yakaladı. Onları Allah'a karşı koruyan olmadı.

22- Çünkü onlar öyle kimselerdi ki elçileri onlara açık deliller getirirdi ama kabul etmezlerdi. Bu yüzden Allah onları yakaladı. Zira O güçlüdür, cezası çetin olandır.

SÖZLÜK

اَوَ لَمْ يَسيرُوا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا	Onlar yeryüzünde dolaşmadılar mı? Kafirler ibret almak için yeryüzünde dolaşmadılar mı? Ve görsünler. Gözleriyle görmezler mi?
كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ	Kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu. Çünkü bu son onların aleyhine korkunç bir musibet, yok olma ve ölümdü.
كَانُوا هُمْ اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَ اَثَارًا فِى الْاَرْضِ	Onlar yeryüzünde eser bırakma açısından ve kuvvet bakımından onlardan daha kuvvetli olan kişilerdi.
فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوبِهِمْ	Allah onları günahları sebebiyle yakaladı.
وَ مَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَاقٍ	Allah'a karşı onları koruyan yoktur. Onları Allah'ın azabına karşı koruyacak hiç kimse yoktur.
ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانَتْ تَاْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ	Bu, kendilerine açık belgelerle gelen peygamberlerini.
فَكَفَرُوا	Yalanlamalarından ötürüdür. Yani delilleri ve mucizeleri yalanlamalarından ötürüdür.
فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ	Allah da onları bunun için yakalamıştır. Onlar inkar edince Allah da inkarları sebebiyle onları yakalamıştır.
اِنَّهُ قَوِىٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ	O güçlü ve cezası şiddetli olandır. Bu ifade, Allah'ın onları yakalama nedenini açıklamaktadır.

AÇIKLAMA

Allah geçen ayetlerde Mekke müşriklerini ahiret azabıyla korkutmuş onlara nasihat etmede çok geniş açıklamalar yaptığından ve onların doğru yola ulaşmasını istediğinden, ahiret azabından sonra da onları belki tevbe ederler diye dünya azabıyla korkuttu.

"Onlar yeryüzünde yürüyüp te, kendilerinden önce yeryüzünde eserler bırakmış ve onlardan daha kuvvetli olan kimselerin sonunu görmezler mi?"

Bu inatçı ve inkarcılar, ihmalkar mı davrandılar da, yeryüzünün güneyini, kuzeyini, güneyde Ad memleketini, kuzeyde Semud memleketini dolaşmadılar da, Ad ve Semud gibi kendilerinden öncekilerin sonlarını gözleriyle görmediler mi? Bu toplumlar onlardan daha güçlü ve yeryüzünde bina yapmak, medeniyet bakımından ve savaşa gücü yetme noktasından izler bırakmışlardı. Allah da onları günahları sebebiyle yakalamış, yani şirk ve yalanlama sebebiyle yakalayınca da, onları Allah'ın azabına kaşı, onların üzerine indirdiğinden koruyacak hiç kimse bulunmamıştır. Bu müşriklere ne oluyor da öğüt ve ibreti almıyorlar. Akıllı kişi, başkasından ibret alan kişidir.

Bu, onlara peygamberlerinin delillerle gelip, onları inkar etmelerinden dolayıdır. Allah da onları günahları nedeniyle yakalamıştır. Bu ayet Ad, Semud ve benzerlerini Allah'ın yakalamasının sebebini açıklıyor. Çünkü Allah onları uyardıktan sonra onların inkar ve yalanlamada direttiklerinden dolayı yakalamıştır. Muhakkak ki, O, güçlü ve azabı çetin olandır.

SONUÇ

1- Ayetlerde "akıllı kişi, başkasından ders alabilendir, " hikmetli sözü açıklanıyor.

2, Allah'ın günah sebebiyle azapla yakalaması yeryüzündeki kurallarından birisidir. Bu kural değişmez.

3- Allah kimi cezalandırmayı isterse, onu kurtaracak ve himaye edecek yoktur. Kim de tevbe ederse Allah onun tevbesini kabul eder.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا
وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٢٣﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ
فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾ فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْحَقِّ مِنْ عِندِنَا
قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا
نِسَاءَهُمْ ۚ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿٢٥﴾
وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُ ۖ إِنِّي أَخَافُ
أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ ﴿٢٦﴾
وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُم مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَّا يُؤْمِنُ
بِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٢٧﴾

23- And olsun biz Musa'yı ayetlerimizle ve apaçık bir yetki ile Firavun'a, Haman'a ve Karun'a gönderdik:

24- Firavun, Haman ve Karun. "Bu, yalancı bir büyücüdür." dediler.

25- Musa, onlara katımızdan hakkı getirince: "Onunla beraber inananların oğullarını öldürün, kadınlarını sağ bırakın!" dediler. Fakat kafirlerin tuzağı hep boşa çıkar.

26- Firavun dedi: "Bırakın Musa'yı öldüreyim de, Rabb'ine yalvarsın bakalım O, Musa'yı kurtaracak mı? Çünkü ben onun, dininizi değiştireceğinden yahut yeryüzünde bozgunculuk çıkaracağından korkuyorum."

27- Musa dedi: "Ben, hesap gününe inanmayan her kibirliden, benim de Rabb'im, sizin de Rabb'iniz olan Allah'a sığındım."

SÖZLÜK

بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ — Mucizelerimiz ve apaçık delillerle yani delillerimizle.

هَامَانَ وَ قَارُونَ — Haman ve Karun'a. Haman Firavun'un veziridir, Karun ise çok zengin birisidir.

فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ — Onlar, bu yalancı ve sihirbazdır dediler. Onlar değnek ve beyaz el mucizesini gördüklerinde toplumlarını engelleyip te inanmamaları için bu yalancı sihirbazdır dediler.

فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا — Musa katımızdan onlara gerçeği getirince. Musa, haber verdiği Allah'ın Rasûlü olma konusunda doğruyu getirip, İsrailoğullarının kendisiyle birlikte göndermesini isteyince.

قَالُوا اقْتُلُوا اَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ — Onlar, "onunla birlikte inananların çocuklarını öldürün," dediler.

وَ اسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ — Kadınlarını da sağ bırakın. Yani, onları sağ bırakın dediler.

وَ مَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ اِلاَّ فِي ضَلَالٍ — Ama inkarcıların hilesi sadece sapıklıktadır. Yani onların hile ve tuzakları geçersizdir.

ذَرُونِي اَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ — Beni bırakın da şu Musa'yı öldüreyim, o Rabbine yalvara dursun.

اِنِّي اَخَافُ اَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ — Ben dininizi değiştirmesinden korkuyorum. Yani, kendi ilahına kulluk için, sizin ilahınıza ibadeti değiştirmesinden korkuyorum.

اَوْ اَنْ يُظْهِرَ فِي الْاَرْضِ الْفَسَادَ — Veya öldürme, tahrib ve benzeri şeylerle yeryüzünde fesad çıkarmasından.

اِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَ رَبِّكُمْ — Hem benim Rabbim, hem de sizin Rabbiniz olan Allah'a sığınırım.

مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لاَ يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ — Hesap gününe inanmayan her böbürlenen insandan.

AÇIKLAMA

Âyetler ile Kureyş toplumunu iman etmeye, Allah'ın birliğini kabul etmeye, yeniden dirilme, hesaba çekilme ve ahirette olacakları bildirmek için kudret, ilim, hikmet ve adalet sıfatının tecellilerini kabul etmeye davet edili-

yor. Yine kıyamet hallerini anlatıp, sanki gözüyle görüyormuş gibi orada inanan ve inanmayanların karşılaşacakları olayları açıklandıktan sonra, dünya ve ahiretteki azaptan sakındırıp teşvik etmektedir. İnkar ve inatlarını sürdürmek ise sadece müşriklerin haddi aşmalarını ve taşkınlıklarını arttıracaklarını açıklamaktadır.

Sonra Allah, Rasûlüne, teselli vermek, O'nu sabra teşvik etmek ve de O'na imtihan ağır da olsa, peşinden ferahlığın geleceğini, Musa'ya kavmine karşı nasıl yardım ettiyse, O'na da yardımcı olduğunu bildirmek için İmran oğlu Musa (a.s.)'nın Firavun'la olan hadisesini anlatıyor.

"Andolsun ki, biz Musa'yı apaçık delil ve mucizelerimizle davetinin ve peygamberliğinin doğruluğunu gösteren delillerle, Firavun'a, Haman'a ve Karun'a gönderdik."

Hâmân, Firavun'un yardımcısıydı. Karun'sa çok zengin birisiydi. O, Firavun ailesinden değildi. Kârun İsrailoğullarından birisiydi. Firavun'a uymuş ve onun safında yer almıştır.

Mûsa onlara Rabbinin davetiyle ulaşıp onlara delil ve mucizeleri gösterince, onlar "bu yalancıdır ve sihirbazdır" dediler. Kendi menfaatlerini korumak için ve de durumun kendi aleyhlerine dönmesinden çekindiklerinden, ona sihir ve yalan iftirasında bulundular.

"Musa onlara katımızdan gerçeği getirince."

Kafirlerin buna karşı cevapları: İnananların erkek çocuklarını öldürmek, kız çocuklarını ise hizmetçilik ve hor-hakir görmek için sağ bırakmayı emretmek oldu.

Allah (c.c.) şöyle haber veriyor:

"Onlar şöyle dediler: "Onunla birlikte inananların erkek çocuklarını öldürün, kadınlarını ise sağ bırakın. Oysa Firavun'un hilesi boşunaydı."

Bu ifade, bütün kafirlerin tuzaklarının hepsini kapsamaktadır. Allah o tuzağı yok eder, onunla dostlarına zarar verdirmez.

"Firavun; "beni bırakın da Musa'yı öldüreyim," dedi."

Şüphe yok ki, bu söz, Firavun'un taşkınlığını göstermektedir. Firavun çeşitli alanlarda yenildikten sonra kaybettiği bazı şeyleri geri almayı istemiş ve; "beni bırakın da şu Musa'yı öldüreyim, o da Rabbine yalvara dursun. Onu benden alıkoysun (muhafaza etsin)" demiştir.

Allah, onun bu sözünün nedenini ise şöyle açıklamıştır:

"Ben sizin dininizi değiştirmesinden yani sizi yenip sizin de onun dinini kabul etmenizden veya öldürme ve fitne şeklinde yeryüzünde bozgunculuk çıkarmasından korkuyorum."

Hz. Musa ise ona Allah'ın haber verdiği şu ifadelerle cevap vermiştir:

"Musa dedi ki; "ben hem sizin, hem de benim Rabbim olan Allah'a, hesap gününe inanmayan her böbürlenenden sığındım."

Musa bu sözü, Firavunun kendisini ölümle tehdit etmesini duyduktan sonra söylemiştir. Allah onlara şunu bildirmiştir: O Allah'tan yardım dilemiş ve kendisini korumasını istemiştir. Allah da Musa'ya yardım etmiştir. "Hesap gününe inanmayan her böbürlenenden," denmesi, ahiret gününe inanan insanın adam öldürmeye teşebbüs edemeyeceği içindir. Buna teşebbüs eden ahirete ve orada hesaba tam olarak inanmayan insandır.

SONUÇ

1- Ayetlerde Rasûlüllah teselli edilmiş, sabra ve tahammül sahibi olmaya teşvik edilmiştir.

2- Zalimler her zaman yalandan ve temiz olan insanlara iftirada bulunmaktan uzak olamazlar.

3- Haksızca ölümle tehdit etmek, bütün dünyada azgınların ve zorbaların adetidir.

4- Mü'minin korku karşısında en güzel sığınağı, zayıfların Rabbi olan Allah'tır.

وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ
إِيمَانَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَن يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُم
بِالْبَيِّنَاتِ مِن رَّبِّكُمْ ۖ وَإِن يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ ۖ وَإِن يَكُ
صَادِقًا يُصِبْكُم بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي
مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ يَا قَوْمِ لَكُمُ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ

فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا ۚ قَالَ فِرْعَوْنُ
مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿٢٩﴾

28- Firavun ailesinden imanını gizleyen mü'min bir adam şöyle dedi: "Rabb'im Allah'tır, dediği için bir adamı öldürüyor musunuz? Oysa o size Rabb'inizden mucizeler getirmiştir. Eğer yalancı ise yalanı kendi zararınadır. Ve eğer doğru söylüyorsa, size vaadettiklerinin bir kısmı başınıza gelir. Şüphesiz Allah aşırı giden, yalancı kimseyi doğru yola iletmez."

29- "Ey kavmim, bugün mülk sizindir, buraya siz hakimsiniz. Tutumunuzu bozup kendinizi Allah'ın hışmına çarpmayın. Düşünün bir kere, eğer bize Allah'ın hışmı gelirse, kim bizi ondan kurtarır?" Firavun dedi: "Ben size yalnız doğru gördüğümü gösteriyorum ve ben sizi ancak doğru yola götürüyorum."

SÖZLÜK

وَ قَالَ رَجُلٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ — Firavun'un ailesinden bir adam dedi ki: "Bu Firavun'un amcasının oğlu olan Şem'andır."

أَتَقْتُلُونَ رَجُلاً أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ — "Rabbim Allah" diyen bir adamı mı öldürüyorsunuz? Yani, Rabbim Allah dediği için adam mı öldürüyorsunuz.? Bu adam Hz. Musa (a.s.)'dır.

بِالْبَيِّنَاتِ مِن رَّبِّكُمْ — Rabbinizden belgelerle gelmiştir. Yani apaçık mucizelerle gelmiştir.

فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ — Yalanı onun aleyhinedir. Yalan söylemesinin zararı kendi aleyhinedir, size değildir.

يُصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ — Size vaad ettiği bir kısım şeyler başınıza gelir. Yani dünyadayken hemen başınıza geleceğini size vaad ettiği azabın bir kısmı başınıza gelebilir.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ — Doğrusu Allah, yalancı, aşırı gideni doğru yola iletmez. Yani küfür ve zulümle aşırı giden, doğru söylemeyen yalancıyı doğru yola iletmez.

ظَاهِرِينَ فِى الْأَرْضِ Yeryüzünde galip olarak. Galip olan da sizsiniz.

فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللّٰهِ اِنْ جَاءَنَا Allah'ın azabı bize gelirse, O'na karşı bize kim yardım edecek? Biz dostlarımızı öldürdük.

مَآ اُرِيكُمْ اِلَّا مَآ اَرٰى Ben size kendi görüşümden başkasını göstermiyorum, söylemiyorum. Bu görüş de Hz. Musa'nın öldürülmesidir.

وَ مَآ اَهْدِيكُمْ اِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ Ben size ancak doğru yolu gösteriyorum.

AÇIKLAMA

Âyetler, Firavun'un sarayında geçen konuşmayı anlatmaya devam ediyor. Firavun, Hz. Musa'nın iki sebepten dolayı öldürülme isteğini ortaya koyuyor. Birincisi onun devletin ve halkın dinini değiştirmeyi istemesi, ikincisi ise bölgede fesad, halk ve devlete karşı güçlük çıkarmasıdır. İşte burada, saray halkından Hz. Musa'ya ve onun getirdiği dine inandığını, Firavun ve halkından korktuğu için gizleyen bir adam vardır. Allah-u Teâlâ onun hakkında: Haber verdiği bilgilere kulak verelim.

"Firavun ailesinden Musa'ya inanan bir adam, onların öldürme kararlarını hoş görmeyerek: Rabbim Allah'tır dediği için bir adamı mı öldüreceksiniz?"

"Oysa o kendisinden başka ilah olmayan gerçek Rabbinizden âsâ ve el mucizesi gibi delilleri size getirmiştir. Eğer yalancıysa onun yalancı olduğunu var kabul edersek, onun yalanının zararı size değil de O'nadır. Eğer doğru sözlüyse, size vaad ettiği azabın bir kısmı başınıza gelir."

Bu adam, Firavun'un amcasının oğludur ve ismi Şeman'dır.

"Muhakkak ki Allah haddi aşma ve haksızlıkta aşırı giden, yalan üzere yaşayan, doğru söz bilmeyen yalancıyı doğru yola iletmez."

Yani, hiç bir işinde onu başarı ve zafere ulaştırmaz. Bu şahıs, onlara bu ilmi gerçeği açıkladıktan sonra onlara şöyle öğüt vermeye başlıyor: "Ey kavmim, bugün hükümranlık sizin ve yeryüzünde galib sizsiniz. Fakat haksızlık ve iftirada aşırı gidersek, Allah'ın dostlarını öldürürsek dolayısıyla da Allah'ın baskını azab olarak bize gelirse, bize kim yardım eder? Çünkü Alah'a karşı bize yardım edecek kimse yoktur. Dolayısıyla söylediğimi iyice anlayın. Allah'a, ancak kafir olan kişi karşı gelir."

Bu sırada Firavun kalkıyor, inanan adamın sözüne şöyle cevap veriyor.

Allah'ın haber verdiği şu sözleri söylüyor: "Firavun dedi ki, ben ancak kendi görüşümü söylüyorum."

Yani, Musa'nın öldürülmesi hakkında kanaatimi söylüyorum. Ben size ancak doğru yolu gösteriyorum.

SONUÇ

1- İman ve iman ehli üstündür. Üç kişi hakkında övgü söz konusu olmuştur. Bunlar Firavun ailesinden olan bu adam, Yasin ailesinin önde geleni olan Habibunneccar ve Hz. Ebu Bekir (r.a.)'dır.

2- Firavun ailesinden inanan kişinin açık konuşması, imanının ve onun samimi bir mü'min olmasının bir sonucudur. Çünkü onun sözlerinin insanlarda büyük tesiri olmuştur.

3- Hangi şekilde olursa olsun, her şeyde iftira, yalan ve aşırı gitme kötülenmiştir.

4- Firavun'un şaşılacak işlerinden bir tanesi de kendisinin söz ve işte doğru yolu gösterdiğini iddia etmesidir.

وَقَالَ الَّذِيٓ ءَامَنَ يَٰقَوْمِ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيْكُم مِّثْلَ يَوْمِ
الْأَحْزَابِ ﴿٣٠﴾ مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ
مِنۢ بَعْدِهِمْ ۗ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ ﴿٣١﴾ وَيَٰقَوْمِ إِنِّيٓ
أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ ﴿٣٢﴾ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ ۖ مَا لَكُم
مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾
وَلَقَدْ جَآءَكُمْ يُوسُفُ مِن قَبْلُ بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا زِلْتُمْ فِى شَكٍّ

مِّمَّا جَآءَكُم بِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ ٱللَّهُ مِنۢ بَعْدِهِۦ
رَسُولًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ ﴿٣٤﴾
ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ ۖ كَبُرَ
مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا ۚ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ
عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾

30- İnanan adam dedi ki: "Ey kavmim, ben üzerinize önceki toplulukların günü gibi bir günün gelmesinden korkuyorum."

31- "Nuh kavminin, Ad ve Semud'un ve onlardan sonrakilerin durumu gibi bir durumla karşılaşmanızdan kaygı duyuyorum. Allah kullara zulmetmek istemez, günahsız kimselere ceza vermez."

32- "Ey kavmim, sizin için o yüce Divana çağırma yahut feryad etme gününden korkuyorum."

33- "O gün arkanıza dönüp kaçmak istersiniz ama sizi Allah'ın azabından kurtaracak kimse yoktur. Allah kimi şaşırtırsa artık ona yol gösteren olmaz."

34- "Daha önce Yusuf da size deliller getirmişti. Onun getirdiklerinden de kuşkulanıp duruyordunuz. Nihayet o ölünce: Allah ondan sonra elçi göndermez, dediniz. İşte Allah, aşırı giden, şüpheci kimseleri böyle saptırır."

35- "Onlar ki kendilerine gelmiş bir delil olmadan Allah'ın ayetleri hakkında tartışırlar. Bu hareketleri gerek Allah yanında, gerek inananlar yanında, onlara karşı ne büyük bir kızgınlık doğurur! İşte Allah, her kibirli zorbanın kalbini böyle mühürler."

SÖZLÜK

وَ قَالَ الَّذِى اٰمَنَ — İman eden şöyle dedi: Firavun ailesinden inanan şöyle dedi.

مِثْلَ يَوْمِ الْاَحْزَابِ — Toplumların gününün benzeri. Yani, Nuh, Ad ve Semud kavmi gibi toplumların gününün azabı gibi bir azabdan.

مِثْلَ دَاْبِ قَوْمِ نُوحٍ — Nuh kavminin durumu gibi. Sizden önce inkar eden kişilerin adetinin cezası gibi. Bu adet onların helak oluncaya kadar inkara devam etmeleridir. İşte benim sizin adınıza korktuğum budur.

يَوْمَ التَّنَادِ — Azap gününden. Yani, kıyamet gününden. Bugün hakkında çokça sesleniş olacağından ona figan günü denmiştir. Çünkü Cennet'lik olanlar Cehennemliklere, cehennemlikler de cennetliklere seslenecektir.

يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ — Arkanıza dönüp kaçacağınız gün. Cehennemden kaçacağınız gün.

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ — Andolsun ki, size önceden Hz. Yusuf gelmişti.

قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللّٰهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولاً — Allah onun ardından hiç bir peygamber göndermeyecek demiştiniz. Deliliniz olmadan bu sözü söylemiş ve kıyamete kadar kafir olarak kalmıştınız.

كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ — İşte Allah şüpheci, aşırı gidenleri böyle saptırır. İşte sizi saptırdığı gibi şirk ve zulümde aşırı gidenleri de saptırır.

يُجَادِلُونَ فِى اٰيَاتِ اللّٰهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ — Bunlar Allah'ın âyetleri hakkında delil olmadan tartışırlar.

كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ وَ عِنْدَ الَّذِينَ اٰمَنُوا — Bu, Allah katında da, inananlar katında da öfkeyi artırır. Onların batılla tartışmaları Allah katında da, inananlar katında da öfke ve gadab açısından büyüktür.

كَذٰلِكَ — Böylece Allah onları saptırdığı gibi kalplerine de mühür vurur. Her büyüklenen kalbe sapıklıkla mühür vurur.

AÇIKLAMA

Ayeti kerimeler, Firavun ve adamlarıyla, mü'min kişinin arasında geçen konuşmaları aktarmaya devam ediyor. İşte Hz. Musa'nın öldürülmesine dair kararını açıklayan Firavun'dan sonra, onun ailesinden olan inanan bir adam

ortaya çıkıp konuşmaya başlıyor. Allah ondan şöyle haber veriyor:

"İnanan kişi şöyle dedi: Burada bu şahıs gizlediği imanını açıklıyor. Ey kavmim, ben sizin için –eğer Musa'yı öldürmekte ısrar eder ve öldürürseniz– Nuh, Ad, Semud ve onlardan sonrakilerin hali gibi toplumların uğradıkları bir günün benzerinden korkuyorum."

Yani, onların adetlerinin cezasından korkuyorum. Bu adet ise inkar, yalanlama ve Allah'ın azabı başlarına ininceye kadar şüpheye devam etmeleridir.

Onlara bu şahıs şöyle diyerek nasihat etmeye devam ediyor:

"Ey kavmim, ben sizin adınıza azap göreceğiniz günden korkuyorum."

Geri dönüp Cehennem'den kaçacağınız gün –ki bu gün, bağrışmaların çok olacağı bir gündür– Sizi Allah'a karşı koruyan yoktur. Yani, sizi Allah'ın azabından koruyan ve ondan kurtaran yoktur.

Bu açık nasihattan sonra şöyle dedi:

"Allah kimi saptırırsa, onu doğru yola ulaştıracak yoktur."

Bu ayette toplumun, onun sözünden etkilenmediğine işaret vardır. O, Allah'ın mahlukatı konusundaki idaresini bildiğinden sabır dileyerek şöyle diyor:

"Allah kimi de saptırırsa, onu doğru yola ulaştıracak yoktur."

Şüphesiz Allah kimin için, kendi inat ve inkardaki ısrarıyla sapıklığı tercih etmişse onun asla doğru yola ileteni olamaz.

"Çünkü saptırdığını doğru yola iletmez."

Sözüne devam ederek şöyle diyor:

"Andolsun ki, önceden yani Hz. Musa'dan önce size apaçık mucizelerle Yusuf gelmişti. Yusuf, İbrahim (a.s.) soyundandır ve Yakup (a.s.)'un oğludur. Yani o, Allah'ın birliğine ve O'na itaat edilmesine işaret eden delillerle gelmişti. Fakat maalesef siz onun getirdiğinde şüphe etmeye devam etmiş, sonunda , "Allah ondan sonra asla peygamber göndermeyecek" demiştiniz. Siz delil olmadan Allah'a iftira ederek "Allah ondan sonra asla peygamber göndermeyecek" demiştiniz. Dolayısıyla Allah da yalan söylemeniz sebebiyle sizi saptırmıştır.

"İşte Allah, sizin gibi yalanda aşırı giden, her şeyde şüphe eden, hiç bir şeyde bilgi tanımayan kimseleri böyle saptırır." Allah korusun. sonra Allah-u Teâlâ şunu bildiriyor:

"Onlar, Allah'ın ayetleri konusunda tartışan, hakkı iptal edip delilsiz sözle nurunu söndürmeyi isteyen insanlardır. Onların böyle tartışmaları öfke açısından daha büyüktür."

Yani, Allah'ı öfkelendirip, bu düşünceye sahip insanlara karşı kin bağlattırır. İnanan insanlar katında da bu böyledir.

Yüce Allah ayetine şöyle son veriyor:

"İşte Allah böylece her büyüklük taslayan zorbanın kalbini mühürler."

Yani, iman ve itaat karşısında büyüklenen insanları isteği doğrultusunda zorlayan her zorbanın kalbini böyle mühürler.

Buraya kadar iman eden insanın sözü devam etti. Şimdi söz azgın Firavun'a geçecektir. Ayetlerden çıkan sonuçları gördükten sonra aşağıdaki ayetlerde onun sözlerini okuyacağız.

SONUÇ

1- İman kuvveti, konuştuğu zaman inananın kalbinde hikmetler oluşturur.

2- Geçmiş, helak olmuş toplumların hatırlanması gerekir. Çünkü akıllı kişi başkasından ders alandır.

3- Ayetlerde kıyamet ve ahiret azabından korkutulmuştur.

4- Aşırı gitmek, şüphe ve bilgiye sahip olmama kötülenmiştir.

5- Bilgisiz münakaşa haramdır ve böyle yapan kişi Allah'ın gazabından sonra mü'minlerin öfkesine uğrar.

6- Zorba ve büyüklenen kişinin kalbi bizzat kendi kötü amelleriyle mühürlenmiş olur. Böyle bir hal onu hidayetten mahrum eder. Dolayısıyla onu asla hidayete erdirmez.

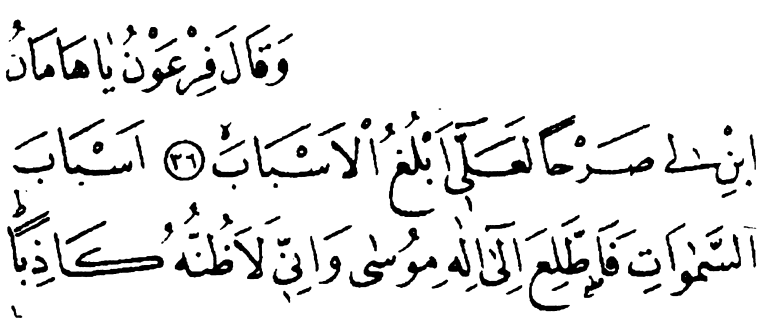

وَكَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ۚ
وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِى تَبَابٍ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ ٱلَّذِىٓ
ءَامَنَ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٣٨﴾ يَٰقَوْمِ
إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا مَتَٰعٌ وَإِنَّ ٱلْءَاخِرَةَ هِىَ دَارُ ٱلْقَرَارِ
﴿٣٩﴾ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا ۖ وَمَنْ عَمِلَ
صَٰلِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ
يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾

36- Firavun dedi: "Ey Haman, bana yüksek bir kule yap da o yollara erişeyim."

37- "Göklerin yollarına erişeyim de Musa'nın ilahına çıkıp bakayım. Çünkü ben onu, Musa'yı, peygamberlik davasında yalancı sanıyorum." Böylece yaptığı kötü iş, Firavun'a süslü gösterildi ve o, yoldan çıkarıldı. Firavun'un tuzağı, tamamen boşa çıktı.

38- İnanan adam dedi ki "Ey kavmim, bana uyun, sizi doğru yola götüreyim."

39- "Ey kavmim, bu dünya hayatı kısa bir geçinmedir. Ahiret ise ebedi olarak durulacak yerdir."

40- "Kim bir kötülük yaparsa, sadece onun yaptığı o kötülük kadar cezalanır, ama erkek ve kadından her kim inanarak faydalı bir iş yaparsa, onlar cennete girerler ve orada kendilerine hesapsız rızık verilir."

SÖZLÜK

يَا هَامَانُ ابْنِ لِى صَرْحًا	Ey Haman, bana bir kule yap. Haman Firavun'un veziridir. Sarh ise yüksek yapıdır.
اَسْبَابَ السَّمٰوَاتِ	Göklerin yollarına, oraya ulaştıracak yollara.
وَ اِنِّى لَاَظُنُّهُ كَاذِبًا	Muhakkak ki, ben onu yalancı sanıyorum. Yani, ben Hz. Musa'yı kendisinin benden başka ilahı olduğu iddiasında yalancı sanıyorum.
سُوءُ عَمَلِه	Kötü işi.
وَ صُدَّ عَنِ السَّبِيلِ	Hidayet yolundan alıkondu.
اِلَّا فِى تَبَابٍ	Ancak boşunaydı. Anılacak bir yararı olmayan bir ziyan içindeydi.
اِنَّمَا هٰذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ	Ancak bu dünya hayatı faydalanmadır. Yani, belirli bir müddet faydalanılacak, sonra da yok olacak bir eşyadır.
دَارُ الْقَرَارِ	Kalınacak yerdir. Ebedi kalınacak yerdir.
يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ	Orada onlar hesapsız şekilde rızıklandırılırlar. Hakkını istemek ve peşine düşmeksizin bol bir şekilde rızıklandırılırlar.

AÇIKLAMA

Âyeti kerimeler Firavun ailesinden olan mü'minle, Firavun arasında geçen konuşmaları anlatmaya devam ediyor. Çünkü daha önce mü'minin sözleri onun içerdiği öğüt ve doğru yolu gösterme konusu geçmişti. İşte burada Firavun mü'minin söylediği söze dolaylı olarak cevap veriyor.

O, veziri Haman'a; "Ey Haman, bana bir kule yap. Belki yollara, göklerin yollarına ulaşırım da Musa'nın tanrısını görürüm. Doğrusu ben onu benden başka ilahı olduğu iddiasında yalancı sanıyorum."

Bu Firavun'un sadece yalancı bir kaçamağıdır. Bununla o, başkasına, hakkı batıl göstermek istiyor.

"İşte Firavun'a kötü işi böylece güzel gösterildi."

Firavun'un sözündeki bu güzelleştirme gibi, ona kötü işi de güzel gösterildi.O olanların en çirkiniydi. Ve O hak ve doğru yoldan alıkordu.

Fakat Firavun'un tuzağı yani Musa'yı ve mü'minlerin çocuklarını öldürme hilesi boşunaydı. Onun hiç bir şeyi gerçekleşmedi. Çünkü Allah Hz. Musa ve mü'minlerin velisiydi. Firavun'un onlara herhangi bir şekilde gücü yetmedi.

Allah, muvaffak olamayan girişimi konusunda Firavun'dan haber verdikten sonra, mü'min şahıs ve onun halka söylediği öğüt ve nasihatları haber veriyor.

"İnanan kişi şöyle dedi: Ey milletim, bana uyun ki, size doğru yolu göstereyim."

Yani, azabdan kurtulmanız ve Cennet'le daimi nimeti kazanmanız için size hayatınızda doğru yolu göstereyim.

"Ey kavmim, bu dünya hayatı ancak faydalanmadır. Faydalanıp gidecek az bir eşya olmaktan öte geçemez. Ahiret hayatı ise kalınacak yerdir. Ebediyyen kalınacak yer için çalışın, geçici yurttan uzaklaşın ve bilin ki, hesap hızlıdır kim kötülük yaparsa, ancak onun kadar cezalandırılır."

Bu, Allah'ın adaletinden dolayı böyledir. Kim de Allah'ın kulları için koyduğu salih amelleri mü'min olduğu halde yani, Allah'ı, müjdesini ve tehdidini, kıyamet gününü tasdik ederek yaparsa, işte bu salih amelleri yapan mü'minler, ister erkek olsun, ister kadın Cennet'e girerler, orada hesapsız bir şekilde rızıklandırılırlar. Bu rızkın sahibine yorgunluk dokunmaz.

SONUÇ

1- Kötü işleri yapmaya devam eden kişi ileride o kötülükleri hoş görmeye başlar. Onun için her türlü kötülüklerden sakındırılmıştır.

2- Dünyaya aldanmaktan ve ahirete karşı ilgisiz bulunmaktan sakındırılmıştır. Çünkü dünya yok olucu, ahiret ise ebedidir. Ebedi olanın geçici olana tercihi akıllı olanların işlerindendir.

3- Hesap ve cezayı ve de ahirette olacak mutluluk ve de mutsuzluğu hatırlatmak çok tesirli bir eğitim metodudur.

وَيَٰقَوْمِ مَا لِيٓ أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلنَّجَوٰةِ وَتَدْعُونَنِيٓ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٤١﴾
تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِٱللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِۦ مَا لَيْسَ لِي بِهِۦ عِلْمٌ
وَأَنَا۠ أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلْغَفَّٰرِ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّمَا

تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ ﴿٤١﴾
لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ
وَأَنَّ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ﴿٤٣﴾
فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأُفَوِّضُ أَمْرِي
إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٤٤﴾ فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا
وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ﴿٤٥﴾ النَّارُ يُعْرَضُونَ
عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا
آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ ﴿٤٦﴾

41- "Ey kavmim, neden ben sizi kurtuluşa çağırdığım halde siz beni ateşe çağırıyorsunuz?"

42- "Siz beni, Allah'a nankörlük etmeğe ve bilmediğim şeyleri O'na ortak koşmaya çağırıyorsunuz; bense sizi aziz ve çok bağışlayana çağırıyorum."

43- "Sizin beni çağırdığınız şeye kesinlikle, ne dünyada, ne de ahirette dua edilemez. Onlar kendilerine yapılan çağrıyı duymazlar ve ona cevap veremezler. Bizim dönüşümüz Allah'adır. Davranışlarında aşırı gidenler, işte onlar ateş halkıdır."

44- "Benim size söylediklerimi yakında hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah'a bırakıyorum. Şüphesiz Allah, kulları görür."

45- Allah onu, onların kurdukları tuzakların kötülüklerinden korudu ve Firavun ailesini, azabın en kötüsü kuşattı:

46- Ateş! Sabah akşam ona sunulurlar. Kıyamet koptuğu gün de: "Firavun ailesini azabın en çetinine sokun!" denilir.

SÖZLÜK

اَدْعُوكُمْ اِلَى النَّجَاةِ — Sizi kurtuluşa çağırıyorum. Yani dünyada ve ahirette kaybedişten kurtuluşa çağırıyorum. Bu kurtuluş ise iman ve salih amelle olur.

وَ تَدْعُونَنِى اِلَى النَّارِ — Siz beni ateşe çağırıyorsunuz. Cehennem azabına çağırıyorsunuz. Bu azabın sebebi ise inkar ve ortak koşmadır.

مَا لَيْسَ لِى بِهِ عِلْمٌ — Bilmediğim bir şeyi. Allah'a ibadet konusunda ortak koşmanın doğru olduğuna dair bilgimin bulunmadığı.

وَ اَنَا اَدْعُوكُمْ اِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ — Ben ise sizi güçlü ve çok bağışlayıcı olan Allah'a çağırıyorum. Ben ise sizi güçlü olan ve tevbe eden mü'min kullarının günahlarını bağışlayan Allah'a inanmaya ve kulluk etmeye çağırıyorum.

لَا جَرَمَ اَنَّ مَا تَدْعُونَنِى اِلَيْهِ — Şüphe yoktur ki, beni kendisine çağırdığınız. Yani gerçekten beni kendisine iman etmeye ve kulluğa çağırdığınız.

لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِى الدُّنْيَا وَلَا فِى الْاٰخِرَةِ — Onun, bu dünyada da ahirette de çağrılmaya hakkı yoktur. Kulluğa çağırma ve de kendisine dua ederek, ne bu dünyada ne de ahirette cevap vermek suretiyle cevap hakkı yoktur.

وَ اَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ اَصْحَابُ النَّارِ — Ve şüphesiz aşırı gidenler cehennem halkıdırlar. İnkar, şirk ve isyanda aşırı gidenler cehennem ehlidirler.

فَوَقَاهُ اللّٰهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا — Allah onu, onların kötü tuzaklarından korudu.

وَ حَاقَ بِاٰلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ — Kötü azab Firavun'un adamlarını sardı. Yani, boğulma azabı onları sardı. Çünkü Firavun ve ordusu topluca boğuldu.

اَلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَ عَشِيًّا — Onlar sabah-akşam ateşe sunulurlar. Onlar sabah akşam günde iki kere ateşe sunulurlar.

وَ يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ اَدْخِلُوا اٰلَ فِرْعَوْنَ — Kıyamet koptuğu gün, Firavun ve adamlarını sokun denir. Yani cehenneme koyun diye meleklere emredilir.

AÇIKLAMA

Ayetler mü'minin yol gösterme ve öğüt vermesini anlatmaya devam ediyor. O, Allah (c.c.)'ın haber verdiği şu sözleri söylüyor:

"Ey kavmim, nedir başıma gelen? Ben sizi Cehennem'den kurtuluşa çağırıyorum, sizse beni Cehennem'e çağırıyorsunuz. Cehennem'den kurtuluş, şirk ve karşı gelmeyi bırakarak inanmak ve salih amel işlemekle olur. Siz beni şirk ve inkara çağırmanızla, Allah'ı inkara ve O'na ortak koşmaya beni

çağırıyorsunuz. Ben sizi güçlü ve sadece O'na inanıp, O'na kulluk etmeniz için ve de başkasını O'na ortak koşmamanız için, bağışlayan Allah'a çağırıyorum. Yani, yenilmeyen üstün olan Allah'a, günahı ne kadar olursa olsun tevbe eden kulunu bağışlayana çağırıyorum. Siz ise beni en aşağı şeye çağırıyorsunuz. O, ne fayda verir ne de zarar verir. Çünkü o işitmez ve görmez. Gerçekten sizin beni, inanıp kulluk etmem için çağırdığınız putlar, kendilerine ibadet edilmeye layık değillerdir. Çünkü o, benim duama ne, bu dünyada, ne de öbür dünyada cevap veremez."

Başka bir konuşması da şudur: "Ey kavmim, hepimizin dönüşü Allah'adır. Şüphesiz biz O'na döneceğiz. Öyleyse gereken, dönüşümüz O'na olduğu sürece, O'na inanıp kulluk etmemizdir."

Başka bir söz de şudur:

"Şirke girenler cehennemlik olanlardır. İnkar şirk ve isyanda aşırı gidip bu konuda haddi aşanlar Cehennemlik olanlardır. Ne onlar oradan ayrılır, ne de orası onlardan ayrılır.

"Siz benim söylediğimi hatırlayacaksınız."

Şu gerçek ortaya çıkıyor: O, bu sözü söyleyince, onlar reddediyor ve onu öldürmeye azmediyorlar. Buna şu ayet işaret ediyor:

"Ben işimi Allah'a havale ediyorum. "O, kulları görendir."

Allah onu, onların kötü tuzağından korudu. Allah onu kurtardı. O şahıs onlardan kaçtı Firavun da onun peşine adamlarını gönderdi. Onlar onu yakalayamadılar. Hz. Musa ve İsrailoğullarıyla birlikte o da kurtuldu.

"Firavun ve adamlarını kötü azab kuşattı."

Bu, onları Allah'ın denizde topluca boğmasıydı.

"Onlar, sabah akşam ateşe sunulurlar."

Firavun ve yardımcılarının ruhları kabir aleminde sabah akşam ateşe sunulur. Bu, mü'minlerin aksine kafirlerin azap içinde olmalarıdır. Çünkü mü'minler cennet bahçelerinden bir bahçede olurlar.

"Kıyamet koptuğunda, Firavun'un adamlarını en çetin bir azaba girdirin denir."

Bu azab, Cehennem azabıdır. Allah'a sığınırız.

SONUÇ

1- Âyetlerde Cehennem'e çağıranla Cennet'e çağıran, inanıp ibadet etmek için, bağışlayan ve güçlü olan Allah'a çağıranla, işitmeyen görmeyen dünya hayatındaki en rezil şey olan putlara çağıran, dünyada ve ahirette du-

asını kabul edemeyecek olana putlara çağıranla, dünyada ve ahirette duasını kabul edecek olan Allah'a çağıran arasındaki fark açıklanıyor.

2- Her şeyde aşırı gitme kötülenmiştir.

3- Firavun ailesinden inanan kişi nasihat ve öğüdünü ne güzel bitirdi. Bu bitiriş şudur. Size söyleyeceklerimi hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah'a havale ediyorum Allah kulları görendir.

4- Ayetlerde kabir azabı ve nimeti ispat edilmiştir. Çünkü Firavun'un adamlarının ruhları sabah-akşam ateşe sunulur.

وَإِذْ يَتَحَآجُّونَ فِي النَّارِ
فَيَقُولُ الضُّعَفَٰٓؤُا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ
تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِّنَ النَّارِ ﴿٤٧﴾ قَالَ
الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا إِنَّا كُلٌّ فِيهَآ إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ
بَيْنَ الْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ
ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ الْعَذَابِ ﴿٤٩﴾
قَالُوٓا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُم بِالْبَيِّنَٰتِ قَالُوا
بَلَىٰ قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَٰٓؤُا الْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَٰلٍ ﴿٥٠﴾
إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ
يَقُومُ الْأَشْهَٰدُ ﴿٥١﴾ يَوْمَ لَا يَنفَعُ الظَّٰلِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ
وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوٓءُ الدَّارِ ﴿٥٢﴾

47- Ateşin içinde birbirleriyle tartışırlarken, zayıf olanlar, büyüklük taslayanlara dediler ki: "Biz size uymuştuk. Şimdi siz şu ateşin ufak bir parçasını bizden savabilir misiniz?"

48- Büyüklük taslayanlar da dediler ki: "Hepimiz de onun içindeyiz. Allah kullar arasında böyle hüküm verdi! Biz kendimizi kurtardık mı ki, sizden azabı hafifletelim?"

49- Ateştekiler, cehennemin bekçilerine dediler ki: "Rabbinize dua edin de, hiç değilse bir gün, bizden azabı biraz hafifletsin!"

50- Bekçiler dediler: "Elçileriniz size açık deliller getiremezler miydi?" "Evet getirirlerdi" dediler. Bekçiler: "Öyle ise yalvarıp durun. Nankörlerin yalvarması hep çıkmazdadır." dediler.

51- Elbette biz elçilerimize ve inananlara hem dünya hayatında, hem, şahitlerin şahitliğe duracakları günde yardım ederiz.

52- O gün zalimlere, mazeretleri fayda vermez. Onlar için lanet ve yurtların en kötüsü vardır.

SÖZLÜK

وَ اِذْ يَتَحَاجُّونَ فِى النَّارِ — Ateşin içinde birbirleriyle tartışırken. Yaklaşan günle onları uyar. Çünkü onlar ateş içinde birbirleriyle tartışacaklar.

فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ — Güçsüzler şöyle der: "Ortak koşmada zengin ve güçlülere uymuş olanlar şöyle der:"

اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا — Biz size uymuştuk. İnanıp işlediğiniz işlerde biz size uymuştuk.

فَهَلْ اَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ — Şimdi ateşin bir parçasını olsun bizden savabilir misiniz?

اِنَّ اللّٰهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ — Şüphesiz Allah kullar arasında hükmü vermiştir. Öyleyse asla geri dönüş yoktur. İman ve takva sahibi olanlara Cennet'le hükmetmiştir. Dolayısıyla bunlar Cennettedir. Şirk ve isyan sahibi olanlara da cehennemle hükmetmiştir. Onlar da Cehennem'dedir.

لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ — Cehennem'in bekçilerine. Hazene, hazin kelimesinin çoğuludur. O Cehennem ve halkına vekil kılınan melektir.

يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ — Bir gün azabımızı hafifletsin. Yani, dünya günlerinden bir gün kadar azabımızı hafifletsin. Çünkü ahiret tek gündür. Gecesi yoktur.

اِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا — Muhakkak ki, biz elçilerimize ve inananlara dünya hayatında yardım etmişizdir. Dinlerini destekleyerek, kavimlerini yok edip onları da yok olmaktan kurtararak.

وَ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ — Şahitlerin şahitlik edecekleri günde. Şahitler meleklerdir. Rasuller için tebliğde bulundular diye şahitlik edeceklerdir.

وَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ — Lanet onlaradır, kötü yurtta onlarındır. Yani rahmetten uzaklaşmada onlar içindir, azabın şiddetlisi de onlara aittir.

AÇIKLAMA

Bu, Firavun'un adamlarının Cehennem'deki durumlarının anlatımından sonra, Cehennem'in ve orada meydana gelecek olayların tekrar bir daha anlatılmasıdır. Onlar bu altı ayetin içerdiği yalanlama, inkar ve ortak koşmadan vazgeçip Allah'a tevbe etmediklerinde, bu durum Cehennem'deki varacakları yeri görmeleri için Kureyş kafirlerine de arzedilecektir.

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Onları uyar ve onlara şunu anlat. Hani onlar Cehennem'in içinde tartışıyorlardı da, bir şeyler bekleyerek ve korkarak, ülkelerinin güçlülerine ve de zenginlerine uyan güçsüzler şöyle diyorlardı: "Onları imanlarından ve peygamberlere uymaktan alıkoyanlara şöyle diyorlardı: Biz size uymuştuk. Şimdi ateşin bir parçasını olsun bizden savabilir misiniz?"

Ateşin bir parçasını bizden hafifletmeniz, sizin imkanınız dahilinde midir? Onlar da şöyle cevap verdiler. Büyüklük taslayanlar şöyle dediler:

"Hepimiz onun içersindeyiz. Muhakkak ki, Allah kulları arasında hükmünü vermiş, iman ve takva sahibi olanlara Cennet'le, isyan ve şirk sahibi olanlara da Cehennem'le hüküm vermiştir."

İşte bu tabi olanların kendilerine uydukları kişilerle olan tartışmasıdır ki, üzüntü, keder ve tasadan başka hiç bir neticeye varmaz. Cehennemde olanlar, Cehennem'in bekçilerine şöyle derler: Bu bekçiler Cehennem ve oradaki azaba görevli kılınmış meleklerdir.

Onlara derler ki, "Rabbinize dua edin de, hiç değilse bir gün azabımızı hafifletsin."

Bir günden maksat, bir gün miktarınca demektir. Çünkü ahirette gece yoktur. Orası tek gündür. Melekler ise onlara Allah'ın haber verdiği şu ifadelerle cevap verirler:

"Onlar derler ki: "Size peygamberiniz delillerle gelmedi mi? Siz bize azabı azaltması için Rabbinize dua edin" mi diyorsunuz? Oysa size, şirk ve isyanı terkederek, Allah'tan hakkı ile korkup emirlerini yerine getirerek, imanlı olmanın gerektiğine delalet eden delillerle peygamberleriniz gelmedi mi? Onlar da "evet, geldi" derler, kabul ederler. Onlara melekler şöyle der: "Öyleyse siz Rabbinize dua edin durun. Fakat sizin duanız asla kabul edilmez. Çünkü kafirlerin duası ancak boşunadır." "Muhakkak ki biz peygamberimize ve inananlara dünya hayatında ve şahitlerin şahitlik yapacakları günde yardım ederiz."

Bu ifadeler, büyük bir hakikatın ifadesidir. Bu hakikat ise şudur: Allah'ın, Rasûlleri hakkında geçerli olan kurallarından bir tanesi de, onların gösterdikleri ve davet ettikleri şeye ve dine yardım etmek suretiyle Allah onlara yardım eder. Zaman uzasa da, imtihan ve sıkıntılar artsa da bu böyledir. Veya Allah, peygamberleri yalanlayanları yok etmek ve inananları kurtarmak suretiyle onlara yardım eder.

"Allah onlara şahitlerin şahitlik edecekleri günde de yardım eder."

Bu şahidler, peygamberler lehine, yalanlamakla inkar eden kafir aleyhine tebliğde bulunuldu diye şahitlik edecek olan meleklerdir.

"Zalimlerin özür beyan etmeleri kendilerine fayda vermez."

Onlara özür beyanı konusunda izin verildiğinde onların beyanı kabul edilmez.

"Lanet, yani Allah'ın rahmet ve Cennet'inden uzaklaşma, onlar içindir."

Yurdun kötüsü de, yani ahiret yurdunun kötüsü de onlar içindir. Burası azabı en çetin olan yerdir.

SONUÇ

1- Ayetlerde Cehennemliklerin tartışacağı açıklanmaktadır. Bu tartışma, uyanlarla, kendilerine uyulmuş olanlar arasında olacak bir tartışmadır.

2- Kibir ve büyüklenmek kötülenmiştir. Çünkü büyüklenmek itaat ve doğru yoldan alıkoymaktadır.

3- Kafirlerin ahirette cehennemden kurtulmak için Allah'a yalvarmalarına Allah itibar etmez.

4- Kıyamet günü özür beyanı kabul edilmeyecektir.

5- Cehennem'de dua kabul edilmeyecektir.

6- Ayetlerde Allah'ın, peygamberine ve mü'minlere verdiği söz açıklanmıştır. Bu, iki yolla onlara Allah'ın yardım etmesidir. Birincisi dinlerine yardım etmesini açıklayıp izah etmesi, diğeri ise düşmanlarını yok edip onları kurtarmasıdır

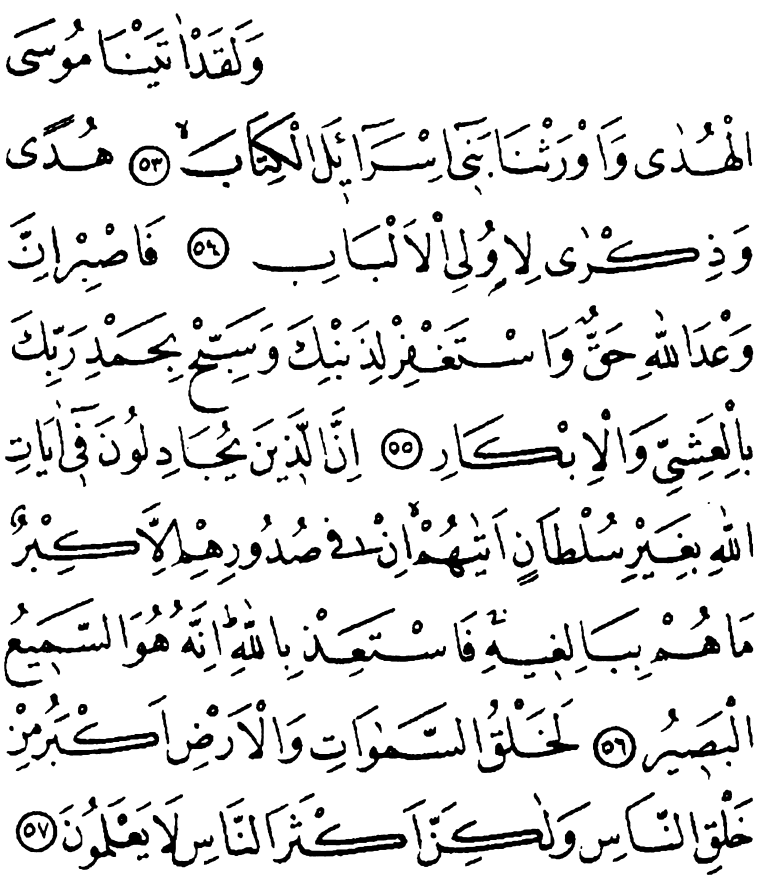

53- Andolsun biz Musa'ya hidayet verdik ve İsrailoğullarına Kitabı miras kıldık.

54- O, sağduyu sahiplerine bir yol gösterici ve öğüttür.

55- Sabret, Allah'ın vaadi mutlaka gerçektir. Günahına da istiğfar et ve akşam sabah Rabb'ini övgü ile an!

56- Kendilerine gelmiş hiçbir delil olmadan Allah'ın ayetleri hakkında tartışanlar var ya, onların göğüslerinde, hiç bir zaman erişemeyecekleri bir büyüklük taslamaktan başka bir şey yoktur. Sen Allah'a sığın, çünkü işiten, gören O'dur.

57- Gökleri ve yeri yaratmak, insanları yaratmaktan çok daha zordur. Bu kadar büyük kainatı yaratan Allah, elbette insanları ikinci kez yaratabilir. Bu, O'nun için çok basittir. Fakat insanların çoğu bilmezler.

SÖZLÜK

وَ لَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْهُدٰى	Andolsun ki, biz Musa'ya doğruluk rehberi verdik. Biz Musa'ya mucizeleri ve Tevrat'ı verdik.
وَ اَوْرَثْنَا بَنِى اِسْرَائِيلَ	İsrailoğullarını da varis kıldık. Biz, hayatın karanlığında kendisiyle doğru yolu bulacakları, unutma durumlarında kendisiyle Allah'ı anacakları ilahi hidayet kitabı Tevrat'ı onlar arasında bıraktık.
وَ اصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ	Sabret, Allah'ın verdiği söz gerçektir. Ey Muhammed, toplumundan gördüğün sıkıntılara sabret. Çünkü Allah'ın sana verdiği yardım sözü haktır.
وَ اسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ	Günahın için af dile. Bu konuda sana uyulması ve de ruhunu, nefsini temizleyip arındırman için af dile.
وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ	Rabbinin hamdiyle onu tesbih et. Namaz ve namazda zikir ve tesbihle onu noksan sıfatlardan tenzih et.
بِالْعَشِىِّ وَ الْاِبْكَارِ	Sabah akşam. Yani, beş vakit namaz vaktinde.
اِنْ فِى صُدُورِهِمْ اِلَّا كِبْرٌ	Onların gönüllerinde bir büyüklenme vardır. Bu kibir onları gerçek olan bir şeyde tartışmaya götürür. Yoksa onların tartışacakları bilgileri yoktur. Onların üstün gelmek istemeleri onları buna sürüklemiştir.
فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ	Allah'a sığın. Onların kötülüğünden sözlerini işiten, iş, niyet ve durumlarını bilen Allah'a sığın.
لَخَلْقُ السَّمٰوَاتِ	Yerin ve göklerin yaratılması yani, ilk olarak yaratılmaları.
وَالْاَرْضِ اَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ	İnsanların ilk kez yaratılmaları, ikinci kez yaratılmalarından daha zordur.

AÇIKLAMA

"Andolsun ki, biz Musa'ya hidayet rehberi verdik."

Bu ayet Rasûlüllah'ın kavminden gördüğü hakaretler karşısında, O'nun teselli edilmesine bir başlangıçtır. Allah O'na şunu bildirmiştir:

"Daha önce geçti ki, Allah Musa (a.s.)'yı göndermiş ve O'na Tevrat'ı vermiştir."

Bu kitabı da İsrailoğulları arasında, hayatın karanlıkları arasında, doğru ve hak din olan İslâm'a onları iletici, akıl sahipleri içinde bir öğüt olarak miras bırakmıştır.

"Musa senin karşılaştığın sıkıntıdan daha fazlasıyla karşılaşmıştır."

Öyleyse Kureyş'ten gördüğün şeyler karşısında, sabret, muhakkak ki, mutluluğa ulaşacaksın. Ahiret mutluluğu senindir. "Şüphesiz Allah'ın vaadi gerçektir."

Allah şöyle buyurmuştur:

"Biz elçilerimizi ve inananları hem dünya hayatında hem de şahitlerin şahitlik edecekleri günde destekleriz."

Günahın için af dile.(1)

Rabbini sabah akşam överek tesbih et. Allah ona sabrın bulunduğu yeri gösteriyor. Bu yer, gerek namaz içinde, gerekse namaz dışında tesbih, namaz ve istiğfarla Allah'ın anılmasıdır. Namaz sabır için ne büyük yardımdır. Bunun için de Rasûlüllah'ı bir şey üzdüğünde namaza sığınırdı.

"Allah'ın ayetleri üzerinde kendilerine gelen bir delil olmadan tartışanların gönüllerinde, ulaşamayacakları bir büyüklenme vardır. Sen Allah'a sığın. O, şüphesiz işitendir, görendir."

"Bigayri sultandan" maksad, onlara vahiy yoluyla gelen ilahi ilimden bir delil olmadan demektir.

"Onların büyüklendikleri şey, sana hakim olmak ve seninle ashabın hakkında hükmetmektir."

---

(1) Kurtubi, Rasûlüllah'tan af dilemesi istenilen günah hakkında seleften pek çok görüş nakletmiştir. Bunların peygamberlik ve ismetten öncecki günahı, ümmetinin günahı ve küçük günahlar olduğu söylenmiştir. Yine af dilemeden maksadın, Allah'a Rasûlünün kulluk etmesidir.

Buna göre onların kötülük ve tuzaklarından Allah'a sığın. çünkü Allah onların sözlerini işitir, durumlarını ve işlerini görür. Allah güçlüdür, onlar ise güçsüzdür. Allah bilgili, onlar cahil olduğundan, onların asla sana gücü yetmeyecektir.

"Şüphesiz yerin ve göklerin yaratılması insanların yaratılmasından daha büyüktür."

Bu ayet, ahireti ve yeniden dirilmeyi inkar edenlere bir cevaptır.

Onlar: "Biz mi, ölüp toprak olduktan sonra yeniden diriltileceğiz?" dediklerinde, Allah onlara şu cevabı verdi: İzzetimiz ve yüceliğimize yemin olsun ki, daha önce bir benzeri olmadan ve yok iken, yerin ve göklerin yaratılması, insanın ilk yaratılışından sonra, bir daha yaratılmasından, daha büyük bir şeydir.

SONUÇ

1- Yüce Allah'ın Musa (a.s.)'a ve İsrailoğullarına verdiği nimetler anlatılmıştır. Bu nimet, Hz. Muhammed (a.s.)'a indirilen kitap ile tekrarlanarak İslâm ümmetine de aynı nimet verilmiştir.

2- Allah yolunda sabretmenin, Allah'tan yardım istemenin ve ibadetleri sadece Allah'a yapmanın farziyeti açıklanmıştır.

3- Hakkı ortadan kaldırmak için mücadele edenlerin çoğunluğu, kibri ve inatlarından dolayı bu mücadeleyi yaptığı açıklanmıştır.

4- Pek çok delillerle, öldükten sonra tekrar dirilme inancı pekiştirilmiştir.

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ ۚ قَلِيلًا مَّا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾
إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ

إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ
دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا
فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ
خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٦٢﴾

58- Körle gören bir olmaz. İnanan ve iyi işler yapanlarla kötülük yapan bir olmaz. Ne kadar az düşünüyorsunuz!

59- Kıyamet saati mutlaka gelecektir. Bunda asla şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu inanmazlar.

60- Rabb'iniz buyurdu ki: "Bana dua edin, duanızı kabul edeyim. Bana kulluk etmeğe tenezzül etmeyenler, aşağılık olarak cehenneme gireceklerdir."

61- Allah O'dur ki, size geceyi, içinde istirahat etmeniz için serin ve karanlık; gündüzü de işinizi görmeniz için aydınlık yaptı. Şüphesiz Allah, insanlara lütufkardır; fakat insanların çoğu şükretmezler.

62- İşte herşeyin yaratıcısı olan Rabb'iniz Allah budur. O'ndan başka ilah yoktur. Nasıl da O'nu birlemekten çevriliyorsunuz?

SÖZLÜK

وَ مَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَ الْبَصِيرُ — Görenle görmeyen bir olmaz. Elbetteki bu ikisi bir olamaz. İman nuruyla gören mü'min ile küfrün karanlıklarına dalmış kafir hiç bir olur mu?

وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ — İman edip, salih amel işleyenler.

قَلِيلاً مَا تَتَذَكَّرُونَ Ne kadar az şükrediyorsunuz?

اَنَّ السَّاعَةَ لآتِيَةٌ Muhakak ki, kıyamet saati gelicidir.

اِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي Bana ibadet etmekten kibirlenip yüz çevirenler.

سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ Horlanmış olarak cehenneme gireceklerdir.

لِتَسْكُنُوا فِيهِ Onda rahat etmeniz için. Yani geceyi dinlenmeniz için yarattık.

وَ النَّهَارَ مُبْصِراً Gündüz aydınlık olarak.

وَ لَكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَشْكُرُونَ Fakat, insanların çoğu şükretmezler.

ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ İşte sizin Rabbınız olan Allah budur.

فَاَنَّى تُؤْفَكُونَ Nasıl döndürülüyorsunuz. Yani nasıl olup da haktan yüz çeviriyorsunuz.

AÇIKLAMA

"Körle gören, inanıp yararlı iş işleyenlerle, kötülük yapan bir değildir."

Yani hiç bir şey görmeyenle, her şeyi gören bir değildir. Aynı şekilde işiten ve gören mü'minle, deliller karşısında kör olan inkarcı da bir değildir. Dolayısıyla hak ve iyilik sesini işitmeyen sağır, o delillerden hiç bir şey göremez. Yine iyilik yapan iman sahibi akıllılarla, kötülük işleyen inkarcılar da bir değildir. İş izah ettiğimiz gibi olunca, toplum inkarcıdan nasihat almaz ve tevbe etmez. Çünkü nefislerinin kararması sebebiyle çok az düşünürler, az öğüt alırlar.(1)

"Şüphesiz kıyamet gelecektir."

Bunda şüphe yoktur. Allah, müşrik ve kafirlerin yalanlamış oldukları kıyametin kesinlikle geleceğini haber veriyor. Fakat insanların çoğu inkarları sebebiyle ona inanmazlar. Bu inkarlarının sebebi ise öğüt almamaları ve ar-

(1) Nafi "kalilan ma yetezekkerun", Hafs ise "tetezekkerun" şeklinde okumuştur. Her ikisi de edebiyat kurallarına uygundur. Sanki onların az düşünmeleri, amellerinin olmamasından ötürüdür. Dolayısıyla onlar bilgisizlikleri sebebiyle ölü gibidirler. Bu nedenle de düşünmezler. Eğer biraz düşünselerdi, onlar yine de hareketsiz kalırlardı. Dolayısıyla da düşünmenin maksadı meydana gelmezdi.

zularını gerçekleştirmekle meşgul olmalarıdır.

Rabbiniz dedi ki: "Bana dua edin ki, size icabet edeyim."

Allah Rabliğini izah ettikten ve onu kabul etmekten başka çıkar yol kalmadıktan sonra onlara şöyle dedi: "Bana dua edin ki, size icabet edeyim. Benden isteyin ki, size vereyim, bana itaat edin ki, size karşılığını vereyim. Siz kullarımsınız. Bana kulluk karşısında büyüklenenler, dolayısıyla da bana kulluk yapmayan ve dua etmeyenler, işte ben onları büyüklenmelerinin karşılığı olarak alçaltacak, hakir kılacak ve onlara azab edeceğim. Onlar alçalmış olarak Cehennem'e gireceklerdir. Orada da ebediyyen azab göreceklerdir."

61. ayette Allah, inansınlar, birliğini kabul etsinler ve de onun dışındaki ilahları inkar etsinler diye kendisini tanıtıyor.

"Geceyi dinlenesiniz diye karanlık, gündüzü (çalışasınız diye) aydınlık yaratan Allah'tır."

Yani, sizin için geceyi, dinlenesiniz diye karanlık, gündüzü de çalışma ve diğer ihtiyaçlarınızı gidermeniz mümkün olsun diye aydınlık yapan Allah'tır. Allah'ın size olan lutfu sadece bu değildir, aksine onun lutfu anlatılamayacak kadar çoktur. Bunu Allah şöylece izah ediyor:

"Allah insanlara karşı lutufkardır, fakat insanların çoğu şükretmezler."

Allah'ın verdiği nimete şükretmez ve O'na itaat etmezler. Bu, şeytanın ve cehaletin onlara üstün gelmesi nedeniyledir. Allah (c.c.), inananların sabah-akşam önlerinde bekledikleri kör ve sağır ilahları inkar etsinler diye kendini onlara tanıtmaya devam ediyor.

Allah-u Teâlâ (c.c.) şöyle buyuruyor:

"İşte her şeyin yaratıcısı olan Rabbiniz Allah budur. Ondan başka ilah yoktur. Nasıl döndürülüyorsunuz? Oysa o size nimet veren Rabbinizdir. O'na yönelmek yerine, nasıl size fayda vermeyen ve zarar da veremeyen putlara çevriliyorsunuz."

Sübhanallah. Nasıl da döndürülüyorsunuz, aynı şekilde sizin iman ve tevhidden dönmeniz gibi, her zaman ve her yerde Allah'ın ayetlerini inkar edenler de döndürüleceklerdir. Çünkü ilahi ayetler delildirler. Onları yalanlayanlar, her şeyi hatta kendisini bile yalanlar. Allah'a sığınırız.

SONUÇ

1- Birbirine ters olan iki şeyin yani: İman ve inkarın, iyilik yapmanın ve

kötülük yapmanın, görmenin ve âmâ olmanın, sağır olmanın ve duyabilmenin bir araya gelemeyeceği, bunların birbirlerine denk olamayacağı dolayısıyla da onları biraraya getirme girişiminin de boşuna olacağı gerçeği açıklanmıştır.

2- Kıyametin gelmesinin kesinliğiyle birlikte, kıyamet vakti de yaklaşmıştır. Bunun akli ve nakli delilleri çoktur.

3- Dua faziletlidir. Rasûlüllah'tan şöyle bir rivayet gelmiştir: "Sizden birisi ayakkabının bağına varıncaya kadar bütün ihtiyaçlarını Rabbinden istesin."

Kul dua edince Yüce Allah da kabul eder. Çünkü, dua edin karşılık vereyim diye buyurmaktadır. Ancak duanın hemen gerçekleşmesi olmayabilir. Allah'tan istenilen bir şeyi dünyada verilebilir, ahirette de verilebilir. Hatta istenilen şey verilmeyip de, onun yerine daha hayırlısı da verilebilir. Dolayısıyla duam kabul olmadı diye bir şey yoktur.

4- Dua ibadettir. Bu sebeple Allah'tan başkasına dua eden, Allah'a ortak koşmuştur.

5- Ayetlerde Allah'ın lutufta bulunduğu açıklanmış, istediklerini yapıp, istemediklerini de terkederek, itaat etmek ve onu övüp hamd etmek suretiyle Allah'a şükretme istenmiştir.

كَذَٰلِكَ يُؤْفَكُ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٦٣﴾
ٱللَّهُ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً
وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُم
مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ
هُوَ ٱلْحَىُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ﴿٦٤﴾

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٥﴾ قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ
الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ
مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٦﴾
هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ
يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا
وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّىٰ مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا
فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾

63- İşte Allah'ın ayetlerini kasden inkar edenler de haktan böyle çevriliyorlardı.

64- Allah O'dur ki arzı size durulacak yer, göğü de bina yaptı; sizi şekillendirdi, şekillerinizi de güzel yaptı. Ve sizi güzel rızıklarla besledi. İşte Rabb'iniz Allah budur. Bütün alemleri yaratan Allah, ne yücedir!

65- O diridir, O'ndan başka ilah yoktur. Dini yalnız kendisine halis kılarak O'na yalvarın. Hamd, alemlerin Rabb'ine mahsustur.

66- De ki: "Ben, Rabb'imden bana açık deliller gelince, sizin Allah'tan başka yalvardıklarınıza tapmaktan menolundum ve alemlerin Rabb'ine teslim olmakla emrolundum."

67- O'dur ki önce sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra kan

pıhtısından yarattı. Sonra sizi çocuk olarak annelerinizin karnından çıkarıyor. Sonra güçlü çağınıza eresiniz, sonra da ihtiyarlar olasınız diye sizi yaşatıyor. İçinizden kimi de daha ergenlik ve ihtiyarlık çağına ermeden önce öldürülüyor. Belli süreye erişmeniz ve aklınızı kullanıp Allah'ın bundaki hikmetlerini anlamanız için böyle yapıyor.

68- Yaşatan ve öldüren O'dur. Bir işin olmasını istedi mi, ona sadece "ol!" der, o da olur.

SÖZLÜK

كَذٰلِكَ يُؤْفَكُ الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ — Allah'ın âyetlerini bilerek inkar edenler işte böyle haktan çevriliyorlar. Yani, ancak Allah'ın emirlerini bilip öğrendikten sonra kasten inkar edenler, Allah'ın dininden yüz çevirebilirler.

قَرَارًا — Durak. Yani, sizi sabit tutan, sizin hareket edemeyeceğiniz bir yer kılan Allah'tır. Yoksa (hareket ederse) onun üzerinde var olan meydana getirme ve yaşamı sürdürme olmazdı.

بِنَاءً — Bina. Binanın sağlam yapılması gibi sağlam yapan O'dur. Dolayısıyla O'ndan sizin üzerinize, size eziyet edecek hiç bir şey düşmez.

وَ صَوَّرَكُمْ — Şeklinizi veren. Yani, annelerinizin karnında sizi şekillendiren ve şeklinizi de en güzel bir biçimde kılan.

مِنَ الطَّيِّبَاتِ — Temiz şeylerden. Pis olmayan, lezzetli, helal şeylerle ki bunlar çoktur.

فَتَبَارَكَ اللّٰهُ — Allah yücedir. Bereketi boldur.

فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ — Dini sadece O'na ait kılarak, ona dua et. Sadece O'na kulluk et, duada olsun, başka bir şeyde olsun O'na kullukta ortak koşma.

قُلْ إِنِّي نُهِيتُ — De ki, bana yasaklandı. Rabbim sizin taptığınız putlara tapmamı bana yasakladı.

وَ أُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ — Ve bana alemlerin rabbine teslim olmam emredildi. Rabbim bana kendimi ona vermemi ve işimi sadece onun için yapmamı emretti.

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ — Sizi topraktan yaratan O'dur. Yani insanın yaratılışı önce topraktan olmuştur.

ثُمَّ لِتَبْلُغُوا اَشُدَّكُمْ — Sonra erginlik çağına ulaşmanız. Yani, otuz yaş üzerinde aklınızın ve bedeninizin olgun hale gelmesine varmanız için.

وَ مِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى مِنْ قَبْلُ — Kiminiz önceden öldürülür. Yani Allah, ihtiyarlayıp çökmeden önce kiminizin ruhunu alır.

وَ لِتَبْلُغُوا اَجَلاً مُسَمًّى — Kiminiz de belirlenmiş bir süreye ulaşırsınız. Allah bunları yaşayıp belirli bir süreye ulaşmanız için yapmıştır. Belirli süreden maksad, her insan için tesbit edilmiş ömrün sonudur.

وَ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ — Belki dünüşürsünüz. Yani, nutfeden kan pıhtısına, ondan çocukluğa, ondan gençliğe, ondan da ihtiyarlığa geçişiniz Allah'ın kudret, ilim, hikmet delillerini düşünmeniz ve de inanıp sadece O'na kulluk etmeniz, dolayısıyla da kemale erip mesud olmanız ümidiyledir.

يُحْيِي وَ يُمِيتُ — Dirilten ve öldüren O'dur. Mevcut değilken insanı yaratan sonra da ecelinin sonunda onu öldüren O'dur.

فَاِذَا قَضٰى اَمْرًا — Bir şeye hükmettiği zaman.

فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ — Ancak O'na "ol," der, o da hemen olur. Başka vasıtalara ihtiyacı yoktur. Onun vasıtaları sadece dilemesidir. Bir şeyi dilediğinde ona ol der, o da olur.

AÇIKLAMA

Âyetler kullara, iman edip, O'na kulluk etsin ve birliğini kabul etsinler diye Rablerini tanıtmaya devam ediyor. Çünkü onların her iki dünyada kemal ve saadeti buna bağlıdır.

"Yer sizin için durak yani kendi yörüngesinde durup sapmayan, göğü de sağlam bina ve tamamen ya da bölüm olarak yarılmaktan korunan bir çatı yapan, sizleri annelerinizin karınlarında şekillendiren ve şeklinizi güzel kılan, sizin için yarattığı temiz şeylerden sizi rızıklandıran Allah'tır."

Bunların tamamı yiyecek, içecek, giyecek ve bineklerden güzel ve lezzetli olanlardır. İşte bunları sizin için yapan, kendisinden başka gerçek mabud bulunmayan Rabbiniz Allah'tır.

"Alemlerin Rabbi olan Allah yücedir."

Yani, insan ve cinnin yaratıcısı, onların sahibi ve idarecisi olan Allah yücedir.

"O, ölmeyen diridir."

İnsanlar ve cinler ise ölürler. Alemler için O'ndan başka tapılacak ilah yoktur. Öyleyse dini sadece O'na has kılarak, O'na dua edin. Yani, O'na kulluk edin. O'na kullukta ortak koşmayın. O'na, "elhamdülillahi Rabbil alemin" Alemlerin Rabbine hamd olsun diyerek dua edin. İşte bu 65. ayetlerin ihtiva ettiği mana budur.

"De ki, "bana, sizin Allah'ı bırakarak taptığınız şeylere tapmam yasaklandı."

Ey peygamberimiz, toplumuna de ki: "Muhakkak ki, Rabbim Allah'ı bırakıp da taptığınız putlara benim de tapmamı Allah bana yasakladı. O putlar ne fayda verirler, ne de zarar verirler. Bunun sebebi ise Rabbim katından bana Allah'tan başkasına kulluğun boşuna olduğunu, sadece O'na kulluk etmek gerektiğini gösteren apaçık deliller gelmiş olmasıdır. Ben alemlerin Rabbine teslim olmakla emrolundum. Rabbim kendimi ona verip, boyun eğmemi, onun emir ve yasaklarına boyun bükmemi ve işimi ona havale etmemi bana emretti. Aslınıza bakarak ki, bu Adem'dir. Sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra kan pıhtısından yaratan, sonra erginlik çağına ulaşmanız, sonra da yaşlanmanız için sizi annelerinizin karnından bebek olarak dünyaya çıkaran O'dur. Yani, otuz yaşınızı aşarak, aklen ve bedenen olgunluğa ulaşmanız sonra da yaşınızın ilerlemesiyle yaşlı olmanız için bunları yapan O'dur. Kiminiz ihtiyarlık yaşına ulaşmadan önce öldürülür. Allah kiminizi uzun ömürlü yapar, kiminizi de genç iken öldürür. Kiminiz de çocuk iken ve daha dünyaya gelmeden ölür. Belki, Allah'ın sizi böyle yaratmasını düşündüğünüzde, akledersiniz de. Rabbiniz tekdir, O kendisinden başka ilah olmayan gerçek ilahınızdır diye anlarsınız.

"Dirilten ve öldüren O'dur."

Ölü nutfeyi diriltçn –ki bu nutfe dönemler geçirmesinden sonra canlı insan olur– ecelinin sonunda da canlıları öldüren O'dur. O, ölmeyen diridir. insanlar, cinler ölürler. Kudretinin en büyük işaretlerinden bir tanesi de şudur:

O, bir şey istediğinde ona; "ol," der, o da olur."

Asla O'na karşı gelmez. İşte bu, alemlerin Rabbi, oncekilerin de, sonrakilerin de ilahı olan, sevmek ve O'na itaat etmek farz olan ve tanınması gereken Allah'tır. Çünkü O'nu bilmekle sever, kulluk eder ve itaat edersiniz.

SONUÇ

1- Allah'ın yaratma, rızık verme, diriltme ve öldürmedeki kudretinin tezahürleri açıklanmıştır. Bunların hepsi Allah'ı tanıtan ona kulluğu sevgiyi, yönelmeyi, arzu ve çekinmeyi ve başkalarını yok saymayı gerektiren şeylerdir.

2- Sadece, Allah'a kulluk yapmanı, gerekliliği açıklanmıştır.

3- İnsanın yaratılması, hayatının geçirmiş olduğu devreler açıklanmıştır. Bunlar Allah'a inanmayı, kulluk konusunda O'nun tekliğini kabul etmeyi gerektiren kainattaki delillerdir. Çünkü o, rızık veren, yaratan, dirilten ve öldüren, kendinden başka ilah ve Rab bulunmayandır.

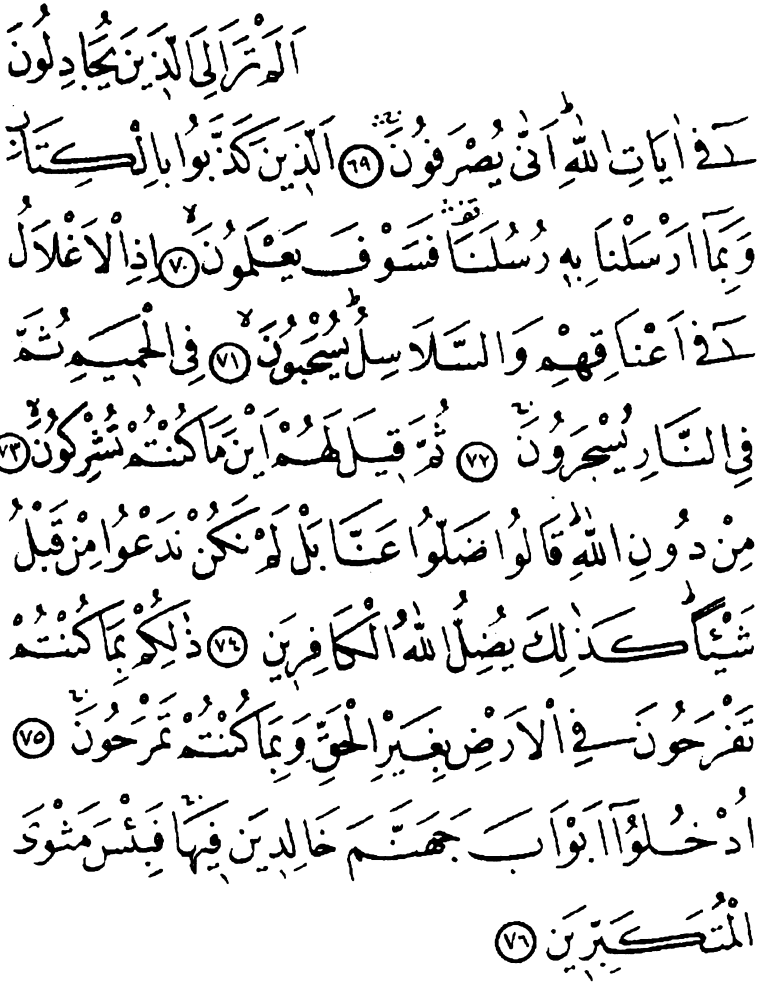

69- Baksana, Allah'ın ayetleri hakkında tartışanlar nasıl Hak'tan çevriliyorlar.

70- O, Kitab'ı ve duyurulması için elçilerimizi gönderdiğimiz şeyleri yalanlayanlar, yakında bileceklerdir!

71- Boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde sürükleneceklerdir:

72- Kaynar su içinde. Sonra da ateşte yakılacaklardır.

73- Sonra onlara denilecektir: "Ortak koştuklarınız nerede?"

74- Allah'tan başka taptıklarınız? Diyecekler ki: "Bizden uzaklaşıp kayboldular; hayır, meğer biz önceden hiçbir şeye tapmıyormuşuz, taptıklarımız hiçbir şey değilmiş!" İşte Allah, kafirleri böyle şaşırtır.

75- "Bu durum, sizin yeryüzünde haksız olarak sevinmenizden ve böbürlenmenizden ötürüdür."

76- "Cehennemin kapılarından girin, orada ebedi kalacaksınız. Kibirlenenlerin yeri ne kötüdür!"

SÖZLÜK

يُجَادِلُونَ فِي اٰيَاتِ اللّٰهِ — Allah'ın ayetleri hakkında tartışıyorlar. Yani, Kur'an ve onun içerdiği hakkı gösteren ve de doğru yola ileten delilleri hususunda tartışıyorlar.

اَنّٰى يُصْرَفُونَ — Nasıl da döndürülüyorlar? Apaçık deliller mevcut olmasına rağmen nasıl da haktan çevriliyorlar?

اَلَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ — Kitabı yalanlayanlar. Yani, Kur'an'ı yalanlayanlar.

وَ بِمَا اَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا — Peygamberimize gönderdiklerimizi yalanlayanlar. Verdiği emir ve yasaklar da sadece ona itaat etmek, sadece O'na kulluk etmek ve de O'na inanmak suretiyle Allah'a teslimiyetin gerekli olduğunu ve peygamberlerimize gönderdiğimiz emri yalanlayanlar.

فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ — Yakında bilirler. Yalanlamalarının cezasını bileceklerdir.

اِذِ الْاَغْلَالُ فِي اَعْنَاقِهِمْ — Boyunlarında halkalar olduğu halde. Onlar inkar ve yalanlamalarının cezasını bileceklerdir.

ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ — Sonra ateşte yakılırlar.

ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ — Sonra onlara "Allah'ı bırakarak koştuğunuz ortaklar nerede?" denir.

قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا — Dediler ki bizden kayboldular. Onları göremiyoruz derler.

بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُو مِنْ قَبْلُ شَيْئًا — Biz zaten önceleri hiç bir şeye kulluk etmiyorduk. Onlara, putlara kulluğu inkar ederler. Ya da onlara yaptıkları ibadete hiç bir değer vermezler.

كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ — İşte Allah inkarcıları böyle saptırır. Bu yalanlayanları saptırması gibi Allah inkarcıları da saptırır.

بِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ — İşte yeryüzünde haksız yere şımarmanız sebebiyle. Yani, ortak koşma ve isyanda şımarmanız sebebiyle.

فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ — Kibirlenenlerin yeri ne kötüdür. Kafirlerin gittiği yer olan cehennem ne kötüdür.

وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ — Böbürlenmeniz sebebiyle. Merh kelimesi aşırı şımarmayı ifade için kullanılır.

AÇIKLAMA

Ayeti kerimeler tevhidi, yeniden dirilmeyi, hesap gününü, peygamberliğini ve bunlara inanmanın gerekliliğini anlatmaya devam ediyor.

"Ey Muhammed, Allah'ın ayetlerini iptal etmek, insanları onu kabul etmekten alıkoymak, inkar ve yalanlamaya teşvik etmek gayesiyle mücadele edenleri görmedin mi?"

Bu, onların haline hayret edilmesidir. Onlar deliller ortadayken haktan nasıl da çevriliyorlar.

"Kitabı yani, Kur'an'ı ve bizim peygamberlerimize gönderdiğimiz tevhid ve imanı yalanlayanlar boyunlarında halkalar, ayaklarında da zincirler olduğu halde zebaniler onları ateşe sürerken yalanlamalarının cezasını bileceklerdir."(1)

---

(1) Bu ayetin, kaderi kabul etmeyen kaderiye mezhebi veya müşrikler hakkında indiği söylenmiştir. Lafzın genel olması dikkate alınır. Lafızlar Allah'ın maksadından çevirip batıl ve bozuk görüşlerini ispat ve gerçekleştirmek için Rasûlüllah'ın hadisleri ve ayetler konusunda tartışan müşrikleri, hem de yalanlayanları kapsar.

Âyette geçen "Hamim" kelimesi son derece sıcak, yani kaynar su demektir.

"Sonra onlar ateşte yakılırlar."

Ateşin, odunları yakması gibi ateş onları da yakar. Ruhani azabın ötesinde, bu, bedeni azabı teşkil eder. Çünkü melekler azarlayarak onlara şöyle derler:

"Sizin Allah'a ibadetle birlikte kendilerine de kulluk ettiğiniz putlar nerede?"

Onlar da derler ki: "Onlar bizden uzaklaştılar. Onları göremiyoruz. Üstelik biz önceden hiç bir şeye kulluk etmezdik."

İşte bu, korkunun sürüklediği inkardır. Ya da gerçekte onlar hiç bir şeye ibadet etmemişlerdir. Çünkü putlara ibadet batıl olması sebebiyle ibadet sayılmaz.

"İşte bu, yeryüzünde haksız yere şımarmanız ve böbürlenmenizden dolayıdır."

Yani, şirk, yalanlama ve kötülükle şımarmanız ve böbürlenmeniz sebebiyle bu azab size inmiştir. "Merah" kelimesi aşırı şımarmak demektir.

"Onlara Cehennem'e kapılarından -orada ebedi kalmak üzere yani, ölmemek ve çıkmamak üzere- girin, denir."

Büyüklenenlerin durağı ne kötüdür. Cehennem'de onların durağı ne kötüdür.

SONUÇ

1- Allah'ın ayetlerini yalanlayan ve onlar hakkında münakaşaya girenlerin haline şaşılır. Onlar deliller açık ve kuvvetliyken nasıl haktan çevrilirler.

2- Hakkı iptal için mücadele eden ve Allah'ın ayetlerini yalanlayanlar özellikle anlatılmaktadır. Onlar Cehennem'de boyunlarında halkalar, ayaklarında da zincirler olduğu halde sıcak suya sürülür, sonra da ateşte yakılırlar.

3- Allah'ın lutfetmediği şeyle şımarmak kötülenmiştir. "Merah" böbürlenmek demektir.

4- Büyüklenmek kötülenmiştir. Kibrin; hakkı kabul etmekten alıkoyduğu, insanları hor görmeye ve ezmeye sürüklediği açıklanmıştır. Büyüklük taslayanların sonunun kötü olduğu bidirilmiştir.

فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ
بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾
وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ
وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ
يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ قُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ
هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٧٨﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ
لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ
وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ
تُحْمَلُونَ ﴿٨٠﴾ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَأَيَّ آيَاتِ اللَّهِ تُنْكِرُونَ ﴿٨١﴾

77- Sabret, Allah'ın sözü gerçektir. Onları tehdid ettiğimiz şeylerin bir kısmını ya sana gösteririz, yahut seni daha önce vefat ettiririz. Sonunda onlar bize döndürüleceklerdir.

78- And olsun biz, senden önce de elçiler gönderdik. Onlardan kimini sana anlattık, kimini de anlatmadık. Hiçbir elçi, Allah'ın izni olmadan bir mucize getiremez. Allah'ın emri geldiği zaman hak yerine getirilir ve işte o zaman Allah'ın ayetlerini boşa çıkarmağa uğraşanlar, hüsrana uğrarlar.

79- Allah'tır ki kimine binmeniz, kiminden yemeniz için size hayvanları yarattı.

80- Onlarda sizin için, sütleri, derileri, tüyleri gibi daha birçok faydalar var. Onların üstünde gönüllerinizdeki arzuya erersi-

niz; onların ve gemilerin üstünde taşınırsınız.

81- Allah size ayetlerini gösteriyor. Allah'ın ayetlerinden hangisini inkar ediyorsunuz?

SÖZLÜK

وَ اصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ	Sabret, çünkü Allah'ın verdiği söz gerçektir. Ey Rasûlümüz, onların eziyetlerine katlanarak davet etmekte sabır göster. Çünkü Rabbinin sana yardım sözü gerçektir.
فَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ	Ya onlara vaadettiğimiz azabın bir kısmını sana gösteririz.
مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ	Onlardan bir kısmını sana anlattık. Yani, haber ve hikayelerini sana anlattık. Bunlar 25 tanedir.
اَنْ يَأْتِيَ بِاٰيَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ	Allah'ın izni olmadan bir mucize getiremezler. Çünkü onlar kuldur. Ancak efendilerinin izin verdiğini yaparlar.
وَ خَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ	O zaman boşa uğraşanlar hüsranda kalırlar. Batıl ehli Allah'ın azabıyla yokolur ve her şeyi kaybederler.
جَعَلَ لَكُمُ الْاَنْعَامَ	Sizin için hayvanları yaratan, yani develeri yaratan Allah'tır. Enam lafzı, sığır ve koyunu kapsasa da maksad develerdir.
وَ لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ	Onlarda sizin için pek çok faydalar vardır. Süt, üreme ve tüy gibi nice faydalar vardır.
وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ	Gönüllerinizdeki arzulara onlara binerek ulaşırsınız. Sizi ve yükleri bir beldeden diğerine götürerek arzunuza onların üzerinde ulaşırsınız. Çünkü onlar gemiler gibidir.
فَاَيَّ اٰيَاتِ اللّٰهِ تُنْكِرُونَ	Allah'ın hangi ayetlerini, delilini inkar edersiniz? Çünkü bu deliller açık olduğundan inkar kabul etmezler.

AÇIKLAMA

Müşriklerin Allah'ı, Peygamberi ve yeniden dirilmeyi, inkarları anlatıyor. Müşriklerin dine düşmanlıkta çok ileri gittikleri haber veriliyor. Allah, müşriklerin eziyetlerine katlanarak davete devamda sabır göstermesini emrederek, Rasûlüne şöyle buyuruyor:

"Sabret. Çünkü Allah'ın vaadi gerçektir."

Allah O'na, Rabbinin vaadinin hak olduğunu haber veriyor. O'nun vaadi ise düşmanlarına karşı Rasûlüne yardım etmesi, müşrikler istemese bile hak davetini üstün çıkarmasıdır.

"Ya biz sana onlara vaadettiğimiz dünya azabından bir kısmını göstereriz, ya da bundan önce ruhunu alırız. Nasıl olsa onların dönüşü bizedir."

"Cehennemde onlara en çetin azabla azab ederiz."

Sana da, mü'minlere de lutufta bulunuruz. İşte 77. ayetin işaret ettiği mana budur.

78. ayette ise Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Andolsun ki, biz senden önce de peygamberler gönderdik."

Allah (c.c.), Rasûlüne O'nu destekleyerek, teselli ederek ve sabra teşvik ederek, O'ndan önce pek çok peygamber gönderdiğini, onların bir kısmını kendisine anlattığını, bir kısmını ise anlatmadığını haber veriyor. Bu peygamberler çoktur. Onların anlatılıp anlatılmaması kıssalarından elde edilecek faydaya göredir. Bu peygamberlerden hiç biri toplumunun istediği gibi mucize getiremez. Buradaki mucizeden maksat ayetlerdir. Ancak Allah'ın izni olursa getirebilirler.

"Çünkü O, dilediğini dilediğine bağış yoluyla verendir."

"Allah'ın; meydan okuyarak inad ve kibirle mucize isteyenlerin helak edilmesi emri gelince, adaletle hükmedilir."

Yani, Allah peygamberle, O'nu yalanlayan kavmi arasında adaletle hükmeder. Mü'minleri ve peygamberi kurtarır. Şirk ve yalan ehli olanlar da burada hüsran içinde kalırlar.

79. ayette ise Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Binek olarak kullanmanız ve yemeniz için hayvanları yaratan Allah'tır."

Allah ibadetin sadece kendisine yapılması gerektiğini ve her şeyi onun yarattığını haber vererek kendisini tanıtıyor.

O şöyle buyuruyor:

"Gerçek ibadete layık olan Allah, sizin için bir kısmına binesiniz, bir kısmının da etini yiyesiniz diye hayvanlar yarattı.

"Onlarda sizin için pekçok faydalar vardır."

Bunların yün, kıl ve derilerinden faydalanırsınız.Ve gönlünüzdeki arzuya ulaşasınız diye hayvanları yaratan Allah'tır. Bu fayda, sizin yükünüzü taşı-

ması ve ulaşamayacağınız uzak yerlere ulaştırmalarıdır. 'Aleyha' demek, develer ve gemiler üzerinde taşınırsınız demektir. Yani, Allah sizi, onları sizin emrinize vermesine uygun olarak taşır.

Son olarak Kur'an ve kainat delillerini anlattıktan sonra Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Allah size içinizdeki ve etrafınızdaki delilleri gösterir. Allah'ın hangi ayetini inkar edersiniz?"

Oysa onların hepsi gayet açıktır. Buradaki soru, belki korkarlar diye hoş görmemeyi ifade eden soru edatıdır.

SONUÇ

1- Hak yolunda yapılan davette, eziyetlere ölünceye kadar sabretmek gerekir.

2- Mucizeler ancak Allah'ın izniyle verilir. Çünkü mucizeleri veren Allah'tır. Onlar Allah'ın dilemesine tabidirler.

3- Allah peygamberlerden bir kısmının haberini anlatmamış, bir kısmınınkini de anlatmıştır. Anlattıkları 25 tanedir. Normal olarak Peygamberlerin sayıları yirmi beşden çok fazladır. Ebu Zerr şöyle diyor: "Rasûlüllah'a; "ey Allah'ın Rasûlü, peygamberlerin sayısı kaçtır?" diye sordum o da: "124 bindir, bunların 315 tanesi Rasul, diğerleri nebidir" buyurdu."

4- Yeme ve binme olarak faydalanmaya elverişli şekilde hayvanları yaratma konusunda Allah'ın insanlara verdiği lutuf açıklanmıştır. Böylece belki insanlar iman ederek, Allah'a şükrederler.

أَفَلَمْ
يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَآثَارًا

فِي الْأَرْضِ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَمَّا
جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِندَهُم مِّنَ الْعِلْمِ
وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٨٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا
قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾
فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي
قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ ﴿٨٥﴾

82- Yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görsünler. Onlar, onlardan daha çok, daha kuvvetli, yeryüzündeki eserleri bakımından daha sağlam idiler. Yine de kazandıkları, kendilerine hiçbir yarar sağlamadı.

83- Elçileri onlara açık deliller getirince, yanlarında bulunan bilgi ile sevinip övündüler, peygamberlerin getirdikleri bilgiye değer vermediler, onlarla alay ettiler. Sonunda alay edegeldikleri şey, kendilerini kuşatıverdi.

84- Ne zaman ki hışmımızı gördüler: "Tek Allah'a inandık ve O'na ortak koştuğumuz şeyleri inkar ettik." dediler.

85- Fakat hışmımızı gördükleri zaman inanmaları, kendilerine bir fayda sağlamadı. Allah'ın kulları hakında eskiden beri yürürlükte olan yasası budur. İşte o zaman kafirler ziyana uğramışlardır.

SÖZLÜK

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ — Onlar yeryüzünde dolaşmadılar mı? Yâni aciz mi oldular da, doğu-batı, güney-kuzey yeryüzünü dolaşmadılar?

كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ — Kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görmediler mi? Kendilerinden önceki Ad, Semud ve Medyen halkı gibi inkârcıların sonlarını görmediler mi?

وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ — Yeryüzünde eserler. İnşa ve imar açısından yeryüzünde daha çok eser bırakmış.

فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ — Kazandıkları onlara bir fayda vermemiştir. Bol kazanç ve maddi güçleri onlardan azabı savamamıştır.

فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ — Yanlarındaki ilimle şımardılar. Bu ilim cehaletin ta kendisiydi.

فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا — Bizim azabımızı gördüklerinde inanmaları onlara fayda vermedi.

AÇIKLAMA

Ayeti kerimeler müşriklere anlatılan, hem yalanlayan, hem de inanan insanlar için sunulan canlı olaylarla Kureyş'in hidayete ermesini –belki de hidayete ererler diye– imana davet etmeye devam ediyor.

"Onlar yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden daha çok ve daha kuvvetli yeryüzünde bıraktıkları eserler daha sağlam olan, öncekilerin sonuçlarının nasıl olduğunu görmediler mi?"

Onlar âciz mi kaldılar da, Semud kavminin izlerini görmek için kuzeyi, Ad kavminin izlerini görmek için güneyi, Eyke halkının izlerini görmek için batıyı gezip, kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu düşünmediler mi? Onlar kuvvet ve sağlam binalar kurma bakımından bunlardan güçlü idiler. Onlara azab geldiğinde kazandıkları mal, adam ve kuvvet onlara fayda vermedi.

"Onlara delillerle peygamberleri gelince, yanlarındaki ilimle sevindiler. Alaya aldıkları şey, kendilerini kuşatıverdi."

Yüce Allah (c.c.) helak olan inkarcılardan şunu haber veriyor: Onlara peygamberleri tevhid, ahiret ve peygamberlerinin doğru sözlü olduklarını gösteren delillerle peygamberleri gelince, kendi görüşleriyle Peygamberi inkâr ettiler. Onunla alay ettiler, şımardılar. Bu inkar, alay ve yalanlamalarının sonucu olarak da onları azab kuşattı.

"Azabı gördüklerinde de, tevbe ettiklerini ilan ettiler. Sadece Allah'a inandık ortak koştuğumuz şeyleri inkar ettik dediler."

Yani onlar 'La ilahe illallah' dediler. Allah ise şöyle buyurdu:

"Onlar bizim azabımızı gördüklerinde inanmaları onlara fayda vermedi."

Bu, Allah'ın öteden beri kulları hakkında geçerli olan kanunudur. Allah, bunun mahlukatı hakkındaki kanunlarından biri olduğunu ve bu kuralında, azab görüldüğünde imanın fayda vermeyeceğini haber veriyor. Çünkü azab görülünce iman etmek kabul edilmiş olsaydı, kafir inkar etmez ve de Cehennem'e hiç kimse girmezdi. İşte burada azabı görünce; alay eden yalancı kafirler hüsran içinde kaldılar.

SONUÇ

1- İbret almak ve imanı kuvvetlendirmek amacıyla seyehat etmek güzeldir.

2- Allah inkarcılar için azabı dilediğinde, onlara mal, kuvvet ve taptıkları sahte ilahlar hiç bir fayda vermez.

3- Burada bir insanlık kuralı açıklanmıştır. Maddeci kafirler, sadece maddi varlıklarına güvenir ve inanırlar. Ahirete ve oradaki hayata inanmazlar.

Sûre 41
Fussilet Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 54

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴿٢﴾ كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا
لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ
﴿٤﴾ وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِن
بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّنَا عَامِلُونَ ﴿٥﴾

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1- Ha mim.

2- Bu, Rahman, Rahim'den indirilmiştir.

3- Bilen bir toplum için âyetleri açıklanmış, Arabça okunan bir Kitab'dır.

4- Müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderilmiştir. Fakat çokları yüz çevirmiştir; onlar işitmezler.

5- Dediler ki: "Bizi çağırdığın şeye karşı kalblerimiz kılıflar içinde, kulaklarımızda bir ağırlık ve seninle bizim aramızda bir perde var. Sen istediğini yap, biz de istediğimizi yapıyoruz."

SÖZLÜK

حم Hâ, mîm. Mukatta harflerindendir. Yani bitişik yazılır fakat, ayrı ayrı okunurlar. Kur'an'da bazı surelerin girişinde vardır. Ne anlama geldiklerini Allah'tan başka kimse bilmemektedir. Yalnız alimler tarafından bazı yorumlar yapılmıştır ki, yeri geldikçe o açıklamalara yer verilmiştir.

تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ Rahman ve Rahim'den indirilmiştir. Yani bu Kur'an-ı Kerim'i Allah-u Teâlâ indirmiştir. Çünkü Rahman ve Rahim olan sadece Allah'tır.

فُصِّلَتْ اٰيَاتُهٗ Âyetleri açıklanmıştır. Kur'an ayetleri arapça dil üzere indirilmiş ve okuyup anlamaları için ayrıntılı olarak izah edilmiştir.

بَشِيرًا وَ نَذِيرًا Müjdeleyici ve uyarıcı olarak. Yani iman edip, salih amel işleyenleri cennetle ve nimetleriyle müjdeleyici olarak. Kur'an'ı yalanlayanları da ahirette karşılaşacakları azapla korkutup uyarıcı olarak peygamber gönderilmiş ve kitap indirilmiştir.

فَاَعْرَضَ اَكْثَرُهُمْ Fakat çoğu yüz çevirmiştir. Yani pek çok kafir ve Mekke müşrikleri Kur'an'ı dinleyip de ona tabi olmaktan kaçınmışlardır.

فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ Ve onlar işitmezler. Yani kafirler Kur'an-ı Kerim'i peşin hüküm vermekten uzak düşünerek okuyup incelemezler.

فِى اَكِنَّةٍ Kılıf içindedir. Ayetleri akıllıca bir yaklaşımla dinlemezler. Kur'an'dan faydalanmak için onu okuyup düşünmezler de kalplerimiz kılıflı derler. Kılıf bir şeyin üzerinde geçirilen örtüye denir. Kafirler ve Mekke müşrikleri demek istiyorlar ki: Ey Muhammed ve ey mü'minler sizin bizi çağırdığınız Kur'an'a karşı kalplerimiz kapalıdır. Kur'an kalbimize girmesin diye kalbimizin üzerine kılıf vardır. Onun için söylediklerin ve Kur'an'dan okudukların bizim kalplerimize tesir etmez.

وَ فِى اٰذَانِنَا وَقْرٌ Ve kulaklarımızda da bir ağırlık vardır. Dolayısıyla Kur'an'ı ve söylediklerini duymuyoruz.

وَ مِنْ بَيْنِنَا وَ بَيْنِكَ حِجَابٌ Ve seninle bizim aramızda da perde vardır. Yani senin ile bizim aramızda bir takım engeller vardır. Onun için senin söylediklerini duyup da yararlanamıyoruz. Aramızdaki perde ve engellerden dolayı da senin yaptıklarını göremiyoruz ki, onlardan yararlanalım.

AÇIKLAMA

"Hâ mîm" diye sûrenin girişinde yer alan ve ilk ayeti kerimeyi oluşturan Cenab-ı Hakk'ın bu kelamına mukattaa harfleri denir. Okunuşta ayrı ayrı okunurlar fakat, bitişik yazılırlar. Bu ve bunun gibi olan ayetlerin manası konusunda en güzel söz: Bunların manalarını Allah bilir, demektir. Daha önce bu gibi ayetler hakkında ilim ehlinin iki önemli ve faydalı izahını zikretmiştik. Örneğin Gafir suresinin baş tarafında ve mukatta harfleriyle başlayan bir çok sûrelerde âlimlerin bu önemli yorumlarını aktarmıştık. Okuyup yararlanmak

için lütfen oralara müracaat ediniz.

Cenab-ı Allah'ın "Rahman ve Rahim'den indirilmiştir" sözü Kur'an-ı Kerim'i, Allah-u Teâlâ'nın kulu ve elçisi Muhammed (s.a.v.)'e indirdiği ortaya konmaktadır. Bazı asılsız iddiacıların; "Kur'an'ı Muhammed yazdı" sözlerinin hiçbir gerçekliği yoktur. Çünkü işin aslı onların boş iddiaları gibi değildir.

"Ayetleri açıklanmış bir kitap" diye hitab eden Allah-u Teâlâ, Kur'an'ın yüce bir kitab olduğunu, kıymetinin çok büyük olduğunu ve ayetlerinin de ayrıntılı bir şekilde açıklanmış olduğunu haber vermektedir.

"Bilen bir toplum için arapça okunan" sözüyle de Rabbimiz, Kur'an'ın arapça dili üzere olduğunu, ayetlerin manalarının incelikleri anlaşılsın diye bu dil ile indirdiğini bildirmektedir.

"Müjdeleyici ve uyarıcı" buyurmakla, Kur'an'ın hem uyarıcı hem de müjdeleyici olduğunu haber vermektedir. Yani Kur'an-ı Kerim iman edip de salih amel işleyenleri cennete girmekle müjdelerken, kafirleri ve müşrikleri de cehennem ve azapla korkutup uyarmaktadır.

"Fakat çoğu yüz çevirmiştir. Onlar işitmezler" buyurarak, Kur'an'ın bu kadar açıklanmış olmasına, Allah'ın birliği konusunda insanları tevhide çağırmasına rağmen, Mekke müşriklerinin ve diğer kâfirlerin yüz çevirdiklerini, Kur'an'a iltifat etmediklerini, dinlemediklerini haber vermektedir.

Kafirlerin güya özür dileyerek, aslında özürlerin en kötüsü olan "Kalplerimiz kılıf içindedir" dediklerini Allah-u Teâlâ bizlere bildirmektedir. Yani kafirler bu sözleriyle şunu demek istiyorlar:

"Kalplerimiz kılıflıdır. Üzeri örtülüdür. Senin söylediklerine, bizi davet ettiğin Allah'ın varlığına ve birliğine inanmaya, salih amellerde bulunup karşılığında ahirette mükafat verileceğine inanmaya, sana tâbi olduğumuzda ve senin yolunda gittiğimizde elde edeceğimiz mükafatlara karşı kalplerimiz kapalıdır. Bunların hiç birisi kalplerimize girmemektedir. Sonra kulaklarımızda bir ağırlık vardır. İyi duyamıyoruz. Dediklerini anlamıyoruz. Yine seninle bizim aramızda perde ve engeller vardır. Bundan dolayı dediklerini duyamıyoruz ve yaptıklarını göremiyoruz. Onun için biz seni bıraktığımız gibi sen de bizi bırak. Sen kendi dinine yardım için çalış. Biz de kendi dinimizin zaferi için ve inançlarımızın gereğini korumak için çalışalım."

İşte Kureyş müşriklerinin ve diğer kafirlerin peygambere ve Kur'an'a karşı ortaya koydukları en son tavır budur.

SONUÇ

1- Allah'ın kelamı olan Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek ve anlamak isteyen bütün müslümanların arapçayı öğrenmeye gayret etmeleri gerekir. Çünkü Kur'an-ı Kerim arapça indirilmiştir.

2- Kur'an-ı Kerim, müjdelemek ve uyarmak usluplarını içermektedir.

3- Kafirlerin ve müşriklerin her zaman ve her fırsatta İslâm'a ve müslümanlara ne kadar şiddetli düşmanlık içinde oldukları açıklanmıştır.

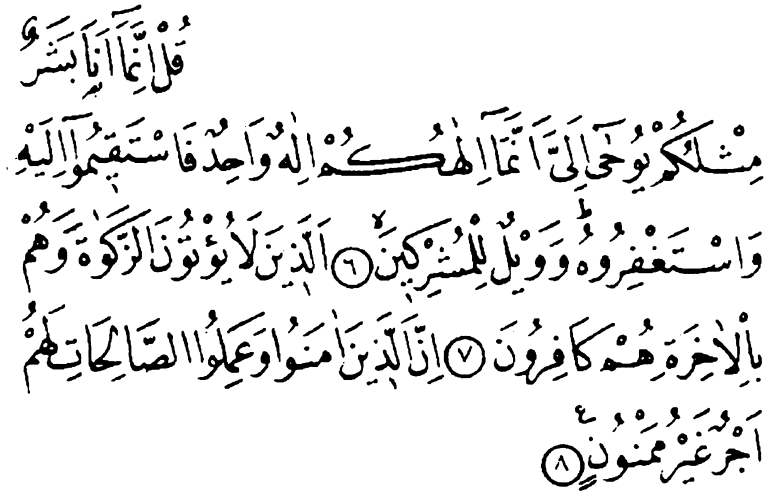
قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ
مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰٓ إِلَيَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَٱسْتَقِيمُوٓا۟ إِلَيْهِ
وَٱسْتَغْفِرُوهُ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ٦ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم
بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ٧ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ
أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ٨

6- De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana, ilâhınızın bir tek ilâh olduğu vahyediliyor. O'na doğrulun O'na yönelerek işlerinizi düzeltin, O'ndan mağfiret dileyin. O'na ortak koşanların vay haline!"

7- Onlar zekat vermezler ve onlar ahireti de inkar ederler.

8- İnanıp iyi işler yapanlara gelince; onlar için kesintisiz bir mükâfaat vardır.

SÖZLÜK

قُلْ اِنَّمَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ — De ki: Ben de sizin gibi bir insanım. Yani ben melek değilim. Adem (a.s.)'in neslinden olan bir insanım.

يُوحَى اِلَيَّ اَنَّمَا اِلَهُكُمْ اِلَهٌ وَاحِدٌ — Sizin ilahınızın bir tek ilah olduğu bana vahyolunuyor. Yani Allah-u Teâlâ bana vahyederek, sizin ilahınızın, ibadet edeceğiniz yaratanınızın bir ilah olduğu bildirmektedir. Ey insanlar, iki veya daha fazla değil sadece bir tek olan İlah'a ibadet edin.

فَاسْتَقِيمُوا اِلَيْهِ — Ona yöneldi. Yani itaat edin ve dosdoğru olarak sadece Allah'a ibadet edin.

وَ اسْتَغْفِرُوهُ — Ondan af dileyin. Allah'tan sizi bağışlamasını isteyin. Günahlarınızı affetmesini O'ndan dileyin. Şirk ve günahları terkederek O'ndan af dileyin.

وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ — Müşriklerin vay haline. Yani yakında müşrikler için şiddetli azap vardır. Müşrikler şirklerinden tevbe etmeden öldüklerinde Allah onlara azap edecektir.

لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ — Zekatı vermezler. Yani mallarının zekatını vermezler. Nefislerini de şirkin ve günahların pisliklerinden arındırmak suretiyle canlarının zekatını vermezler.

لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ — Onlar için kesintisiz bir mükâfaat vardır. Yani ahiret sevabı vardır ki, o da cennet ve oradaki nimetlerdir. Bu nimetler hiç bir zaman bitip tükenmez.

AÇIKLAMA

Müşriklerin putlara ibadet etme ve cahiliye adetlerini koruyup devam ettirme konusundaki kararlı tavırlarını sergiledikten sonra, Allah-u Teâlâ elçisi olan Hz. Muhammed (s.a.v.)'a şöyle emrediyor:

"Onlara de ki: İnsanlık açısından ben de sizin gibi bir insanım."

Hiç bir gün bundan başka bir şey iddia etmedim. Ben meleğim de demedim. Ancak ben bir konuda sizden farklıyım. O da Allah'dan bana vahiy gelmesidir. Bana sizin ilahınızın bir tek ilah olduğu vahyedilmektedir. İşte gerçek olan ve bir olan ilah O'dur. Sadece O'na ibadet edin ve O'na asla şirk koşmayın. Ne O'na ibadet konusunda, ne de O'nun tek yaratıcı olduğunda ona katiyyen şirk koşmayın, ortak edinmeyin. Bütün putlardan arının, ihlasla Al-

lah'a bağlanın, ona samimi olarak ibadet edin ve sadece Allah'a yönelin. Geçmiş günahlarınızdan dolayı yalnız Allah'tan bağışlanmayı dileyin. İman ve tevhid üzere dosdoğru olarak sadece Allah'a bağlanın.

"Müşriklerin vay haline" diye buyuran Allah-u Teâlâ, azabın en acısının müşriklere olduğunu haber vermektedir. Çünkü ayette geçen "veyl" kelimesi acıklı azap manasınadır. Müşriklere böyle bir azabın tattırılmasının sebebi, ahireti inkar etmeleridir. Yani, müşrikler öldükten sonra dirilmeye, cennete, cehenneme ve amellere göre mükâfaat göreceklerine inanmamaktadırlar. Bundan dolayı müşrikler kötü işleri terketmiyorlar. Hayırlı amellerde bulunmuyorlar. Ancak kendi menfaatlarına uygun olan şeyleri yapıyorlar ki bunların da hiç bir kıymeti yoktur. Fakat:

"İman edip salih amellerde bulunanlar"a gelince. Yani Allah'ın mükâfatına, cezasına ve kanunlarına inananlar, imanlarının gereği olan salih ameller işleyenler, farzları yerine getirip nafile ibadetlerden de pek çoğunu yapanlar, bununla birlikte her türlü şirkten, büyük ve küçük günahlardan sakınanlar var ya; işte onlar için kesintisiz mükâfaat vardır. Bu mükâfaat onların imanlarına ve salih amellerine karşılık olarak ihsan edilmiştir.

Buradaki ecir ve mükâfaattan maksat sevaplardır. Kasdedilen ise cennettir. Çünkü cennetin nimetleri mü'min olan kimseden asla kesilmez. Mü'min olan kurtulmuştur ve o nimetlerle başbaşadır.

SONUÇ

1- Nübüvvet ve Tevhid ortaya konmuştur. Yani, Hz. Muhammed'in peygamberliği ile birlikte diğer peygamberler de anlatılmış ve peygamberliğin özellikleri zihinlere yerleştirilmiştir. Diğer taraftan da Allah'ın varlığı ve birliği net bir şekilde ortaya konmuştur.

2- Allah'ın kanunlarına göre dosdoğru olmanın farz olduğu bildirilmiştir.

3- Büyük olsun, küçük olsun her türlü günahtan dolayı tevbe istiğraf etmenin farz olduğu anlatılmıştır.

4- Maldan zekat vererek malı temizlemenin, iman ve salih ameller işleyerek de nefsi temizlemenin farz olduğu ortaya konmuştur.

قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي
يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَندَادًا ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٩﴾ وَجَعَلَ فِيهَا
رَوَاسِيَ مِن فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ
سَوَاءً لِّلسَّائِلِينَ ﴿١٠﴾ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ
لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ﴿١١﴾
فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا
وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ
الْعَلِيمِ ﴿١٢﴾

9- De ki: "Siz mi arzı iki günde Yaratan'a nankörlük ediyor ve O'na eşler koşuyorsunuz? O alemlerin Rabb'idir."

10- Arza, üstünden ağır sağlam dağlar yaptı. Onda bereketler yarattı ve onda -arayıp soranlar için- gıdalarını, bitkilerini ve ağaçlarını tam dört günde takdir etti, düzene koydu.

11- Sonra duman halinde bulunan göğe yöneldi, ona ve arza: "İsteyerek veya istemeyerek buyruğuma gelin" dedi. "İsteyerek buyruğuna geldik." dediler.

12- Böylece onları, iki günde yedi gök yaptı ve her göğe emrini, kanunlarını vahyetti. Biz, en yakın göğü lambalarla ve korumayla, koruyucu güçlerle donattık. İşte bu, o güçlü, bilen Allah'ın takdiridir.

SÖZLÜK

بِالَّذِى خَلَقَ الْاَرْضَ فِى يَوْمَيْنِ — Arzı iki günde yaratana.

وَ تَجْعَلُونَ لَهُ اَنْدَادًا — Ona ortaklar koşuyorsunuz. Bu Allah-u Teâlâ'nın müşriklere karşı şiddetli bir reddidir.

ذٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ — Bu alemlerin Rabbi'dir.

وَ جَعَلَ فِيهَا رَوَاسِىَ — Ve orada dağlar yaptı. Yani yeryüzünün dengesi ve daha bir çok faydalar için orada dağlar yarattı.

وَ بَارَكَ فِيهَا — Ve onda bereket kıldı. Yeryüzünü bereketlendirdi. Su ve ürünlerden bol bol ihsanda bulundu.

وَ قَدَّرَ فِيهَا اَقْوَاتَهَا — Ve orada onun gıdalarını yarattı. Yani, yeryüzünde yaşayan insanlara ve hayvanlara lazım olan yiyecek, içecek ve her türlü ihtiyaçlarını yarattı.

فِى اَرْبَعَةِ اَيَّامٍ — Dört günde.

سَوَاءً لِلسَّائِلِينَ — Soranlar için. Yani rızıkların, arayıp bulanlar için. Veya yeryüzünün yaratılışının dört günden fazla mı, yoksa noksan mı olduğunu soranlar için.

ثُمَّ اسْتَوَى اِلَى السَّمَاءِ — Sonra semaya yöneldi. Yani, Rabbani iradesiyle semaya yöneldi. Sema ise şimdiki şu halinden önce duman halindeydi.

فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ فِى يَوْمَيْنِ — Böylece onları iki günde yedi gök yaptı.

وَ اَوْحَى فِى كُلِّ سَمَاءٍ اَمْرَهَا — Ve her göğe emrini vahyetti. Yani, bu göklerde hangi yaratıkların ve ne gibi işlerin olmasını dilediyse onları var etti.

وَ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ — Ve biz dünya semasını lambalarla süsledik. Yani gökyüzünü yıldızlarla donattık.

وَ حِفْظًا — Ve koruma ile. Yani dünya semasını şeytanların dinlemelerinden korumuştur. Şeytanlar meleklerin konuşmalarını dinlemek için yaklaştıklarında, Allah-u Teâlâ şeytanların üzerine ateşten oklar göndererek şeytanları ortadan kaldırır.

ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ — İşte bu alim ve azîm olanın takdiridir. Yani Allah ilmi ve yüceliğiyle her şeyi yarattı ve ölçülendirdi.

AÇIKLAMA

Müşrikler inkar ve yalanlamalarında ısrar etmelerine karşı, Allah-u Teâlâ da Peygamberine vahyederek, müşriklere şöyle söylemesini emretmektedir:

"De ki: Siz mi arzı iki günde yaratanı inkar ediyorsunuz?"

Eğer inkar ederseniz gerçekten çok garip bir şey yapmış olursunuz. Kimi inkâr ettiğinizi biliyor musunuz? Sizler, küçük-büyük bütün mahlukatı altı günde yaratan Allah-u Teâlâ'yı inkar ediyorsunuz. Akıllarınız nereye gitti? Ey müşrikler topluluğu, sizin Allah'ı ve şu kainattaki delillerini inkar etmeye gücünüz yeter mi? Kainattaki her şey Allah'ın varlığına, ilmine, kainattaki, her işi hikmetle yarattığına şahitlik etmektedir. Bütün bu varlık alemindeki olaylar gösteriyor ki, yaratmak Allah'a mahsustur ve sadece O'na ibadet edilir. Kainatta Allah'tan başka ilah katiyyen yoktur.

Sizin Allah'ı inkar etmenizden daha garip olanı ise, Allah'a ortaklar koşmanızdır, Allah ile putları bir tutmanızdır. Oysa putlar duymazlar ve görmezler. Peki, arzı iki günde yaratanla o putlar nasıl bir olabilir? Halbuki Allah, alemlerin Rabbi'dir, her şeyi O yaratmıştır ve bütün mahlukatın sahibidir.

Allah-u Teâlâ daha sonra onuncu ayeti kerimede: "Ve orada dağlar yarattı" buyurmaktadır.

Yani yeryüzünde dağlar yarattı ki, orada yaşayan canlılar dengesizlikten dolayı sarsıntılarla perişan olmasınlar, varlıklar tahrip olmasınlar.

Allah-u Teâlâ: "Ve orada bereket kıldı" buyurmakla da, yeryüzünün her türlü rızık açısından bol bol donatıldığını haber vermektedir. Suları bol, ürünleri bol. Kısaca her türlü hayır yeryüzünde Allah tarafından yaratılmıştır.

Sonra: "Ve orada gıdalarını yarattı" derken, insanlara ve diğer canlılara lazım olan her şeyi Allah yeryüzünde yarattığını bildirmektedir.

Aslında insanoğlu bu gıdaları saymaktan âciz kalmaktadır. Kalemler o yaratılanları yazamamakta, bilgisayarlar o nimetlerin sayısını hesab edememektedir. İşte bütün bu varlıklar yaratılmıştır ve Allah'ın bizlere takdir ettiği nimetlerdir ki, bunların hepsinin "dört günde" yaratıldığını bildirmektedir. Bu nimetler, arayıp ihtiyacını giderenler içindir. Yani canlıların ihtiyaçları için yaratılmıştır.

Bu dört gün Pazar, Pazartesi, Salı ve Çarşamba'dır. Yani, bizim günlerimizin miktarınca dört gün ki, bu da ay ve güneşin birbiriyle olan alâkaları ve gece ile gündüzün meydana gelmesiyle olmaktadır.

Onbirinci ayette ise: "Sonra semaya yöneldi" buyurarak, yeryüzünün yaratılmasından sonra, her iradenin üstünde olan, o yüce iradesiyle göklere yöneldiğini haber vermektedir.

"O duman halindeydi."

Yani gökler henüz buhar ve gaz halindeydi. Buhar ve gaz ise sudan yukarılara yükselmişti.

"İsteyerek veya istemeyerek gelin" diye yerlere ve göklere emrederek, isteyerek veya istemeyerek benim emrime itaat edin, irademe ve hükmüme tâbi olun, buyurmuştur.

Yer ve gökler de, "isteyerek geldik dediler" ayeti kerimesiyle her şeyin Allah'ın emrine isteyerek tâbi olduğunu Cenab-ı Hak bizlere haber vermektedir. Adeta yer ve gökler bizler rabb'imizin emrine muhalefet edemeyiz, böyle bir muhalefet bize düşmez, demiş oluyorlar. Müşriklere ne oluyor da inkar ediyorlar?

Onikinci ayette: "Böylece onları iki günde yedi gök yaptı" buyuran Rabbimiz, gökleri Perşembe ve Cuma gününde yarattığını haber vermiş olmaktadır.

"Ve her göğe emrini vahyetti" derken, o göklerde nelerin yaratılmasını dilediyse ve oradakilerin ömürlerinin ne kadar olması gerektiğini kasdettiyse hepsini ona göre takdir ettiğini bildirmektedir.

Sonra: "Dünya semasını lambalarla süsledik" buyurarak, yıldızlarla gökyüzünü süslediğini haber vermektedir.

Arkasından "ve koruma ile" buyurmakla da yıldızları birer süs ve koruyucu kıldığını, şeytanların konuşmalara kulak verip sözleri çalmalarına karşı göğün korunduğunu vurgulamaktadır. Çünkü melekler söz çalmaya gelen şeytanları ateşten oklarla yakmakta ve yok etmektedirler.

Tabii bunların hepsi de Yüce Allah'ımızın takdiriyle ve emriyle olmaktadır. İşte bu gerçeğe işaret ederek Rabbimiz buyuruyor ki:

"İşte bu alîm ve âziz olan Allah'ın takdiridir."

Yani yukarıdan beri zikredilen yaratma ve ölçülendirme Allah'ın kendi mülkündeki iradesi ve tasarrufuyla olmaktadır. Allah her şeyden haberdardır, bilendir ve her şeyden yüce ve azizdir. Dolayısıyla yarattığı kullarının her türlü halini ve davranışlarını en iyi bilendir. İşlerinde hikmet sahibi ve gâlip olan O'dur.

SONUÇ

1- Allah'ı inkar etmekten daha büyük bir suç yoktur. Küfür çok garip bir tutumdur. Şirk koşmak ise, yani bir takım putları Allah'a ortak koşmak daha büyük bir garipliktir. Öyle ya, diri olan, var ve bir olan Allah'la birlikte birtakım taşlara, hayvanlara, aya, güneşe ve yıldızlara ibadet etmekten daha garip ne olabilir?..

2- Allah-u Teâlâ'nın küçük-büyük her şeyi altı günde yarattığı açıklanmaktadır. Bu günler bizim dünyamızın günleridir. Bunlar Pazar ile başlayıp Cuma ile son bulan altı gündür ki, Allah bu altı günde alemleri yaratmıştır. Bununla beraber Allah-u Teâlâ'nın kudreti sadece "ol" emriyle de her şeyi yaratmaya kafidir. Ancak Rabb'imiz böyle dilemiş ve hepsini bir anda değil de birbiri ardınca yaratmıştır. O hükmünde yüce ve hikmet sahibidir. Nasıl dilerse öyle yaratır. İster "ol" der her şeyi bir anda yaratır, isterse belli bir zamana bağlı olarak yaratır.

3- Allah-u Teâlâ'nın Fussilet suresi onbirinci ayetinde geçen "sonra semaya yöneldi" ifadesi, Nâziat suresi otuzuncu ayetindeki "bundan sonra da yeri yuvarlak kıldı, su ve otlarını çıkarttı" ifadesiyle çelişki içerisinde değildir. Nâziat suresindeki otuzuncu ayete göre önce gökler yaratıldı, sonra da yeryüzü yaratıldı. Fussilet suresindeki onbirinci ayete göre ise, önce yeryüzü sonra da göklerin yaratıldığı anlaşılmaktadır. Böylece ilk anda sanki bir çelişki varmış gibi geliyor. Fakat aslında böyle bir çelişki yoktur. Çünkü yeryüzünün yuvarlatılıp su ve otlarının çıkartılması, yaratma işinin son bulduğunu göstermez. İnsanın topraktan, sudan, kandan, etten ve kemikten yaratılış merhaleleri gibi diğer varlıkların da yaratılışlarında merhaleler vardır. Hadisi şerif bu yaratılış olayını detaylı olarak anlatmaktadır. Önce yeryüzünün, sonra da göklerin yaratıldığına işaret eden ayeti kerimeyi hadisi şerifler şöyle izah etmektedir: Yeryüzü iki günde yaratıldı. İki günde de gıdalar yaratıldı. Gökler yaratıldıktan sonra da Allah-u Teâlâ kanunları gereği ve dilediği biçimde yerin yuvarlaklığını, su ve otlarını yarattı.

4- Yıldızların en önemli iki faydası açıklanmaktadır. Bunlardan birisi, göğün süslenmesi ve insanları aydınlatmak suretiyle gecenin korkunçluğunun giderilmesidir. Diğeri de, yıldızlardan oluşan ateşten okların şeytanlara atılması, böylece yıldızların şeytanlara karşı korunma silahı olarak kullanılmış olmalarıdır.

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَٰعِقَةً مِّثْلَ صَٰعِقَةِ
عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾ إِذْ جَآءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ
أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ قَالُوا۟ لَوْ شَآءَ رَبُّنَا لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةً
فَإِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا عَادٌ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ
بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَقَالُوا۟ مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ۖ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى
خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۖ وَكَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٥﴾
فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِىٓ أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لِّنُذِيقَهُمْ
عَذَابَ ٱلْخِزْىِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَخْزَىٰ
وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٦﴾ وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَٰهُمْ فَٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْعَمَىٰ
عَلَى ٱلْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمْ صَٰعِقَةُ ٱلْعَذَابِ ٱلْهُونِ بِمَا كَانُوا۟
يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾ وَنَجَّيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾

13- Eğer yüz çevirirlerse de ki: "Ben sizi Ad ve Semud'un başına düşen yıldırım gibi bir yıldırıma karşı uyardım."

14- Onlara: "Yalnız Allah'a kulluk edin!" diye önlerinden ve arkalarından elçiler gelmişti. "Rabb'imiz dileseydi, melekler indirirdi. Biz sizin, duyurmak için gönderildiğiniz şeyi tanımıyoruz." dediler.

15- Ad kavmi, yeryüzünde haksız olarak büyüklük tasladılar ve: "Bizden daha güçlü kim var?" dediler. Onları yaratan Allah'ın kendilerinden daha güçlü olduğunu görmediler mi? Bizim ayetlerimizi de inkar ediyorlardı.

16- Biz de onlara dünya hayatında rezillik azabını taddırmak için o uğursuz günlerde, üzerlerine dondurucu bir rüzgar gönderdik. Ahiret azabı ise daha da rezil edicidir. Onlara hiç yardım edilmeyecektir.

17- Semud kavmine gelince onlara yol gösterdik; fakat onlar, körlüğü, doğru yolu bulmaya yeğlediler. Böylece yaptıkları yüzünden alçaltıcı azab yıldırımı onları yakaladı.

18- İnananları ve korunanları kurtardık.

SÖZLÜK

فَاِنْ اَعْرَضُوا — Eğer yüz çevirirlerse. Yani Kureyşli kafirler ve diğer kafirler bu kadar detaylı açıklamalardan sonra imandan ve Allah'ı birlemekten yüz çevirirlerse.

فَقُلْ اَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً — Ve de ki: Ben sizi yıldırıma karşı uyardım. Küfrünüze devam ettiğiniz ve küfürde ısrarlı olduğunuz müddetçe helak edecek olan bir yıldırım size gelecektir, diye korkuttum. O tehlikeye karşı sizi uyardım.

مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَ مِنْ خَلْفِهِمْ — Önlerinden ve arkalarından. Yani, pek çok peygamber Hz. Muhammed'den önce gelip insanları Allah'a davet etmiştir. O peygamberlerden sonra da Hz. Muhammed gelip aynı daveti yapmıştır..

لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَاَنْزَلَ مَلَائِكَةً — Eğer Rabbimiz dileseydi melekler indirirdi. Yani inkar edenler bahane olsun diye, ey insanoğlundan olan peygamberler, eğer Rabbimiz gerçekten bir elçi ve peygamber gönderecek olsaydı, sizin gibi insanlardan değil, melek gönderirdi, dediler.

بِغَيْرِ الْحَقِّ — Haksızca. Yani Allah izin vermediği ve razı olmadığı halde kafirler yeryüzünde zorbalık, zulüm ve büyüklenmelerde bulundular.

رِيحًا صَرْصَرًا — Dondurucu rüzgar. Çok şiddetli sesle birlikte dondurucu bir rüzgarla, fırtına ve kasırgayla, inkar eden Ad kavmini helak

ettik. Her inkarında ısrarlı olan için de çeşit çeşit helak etme usullerimiz vardır.

فِى اَيَّامٍ نَحِسَاتٍ Uğursuz günlerde. Gerçekte herhangi bir günün veya gecenin uğursuzluğu veya uğurluluğu yoktur. Bütün zamanlar mukaddestir. Fakat bazı zamanlarda helak ve azap olunca, o zaman dilimi helak olan kavim tarafından hoş karşılanmaz. Her zaman acıyla anılır. Güzel işlerin başarıldığı zamanlar da o güzel işleri başaranlar tarafından kıymetli zaman ve tarih olarak anılır. Aynı tarih iki ayrı toplum için farklı değer ve anılar içerebilir. Örneğin savaş yapan iki devletten biri diğerini perişan etse, haritadan silse, o tarih yenilen toplum için bir felaket anıdır. Ancak yenen devlet için de bir zafer günü olarak kutlanır. İşte ayette geçen "uğursuz günlerde" tabiri Ad kavminin kendi anılarındaki helak oldukları o acı günlerdir. Yoksa Allah katında her gün ve gece, her saniyesine varıncaya kadar değerli ve mukaddestir.

وَ لَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَخْزٰى Ahiret azabı ise daha da rezil edicidir. Dünya azabına oranla ahiret hayatında inkar edenlerin karşılaşacakları azap daha şiddetlidir.

فَاسْتَحَبُّوا الْعَمٰى عَلَى الْهُدٰى Körlüğü hidayete karşı sevimli buldular. Allah kafirlere her türlü hidayet imkanlarını sunduğu halde, kafirler kendi nefislerine uyarak hidayeti ve doğru yolu bırakarak sapıklık yollarını tercih ettiler. Böylece adeta görmeye karşı körlüğü yeğlemiş oldular.

اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ İman edip korunanlar. Yani Allah'ın birliğine inananları, her türlü şirk ve günahtan korunanları kurtardık.

AÇIKLAMA

Ayeti kerimelerin akışı hala Kureyşli müşriklerin ve diğer kafirlerin doğru yola dönmelerini teşvik etme yönündedir. Ancak "eğer yüz çevirirlerse" ifadesiyle, bu kadar açıklamalardan sonra küfürde ısrarlı olmaları durumunda kafirleri nelerin beklediği haber verilmektedir. Bu açıklamalar -ki Allah'ın sonsuz kudret, ilim ve hikmetiyle yapılmıştır- sonuç olarak, kafirlerin Allah'a dönmelerini, inanmalarını ve Allah'ın yolunda yürümelerini gerektirmektedir.

Bütün bu uyarılara karşı hala kafirler yüz çevirirlerse, ey peygamber

"sen de onlara, sizi uyardım diye söyle" buyurarak, Yüce Allah, ısrarla küfrüne devam edenlere karşı nasıl davranılacağını haber vermiştir.

Yani ey kafirler, sizler ısrar eder, vaz geçmezseniz, başınıza gelecek olan yıldırımla sizleri uyarırım. Küfrü bırakmazsanız, inecek olan yıldırım azabıyla helak olacaksınız, haberiniz olsun. Tıpkı Ad ve Semud kavminin helak olduğu gibi sizlerin küfürde ısrarınızdan dolayı azapla karşı karşıya geleceğinizi haber verdim. Bilindiği gibi Yüce Allah, Ad ve Semud kavimlerini küfürde ısrar etmelerinden ve zulümlerinden dolayı yıldırımla ve dondurucu kasırga ile helak etmişti.

Daha sonra Allah-u Teâlâ:

"Onlara elçilerimiz geldiğinde" diye buyurmakla önceki kavimlerden örnekler vermeye devam ediyor. Bu defa Hud ve Salih peygamberlerden ve onların kavimlerinden bahsediyor.

"Önlerinden ve arkalarından" buyurarak da yüce Allah, helak olan kavimlerden önceki kavimlere de, sonrakilere de peygamberler gönderdiğini işaret etmektedir. O peygamberlerin hepsi de Allah'ın izniyle ve emriyle kavimlerini Allah'a davet etmişlerdir.

Önceden ve sonradan gelen bütün peygamberler kavimlerini Allah'a ve tevhide çağırırken "Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Çünkü gerçek ilah sadece Allah'tır. Ondan başka bütün ilahlar batıldır ve asılsızdır" dediler.

Kavimler ise genel olarak kendilerine gelen peygamberlere: "Biz size inanmıyoruz. Sizden gelen şeyleri de kabul etmiyoruz. Eğer Allah dileseydi sizleri değil, melekleri gönderirdi. Sizin gibi insanoğlunu bize gönderip de bizleri kendisine davet ettirmezdi. Onun için biz sizlerin getirdiği şeyleri reddediyoruz." derlerdi. Bu durumda peygamberler çok zorluklarla karşılaşırlardı. Kavimlerine nasıl cevap vereceklerini her defasında Yüce Allah onlara bildirip, küfre karşı ne şekilde tavır takınacaklarını elçilerine öğretirdi.

Onüçüncü ve ondördüncü ayeti kerimelerin işaret ettiği gerçekler bunlardır.

Onbeşinci ayeti kerimede Allah-u Teâlâ, küfürde, şirkte ve zulümde aynı özellikleri taşıyan bütün kavimlerin hallerini açıklamaktadır. Örneğin Hud (a.s.) kavmi olan Ad kavmi haksızca yeryüzünde kibirlendiler. Allah'ın varlığını ve birliğini inkar ettiler. Onların bu kibri ve büyüklenmeleri kendilerini peygamberleri olan Hud (a.s.)'ın Allah'a davetini inkara götürdü. Maddi güç

ve kuvvetlerine aldanıp nefislerine uyarak Hud (a.s.)'ı reddettiler. Hud (a.s.) ve daveti hakkında ileri geri çok şeyler söylediler. Bu konunun detayı Hud suresinde geçti ve Ahkaf suresinde de gelecektir. Bu iki sure, Hud kavminde cereyan eden olayları Fussilet suresindekinden daha detaylı anlatmaktadır.

Allah-u Teâlâ "Haksızca" buyurmakla, Hud kavminin büyüklenmelerinin ve maddi güçlerine aldanarak, ilahi daveti reddetmelerine hakları olmadığını haber vermektedir. Çünkü onların kuvvetleri Allah'ın gücü ve kudreti karşısında bir hiçtir. Bu bir. İkincisi de Yüce Allah onların büyüklenmelerine izin vermedi. Öyle ise onların yeryüzünde büyüklük göstermeğe ve ilahi daveti inkar etmeğe asla hakları yoktur. Yaptıkları tamamen haksızca bir davranıştır.

Ad kavmi: "Bizden daha güçlü kim var?" dediler. İşte bu söz onların açıkça meydan okuduklarını ve yeryüzünde büyüklük tasladıklarını ortaya koymaktadır. Onun için Allah-u Teâlâ onlara karşı hiddetli bir cevap vererek şöyle buyurmaktadır:

"Onlar görmediler mi ki, kendilerini yaratan Allah kendilerinden daha kuvvetlidir?.."

Yani kör oldular da Allah'ın kendilerinden mutlak olarak, daha güçlü ve kuvvetli olduğunu görmediler mi? Çünkü o kavimlere gelen güç ve kudretin kaynağı bizzat Allah'tır. Yüce Allah onlara o gücü ve kuvveti bahşetmiştir. Öyle iken kör mü oldular da bunu görmediler? Onların hepsi yaratılmıştır ve en küçük bir zararı ortadan kaldırmaya güçleri yoktur. Ellerindeki her türlü güç ve kudreti bizzat Allah onlara verdiği halde, nasıl olur da böyle büyüklük taslayıp ilahi daveti reddederler?

Yüce Allah: "Onlar bizim ayetlerimizi bile bile inkar ediyorlardı" buyurarak, aslında inkar eden kavimlerin bilgisizlikten değil, bilakis bile bile ve nefislerine aldanarak inkara saptıklarını ortaya koymaktadır. Peygamberleri olan Hud (a.s.)'ın onlara getirmiş olduğu Allah'ın ayetlerini, tıpkı Kureyşli müşriklerin bilerek inkar ettikleri gibi Ad kavmi de bilerek inkar ettiler.

"Ve onların üzerine dondurucu bir rüzgâr, fırtına ve kasırga gönderdik."

İşte inatçı küfrün ve devam eden zulmün sonu ilahi adaletle böyle karşılık gördü. Ad kavmine şiddetli ses ile birlikte dondurucu bir kasırga gönderildi. Bu azap tam yedi gece ve sekiz gündüz devam etti. Ad kavminden tek kimse geriye kalmadı. İşte bu azap dolu günler Ad kavmi için acı ve azap günleridir. Ad kavmi açısından uğursuz diye adlandırılan günlerin, bu helak oldukları günler olduğunu Yüce Allah haber vermektedir.

"Onlara tattırmak için" buyururken, dünya hayatında Ad kavmine ve onlar gibi inkar ve zulümlerinde ısrar edenlere azap tattırılacağı bildirilmektedir.

"Ahiret azabı daha da rezil edicidir" ifadesiyle de küfrüyle ölen kavimlerin ahiretteki azaplarının dünyada çektiklerinden çok daha şiddetli olacağı ortaya konmaktadır. Böylece ahiret azabı kafirler için daha rezil edici ve daha alçaltıcı olacaktır.

Semud kavmine gelince, bu kavim Salih peygamberin kavmidir. Yüce Allah buyuruyor ki: Onlar hidayete karşı sapıklığı tercih ettiler. Allah'ın yolunu bırakıp küfrü daha sevimli buldular. İmtihan için kendilerine dokunmamaları emredilen deveyi kestiler ve Salih peygamberi öldürmeye teşebbüs ettiler. İnkar ve zulümlerinde ısrarla devam ettiler. Allah-u Teâlâ da adaleti gereği onları yıldırım azabı ile helak etti. Bu hor ve alçaltıcı azap Semud kavmine Cumartesi sabahıyla birlikte geldi. Kalpleri yerinden oynadı ve bastıkları yerler sarsıldı. Sonuçta ise hiç kimse kalmayacak şekilde helak olup gittiler.

Bütün bu helak ve azapların sebebi kavimlerin kendi inatları, şirkleri, küfürleri ve zulümleridir. Yüce Allah, Salih Peygamberi ve kendisine inananları bu azaptan kurtardı. Bu inananlar ki Allah'ın varlığını ve birliğini tasdik etmişlerdi ve her türlü şirk, küfür ve zulümden korunuyorlardı.

İşte küfürde ve zulümde ısrar edenlerin cezası ve iman edip de salih amellerde bulunanların mükafatı budur. Yüce Allah'ın adaleti gereği hiç kimseye asla zulmedilmez. Herkes kendi yaptığına göre karşılığını hem dünyada, hem de ahirette görür.

SONUÇ

1- İlahi davetten yüz çevirip küfürde ve zulümde ısrar etmekten sakındırılmıştır.

2- Allah'tan başka ilahın olmadığı anlatılmıştır.

3- Bütün peygamberlerin davetleri birdir. Bu da: Allah'tan başka her türlü tağutu reddetmeyi ve sadece Allah'a iman etmeyi, ibadetlerde ve kanun koymada asla Allah'a şirk koşmamayı insanlara emretmeleridir.

4- Büyüklenmek şiddetle kınanmış ve büyüklenmenin küfre ve isyana yol açtığı açıklanmıştır.

5- İnsanlara gelecek olan cezalar ancak onların kendi yaptıklarından do-

layıdır.

6- İman ve takva ikilisi dünyada ve ahirette insanı azaptan kurtaran bir yoldur. Bu ikisi Allah'ın dostluğunun da iki temelidir. Yüce Allah Yunus Suresi 62. ayeti kerimede buyuruyor ki: "Dikkat edin, Allah'ın dostlarına korku ve üzüntü yoktur. Onlar ki iman etmiş ve takva sahibidirler."

وَيَوْمَ يُحْشَرُ
أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ
عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾
وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا ۖ قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي
أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢١﴾
وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ
وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَٰكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٢﴾
وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ
مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ ۖ وَإِنْ يَسْتَعْتِبُوا
فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ ﴿٢٤﴾

19- Allah'ın düşmanları ateşe sürüldükleri gün, toplanıp bir araya getirilirler.

20- Nihayet oraya vardıklarında kulakları, gözleri ve derileri, yaptıkları işler hakkında aleyhlerine şahitlik ettiler.

21- Derilerine: "Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?" dediler. Derileri: "Her şeyi konuşturan Allah bizi konuşturdu. İlk defa sizi O yaratmıştı, işte O'na döndürülüyorsunuz." dediler.

22- "Siz günah işlerken kulaklarınızın, gözlerinizin ve derilerinizin aleyhinize şahitlik etmesinden gizlenmiyordunuz, yaptıklarınızdan çoğunu Allah'ın bilmeyeceğini sanıyordunuz."

23- "İşte Rabb'inize karşı beslediğiniz bu zannınız sizi helak etti, ziyana uğrayanlardan oldunuz!"

24- Şimdi eğer dayanabilirlerse, ateştir onların yeri. Ve eğer özür dileyip Rab'lerini razı etmek isterlerse, özürleri kabul edilmeyecektir, çünkü özür dileme vakti geçmiştir artık.

SÖZLÜK

فَهُمْ يُوزَعُونَ Toplanıp biraraya getirilirler. Yani önceki ve sonraki kâfirler biraraya toplanarak birlikte cehenneme sürülürler.

حَتَّى اِذَا مَا جَاءُوهَا Nihayet oraya vardıklarında. Cehenneme yaklaşıp oraya girdiklerinde.

بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Yaptıklarından dolayı. Yani günah ve isyanlarından dolayı.

وَهُوَ خَلَقَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ Sizi ilk defa o yaratmıştır. Yani Allah-u Teâlâ sizleri ilk defa yarattığı gibi yine yaratacaktır ve hesaba çekecektir.

وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ Gizlenmiyordunuz. Yani yapmış olduğunuz günah ve isyanları yaparken gizli yaptığınızı sanıyordunuz. Ancak gizlenemiyordunuz. Çünkü yaptığınız kötülüklere bizzat elleriniz, gözleriniz ve kulaklarınız şahitlik ederler. Yani, yapılan her şeye insanın organları şahitlik edecektir. Dolayısıyla hiç kimsenin yaptıklarını gizlemesi mümkün değildir.

وَ لَكِنْ ظَنَنْتُمْ اَنَّ اللّٰهَ لَا يَعْلَمُ Fakat Allah'ın bilmediğini, bilemeyeceğini sandınız. Ancak işin aslı öyle değildir. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

اَرْدَاكُمْ Sizi helak etti. Yani Rabbinize karşı beslediğiniz bu kötü zan sizleri helak etti.

فَاِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ — Eğer sabredip, dayanabilirlerse onların yeri ateştir. Yani, haydi bakalım ister dayansınlar, ister dayanamasınlar kafirlerin varacakları yer ateştir.

وَ اِنْ يَسْتَعْتِبُوا — Ve eğer özür dilerlerse. Yani kafirlerin küfür ve zulüm olarak yaptıkları mazur görülmez. Ancak ölmeden önce tevbe ederlerse Allah-u Teâlâ onları da bağışlar ve cennetine koyar.

AÇIKLAMA

Kur'an-ı Kerim'in bu ayetleri Kureyş müşriklerinin ve diğer kafirlerin dinin aslına, yani Allah'ın birliğine, peygamberlere ve öldükten sonra dirilip amellerin karşılığını görmeye inanmaları için davete devam etmektedir. Bu ayetlerin akışı kıyamet sahnelerinden bir sahneyi bizlere arzetmektedir. Öyle bir sahne ki, acıklı hallerini canlı ve harika bir şekilde kafirlerin önüne sermektedir.

Buyuruluyor ki: "Allah'ın düşmanları ateşe sürüldükleri gün."

Yani, o günü hatırla ki, o kıyamet gününde Allah'ın düşmanları topluca cehenneme sürüleceklerdir. Onlar ki, Allah'ı inkar ettiler, inanıp da Allah'tan sakınmadılar.

Cehenneme topluca sürülen kafirlerden maksat, önceki ve sonraki kafirlerin hepsinin biraraya toplanarak ateşe sürülmeleridir. Öyle ki cehenneme gelip oraya girdiklerinde kendilerinin adeta suçsuz olduklarını iddia etmeye başlarlar. Şahit olarak da sadece kendi nefislerini kabul edebileceklerini söylerler.

Bunun üzerine Allah-u Teâlâ kafirlerin kulaklarına, gözlerine ve derilerine şahitlik etmelerini emreder. Kafirlerin azaları da onların yapmış oldukları her şeye şahitlik ederler. Olayların bu içerikte olduğunu Cenab-ı Allah'ın şu ayeti kerimesi bizlere haber vermektedir:

"Onların kulakları, gözleri ve derileri yaptıklarına karşı şahitlik ettiler."

İşte bu esnada kafirler kendi derilerine, gözlerine ve kulaklarına yönelerek onları ayıplarlar ve hakaretler yağdırmaya başlarlar. Azalarının bizzat kendi aleyhlerine şahitlik ettiklerinden, azalarına çok gadaplanırlar. Kafirlerin bu şaşkın ve dehşet içindeki hallerini ayet-i kerime şöyle haber vermektedir:

"Niçin bizim aleyhimize şahitlik yaptınız?"

Azaları da kafirlere şu cevabı vermektedirler:

"Dediler ki: Her şeyi konuşturan Allah, bizi de konuşturdu. İlk defa sizi

o yaratmıştı."

Yani dünyada ilk defa yaratan O'dur. Sonra sizi öldürüp tekrar dirilterek hesaba çeken de O'dur. Yani her durumda "Ona döndürülürsünüz."

İşte bu durumunuz hesap için dönüşünüzdür. Bütün bunlara gücü yeten Allah'ın bizim gibi derileri, gözleri ve kulakları da konuşturmaya elbette gücü yeter. Sizlerin gizlediği her şeyi ortaya dökmek için Allah bizleri konuşturup yaptıklarınıza karşı şahitlik ettirdi.

Kafirlerle azalarının aralarındaki bu konuşmaları ve azalarının kafirlerin yaptıklarına karşı şahitlik etmelerini şu ayeti kerime bizlere haber vermektedir:

"Siz kulaklarınızın, gözlerinizin ve derilerinizin aleyhinize şahitlik etmesinden gizlenemiyordunuz."

Yani Allah'ın haram kıldığı şeyleri yapıp gizlemeye çalıştığınızı, hatta Allah'a inanmadığınızdan dolayı, açıktan yaptığınızın tamamını, âzâlarınız kıyamet günü haber vermektedir. Oysa sizler Rabbinize karşı kötü zanda bulunmuş ve yaptıklarınızdan Allah'ın haberdar olamayacağını sanmıştınız. Bu kötü zannınızla ne kötü bir hüküm vermiştiniz. İşte bu kötü zannınız sizin helak olmanıza yol açtı. Çünkü kötü zannınız sizleri Allah'ı inkara sürüklemiştir. Sonuçta nefislerinize zulmettiniz ve kıyamet gününde de kaybedenlerden oldunuz. Bu kaybediş açıkça bir kaybetmedir.

Yirmi üçüncü ayeti kerimeye kadarki ayetler yukarıdan beri izah etmeye çalıştığımız manaları içermektedir. Yirmi üç ve yirmi dördüncü ayeti kerimelere gelince, Allah-u Teâlâ buyuruyor ki:

"Eğer sabrederseniz."

Yani ey kafirler, ister sabredin, ister sabretmeyin, varacağınız yer ateştir. Oradan asla çıkmayacaksınız. Siz küfrünüzle olduğunuz müddetçe özür dilemeniz de geçerli değildir. Ancak dünyada iken ölmeden önce tevbe etseydiniz elbette bağışlanırdınız. Oysa sizler küfürde ve zulümde ısrar ede ede öldünüz, şimdi ise yaptıklarınıza karşı ister dayanın ister dayanamayın, azabı tadacaksınız. Sizin cehennemden çıkıp ta cennete girmek için özürler dilemeye çalışmanız boşunadır. Çünkü artık özrünüz kabul edilmez.

Bu durumda kafirler devamlı azap içerisindedirler. Böyle bir hale düşmekten Allah'a sığınırız.

SONUÇ

1- Küfür ehlinin halleri detaylı bir şekilde arzedilerek, ölümden sonra di-

rilmenin ve dünyada yapılanların karşılığının görüleceği inancı ortaya konulmaktadır.

2- Her türlü kötü fiillerden, günahlardan ve küfürden sakındırılmış, kişinin yaptıklarına azalarının şahitlik edeceği haber verilmiştir.

3- Allah hakkında kötü zandan sakındırılmıştır. Bu kötü zanlardan biri de, kişinin yaptıklarından Allah'ın haberdar olmadığını zannetmesi veya Allah'ın kendisini hesaba çekmeyeceğini ve ceza vermeyeceğini sanmasıdır.

4- Allah hakkında güzel zanda bulunmanın farz olduğu ortaya konmuştur. Bu güzel zanlara bir örnek, insanın günahlarından tevbe ettiğinde Allah'ın onu bağışlayacağına inanması, Allah'ın rahmetini ve affını daima ümit etmesidir. Özellikle güzel amel işlemekten aciz olduğu, yaşlanıp zayıf dü ne gibi dönemlerde bağışlanmayı daha da fazla ümit etmelidir. Ancak her türlü durumda korku ile ümit arasında hayatını devam ettirmelidir.

وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ
مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ
الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ
تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾ فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ
أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ
لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٢٨﴾
وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا الَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ
وَالْإِنْسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ ﴿٢٩﴾

25- Biz onlara birtakım kötü arkadaşlar sardırdık. Onların önlerinde ve arkalarında bulunan herşeyi onlara süslü gösterdiler. Kendilerinden önce gelip geçmiş olan cin ve insan topluluklarına uygulanan söz, kendilerine de gerekli oldu, bunlar da azabı hak ettiler, çünkü hep ziyanda idiler.

26- İnkar edenler dediler ki: "Bu Kur'an'ı dinlemeyin, o okunurken gürültü edin, böylece onun anlaşılmasına engel olun; belki ona galib gelirsiniz, başka türlü onunla başa çıkmanıza imkan yoktur."

27- İnkar edenlere şiddetli bir azab taddıracağız ve onları yaptıklarının en kötüsüyle cezalandıracağız.

28- O Allah düşmanlarının cezası: Ateştir. Ayetlerimizi inkar etmelerinin cezası olarak onlara orada sürekli kalma yurdu vardır.

29- Ateşe giren kafirler dediler ki: "Rabb'imiz, bizi saptıran cin ve insanları bize göster, onları ayaklarımızın altına alalım ve alçaklardan olsunlar!"

SÖZLÜK

وَ قَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ — Biz onlara arkadaşlar sardırdık. Yani, Mekke kafirlerine ve diğer kafirlere şeytanlar arkadaş olmuştur. Kafirlerle şeytanlar adeta sarmaş dolaş olmuşlardır.

فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَ مَا خَلْفَهُمْ — Önlerinde ve arkalarında bulunan her şeyi onlara süslü gösterdiler. Şeytanlar kafirlere hem dünya hayatını süslü gösteriyorlar, hem de ahiretin olmadığı vesvesesini vererek geçmiş ve geleceklerini kaybettirmeye uğraşıyorlar.

وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِى اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ — Kendilerinden önce gelip geçmiş olan cin ve insan toplulukları hakkındaki söz kendilerine de gerekli oldu. Yani Allah'ın adaleti gereği cin ve insana zulmedilmez. Herkes kendi iradesiyle yaptıklarına göre karşılığını görür.

وَ اَلْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ — Onda gürültü edin belki ona galip gelirsiniz. Yani kafirler dediler ki: Kur'an'ı dinlemeyin, gürültü çıkartın, olur ki Kur'an'ın dinlenmesini engelleyebilirsiniz.

وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ اَسْوَأَ الَّذِى كَانُوا يَعْمَلُونَ — Ve mutlaka onları yaptıklarının en kötüsüyle cezalandıracağız. Kafirlerin yaptıklarına karşı şiddetli bir azap tattıracağız.

أَعْدَاءَ اللَّهِ — Allah'ın düşmanları. Küfürde ve şirkte ısrar ederek tevbe etmeyip hem nefislerine, hem de başkalarına zulmetmekten sakınmayanlar.

أَرِنَا الَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ — Bizi saptıran cin ve insanları bize göster. Kıyamet günü kafirler ateşe girince Allah-u Teâlâ'ya seslenerek: Ey Rabbimiz, dünyadayken bizleri senin yolundan saptıranları bizlere göster, diyecekler.

نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا — Onları ayaklarımızın altına alalım. Yani dünyadayken bizi kendilerine saptıran cin ve insanları göster de bizi saptırmalarına karşı onlardan hesap sorup, intikam alalım.

AÇIKLAMA

Ayetlerin akışı, İslâm'dan yüz çeviren Kureyş müşriklerini ve diğer kafirleri hakka davet etmeye devam etmektedir.

Allah-u Teâlâ: "Onlar için sardık" buyurmakla, İslâm'dan yüz çeviren kafirler için şeytanların arkadaş olduğunu bildirmektedir.

Tabii şeytanların kafirlerle sarmaş dolaş arkadaş olması, kafirlerin şirkte, küfürde ve her türlü zulümde ısrar etmelerinden dolayıdır. Çünkü kâfirler, küfürde yol almakla ve her türlü çirkin işlerle uğraşmakla şeytanların onlara kolayca yaklaşmalarına ortam hazırlamış olmaktadırlar. Şeytanlar küfrü, şirki ve günahları dünyada kafirlere süslü göstermektedirler. Kafirler de şeytanların vesveselerine aldanarak iyice küfre dalıp gitmektedirler. Ahiret hayatını, oradaki ceza ve mükafaatı, cennet ve cehennemi inkar edip, kötü işlerle uğraşmaya koyuluyorlar. Ahirette karşımıza çıkar inancıyla, asla hayırlı bir iş yapmazlar. Çünkü şeytanlar onlara ahireti inkar etmeyi çeşitli usullerle süslü göstermişlerdir.

Kafirlerin bu halleri şu ayeti kerimenin manası dahilindedir:

"Onların önlerinde ve arkalarında bulunan her şeyi onlara süslü gösterdiler."

Şeytanlar kafirlere küfrü ve şirki süslü gösterince, kafirler de doğruya düşünmeden şeytanlara aldanarak onların peşlerinden gitmeye başladılar. İşte o zaman "sonuçta üzerlerine hak oldu" ayeti kerimesiyle Allah-u Teâlâ adaleti gereği, küfründe ısrar eden ve tevbe etmeden ölen kafirler için azabın hak olduğunu haber vermektedir. Bu kafirler hem cinlerden hem de insanlar-

dan olabilmektedir.

"Kendilerinden önce gelip-geçmiş cin ve insan toplulukları hakkındaki söz kendilerine de gerekli oldu."

Evet, Allah'ın kanunları değişmez. Önceki kafir ve zalimlere kanunu gereği nasıl hakettikleri cezayı vermiş ise, şimdiki ve gelecektekilere de aynı şekilde muamele edecektir. Allah'ın hükmü ve kanunu budur.

İşte yirmibeşinci ayeti kerimenin ifade ettiği mana budur. Ayeti kerimeyi bir kere daha okuyalım:

"Biz onlara bir takım arkadaşlar sardırdık. Onların önlerinde ve arkalarında bulunan herşeyi onlara süslü gösterdiler. Kendilerinden önce gelip geçmiş olan cin ve insan toplulukları hakkındaki söz kendilerine de hak oldu."

Yirmi altıncı ayette ise Allah-u Teâlâ: "Kafirler dediler ki: Bu Kur'an'ı dinlemeyin, o okunurken gürültü edin, belki ona galip gelirsiniz" ifadesiyle, kafirlerin hallerinden haber vermektedir.

İslâm'dan yüz çeviren Kureyş müşrikleri birbirlerine Kur'an-ı Kerim'i dinlememelerini söylüyorlardı. Hz. Peygamber onlara Kur'an'dan ayetler okuyunca Kur'an'ı dinlemeyip gürültü çıkarmalarını birbirlerine tavsiye etmişlerdi. Böylece Hz. Peygambere galip gelebileceklerini düşünüyorlardı.

Kafirler, kendileri ve diğer insanlar. Kur'an-ı Kerim'den etkilenmesinler diye O'nu dinlemeyip gürültü çıkartılmasını istiyorlardı. Peygamber efendimiz Kur'an okumaya başladı mı kafirler de el çırpar, ıslık çalar, yüksek sesle bağırıp çağırırlardı. Ta ki ne kendileri, ne de etraftaki insanlar Kur'an ayetlerini duyup da iman etmesinler. Böylece güya Hz. Peygamber'e galip gelmiş olacaklardı. Tabii kafirler galip gelirlerse, İslâmiyet yayılmayacak, onların bâtıl dinleri yayılmış olacaktı. Bu hile ve tuzak, İslâm'dan yüz çeviren Mekkeli müşriklerin ve küfürde ısrarlı olan her kafirin İslâm'a ve Kur'an'a karşı en korkunç bir hilesidir.

Kâfirlerin bu hilelerine karşı Yüce Allah yirmi yedinci ayeti kerimeyle karşılık vermiştir. Bu ayette Rabbimiz buyuruyor ki:

"İnkar edenlere şiddetli bir azap tattıracağız ve onları yaptıklarının en kötüsüyle cezalandıracağız."

Yani kafirlerin dünyada yapmış oldukları küfürde ısrarlarına karşı, biz de ahirette şiddetli bir azap hazırlamışızdır.

Kafirler için yaptıklarına karşı dünyada da ceza vardır. Ancak ahiret

azabı daha şiddetli ve devamlıdır. Allah düşmanlarının cezası, içerisinde devamlı kalacakları cehennem ateşidir.

Kafirlerin dünyadayken İslâm davetini engellemeleri ve müslümanlara olmayacak işkenceler yapmalarından dolayı Yüce Allah da kafirlerin yaptıklarına denk bir ceza vermektedir. Yirmi sekizinci ayette bu cezayı şöyle haber vermektedir:

"Allah düşmanlarının cezası ateştir. Ayetlerimizi inkar etmelerinin cezası olarak onlara orada sürekli kalma yurdu vardır."

Yani cehennem ateşinde devamlı kalacaklardır. Çünkü kafirler küfürden vaz geçip doğru yola girmediler. Üstelik inatla ve ısrarla inkar ve zulümlerini sürdürmüşlerdi. Karşılığında ise kendilerinin yaptıklarına en uygun cezayı gördüler.

Yirmi dokuzuncu ayeti kerimede de Allah-u Teâlâ, kafirlerin cehennemdeki hallerinden bizlere haber vermektedir. Kafirler ateşe girdiklerinde kendilerini dünyadayken küfre götüren ve İslâm'a karşı düşmanlığa sürükleyenlere şiddetli bir öfke içinde olacaklardır. Bu durumu şöyle dile getiriyorlar:

"Kafirler dediler ki: Ey Rabbimiz, bizleri saptıran cin ve insanları bize göster de onları ayaklarımızın altına alalım!"

Evet, kafirler ateşin içinde yanarken, dünyadaki cin ve insanlardan olan şeytanlarını hatırlamaktadırlar. Kendilerini nasıl da süslü vaadlerle küfre sürüklediklerini gözönüne getirmektedirler. Ondan dolayı kendilerini saptıranları cehennemin en alt tabakasında, ayakları altına almak istemektedirler. Kendilerini saptıranlara daha fazla azabın verilmesini arzu etmektedirler. Bu yüzden, cehennemin en şiddetlisiyle cezalanmaları için onları bize göster de, ayaklarımızın altına alalım, demektedirler.

Tabii herkesin yaptığına göre cezası da şiddetli olacaktır. Ancak diğer kafirler de azaptan kurtulmuş olmayacaklardır.

SONUÇ

1- Hak yol olan İslâm'dan yüz çevirip de; küfürde, şirkte ve zulümde ısrar edip, Yüce Allah'ın ileri giden kullar hakkındaki kanunu açıklanmıştır. Bu kanun da, kafirlerin ve zalimlerin yaptıklarına karşı şeytanların onlarla sıkı dost olacakları açıklanmıştır. Çünkü şeytanlar zalimlere ve kafirlere yaklaşmayı daha kolay başarmaktadırlar.

2- Kafirlerin ve müşriklerin hile ve tuzaklarından haber verilmiştir. Bunlardan biri de Kur'an okunurken veya İslâm anlatılırken etraftakiler duyup da iman etmesinler diye gürültü çıkartmalarıdır. Günümüzde İslâm'a karşı yapılan her türlü olumsuz propaganda, karalama ve işkenceler de tıpkı Mekke müşriklerinin İslâm'ı engelleme çabaları gibidir.

3- Ahiret ve oradaki hesaba çekilmeden haber verilerek ahiret inancı pekiştirilmiştir.

4- Cehennem ehlinin, kendilerinin cehenneme girmelerine sebep olanlara karşı düşmanlıkları açıklanmıştır. Bu durum kıyamette olacaktır. Orada azabı görenler dünyadayken kendilerini inkara sürükleyen insan, cin ve şeytanlarına karşı şiddetli bir düşmanlık besleyeceklerdir. Ancak kafirlerin birbirlerine olan bu düşmanlıkları hiç birinin azabının hafifletilmesine yaramayacaktır.

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ
الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ
الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ
وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾ نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ ﴿٣٢﴾

30- "Rabb'imiz Allah'tır" deyip sonra doğru olanların üzerine melekler iner: "Korkmayın, üzülmeyin, size söz verilen cennetle sevinin!" derler.

31- "Biz dünya hayatında da, ahirette de sizin dostlarınızız. Orada size canlarınızın çektiği her şey var. Orada size istediğiniz her şey var."

32- Bütün bunlar, çok bağışlayan, çok esirgeyen Allah'ın ağırlaması olarak size lutfedilir.

SÖZLÜK

قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ — Rabbimiz Allah'tır dediler. İmanlarını ilan ederek Allah'ın, kendilerinin Rabbi olduğunu ve ondan başka ilahın olmadığını söylediler.

ثُمَّ اسْتَقَامُوا — Sonra dosdoğru oldular. Yani doğru olan İslâm üzere sebat ettiler. Dinlerini asla değiştirmediler. Allah'ın emirlerini gereği gibi yerine getirip yasaklarını terkettiler.

تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ — Üzerlerine melekler iner. Yani ölürken ve kabirlerinden çıkarken melekler onları karşılar.

أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا — Korkmayın ve üzülmeyin. Melekler mü'minlere hitab ederek, korkmaya ve üzülmeye gerek olmadığını kendilerine müjdelerler. Çünkü mü'minlerin imanları ve salih amellerine karşılık, Yüce Allah onlara cenneti ve oradaki nimetleri vermiştir.

نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ — Biz dünya hayatında da, ahiret hayatında da sizlerin dostuyuz. Bu hitab meleklerden mü'minleredir. Çünkü melekler her zaman mü'min kulların dostu ve yardımcılarıdır.

وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ — Orada size canlarınızın arzu ettiği her şey vardır. Yani cennette kullarının istediği her şeyi Yüce Allah onlara verecektir. İnanmış ve salih amel işlemiş kadın-erkek bütün kullara cennette istedikleri her şey verilecektir. Cennette verileceklerden bazılarının Kur'an'da özellikle zikredilmiş olması, sadece zikredilenlerin verileceği manasına gelmez. Kim ne istiyorsa verilecektir.

نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ — Çok bağışlayanın ve çok esirgeyenin ağırlaması olarak. Yani, adeta mü'min kullar cennette Yüce Allah'ın misafirleridir. Allah-u Teâlâ da mü'min kullarını cennette ağırlamaktadır ve kulların her arzularını yerine getirmektedir. Rabbimize ne kadar şükretsek yine de onun nimetlerihe karşılık bir şey yapmış olamayız. Ancak Allah'ımız çok bağışlayan ve çok esirgeyen olduğu için, bizim iman ve salih amellerimize karşılık bol bol sevap vermektedir.

AÇIKLAMA

Allah-u Teâlâ kafirlerin ahiretteki o kötü hallerini açıkladıktan sonra, bu

ayetlerde de mü'minlerin ahiretteki güzel hallerini haber vermektedir. Evet kafirlerin ahiretteki durumu, hallerin en korkuncu, mü'minlerin halleri ise en güzel ve en temiz olanıdır. Yüce Allah mü'minlerin güzel hallerine işaret ederek buyuruyor ki:

"Rabbimiz Allah'tır deyip sonra doğru olanların üzerlerine melekler iner: Korkmayın, üzülmeyin, size söz verilen cennetle sevinin, derler."

Mü'minler, Allah'tan başka Rabbimiz yoktur ve ondan başka ibadet edecek ilahımız da yoktur, diyerek imanlarını dünyadayken ortaya koymuşlardı. Sonra da imanlarının gereği olan dosdoğru yaşantıyı sergilemişlerdi. Allah'ın haramlarından kaçınıp, helal dairesinde hareket etmişlerdi. Ölünceye kadar hep iman ve doğru istikamet üzere olduklarından, mükafaat olarak Yüce Allah onları melekler vasıtasıyla cennetle müjdelemektedir. Korkuya ve üzüntüye gerek olmadığını mü'min kullarına haber vermektedir.

Daha mü'minler kabre girmeden ve ahiret hayatına geçmeden, ölüm esnasında melekler mü'minlere gelerek onları müjdelerler. Mü'minlerin üzerinde bulundukları iman ve salih amelden dolayı asla korkmayıp, üzülmeyip, aksine sevinmeleri gerektiğini söylerler. Dünyada geriye bıraktıklarından dolayı da korkup üzülmemelerini bildirirler. Kur'an'da ve Peygamberimizin hadislerinde haber verildiği gibi, cennetle müjdelerler. Mü'minlerin hem dünyada hem de ahirette dostları ve yardımcıları olduklarını haber verirler.

Melekler, her zaman mü'minleri desteklediklerini bildirerek derler ki:

Bizler sizleri dünyada iken korur ve destekleriz. Günahlara düşmemeniz için daima sizleri muhafaza ederiz. Ahirette de sizleri kabirlerden çıkışınızda karşılarız. Cennete girmenize kadar sizlerle birlikte oluruz. Sizler için cennette canlarınızın arzu ettiği her şeyin varlığını müjdeleriz. Bütün bunlar affı ve bağışlaması çok olan Yüce Allah'tan bir ağırlamadır. O Allah ki, ondan başka ilah ve Rab yoktur.

SONUÇ

1- İman etmenin ve dosdoğru olmanın, yani iman edip farzları yerine getirerek, her türlü haramlardan kaçınmanın fazileti açıklanmıştır.

2- İman edip, güzel ameller işleyenlere ölümleri esnasında, kendilerinin Allah dostu oldukları ve cennetle müjdelendikleri haber verilmiştir.

3- Cennette nefislerin arzu ettiği ve gözlerin lezzet duyduğu her şeyin

olduğu bildirilmiştir. Mü'minlerden kim ne arzu ederse kendisine istediği verilecektir. Buna ilaveten Yüce Allah görülecek ve Allah tarafından mü'minlere selam verilecektir.

وَمَنْ أَحْسَنُ
قَوْلًا مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا وَقَالَ إِنَّنِى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ
﴿٣٣﴾ وَلَا تَسْتَوِى ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ ۚ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ
أَحْسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ كَأَنَّهُۥ وَلِىٌّ
حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ
إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ نَزْغٌ
فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٦﴾

33- İnsanları Allah'a çağıran, iyi iş yapan ve "ben müslümanlardanım" diyenden daha güzel sözlü kim olabilir?

34- İyilikle kötülük bir olmaz. Sen kötülüğü en güzel olan şeyle sav. O zaman bir de bakarsın ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki sıcak bir dosttur.

35- Bu kötülüğü iyilikle savma olgunluğuna ancak sabredenler kavuşturulur. Buna ancak hayırdan büyük payı olan kavuşturulur.

36- Eğer şeytandan kötü bir düşünce seni dürtecek olursa hemen Allah'a sığın. Çünkü O, işitendir, bilendir.

SÖZLÜK

وَ مَنْ اَحْسَنُ قَوْلاً مِمَّنْ دَعَا اِلَى اللّٰهِ — Allah'a çağırandan daha güzel sözlü kim olabilir? Yani Allah'ın varlığına ve birliğine davet edip de salih ameller işlemeyi tavsiye eden bir kimseden daha doğru söyleyen ve hareket eden olamaz.

وَ عَمِلَ صَالِحًا وَ قَالَ اِنَّنِى مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ — Salih amel işleyen ve ben müslümanlardanım diyen. Yani birinci şart olan iman, ikinci şart olan salih amel ve üçüncüsü de müslümanlardan olmak şartlarına sahip olandan daha güzel sözlü kimsenin olmadığı bildirilmiştir.

وَ لاَ تَسْتَوِى الْحَسَنَةُ وَ لاَ السَّيِّئَةُ — İyilikle kötülük bir olmaz. Yani iyilik kötülük gibi olamaz, kötülük de iyilik gibi olamaz.

اِدْفَعْ بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ — En güzel bir şekilde sav. Yani ey mü'min kişi, kötülükleri en güzel biçimde ortadan kaldır. Örneğin akrabalık ilişkilerini kesme kötülüğünü, onları ziyaret ederek ortadan kaldır. Kızgınlığı yumuşak huylulukla gider.

كَاَنَّهُ وَلِىٌّ حَمِيْمٌ — Sanki sıcak bir dost. Yani kötülüğü iyilikle ortadan kaldırmaya çalıştığında bakarsın ki sana kötülük eden, en samimi bir dostun oluverdi.

وَ مَا يُلَقَّاهَا اِلاَّ الَّذِيْنَ صَبَرُوْا — O'na ancak sabredenler kavuşur. Yani kötülükleri iyilikler ortadan kaldırma olgunluğuna ancak sabredenler ulaşabilir.

اِلاَّ ذُوْ حَظٍّ عَظِيْمٍ — Ancak büyük payı olan. Yani kötülükleri iyiliklerle savma işini ancak sabreden, ilimden ve hikmetten büyük payı olanlar yapabilirler.

وَ اِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ — Eğer sana şeytandan kötü bir düşünce, vesvese dokunacak olursa. Yani eğer şeytan hayırlı işleri bıraktırmak ve kötü işleri yaptırabilmek için sana vesvese verirse.

فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ — Hemen Allah'a sığın. Yani "Euzü billahi mineşşeytanirracim" diyerek şeytanın şerrinden Allah'a sığın.

اِنَّهُ هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ — Muhakkak ki O, işitendir, bilendir. Yani Allah her şeyi işitir ve bilir. Şeytanın kullara vesvesesini de bilir, kulların duasını ve Allah'a sığınmasını da bilip, duyarak onları şeytandan korur.

AÇIKLAMA

Allah-u Teâlâ iman edip, salih amel işleyenlerin müjdeleneceği haberini verdikten sonra, bu ayetlerde, mü'minlerde olması gereken özellikleri bildirmektedir.

Bu özelliklerin başında iman, salih amel ve müslümanlardan olmayı zikrederek şöyle buyuruyor:

"Allah'a çağıran, salih amel işleyen ve ben müslümanlardanım diyenden daha güzel sözlü kim olabilir?"

Bu üç şarttan birincisi görüldüğü gibi Allah yoluna davettir. Allah'tan başkasına itaat edilmemesi ve sadece Allah'a ibadete çağrı yapılmasıdır. Her zaman Allah'ın hatırlanması, hiç bir zaman unutulmaması, O'na şükredilmesi, nankörlük edilmemesidir.

Şartlardan ikincisi de, salih amellerde bulunmaktır. Bu da farzları yerine getirip her türlü haramlardan kaçınmakla olur.

Üçüncü şart ise, İslâm'la onur duymak, müslüman olduğundan dolayı iftihar etmek, her zaman, ben müslümanlardanım sözüyle bu iftihar ve onurunu ortaya koymaktır.

İşte bu üç şartı oluşturan insandan daha güzel sözlü biri olamaz. Bu üç şartı üzerinde toplayanların başında hiç şüphesiz ki peygamberler gelmektedir. Ondan sonra salih insanlar, mücahitler, ilmiyle amel eden alimler, Allah yolunda çile ve sıkıntılara katlanmışlardır. Kısaca iman edip salih amel işleyerek müslümanlığıyla iftihar eden bütün insanlar bu ayeti kerimenin dahilindedirler. En güzel sözlü olmak ancak bu üç şartla mümkündür. Çünkü en güzel yol ve en güzel söz, Allah'ın yolu ve Allah'ın kelamı olan Kur'an'dır. Mü'min ise Kur'an'a inanmak ve kendisine rehber edinmekle, onu yaşayıp konuşmakla, en güzel yaşamaya ve en güzel söz söylemeye yükselmiştir.

Otuzüçüncü ayeti kerimenin özetle içeriği budur.

Otuz dördüncü ayeti kerime ise: "İyilikle kötülük bir değildir" diye haber verirken kötülükleri iyilikle ortadan kaldırmamızı bizlere emretmektedir.:

"Kötülüğü en güzel bir şekilde sav."

Evet, imanla küfür bir olamaz. Allah'ın emirlerini yaşamakla ona isyan etmek bir değildir. Adaletle zulüm bir tutulamaz. Kısaca güzel olan her şey kötü olanlarla asla bir değildir.

Sonra güzellikler de kendi aralarında hep aynı derecede olmadığı gibi kötülüklerin hepsi de aynı oranda kötü değildir. Örneğin oruç tutmak güzeldir. Ancak farz olan oruçla, nafile tutulan oruç bir değildir. Sonra bir mü'mini öldürmekle, ona hakaret etmek veya dövmek de aynı derecede kötülük değildir. Demek ki kötülüklerle iyilikler bir olmadığı gibi, iyilikler ve kötülüklerden herbiri kendi içlerinde farklılık arzederler. Onun için her tavır ve hareketimizi, "en güzel bir şekilde sav" ayeti kerimesine göre ayarlamalıyız.

Yani iyiliklerle kötülüklerin bir olmadığını ve iyiliklerin kendi içinde kötülüklerin de kendi içinde farklı farklı olduğunu öğrendikten sonra, ey peygamber ve o peygambere uyan mü'min kullarım, kötülükleri iyiliklerle ortadan kaldırın. Hatta iyiliklerin en iyilerini yaparak kendinizi sürekli olgunlaştırın, diye Rabbimiz bizleri hep iyi amellere yöneltmektedir.

Kötülükler iyilikle ortadan kaldırıldığında bakarsınız ki size kötülük yapan ve aranızda düşmanlık olan kişi, adeta sizin için en sıcak ve candan dostunuz oluvermiştir. Sana hürmet eden, seni seven ve sürekli sana yardımcı olan bir dostun olarak karşına çıkmıştır. Düşmanlığı dostluğa dönüşmüştür.

Ancak kötülükleri iylikle savıp ortadan kaldırma özelliği öyle yüce bir fazilettir ki, her insan bunu yapamaz. Sadece, sabırlı olan, ilim ve hikmet gibi özelliklere sahip olanlar kötülükleri iyilikle ortadan kaldırabilirler. Sabır, ilim ve hikmet, bu mü'minlerin ahlakı olmuştur. Onun için kötülüklere karşı o güzel ahlaklarıyla muamele edip, kötülükleri ortadan kaldırabiliyorlar. Böylece düşmanları bile bu değerli inananların dostu oluveriyor. Erdemli mü'minler dünyada iken bu derece nefsi olgunluğa kavuşmuşlardır. İşte bunlar ahirette amellerine karşılık cennet ve nimetleri vardır.

Otuz dört ve otuz beşinci ayetler bunları bildirirken, otuz altıncı ayette, şeytana karşı nasıl tavır takınacağımız haber verilmektedir. Yüce Allah buyuruyor ki:

"Eğer sana şeytandan kötü bir düşünce dokunursa hemen Allah'a sığın. Şüphesiz ki Allah işitendir, bilendir."

Bu ayeti kerimede Rabbimiz hem Peygamber efendimizi, hem de diğer kullarını uyarmakta ve irşad etmektedir. Eğer şeytan herhangi bir kula kötü bir düşünceyi vesvese ederse, o kulun hemen Allah'a sığınması çare olarak bildirilmektedir. Çünkü şeytanın özelliği kullara vesvese vermektir. Kulların hayırlı işleri terketmeleri ve kötü fiillerde bulunmaları için şeytan devamlı vesvese verir. Allah'a karşı kötü zanda bulunmalarını sağlamak için sürekli

kullara kötü düşünceler fısıldar. Allah-u Teâlâ bütün bunları bildiği ve işittiği için kullarına haber vererek şeytana karşı uyarmaktadır.

Sonra Allah'a sığınıldığında, Yüce Allah şeytanın şerrinden kulunu koruyacağını bildirmektedir. Böylece, kulun kendisine şeytandan gelebilecek her türlü vesveseye karşı Yüce Allah'a sığınması gerektiği haber verilmektedir.

Bu ilahi korumaya karşı Rabbimize ne kadar hamd ve şükretsek azdır. Bizleri şeytanın hilelerine karşı uyaran ve koruyan Allah'ımıza hamdu senalar olsun.

SONUÇ

1- Allah'a davet etmenin fazileti ve bu daveti yerine getirenlerin kıymeti açıklanmıştır.

2- İslâm'ın yüceliği ve İslâm'la gerçek manada iftihar etmenin onuru açıklanmıştır.

3- İyilikler kendi aralarında farklı farklı olduğu gibi, kötülüklerin de kendi aralarında farklı olduğu açıklanarak iyilikle kötülüğün asla bir olamayacağı ortaya konmuştur.

4- İnsanlardan gelebilecek herhangi bir kötülüğün güzel söz ve güzel davranışlarla ortadan kaldırılmasının gereği anlatılmıştır.

5- Kötülükleri iyiliklerle ortadan kaldırabilecek kadar kendisini olgunlaştıran insanın ne kadar faziletli olduğu bildirilmiştir.

6- Şeytanın vesveselerine karşı Allah-u Teâlâ'ya sığınmanın farz olduğu anlatılmıştır. Çünkü şeytan kula kötü bir düşünceyi fısıldayınca o vesveseyi Allah'tan başka kimse ortadan kaldıramaz.

وَمِنْ ءَايَٰتِهِ
ٱلَّيْلُ وَٱلنَّهَارُ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ۚ لَا تَسْجُدُوا۟ لِلشَّمْسِ
وَلَا لِلْقَمَرِ وَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ ٱلَّذِى خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ

تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾ فَإِنِ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ
يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ ﴿٣٨﴾
وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا
الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ۚ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ ۚ إِنَّهُ عَلَىٰ
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

37- Gece, gündüz, güneş ve ay O'nun ayetlerindendir. Eğer Allah'a tapıyorsanız, güneşe ve aya secde etmeyin; onları yaratan Allah'a secde edin.

38- Eğer büyüklük taslarlarsa bilsinler ki Rabb'inin yanında bulunan melekler, gece gündüz O'nu tesbih ederler ve onlar O'nu anmaktan usanmazlar.

39- O'nun ayetlerinden biri de şudur: Sen, toprağı boynu bükük görürsün. Onun üzerine suyu döktüğümüz zaman titreşir ve kabarır. Onu dirilten, elbette ölüleri de diriltir. O, her şeye kâdirdir.

SÖZLÜK

وَ مِنْ آيَاتِهِ — Ve onun ayetlerindendir. Yani onun ilahlığına, varlığına ve birliğine işaret eden delillerdendir.

اَللَّيْلُ وَ النَّهَارُ — Gece ve gündüz. Yani gece ve gündüzün yaratılması Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren delillerdendir.

لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ — Güneş ve aya da secde etmeyin. Yani güneş ve ay da, Allah'ın varlığına ve birliğine işaret eden yaratıklardır. Onları da Allah yaratmıştır. Öyle ise onlara değil Allah'a kulluk edin.

اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ — Eğer sadece ona ibadet ediyorsanız. Eğer gerçekten yalnız Allah'a ibadet etmek istiyorsanız, sadece ona ibadet edin.

Allah'dan başkasına ibadet etmek asla doğru değildir.

فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ Rabbinin yanında bulunanlar. Yani melekler.

وَ هُمْ لَا يَسْأَمُونَ Ve onlar hiç usanmazlar. Yani melekler Allah'a ibadet etmekten ve onu anmaktan katiyyen usanmazlar.

تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً Sen arzı boynu bükük görürsün. Yani dünyanın ve diğer bütün gezegenlerin Allah'ın kanunlarına teslim olduğunu görürsün.

اهْتَزَّتْ وَ رَبَتْ Hareket etti ve kabardı. Yani yeryüzü açıldı ve o topraktan bitkiler, ürünler, meyvalar, sebzeler ve ağaçlar yetişti.

اِنَّ الَّذِي Onları dirilten, ölüleri de dirilticidir. Yani bunca kanunları koyan ve yerden bu kadar ürünleri yaratanın, ölüleri de diriltmeye gücü yeter ve diriltecektir.

اَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتَى

AÇIKLAMA

Allah-u Teâlâ "Onun ayetlerindendir" derken kainattaki var olan pek çok delillerden bazılarını haber vermektedir. Bu deliller, onun kudretine, ilmine, hikmetine, varlığına ve birliğine delalet etmektedir. İbadetin yalnız Allah'a mahsus olduğunu göstermekte ve onun birliğine işaret etmektedir. Gece ve güdüzün birbiri ardınca gelmesi, aralarındaki nizam ve intizamın varlığı, hiç birinin diğerini geçmeden sırayla oluşları hep Allah'ın kudretini, ilmini ve hikmetini isbat etmektedir.

Yine güneş ve ayın yaratılışlarında, herbirinin kendine ait yörüngelerinde hareket etmeleri, hesap ve üstün bir düzen içinde olmaları, Allah'ın varlığına ve birliğine deliller ortaya koymaktadır.

Öyle ise kula, güneşe, aya değil, onları yaratana secde etmektir. Çünkü bunların hepsi de Allah'ın mahluklarıdır. Onları Allah yaratmıştır.

Yaratıklara değil, onları yaratana secde edin. Eğer gerçekten, Allah'a ibadet ettiğinizi iddia ediyorsanız o halde aya ve güneşe değil Allah'a secde edin.

Daha sonra Yüce Allah, Peygamberine hitab ederek buyuruyor ki: Eğer onlar senin davetine uymazlarsa ve dediklerini kabul etmezlerse bilesin ki; Rabbinin yanındakiler gece ve gündüz devamlı O'na secde etmektedirler.

"Yanındakiler"den maksat, meleklerdir. Melekler Allah'a ibadet etmekten ve onu anmaktan asla usanmazlar.

Yüce Allah kendi kudretini gösteren delilleri saymaya devam etmektedir. Yani ölüleri diriltmeye her zaman gücü yettiğini bildirmek için üzerinde yaşadığımız dünyadan örnekler vermektedir:

Ey insan, görüyorsun ki yeryüzü donuk ve cansız bir haldedir. Ona hareketi ve canlılığı biz vermekteyiz. O topraktan çeşit çeşit ürünleri biz çıkartmaktayız. Yeryüzüne yağmur suyunu indirerek onu hareketlendirip, pekçok bitkileri yaratmaktayız. Böylece yeryüzünde bir canlılık ve hayat ortaya çıkmaktadır. İşte ölmüş olanları da böyle dirilteceğiz ve hesaba çekerek, yaptıklarının karşılığını kendilerine göstereceğiz.

İnsanların da dirilecekleri zaman gökyüzünden bir yağmur indirilecektir. Bu olay ölüm sur'u ile dirilme sur'u arasında olacaktır. Yani Sur'a birinci üfürüşten sonra insanlar ölmüş olacaktır. İnsanların dirilmeleri için ikinci defa üfürülmeden önce bir yağmur yağacaktır. Sur'a ikinci üfürüşle birlikte insanlar da yerden nebatatların yeşerdiği gibi dirilip kalkacaklardır.

Daha sonra Allah-u Teâlâ buyuruyor ki: "Onları dirilten ölüleri de diriltıcidir."

Yani bunca nbitkileri topraktan dirilten ve sizlerin istifadesine sunan Allah'ın, elbette ki ölüleri de diriltmeye gücü yeter. O her şeye kâdirdir. Hiç bir şey Allah'ı âciz bırakamaz. O bir şeyin yaratılmasını dilediği zaman ona "ol" der, o da hemen oluverir.

SONUÇ

1- Allah'tan başka ilah olmadığı ve ibadetin de yalnız ona yapılmasının gerektiği konusunda kesin deliller ortaya konmuştur.

2- Araplardan ve diğer insanlardan bazılarının güneşe ibadet ettikleri haber verilmiş, bunun şirk olduğu bildirilmiş ve ibadetin, yaratılmışlara değil sadece yaratana yapılması gerektiği açıklanmıştır. Bütün yaratılmış olanların ibadet edilmeleri için değil, insanların menfaatı için yaratıldığı bildirilmiştir.

3- Deliller zikredilerek ölümden sonra dirilme ve hesaba çekilme inancı isbat edilmiştir. Bu delillerin biri de, kupkuru yeryüzünün canlandırılması ve çeşit çeşit bitkilerin yaratılmasıdır. İşte ölümden sonra diriltmenin de tıpkı bu şekilde olacağı ortaya konmaktadır. Ölü topraktan canlı bitkileri çıkarmakla, ölmüş insanları diriltmek arasında farkın olmadığı, hepsine de Allah'ın gücünün yettiği açıklanmıştır.

4- Allah'ın gücünün her şeye yettiği isbat edilmiş; bu gücün sadece Allah'a ait bir sıfat olduğu anlatılarak ibadetin ve itaatin de sadece Allah'a ait olduğu ortaya konmuştur.

إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا ۗ
أَفَمَن يُلْقَىٰ فِي النَّارِ خَيْرٌ أَم مَّن يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ اعْمَلُوا
مَا شِئْتُمْ ۖ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ
لَمَّا جَاءَهُمْ ۖ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَّا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِن بَيْنِ
يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ ۖ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾

40- Ayetlerimiz hususunda doğruluktan sapanlar bize gizli kalmazlar. Şimdi, ateşin içine atılan mı daha iyidir, yoksa kıyamet günü güvenle gelen mi? Dilediğinizi yapın, O, yaptıklarınızı görmektedir.

41- Onlar kendilerine gelen Kur'an'ı inkar ettiler. Halbuki o, öyle eşsiz bir Kitab'dır.

42- Ki ne önünden, ne de arkasından onu boşa çıkaracak bir söz gelmez. O, hüküm ve hikmet sahibi ve çok övülen Allah tarafından indirilmiştir.

SÖZLÜK

يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا Ayetlerimizde şüpheye düşüyorlar. Yani ayetlerimiz hususunda mücadele ederek, onları inkar edip de doğru yoldan sapanlar.

لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا Bize gizli kalmazlar. Yani bizce hepsi bellidir ve ne yaptıkları da açıktır.

أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Yoksa kıyamet günü güvenle gelen mi? Yani ayetlerimizi inkar edip de zulme devam ederek ölenle, inanarak ameli salih işleyenlerin kıyamet günü halleri bir olmayacaktır. Kafirler korku ve azap içinde olurken, mü'minler güven ve cennet içinde olurlar.

اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ

Dilediğinizi yapın. Bu Allah'tan kafirlere karşı bir tehdittir. Yoksa dilediklerini yapmalarının helal olduğunu göstermez.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ

Muhakkak ki onlar zikri inkar ettiler. Yani kafirler Allah'ın kitabı olan Kur'an-ı Kerim'i inkar ettiler. Çünkü Kur'an'ın bir adı da zikirdir.

وَ إِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ

Ve şüphesiz ki o çok aziz bir kitaptır. Kur'an-ı Kerim her yönden mükemmel ve yüce bir kitaptır. Ona ne ekleme yapılabilir, ne de ondan herhangi bir âyet çıkartılabilir.

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ لَا مِنْ خَلْفِهِ

Onun önünden boş bir söz gelemez. Yani Kur'an-ı Kerim'e asılsız ve batıl bir şey indiriliş anında asla karışamaz.

Arkasından da. Yani Kur'an indikten sonra da kimse onu değiştiremez. İndirirken de, indirdikten sonra da Kur'an her türlü hurafe, yanlış ve saptırmalara karşı Allah tarafından korunmuştur. Ne cinlerden ne de insanlardan sapık olanlar Kur'an'a asla zarar veremezler. Onun için Kur'andaki her emir, yasak ve haberler gerçektir ve ilk indikleri gibidir. Sonra gerçeklerle tam uyumludur. Çünkü her şeyi Yaratan Allah tarafından indirilmiştir.

AÇIKLAMA

Yüce Allah ayetlerini inkar edenleri tehdit etmektedir. Kitabı olan Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini değiştirmeye ve onları bozmaya kalkışanların Allah'a gizli olmadıklarını bildirmektedir. Allah yakında bu kafirlere inkar ve sapıklıklarına karşı azabını indireceğini haber vermektedir. Daha sonra kafirlerle mü'minlerin bir olmadıklarına işaret etmek için şöyle buyuruyor:

"Şimdi ateşin içine atılan mı daha iyidir, yoksa kıyamet günü güvenle gelen mi?"

Elbette hiç bir akıllı yoktur ki, ateşe atılan, kıyamet günü güven içinde olandan daha hayırlıdır, diyebilsin. Cehenneme atılış sebebi ise küfür, Allah'ın

ayetlerini saptırmaya çalışmak asılsız ve sapık yollara dalmaktır. Öyle ise kim cehennemden kurtulmak istiyorsa, küfrü, sapıklığı ve kötü yolları terketmelidir.

Kıyamet günündeki güven de cehennem ateşinden ve her türlü korkudan emin olmak da iman sayesinde olmaktadır. Bu, Allah'ı birlemek ve her türlü ibadeti yalnız Allah'a yapmakla mümkün olmaktadır. Buna göre Allah'a inanmalı, onu birlemeli, ibadetleri sadece Allah'a mahsus kılmalı ve Allah'ın ayetlerinde asla şek ve şüpheye düşmemelidir.

Kıyamet günü cehenneme atılmak daha hayırlıdır tersinin doğru olduğunu bile bile kim söyleyebilir? Burada Allah-u Teâlâ öyle bir uslup kullanıyor ki, herkes hayran kalıyor ve hemen doğruyla eğriyi anlayabiliyor. Böyle bir uslup yalnız Cenab-ı Allah'a mahsustur.

Bu kadar net açıklamalardan sonra hala küfürde ve zulümde ısrar etmek isteyenlere de Yüce Allah şu tehdit dolu ayeti kerimeyle hitab etmektedir:

"Dilediğinizi yapın, O, yaptıklarınızı görmektedir."

Bu hitab; İslâm'ın hükümleriyle alay eden ve onları hafife alanlara yöneliktir. Açıkça onlar için bir tehdit oluşturmaktadır. Yoksa şirk, küfür ve günahlardan dilediklerini yapabileceklerine dair Allah'tan bir izin değildir.

Bunun tehdit olduğunu ayeti kerimenin son bölümünde yer alan "O sizin yaptıklarınızı görmektedir" ifadesi açıkça göstermektedir.

Bu ayeti kerimenin bir benzeri de Rabbimizin şu ayetidir: "Zikri inkar ettiler."

Yani, indirdiğimiz Kur'an'ı inkar edenler için azap vardır. Çünkü o kitab çok yüce bir kitabdır. Asılsız olan hiç bir söz o kitabta yer alamaz. Hiç kimse de o kitaba bir şey ekleyip, çıkaramaz.

Bu ayetlerden ilahi maksadın tehdit olduğu ortaya konunca, daha ne gibi azap verileceği detaylı olarak açıklanmayıp bırakılmıştır. Çünkü ayetler Yüce Allah'ın her şeye gücü yettiğini haber vermektedir. Onun için, daha şöyle-şöyle yaparız, diye söylenmemiştir.

Bu ayetler Hamîd ve Hâkîm olan Allah tarafından indirilmiştir, buyurulmak suretiyle Kur'an-ı Kerim'in bizzat Yüce Allah tarafından indirildiği bir kere daha vurgulanmıştır. Yani: Bu Kur'an, yaptığı işlerde hikmet sahibi olan Allah'ın katından indirilmiştir. O kitabı koruyacak da yine kudret ve hikmet sahibi olan Allah'tır.

SONUÇ

1- Allah'ın ayetlerinde şüpheye düşerek onları inkar edip, sapık yollara gitmek küfürdür.

2- Allah'ın ayetlerini bozmak isteyen veya Allah'ın kasdettiği manadan başka manalara çeken herkes şiddetli azapla tehdit edilmiştir.

3- Kur'an-ı Kerim'in yüce bir kitap olduğu ve Allah tarafından korunduğu ortaya konmuştur. Onun için Kur'an'a önünden, arkasından, yani indirilirken de, indirildikten sonra da kıyamete kadar hiç kimse bir şey ekleyemez ve ondan bir şey çıkarıp eksiltemez.

مَا يُقَالُ لَكَ
إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِن قَبْلِكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ
وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَّقَالُوا
لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ ۖ أَأَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ ۗ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى
وَشِفَاءٌ ۖ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ
عَمًى ۚ أُولَٰئِكَ يُنَادَوْنَ مِن مَّكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى
الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ ۗ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ
بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٥﴾ مَّنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ
وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾

43- Sana söylenen, senden önceki elçilere söylenmiş olandan başka bir şey değildir. Kuşkusuz, Rabb'in hem bağışlama sahibi, hem de acı azab sahibidir.

44- Eğer biz onu, yabancı dilde bir Kur'an yapsaydık derlerdi ki: "Ayetleri anlayacağımız bir dille açıklanmalı değil miydi? Arap'a yabancı söz mü geliyor?" De ki: "O, inananlar için bir yol gösterici ve gönüllere şifadır." İnanmayanlara gelince, onların kulaklarında bir ağırlık vardır ve o, onlara bir körlüktür. Onun gerçeklerine karşı onların basiretleri kapanmıştır, bu yüzden hakkı görmezler. Sanki onlar, uzak bir yerden çağırılıyorlar da duymuyorlar.

45- Andolsun biz Musa'ya Kitab'ı vermiştik, onda da ayrılığa düşülmüştü. Eğer Rabb'inden bir söz geçmiş olmasaydı, aralarında derhal hüküm verilir, işleri bitirilirdi. Onlar ondan işkilli bir kuşku içindedirler.

46- Kim iyi iş yaparsa yararı kendisinedir ve kim kötülük yaparsa zararı kendisinedir. Rabb'in kullara zulmedici değildir.

SÖZLÜK

مَا يُقَالُ لَكَ — Sana söylenen. Yani: Ey elçimiz Muhammed, seni yalanlamak için senin hakkında söylenen sözler.

اِلاَّ مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ — Ancak senden önceki peygamberlere söylenenlerden başka bir şey değildir. Yani senden önceki peygamberleri yalanlayan ümmetleri, o peygamberler hakkında ne gibi yalan ve iftiralar söylemişlerse, seni yalanlayanlar da aynı şeylerle iftira ediyorlar. Şüphesiz ki senin Rabbin affedicidir. Yani Allah, gerçekten tevbe edenler için af ve bağışlama sahibidir.

وَ ذُو عِقَابٍ اَلِيمٍ — Ve acıklı azap sahibidir. Yani küfründe, inadında ve zulmünde ısrar eden ve tevbe etmeyenlere acıklı azap vericidir.

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْاٰنًا اَعْجَمِيًّا — Eğer biz onu acemce bir Kur'an yapsaydık. Yani, eğer Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'i arapça değil de arapçanın dışında bir dil ile indirseydi. Çünkü acem demek Arap olmayan demektir. Kur'an'ın acem olması, arapça olmayıp da başka bir dilde olması demektir.

لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ

Derlerdi ki: Ayetleri açıklanmalı değil miydi. Yani, biz arabız, Kur'an arapça olsaydı da ayetlerini iyice anlasaydık derlerdi.

أَأَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ

Acemce mi yoksa Arapça mı? De ki: Arapça acaba yabancı mı? Yani ey Muhammed onlara de ki, Kur'an arapça indirilmiştir. Sizin diliniz de arapçadır. Arapça size yabancı değildir; peki niçin ondan yüz çeviriyor-sunuz?!

هُدًى وَشِفَاءٌ

Hidayet olarak ve şifadır. Yani Kur'an inananlar için ve inanmak isteyenler için bir yol göstericidir, bir şifa kaynağıdır.

وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ

İnanmayanların kulaklarında bir ağırlık vardır. Yani Kur'an'ı dinlememek için kulaklarını gerçeğe tıkarlar. Böylece ne duyarlar, ne de anlarlar.

أُولَٰئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ

Onlar uzak bir yerden çağrılıyorlar. Yani adeta çok uzaklardan çağrılıyormuşlar da, Kur'an'ı duyup anlayamıyorlar. İşte kafirlerin inatları ve Kur'an karşısındaki tutumları budur.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ

Muhakkak ki biz Musa'ya kitab verdik. Yani Tevrat'ı Musa'ya indirdik.

فَاخْتُلِفَ فِيهِ

Onda ayrılığa düşüldü. Yani yahudiler Tevrat'ı tahrif ettiler ve manalarını saptırdılar da ihtilafa düştüler.

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ

Eğer Rabbinden bir söz geçmiş olmasaydı. Yani eğer Rabbinin adaleti gereği, herkesi iradesinde hür bıraktığına dair hükmü olmasaydı.

لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ

Muhakkak hüküm verilirdi. Yani onların ihtilaflarına müsaade edilmeden işleri bitirilirdi. Oysa Allah adildir ve hiç kimseyi asla zorlamaz. Her insan kendi iradesiyle tercihini yapar. Hayattaki her türlü inanç ve davranışlarına kendi tercihiyle karar verir. Bu ölçü ve hüküm Allah'tan gelen ve Adem (a.s.)'den kıyamete kadar geçerli olan bir sözdür.

وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ

Senin Rabbin kullara zulmedici değildir. Her kul kendi yaptığının karşılığını görür.

AÇIKLAMA

Âyeti kerimeler Kureyş kafirlerini ve diğer kafirleri, sapıklığı bırakarak imana ve doğru yola ermeleri için uzun uzun açıklamalarla davet etmesine rağmen, kafirlerin inatları, Peygamberi ve getirdiklerini yalanlamadaki ısrarlı

tutumları devam etmiştir. Hz. Peygamber de bizim gibi bir insan olduğundan, elbette ki o da sabra ve yardıma ihtiyaç duyacaktır. İşte Yüce Allah bu ayeti kerimeleri adeta Peygamberine ve inananlara bir teselli olarak indirdi. Mü'minlerin hak yoldaki sebatlarını artırmak için ayetlerle onlara destek vererek buyurdu ki:

"Sana söylenen, senden önceki peygamberlere söylenmiş olandan başka bir şey değildir."

Yani: Ey Muhammed, Kureyş kafirlerinin seni yalanlamak için söylediklerine aldırma. Mü'minler de hiç bir zaman karşılarına dikilen kafirlerin iftiralarına aldırış etmesinler. Çünkü kafirlerin genel karekteri olarak her zaman yaptıkları, yalanlama ve iftira etmektir. Senden önce gelen bütün peygamberlere de öyle davrandılar. Ancak senin Rabbin, tevbe edip de imanla birlikte salih amel işleyenleri affeder. Çünkü onun bağışlaması ve affı boldur. Fakat küfründe inad ederek tevbe etmeyenler için de şiddetli azap sahibidir.

Kafirler kendi sapıklıklarına bahaneler uydurmak isteyerek, Kur'an'ı anlamadıklarını ve kulaklarında ağırlıklar olduğunu söylüyorlar. Oysa Kur'an Kureyşlilerin dili olan arapça ile indirilmişti. Eğer arapça değil de başka bir dilde indirilseydi, o zaman da derlerdi ki, bu kitabın ayetleri iyice açıklanmış olsaydı ya... Halbuki Kur'an arapçadır, Peygamber araptır ve onlar da araptır.

Yani: Peygamber arap, ama Kur'an yabancı dilden mi ki size okuduğunu anlamıyorsunuz. Oysa bu Kur'an inananlar için bir hidayet ve şifa kaynağıdır. Dilinin arapça veya başka dilden olması onun insanlar için bir rehber olmasını engellemez. Ne var ki inanmak istemeyen her türlü bahaneyi uydurabilir.

İşte bu Kur'an, her türlü şirk, riya, hased ve kibir hastalıkları için bir şifadır. Fakat Allah'a Rab olarak inanmayan, İslâm'ı din olarak kabul etmeyen ve Hz. Muhammed'i peygamber olarak benimsemeyenler için Kur'an onların kulaklarında adeta bir ağırlık oluverir. O inanmayanlara sanki çok uzaklardan sesleniliyormuş gibi, bir şey duyup anlamazlar. Bundan dolayı o kafirler bir şey duymuyorlar ve anlamıyorlar. Aslında duyuyorlar ve Kur'an'ın ne dediğini anlıyorlar ama işlerine gelmediği için kabul etmiyorlar. Onun için duymuş ve anlamış sayılmazlar.

Buraya kadar anlatılanlar, kafirlerin tutumlarını izah etmiş ve hem Peygambere hem de inananlara bir teselli ve destek olarak açıklanmıştır. Bu olaylar kıyamete kadar inananlar için çok büyük dersler içermektedir.

Şimdi ise önceki peygamberlerden biri olan Musa (a.s.)'dan bahsedil-

mekte ve onun ümmetinden haber verilmektedir. Musa (a.s.)'a kitabın indirilişini ve o kitapta ihtilafa düşen yahudileri Yüce Allah şöyle anlatıyor:

"Andolsun biz Musa'ya kitabı vermiştik, onda da ayrılığa düşülmüştü."

Tevrat Musa (a.s.)'a indirildiğinde yahudiler kendi aralarında pek çok ihtilafa düştüler. Kimileri Tevrat'ı doğruladı ve gereği gibi amel etti, kimileri tamamen reddederek peygambere karşı inatla mücadele etti. Bazıları da Tevrat'ın içindekilerden işine gelenleri aldılar, nefislerinin ve şeytanlarının vesveselerine kapılarak ayetlerden bir kısmını da kabul etmediler. Tabii bu grup da, kitabın tamamını reddetmiş gibi kafirlerden olmuşlardı.

Yahudilerin bu ihtilaflı tutumlarına karşı Yüce Allah buyuruyor ki:

"Eğer Rabb'inden bir söz geçmiş olmasaydı, aralarında derhal hüküm verilirdi."

Allah-u Teâlâ adildir. Hiç bir kulunun iradesine zorla yön vermez. Bir kul ister küfrü tercih eder, isterse imanı seçer. Dünya hayatı boyunca yaptığı her amelin ve inancının karşılığını ahirette görecektir. Eğer doğru bir şekilde inanmış ve imanının gereği olan salih amellerde bulunmuş ise Allah'ın rızasını, cennetini ve oradaki nimetleri elde edecektir. Allah'ın ayetlerini inkar edip de İslâm'a karşı düşmanlık beslemiş ve tevbe etmeden ölmüşse, onun cezası da cehennem ateşidir. Buna göre her kötülük yapanın yapmış olduğu kötülüğün cezası kendisine dönecektir. Kötü işin zararı, işleyenden başkasına dönmez.

Ve son olarak, Yüce Allah'ın 46. ayeti kerimesi:

"Senin Rabbin kullar için zulmedici değildir."

Yani Allah-u Teâlâ kullarına asla zulmetmez. Çünkü o zulmedici değildir, adildir. Dolayısıyla kim salih bir amel işlerse o amelin mükafaatını bulur. Kim de kötü bir iş işlerse o kötülüğün cezasını görür.

Bu ayeti kerimelerde büyük bir teselli vardır. Sabretmek ve teselli bulmak isteyen herkes için bir öğüt vardır.

SONUÇ

1- Peygamberimiz, tebliğ ve davetinin maksada ulaşması için sabra, dayanıklı olmaya teşvik edilerek zorluklara karşı teselli edilmektedir.

2- Peygamberi yalanlayan, peygamberle mücadelede inat eden müşriklerin uyguladıkları usulleri açıklanmaktadır.

3- Kur'an-ı Kerim iman ehli için bir şifa ve ilaçtır. Kafirler için de tam tersinedir. Çünkü kafirler imanlıların aksine hareket etmektedirler.

4- Peygamberlerinin getirdikleri hidayet ve nur olan hükümlerde ihtilafa düşen önceki ümmetler hakkındaki Yüce Allah'ın kanunu açıklanmıştır.

5- Allah-u Teâlâ'nın: "Kim güzel amel işlerse kendi nefsi içindir. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir" ayeti kerimesi her insan hakkında kıyamete kadar geçerli olan bir prensiptir.

6- Yüce Allah'ın, zulmün her türlüsünden beri olduğu bildirilmiştir.

إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِن ثَمَرَاتٍ مِّنْ أَكْمَامِهَا
وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ ۚ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ
أَيْنَ شُرَكَائِي قَالُوا آذَنَّاكَ مَا مِنَّا مِن شَهِيدٍ ﴿٤٧﴾ وَضَلَّ
عَنْهُم مَّا كَانُوا يَدْعُونَ مِن قَبْلُ وَظَنُّوا مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٤٨﴾

47- Kıyamet saatini bilmek, Allah'a havale edilir. O'nun bilgisi olmadan ne meyvalar kabuklarından çıkar, ne bir dişi gebe kalır ve ne de doğurur. Allah onlara: "Ortaklarım nerede?" diye seslendiği gün: "Sana arz ederiz ki bizden hiçbir gören yok." demişlerdir.

48- Önceden yalvarıp durdukları şeyler onlardan sapıp gitmiş ve onlar, kendileri için kaçacak bir yer olmadığını anlamışlardır.

SÖZLÜK

إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ Kıyamet bilgisi ona havale edilir. Yani kıyametin ne zaman kopacağı Allah'a havale edilir. Allah'tan başka kimse kıyametin ne zaman kopacağını bilemez.

وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا — Ve meyvalar kabuklarından çıkamaz.

وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى — Ve dişi hamile kalamaz. Yani insan olsun, hayvan olsun hiç bir dişi varlık Allah'ın izni olmadan hamile kalamaz.

وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ — Ve bırakamaz, ancak onun bilgisiyle. Yani, hamile kalmış bir varlık da ancak Allah'ın bilgisi ve izniyle doğurabilir. Kısaca her şey Allah'ın izni ve bilgisiyledir.

قَالُوا آذَنَّاكَ — Dediler ki, sana arzederiz. Yani şimdi sana bildirdik. Sana söyledik.

مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ — Bizden hiçbir şahit yoktur. Yani senin ortağın olduğuna şahitlik eden bizden hiç kimse yoktur.

وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ — Kendileri için kaçacak bir yer olmadığını anladılar. Yani, kesin olarak anladılar ki azaptan kaçacak bir yer yoktur.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, gaip ilminin sadece kendisine ait olduğunu haber vermektedir. Allah'ın yaratıklarından hiç kimsenin gaip ilmi konusunda bilgisi yoktur.(1) Özellikle kıyamet vaktinin bilgisi Allah'a aittir. Yani, kıyametin ne zaman kopacağının bilgisi sadece Allah-u Teâlâ'ya aittir.(2) Yine Allah-u Teâlâ kendi ilminin genişliğini ve ilminin genişliğinin kainattaki her şeyi kapsadığını haber vermektedir. Öyle ki kainattaki olup bitenlerin hepsinden haberdar olmakta ve onları yaratıp idare etmektedir. Kendi çekirdeğinden çıkan bir meyve ve tohumundan yeşeren bir buğdayın dahi durumu Allah'ın ilmi ve kudreti dahilinde olmaktadır. Ağaçların, bitkilerin ve otların bunca çokluğuna rağmen, onların hallerinden haberdar olmak ve herbiriyle ayrı ayrı ilgilenip yaratmak Allah'a asla zor gelmez.

Diğer taraftan canlılardan olan insan ve hayvanların karınlarında taşıdıkları yavrularının her durumu da Yüce Allah'ın bilgisi ve kudreti dahilinde-

---

(1) Allah'ın gaip ilminden bazı bilgileri haber verdiği kulları, ancak Allah'ın bildirdiği kadarını bilebilirler. Bu durumda kullar gaip ilmini müstakil olarak bilmiş olmuyorlar, sadece Allah'ın bildirmesiyle biliyorlar. Peygamberlerin ve bazı veli kulların gaiple ilgili haber vermeleri bu tür bir bilgidir.

(2) Kıyamet alametlerinden pek çoğunu Yüce Allah peygamberine bildirmiştir. (Yayın Danışmanı)

dir. Bir canlının ana rahminde erkek veya dişi, sağ veya ölü gibi bütün hallerini Yüce Allah ilmiyle ve kudretiyle yaratmakta ve bilmektedir. Doğacak olan yavruların ve çocukların ne zaman doğacağı veya doğmadan zayi olacağı yine Allah-u Teâlâ'nın ilmi dahilindedir.

Kısaca, Yüce Allah'ın bilmediği, halinden haberdar olmadığı hiçbir yaratık olamaz. Çünkü kainattaki her varlığı yaratan ve onları idare eden, yaşatıp büyüten, onlara rızıklarını veren bizzat Yüce Allah'tır. Öyle ise herhangi bir varlığın durumunun Allah'ın ilminden gizli kalması düşünülemez.

İşte Yüce Allah böyle bir kudret ve ilim sahibidir.

Kainatta var olan bu durum, yani, her şeyi Allah'ın yaratmış olduğu gerçeği, ibadetin de sadece Allah'a yapılmasını gerektirmektedir. Bu gerçeğe rağmen pek çok cahil insan, taşlardan, ağaçlardan, ay ve güneşten putlar edinerek onlara ibadet etmektedirler. Putlara ibadet etmekle de Yüce Allah'a ortak koşup, şirk ve küfre girmektedirler. Fakat Yüce Allah kıyamet günü şöyle seslenecektir:

"Ortaklarım nerede?"

Yani şu putlar ki, benim ortaklarım olduğunu zannederek ve iddia ederek bana şirk koştuklarınız neredediz, diyecektir. Ortada hiç kimseden ses çıkmayacaktır. Arkasından da herkes yaptıklarını inkar ederek diyecekler ki:

"Sana arzederiz ki, bizden hiç kimse sana ortak olduğuna şahit olmadı."

Senin ortağın olamaz. Sen teksin, bizler de senin kullarınız, diyerek hallerini yüce Allah'a arzederler. Bu arada dünyada iken kendilerine ibadet edilen putlar da müşrikleri terkederler. Putlardan bazıları, müşriklerin kendilerini put edinerek Allah'a ortak koşmalarından habersiz olduklarını söylerler. Kimi putlar da haberdar olduklarını ve kendilerinin bu tapmayı istediklerini ister istemez itiraf ederek, Allah'ın azabından kaçma yollarını araştırmaya başlarlar. Ancak Yüce Allah'ın azabından asla kaçamazlar. Böylece hem ortak koşanlar, hem de putları, birlikte cehennemi boylarlar.

SONUÇ

1- Yüce Allah gaip bilgisini sadece kendisine mahsus kılmıştır. Özellikle kıyametin ne zaman kopacağını Allah'tan başkası bilemez. Ancak gaip ilminden bir kısmını Yüce Allah'ın bildirdiği kulları da bilebilir.

2- Allah'ın ilmi her şeyi kuşatmıştır.Onun bilgisi olmadan ne meyvalar

kabuklarından çıkabilir, ne bitkiler tohumlarından biter ve ne de herhangi bir canlı hamile kalabilir. Bütün bunların Allah'ın ilmi ve kudretiyle olduğu bildirilmiştir.

3- Kıyamet günü müşrikler, dünyada iken Allah'a şirk koştuklarından uzak olduklarını söyleyeceklerdir, ancak bunun hiç bir faydası olmayacaktır. Aynı şekilde putlar da müşriklerden habersiz ve müşriklerin kendilerini Allah'a ortak koşmalarından uzak olduklarını söyleyip, azaptan kurtulma yollarını araştıracaklarsa da faydasız bir iş yapmış olacaklardır. Sonuçta hem müşrikler hem de putları Allah'ın azabına çarptırılacaklardır.

لَا يَسْـَٔمُ ٱلْإِنسَـٰنُ مِن دُعَآءِ ٱلْخَيْرِ وَإِن مَّسَّهُ ٱلشَّرُّ فَيَـُٔوسٌ
قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَـٰهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ
لَيَقُولَنَّ هَـٰذَا لِى وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّجِعْتُ
إِلَىٰ رَبِّىٓ إِنَّ لِى عِندَهُۥ لَلْحُسْنَىٰ فَلَنُنَبِّئَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟
وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٠﴾ وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَـٰنِ
أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ فَذُو دُعَآءٍ عَرِيضٍ ﴿٥١﴾

49- İnsan hayır istemekten usanmaz, daima malının artmasını diler. Ama kendisine bir şer dokundu mu hemen üzülür, ümitsiz olur.

50- Eğer kendisine dokunan bir zarardan sonra biz ona bir rahmet taddırırsak: "Bu benim hakkımdır; kıyametin kopacağını sanmıyorum; kıyamet kopsa da, Rabb'ime götürülmüş olsam bile muhakkak O'nun yanında benim için daha güzel şeyler vardır"

der. Biz, o nankörlere, yaptıklarını mutlaka haber vereceğiz ve mutlaka onlara acı azabdan taddıracağız.

51- İnsana bir nimet verdik mi yüz çevirir; yan çizer. Ona bir şer dokundu mu yalvarıp durur.

SÖZLÜK

لَا يَسْئَمُ الْاِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ — İnsan hayır istemekten usanmaz. Yani insanoğlu mal, sıhhat ve rahatlık istemekten asla bıkıp usanmaz. Devamlı mal, rahatlık, sıhhat ve kendisinin menfaatine olabilecek her şeyi Allah'tan ister durur.

وَ اِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسٌ قَنُوطٌ — Ona bir şer dokundu mu hemen üzülür, ümitsiz olur. Eğer insanoğlu hastalansa, fakir düşse ve bunun gibi nefsinin hoşuna gitmeyen şeyler kendisinin başına gelse hemen üzülür ve ümütsizliğe düşmeye başlar.

مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ — Kendisine dokunan zarardan sonra. Yani insanoğluna daha önce isabet etmiş zarar ve musibetlerden sonra hoşuna gidecek bir nimet versek.

لَيَقُولَنَّ هٰذَا لِى — Mutlaka der ki: "bu benim hakkımdır." Yani gelen hayrı ve nimeti hemen kendi nefsinden ve çalışmasından dolayı haketiğini iddia etmeye başlar. O nimetleri Allah'ın kendisine nasib ettiğini hiç aklına getirip de şükretmez.

وَ مَا اَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً — Kıyametin kopacağını sanmıyorum. Yani kıyameti, öldükten sonra dirilmeyi ve hesaba çekileceğini inkar etmeye başlar.

اِنَّ لِى عِنْدَهُ لَلْحُسْنٰى — Muhakkak ki: O'nun yanında benim için daha güzel şeyler vardır. Kıyametin kopmayacağına inanan o kişi, der ki: Farzedelim ki peygamberlerin haber verdiği gibi kıyamet kopacak ve ölümden sonra dirilme olacaktır. Bu durumda bile Allah'ın cenneti benimdir.

اَعْرَضَ وَ نَاٰى بِجَانِبِهِ — Yüz çevirdi ve yan çizdi. Yani, o inkarcı insan verilen nimetlere karşı Allah'a inanıp şükredeceği yerde, inkar ederek yüz çevirir. Şükretmekten kaçınır, kendi kibir ve gururuna aldanır.

فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ — Uzun dua sahibidir. Yani Rabbına karşı uzun uzun dua eder. Ya Rabbi, Ya Rabbi diye yalvarıp durur. Kendisine nimetler verildiğinde Allah'ı unutur da, en ufak bir zarara uğradı mı yalvarmalara başlar.

AÇIKLAMA

Yüce Allah kafir bir insanın durumundan haber vermektedir. Bu kafir kişi nefsini iman ve doğru amellerle temizlememiştir. Kendi menfaatına olan her şeyi istemekten katiyyen usanmaz. Mal, evlat, sıhhat ve afiyet açısından asla doymak bilmez. Her zaman daha çok şeylere sahip olmayı temenni eder.

İşte bu kafir insana en ufak bir zarar dokundu mu, hemen üzülüp ümitsizliğe düşmeye başlar. Örneğin kendisine biraz fakirlik gelse, ya da hastalanarak rahatsız olsa, üzüntüden ve ümitsizlikten başını kaldıramaz. Üzülür, çünkü bu sıkıntılardan ve zararlardan dolayı durumunun hep bu şekilde olacağını düşünür. Bu sıkıntıların ileride geçebileceğinden de ümitsizdir. Dolayısıyla Allah'ı inkar eden bu insan, her zaman perişanlık ve çaresizlik içinde olduğunu kabul eder. Kendisine her bakan kişi onun üzerinde bu üzüntü ve ümitsizlik alametlerini görebilir.

Kırkdokuzuncu ayeti kerimenin anlatmak istediği budur. Ayeti kerimeyi bir kere daha okuyalım:

"İnsan hayır istemekten usanmaz. Fakat kendisine bir şey dokundumu hemen üzülür ve ümitsiz olur."

Ellinci ayeti kerimeye gelince, bu ayeti kerimede de Yüce Allah yine kafir bir insanın durumundan haber vermektedir. Fakat öyle bir kafir ki, Yüce Allah kendisine nimetler tattırmış birisidir. Örneğin o kafire mal vermiştir, sıhhat vermiştir, evlat vermiştir ve toplumda iyi bir makama yükseltmiştir. Bütün bu nimetler bu kişiye uğradığı zarar ve fakirlikten sonra verilmiştir. İşte o zorluklardan kurtulup da bu nimetlere kavuşan nankör kafir insan şöyle diyecektir:

"Bu benim hakkımdır."

Nankör insan bu sözü elbette ki cehaletinden ve düşüncesizliğinden dolayı söyleyecektir. Kendi ahmakça anlayışına göre, bu malı mülkü kendi gayret ve çalışmasıyla kazanmış oluyor. Allah'ın ihsan ve yardımlarını hep gözardı eder. Hatta bu kafir adama kıyametin kopacağından, ölümden sonra dirilmeden ve ahiretteki hesaptan bahsederseniz, şöyle demeye başlar:

"Kıyametin kopacağını sanmıyorum."

Arkasından kendi kendine bir takım sözler daha sıralamaya devam eder: Kıyametin kopacağını düşünsek bile yine de ben kârlıyım, der. Peygamberlerin haber verdiği gibi kıyametin kopacağı doğruysa, ahirette hesap varsa, cennet ve cehennem gerçek ise, yine ben kârlıyım, diyerek ilave eder:

"Onun yanında benim için daha güzel şeyler vardır."

Yani, sizin dediğiniz gibi ahiret olsa da, benim için orada da en güzel şeyler vardır. Örneğin cenneti ve oradaki nimetleri kendisinin alacağını iddia eder. Yüce Allah ise bu kafirlere şu şekilde seslenmektedir:

"Biz o kafirlere yaptıklarını mutlaka haber vereceğiz."

Yani, kıyamet günü bizim huzurumuza geldiklerinde biz o kafirlerin dünyada yaptıklarını tek tek haber veririz. Arkasından da yapmış oldukları nankörlüklerinden ve inkârlarından dolayı kâfirlere azabımızı tattırırız. Şiddetli cehennem ateşine atarız. O kâfirler cehennemde ebedi kalıcıdırlar. Cehennemden ebedi çıkamazlar.

Bu dersteki son ayeti kerimeye gelince, Yüce Allah buyuruyor ki:

Biz insanoğluna mal, evlat, sıhhat ve makam gibi nimetler verdiğimiz zaman nankör olanlar bizim emirlerimizden yüz çevirirler. Bizi hatırlamazlar. Nimetlerimize karşı bize şükretmeleri gerekirken şükretmezler. Ellerindeki nimetlerden dolayı hal ve tavırları değişir. Gurur ve kibirle hareket etmeye başlarlar. Yürüyüşlerinde öyle böbürlene böbürlene yürürler ki, görenler de onları tavus kuşu sanır.

Fakat bir müddet sonra bu nankör kuldan nimetlerimizi çekip alsak ve ona bir zarar dokunsa. Örneğin, fakirleşse, hastalansa veya başka bir zarara uğrasa, bu defa o nankör kul bize uzun uzun dua etmeye başlar.

Bu adam önceki ayette anlatılan nankör ve kafir adam değildir. Çünkü önceki ayette anlatılan ve sıkıntılardan dolayı üzülüp ümitsizliğe kapılan adam kafir idi. Burada anlatılan insan tipi ise zayıf imanlı bir mü'mindir. Cahildir, Allah'a karşı tam edeb sahibi değildir. Ahlaki açıdan da olgunlaşmamış birisidir. Bugünkü müslümanların arasında bu tip mü'minler oldukça fazladır. Böyle cahil, zayıf imanlı ve Allah'a karşı edepsizlik edebilecek mü'min olmaktan Allah'a sığınırız.

Önceki örnekte geçen adam Allah'ı inkar ederek nefsine zulmetmişti. Burada anlatılan kişi ise Allah'a karşı edepsizliği, cehaleti ve kötü ahlakından dolayıdır ve bizzat kendisine zulmetmiştir.

SONUÇ

1- İmana ermeden ve doğru amele kavuşmadan önceki insanın hali anlatılmıştır. Böyle bir insanın yaratıkların en aşağısı olduğu açıklanmıştır.

2- Bazı örnekler verilip kıyamette cereyan edecek bir takım olaylar anlatılarak öldükten sonra dirilme inancı ortaya konmuştur.

3- Allah'tan ümit kesme, kibirlenme, kendini beğenme, nimetlere karşı nankörlük, etme, nimetleri veren Allah'ı unutma ve ona şükretmeme gibi durumlar kınanmıştır. Bunların yerine göre küfür, yerine göre de haram olduğu açıklanmıştır.

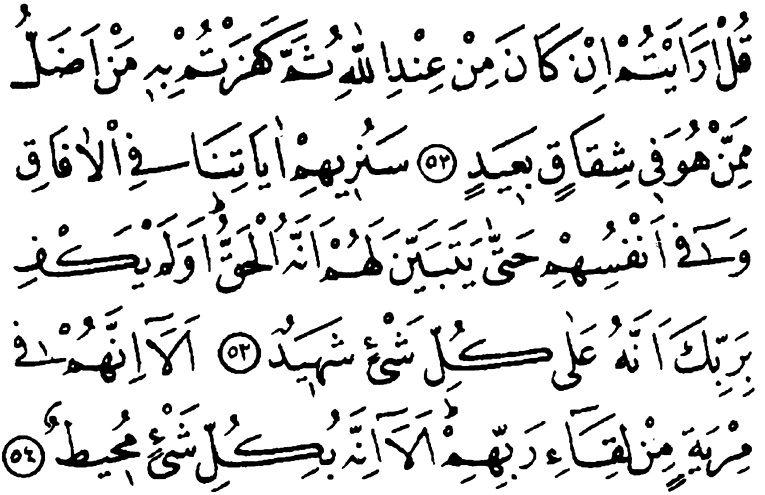

52- De ki: "Gördünüz mü, ya o Kur'an Allah tarafından ise ve siz de onu inkar etmişseniz, o zaman uzak bir ayrılığa düşenden daha sapık kim olabilir?"

53- Biz onlara, ufuklarda ve kendi canlarında ayetlerimizi göstereceğiz ki o Kur'an'ın gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun. Rabb'inin her şeye tanık olması, yetmez mi?

54- İyi bil ki onlar, Rab'lerine kavuşmaktan kuşku içindedirler. İyi bilki O, her şeyi kuşatmıştır, her şey Allah'ın bilgisi içindedir.

SÖZLÜK

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ — De ki: Gördünüz mü ya o Allah katından ise. Yani o kafirlere de ki: Eğer bu Kur'an Allah katından ise ve siz de onu inkar ediyorsanız, haliniz nasıl olacaktır?

ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ — Sonra siz onu inkar ettiniz. Kur'an hak olarak Allah katından geldiği apaçık belli olduktan sonra dahi siz onu inkar ettiniz.

مَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِى شِقَاقٍ بَعِيدٍ — Uzak bir ayrılığa düşenden daha sapık kim vardır? Yani sizler tamamen Allah yolundan ayrı düşmüşsünüz, onun için ey müşrikler, sizden daha sapık kim vardır? Tabii ki hiç kimse olamaz.

فِى الْآفَاقِ وَ فِى اَنْفُسِهِمْ — Ufuklarda ve kendi nefislerinde. Yani yerin ve göklerin içinde var olan yaratıklarda ve bizzat kendi yaratılışlarında var olan delillerimizi göstereceğiz. O deliller bizim kudretimizi, varlığımızı ve birliğimizi ortaya koymaktadır.

حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّ — Ta ki, onun hak olduğu kendileri için açıkça belli olsun. Yani, Kur'an-ı Kerim'in Allah'ın katından indiği ve içindekilerinin tamamen gerçek olduğu insanlara belli olsun.

اَلَآ اِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ — İyi bil ki onlar Rablerine kavuşmaktan şüphe içindedirler. Yani o kafirler öldükten sonra tekrar dirilerek, Allah'a hesap verme konusunda şüphe içindedirler, inanmazlar.

اَلَآ اِنَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ مُحِيطٌ — İyi bil ki O, her şeyi kuşatmıştır. Allah bilgisiyle, kudretiyle ve hükmüyle her şeyi kuşatmıştır.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, kendi katından vahiy ile gelen Kur'an-ı Kerim'i yalanlayanlara karşı şu şekilde hitab etmesini peygamberine emretmektedir:

"Gördünüz mü, eğer bu Kur'an Allah katından ise ve sizler de onu yalanlıyorsanız, sizden daha sapık kim vardır?"

O kafirler Kur'an için, "o bir şiirdir, sihirdir ve öncekilerin hikayeleridir," diyorlardı. Bunun üzerine Yüce Allah da yukarıda geçen ayeti kerimeyle kafirlere cevap vermiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) de bu ayeti kerimeyi onlara okumuş ve kafirlere şöyle seslenmiştir:

Sizler uzak bir sapıklık içerisindesiniz. Onun için sizlerden daha sapık

kimse yoktur. Çünkü ey kafirler, sizler Allah'ın indirdiği kitabı olan Kur'an-ı Kerim'i, Peygamberini ve öldükten sonra dirilmeyi, bile-bile inkar ediyorsunuz. Dolayısıyla hak yoldan ayrılanların arasında sizlerden daha sapık kimse bulunmaz. Öyle ise niçin doğru yola dönmezsiniz? Neden Rabbinizin ayetlerine inanmazsınız? Hangi sebepten dolayı olgunluğa erip de mutlu olmak istemezsiniz?

Daha sonra Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ayetlerimizi göstereceğiz..."

Bizim hak olduğumuzu ve elçimiz olan Muhammed'in doğruluğunu açıkça ortaya koyan delillerimizi insanlara göstereceğiz. İndirdiğimiz Kur'an'ın hak olduğunu, çağırdığımız yolun dosdoğru bir yol oduğunu ve ölümden sonra tekrar dirilmenin gerçek olduğunu açıkça gösteren delillerimizi inkar edenlere tek tek göstereceğiz. Göstereceğimiz bu deliller, hem ufuklarda, hem de insanların kendi yaratılışlarındadır. Ufuklarda olan delillerimiz, yerlerde ve göklerde ne varsa hepsinin yaratılışındaki harikalıklardır. Nefislerdeki deliller ise, bizzat insanların yaratılışındaki olağanüstü harikalardır. Bütün bu deliller açıkça insanlara gösterecek ki, o Kur'an haktır. Onu getiren Peygamber gerçekten peygamberdir ve Kur'an'ın haber verdiği her şey de gerçeğin ta kendisidir.

İşte Kur'an'ın ortaya koymuş olduğu deliller ve vermiş olduğu haberlerden dolayı müslümanlar nice ülkeleri fethettiler. Böylece İslâm dini dünyanın her tarafına yayıldı.

Okuyanlara ve dinleyenlere hayranlık veren ayetler birbiri ardınca sıralanmaktadır. İşte hayranlık veren bir diğer ayeti kerime daha:

"İbret alasınız diye biz her şeyi çift-çift yarattık."

Evet, kainatta var olan küçük ve büyük her şeyin çift-çift yaratılmış olması, Yüce Allah'ın varlığına en büyük delildir. Her şeyin çift yaratılışı Kur'an-ı Kerim'in Allah tarafından indirilişine de açıkça delalet etmektedir. Yine bu sistem Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğunun ve kıyamet saatinin de mutlaka gerçekleşeceğinin bir delilidir.

Bir de şu ayeti kerimeye bakalım:

"Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi?"

Bu ayeti kerime Yüce Allah'ın Hz. Muhammed'in peygamberliğine şahit

olması, onun doğruluğuna kafidir, şeklindeki emrini inkar eden kafirlere karşı bir tehdittir. Her şeyden haberdar olan Allah, peygamberin doğruluğuna şahitlik ettiği gibi peygambere indirdiği Kur'an-ı Kerim'in de bizzat kendi katından indiğine şehadet etmektedir. Hiç kimse Allah'a, peygambere ve Kur'an'a inanmasa dahi Allah'ın hem kendi varlığı hakkındaki şehadeti, hem de Hz. Peygamber ve Kur'an-ı Kerim hakkındaki şehadeti kafidir.

Allah'ın şehadeti kafi olduğu halde, nasıl oluyor da kafirler Hz. Peygamberin doğruluğu ve Kur'an-ı Kerim'in hak kitab oluşu hakkında başka deliller istiyorlar? Acaba şahit olarak Allah kafi değil mi? Elbette kafidir. Ancak kafirler, inatçılıklarından dolayı Allah'ı, onun Peygamberini ve indirdiği kitabını yalanlamaktadırlar. Çünkü o kafirler:

"Rablerine kavuşmaktan şüphe içindedirler."

Burada Rabbimiz, inkarcıların kıyametin kopması, öldükten sonra dirilme ve yaptıklarından hesaba çekilme hakkında şüphe içinde olduklarını bizlere bildirmektedir. Kafirlerin yeryüzünde fesat çıkarmalarının sebebi de onların bu inkarlarıdır. Fakat gerçek şudur:

"İyi bil ki O her şeyi kuşatmıştır."

Evet ilmiyle, kudretiyle ve yüceliğiyle Allah her şeyi bilir. Kafirlerin yaptıklarının cezasını da en uygun biçimde verir. Eğer günahlarında ve küfürlerinde ısrar ederek, tevbe etmeden ölüp giderlerse, varacakları yer cehennem azabıdır.

Öyle ise Allah'tan şüphe etmeden ona inanılmalıdır. Kıyametin mutlaka kopacağına inanmalı ve asla şüphe etmemelidir. Öldükten sonra mutlaka dirilip yapılan amellerin karşılığının elde edileceği de kesindir. Buna göre Yüce Allah'ın emirlerine inanmalı ve gereği gibi yaşanmalıdır.

SONUÇ

1- Kur'an-ı Kerim'i ve onun içindeki nurlu yolu inkâr etmenin küfür olduğu açıklanmıştır.

2- Kur'an-ı Kerim'i yalanlayandan daha sapık kimsenin olmadığı anlatılmıştır. Çünkü, Kur'an'ı inkâr eden ömrü boyunca Kur'an'ın yoluna zıt yaşamıştır. Elbette böyle birinden daha sapık biri olamaz.

3- Yüce Allah, kafirlere ve diğerlerine kendi varlığı hakkındaki delillerini

göstermiştir. Tabii ki Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren deliller sayılamayacak kadar çoktur.

4- Kâinatta açığa çıkmış ve ileride keşfedilecek olan her şeyin şu ayeti kerimenin dahilinde olduğu açıklanmıştır. O ayeti kerime: "Biz onlara, ufuklarda ve kendi canlarında delillerimizi göstereceğiz. Böylece Kur'an'ın gerçek olduğu onlara iyice belli olsun."

5- İslâm'ın, bütün insanlar tarafından anlaşılacağına ve insanlığın tek dini olacağına işaret edilmiştir.

6- Öldükten sonra dirilme inancı pekiştirilerek Yüce Allah'ın kudretini gösteren deliller açıklanmıştır.

Sûre 42
Şûrâ Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 53

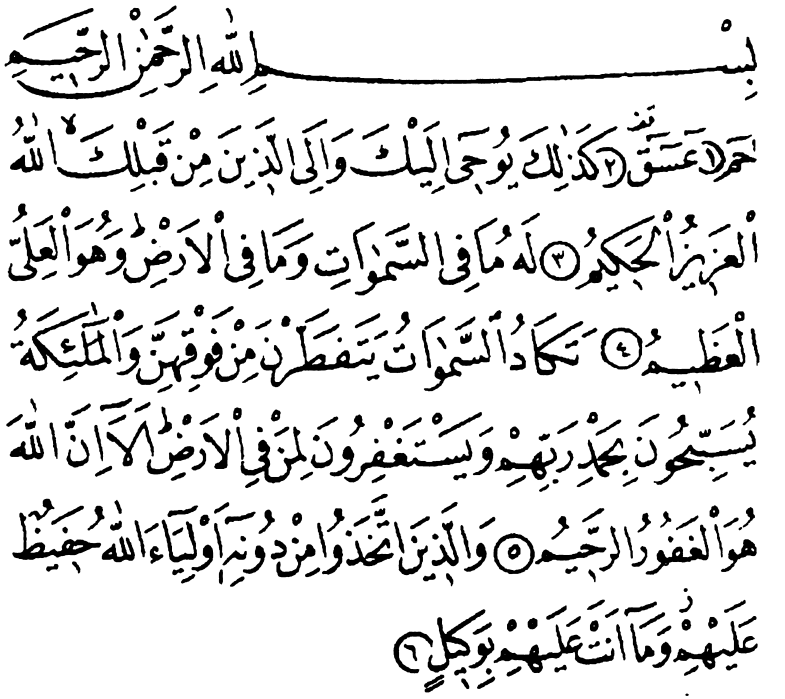

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1- Hâ mîm.

2- Ayîn sîn kaf.

3- O aziz ve hakim olan Allah sana ve senden öncekilere böyle vahyeder.

4- Göklerde ve yerde bulunan herşey O'nundur. O, yücedir, uludur.

5- Nerdeyse gökler üstlerinden çatlayacaklar. Melekler, Rablerini hamd ile tesbih ederler; yerdekiler için de mağfiret dilerler. İyi bil ki Allah, işte çok bağışlayan, çok esirgeyen O'dur.

6- O'ndan başka veliler edinenleri Allah kollamaktadır. Sen onların üzerinde vekil değilsin.

SÖZLÜK

حم عسق	Bunlara "ayrılmış harfler" denir. Bitişik yazılırlar, fakat ayrı ayrı okunurlar.
كَذٰلِكَ يُوحِي اِلَيْكَ وَ اِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ	Sana ve senden öncekilere böyle vahyeder.
لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَ مَا فِي الْاَرْضِ	Göklerde ve yerde bulunan her şey onundur. Yani, hepsini de Allah yaratmıştır. Tabii sahibi de yine Allah'tır.
اَلْعَزِيزُ الْحَكِيمُ	O, aziz ve hakimdir. Düşmanlarından intikam alma bakımından aziz, dostlarına karşı en güzel tedbirleri aldırtma bakımından da hakimdir.
يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ	Neredeyse gökler onların üzerlerine parçalanacak.
وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ اَوْلِيَاءَ	O'ndan başkasını dostlar edinenler. Yani, Allah'ı bırakıp da putları dost edinen müşrikler.
اَللّٰهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ	Allah onları kollamaktadır. Yani, yaptıklarını muhafaza ederek ona göre karşılığını verecektir.
وَ مَا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ	Sen onların üzerinde vekil değilsin. Yani, sen onların yaptıkları amellerine karşı vekil değilsin.

AÇIKLAMA

Şûra sûresi'nde bazı sûrelerin başında yer alan Ha, mîm, ayn, sin, kaf gibi mukattaa harfleriyle başlamaktadır. Daha önce birkaç yerde işaret ettiğimiz gibi, bu gibi ayetler müteşabih olan ayetlerdendir. Yani, birden çok manaya gelir. bu gibi müteşabih ayetlerin manasını sadece Yüce Allah bilir. Biz Allah'tan geldiği gibi inanırız. Çünkü bu gibi ayetlere Yüce Allah'tan geldiği gibi inanmak farzdır. Manasını da Allah'a bırakmak gerekir.

Daha önce söylediğimiz gibi, hurufu mukatta (ayrılmış harfler) şeklindeki ayetlerin indirilmesinde genel olarak iki büyük hikmet vardır.

Birincisi: Kur'an-ı Kerim bu gibi harflerden meydana geldiği halde, Kur'an'ın bir suresinin dahi benzerini insanlar ve cinlerin meydana getirmekten âciz olduğuna işaret edilmiştir.

İkincisi: Kur'an-ı Kerim'in okunmasına veya okunduğunda dinlenilmesine teşvik edilmiştir.

"O aziz ve hakim olan Allah, sana ve senden öncekilere böyle vahye-

der."

Senden önceki peygamberlere dinin şu üç temelini vahyettiğimiz gibi, aynı şeyleri sana da vahyetmişizdir. Bu üç esas şunlardır:

1- Tevhid: Yani, Allah'tan başkasına ibadet etmeyin; sadece Yüce Allah'a ibadet edin diye sana vahyettiğimiz gibi önceki peygamberlere de vahyetmişizdir.

2- Peygamberlik: Emirlerimizi peygamberler aracılığıyla kullarımıza duyurmuşuzdur. İlk peygamberden itibaren hep böyle olmuştur.

3- Öldükten sonra tekrar diriltilerek hesaba çekileceklerini peygamberler vasıtasıyla kullarımıza ilan etmişizdir.

İşte bu üç prensip hiç değişmeden bütün peygamberlere vahyedilmiştir.

Yüce Allah düşmanlarından intikam alma bakımından aziz ve yücedir. Dostlarına karşı da hikmetli tedbirler aldırması bakımından hakimdir.

"Göklerde ve yerde ne varsa hepsi de onundur."

Yaratma ve sahip olma bakımından her şey Allah'ındır. Yerde ve göklerde ne varsa hepsini de Yüce Allah yaratmıştır. Bütün yaratıkların sahibi de yine Allah'tır. O her zaman yüce ve büyüktür. Yaratıklarını sonsuz hikmetle yaratır.

"Neredeyse gökler parçalanacak."

Cenab-ı Allah'ın yüceliği karşısında gökler nerede ise parçalanarak insanların üzerine dökülüverecekler.

Melekler Allah'ın yüceliğine gereği gibi ibadet ederler. Hamdederek ve tesbih ederek Allah'ı her türlü noksan sıfatlardan tenzih ederler. Yeryüzündeki insanların affedilmesi için Allah'tan bağışlanma dilerler. Tabii, yeryüzündeki insanlar, derken mü'minler kastedilmektedir. Çünkü melekler Allah'ı inkar edenler için bağışlanma dilemezler.

"Haberiniz olsun, Allah merhamet sahibidir ve bağışlayandır."

Bu ayeti kerimede Yüce Allah iki sıfatından haber vermektedir. Bunlardan birincisi, Allah'ın çok merhametli oluşudur. Dolayısıyla tevbe eden kullarına acır ve onlara şefkat eder. İkinci sıfatı ise, bağışlayıcı olmasıdır. Kullarından tevbe edip de Allah'a yönelenlerin günahlarını bağışlar.

Allah-u Teâlâ bu merhametli oluşuyla sadece insanlara değil, bütün yaratıklarına rahmet etmektedir. Tabii özel olarak mü'min kullarına bol bol merhamet etmektedir. Yüce Allah ahirette de mü'minlere yine özel olarak rahmet

edecektir.

"Ondan başkasını dostlar edinenler..."

Allah'ı bırakıp da, Allah'a ortak koştukları putları dost ve yardımcı edinenler, Allah'ın gözetimi altındadırlar. Onlar ki, Allah'dan başkalarına taparlar ve o putları Allah'a ortak koşarlar. İşte onların yaptıkları tek tek kaydedilmektedir. Kıyamet günü yaptıkları amellerine göre de karşılığını göreceklerdir.

Peygamberler insanlara gerekli uyarıyı yapmışlardır. Onun için Allah'a şirk koşanlar konusunda peygamberlere başka bir görev düşmez. Çünkü peygamberlerin görevleri Allah'ın emirlerini tebliğ etmek ve manasını açıklamaktır. Ondan sonra inanıp inanmamak kişinin tercihiyle ve Yüce Allah'ın yardımıyladır. Onun için Allah-u Teâlâ peygamberine şöyle buyuruyor:

"Sen onların üzerine vekil değilsin."

Yani sen, o müşriklerin ve diğer insanların yaptıklarına karşı sorumlu değilsin. Onların amellerinin karşılığını da sen verecek değilsin. Dolayısıyla, ey peygamber, sen tebliğ et, yeter.

Yüce Allah bu ayeti kerimesiyle peygamberine hem görevini hatırlatıyor, hem de müşrikerin inat ve küfürdeki ısrarlarına karşı onu teselli ediyor. Çünkü müşriklerin Allah'a şirk koşmaları ve hak yoldan yüz çevirmeleri peygambere çok üzüntü vermekteydi.

SONUÇ

1- Peygamberlere gelen vahyin aynı olduğu açıklanmaktadır. Çünkü Allah'ın indirdiği vahyin özü; Allah'ın varlığı ve birliği, ölümden sonra dirilme, peygamberliğin ispatı, salih amel işlemeye teşvik ve kötü amellerden sakındırma esaslarına dayanmaktadır.

2- Yüce Allah'ın kudreti ve azameti anlatılmıştır. Öyle ki, Allah'ın bu yüceliği karşısında neredeyse gökler parçalanacak duruma gelirler. Melekler de Yüce Allah'ı tesbih ederler ve ona hamdederek secdeye kapanırlar. Mü'minlerin bağışlanması için de Yüce Allah'ın af ve merhametini isterler.

3- Peygamberin hiç bir zaman insanların amellerine karşı sorumlu olmadığı anlatılarak, Hz. Peygamber efendimiz teselli edilmektedir. Çünkü peygamberin görevi tebliğdir. Amellerin gözetimi ve karşılığının verilmesi ise Yüce Allah'a aittir.

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا
لِّتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيْهِ فَرِيْقٌ
فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيْقٌ فِي السَّعِيْرِ ۝٧ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَجَعَلَهُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً
وَّلٰكِنْ يُّدْخِلُ مَنْ يَّشَآءُ فِيْ رَحْمَتِهٖ وَالظّٰلِمُوْنَ مَا لَهُمْ مِّنْ وَّلِيٍّ وَّلَا
نَصِيْرٍ ۝٨ اَمِ اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖٓ اَوْلِيَآءَ فَاللّٰهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِ
الْمَوْتٰى وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝٩

7- Biz sana böyle arabça bir Kur'an vahyettik ki şehirlerin anası Mekke'yi ve çevresinde bulunanları uyarasın; vukuunda asla kuşku bulunmayan toplanma gününe karşı uyarasın. O gün, bir bölük cennette, bir bölük ateştedir.

8- Allah dileseydi, onları bir tek ümmet yapardı. Fakat O, dilediğini rahmetine dahil eder. Zalimlere gelince: Onların ne velisi ne de yardımcısı yoktur.

9- Yoksa Allah'tan başka veliler mi edindiler? Veli yalnız Allah'tır. Ölüleri O diriltir. O, her şeye kâdirdir.

SÖZLÜK

وَ كَذٰلِكَ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ — Biz sana böyle vahyettik. Yani senden önceki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik.

قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا — Arapça Kur'an. Yani, Arap dili ile bu Kur'an'ı sana vahyettik.

لِّتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَ مَنْ حَوْلَهَا — Şehirlerin anasında ve etrafında bulunanları uyarman için. Mekkelileri ve diğer bütün insanları Kur'an'ın emirleriyle uyarıp bilinçlendirmen için Kur'an'ı sana indirdik.

وَ تُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ — Ve toplanma gününe karşı uyarman için. Yani, öldükten sonra dirilip, hesap verme gününe karşı insanları uyarman için Kur'an'ı indirdik.

لاَ رَيْبَ فِيهِ — Onda şüphe yoktur. Kıyamet günü bütün insanların hesap vermek için bir araya geleceklerinde asla şüphe yoktur.

فَرِيقٌ فِى الْجَنَّةِ — Bir grup cennette. O gün hesaplarını iman ve ameli salih işleyerek kolay veren mü'minler cennettedir.

وَ فَرِيقٌ فِى السَّعِيرِ — Ve bir grup sairdedir. O gün kafirler de cehennemdedir.

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً — Eğer Allah dileseydi bir tek ümmet yapardı. Yani, Allah insanları zorla bir şeye inanmaya zorlasaydı, herkes ona inanırdı. Fakat Allah âdil olduğu için kimseye zorlama yapmaz.

وَ لَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِى رَحْمَتِهِ — Fakat Allah dilediğini rahmetine sokar. İnanıp da güzel amel işleyen mü'minleri rahmetine koyar.

وَ الظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِىٍّ وَ لاَ نَصِيرٍ — Ve zalimler için hiç bir dost ve yardımcı yoktur. Çünkü bu zalimler inatlarından ve Allah'a isyanda ısrarlı olmalarından dolayı Allah'ın dostluğunu kaybetmişlerdir. Allah'ın yardımından mahrum olan için de, başka dost ve yardımcı yoktur.

أَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ — Yoksa Allah'tan başka veliler mi edindiler? O müşrikler bize ibadeti terkederek birtakım putlara taparak benden başka dostlar edinmişlerdir.

فَاللَّهُ هُوَ الْوَلِىُّ — O Allah mevladır. Dost ve yardımcı sadece Allah'tır. Kafirlerin ve müşriklerin putları onlara asla yardım edemez.

AÇIKLAMA

Allah-u Teâlâ Kur'an'ı Arapça indirdiğini haber vererek müşriklerin peygambere karşı tavırlarını anlatmaya devam etmektedir.

Önceki peygamberlere vahyettiği gibi, Hz. Muhammed'e de vahyettiğini şu ayetiyle haber vermektedir:

"Biz sana böyle Arapça bir Kur'an vahyettik."

Önceki peygamberlere nasıl kendi kavimlerinin dilleriyle kitaplar indirdikse, sana da Kur'an'ı arapça olarak vahyettik. Senin kavmin bu Kur'an'ı okur ve anlar. Böylece şehirlerin anası olan Mekke halkını ve Mekke'nin etrafı sayılan tüm dünya insanlarını uyarmış olursun.

İnsanları uyarman ve öldükten sonra dirilip de karşılaşacakları olaylara karşı hazırlıklı olmaları için sana Kur'an'ı vahyettik. O kıyamet günü bütün insanlar yaptıklarının karşılıklarını almak için bir araya toplanacaklardır. Ey Peygamber! Sen o toplanma gününe karşı insanları uyar. İman ve güzel amellerle o günün dehşetinden sakınmaları gerektiğini onlara söyle. Bizim emirlerimizi yapıp yasaklarımızı terketsinler.

O gün insan ve cinlerden bir grup cennette olacaktır. Bunlar Allah'a inanan ve salih amel işleyenlerdir.

Diğer bir grup, cin ve insan topluluğu da cehennemliktir. Bunlar da Allah'ı inkar edenler, küfürlerinde inat ve ısrar ederek, yeryüzünde devamlı isyan içinde olanlardır. Bu kafirler tevbe etmemişlerdir. Hiç bir zaman Allah'ın emrini yaşayıp da yasaklarından sakınmamışlardır. Sonuç olarak da yaptıklarının karşılığını cehenneme girmekle göreceklerdir.

"Eğer Allah dileseydi onları tek ümmet yapardı."

Evet, eğer Yüce Allah zorlasaydı ve herkesin tercihi olmaksızın insanlara baskı yapsaydı, hepsini de İslâm dinine bağlı yapardı.

Bu din Adem'in, Nuh'un, İbrahim'in, Musa'nın, İsa'nın ve Hz. Muhammed dahil bütün peygamberlerin dini olan İslâm'dır. Allah dinde zorlama yapsaydı, ilk insandan kıyamete kadar gelecek olan bütün insanlık ister istemez İslâm'a girerlerdi.

Tabii, dünyada tek din üzere olsalardı, ahirette de hepsi cennetlik olurdu. Fakat Yüce Allah hiç kimseyi zorlamaz. Kendi iradesiyle Allah'a yöneleni Allah da rahmetiyle İslâm'a sokar ve ahirette de cennetine koyar. İnkarında inatla ısrar edip de küfür üzere ölenleri de ebedi olarak cehenneme koyar.

Allah'ın varlığını ve birliğini inkar edenler için ahirette hiç bir dost ve yardımcı yoktur. Bu gerçeği Allah-u Teâlâ şöyle haber veriyor:

"Yoksa onun dışında bir takım dost ve yardımcılar mı edindiler?"

Müşrikler kendilerine yardım etsinler diye, Allah'tan başka bir takım putları kendilerine dost ve yardımcılar edindiler. Kıyamet günü Allah katında bu putların kendilerine şefaatçı olacağını iddia ediyorlardı. Oysa bu boş bir iddia ve müşriklerin cehaletinden başka bir şey değildir.

Allah'ın izni olmadan hiç kimse başkasına asla şefaatçı olamaz. Sadece Allah'ın razı olduğu kullar için şefaat edilecektir. Buna da bizzat Yüce Allah izin vererek olacaktır. Öyle ise müşrikler neden tek ve gerçek olan bir dostu

kendilerine dost olarak kabul etmeyip de, bir takım putları dost edinirler? O putlar ki hiç bir şeye güç yetiremezler. Göremez ve duyamazlar. Hiç bir fayda ve zarar veremezler.

Halbuki Yüce Allah her şeye kâdirdir. Ölüleri diriltir, dirileri öldürür. Ölümde, sonra tekrar diriltip hesaba çeker. Görür ve işitir. Her şeyden haberdardır. Allah'tan başka her şey fanidir ve yaratılmıştır. Dolayısıyla dost ve yardımcı edinmeye ve ibadete tek layık olan sadece Yüce Allah'tır.

SONUÇ

1- İlahi vahiyle Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliği ortaya konmuştur.

2- Şehirlerin anası diye isimlendirilmek suretiyle Mekke'nin kıymeti anlatılmıştır.

3- Hüküm ve hareketlerde sebep ve illet aramanın gerekli olduğu bildirilmiştir.

4- Kıyamet günü insanların cennetlik ve cehenemlik diye iki gruba ayrılacağı bildirilmiştir.

5- Yüce Allah dinde zorlama yapmamıştır. Dolayısıyla insanlığı zorlayarak İslâm'a sokmamıştır. Her kul kendi tercihiyle inanır veya inkar eder. Sonucuna da katlanır.

6- Allah'tan başka dost ve yardımcı edinenler kurtuluşa eremezler.

وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ
فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿١٠﴾
فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا
وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ

الْبَصِيرُ ﴿١١﴾ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَبْسُطُ الرِّزْقَ
لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢﴾

10- Ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermek, Allah'a aittir. İşte Rabb'im Allah budur. O'na dayandım, O'na yöneldim.

11- O, gökleri ve yeri yoktan var edendir. Size kendinizden çiftler, hayvanlardan da çiftler yaratmıştır. Bu düzen içinde sizi üretiyor. O'na benzer hiç bir şey yoktur. O işitendir, görendir.

12- Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Dilediğine rızkı açar ve kısar. O, her şeyi bilendir.

SÖZLÜK

وَ مَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ Hakkında ihtilafa düştüğünüz şey. Yani, din ve dünya işlerinden herhangi bir konuda anlaşmazlığa düştüğünüz mesele.

فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ Onun hükmü Allah'adır. İhtilaf ettiğiniz dini ve dünyevi işlerin hükmünü Allah'a götürün. Onun ve peygamberinin emirlerine göre çözün. Ahirette de yine hüküm Allah'a aittir. Kullar arasında adaletle hüküm verecektir.

ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَ إِلَيْهِ أُنِيبُ İşte Rabbim olan Allah budur. Ben O'na tevekkül eder ve sadece O'na yönelirim. Ey peygamberim, insanlara de ki: İşte benim güvendiğim ve kendisine yöneldiğim Rabbim olan Allah budur.

فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ O göklerin ve yerin yaratıcısıdır. Yerleri ve gökleri daha önce hiç bir örneği olmadan yaratan Allah'tır.

جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا Sizin için kendi nefislerinizden eşler yarattı. Sizleri kadın ve erkek olarak birbirinize eşler yaptı.

يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ Sizleri orada var edip yayıyor. Yani, sizleri bu güzel yaratılış üzere devamlı olarak yaratıp, neslinizi devam ettiriyor.

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ Onun benzeri yoktur. Yani, Yüce Allah'ın benzeri yoktur. Her şeyin yaratıcısı O'dur. Yaratıklar hiç bir durum ve özellikte

asla Allah'a benzemezler.

وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ — O işitendir, görendir. Yani, kullarının sözlerini duyar, yapmış oldukları amellerini de görür. Kısaca, kulların her türlü durumlarından Yüce Allah haberdardır.

AÇIKLAMA

Yüce Allah dünya ve ahiret işlerinden her türlü hükmün kendisine ait olduğunu haber vererek buyuruyor ki:

"Hakkında ihtilafa düştüğünüz herhangi bir şeyin hükmü Allah'a aittir."

İhtilaf edilen konu ister küçük olsun, ister büyük, ister dünya işleriyle ilgili olsun, isterse ahiretle ilgili olsun, her işin hükmü Yüce Allah'a aittir. Öyle ise ey insanlar, her işte adaletle hükmeden Allah'ın emirlerine göre işlerinizi yürütün. Anlaşmazlıkları Allah'ın adil hükümleriyle çözün.

Yüce Allah peygamberine emrederek insanlara şöyle söylemesini buyuruyor:

İşte benim Rabbim budur. O her türlü noksan sıfatlardan münezzehtir. Ben O'na güvenirim ve O'na yönelirim. O adildir. Her türlü kemal sıfatlara sahiptir. Allah her şeye adaletle hükmeder. Hiç kimse ona asla hükmünü geçiremez. O'nun ortağı ve benzeri yoktur. Her işimi güvenerek O'na havale ederim ve sadece O'na ibadet ederim.

Sonra Yüce Allah göklerin ve yerlerin yaratıcısı olduğunu bildirerek, fiili sıfatlarını anlatıyor.

Evet, yedi kat gökleri ve yerleri yaratan Allah'tır. Daha önce hiç bir örneği olmaksızın bütün mahlukatı yaratan O'dur.

Kendi nefislerimizden bizler için eşler yarattığını da bildirerek, nimetlerinden bizleri haberdar ediyor.

İnsanları kadın ve erkek olarak, birbirlerine eşler olarak yaratan Allah'tır.

İnsan nesli bu iki türden çoğalır ve devam eder. Bu mükemmel yaratılış içinde insanlar nesillerini devam ettirirler.

Bunların hepsi Yüce Allah'ın, kudret, ilim ve hikmetine işaret etmektedirler. En mükemmel yaratılış nizamı, Yüce Allah'ın her türlü noksanlıklardan beri olduğuna en açık bir delildir.

Allah'ın benzeri ve ortağının olmadığı da haber verilerek buyuruluyor ki:

"Onun benzeri yoktur. O işitendir, görendir."

Bu ayeti kerimede Yüce Allah bizzat kendisini tarif etmektedir. Allah'ın zatında, sıfatlarında ve fiillerinde benzeri ve ortağı yoktur. Buna Allah'ın vahdaniyeti denir. Yani Allah vardır ve birdir. O'nun benzeri, ortağı ve dengi yoktur. En güzel isimler O'nundur. En kamil sıfatlar O'na aittir. O her sesi işitendir ve her şeyi bilendir.

"Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur."

Göklerde ve yerdeki hazinelerin anahtarları Yüce Allah'a aittir. Dolayısıyla herşeyin kilidi de Allah'ındır. Dilediğinin rızkını bol bol verir. Dilediğine de daha az verir.

Bütün bunlar imtihan içindir. Çünkü Yüce Allah her şeyi bilir. Onun için rızık sadece Allah'tan istenir. Sığınılacak tek yaratıcı da Yüce Allah'tır.

SONUÇ

1- İhtilaf edilen bir konuda hüküm Allah'a havale edilmesinin farz olduğu açıklanmıştır. Hükümlerin Allah'a götürülmesi demek, Kur'an ve sünnetle çözümlemek demektir.

2- Her işte Allah'a güvenmenin ve O'na yönelmenin farz olduğu bildirilmiştir.

3- En güzel isimlerine ve en yüce sıfatlarına inanma ile birlikte Yüce Allah'ı yaratıklara benzetmekten beri kılmanın da farz olduğu ortaya konmuştur.

4- Allah'ın rızık verici olduğuna inanmak farzdır. Yerlerin ve göklerin hazinelerinin anahtarı O'nun elindedir. Allah yüce hikmeti gereği dilediğine bol bol rızık verir, dilediğine de daha az verir. Bütün bunlara böylece inanmanın farz olduğu bildirilmiştir.

شَرَعَ لَكُمْ
مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا
بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا

فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ
يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ ﴿١٣﴾ وَمَا تَفَرَّقُوا
إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا
الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ﴿١٤﴾

13- O size, dinden Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi şeriat hukuk düzeni yaptı. Şöyle ki: Dini doğru tutun, Allah'ın birliğine inanın ve O'nun gönderdiği hükümlere teslim olun. Hurafeler karıştırıp dini bozmayın ve onda ayrılığa düşmeyin. İşte Allah'ın gönderdiği bütün dinlerin temeli budur. Fakat kendilerini çağırdığın bu esas, Allah'a ortak koşanlara ağır geldi. Allah dilediğini kendisine seçer ve iyi niyetle yöneleni kendisine iletir.

14- Onlar, kendilerine ilim geldikten sonra sadece aralarındaki çekememezlik yüzünden ayrılığa düştüler. Eğer Rabbinden, belli bir süreye kadar yaşatma sözü geçmiş olmasaydı, aralarında hüküm verilir, işleri bitirilirdi. Onlardan sonra kitab'a varis kılınanlar, yani Allah'ın Rasûlü devrindeki Kitab ehli ondan, kuşku veren bir şüphe içindedirler.

SÖZLÜK

مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ — Nuh'a vasiyet ettiğimizi ve sana vahyettiğimizi. Yani: Ey peygamberim Muhammed! Dinden Nuh'a vahyettiğimiz şeyleri sana da vahyettik.

وَ مَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى — İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya vasiyet ettiğimizi. Yani: Bütün peygamberlere dini konuda aynı şeyleri vahyettik. Dolayısıyla

وَ عِيسَى — Adem (a.s.)'den son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)'e kadar bütün peygamberler İslâm dinini insanlığa tebliğ etmişlerdir.

اَنْ اَقِيمُوا الدِّينَ وَ لَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ — Dini dosdoğru ayakta tutun ve ondan ayrılığa düşmeyin.

كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ اِلَيْهِ — Senin kendilerini çağırdığın şey, müşriklere ağır geldi. Yani: Allah'ın birliğini ve Hz. Peygamberin peygamberliğini kabul etmek kafirlere ağır geldi.

اَللّٰهُ يَجْتَبِي اِلَيْهِ مَا يَشَاءُ — Allah dilediğini kendisine seçer. Yüce Allah insanlardan dilediğini seçerek onlara peygamberlik verir.

وَ يَهْدِي اِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ — Ve kendisine yöneleni de Yüce Allah kendisine erdirir.

بَغْيًا بَيْنَهُمْ — Aralarındaki haksızlık ve zulümden. Yani: İnsanların ilimden sonra ayrılığa düşmeleri, birbirlerini çekememezlikten ve menfaatlarından dolayı birbirlerine zulmetmelerinden kaynaklanmaktadır.

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ — Rabbinden geçmiş olan bir söz olmasaydı. Yani: Yüce Allah, her insana seçme ve kabul etme hürriyetini bahşetmiştir. Allah'ın adaleti gereği kimse din konusunda, zorlanmaz. Onun için dileyen inanır, dileyen inkar eder. İşte bu ilahi kanun olmasaydı, Allah dilese zorla her insanı imana getirirdi. Fakat adil olan Allah böyle yapmaz. Kullarını serbest bırakmıştır. Sonuçta herkes yaptığının karşılığını alacaktır.

لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ — Aralarında mutlaka hüküm verilirdi. Yani dinde hürriyet kanunu olmasaydı, Allah inkar edenlere anında cezalarını verirdi. Ya da zorla iman ettirirdi. Ama böyle bir zorlama asla yoktur.

وَ اِنَّ الَّذِينَ اُورِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ — Şüphesiz onların ardından kitaba mirasçı olanlar. Yani: Yahudi ve hristiyanlardan sonra kitaba mirasçı olanlar. Bunlar kıyamete kadar gelecek olan insanlardır. Hepsi de Kur'an'a mirasçıdırlar. Çünkü bütün insanlık Kur'an'a göre inanmak ve yaşamakla mükelleftir.

لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ — Ondan şüphe içindedirler. Yani: İnsanların bir kısmı Kur'an'a şüphe ile bakmakta ve ona inanmamaktadırlar.

AÇIKLAMA

Allah-u Teâlâ bu ayeti kerimelerde peygamberine ve inananlara hitab ederek buyuruyor ki:

"Allah, dini dosdoğru ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin" diye Nuh'a vasiyet etiğini ve şimdi sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya vasiyet ettiğimizi sizin için de din olarak emretti."

Ey Muhammed, elçilerimizden her birine din olarak vahyettiğimiz şeyi sana da vahyettik. Bu din Allah'ın varlığı ve birliğine dayanan İslâm dinidir. Allah'ın emir ve yasaklarına itaat etme esasına dayalıdır. Birlik ve beraberliği emredip, ayrılık çıkarmayı dinde yasak etmiştir. Çünkü dinde ayrılığa düşmek, tamamen veya bazı alanlarda zayıflamaya, güçsüzlüğe sebep olur. İşte Adem'den beri bütün peygamberlere vahyettiğimiz din bu esasları taşımaktadır.

Ancak:

"Senin, kendilerini çağırdığın şey, müşriklere ağır geldi."

Allah'tan başkasına ibadet etmeyip, sadece Yüce Allah'a ibadet etmeye çağırmış olman müşriklere çok ağır geldi. Onlar putlara ibadet etmekten vazgeçemiyorlar. Öyle ise sen sabret ve tebliğini devam ettir. Müşriklere aldırış etme.

Yüce Allah kendisine yöneleni doğru yola iletir. Batıl yolda inatla ısrar etmeyenlere Allah'a ibadet etme yolu açıktır. Hakkı tanıdıklarında ondan kibirlenerek yüz çevirmeyenlere, hidayet yolları her zaman sonuna kadar açıktır. Allah onları doğru yola iletir ve hak yolda sebat etmelerine yardımcı olur. Çünkü bu kullar, her işlerinde Allah'a yönelmişlerdir ve ona teslim olmuşlardır.

Ancak şu da bilinmelidir ki:

"İnsanlar, kendilerine ilim geldikten sonra, yalnızca aralarındaki haksızlık ve zulüm dolayısıyla ayrılığa düştüler."

İster yahudilerden, ister hristiyanlardan ve isterse diğer insanlardan olsun, dinde ayrılığa düşmeleri, aralarındaki menfaat ve zulümlerinden dolayıdır.

Yoksa kendilerine hak geldikten ve gerçeği tanıdıktan sonra dinde asla ayrılığa düşmezler. Çünkü din ayrılığı değil, birlik ve beraberliği emreder. Ancak onlar şahsi menfaatlerinden dolayı kendi aralarında ayrılığa düşerler.

Diğer bir esas ise, Yüce Allah'ın dinde zorlama yapmadığıdır. Eğer Allah zorlasaydı, hiç kimse ne inkarcı olabilirdi, ne de dinde ayrılığa düşebilirdi. Allah dinde zorlama koymadığından ve her kula seçme hürriyeti verdiğinden, insanlar farklı farklı inanmakta ve dinde ayrılığa düşmektedirler. İşte bu prensibi Yüce Allah şu ayetiyle haber vermektedir:

"Eğer Rabb'inden geçmiş olan bir söz olmasaydı, muhakkak aralarında hüküm verilmiş olurdu."

Eğer Yüce Allah, dinde zorlama yoktur, diye bir hüküm koymasaydı, hiç kimse inkar edemezdi, günah işleyemezdi. Allah onlara iman ve kendine itaat ettirirdi. Fakat âdil olan Allah, ta baştan her insana seçme ve inanma hürriyeti vermiştir. Onun için kafirleri de hemen cezalandırmıyor. Onlara tevbe etmeleri için bir süre veriyor.

Ayeti kerimenin son bölümünde Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Şüphesiz onların ardından kitaba mirasçı olanlar ise, ona karşı bir şüphe içindedirler."

Yahudi ve hristiyanlardan sonra kitaba, yani Kur'an-ı Kerim'e mirasçı olanlardan bazıları Kur'an ve Hz. Peygamber'in peygamberliği konusunda şüphe içindedirler.

Ayeti kerimede geçen "kitaba mirasçı olanlar" ifadesi, aslında yahudi ve hristiyanları da içine alır. Çünkü bunlar da Zebur'dan sonra Tevrat'a, İncil'e ve Kur'an'a mirasçı olmuşlardır. Yani, yahudi ve hristiyanlar da tıpkı diğer insanlar gibi Kur'an'a göre inanmak ve amel etmekle sorumludurlar.

SONUÇ

1- Allah'ın dini birdir. O da Yüce Allah'a inanmak, Allah'ın ve peygamberlerinin emirlerine uymaktır.

2- Dinde ayrılığa düşmenin haram olduğu açıklanmıştır. Çünkü bu ayrılık müslümanları tamamen veya kısmen zayıf ve güçsüz duruma düşürmektedir.

3- Dinde ayrılığa düşmenin kaynağında zulüm, çekememezlik ve şahsi menfaatların olduğu bildirilmiştir. Eğer bu şahsi menfaat ve çekememezlik olmasa, dinde ayrılığa asla düşülmeyeceği haber verilmiştir.

فَلِذٰلِكَ فَادْعُ ۚ
وَاسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ ۖ وَقُلْ ءَامَنتُ
بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِن كِتَٰبٍ ۖ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ ۖ ٱللَّهُ رَبُّنَا
وَرَبُّكُمْ ۖ لَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ ۖ لَا حُجَّةَ
بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ۖ ٱللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا ۖ وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٥﴾
وَٱلَّذِينَ يُحَآجُّونَ فِى ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا ٱسْتُجِيبَ لَهُۥ حُجَّتُهُمْ
دَاحِضَةٌ عِندَ رَبِّهِمْ ۖ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ
﴿١٦﴾

15- Bundan dolayı sen Hakk'a çağır ve emrolunduğun gibi doğru ol; onların keyiflerine uyma ve de ki: "Ben Allah'ın indirdiği her Kitab'a inandım ve aranızda adalet yapmakla emrolundum. Allah bizim de Rabb'imiz, sizin de Rabb'inizdir. Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz size aittir. Bizimle sizin aranızda bir tartışma nedeni yoktur. Allah aramızı bulur, yahut: Allah bizi bir araya toplar, dönüş O'nadır.

16- Kabul edildikten sonra, hâlâ Allah'ın dini hakkında tartışanların delilleri, Rab'leri yanında batıldır. Üzerlerine bir gazab ve onlara şiddetli bir azab vardır.

SÖZLÜK

فَلِذٰلِكَ فَادْعُ Onun için sen çağır. Davet et.

وَاسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ Emrolunduğun gibi dosdoğru ol.

وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ Onların arzularına tabi olma. Yani, müşriklerin heva ve he-

veslerine tâbi olma, Allah'ın emrine göre dosdoğru ol.

وَ قُلْ اٰمَنْتُ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنْ كِتَابٍ — Ve de ki, Allah'ın kitabtan indirdiğine inandım. Yani, kitabta ne varsa hepsine inandım. Bir kısmını kabul edip, de bir kısmını inkar edenlerden değilim.

وَ اُمِرْتُ لِاَعْدِلَ بَيْنَكُمْ — Ve sizin aranızda adaletli olmakla emrolundum.

اَللّٰهُ رَبُّنَا وَ رَبُّكُمْ — Allah bizim de Rabbimizdir, sizin de Rabbinizdir. Yani, sizi de, bizi de yaratan Allah'tır.

لَنَا اَعْمَالُنَا وَ لَكُمْ اَعْمَالُكُمْ — Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız sizedir. Herkes yaptıklarıyla hesaba çekilir ve amellerine göre karşılığını alır.

لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ — Bizimle sizin aranızda deliller yoktur. Yani, gereksiz ve asılsız deliller getirerek bizimle boşuna tartışmayın. Allah adil olduğundan kıyamet günü aramızda hükmünü verecektir.

اَللّٰهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا — Allah bizi bir araya toplayacaktır. Yarın kıyamet günü Allah hepimizi bir araya toplayıp hükmünü verecektir.

اَللّٰهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا — Allah bizi bir araya toplayacaktır. Yarın kıyamet günü Allah hepimizi bir araya toplayıp hükmünü verecektir.

وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي اللّٰهِ — Allah hakkında tartışanlar. Yani, Allah'ı ve peygamberini inkar hususunda mücadele edenler.

مِنْ بَعْدِ مَا اُسْتُجِيبَ لَهُ — Kendileri için gerekli olduktan sonra. Yani, delilleri görüp de Allah'a ve peygamberine inanmaları gerekli olduktan sonra inkar edenler.

حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ — Onların delilleri geçersizdir. Asılsızdır. Yani, Allah'ı ve peygamberini inkar hususundaki sözleri asılsız ve uydurmadır.

وَ عَلَيْهِمْ غَضَبٌ — Ve onların üzerlerine gazap vardır.

AÇIKLAMA

Yüce Allah inkarcıların tutumlarını anlattıktan sonra peygamberine buyuruyor ki:

"Öyle ise sen davet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol."

Ey peygamber, sen, hak olan İslâm dinine çağır. O dini Allah sana, Nuh'a ve diğer bütün peygamberlere vahyetmiştir. İslâm dini Allah'ın indirdiği dindir. İslâm'dan başka hiç bir din Allah katında makbul değildir. Onun için ey peygamber, sen, bütün insanları İslâm'a çağır.

İnsanlar ancak İslâm'a tabi olmakla ahlaklarını olgunlaştırabilir ve mutlu olabilirler. Hem dünyada, hem de ahirette saadete ulaşmak sadece İslâm dinine göre yaşamakla olur. Onun için sen de, emrolunduğun gibi İslâm'ı yaşa ve dosdoğru ol. Doğru yoldan asla ayrılma. Çünkü azaba uğrayacak olanlar hak dinden ayrılıp da kendi heva ve heveslerine uyanlardır.

Müşriklerin arzu ve isteklerine de katiyyen tabi olma. Onlara açıkça Allah'ın indirdiğine inandığını söyle ve ilan et.

Hem de kitabın tamamına inandığını bildir. İnkarcılar gibi, işlerine geldiklerine inanıp, işlerine gelmediklerine inanmamazlık etmediğini bildir.

Sonra onlara karşı adaletli davranmakla emrolunduğuu da söle. Dolayısıyla hüküm verme konusunda Kur'an'a gelmelerini insanlara haber ver.

İslâm'a tamamen inanıp teslim olmadıktan sonra aralarında hiç bir fark gözetmeden hepsinin küfür üzere olduklarını da ilan et. Küfür üzere ölen her insanın da cehennemde ebedi kalacağını bildir. Olur ki ibret alıp da Allah'a yönelirler. Çünkü Allah, hepinizin yaratanıdır. Onun için inkarcılara de ki:

"Allah bizim de, sizin de Rabbimizdir."

Çünkü Allah'tan başka Rab yoktur. Her şeyin yaratanı O'dur. İşte o Allah hepimizin yaratanıdır.

Ameller konusunda da herkesin yaptığına göre mükafaat veya ceza göreceğini o müşriklere bildir ve de ki:

"Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz de sizedir."

Bizden ve sizden herkes kıyamet günü yaptıklarının karşılığını alacak, de. Hiç kimse yapmadığı bir işten dolayı ceza görmez. Ya da hiç kimse başkasının günahlarından dolayı azap çekmez, diye inkarcılara bildir. Fakat dinin aslından olan, tek bir şeyi dahi inkar etseler, bu inkarlarından tevbe edip vazgeçmedikleri müddetçe yaptıkları iyiliklerin hiç bir kıymet ifade etmeyeceğini o kafirlere haber ver.

Öyle ise hak din kendilerine açıkça tebliğ edildikten ve onlar da gerçeği gördükten sonra, tek kurtuluşlarının Allah'a yönelmeleri olduğunu herkese ulaştır.

Allah'ı inkar etmek için boşuna geçersiz ve asılsız olarak Allah hakkında mücadele etmesinler. Çünkü onların bu delilleri uydurma ve iftiradır. Allah katında hiç bir geçerliliği yoktur. Rableri onlara gazab etmiştir ve onlar için dünya ve ahirette acıklı bir azap vardır.

Bu ayeti kerime Medineli yahudiler hakkında inmiştir. Çünkü bu yahudiler peygamber ve onun sahabeleriyle devamlı mücadele ediyorlardı. Allah'ın dininden insanları şüpheye düşürmek için bir takım asılsız iddialarda bulunuyorlardı.

Yüce Allah, o dönemdeki inkarcılara ve daha sonra da kıyamete kadar gelecek ne kadar inkarcı varsa hepsine cevap olarak bu ayeti kerimeyi indirmiştir. Bu ayeti kerimeyi bir kere daha okuyalım:

"Allah hakkında mücadele edenlerin delilleri Rableri katında geçersizdir. Onların üzerine bir gazap vardır ve şiddetli bir azap onlar içindir."

Böylece her inkarcı ve Allah hakkında asılsız iddialarda bulunan her inatçı için şiddetli azabın varlığı haber verilmiştir.

SONUÇ

1- İnsanları İslâm'a davet etmenin farz olduğu açıklanmıştır. Çünkü insanlığın kurtuluşu ancak İslâm dinine inanmak ve İslâm'a göre yaşamakla mümkün olabileceği bildirilmektedir.

2- Heva ve heves sahiplerinin arzularına tabi olmalarının haram olduğu bildirilmiştir.

3- İman ve amellerde, ahlak ve kanunlarda İslâm dini üzere dosdoğru olmanın farz olduğu haber verilmiştir.

4- Yahudi ve hristiyanlarla, bidat ehliyle, heva ve heveslerine tabi olanlarla boşuna münakaşalara girmeyi terketmenin gerekli olduğu haber verilmiştir. Çünkü bu gruplar inatla kendi asılsız yollarında ısrar etmektedirler. Ancak sözden anlayanlarıyla uygun bir şekilde konuşulur ve tebliğ edilir.

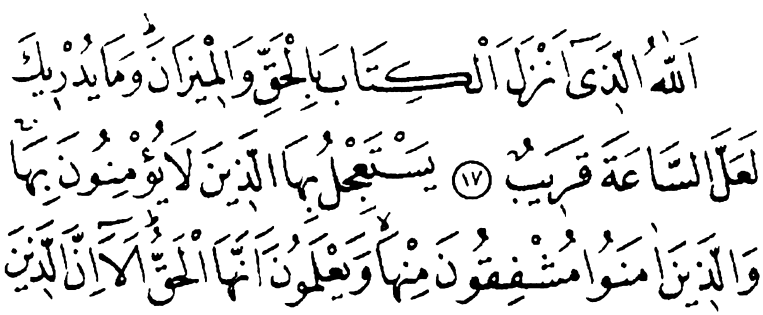

يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿١٨﴾ اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ
يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ ﴿١٩﴾ مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ
الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ
الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ ﴿٢٠﴾
أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ
بِهِ اللَّهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ
الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢١﴾

17- Allah'tır ki gerçeği içeren Kitab'ı ve adalet ölçüsünü indirdi. Ne bilirsin, belki o saat yakındır.

18- Ona inanmayanlar, onun çabuk gelmesini istiyorlar. İnananlar ise ondan korkarlar ve onun gerçek olduğunu bilirler. İyi bil ki, o saat hakkında tartışanlar, uzak bir sapıklık içine düşmüşlerdir.

19- Allah kullarına lütufkardır, dilediğini rızıklandırır. O kuvetlidir, galibtir.

20- Kim ahiret ekinini istiyorsa onun ekinini artırırız; kim dünya ekinini istiyorsa ona da dünyadan bir şey veririz. Fakat onun ahirette bir nasibi olmaz.

21- Yoksa onların, kendilerine, Allah'ın izin vermediği dini koyan ortakları mı var? Eğer bir süre fırsat verilmesi hakkında karar olmasaydı derhal aralarında hüküm verilir işleri bitirilirdi. Kuşkusuz, zalimler için acı bir azab vardır.

SÖZLÜK

اَللّٰهُ الَّذِى اَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ	Allah kitabı hak olarak indirdi. Yani Allah-u Teâlâ Kur'an-ı Kerim'i hak kitab olarak indirdi. O yüce kitabta ne varsa hepsi de doğrudur ve gerçektir. Onda asla yanlış bir şey yoktur.
وَ الْمِيزَانَ	Ölçüyü de. Allah ölçüyü de hak olarak indirdi ki herkes adil olsun, bütün işlerinde hak ölçülerine göre hareket etsinler.
وَ مَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ	Ne biliyorsun, belki kıyamet saati yakındır?
يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ	İnanmayanlar onda acele ediyor. Yani, kıyametin kopacağına inanmayan kafirler, bir an önce kıyametin kopmasını isterler.
وَ الَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا	İman edenler ise, ona karşı bir korku içindedirler. Kıyametten korkarlar.
وَ يَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ	Ve onun gerçek olduğunu bilirler. Mü'minler kıyametin mutlaka gerçekleşeceğini bilirler.
اِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِى السَّاعَةِ	Kıyamet vakti konusunda tartışanlar. Kıyametin kopmasında şüphe içinde olup da bu konuda ileri-geri konuşanlar.
اَللّٰهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ	Allah kullarına karşı lutuf sahibidir. Kullarına merhameti boldur. Bunun delili şudur ki: Kulların pek çoğu Allah'a isyan ettikleri halde Yüce Allah onlara bol bol rızık verir. Hemen ceza vermez. Tevbe etmeleri için ömür boyu bir mühlet verir.
مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ	Kim ahiret semeresini isterse... Yani, kim iyi ameller yaparak ahiret sevabını isterse...
نَزِدْ لَهُ فِى حَرْثِهِ	Biz onun için sevabında artırma yaparız.
نُؤْتِهِ مِنْهَا وَ مَا لَهُ فِى الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ	Ve kim de dünya semeresini isterse... Amellerine karşılık ahiret sevabını değil de sadece dünya menfaatini isterse...
اَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ	Ona da ondan veririz; ancak onun için ahirette bir nasib yoktur. Yani, sadece dünyayı isteyene de istediği verilir, ancak ahirette eline birşey geçmez.
مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللّٰهُ	Yoksa onların birtakım ortakları mı var ki, Allah'ın izin vermediği şeyleri kendilerine kanun koydular?
وَ لَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ	Eğer o fasıl kelimesi olmasaydı, elbette aralarında hüküm verilirdi. Yani, eğer Allah'ın hesapları kıyamete erteleme kanunu olmasaydı, kafirlere ve günahkarlara anında cezaları verilirdi.

AÇIKLAMA

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'i ve ölçüyü, adaletle hareket edilsin diye indirdiğini haber vererek buyuruyor ki:

"Allah kitabı ve ölçüyü hak olarak indirmiştir."

Kur'an'ın bizzat Allah tarafından indirildiği peygambere ve mü'minlere bildirilmek suretiyle, bu gerçek bütün insanlığa ilan edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'in indirilmesinin hikmeti ise, yeryüzünde adaleti sağlamak, her türlü zulmü önlemek, Allah'tan başkasına ibadeti kaldırıp sadece Yüce Allah'a ibadet edilmesini sağlamak, hüküm ve kanunda her işin çözümünü Allah'ın emirlerine göre halletmektir. Böylece insanlığı olgunluğa ulaştırmak, dünyada ve ahirette de mutluluğu sağlamaktır.

Kıyametle ilgili olarak da Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ne biliyorsun, belki kıyamet saati çok yakındır?"

Evet, kıyametin ne olduğunu ve ne zaman kopacağını kim biliyor? Eğer Yüce Allah vahiyle, kıyametin dünyanın sonu olduğunu haber vermeseydi ve kıyamet vaktinin de çok yakın olduğunu bildirmeseydi, bu konuları kim bilebilirdi? Elbette ki kimse bilemezdi. Allah-u Teâlâ kendi rahmetinden dolayı bunları açıklıyor ki, insanlar kendilerine çeki düzen versinler.

Fakat gel gör ki Allah'a inanmayan insanlar:

"İnanmayanlar, o kıyametin hemen kopmasını isterler."

Çelişkiye bakın! Hem inanmıyorlar, hem de kıyametin bir an önce kopmasını istiyorlar! Peygambere ve mü'minlere, alay eder bir tavırla, kıyamet ne zaman kopacaktır, diye sormaktadırlar. Oysa kıyamet koptuğunda en kötü duruma düşecek olan da o kafirlerden başkası değildir.

Mü'minlere gelince, onların da kıyamete nasıl baktıklarını Rabbi'miz şöyle haber veriyor:

"İman edenler ise, kıyametin kopmasından korkarlar."

Peki niçin kafirler inanmadıkları halde kıyametin hemen kopmasını istiyorlar da, mü'minler kıyametin kopmasından korkuyorlar? Oysa kafirler korkmalı ve mü'minler de korkmamalıdır. Fakat işin aslı tam tersinedir. Çünkü kafirler kıyameti, ölümden sonra dirilmeyi ve hesaba çekilmeyi inkar ettiklerinden, adeta korkmamış oluyorlar. Ancak yarın kıyamet kopup da başlarına gelecek olanı ahirette gördüklerinde, çok şiddetli bir korkuya kapılacaklardır. Hatta tekrar diriltilmeyip toprak olarak kalmayı dahi temenni edeceklerdir.

Fakat iş işten geçmiştir...

Mü'mine gelince, o Allah'a inanmıştır. Kıyametin kopacağını kesin olarak bilir. Çünkü Allah haber vermiştir. Ölümden sonra tekrar dirilmenin olacağına da kesin inanmaktadır. Dolayısıyla mü'minin korkusu, acaba günah ve noksanlıklarımla Allah'a nasıl hesap vereceğim, endişesidir. Yoksa bizzat kıyametin kopacağı korkusu değildir. İşte, imanlı bakış açısıyla, inkarcı bakış açısı arasındaki fark budur.

Bütün bu gerçeklerle birlikte şu da bilinmelidir ki:

"Kıyametin kopması konusunda tartışanlar, şüphe edenler, hakikatte uzak bir sapıklık içindedirler."

Yüce Allah kıyametin kopacağını inkar, edenlerin doğru yoldan tamamen uzaklıştıklarını haber vererek, kıyametin kopmasına inanmanın da imanın esaslarından olduğunu bildirmektedir. Kafirlerin ise, diğer konularda olduğu gibi kıyamet konusunda da gerçeği inkar ettiklerini bizlere açıklamaktadır.

Kafirlerin bu inatçı tavırlarına rağmen, Yüce Allah yine de onlara karşı merhametli olduğunu şu şekilde ilan ediyor:

"Allah kullarına karşı lutuf ve merhamet sahibidir. Dilediğini rızıklandırır. O kuvvetlidir ve yücedir."

İster mü'min isterse kafir olsun, Yüce Allah bütün kullarına karşı merhametli ve şefkatlidir. Kafir olanlar Allah'ı inkar ettikleri halde, mü'minler de zaman zaman günah işlemelerine rağmen, Yüce Allah hepsine de rızık veriyor. Onları hemen cezalandırmıyor. Ömürleri boyunca tevbe edip kendisine yönelme fırsatını veriyor. İşte bu Allah'ın rahmetinin ne kadar geniş ve sonsuz olduğunu gösterir.

Ancak kullarından dilediğine bol bol rızık verir, dilediğine de daha az verebilir. Bütün bunlar Allah'ın yüce hikmetlerinden kaynaklanır. Kulların terbiye edilmeleri ve olgunlaştırılmaları bu hikmetlerin başta gelenlerinden biridir.

Yüce Allah her şeye kâdirdir. O dilediğini yapar. Hiç kimse Allah'ı aciz bırakamaz. Ancak Yüce Allah'ın birine fazla mal verip de onu çok zengin etmesi, o kulundan razı olduğunu göstermez. Yine az mal verdiği kuluna karşı da kızgın olduğu anlaşılmaz. Sadece kulların terbiye ve olgunlaşmalarını gerektiren oranda, Yüce Allah'ın bilgi ve hikmeti sonucu, kimine fazla kimine de az verilmiştir.

Bu esas bilindikten sonra, şu gerçek te iyice kavranmalıdır ki:

"Kim ahiret sevabını isterse, biz onun sevabını artırırız. Kim de sadece dünya menfaatını isterse, ona da dünya menfaatından veririz, ancak onun ahirette bir nasibi yoktur."

İşte bu ayet, Yüce Allah'ın rahmet ve şefkatını gösteren bir başka delildir. Evet, kim çalışmasını ahiret yurdunu kazanacak şekilde yaparsa, Allah da ona bol bol mükafaat ve sevabını verir. Kim de ahireti bırakıp sadece dünyayı elde etmek için helal ve haram demeden, iman ve inkar nedir tanımadan çalışırsa, o da karşılığını alır. Fakat birinci durumdaki insanın aksine, bu ikinci kişiye ahirette herhangi bir sevap verilmez. Çünkü bu kişi ahireti inkar etmiş ve sadece dünya hayatını elde etmek istemiştir. Allah hiç kimseye asla zulmetmez. Sadece kim neyi ister ve onu elde etmek için çalışırsa, o kuluna istediğini verir.

Mü'minin sevaplarının bire iki, bire on, bire yediyüz ve daha artırılarak verileceği de haber verilmiştir. Kafire ise sadece yaptığının cezası verilecektir. Allah mükafaatı fazla fazla veriyor ama, cezayı sadece hakettiği kadar uyguluyor. İşte Allah'ın adaleti ve merhameti!..

Sonra Yüce Allah kanun koymanın sadece kendisine ait olduğunu bildiriyor. Öyle ki, birilerinin Allah'ın emri olmadığı halde, helal ve haram diye ölçüler ve kanunlar koymasının Allah'a şirk koşma olduğunu haber vererek şöyle buyuruyor:

"Yoksa onların birtakım ortakları mı var ki, Allah'ın izin vermediği şeyleri dinden kendilerine kanun ettiler?"

Allah-u Teâlâ bu ayeti kerimede müşriklere, Allah'a şirk koşmanın doğru olduğunu ne hakla söyleyebildiklerini, onların şirklerini reddeder bir uslupla ortaya koymaktadır. Yoksa onların şeytanlardan ve şeytanlaşmış insanlardan Allah'a ortak koştukları bir takım şahısların şirk koşmayı emrediyor, buyurarak işin aslına işaret etmektedir. Müşrikler için Allah'a evet, gerçek şu ki, o müşrikler Allah'a şirk koşmanın normal olduğunu, şeytanların vesveseleri ve şeytanlaşmış bir takım insanların da kendilerini saptırmış olduğundan kaynaklanmaktadır. Oysa Allah hiç bir zaman kendisine şirk koşulabileceğini bildirmemiştir. Aksine, ortağı ve benzeri olmadığını, bir olduğunu ve şirk koşmanın en büyük günah olduğunu pek çok ayetinde açıklamıştır. Şirkinden tevbe etmeden ölenin ebedi cehennemde kalacağını da bildirmiştir. Bütün bunlara rağmen müşrikler Allah'a ortak koşmayı nereden çıkartıyorlar? Elbette ki

Allah'ın beyanından değil, şeytanların ve şeytanlaşmış insanların onları saptırmalarından dolayı bu küfüre giriyorlar.

Bu ayeti kerimeden anlaşıldığına göre, Allah'ın kanunlarını reddederek kendi heva ve heveslerinden kanun koymak, Allah'a şirk koşmaktır. Şirkin pek çok çeşitleri vardır. Bir çeşidi de kanun koyma konusudur.

Yüce Allah, kendi kanunlarını reddederek kendi kafasından kanun koyan müşriklere dünyada iken büyük bir azab hazırlamıştır. Ahirette ise azabın en şiddetlisi yine onlar içindir.

Fakat Yüce Allah bu müşriklere azabı hemen vermiyor. Olur ki tevbe edip Allah'a yönelir, O'nun kanunlarına göre yaşarlar. Çünkü Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Eğer o fasıl kelimesi olmasaydı, elbet te aralarında hüküm verilirdi."

Evet, Yüce Allah asıl azabı kıyamette hesaba çektikten sonra verecektir. Kullara hemen ceza vermez. Bu onun kanunudur. Kulların tevbe etmelerine zaman tanır. Ancak inat ve inkarlarında ısrar ederlerse, hikmeti gereği dünyada da azabtan yukarıda. Ta ki hem kendileri, hem de başkaları bu olanlardan ibret alıp Allah'a yönelsinler. Azabın en acıklısı ve devamlı olanı ise ahirettedir.

Yüce Allah müşrikler için çok şiddetli azap hazırladığını haber vermektedir. Bu haberler müşrikleri şirklerinden vaz geçirmek ve vazgeçmediklerinde başlarına gelecek olanı bildirmek içindir.

Hz. Adem'den, Hz. Muhammed'e varıncaya kadar bütün peygamberler ümmetlerini Allah'a şirk koşmaktan sakındırmışlardır. Çünkü müşrik, şirkinden tevbe etmeden öldüğünde varacağı yer ebedi cehennemdir. Allah korusun.

Kullar, Allah'ın kanunlarını reddederek, şeytanların ve şeytanlaşmış insanların koyduğu kanunların peşine takılmamalıdırlar. Aksi halde kanun koyma hususunda Yüce Allah'a ortak koşmuş olurlar. Tevbe etmeden ölmeleri durumunda da gidecekleri yerin cehennem olduğu biline...

SONUÇ

1- Kur'an'ın ve ölçünün hikmeti açıklanmıştır. Bu hikmet, insanların adaletle hüküm vermelerini sağlamaktır.

2- Kıyametin kopmasının yakın olduğu bildirilmiştir.

3- Kıyametin kopmasında acele edenler, kıyameti, ahireti ve başta Allah'ı inkar edenlerdir.

4- Yüce Allah'ın kullarına karşı ne kadar merhametli ve şefkatlı olduğu açıklanmıştır. Rabbımıza şükürler olsun.

5- Niyetlerin düzeltilmesinin farz olduğu anlatılmıştır. Çünkü amellerin kabul edilmesi veya reddedilmesi, kişinin niyetine göredir.

6- Allah'ın kanunlarını reddederek, başka kanunlar koymanın şirk olduğu ortaya konmuştur.

تَرَى الظَّالِمِينَ
مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ ۗ وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ ۖ لَهُمْ
مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٢٢﴾
ذَٰلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ۗ
قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ ۗ وَمَنْ يَقْتَرِفْ
حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ
افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۖ فَإِنْ يَشَإِ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ ۗ وَيَمْحُ اللَّهُ
الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ ۚ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ ﴿٢٥﴾
وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾ وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٦﴾

22- Yaptıkları işler başlarına inerken, zalimlerin korkudan titrediklerini görürsün. Fakat inanıp iyi işler yapanlar cennet bahçelerindedirler. Rab'lerinin yanında onlara diledikleri her şey vardır. İşte büyük lütuf budur.

23- Allah'ın, inanan ve iyi işler yapan kullarını müjdelediği büyük lütuf. De ki: "Ben buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Ancak Allah'a yaklaşmayı arzu ediyorum." Kim bir iyilik yaparsa onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz Allah, bağışlayan, iyiliğe karşılık verendir.

24- Yoksa: "Allah'a yalan uydurdu" mu diyorlar? Öyle bir durumda Allah dilese senin kalbine mühür basar; bâtılı mahveder, hakkı sözleriyle yerleştirir. Şüphesiz O, göğüslerin özünü bilir.

25- O'dur ki kullarından tevbeyi kabul eder, kötülüklerden geçer ve yaptıklarınızı bilir.

26- İnanan ve iyi işler yapanların dileklerini kabul eder; lutuf ve kereminden onlara daha fazlasını da verir. Kafirlere gelince: Onlara da çetin bir azab vardır.

SÖZLÜK

تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا — Zalimleri kazandıklarından dolayı korkar halde görürsün. Dünyada yaptıkları amellerinden dolayı kıyamet günü zalimlerin korku içinde olduklarını görürsün.

وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ — Ve onlara gerçekleşecektir. Zalimlerin ve kafirlerin korktukları azap onların başına gelecektir.

وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ — İman edip de salih amel işleyenler. Allah'a, ahirete ve hesab vermeye inanıp da Allah'ın emirlerine göre hareket edenler.

فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ — Cennet bahçelerinde. İnanıp da hayırlı ameller işleyenlerin mükafatı, cennet bahçelerinde rahat rahat yaşamaktır.

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ — Rableri katında onların dilediği şeyler vardır.

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا — De ki: Ben sizden ona karşı bir ücret istemiyorum. Yani: Ey peygamber, insanlara de ki: Ben size Kur'an'ı tebliğ ettiğim için sizden herhangi bir menfaat beklemiyorum.

إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى — Fakat bana yakın olmanızı ve tebliğ konusunda bana yardımcı olmanızı istiyorum.

وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً — Ve kim salih amel yaparsa... Sözüyle ve hareketleriyle kim hayır kazanırsa.

نَزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا — Biz de onun için hayrını arttırırız. Yani, yapmış olduğu hayırlarının karşılığında kat kat sevap veririz.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا — Yoksa onlar, onun Allah'a boş yere iftira ettiğini mi söylüyorlar? Yoksa şu inkarcılar Muhammed'in Kur'an'ı Allah'tan başkasından mı aldığını söylüyorlar? Ya da, Muhammed'in Allah'a karşı yalan uydurduğunu mu söylüyorlar?

فَإِنْ يَشَإِ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ — Oysa Allah dilese senin kalbini mühürler. Yani, eğer Muhammed Allah'a karşı yalan uyduracak olsa, Allah onun kalbini mühürler de, Muhammed asla bir şey söyleyemez. Allah her şeye kâdirdir. Öyle ise müşrikler nasıl olup da Muhammed'in Allah'a karşı yalan uydurduğunu söyleyebiliyorlar?!

وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَ يُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ — Allah batıl olanı yok eder de hakkı gerçekleştirir. Allah yanlış olan her şeyi ortadan kaldırıp doğruyu ortaya koyar. Kilemeleriyle. Ayetleriyle. Allah indirdiği ayetleriyle gerçekleri ortaya koyar.

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَ يَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ — Ve o Allah kullarının tevbesini kabul eder. Ve günahları bağışlar. İşte gerçek ilahın özellikleri budur. Tevbe eden kulunun tevbesini kabul edip, günahlarını bağışlar. Hiç Allah ile putlar bir olur mu?

AÇIKLAMA

Yüce Allah kendisini ve ahireti inkar edenler hakkında peygamberine ve diğer insanlara hitab ederek buyuruyor ki:

"Zalimleri kazandıklarından dolayı korkar halde görürsün."

Yarın kıyamet günü, dünyadaki amelleri kafirlerin önüne serildiğinde, onları korku kaplamıştır. Dünyada iken Allah'ı, ahireti, hesabı ve cennet ile cehennemi inkar edenler kıyamet günü gerçeklerle karşılaşınca, dehşete kapılırlar. Fakat korksalar da, korkmasalar da inkar ettikleri cehenneme atılacaklardır. Bundan kurtulmaları imkansızdır.

Fakat:

"İman edip ameli salih işleyenler, cennet bahçelerindedirler. Dilediklerı şey kendileri için Rableri katında vardır. İşte bu Allah'ın büyük bir ihsanıdır."

Kafirlerin korku içinde oldukları bir zamanda, mü'minlerin cennet bahçelerinde, diledikleri gibi rahat rahat yaşamaları, Allah'ın mü'minlere bir lütfudur. Çünkü mü'minler Allah'ı Rab, İslâm'ı din ve Muhammed (s.a.v.)'i peygamber olarak kabul etmişlerdir. Allah'ın emir ve yasaklarına göre dünyada amel işleyip, Yüce Allah'ın cennetine girmeyi haketmişlerdir. O cennet bahçelerinde mü'minlerin arzu ettikleri her şey vardır. Gözlerin görmediği nice nimetleri Allah-u Teâlâ mü'min kulları için cennette hazırlamıştır. Bütün bu nimetler Allah'ın büyük bir ihsanıdır. Allah-u Teâlâ bu nimetleri mü'min kullarına bahşetmiştir.

"İşte Allah, iman edip de, salih amellerde bulunan kullarına böyle müjde vermektedir."

Yüce Allah Kur'an'daki pek çok ayetinde, mü'minlerin cennette karşılaşacakları nimetleri sayarak inananları müjdelemektedir. Hz. Peygamber de hadis-i şeriflerinde bu nimetlere işaret edip, mü'minleri hayırlı amellere teşvik etmektedir.

"De ki: Ben buna karşılık, bana sevgiyle yakın olmanızın dışında sizden ücret istemiyorum."

Bu ayet-i kerimede Yüce Allah, Peygamberine emredip insanlara Kur'an'ı tebliğine karşılık ücret istemediğini bildirmesini istiyor: Allah'a iman'a çağırma konusunda herhangi bir mal ve makam istemiyorum. Sadece sevgiyle bana yakın olun ve davetimi kabul edin. Bana tebliğ ettiğim dinimden dolayı eziyet vermeyin. Beni davamdan engellemeyin. Bütün istediğim budur.

Buna göre:

"Kim hayırlı amellerde bulunursa... Allah da ona sevabını bol bol verir."

Tevbe ile Allah'a yönelenin tevbesini kabul edip, günahlarını bağışlar. Kişinin yapmış olduğu amelleri Allah katında asla kaybolmaz.

"Yoksa onlar Allah'a karşı yalan uydurdu mu diyorlar?"

Evet, müşrikler, Hz. Muhammed'in Kur'an'ı kendisi uydurduğu halde, Allah'tan aldığını iddia ettiğini, yani, Kur'an'ın Allah kelamı olmayıp, Hz. Muhammed'in bir yalanı olduğunu söylüyorlardı.

Yüce Allah, da müşriklerin bu asılsız sözlerini ortadan kaldırmak için şöyle buyurmaktadır:

"Eğer Allah dilerse senin kalbini mühürler."

Ey Muhammed, durum müşriklerin iddia ettiği gibi olsaydı. Yani, sen bize karşı yalan uyduran biri olsaydın, biz senin kalbini mühürlerdik. O zaman sen tek kelime dahi söyleyemezdin. Çünkü Allah her şeye kâdirdir. Oysa senin kalbin mühürlü değildir. Her an müşriklere karşı âyetlerimizi okumaktasın. Müşrikler bundan bir ders alıp da asılsız iddialarından vazgeçmeyecekler mi?

"Allah batılı yok eder, hakkı da gerçekleştirir."

Evet, Yüce Allah, sapıkların iddialarını ortadan kaldırıp, İslâm gerçeğini ortaya koymuştur. Hz. Peygamber vefat ettiğinde dahi İslâm, başta Arap yarımadası olmak üzere, dünyanın pek çok yerine yayılmıştı. Bugün de dünyanın tamamı İslâm'dan haberdardır. Oysa kafirlerin asılsız iddialarından hiç bir eser ortada yoktur. Bütün bunlar Allah'ın yüce kudretinin ve her şeyi bildiğinin en açık delilleridir.

"Allah kalplerde olanı bilir."

İlminin sonsuzluğu ve kudretinin sınırsızlığından dolayı, Allah açıkça söylenenleri de, kalplerde gizlenenleri de bilir. Kimin iftiracı, kimin doğru sözlü olduğunu elbette en iyi bilen Allah'tır.

Müşriklerin bu inatçı tutumlarına rağmen Yüce Allah onları tevbeye davet ederek buyuruyor ki:

"O Allah, kullarının tevbesini kabul eder."

Eğer kullar şirk ve günahlarından pişmanlık duyarak tevbe ederlerse, Allah onları affeder. Tevbelerini kabul edip günahlarını bağışlar. Tevbe eden kullarına ceza vermez. Fakat inat ve inkarlarında ısrar ederlerse, Allah da

yaptıklarının karşılığını onlara gösterir. Amelleriyle neye layık olursa onu uygular. O her şeye kâdirdir.

"Allah, iman edip de salih amellerde bulunanlara karşılık verir."

Onları dua ve ibadetlerinin karşılığı olarak, en güzel bir şekilde mükafaatlandırır. Yaptıklarına karşı kat kat sevap verir. Bu Allah'ın kullarına karşı rahmet ve şefkatindendir. Kafirlere gelince, onlar için de sadece acıklı bir azap vardır.

SONUÇ

1- Hakk'a karşı ve peygambere karşı sevgiyle yakın olmanın gerektiği ortaya konmuştur. Bu yakınlık ise İslâm'ı kabul edip, onun tebliğ edilmesine yardımcı olmakla kendini gösterir.

2- Hz. Peygamberin, Allah'a iftira etmekten beri olduğu açıklanmıştır. Çünkü peygamber ne söylerse Allah'tan alıp söyler. Asla ekleme veya çıkarma yapmaz.

3- Hayırlı amellerin mükafaatının kat kat verileceği bildirilmiştir.

4- Tevbe etmenin farz olduğu bildirilmiş, samimiyetle tevbe eden herkesin tevbesini Allah'ın kabul edeceği haber verilmiştir.

5- Allah'a dua edenlerin, dualarının Allah tarafından kabul edileceği açıklanmıştır.

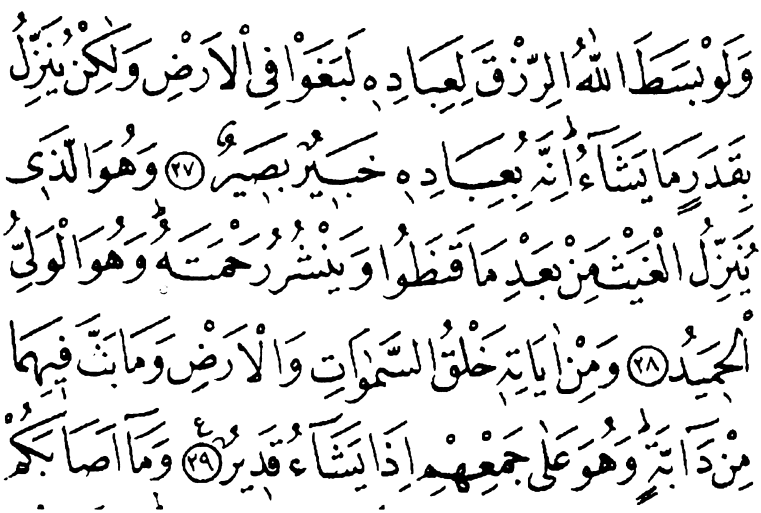

مِن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَن كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾ وَمَا أَنتُم
بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٣١﴾

27- Allah kullarına rızkı bollaştırsaydı, yeryüzünde azarlardı. Fakat O rızkı dilediği ölçüde indiriyor. Çükü O, kullarının her haline haber alandır, görendir.

28- O'dur ki, kulları umutlarını kestikten sonra yağmuru indirir, rahmetini yayar. O yardım edendir, övülmüştür.

29- Gökleri ve yeri ve bunların içine yaydığı canlıları yaratması da O'nun ayetlerinden, birliğinin ve kudretinin işaretlerindendir. O, dilediği zaman onları toplamağa da kaadirdir.

30- Başınıza gelen herhangi bir musibet kendi ellerinizin yaptığı işler yüzündendir. Allah, hatalarınızın birçoğunu da affeder.

31- Siz, yeryüzünde O'nun cezasına engel olamazsınız. Sizin Allah'tan başka ne bir dostunuz, ne de bir yardımcınız yoktur.

SÖZLÜK

وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ	Eğer Allah kulları için rızkı geniş yapsaydı...
لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ	Mutlaka yeryüzünde zulmederlerdi.
وَلَٰكِن يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ	Ancak O, dilediği miktar ile indirir. Rızıkları hikmeti gereği bazen bol, bazen az verir.
إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ	Muhakkak ki o, kullarından haberdardır ve görendir.
وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِن بَعْدِ مَا قَنَطُوا	O Allah, umutlarını kestikten sonra yağmuru indirir.
وَيَنشُرُ رَحْمَتَهُ	Ve rahmetini yayar.
وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ	O Veli'dir, Hamid'dir. Mü'minlerin yardımcısı, dostu ve koruyanıdır. Mü'minlere bol bol iyilik yağdırandır. Mü'minlerin diliyle, kalbiyle hamdettikleridir.

وَ مَا بَثَّ فِيهِمَا مِنْ دَابَّةٍ — Ve her ikisinde canlılar var etmesi. Yani, göklerde ve yerde canlılar yaratıp var etmesi, yayması, onun varlığının delillerindendir.

وَهُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ — Ve o dilediğinde onların hepsini bir araya toplamaya güç yetirendir. Allah dilerse bütün canlıları bir anda aynı yere getirip, toplar.

وَ مَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ — Ve size isabet eden herhangi bir musibet.

فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ — Ellerinizin kazandığından dolayıdır. Yani yapmış olduğunuz amellerinizden kaynaklanmaktadır.

وَ يَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ — Ve çoğunu affeder. Yani, Allah yaptığınız hataların çoğunu da affeder.

وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ — Siz yeryüzünde aciz bırakacak değilsiniz. Ey insanlar, sizler asla Allah'ı aciz bırakamazsınız. Nereye giderseniz gidin, Allah'tan kurtulamazsınız. O sizi her zaman ve her yerde görür, bilir. Ahirette de yaptıklarınızın karşılığını verir.

AÇIKLAMA

Kulların rızıkları konusunda bizleri bilgilendiren Yüce Allah, şöyle buyuruyor:

"Eğer Allah, kulları için rızkı genişletse, mutlaka yeryüzünde zulmederlerdi."

Bu ayeti kerime de, tıpkı diğer ayetler gibi, Yüce Allah'ın ilminin, kudretinin ve hikmetinin delillerini gözler önüne sermektedir. Yüce Allah kullarının özelliklerini en iyi bilendir. Eğer bol bol imkanlara kavuşsalar, birbirlerine zulmederek, yeryüzünü karanlığa boğarlar. Onun için Allah her kulun durumuna ve ihtiyacına göre rızkını ayarlamaktadır. Çünkü yeryüzü fesada uğrasa, orada hayat yaşanmaz hale gelir. Hangi kula, ne kadar rızık verileceği, Yüce Allah'ın hikmeti gereği tesbit edilmektedir. Tabii ki bunu ancak her kulun niyet ve amellerini bilen Allah yapabilir.

"O Allah ki, onlar umutlarını kestikten sonra yağmuru indirir ve rahmetini yayar."

Bu ayeti kerimenin ifadesinden anlaşıldığına göre, yağmurlar belli ölçülerde, gereken yerlere yağdırılmaktadır. Hangi bölge ne kadar yağmura ihtiyaç duyuyorsa ve ne şekilde yağması gerekiyorsa, ona göre Yüce Allah o

yerlere yağmuru yağdırmaktadır. Bu da Allah-u Teâlâ'nın kudret ve ilmini gösteren bir başka delildir.

Bazı bölgelere yağmur uzun bir zaman yağmaz. Öyle olur ki, o yerler kuraklaşır ve halk da artık yağmurun yağmasından ümit keser. İşte tam bu sırada Allah o kurak bölgelere yağmuru yağdırır. Halbuki yağmur yağmadan önce oradaki insanlar ve onların ilah diye taptıkları putları, yağmur yağdırmaktan aciz kalmışlardır.

Sonra Allah yağmuru yağdırıp, rahmetini yayarak, oradakilerin rızıklarını tam olarak veriyor. Çünkü gerçek İlah ve Rab Allah'tır. Ondan başka ilah yoktur. Her türlü rahmetiyle, kudret ve hikmetiyle sadece gerçek ilahın kendisinin olduğunu kullarına böylece göstermektedir.

Yüce Allah'ın kudretini gösteren diğer bir delil de:

"Gökleri ve yeri yaratması"dır.

Akıl almaz şekil ve güzellikte yerleri ve gökleri yaratan Allah, her türlü canlıyı da o ikisinde yaratmış ve yaymıştır. Yarattıkların hepsi kendi dilleriyle Allah'ın varlığını, birliğini ve kudretini dile getirmektedir. Bunca delilin açıkça, Allah'ın tek ve ortaksız ilah olduğunu haykırmasına rağmen, müşrikler Allah'ı bırakıp da bir takım putlara niçin taparlar? Halbuki o putların fayda ve zarar vermeye asla güçleri yetmez. Oysa yaratan, rızıklandıran ve öldükten sonra diriltip hesaba çekecek olan sadece Yüce Allah'tır.

"Size isabet eden her musibet, ellerinizin kazandığından dolayıdır. Allah çoğunu da affeder."

Bu ayeti kerimenin ifade ettiği deliller de yine Allah-u Teâlâ'nın ilmini, kudretini ve hikmetini anlatmaktadır. İnsanoğluna gelebilecek herhangi bir musibetin Allah'ın emrine zıt hareketlerden kaynaklandığını, Rabbimiz haber vermektedir. Kişinin kendi nefsine, çocuklarına, ailesine ve malına gelebilecek zararlar, ancak o kişinin yaptıklarından ileri gelmektedir. Allah'ın koyduğu hayat ve ibadet kanunlarına ters hareket eden bir insan, elbette bunu zararını görecektir. Öyle ise, kul yaptıklarını her zaman Allah'ın ölçülerine göre ayarlamalıdır.

Diğer taraftan kulun her yaptığı da tam olarak karşısına çıkmamaktadır. Yüce Allah, rahmetinden dolayı, yapılan hata ve noksanlıkların çoğunu da affettiğini bildirmektedir. Rabbimize şükürler olsun. Onun af ve merhameti olmasaydı biz günahkar kulların hali nasıl olurdu?

Allah affetmeyip de cezaları tam olarak verseydi, cezadan kurtulmak için, kullar Allah'ın azabından kaçış yollarını ne kadar arasalar, ellerinden hiç

bir şey gelmezdi. Çünkü Allah'ı kimse âciz bırakamaz.

"Sizler Allah'ı yeryüzünde aciz bırakıcı değilsiniz!"

Eğer Allah dilese, bir anda insanları yerin altına sokabilir. İstese gökten su indirmeyip, yerde ki su kaynaklarını kurutabilir. Öyle ise kulların Allah'ın emirlerini bırakıp da putlara ibadet etmelerinin manası nedir? Bu kullar nereye gidiyorlar? Allah'tan kaçıp kurtulmak mümkün değildir. Dolayısıyla yapılacak en akıllı iş, fayda ve zararı olmayan putları ve kanunları terkedip, Allah'a ve onun kanunlarına yönelmek, Allah'ın emir ve yasaklarına cânu gönülden teslim olup, dünya ve ahiret mutluluğuna kavuşmaktır. Yoksa, şunu iyice bilelim ki:

"Sizler için Allah'tan başka bir dost ve yardımcı yoktur."

Öyle ise ey insanlar, Allah'a koşun. Tevbe edip ona yönelin. Onun kanunları olan İslâm'a girin de, kurtuluşa erin ve mutlu olun.

SONUÇ

1- Rızıkların belirli ölçülerde tayin edilip verilmesinin hikmeti açıklanmıştır.

2- Umut kesildikten sonra yağmuru yağdırıyor olması, Yüce Allah'ın ilahlığının ve rahmetinin delillerini ortaya koymasıdır. Yine, yerleri ve gökleri yaratıp, buralarda birçok canlı varlığı yaratmasının, Allah'ın varlığının delillerinden olduğu bildirilmiştir.

3- Kesin olarak sabit olan ilmi bir kaide açıklanmıştır. Bu kaide de şudur: Allah'ın kanunlarına zıt hareket etmek insana zarar verir.

4- Kişinin nefsine, malına, evladına ve ailesine gelebilecek herhangi bir musibetin, o kişinin yaptıklarından dolayı olduğu açıklanmıştır. Evet, ister hayır, ister kötülük, insana isabet eden her şey onun yaptığından kaynaklanır. Ayrıca imtihan ve derecesinin yükselmesi için de olabilir

5- Hata ve kusurların çoğunun Yüce Allah'ın rahmet ve merhametinden dolayı affedildiği açıklanmıştır.

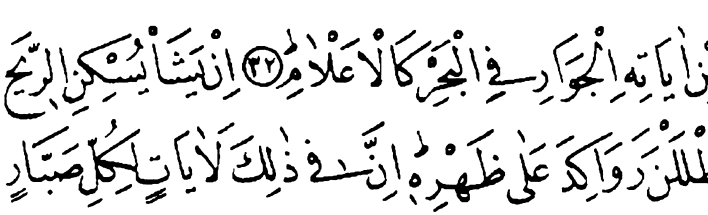

شَكُورٍ ﴿٣٣﴾ أَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾ وَيَعْلَمَ
الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِنَا مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٣٥﴾

32- Denizde dağlar gibi akıp giden gemiler de O'nun ayetlerindendir.

33- Dilerse rüzgarı durdurur, gemiler denizin sırtında durakalır. Kuşkusuz bunda sabreden, şükreden herkes için ibretler vardır.

34- Yahut, yaptıkları işler, yüzünden gemilerin içindekileri helak eder. Birçoğunu da affeder kurtarır.

35- Ki ayetlerimiz hakkında tartışanlar, kendileri için kaçacak bir yer olmadığını bilsinler.

SÖZLÜK

وَ مِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ — Denizde yüksek dağlar gibi giden gemiler de Allah'ın delillerindendir.

اِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ — Eğer dilerse rüzgarı durdurur.

فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ — Böylece o, denizin üstünde öylece kalır. Yani, gemi hareket edemeyip durur. Tabii bu gemi rüzgarla hareket eden gemidir.

اِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ — Şüphesiz bunda deliller vardır. Rüzgarın vasıtasıyla yelkenli gemilerin denizde yürümesinde Allah'ın kudretine nice deliler vardır.

لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ — Her şükreden ve sabreden için. Her şükreden ve sabreden kul için bu olanlarda Allah'ın kudretine, ilmine ve hikmetine deliller vardır.

أَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا — Ya da kazandıkları dolayısıyla onları yok eder. Yaptıkları isyan ve günahlardan dolayı onları helak eder.

وَ يَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ — Ve çoğunu affeder. Yüce Allah merhametinden dolayı kulların pek çok günahını affeder.

وَيَعْلَمُ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِنَا — Bizim ayetlerimizle mücadele edenler bilirler. Yani, Allah'ın ayetleri konusunda ileri geri konuşanlar, yarın kıyamet günü başlarına ne geleceğini bilirler.

مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ — Onlar için kaçacak yer yoktur. Kafirler için Allah'ın azabından kaçacak bir yer yoktur. Kıyamet günü kafirler de bu gerçeği öğrenirler.

AÇIKLAMA

Âyeti kerimeler Yüce Allah'ın varlığının, birliğinin ve kudretinin delillerini anlatmaya devam ediyor. Sadece Allah'a kulluk yapılmasının farz olduğunu bildiriyor.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Denizde yüksek dağlar gibi giden gemiler de Allah'ın delillerindendir."

Ey kullarım, benim varlığımı gösteren, birliğime ve kudretime işaret eden bir olay da gemilerin denizde yüzerek ilerlemeleridir. Bizim koyduğumuz kanunlar vasıtasıyla o deniz suyu gemiyi kaldırmaktadır. Yine bizim yarattığımız rüzgar sebebiyle yelkenli gemiler denizde gidebilmektedir. Bu gemilerle sizler pek çok menfaat elde edersiniz. Eşyalarınızı, bir ülkeden diğerine taşıyıp ticaret yaparsınız. Bütün bunlar benim kudretimle ve sizlere olan rahmetimle olmaktadır. Eğer biz dilesek, rüzgarı durdurup gemiyi de hareket ettirmeyiz. Ya da azgın dalgaları üzerinize gönderip, sizleri denizin ortasında boğabiliriz. Buna hiç kimse mani olamaz. Ancak başınıza gelecek herhangi bir olayın da kendi yaptıklarınızdan kaynaklandığını bilin. Biz istesek günahlarınızdan dolayı sizleri helak ederiz. Ama helak etmediğimiz gibi, rahmetimizden dolayı pek çok günahlarınızı da affediyoruz.

Bu böyleyken, niçin bana yönelip dinim olan İslâm'a girmiyorsunuz? Benim kanunlarıma değil de, neden bir takım uydurulmuş kanunlara teslim oluyorsunuz? Halbuki:

Her şükreden ve sabreden kul için bu anlatılanlarda nice deliler vardır. İyice düşünüp akledenler benden başkasına ibadet etmezler.

Evet, gemilerin denizlerdeki hareketi ve rüzgarların durumu açıkça Allah'ın birliğine ve kudretine işaret etmektedir. Şükreden ve Allah'a inanan bir kul, bunca nimetler karşısında Allah'a olan kulluğunu ve itaatını iyice kuvvetlendirir. Fakat şükretmeyen ve inanmayan da tıpkı hayvanlar gibi yer içer ve

yaşar. Düşünüp de ibret almaz.

Yüce Allah'ımıza sonsuz şükürler olsun ki, bizim her hatamıza ve her günahımıza karşılık bizleri cezalandırmıyor. İsterse cezalandırır, ama biz kullarına acıyıp, merhamet ettiğinden günahlarımızın çoğunu bağışlıyor. Eğer her günah işleyeni hemen cezalandırsa, belki yeryüzünde ceza görmemiş insan kalmaz.

Sadece peygamberler ceza görmezlerdi. Çünkü onlar günah işlemezler. Allah peygamberleri günahtan korumaktadır. Bu günah işlememe özelliği peygamberlerin özelliklerinden biridir.

Sonra Allah-u Teâlâ kendi ayetleri hakkında ileri geri konuşanların durumunu haber vererek buyuruyor ki:

"Âyetlerimiz hakkında mücadele edenler, kendileri için hiç bir kaçacak yer olmadığını bilirler."

Bu bilme, hem dünyada, hem de ahirette olacaktır. Örneğin, Allah'ın bunca delillerini inkar edenlerin denizin ortasında kala-kaldıklarını düşünün. Ya da gemiyle yolculuk etmekteyken, şiddetli bir fırtına ile azgın dalgaların arasında oldukları zamanı gözönüne getirin. Böyle bir durumda gelecek olan azaptan nereye kaçacaklar? Elbette hiç bir yere. İşte bu durumdaki bir kafir, dünyada iken dahi Allah'ın azabından bir yere kaçamayacağını anlar. Yine bilir ki, putları ve güvendiği sahte ilahları kendisine asla fayda veremez.

Ahirette de bizzat cehennem azabıyla karşılaşınca, her şeyi açıkça bilir. Dünyadayken gelen peygamberlerin ve inen kitapların hak olduğunu anlar. Anlar ama, küfrüyle öldüğünden dolayı Allah'ın azabından kaçamayacağını da bilir.

SONUÇ

1- Yüce Allah'ın varlığını, birliğini ve kudretini gösteren deliller açıklanmıştır.

2- Şükrün ve sabrın ne kadar kıymetli olduğu anlatılmış, şükreden ve sabredenlerin fazileti açıklanmıştır.

3- Musibetlerin, dil ve el ile yapılanlardan kaynaklandığı bildirilmiş, günahların çoğunu, Allah tarafından affedildiği de açıklanmıştır.

4- Azapla yüz yüze geldiğinde, kişinin Allah'ı tanıyıp ona yöneleceği ve sahte ilahları terkedeceği haber veriliyor.

فَمَآ أُوتِيتُم
مِّن شَيْءٍ فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾ وَٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ
وَٱلْفَوَٰحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا۟ هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟
لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۖ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ ۖ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ
يُنفِقُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَهُمُ ٱلْبَغْىُ هُمْ يَنتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾ وَجَزَٰٓؤُا۟
سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا ۖ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ ﴿٤١﴾

36- Size verilen şeyler, dünya hayatının geçimidir. İnanıp Rab'lerine dayananlar için Allah'ın yanında bulunan ödül ise daha hayırlı ve daha kalıcıdır.

37- Onlar büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınırlar; kızdıkları zaman da onlar, affederler.

38- Rab'lerinin çağrısına gelirler, namazı kılarlar. İşleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan hayır için harcarlar.

39- Bir zulüm ve saldırıya uğradıkları zaman kendilerini savunurlar.

40- Kötülüğün cezası, yine onun gibi bir kötülüktür. Kim affeder, barışırsa onun mükâfaatı Allah'a aittir. Doğrusu O, zalimleri sevmez.

41- Kim zulme uğradıktan sonra kendini savunursa, öylelerinin aleyhine bir yol yoktur onlar kınanmaz ve cezalandırılmazlar.

SÖZLÜK

فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ — Size verilen herhangi bir şey. Dünya menfaatlarından size verilen mal, mülk, evlat vesaire.

فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا — Dünya hayatının menfaatleridir.

وَ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَ أَبْقَى — Allah katında olan ise, daha hayırlı ve daha süreklidir.

لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ — İman edip Rablerine tevekkül edenler için. İnandıktan sonra Allah'a güvenin ve onun yolunda gidenler için.

وَ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا — Kötülüğün karşılığı, onun benzeri olan kötülüktür.

فَمَنْ عَفَا وَ أَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ — Ama kim affeder ve halini düzeltirse, artık onun mükafaatı Allah'a aittir.

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ — Muhakkak ki O –Allah– zalimleri sevmez.

وَ لَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ — Kim zulme uğradıktan sonra hakkını alırsa...

فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ — Artık onlar için aleyhlerinde bir yol yoktur. Yani, hakkını alana herhangi bir düşmanlık olamaz. Çünkü ilk defa olayı o başlatmadı, sadece hakkını aldı.

AÇIKLAMA

Ayeti kerimeler dünya hayatının nimetleriyle, ahiret hayatının nimetlerini karşılaştırarak, mü'minlerin ahirette elde edecekleri kazanca işaret etmektedir. Sonra dünya nimetlerinin geçici, ahiret nimetlerinin ise sürekli olduğunu bildirmektedir.

Dersimizin ilk ayeti kerimesinde Yüce Allah buyuruyor ki:

"Size verilen herhangi bir şey, dünya hayatının menfaatıdır."

Aynı zamanda, tam olgun bir müslümanın özelliklerine de işaret edilerek, gerçek bir mü'minin ahiret nimetlerini üstün tutması gerektiği anlatılmaktadır. Dünya hayatının süsü ve çekiciliği anlatılırken, bunların geçici olduğu da bildiriliyor. Oysa ahiret nimetleri dünyadakilerden daha güzel ve süreklidir. Dolayısıyla, elbetteki bir mü'min ahireti dünyadan üstün tutacaktır.

Ahiret hayatı ve oradaki nimetler süreklidir ve dünyadakilerden daha güzeldir, ama kimler için hazırlanmıştır? En güzel köşkler, yiyecekler, içecekler, giysiler vesaire, kimleri beklemektedir?

Bunun cevabını bizzat Allah-u Teâlâ veriyor:

"İman edip de Rablerine güvenenler için."

O cennet nimetleri, Allah'a, peygambere, Allah'ın kitabına, öldükten sonra dirilmeye ve ahirette hesaba çekileceğine inanıp da, İslâm'a göre yaşayanlar için hazırlanmıştır. Bu mü'minler ki:

Haramlardan sakınırlar. Büyük küçük her türlü günahı terkederler. Zulüm etmezler. İçki içmezler. Allah'ın haram kıldığı yiyecekleri yemezler. Zina ve fuhuştan yüz çevirirler. Kızdıklarında öfkelerine hakim olurlar. Şahsi meselelerden dolayı haksızlığa uğrayınca, gerektiğinde müslüman kardeşini affeder. Müslüman kardeşinin arkasından dua eder. Ufak-tefek hata ve kusurlarını görmemezlikten gelir. Allah'ın her emrine uyar. Yasakladığı her şeyi terkeder. Namazlarını kılar. Zekatını verir. Haccını gücü yettiğinde yapar. Helalından kazanıp hayırlı çalışmalara yardımcı olur. Allah yolunda cihad eder. Allah'ın dininin yeryüzüne hakim olması için, malıyla, canıyla, ilmiyle, zamanıyla ve her türlü imkanlarıyla mücadele eder. Bütün mü'minleri kardeş bilir. Kötü işlerinde de kardeşlerini ikaz edip, onları kötülükten alıkoymaya çalışır.

İşte yukarıda gneel olarak saydığımız özelliklere sahip olan bir insan tam olgun bir müslümandır. Kafirlerin çalışmaları böyle müslümanlara asla zarar veremez. Çünkü bu müslümanlar, Allah yoluna tam manasıyla girmiş olmalarıyla, hem kendi nefislerine karşı, hem de kafir ve münafıklara karşı galip duruma gelmişlerdir. Allah'ın yardımı bu mü'minlerledir.

Dünyada böyle güzel yaşayan bu olgun mü'minler için ahirette de nice nimetler hazırlanmıştır. Böylece mü'minlerin güzel amellerinin karşılığı hem dünyada, hem de ahirette karşılarına çıkacaktır.

Tabii, kötülük işleyenler de kötülüklerle karşılaşırlar. Bu bir kaidedir ki, Yüce Allah bu kaideyi şöyle haber veriyor:

"Kötülüğün karşılığı, onun benzeri olan kötülüktür."

İşte bu genel ilahi kanuna göre, kötülük işleyen biri için Yüce Allah azap diler. Bu azap hem dünyada, hem de ahirette olur.

Öyle ise, kötülükleri terkedip halimizi düzeltmeliyiz. Çünkü kim tevbe eder, kötülükleri terkedip iyi ameller yaparsa, Allah da onu affeder ve bol bol

sevap verir. O kişi, cennet nimetleri kendisine hazırlananlardan olur.

Ancak kim de, zulmünde ve isyanında ısrar ederse, yaptığı kötülüklerin cezasını çeker. Allah'ın sevgi ve rızasından uzak olur. Çünkü:

"Muhakkak ki O –Allah– zalimleri sevmez."

Zalimi sevmeyince, elbette ona sevap değil, ceza verir. Haksızlığa uğramış kişiye de hakkını zalimden alır ve o mazlumu korur.

Fakat zulme uğramış kişi de hakkını almaya çalışmalıdır. Eğer şahsi bir konuda uğradığı haksızlıkdan dolayı, haksızlık yapanı affederse, Allah da ona sevap verir. Yüce Allah, dünya hayatının sağlıklı devam etmesi için, insanlar arasındaki şahsi meselelerin, birbirini affederek dostluğa dönüşmesini tavsiye etmektedir.

Çünkü insanlar birbirini affettiklerinde, önceki düşmanlığın yerini dostluk alır. Böylece hayat, daha huzurlu yaşanabilir bir hale gelmiş olur.

Ancak hakkından vazgeçmeyip de onu alan kişiye de asla zarar verilmemelidir. Çünkü zulmetmemiş, sadece hakkını almıştır.

SONUÇ

1- Dünya hayatının süsü ve menfaatları, Allah'ın mü'minler için hazırladığı ahiret nimetleriyle karşılaştırıldığında, sözü dahi edilemeyecek kadar kıymetsiz kalır.

2- Olgun bir İslâmi şahsiyetin özellikleri açıklanmıştır. Buna göre, olgun bir müslümanda Şura suresi'nin 36, 37, 38 ve 39. ayetlerinde geçen on özellik bulunmalıdır. Ayetleri okuyarak bu özellikleri iyice öğreniniz.

3- Zulme uğrayan birinin hakkını alması, kendisinin en doğal hakkıdır.

4- Zulme uğrayan hakkını aldığında kendisine asla zarar verilemez.

5- Müslümanın, müslüman kardeşinin kusurlarını affetmesi ve aralarındaki dargınlığın giderilmesine çalışması gerekir.

إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَظْلِمُونَ ٱلنَّاسَ وَيَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ
بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ

لَمَنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿٤٣﴾ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِهِ ۗ وَتَرَى
الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٤٤﴾
وَتَرَاهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَاشِعِينَ مِنَ الذُّلِّ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ
خَفِيٍّ ۗ وَقَالَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ
وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُقِيمٍ ﴿٤٥﴾
وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ أَوْلِيَاءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ ۗ وَمَنْ يُضْلِلِ
اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾

42- Ancak şunlar aleyhine yol vardır ki, insanlara zulmederler ve yeryüzünde haksız yere saldırırlar. İşte böylelerine acı bir azab vardır.

43- Fakat kim sabreder, affederse, şüphesiz, bu çok önemli işlerdendir!

44- Allah kimi sapıklıkta bırakırsa, artık onun, Allah'tan sonra bir yardımcısı yoktur. Zalimlerin, azabı gördükleri zaman: "Ge-ri dönecek bir yol var mı?" dediklerini görürsün.

45- Yine onları görürsün: Aşağılıktan başlarını öne eğmiş vaziyette ateşe sunulurken, göz ucuyla gizli gizli bakarlar. İnananlar da: "İşte asıl ziyana uğrayanlar, kıyamet günü hem kendilerini, hem ailelerini ziyan edenlerdir. Bakın, gerçekten zalimler sürekli bir azab içindedirler" demişlerdir.

46- Onların, Allah'tan başka kendilerine yardım edecek dostları yoktur. Allah kimi sapıklıkta bırakırsa, artık onun için bir kurtuluş yolu yoktur.

SÖZLÜK

اِنَّمَا السَّبِيلُ	Ancak yol. Ancak ceza verilme durumu insanlara zulmedenleredir.
عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ	İnsanlara zulmedenlere. Yani, zalime ceza verilir ve verilmedir.
وَ يَبْغُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ	Ve yeryüzünde haksızlık yapmayı isteyenler. Yani, böyle insanlara da cezaları verilir.
وَ لَمَنْ صَبَرَ وَ غَفَرَ	Kim sabreder ve affederse. Yani, şahsi konularda kendisine yapılan haksızlıktan dolayı müslüman kardeşini affeden.
اِنَّ ذَلِكَ	Şüphesiz bu. Yani, sabır ve kusurları affetmek.
لَمِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ	Muhakkak ki bunlar işlerin büyüklerindendir. Yani, sabretmek ve müslüman kardeşinin hata ve kusurlarını bağışlamak büyük bir olgunluktur.
وَ مَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ	Allah kimi saptırırsa. Yani, kim Allah'ın verdiği güç ve kudreti, Allah'ı inkar etmeye harcarsa.
فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِهِ	Artık onun için hiç bir dost ve yardımcı yoktur.
هَلْ اِلَى مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ	Acaba geri dönmeye bir yol var mı? Yani, kafirler kıyamet günü azabı gördüklerinde: "Tekrar dünyaya geri dönme imkanı var mı?" derler.
وَ تَرَاهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا	Onları oraya arzedilmiş görürsün. Yani, kafirleri cehenneme sokulurken görürsün.
يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ	Gizlice göz ucuyla bakarlar. Öldürülecek biri silaha veya kılıca nasıl bakarsa, kafirler de cehenneme öyle bakarlar.
يَوْمَ الْقِيَامَةِ	Kıyamet günü.
اَلَا اِنَّ الظَّالِمِينَ	Dikkat edin, şüphesiz zalimler. Yani, Allah'a şirk koşarak kendilerine zulmedenler.
فِي عَذَابٍ مُقِيمٍ	Devamlı azap içindedirler.
وَ مَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ	Allah kimi saptırdıysa, onun için hiç bir yol yoktur. Yani, kendi inat ve inkarıyla Allah yolundan sapanlar için kurtuluş yolu yoktur.

AÇIKLAMA

Âyeti kerimeler zulüm konusunu çeşitli yönleriyle açıklamaya devam ediyor.

Bundan önceki derste geçen ayeti kerimede Yüce Allah şöyle buyurmuştu:

"Kim zulme uğradıktan sonra hakkını almışsa, onlar aleyhine hiç bir zarar vermeye yol yoktur."

Yüce Allah, hakkını alan birinin asla zarara uğratılamayacağını bildirdikten sonra, bu dersimizdeki birinci ayette, insanlara zulmedenlerin cezalandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Yüce Allah bu konuda şöyle buyuruyor:

"Yol, ancak insanlara zulmeden ve yeryüzünde haksızlıkta bulunanların aleyhinedir. İşte bunlara acıklı bir azap vardır."

İnsanların mallarına, canlarına ve namuslarına zarar veren, şirk ve isyanla yeryüzünde fitne ve fesadın yayılmasına çalışanların cezalandırılmaları gerekir. Çünkü zulmetmek hiç kimsenin, hakkı olamaz. Böyle zalimler için Yüce Allah buyuruyor ki:

"İşte bunlar için acıklı bir azap vardır."

Zulmedenler ve yeryüzünde haksızlık yapanlara çok şiddetli bir azap vardır. Bu azap dünyada uygulanacak olan cezadır. Ahiretteki azap da başkadır. Eğer tevbe edip zulümlerinden vaz geçmezlerse, kıyamet günü yaptıkları zulümlerinin cezalarını göreceklerdir. Ancak:

"Kim sabreder ve bağışlarsa, şüphesiz bu işlerin büyüklerindendir."

Yüce Allah ayeti kerimede önem atfederek şu haberi veriyor. Herhangi bir müslüman, müslüman kardeşinin hata ve kusurlarına karşı sabreder, onu affederse, çok büyük bir olgunluk göstermiş olur. Çünkü sabır ve bağışlamak, müslümanın yüksek ahlaki özelliklerindendir.

Arkasından Rabbimiz genel bir kanunundan haber vererek buyuruyor ki:

"Allah, kmi saptırırsa, artık bundan sonra onun hiç bir dostu ve yardımcısı yoktur."

İnsanların sapmaları konusunda Yüce Allah'ın kanunu şudur:

Allah kimseyi zorla saptırmaz. Kullara irade, akıl ve seçme hürriyeti vermiştir. Kim inkarı tercih eder, iradesini küfür yolunda kullanırsa, kendi ter-

cihiyle sapmış olur. Böyle birisi için hiç bir dost ve yardımcı bulunmaz. Allah'ı inkar etmek suretiyle ebedi azaba talib olmakla kendi nefsine zulmetmiştir.

Böyleleri için Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Azabı gördüklerinde, zalimlerin: 'Geri dönmeye bir yol var mı?' dediklerini görürsün."

Müşrikler dünyada iken inkar ettikleri cehennem azabıyla kıyamet günü mutlaka karşılaşacaklardır. İşte bu esnada tekrar dünyaya geri dönüş imkanlarını araştırmaya başlarlar. Bu dönüşü iman edip de, cehennemden kurtulmak için candan arzu ederler. Ama böyle bir imkanları olmaz. Çünkü öldükten sonra tekrar dünyaya değil, hesap vermek için ahirette bir araya gelinecektir.

Müşriklerin dünyaya geri dönmelerine izin verilmeyip, cehenneme atıldıklarındaki perişanlığını Yüce Allah şöyle bildiriyor:

"Onların zilletten başları önlerine düşmüş bir halde cehenneme sürüldüklerini görürsün. Gözlerinin ucuyla sezdirmeden bakarlar."

Korku içinde cehenneme bakmaya başlarlar. Ölüm cezası olan bir insan silaha nasıl bakarsa, müşrikler de cehenneme öyle göz ucuyla baka baka oraya atılırlar.

Bu esnada mü'minlerin kafirler hakkında neler söylediğini Allah-u Teâlâ şöyle haber veriyor:

"İman edenler de: Gerçekten kaybedenler kıyamet günü hem kendi nefislerini, hem de kendilerine tabi olanları azaba uğratmışlardır, dediler."

Çünkü müşrikler de, onlara uyanlar da ebedi olarak cehenneme atılmışlardır. Cennete girmeleri onlara haram kılınmıştır. Zalimler şirk ve isyanlarından dolayı hakettikleri cehennem azabını görmüşler ve oraya atılmışlardır. Ebedi olarak da cehennemde kalıcıdırlar. Gerçek kaybetmek işte budur.

Artık müşrikler için hiçbir yardımcı ve dost bulunmaz. Hiç kimse onları cehennem azabından kurtaramaz. Dünyadayken tapmış oldukları putlar müşriklere hiç bir fayda verememiştir.

Allah böyle bir acı sondan muhafaza etsin.

SONUÇ

1- Zulme uğrayan biri hakkını aldığında, kendisine asla zarar verilemez.

2- İnsanlara zulmedenlere, yeryüzünde fitne ve fesat çıkaranlara gerekli

ceza verilmelidir.

3- Sabretmenin ve müslüman kardeşinin kusurlarını affetmenin üstün ahlaki özelliklerden olduğu açıklanmıştır.

4- Şirk ve küfür içinde tevbe etmeden ölüp, ebedi olarak cehenneme atılmaktan daha büyük bir kayıp ve zarar yoktur.

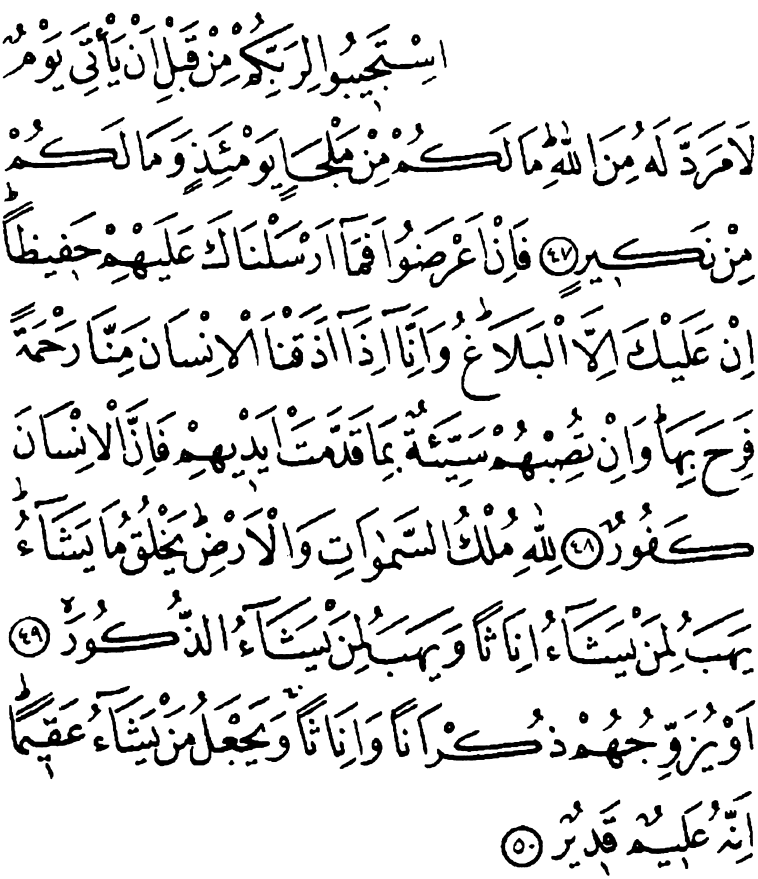

47- Allah'tan geri çevrilmesi mümkün olmayan bir gün gelmezden önce, Rabb'inizin çağrısına uyun. Çünkü o gün ne sığınacak bir yeriniz var; ne de yaptıklarınızı inkara çare.

48- Eğer yüz çevirirlerse üzülme, biz seni onların üzerine bekçi göndermedik. Sana düşen yalnız duyurmaktır. Biz insana, bizden bir rahmet taddırdığımız zaman ona sevinir. Ama ellerinin

yapıp öne sürdüğü işlerden dolayı başlarına bir kötülük gelirse, insan, hemen nankör olur.

49- Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. O, dilediğini yaratır. Dilediğine dişiler bahşeder; dilediğine de erkekler bahşeder.

50- Yahut onları çift yapar: Hem dişi, hem erkek verir. Dilediğini de kısır yapar. O, her şeyi bilendir, her şeye gücü yetendir.

SÖZLÜK

اسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ	Rabbinize icabet edin. Allah'ın emirlerine tâbi olsun.
مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ	Gün gelmeden önce. Kıyamet ve hesap günü gelmeden önce.
لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ	Allah'tan geri çevrilmesi olmayan. Mutlaka gelecek olan kıyamet günü.
مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ	O gün sizin için sığınacak yer yoktur.
وَ مَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ	Ve ne de sizin için inkar etmek. Yani, o gün geldiğinde siz onu inkar edemeyeceksiniz.
فَإِنْ أَعْرَضُوا	Eğer yüz çevirirlerse. Allah'ın emirlerine tâbi olmaktan kaçınırlarsa.
إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ	Sana düşen sadece tebliğ etmektir.
وَ إِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً	Gerçek şu ki, biz insana tarafımızdan bir rahmet tattırdığımızda.
وَ إِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ	Eğer onlara kötülük isabet ederse.
بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ	Kendi ellerinin takdim ettiklerinden dolayı. Yani, kendi yaptıklarından dolayı.
فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ	Şüphesiz insan nankördür. Yani, Allah'ın nimetlerine karşı, onun emirlerinden yüz çeviren insan çok nankördür.
لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ	Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır.
يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا	Dilediğine kızlar verir. Yani, kız çocuğu nasib eder.
وَ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ	Ve dilediğine de erkekler verir. Dilediğine de erkek çocuğu verir.

اَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَ اِنَاثًا — Veya erkekler ve kızlar olarak çift verir. Yani, kız ve erkek çocuk verir.

وَ يَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا — Ve dilediğini de kısır bırakır. Yani dilerse bazısına da hiç çocuk vermez.

AÇIKLAMA

Yüce Allah kafirlerin kıyamet günündeki acıklı Allerini anlattıktan sonra, kullarından kendi emirlerine tâbi olmalarını istemektedir. Bunu sadece kendilerini cehennemden kurtarmaları için kullarına öğütlemektedir.

Yani, Rabbinizin emirlerine uyun ve İslâm dinine göre inanıp amel ederek mutlu olun, diye Allah, bizlere nasihat etmektedir.

Dünyadaki hayatınız sona ermeden ve fırsatları kaçırmadan önce, kendinizi kıyametteki hesap gününe hazırlayın. Çünkü kıyamet günü mutlaka gelecektir. Allah'ın kararlaştırdığı, dönüşü olmayan bir gündür.

Kıyamet gününün gelmesini istemeyenler, kim olursa olsun, asla o günün gelmesine engel olamazlar. Allah bir şeyin olmasına karar verdi mi, onu kimse engelleyemez.

Öyle ise ey kullarım, hemen tevbe edip bana yönelin. Ölüm gelip çatmadan önce tevbe edin. Çünkü ölümden sonra artık sizler için sığınacak yer ve makam bulunmaz. Dünyada iken ve ölmeden önce şirk ve küfrünüzden tevbe ederseniz, ben de sizleri bağışlarım.

Şunu da bilin ki, sizlerin küçük büyük her yaptığınızı bir kitapta toplamışımdır. Dolayısıyla hesap gününden önce Rabbinize dönün. O gün mutlaka gelecektir. Eğer şirk ve küfrünüzden tevbe etmeden gelirseniz, artık sizler için hiç bir dost ve yardımcı bulunmaz.

Eğer benim davetimden yüz çevirirseniz, iman edip de salih amel işlemekten kaçınırsanız, şunu bilin ki, peygambere düşen tebliğ etmektir. Sizler peygambere karşı gelmekle ona bir şey yapamazsınız. Sadece kendi acı sonunuzu hazırlamış olursunuz.

Gerçek şu ki insanoğlu odukça nankördür. Biz kendisine rahmetimizden tattırdığımızda şımarır ve gururlanır. Ona mal, mülk ve makam verdik mi, bize şükredeceği yerde, nimetlerimize karşı nankörlük eder. O insana herhangi bir kötülük dokunduğunda ise, önceki nimetleri hiç hatırlamayıp yine nankörlük eder. Örneğin hasta olsa, geçimi biraz darlaşsa, hemen sıhhatli olduğu dö-

nemleri ve bolluk içinde yaşadığı günleri unutuverir. Rabbine karşı adeta bir ümitsizlik ve karamsarlığa kapılır.

Fakat iman edip de salih amel işleyen mü'min kul böyle değildir. Mü'mine bir nimet verdiğimizde o bu nimete karşı şükreder. Dar günlerinde ise sabredip, çalışarak ve bize güvenerek nimetlerimizi tekrar kendisine vermemizi duasında ister.

Göklerin ve yerin mülkü, her şeyin sahibi olan Allah'ın elindedir.

O dilediğini yaratır.

Dilediğine kız evlat, dilediğine de erkek evlat verir. Dilerse kız ve erkek evlatlardan karışık olarak verir. Yine dilerse hiç evlat vermeyip kısır da yapar.

Onun kudretinin, ilminin ve hikmetinin gereği ne ise, ona göre yaratır ve verir.

Hiç kimse onun hükmüne asla itiraz edemez.

Allah'ın sayısız nimetleri vardır.

O, dilediği kimseye dilediği kadar verir.

SONUÇ

1- Allah'ın emirlerine itaat etmenin farz olduğu bildirilmiştir.

2- Allah yoluna davet edenlerin görevi, Yüce Allah'ın emirlerini insanlara ulaştırmaktır.

3- İman edip, ameli salih işleyerek, nefsini terbiye etmemiş bir insanın özellikleri anlatılmıştır. Bir insan inanmaz ve hayırlı amellerde bulunmazsa, daima Rabbine karşı nankör olduğu haber verilmiştir.

4- Dilediğini yapma konusunda hiç kimse Yüce Allah'ın hükmüne karşı itirazda bulunamaz. O Adalet, İlim, Kudret ve hikmetiyle dilediğini yapar ve dilediği hükmü verir.

5- Kadının da, erkeğin de kısır olabileceği haber verilmiştir. Kısırlığın tedavi yollarıyla giderilmesine çalışmayı İslâm engellemez. Fakat bütün tedavilere rağmen kısırlığı ortadan kalkmayan da, sabretmeli ve haline razı olmalıdır. Allah onun sabrına ve şükrüne karşı kendisine pek çok sevaplar verir.

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ
اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا
فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ ۚ إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾
وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا ۚ مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ
وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا ۚ
وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي
لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ﴿٥٣﴾

51- Allah bir insanla karşılıklı konuşmaz. Ancak vahiyle kulunun kalbine dilediği düşünceyi doğurarak, yahut perde arkasından konuşur; yahut, izniyle dilediğini vahyedecek bir elçi gönderir. O, yücedir, hüküm ve hikmet sahibidir.

52- İşte sana da böyle emrimizden bir ruh, gönüllere can veren bir söz vahyettik. Sen, kitab nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu, kullarımızdan dilediğimizi doğru yola ilettiğimiz bir nur yaptık. Şüphesiz sen, doğru yola götürüyorsun.

53- Göklerde ve yerde bulunan herşeyin sahibi Allah'tır. İyi bilin ki bütün işler sonunda Allah'a varır.

SÖZLÜK

إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ Ancak bir vahiy ile ya da perde arkasından.

أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا Veya bir elçi göndererek.

إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ Şüphesiz ki o yücedir ve hakimdir.

وَ كَذٰلِكَ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ — Sana böylece vahyettik.

رُوحًا مِنْ اَمْرِنَا — Emrimizden bir ruh olarak.

مَا كُنْتَ تَدْرِى مَا الْكِتَابُ وَلَا الْاِيمَانُ — Sen kitap nedir ve iman nedir bilmiyordun.

وَ لٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِى بِهِ — Fakat biz onu bir nur kıldık da onunla hidayet ederiz. Yani, Kur'an-ı Kerim'i bir nur olarak indirdik de, onunla hak yolu gösteriyoruz.

وَ اِنَّكَ لَتَهْدِى اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ — Muhakkak ki sen, dosdoğru yola erdirirsin. Yani, ey peygamber, sen insanları hak din olan İslâm'a davet ediyorsun.

اَلَا اِلَى اللّٰهِ تَصِيرُ الْاُمُورُ — Haberiniz olsun, işler Allah'a döner.

AÇIKLAMA

Dersimizdeki bu bölümde yar alan ayeti kerimeler, Yüce Allah'ın kulllardan dilediğine nasıl vahyettiğini ve emirlerini nasıl ulaştırdığını haber veriyor.

İlk ayette Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla konuşur. Yahut perde arkasından konuşur. Ya da bir elçi gönderir de, kendi izniyle dilediğini vahyeder. O yücedir ve hikmet sahibidir."

Bir insan, kim olursa olsun, şu üç durumun dışında Allah ile konuşma yapamaz:

Birincisi vahiy yoludur. Yüce Allah çok hızlı bir uslupla kuluna vahyeder ve onun kalbine anlatacağı şeyi bırakır. İlham ve rüya da bir çeşit vahiydir.

İkincisi, perde arkasından konuşmadır. Örneğin Yüce Allah'ın Musa (a.s.) ile konuşması bu çeşit bir konuşmadır.

Üçüncüsü ise, bir elçi göndererek emirlerini kullarına bildirmesidir. Cebrail (a.s.)'ın vahiyle gelip peygamberlere Yüce Allah'ın emirlerini ulaştırması bu çeşit bir konuşmadır.

İşte yukarıda ki manasını vermeye çalıştığımız ayeti kerimenin manası budur.

Sonra Yüce Allah buyuruyor ki:

"Böylece sana emrimizden bir ruh vahyettik."

Diğer peygamberlere vahyettiğimiz gibi, ey Muhammed, sana da Kur'an'ı vahyettik.

Allah-u Teâlâ Kur'an'ı Ruh olarak isimlendirmektedir. Çünkü nasıl ki ruh bedeni canlandırıyorsa, Kur'an da kalpleri canlandırmaktadır.

Yüce Allah, emir ve yasaklarını açıklayan bu kitabı peygambere vahyetmesinin hikmetini de şöyle açıklıyor:

"Sen onunla doğru yola iletirsin."

Ey Muhammed, Kur'an sana indirilmeden önce sen kitap nedir bilmiyordun. İmanın da söz ve amel olduğunu, aslı ve detayları bulunduğunu bilmiyordun. Fakat biz Kur'an'ı bir nur olarak sana indirdik ki, sen o kitapla insanları doğru yola çağırasın. Sen bizim peygamberimizsin. Sana indirdiğimiz Kur'anla insanları hidayete davet et.

Ey kullarım, şunu da bilin ki, Kur'an'ın yolu, göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın yoludur. Yani, razı olduğum İslâm dinidir. Öyle ise, hep birlikte İslâm'a girin de, dünya ve ahirette kurtuluşa erin.

Sonuçta bütün işler Allah'a döner. Allah'ın sizleri koruması ve sizlerden razı olması kâfidir.

SONUÇ

1- Vahiy çeşitleri açıklanmıştır. Bunlar üç çeşittir: Kalbe vahyetmek, perde arkasından konuşmak ve melek göndererek vahyetmektir.

2- Kur'an-ı Kerim bir ruhtur ki, onunla ölmüş kalpler dirilir. Tıpkı ölü cesetlerin ruhla dirilmesi gibi.

3- Kur'an-ı Kerim bir nurdur. Onunla hayat aydınlanır ve mutluluk yolları öğrenilir.

Sûre 43
Zuhruf Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 35

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حٰمٓ ﴿١﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ ﴿٣﴾ وَإِنَّهُ فِىٓ أُمِّ الْكِتَٰبِ لَدَيْنَا لَعَلِىٌّ حَكِيمٌ ﴿٤﴾ أَفَنَضْرِبُ
عَنكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا أَن كُنتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِينَ ﴿٥﴾ وَكَمْ أَرْسَلْنَا
مِن نَّبِىٍّ فِى الْأَوَّلِينَ ﴿٦﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن نَّبِىٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِۦ
يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٧﴾ فَأَهْلَكْنَآ أَشَدَّ مِنْهُم بَطْشًا وَمَضَىٰ مَثَلُ
الْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1- Ha mim.

2- Apaçık Kitab'a andolsun ki,

3- Biz, düşünüp anlamanız için onu Arapça bir Kur'an yaptık.

4- O, katımızda bulunan ana Kitaptadır. Yücedir, hikmetlidir.

5- Siz, aşırı giden bir kavim oldunuz diye, sizi uyarmakta vaz mı geçelim?

6- Biz önce gelenlere nice peygamber gönderdik.

7- Onlara hiçbir peygamber gelmezdi ki, mutlaka onunla alay etmesinler.

8- Biz de bunlardan daha güçlü olan o kavimleri helak ettik. Öncekilerin örneği geçti.

SÖZLÜK

حٰمٓ	Bunlar mukattaa harfleridir. Bitişik yazılırlar fakat ayrı ayrı, yani tek tek okunurlar. Bu mukattaa harfleriyle nelerin kastedildiğini en iyi bilen Allah'tır.
وَ الْكِتَابِ الْمُبِينِ	Apaçık kitaba, Kur'an'a yemin olsun.
اِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا	Muhakkak ki biz onu arapça bir Kur'an yaptık.
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ	Olur ki akledersiniz. Umulur ki düşünüp anlarsınız.
وَ اِنَّهُ فِي اُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ	Ve muhakkak ki o, katımızda bulunan ana kitabtadır. O Kur'an katımızdaki 'Levh-i Mahfuz' adlı kitabtadır. Şüphesiz o yüce ve hikmetlidir. O Kur'an'ın şanı çok yücedir, emirleri hikmetlidir.
اَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا	Sizi uyarmaktan vaz mı geçelim? Yani, sizler aşırı gitmiş bir toplum oldunuz diye, biz sizleri uyarmaktan vazgeçmeyiz. Yine uyarır, ikaz ederiz.
اَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ	Müsrif kavim olmanızdan dolayı. Şirk ve isyanlarla Allah'ın ölçülerinden ayrılmanızdan dolayı.
وَ كَمْ اَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيٍّ فِي الْاَوَّلِينَ	Ve biz öncekilerin içinde nice peygamberler gönderdik. Yani biz kavimlerini uyarmaları için önceki kavimlere pek çok peygamberler gönderdik. Onların içinde de pek çok kavimler vardı ki, onlar da şirk ve isyanla bizim yolumuzdan sapmışlardı. Ama yine de onlara uyarıcı peygamberler gönderdik. Tıpkı size gönderdiğimiz gibi.
فَاَهْلَكْنَا اَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا	Ve onlardan daha güçlü olanları helak ettik.
وَ مَضَى مَثَلُ الْاَوَّلِينَ	Öncekilerin örneği geçti. Kur'an'da önceki kavimlerin nasıl helak oldukları anlatıldı.

AÇIKLAMA

Yüce Allah hak yolu açıklayan kitabı Kur'an-ı Kerim'e yemin ederek, insanların ihtiyaç duyacakları her konunun detaylı olarak bu Kur'an'da bildirildiğini haber vermektedir. Kim inanır ve salih amel işlerse Cenneti ve Allah'ın rızasını kazanacağını, kim de inkar edip tevbe etmeden küfür üzere ölürse ce-

henneme gireceğini Kur'an-ı Kerim ilan etmektedir. Buna göre, kim neyi elde etmek istiyorsa ona göre çalışması gerektiği de açıklanıyor.

Arkasından, Kur'an'ın arapça bir dil ile indirildiğini ifade eden Rabbimiz, burada kitabının özelliklerinden birini daha açıklamış oluyor. Arapça dili üzere indirilişinin hikmetinin ise, daha kolay anlaşılması için olduğunu bildiriyor.

Yüce Allah'ın ayetlerden neleri kastettiği, çağırdığı dinin özellikleri ve ahirette kimlerin nasıl karşılanacağı konuları iyice anlaşılıp uygulansın diye, Kur'an arapça bir kitap olarak indirilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in Allah'ın katında olan ve adına levh-i mahfuz denilen ana kitapta olduğu da bildirilmektedir. Kur'an, kendinden önceki inen kitapları hem tasdik ettiği, hem de aynı tebliğ ve davette bulunduğu için, önceki kitapların aslını da korumuş olmaktadır. Bu açıdan Kur'an'ın kıymeti pek yüce ve üstündür.

Sonra Kur'an, en son inen ve kendinden sonra daha kitap indirilmeyeceğinden, kıyamete kadar insanlığa hitab eden böylesine yüce bir kitab olmaktadır.

İnsanlardan bir kısmının haddi aşarak Kur'an'ı inkara kalkışmaları, onun kıymetini asla zedelemez. Bu konuya işareten şöyle buyruluyor:

"Sizler haddi aşan bir kavim oldunuz diye, sizden Kur'an'ı kaldıracak mıyız?"

Asla. Kur'an insanlığa öğüt vermeye ve doğru yolu göstermeye devam edecektir. Sizin Kur'an'ı yalanlamanız ve inkar etmeniz, Kur'an'a değil size zarar verir. Sonra bu Kur'an ve Muhammed bizim ilk kitabımız ve ilk peygamberimiz değil ki...

"Öncekiler içinde de biz nice peygamberler gönderdik." Önceki kavimlere gönderdiğimiz peygamberlerimizi de yalanlayanlar oldu. Sihirbazdır diyenler de çıktı. Tebliğ ettiği kitaplarımız için, bunu kendisi uydurdu, diyenler de oldu. Peygamberlerimize düşmanlık edip onlara işkence edenler de çoktu. Hatta peygamberlerimizden bazılarını öldürenler bile oldu. Önceki kavimlerin hallerini okuyun da ibret alın. Çünkü o kavimler bizim kitaplarımızı ve peygamberlerimizi yalanladıklarında, her bir kavmi ayrı ayrı azapla helak ettik.

İşte bu Kur'an'da o kavimlerin özellikleri anlatılmıştır. Sizler de o kavimler gibi imandan yüz çevirip, dünya ve ahirette azabı hakedenlerden olmayın.

Ey Muhammed, senin ümmetin için biz Kur'an'da pek çok kavmi örnek

olarak anlattık. İşte Ad kavmi, Semud kavmi, Firavun ve adamları, Lut kavmi ve diğerleri hep ibret alınsın diye anlatılmıştır. İnsanlık bu Kur'an'la öğüt alsa da, biz de onları ebedi cennetlere koysak... Düşünüp öğüt alarak Rabbine yönelen yok mu?

SONUÇ

1- Yeminin sadece Allah adına yapılabileceği açıklanmıştır.

2- Kur'an-ı Kerim'in yüce bir kitap olduğu haber verilmiştir.

3- İnsanlardan bazılarının şirk, inkar ve yalanlamalarının Kur'an'ın öğüt vermesine asla mani olamayacağı bildirilmiştir.

4- Her peygamberin bazı insanlar tarafından yalanlandığı ve alaya alındığı açıklanmıştır.

5- Güçlü oldukları halde inkarlarından dolayı helak edilenler gösteriyor ki, zayıf oldukları halde inkarda olan kavimlerde helak olacaklardır. Özellikle küfürde ve düşmanlıkta daha da ileri gitmiş ise.

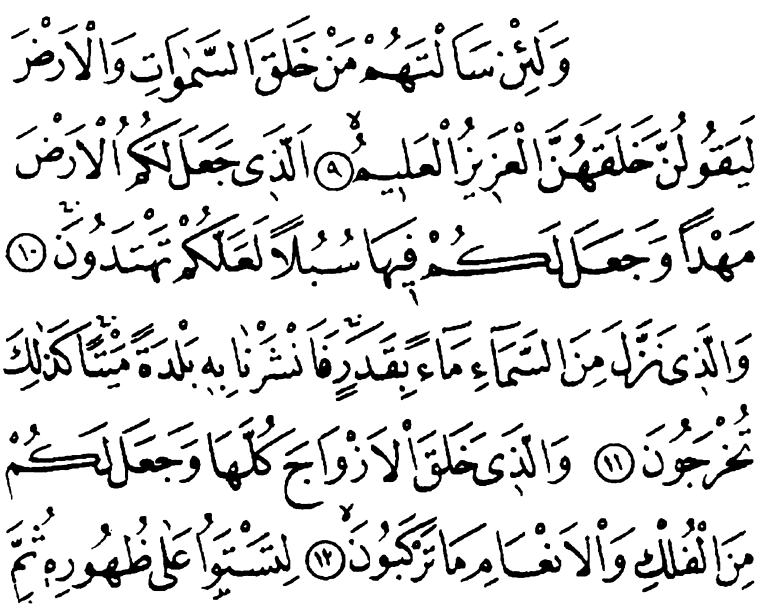
وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ﴿٩﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ
مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾
وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا كَذَٰلِكَ
تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾ وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم
مِّنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾ لِتَسْتَوُوا عَلَىٰ ظُهُورِهِ ثُمَّ

تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ
الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا
لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾

9- Andolsun onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan elbette diyecekler ki: "Onları, çok üstün, çok bilen Allah yarattı."

10- O yeri sizin için beşik kıldı ve varacağınız yere gitmeniz için yeryüzünde size yollar yaptı.

11- Gökten bir ölçü ile su indirdi de, onunla ölü bir ülkeyi canlandırdık. İşte siz de öyle canlandırılıp çıkarılacaksınız.

12- O bütün çiftleri yarattı ve size bineceğiniz gemiler ve hayvanlar var etti.

13- Ki onların sırtlarına binesiniz, sonra onlara bindiğiniz zaman Rabb'inizin nimetini anasınız ve şöyle diyesiniz: "Bunu bizim hizmetimize veren Allah'ın şanı yücedir, yoksa biz bunu hizmetimize yaklaşamazdık."

14- "Biz elbette Rabb'imize döneceğiz."

SÖZLÜK

وَلَئِن سَأَلْتَهُم	Eğer onlara sorsan.
مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ	Gökleri ve yeri kim yarattı? Kafirlere sorsan ki, bu gökleri ve yeri kim yarattı? Mutlaka, izzet ve ilim sahibi Allah yarattı, derler.
الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مِهَادًا	O Allah ki, sizin için arzı, yani dünyayı, yeryüzünü bir beşik yaptı.
وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا	Ve sizin için orada yollar yaptı.
لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ	Yolunuzu bulasınız diye. Hidayete eresiniz diye.
مَاءً بِقَدَرٍ	Ölçü ile su. Gökten sizler için ölçü ile su indirdi.

فَاَنْشَرْنَا بِهٖ بَلْدَةً مَّيْتًا O yağmurla yere hayat verdik.

كَذٰلِكَ تُخْرَجُوْنَ İşte siz de böyle çıkarılacaksınız. Öldükten sonra tıpkı bitkilerin yeniden dirildiği gibi dirileceksiniz.

وَ الَّذِىْ خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا O ki bütün çiftleri yarattı. Yani, her şeyi Allah yaratmıştır. Çünkü kainatta her şey çifttir. Varlık aleminde tek olan sadece Yüce Allah'tır.

وَ جَعَلَ لَكُمْ مِّنَ الْفُلْكِ وَ الْاَنْعَامِ Ve sizin için gemileri ve hayvanları yaratmıştır.

لِتَسْتَوٗا عَلٰى ظُهُوْرِهٖ Sırtlarına binmeniz için. Gemilere ve yük hayvanlarına binerek, diğer hayvanların sırtlarından da çeşitli menfaatler elde etmekten dolayı, olur ki Rabbinize şükredersiniz.

وَ مَا كُنَّا لَهٗ مُقْرِنِيْنَ Ve biz onun için yakın olamazdık. Yani, bunca nimetleri bize Allah verdi. Eğer o vermeseydi biz bu nimetlere kavuşamazdık.

وَ اِنَّا اِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُوْنَ Ve muhakkak ki biz Rabbimize dünücüyüz. Öldükten sonra Rabbimize gidiciyiz.

AÇIKLAMA

Ayeti kerimeler müşrikleri Allah'ın birliğine inanmaya davete devam etmektedir.

Yüce Allah buyuruyor ki:

"Eğer onlara gökleri ve yeri kim yarattı diye sorsan, mutlaka, Allah yarattı, diyeceklerdir."

Fakat Allah'ın yaratıcılığını itiraf ettikleri halde niçin sadece Allah'a ibadet etmiyorlar? Bir takım putları neden Allah'a ortak koşuyorlar? Halbuki o putların hiç bir şeye güçleri yetmez. O putları ve her şeyi yaratan benim. Öyle ise putlara değil sadece bana ibadet etmelidirler. Aksi halde kendilerini ebedi azaba sokmuş olurlar. Hem benim yarattığım nimetlerden istifade edin, hem de bana ortak koşun, buna hiç aklınız eriyor mu? Bakın:

"Yeryüzünü sizler için bir beşik yaptım."

Rahat edesiniz diye dünyanızı sizin için çocuğun beşikte rahat etmesinden daha güzel bir beşik yaptım.

Yeryüzünde düşmeden ve sarsılmadan yürüyorsunuz. Evlerinizi rahatça

bina yapıyorsunuz. Hayvanlarınızı serbestçe hareket ettiriyorsunuz. Sonra:

"Orada sizler için yollar yaptım."

O yollardan istifade ederek ulaşmak istediğiniz yere gidiyorsunuz. Bizim varlığımızı ve birliğimizi gösteren nice yolları, hidayete eresiniz diye dünyanızın yaratılışında var ettik. Sizin ve hayvanlarınız için:

"Gökten bir ölçü ile su indirdik."

Hem içersiniz, hem bitki ve hayvanlarınızı sularsınız. O su ile nice sebze ve meyveleri yarattık ki yeyip de bize şükredesiniz. Eğer o suyu ölçüyle indirmeseydik bütün bu faydaları bir tarafa bırakın, helak olup giderdiniz. Örneğin, eğer suyu topluca indirseydik, dünyanız sular altında kalırdı. Siz de, hayvanlarınız da, eşyalarınız da yok olurdu. Ama suyu birden değil de, ölçü ile indirdik. Böylece yeryüzünde:

"Ölü bölgelere onunla hayat verdik."

İşte gözlerinizle görüyorsunuz. Yeryüzü kupkuru iken nasıl oluyor da baharda su ile yemyeşil, taptaze canlanıyor?

"İşte siz de böyle çıkarılacaksınız."

Dünya hayatınız sona erip öldükten sonra sizleri de tekrar dirilteceğiz. Ölümden sonra dirilmek aklınıza uzak geliyorsa, yeryüzünün baharda nasıl canlandığını görüp, ibret alın.

Daha sonra Yüce Allah kendisini tanıtmaya devam ederek buyuruyor ki:

"O Allah ki bütün çiftleri yarattı."

Ayet-i kerime hem Allah'ın yaratıcılığını haber veriyor, hem de bütün yaratıkların çift olduğunu bildiriyor. Kainattaki her yaratık Allah'ın kudretine, ilmine ve ibadetin sadece O'na ait olduğuna deliller taşımaktadır.

Örneğin Allah-u Teâlâ insanlar için gemiler ve hayvanlar yarattığını buyuruyor. Bu gemilerin suda gidiş kanunu, hayvanların çeşit çeşit özellikleri hep Allah'ın kudretini göstermektedir. O gemilerle hem yolculuk yapılır, hem yük taşınır, hem de savaşlarda kullanılır. Yine hayvanların bir kısmının gücünden yararlanıp onlara binilir ve yük taşınır. Diğerlerinin etinden, sütünden, derisinden ve hatta kemik ve gübrelerine varıncaya kadar bu hayvanlardan yararlanılır. Adeta insanlar hayvanların sırtlarından geçimlerini sağlamaktadırlar. Bu gerçeğe Yüce Allah şöyle işaret ediyor:

"Sırtlarına binip üzerlerine yerleşin diye..."

Allah'ın bu nimetlerine kavuştuğunuzda, bunları size nasib edene kalbi-

nizle, dilinizle ve ibadetlerinizle şükredesiniz diye, işte Allah size böyle öğüt veriyor. Hatta bu binek nimetleri ve diğer nimetleri elde ettiğinizde dua edeceğinizi bile sizlere şöyle öğretiyor:

"Bunları bizim istifademize veren Allah'a hamd olsun. Çünkü:

"Biz dönüp Rabbimize varacağız."

Öyle ise ey müşrikler, hiç bir şeye fayda ve zarar vermeyen putları, yolları, adetleri ve sapık önderleri bırakıp da sadece bir olan Allah'a yönelin. Ona ibadet edin ve onun kanunlarına göre yaşayın.

SONUÇ

1- Yüce Allah'ın yaratıcı sıfatları anlatılarak, ibadetin sadece ona ait olduğu ortaya konuyor.

2- Öldükten sonra dirilme inancı pekiştiriliyor.

3- Kur'an'ın kainattaki yaratıkların çift çift olduğunu haber vermesiyle bir mucizesi daha ortaya çıkıyor.

4- Gemiye, arabaya, uçağa ve diğer binilecek hayvan ve araçlara binildiğinde, insanın dua etmesinin güzelliği anlatılmaktadır. Çünkü insan bu duaları yaparken nimetleri verenin bizzat Yüce Allah olduğunu hatırlamış olur.

وَجَعَلُوا لَهُۥ مِنْ عِبَادِهِۦ جُزْءًا ۚ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ
لَكَفُورٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ أَمِ ٱتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَىٰكُم
بِٱلْبَنِينَ ﴿١٦﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ مَثَلًا ظَلَّ
وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ أَوَمَن يُنَشَّؤُا۟ فِى ٱلْحِلْيَةِ
وَهُوَ فِى ٱلْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ وَجَعَلُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ ٱلَّذِينَ هُمْ

عِبَادُ الرَّحْمَٰنِ إِنَاثًا ۚ أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ ۚ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ
وَيُسْأَلُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ ۗ مَا لَهُمْ
بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا
مِنْ قَبْلِهِ فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾ بَلْ قَالُوا إِنَّا
وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾
وَكَذَٰلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا
إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾

15- Tuttular, O'na kullarından bir parça tasarladılar. Gerçekten insan, apaçık bir nankördür.

16- Yoksa Allah, yarattıklarından kızları kendisine aldı da oğullar için sizi mi yeğledi.

17- Onlardan birine, Rahman'a benzer olarak anlattığı kız çocuğu müjdelense, yüzü kapkara kesilir, öfkesinden yutkunup durur.

18- Süs içinde yetiştirilip mücadelede açık olmayana tartışmayı ve kavgayı beceremeyeni mi Allah'ın çocuğu yaptılar?

19- Rahman'ın kulları olan melekleri dişi saydılar. Onların yaratılışlarına mı şahit oldular ki böyle hüküm veriyorlar? Şahitlikleri yazılacak ve bundan sorulacaklardır.

20- Ve dediler ki: "Rahman dileseydi, biz onlara tapmazdık. Demek Allah dilemiş ki biz meleklere tapıyoruz. Allah dilemeseydi, onları Allah'ın parçası saymazdık." Onların bu hususta bir bilgileri yoktur. Onlar sadece saçmalıyorlar.

21- Yoksa bundan önce onlara bir Kitab vermişiz de ona mı sarılmaktadırlar?

22- Hayır, ne bilgileri var, ne de kitapları. Sadece: "Biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerinde gidiyoruz." dediler. Bütün delilleri bundan ibaret: Körü körüne taklid.

23- İşte böyle, senden önce de hangi şehre uyarıcı gönderdiysek mutlaka oranın varlıklıları: "Biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerine uyarız." dediler.

SÖZLÜK

وَ جَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْئًا — Ve kullarından onun için parça yaptılar. Yani melekler Allah'ın kızlarıdır dediler.

اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌ — Gerçekten insan açık bir nankördür. Allah'ın yaratıcı olduğunu itiraf ettiği halde, tutup putlara ibadet eder. Burada nankör insandan maksat müşriklerdir.

وَ اَصْفَاكُمْ بِالْبَنِينَ — Ve oğulları size has kıldı. Yani haşa Allah kız edindi de, oğulları size mi has kıldı?

بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمٰنِ مَثَلًا — Rahman için verdiği örnek ile. Allah'ın evlat edinmesini söylemekle ne kötü bir örnek verdi! Oysa Allah evlat edinmekten ve kullarına benzemekten beridir.

ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ — Yüzü simsiyah kesilir de kederinden yutkunup kalır.

اَوَ مَنْ يُنَشَّأُ فِى الْحِلْيَةِ — Ziynet içinde yaratılanı, yaşıyanı mı? Yani Allah'ın en güzel bir şekilde yarattığı ve süsler ve güzellikler içinde yaşattığı kulu olan kız çocuklarını mı Allah evlat edindi diyorsunuz?

وَهُوَ فِى الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ — Ve iddiasını açıkça ispat edemeyen. O kafirin Allah'a evlat isnat etme davasında asla delili de yoktur. Çünkü Allah bu gibi noksan sıfatlardan zaten beridir.

عِبَادُ الرَّحْمٰنِ اِنَاثًا — Rahmanın kullarını dişiler yaptılar. Yani Allah'ın kulları olan meleklerin kız olduklarını iddia ettiler.

أَشَهِدُوا خَلْقَهُمْ — Onların yaratılışına şahit mi oldular. Yani Allah melekleri yaratırken o kafirler oradamıydılar da meleklerin kız olduklarını söylüyorlar? Oysa melekler için dişilik ve erkeklik diye bir şey

söz konusu değildir.

سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَ يُسْأَلُونَ — Onların şehadetleri yazılacaktır. Ve sorulurlar. Yani o kafirlerin, melekler kızdır sözleri onlardan sorulacaktır.

مَا لَهُمْ بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ — Onların bu konuda hiç bir bilgileri yoktur. O kafirler kendi kafalarından konuşuyorlar.

إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ — Onlar sadece yalan söylüyorlar.

أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ — Yoksa biz onlara daha önce bir kitab mı verdik? Yani, meleklerin kız olduklarını o kitaptan öğrenipte mi söylüyorlar? Ve onlar ona tutunuyorlar? Yani önceden bir kitab gönderdik de onlar bu kitaba dayanarak mı iftiralarını ediyorlar?

بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ — Bilakis, biz atalarımızı bir din üzere bulduk, dediler. Yani, Allah'tan gelen bir kitaba değil de, atalarının uydurdukları din üzere olduklarını söylediler.

وَ إِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ — Ve biz onların izlerinde gidicileriz. Müşrikler, sapık atalarının izinden ayrılmayacaklarını söylediler. Sapık atalarının yolu ise, Kur'an'ı inkar etmek ve Allah'ın kanunlarını terkederek sapık arzularına uyma yoludur.

وَ كَذَٰلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَ إِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ — Ancak oranın lüks içinde yaşayanları, dedi. Biz atalarımızı bir din üzere bulduk. Muhakkak ki biz onların izlerine uyarız. Müşrikler kesinlikle sapıtmış atalarının izine uyacaklarını söylerler.

AÇIKLAMA

Ayet-i kerimelerin akışı müşrikleri, Allah'ı birlemeye ve yalancıları Kur'an'ı tasdike çağırmaya devam etmektedir. Yüce Allah müşrikleri reddederek ve korkutarak buyuruyor ki:

"Kullarından ona bir pay verdiler."

Allah herşeyin yaratıcısı olmasına ve yarattıklarından hiç birine benzememesine rağmen, müşrikler, melekler Allah'ın kızıdır, dediler. Allah'ı bilmeyen bu cahillerin yaptığı, yalanların en büyüğü ve küfrün en katısıdır. Çünkü bu cahil müşrikler melekleri kız olarak tarif edip aynı zamanda Allah'ın kızları olduğunu iddia etmektedirler. Sonra meleklerin de tıpkı Allah gibi ibadet edil-

meye layık olduğunu söyleyerek, Allah ile birlikte meleklere de ibadet etmektedirler. Gerçekten:

"İnsan ne kadar da nankördür."

O kadar açık ve o kadar büyük nankörlük ediyor ki, nankör mü, değil mi diye ayrıca delile ihtiyaç yoktur. Çünkü kendisini yaratanı bırakıp da Allah'ın kullarına ibadet ediyor, meleklere kulluk ediyor. Diğer bir açık nankörlükleri de, erkekleri kendilerine mahsus kılarken, kızları Allah'a veriyorlar. Oysa kızlar da, erkekler de Allah'ın kullarıdır. Ey nankör insan, senin bu bozuk anlayışına şaşılır. Çünkü:

"Onlardan biri Rahmana isnat ettiği örnekle müjdelense, yüzü simsiyah kesilir de kederinden yutkunup kalır."

Meleklerin Allah'ın kızları olduğunu söyleyen o müşrik, eğer bir kız evladına sahip olduğu müjdelense, utancından yüzü kıpkırmızı olur. Neredeyse kız çocuğun oldu diye gelen müjdeciyi, kızgınlığından parça parça etmeye kalkışır. Halbuki Yüce Allah o kız çocuklarını en güzel şekilde yaratmıştır. Allah'ın katında kızla erkeğin üstünlüğü yoktur. Tek üstünlük vardır, o da takva iledir. Ama gel gör ki müşrik hasta ruhuyla ve bozuk anlayışıyla Allah'ın:

"Ziynet içinde yetiştirilen," diye övdüğü kız çocuklarını beğenmez. O zalim müşrikler bu hükme varırken de,

"Davada iddiasını ispat edemeyen," bir aciz ve zavallıdırlar. Buna rağmen inat ve inkarlarını sürdürerek:

"Rahman'ın kulları olan melekleri dişiler yaptılar."

Çünkü bu hasta ruhlu müşrikler, melekler Allah'ın kızlarıdır, diyorlardı. Arkasından da, şefaatlarını umarak meleklere ibadet ediyorlardı. Oysa tamamen yalan söylüyorlardı. Allah-u Teâlâ onların bu çirkin hallerini şöyle ortaya koyuyor:

"Yoksa onlar yaratılışlarına şahit mi oldular?"

Allah melekleri yaratırken o müşrikler orada hazır mıydılar da, meleklerin kız olduğunu gördüler? Üstelik tutup meleklere ibadet etme işinin Allah'ın emri olduğu iftirasında bulunarak:

"Dediler ki: Eğer Rahman dileseydi biz o meleklere tapmazdık."

Yüce Allah müşriklerin hiç bir bilgisi olmadan melekler için Allah'ın kızları dediklerini söylerken, onlar da Allah'a iftirada bulunuyorlar. Meleklere

ibadet etmeyi Allah'ın emrettiğini ortaya atıyorlar. Gerçek şu ki:

"Onlar sadece yalan söylüyorlar."

Çünkü ilim, Kur'an yoluyla veya peygamberin sünnetiyle elde edilir. O müşrikler sözlerini ispat edecek bir delili Allah'ın kitabından veya peygamberin sünnetinden getirseler ya! Bunun için Yüce Allah müşriklerin sözlerini reddederek buyuruyor ki:

"Yoksa biz, onlara, bundan önce bir kitap vermişiz de, ona mı tutunuyorlar?"

Asla. Yüce Allah ne Kur'an'dan önce indirdiği kitaplarda, ne de Kur'an'da meleklere ibadeti emredecek en ufak bir söz indirmedi. Yine, önceki peygamberler de, Hz. Muhammed'de katiyyen, Allah'tan başkasına ibadet edilebilir, diye bir şey söylemedi. Fakat müşrikler kendi uydurdukları dine göre hem meleklerin Allah'ın kızları olduğunu söylüyorlar, hem de onlara ibadet ediyorlar. Bu din Allah'ın indirdiği tevhid dini değil, müşriklerin uydurduğu şirk ve sapıklık dinidir. Fakat müşrikler körü körüne atalarını taklid ettikleri için, siz onları ne zaman İslâm'a çağırsanız:

Onlar şöyle derler:

"Biz atalarımızı bir din üzerinde bulduk. Biz de onların izlerinde gidenleriz."

Sapık ataları körü körüne taklit etmek her çağda ve her ülkede vardır. İslâm'dan ayrılan her kavim atalarının izinden gitmeyi kendilerine din edinmişlerdir. Böylece ataları ilah, atalarının yolu da din olur. Adem (a.s.)'den beri gelen bütün kavimlerde bu ataların izinden gitme şirki vardır. Yüce Allah şu ayetiyle bu gerçeğe işaret etmektedir:

"Böyledir! Biz, senden önce hiç bir ülkeye bir uyarıcı göndermedik ki, oranın lüks içinde yaşayan şımarıkları: Biz, atalarımızı bir din üzere bulduk. Biz de onların izlerine uyanlarız, demiş olmasın."

Ey Muhammed, işte senin ümmetinden önceki ümmetlerin adetleri budur. Senin ümmetinden de sapık atalarının izinden gitmek isteyenler bulunacaktır. Sen onlara aldırma. İslâm'ı tebliğ et ve Kur'an'ı anlat. Bana inanmış olan samimi mü'minler de o atalarının izinden gidenlere aldırış etmesin. Ey Muhammed, ne sen, ne de ümmetin üzülmeyin, çünkü galip gelecek olan benim yolumda giden kullarımdır.

SONUÇ

1- İnsanın iman ile şifa bulmadan önceki özellikleri anlatılmıştır. Bu özellik ise, o insanın açıkça şirkte ve küfürde olduğudur.

2- Gücü yettiği kadar ve şartların müsait olduğu nisbette her türlü kötülüğün kaldırılması yolunda çalışma yapmanın farz olduğu açıklanmıştır.

3- Kur'an inmeden önce arap yarımadasında yaşayan müşriklerin kız çocuklarını sevmedikleri anlatılmıştır. Arapların şiddetli kıskançlıklarından ve utanma korkusundan kız çocuğuna sahip olmaktan nefret ettiklerine işaret edilmiştir.

4- Kadınların yaratılış bakımından daha nazik, daha kibar ve süslenmeye daha meyilli olduğu bildirilmiştir.

5- Kim yalan söyler ve yalancı şahitlik yaparsa, o söylediği Allah katında yazılır ve yarın kıyamet günü o kişiden sorulur.

6- Bilmeden Allah hakkında bir şey söylemenin haram olduğu bildirilmiştir. Buna göre, Allah'ın kendisi için söylemediği herhangi bir şeyi Allah'a nisbet etmek de haramdır.

7- Sapık ataları körü körüne taklid edip onların izinden gitmenin haramlığı açıklanmıştır. Dolayısıyla Allah'tan ve peygamberden bir delil olmadıkça, hiç kimsenin sözü delil olarak kabul edilemez.

قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ ۖ
قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿٢٤﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ ۖ فَانْظُرْ كَيْفَ
كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي
بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾
وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾

بَلْ مَتَّعْتُ هَٰؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُّبِينٌ
﴿٢٩﴾ وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَٰذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ
﴿٣٠﴾ وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا الْقُرْآنُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ
﴿٣١﴾ أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ۚ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم مَّعِيشَتَهُمْ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۚ وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ
بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا ۗ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾

24- "Ben size, babalarınızı, üzerinde bulduğunuz dinden daha doğrusunu getirmiş olsam da yine babalarınızın yolunu mu tutacaksınız." dedi. "Doğrusu biz sizinle gönderilen mesajı tanımıyoruz." dediler.

25- Biz de onlardan öc aldık. Bak, yalanlayanların sonu nasıl oldu?

26- Bir zaman İbrahim babasına ve kavmine demişti ki: "Ben sizin taptıklarınızdan uzağım."

27- "Ben yalnız beni yaratana taparım. Çünkü O, bana doğru yolu gösterecektir."

28- Ve bu sözü, ardında kalıcı bir söz yaptı ki insanlar Allah'a kulluğa dönsünler.

29- Doğrusu bunları da, babalarını da, kendilerine gerçek söz ve onu açıklayan elçi gelinceye dek yaşattım.

30- Fakat kendilerine gerçek gelince: "Bu büyüdür, biz onu tanımayız." dediler.

31- Ve dediler ki: "Bu Kur'an iki şehirden, büyük bir adama indirilmeli değil miydi?"

32- Rabb'inin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik ve onlardan kimini ötekine derecelerle üstün kıldık ki, biri, diğerine iş gördürebilsin. Rabb'inin rahmeti, onların toplayıp yığdıklarından daha hayırlıdır.

SÖZLÜK

قَالَ اَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِاَهْدٰى مِمَّا

En doğrusunu size getirmiş olsam da mı? Sizin atalarınızın dininden daha doğrusunu size getirsem de mi?

وَجَدْتُّمْ عَلَيْهِ اٰبَاءَكُمْ

Atalarınızı üzerinde bulduğunuz. Atalarınızdan gelen ve size adet olarak miras kalan bozuk ve asılsız din.

قَالُوْا اِنَّا بِمَا اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كٰفِرُوْنَ

Dediler ki: biz sizinle gönderileni inkar edicileriz.

فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِيْنَ

Bak yalanlayanların sonu nasıl oldu! Peygamberi ve Kur'an'ı inkar edenlerin sonunun azap olduğunu gör.

وَ اِذْ قَالَ اِبْرٰهِيْمُ

İbrahim dediğinde. İbrahim (a.s.) babasına ve kavmine, neye tapıyorsunuz, diye sorduğunda.

اِنَّنِيْ بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُوْنَ

Muhakkak ki ben sizin ibadet ettiklerinizden beriyim. Ey babacığım ve ey kavmim, ben sizin tapmakta olduğunuz şu putlara tapmaktan uzağım.

اِلَّا الَّذِيْ فَطَرَنِيْ فَاِنَّهٗ سَيَهْدِيْنِ

Beni yaratan hariç, muhakkak ki o beni hidayete erdirir.

وَ جَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِيْ عَقِبِهٖ

Ve onu arkasından baki bir söz olarak bıraktı. İbrahim putlardan uzak olduğunu ilan ederek, örnek bir davetle, kendinden sonraki ümmetlere de örnek bir tavır bıraktı.

لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ

Olur ki dönerler. Kavminin ve babasının Allah'a dönmesini umarak İbrahim (a.s.) tebliğini yaptı.

بَلْ مَتَّعْتُ هٰٓؤُلَآءِ وَ اٰبَآءَهُمْ

Bilakis onları ve atalarını faydalandırdım. O müşrikleri ve atalarını dünya hayatında belli bir süre yaşatıp barındırdım. Dünya nimetlerinden yararlandırdım.

حَتّٰى جَآءَهُمُ الْحَقُّ وَ رَسُوْلٌ مُّبِيْنٌ

Hak kitap ve apaçık peygamber gelinceye kadar. O müşrikleri hak din ve peygamber gelinceye kadar dünya nimetlerinden faydalandırdık.

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا الْقُرْآنُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ

Dediler ki: Kur'an iki şehirden büyük bir adama indirilmeli değil miydi? Bu Kur'an, Hz. Peygambere değil de Mekke ve Taif gibi şehirlerin ileri gelenlerinden birine indirilseydi ya...

أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَةَ رَبِّكَ

Rabbinin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar. Kime peygamberlik vereceğimi, kime vermeyeceğimi onlar mı belirliyorlar?

نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم مَّعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

Onların dünya hayatındaki geçimlerini biz taksim ettik. Her şeyin mülkü bizim elimizdedir. Öyle ise kime ne vereceğimizi de biz biliriz.

لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا

Birbirlerine hizmet etsinler diye. İnsanlar birbirlerinden yararlansın diye herkese ayrı ayrı imkan ve kabiliyetler verdik.

وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ

Ve senin Rabbinin rahmeti onların biriktirdiklerinden daha hayırlıdır. Ahirette Allah'ın hazırladığı nimetler dünyadakilerden çok daha hayırlıdır.

AÇIKLAMA

Ayet-i kerimelerin akışı müşriklerin durumlarını anlatmaya devam etmektedir. Müşriklerin peygamberlerine:

"Biz atalarımızı bir din üzere bulduk." diye söylediklerini anlatan Yüce Allah, arkasından da Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ümmetine söylediğini bizlere şöyle haber veriyor:

"Atalarınızın üzerinde bulduğunuz dininden daha doğrusunu size getirmiş olsam da mı?"

Ey Allah'a şirk koşarak nefislerine zulmeden ve sapık atalarını körü körüne taklit eden inatçılar! Size en doğru dini getirdim, niçin hak din olan İslâm'a gelmiyorsunuz?

Bu sözleri ile peygamber (s.a.v.) müşriklerin sapıklıklarını reddederek onları sadece Allah'a kulluk etmeye çağırmaktadır. Aynı zamanda düşünen ve aklı başında olanlar için de bir ikaz ve uyarmadır. Çünkü hak olan din, ister uzak bir bölgeden gelen peygamber vasıtasıyla gelmiş olsun, isterse kendi kavmimizden bir peygamber sebebiyle gelsin, hemen kabul edilmelidir. Hak kimden gelirse gelsin, akıllı olan onu kabul eder. Fakat akılsız, inatçı ve sapık atalarının izinde ısrarla giden müşrikler derler ki:

"Muhakkak ki biz sizinle gönderileni inkar edicileriz."

İşte müşrik ve yalancı kavimlerin peygamberlerine söyledikleri budur. Her ümmetin içindeki sapıklar peygamberlerine hep bu sözleri söylemişlerdir. Dolayısıyla sadece bir olan Allah'a ibadeti, öldükten sonra dirilmeyi ve Allah'ın kanunlarını inkar ettiklerini peygamberlerine açıkça söylemiş oluyorlar. Yüce Allah da onlar hakkında:

"Biz de onlardan intikam aldık. Şimdi bak yalanlayanların sonu nasıl oldu!"

Allah da adaletiyle muamele ederek müşrik ve yalancılara hakettikleri cezalarını verdi. Onların yurtlarını tamamen alt üst edip hepsini de helak etti. Ey Muhammed, bu olayları kavmine ve ümmetine anlat, olur ki öğüt alırlar.

Bu arada Yüce Allah başka bir örneği, İbrahim (a.s.) ile babası ve kavmi arasında geçen olayları anlatıyor.

"İbrahim babasına ve kavmine: Ben sizin taptıklarınızdan beriyim, dediğinde..."

Ey elçimiz Muhammed! İbrahim'in mücadele ve tebliğini de bizden öğren ve ümmetine anlat. İbrahim kavmini ve babasını sapıklık içinde görmüştü. Çünkü onlar Allah'tan başka bir takım putlara ibadet ediyorlardı. İbrahim de, ben sizin ilahlarınıza tapmaktan uzağım, diyerek, sadece bir olan Allah'a ibadet edilmesi gerektiğini ilan etti. Ben sadece beni yaratana ibadet ederim, dedi.

O Allah ki beni yaratmıştır; öyle ise, beni yaratmayana değil de, beni yaratana ibadet etmem, en doğru olanıdır. Sonra putlar hiç bir şey yaratmadıkları gibi bizzat kendileri yaratılmıştır. İbadet ise yaratılanlara değil, sadece bir olan, benzersiz ve ortaksız yaratıcı olan Allah'a yapılır.

"Muhakkak ki o beni doğru yola iletir."

Rabbim beni, her zaman dünya ve ahiret saadetimi sağlayacak yola iletir. Tıpkı şu anda doğru yol üzerinde olması gibi.

İbrahim kavmine ve babasına yaptığı bu tebliğini:

"Kendinden sonra gelecek olanlar, bir olan Allah'a dönsünler diye, arkasında kalıcı bir söz olarak bıraktı."

Şirkten ve müşriklerden uzak olduğunu, ibadetin sadece alemlerin Rabbine mahsus olduğunu, kendinden sonra gelen nesillere ebedi bir davet olarak emanet etti. Bu emaneti İbrahim'e, onu yaratan yüklemişti ve tebliğ etmesini emretmişti. O da tebliğini hakkıyla yaparak önce:

"Oğluna o sözü vasiyet etti."

Ey oğlum, Allah'tan başkasına ibadet etme, diyerek, '–lailahe illallah– Allah'tan başka ilah yoktur,' sözünü kendi nesillerine miras olarak bıraktı. Sonradan gelecek olanlar, her ne zaman bu yüce tevhid kelimesini gaflet, şirk ve şeytanın aldatmaları sebebiyle unutup da, Allah'a ibadeti terketseler, olur ki hatırlarlar diye tevhid davasını ayrıca vasiyet etmişti.

İbrahim'e de, onun yolunda giden mü'minlere de selam olsun.

Bu arada Yüce Allah kullarına çok merhametli olduğunu da peşinen bildiriyor. Çünkü şirke ve isyana düşmelerine rağmen, hemen kullarını helak etmiyor. Peygamberler gönderip, kitaplar indirerek kullarını defalarca uyarıyor. İbrahim (a.s.)'den sonra gelen nesiller onun vasiyet ettiği yüce davet yolunda hakkıyla yürümedikleri halde, İbrahim (a.s.)'den sonra da nice peygamberler gönderildi. Hatta:

"Gerçek şu ki, ben, onları ve atalarını kendilerine hak ve açıklayıcı bir peygamber gelinceye kadar faydalandırdım."

İbrahim (a.s.)'dan sonra bazıları şirke düştüler diye hemen dünyadaki rızıklarını kesmedim. Aksine, rahmetimden dolayı onları dünya hayatının menfaatlerinden yararlandırdım.

İşte ey Muhammed, şirke düşenlerden bir grup da şu anda senin asrında yaşayanlardır. Seni onlara gönderinceye ve Kur'an'ı sana indirinceye kadar o müşrikleri yaşatıp, dünya hayatından faydalandırdık. Sen müşriklere Kur'an'ı okuyup tebliğ ediyorsun. Ayetler apaçıktır. Hükümleri çok kolaydır. Buna rağmen:

Hak kendilerine geldiği zaman: "Bu sihirdir, biz onu inkar edicileriz, dediler."

Evet hem Kureyş müşrikleri, hem de nesiller boyu gelen inkarcılar Kur'an'a ve Hz. Peygamber'e karşı çıktılar. Bu Kur'an sihirdir. Bu adam sihirbazın biridir, bizi Kur'an'la sihirliyor, dediler. Kur'an'ın hükümlerine savaş açtılar. Peygamberi de, Kur'an'ı da inkar ediyoruz, dediler. Hem de bile bile inkar ettiler. Çünkü Kur'an'ın hak olduğunu ve Hz. Muhammed'in de Allah'ın elçisi olduğunu açıkça biliyorlardı. Ama inkarlarından ve inatlarından dolayı:

Dediler ki: "Bu Kur'an iki şehirden büyük bir adama indirilseydi ya..."

Örneğin Mekke'de yaşayan ve oranın ileri gelenlerinden olan Velid ibn-i Muğire'ye indirilseydi ya. Ya da, Taif'te yaşayan Urve bin Mesud'a indirilmeli

değil miydi? Müşriklerin bu görüşleri yüzde yüz maddi ve dünyevi ölçülere göre söylenmiş bir görüştür. Çünkü müşriklere göre mal mülk sahibi olan ve kavminin ileri gelenlerinden olan daha üstündür. Muhammed'de ise mal-mülk yoktur Servet sahibi olarak kavminin ileri gelenlerinden olmadığından, Peygamberliğe de layık değildir. Onun için kendisine inanılıp tâbi olunmaz, diyorlardı. Allah-u Teâlâ'nın buyurduğu gibi:

"Yoksa Rabbinin rahmetini o müşrikler mi paylaştırıyor?"

Bu maddi ölçülere dayalı görüşlerini söylerken utanmıyorlar mı? Sanki Rabb'inin rahmetini pay ediyorlarmış gibi, dilediklerine istedikleri şeyleri vermeye mi kalkışıyorlar? Ya da dilediklerinden bizim rahmetimizi mi engelliyorlar? Bu paylaştırmayı o müşrikler mi yapıyor, yoksa biz mi? Elbette biz yaparız. O müşriklerin dünya hayatlarındaki geçimlerini de biz paylaştırdık. Yiyeceklerini, içeceklerini, giyeceklerini, mal ve mülklerini hep biz onların aralarında pay ettik. Her şeyden, hatta kendi nefislerine yedirmeden, içirmeden ve giydirmeden aciz olan şu müşrikler, Allah'ın, nimetlerini pay etmesine itiraz etmekten utanmıyorlar mı? Peygamberliğe kimin daha layık olduğu konusunda Allah'ın tercihine karşı gelmekten sıkılmıyorlar mı? Gerçek şu ki:

"Bir kısmını diğerlerine derecelerle biz üstün çıkardık."

Kiminin rızkını geniş, kimininkini daha az yapan biziz. Bazılarını zengin, bazılarını da mal ve mülk bakımından biraz farklı yapan da biziz. Böyle pay etmemizin de büyük hikmetleri vardır.

"Bazısı bazısına çalışsın diye" böyle yaptık.

Çünkü herkes aynı oranda zengin olsaydı, kimse diğerine ihtiyaç duymazdı. İşler hep ortada kalırdı. İşte bunlar dünya hayatının düzeni içindir. Fakat:

"Rabbinin rahmeti onların topladıklarından daha hayırlıdır."

Cennet ve oradaki nimetler dünyadaki mal ve mülkten çok daha hayırlıdır. Ama gel gör ki o müşrikler dünya malını tek ölçü kabul ediyorlar. Kimde fazla mal var ise onu üstün tutup, daha az malı olanı hor görüyorlar. O müşrikler, hasta ruhluluklarından dolayı, senin de malın az olduğu için, Peygamber olmanı sana layık görmüyorlar. Ey kulum ve elçim Muhammed, o müşriklerin sakat değerlendirmelerine aldırma. Rabbinin sana verdiği iman, Peygamberlik ve senden razı olması, onların biriktirdikleri dünyalıklarından çok çok hayırlıdır. Biz rızamızı, cennetimizi ve ebedi mutluluğu sana ve sana indir-

diğimiz Kur'an'a inanıp da salih amel işleyenlere vaad etmişizdir. Rabbinin rahmetini müşrikler değil, bizzat Rabbin pay eder.

SONUÇ

1- Kendi kavmi ve ülkesinde yaşayan halk, Allah'ın yoluna karşı olduğu halde, bir insanın hak dini kabul etmesi onun aklının olgunluğunu gösterir.

2- Şirkten ve müşriklerden yüz çevirmenin farz olduğu açıklanmıştır. La ilahe illallah-Allah'tan başka ilah yoktur-, demek her türlü şirkten ve müşriklerden uzak olmak demektir.

3- Evlatlarına Allah'ın yolu olan İslâm dinini öğretip, yaşamalarına çalışanın, Allah katındaki fazileti açıklanmıştır. Çünkü evlatlarına, ailesine ve ulaşabildiği insanlara İslâmiyeti anlatmak ve öğretmek farzdır.

4- Allah'ın koymuş olduğu kanunlarına kafir olanlardan başkası itiraz etmez.

5- Zenginliğin ve fakirliğin, sıhhatli olmanın ve hastalanmanın, zeki olmanın ve kıt anlayışlı olmanın, kısaca insanlarda bulunan her türlü farklılıkların hikmeti açıklanmıştır. Bu hikmet ise, dünya hayatının dengeli olarak devam etmesini sağlamaktır.

وَلَوْلَآ أَن يَكُونَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ
بِٱلرَّحْمَٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِّن فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٣﴾
وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَٰبًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِـُٔونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرُفًا
وَإِن كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَٱلْـَٔاخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ
لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾

33- İnsanlar küfürde birleşen bir tek ümmet olacak olmasaydı, Rahman'ı inkar edenlerin evlerine gümüşten tavanlar ve

üzerine binip çıkacakları merdivenler yapardık.

34- Ve evlerine kapılar ve üzerine yaslanacakları koltuklar, divanlar.

35- Ve nice süsler verirdik. Bütün bunlar, sadece dünya hayatının geçiminden ibarettir. Rabb'inin katında ahiret ise, günahlardan korunanlar içindir.

SÖZLÜK

أُمَّةً وَاحِدَةً	Tek ümmet.
وَ مَعَارِجَ	Ve merdivenler. Basamaklar. Asansörler ve yukarı doğru yükselmeyi sağlayan her şey. Yükselme ise, ister apartman katları arasındaki yükselme olsun, ister göklere yükselme olsun, hepsini içine alır.
عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ	Üzerine çıkarlar.
زُخْرُفًا	Ve ziynetlenmiş olarak.
وَ اِنْ كُلُّ ذَلِكَ	Ve bütün bunlar sadece. Yani, sayılan bütün bunlar sadece dünya hayatının geçici menfaatleridir.
لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا	Dünya hayatının menfaatlerinden başka bir şey değildir.
وَ الْآخِرَةُ	Ve ahiret. Ahiret hayatındaki nimetler ise daha güzel ve ebedidir.

AÇIKLAMA

Daha önceki ayeti kerimelerde Yüce Allah, cennetin nimetlerinin dünya menfaatlarından daha hayırlı olduğunu haber vermişti. Burada ise kafirlere verdiği ve aslında daha çok verecek iken pek çok hikmetlerden dolayı biraz kıstığı dünya nimetlerinden bahsediyor. Daha sonra da yine dünya nimetlerinin, ahiretteki nimetlere nisbetle, ehemmiyetsiz olduğunu haber vererek buyuruyor ki:

"Eğer insanlar tek ümmet haline gelmeyecek olsalardı, biz Rahmanı inkar edenlerin evlerine gümüşten tavanlar ve üzerine çıkacakları merdivenler yapardık."

Dünya hayatında yaşayan bütün insanlar aynı yerde yaşama bakımından tek ümmettirler. Hepsi de insana lazım olan hayatın gereklerini birlikte yaşıyorlar. Yeme, içme, doğma ve ölmede hep birdirler. Fakat inanç ve ibadetler açısından iki ayrı ümmettirler. Birincisi İslâm ümmeti, ikincisi de küfrün bütün çeşitleriyle küfür milletidir. İşte bu İslâm ümmeti, inanç bakımından eğer küfre gitmeyecek olsalardı, Yüce Allah kafirlere şu andaki verdiklerinden çok daha fazlasını verirdi. Öyle ki, onlara evlerinin tavanları altın, gümüş ve diğer kıymetli mücevherlerle kaplayacakları kadar mal verirdi. Kapılarını, koltuklarını, ev eşyalarını ve taşıtlarını en pahalı cinsinden alacakları ve yaptıracakları kadar zengin ederdi. Gerçi kafirlerin arasında bu lüks hayatı yaşayanlar vardır, fakat genel olarak azdır. Eğer mü'minler gaflete düşerek, dünya malının geçici süsüne aldanarak, kafirlere meyletmeyecek olsalardı, Yüce Allah istisnasız bütün kafirlere bahsettiği lüks hayatı verirdi. Bu da Allah'ın mü'minlere bir rahmetidir. Diğer taraftan Yüce Allah mü'minlere ve kafirlere şu ikazı da yapmış oluyor:

"Bütün bunlar dünya hayatının geçici menfaatlerinden başka bir şey değildir."

Ey kafirler, elinizdeki mal, mülk ve servet ne kadar çok olursa olsun geçicidir ve bir gün sizden alınacaktır. Her şeyini terkederek tek başına bana geleceksiniz. Ey mü'min olanlar, siz de sakın kafirlerin elindeki dünya malına aldanıp, asıl hayır olan imanınızı terkederek kafirlere meyletmeyin. Şunu bilin ki:

"Ahiret hayatı Rabbinin indinde takva sahipleri içindir."

Öyle ise Rabbinizin emirlerini koruyarak ebedi olan ahiret hayatını, geçici olan dünya hayatına tercih edin.

SONUÇ

1- Dünya hayatına meyletmek ve dünyanın menfaatlerini istemek insanın yaratılışında vardır. Eğer Yüce Allah kafirlerin hepsine dünyalıklarını çok lüks olacak şekilde verse, olabilir ki bazı insanlar kafirlere meylederek, inkar etme pahasına da olsa, o dünyalıkları elde etmeye çalışabilir. Dolayısıyla kafirlerin tamamına aşırı lüks hayat verilmeyişinin hikmeti açıklanmış oluyor.

2- Dünya malının Allah katında hiç bir değeri olmadığı anlatılmıştır. Bir hadis-i şeriflerinde peygamber efendimiz şöyle buyuruyor: "Eğer dünya, Al-

lah katında bir sivrisineğin kanadı kadar kıymeti olsaydı, kafire o dünyadan bir yudum su bile içirmezdi." Bu hadisi şerifi, hadis alimlerinden olan İmam Tirmizi rivayet etmiş ve sahih bir hadis olduğunu söylemiştir.

3- Ahiretin mü'minler için çok daha hayırlı olduğu açıklanmıştır.

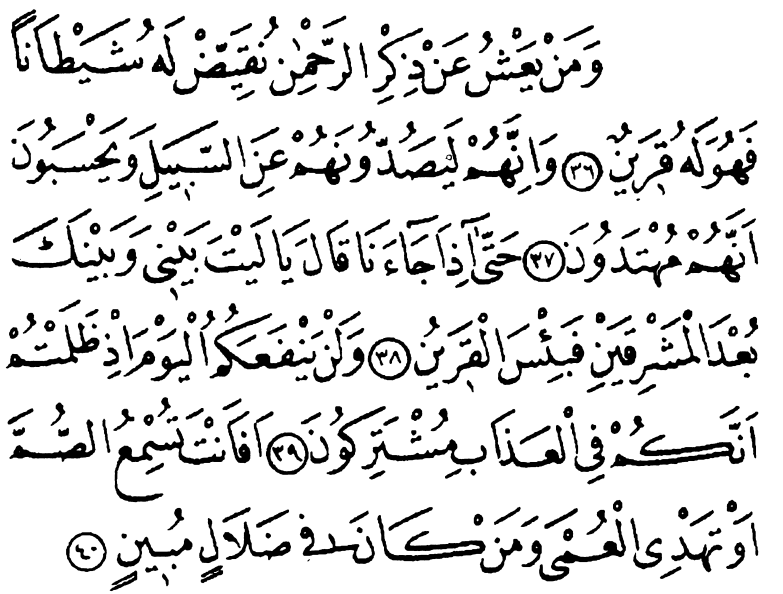

36- Kim Rahman'ın zikrine karşı kör olursa, ona bir şeytanı sardırırız; artık o, onun yanından ayrılmaz, ona sürekli olarak kötülükleri telkin eden arkadaşı olur.

37- O şeytanlar, onları yoldan çıkardıkları halde bunlar doğru yolda olduklarını sanırlar.

38- Nihayet zikrimize karşı körlük edip, yoldan çıkan o adam bize geldiği zaman kötü arkadaşına der ki: "Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı, seni hiç görmeseydim; meğer ne kötü arkadaşmışsın sen!"

39- Böyle söylemeniz bugün size bir yarar sağlamaz; çünkü zulmettiniz. Siz, azab çekmede ortaksınız.

40- Ey Muhammed, sen mi sağıra işittireceksin, yahut körü ve apaçık sapıklıkta olanı yola ileteceksin?

SÖZLÜK

وَ مَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ — Rahman'ın zikrinden kim göz yumarsa. Yani, kim Kur'an'dan yüz çevirirse. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in bir adı da "zikir"dir.

نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا — Biz onun için bir şeytan musallat ederiz.

فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ — O, şeytan o kişiye arkadaş olur.

وَ اِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ — Şüphesiz o şeytanlar o kişileri yoldan engellerler. Yani, insanların Allah yolunda gitmesine engel olmaya çalışırlar.

وَ يَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ — Ve kendilerinin hidayette olduklarını sanırlar.

بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ — İki doğu arasındaki uzaklık. Yani, o sapıklar kim, hidayet ne demektir? Bu ikisinin arasında doğu ile batı arası gibi uzaklık vardır. Çünkü birbirinin tam tersi ve en uç noktalardadırlar. Onun için hidayet ile sapıklık birbirinden çok uzaktır. Bu ayette geçen iki doğudan maksat doğu ve batıdır.

وَ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ اِذْ ظَلَمْتُمْ — Bugün size asla fayda vermez, çünkü siz zulmettiniz.

اَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ — Şüphesiz siz azapta ortaksınız. Yani, hep birlikte azap çekeceksiniz, ancak azapta birlik olmanız size o azaptan kurtulmayı asla sağlamayacaktır.

اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ اَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ — Sen mi sağıra duyuracaksın, veya âmâya yol göstereceksin?

وَ مَنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ — Ve açık bir sapıklık içinde olan. Yani,açıkça sapıtmış olanı sen mi hidayete erdireceksin? O bilerek ve açıkça, inadından inkar etmektedir.

AÇIKLAMA

Ayet-i Kerimelerin akışı, durumlarının sapkınlığını açığa çıkartarak, hak yoldan sapmış olanlara hidayeti arzetmeye devam etmektedir. Yüce Allah buyuruyor ki:

"Kim Rahman'ın zikrinden göz yumarsa."

Rahman, yaratıcımız olan Allah'ın bir ismidir. Zikir ise, Kur'an-ı kerim demektir. Bildiğimiz zikirleri anlamak da doğrudur. Çünkü Kur'an'ın kendisi zikir olunca, o yüce kitapta olanların hepsi de bir zikirdir. O Kur'an'da bildiği-

miz zikir ayetleri de elbetteki vardır.

İşte Allah'ın bu yüce kitabından, yani Kur'an'ın hükümlerinden yüz çevirenler artık şeytanın yoluna girmişlerdir. Şeytanla aynı yolda arkadaş olduğundan, şeytan da onları Allah'ın yolundan tamamen sapıtır. Sapmayı yapan kulun kendisi yaptığından, cezasını da ahirette görür. Eğer tevbe edip Allah'a yönelmez ise, şeytan ona dünyada arkadaş olduğu gibi, ahirette de birlikte cehenneme atılırlar.

Şeytana bu derece kapılıp arkadaş olan kişiler artık doğru ile yanlışı, hak ile batılı ayırdedemezler. Şeytan onları tamamen sapıttığı halde:

"Onlar kendilerini hidayette zannederler."

İşte Kur'an'dan yüz çevirmenin sonucu budur. Gerçeklere gözünü kapayan, ister istemez şeytanın yaldızlı sapıklıklarına, hidayet ve doğru yol diye sarılacaktır. Oysa doğru ile sapıklık tamamen birbirine zıttır ve aralarında dağlar vardır. O sapıklar tamamen birbirine zıttır ve aralarında dağlar vardır. O sapıklar şeytanla beraber oldukları müddetçe kendi sapıklıklarını anlayamazlar.

"Ancak bize geldiğinde şeytana dedi ki: Ah keşke seninle benim aramda doğu ile batı kadar uzaklık olsaydı! Sen ne kötü arkadaşmışsın!..."

Dünyadayken şeytana çok yakın olan, kıyamet günü ondan çok uzak olmayı temenni ediyor. Şeytanın kötülüğünü anlıyor. Ama:

"Bugün size fayda vermez."

Kıyamet günü amel işleme günü değil, hesap günüdür. Siz dünyada amellerinizi ortaya koydunuz. Allah'ın yolunu bırakıp şeytanı arkadaş edinerek kendi nefislerinize zulmettiniz. Çünkü şirke ve isyanlara daldınız.

Şimdi ise azapta da birlikte olacaksınız. Fakat şunu da bilin ki, cehennemde birlik olmanız, oradan kurtulma bakımından da size asla fayda vermeyecektir.

Daha sonra Yüce Allah peygamberine hitab ederek buyuruyor ki:

"O halde sen mi sağırlara işittireceksin? Yahut, körlere ve açıkça sapıklıkta olanlara sen mi yol göstereceksin?"

Hz. Peygamber ümmetine olan şefkat ve merhametinden dolayı, olur ki doğru yolu bulurlar diye müşriklerin üzerlerine adeta titremektedir. Ne var ki onlar, açıkça ve bilerek inatlarından dolayı inkar etmektedirler. Müşriklerin

şirk ve inatları, gözlerini kör, kulaklarını sağır etmiştir. İşitirler ama anlamazlar, bakarlar ama görmezler.

Şimdi ey kulum ve elçim olan Muhammed! Kendi inadı yüzünden kalbini kör ve sağır edene sen mi hakkı işittirip, doğru yolu göstereceksin? Sen kalplere sahip değilsin. Senin görevin tebliğ etmektir. Hidayet vermek ise bize aittir. Biz inkar ve inadında ısrar etmeyenlere zaten hidayetlerini vermişizdir. Bilerek inkar eden de kendine zulmetmiştir. Biz kimseye zulmetmeyiz.

SONUÇ

1- Allah'ın kitabı olan Kur'an'dan yüz çevirenlerin, şeytanlara uymuş olacağı açıklanıp, ahirette de şeytanla birlikte azaba gireceği haber veriliyor.

2- Şirkinden tevbe etmeden ölenin ebedi cehennemde kalacağı bildirilmiştir.

3- İnat ve inkarından dolayı kalbini kör ve sağır edenin doğru yolu bulamayacağı açıklanmıştır.

فَإِمَّا
نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ ﴿٤١﴾ أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي
وَعَدْنَاهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾ فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي
أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ
وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ ﴿٤٤﴾ وَسْئَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ
مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَٰنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾

41- Ya biz seni alıp götürdükten sonra onlardan öc alırız.

42- Yahut onları uyardığımız şeyi sana gösteririz. Senin

gözlerinin önünde onları azaba uğratırız, bizim onlara gücümüz yeter.

43- Sen, sana vahyedilene sımsıkı sarıl, çünkü sen doğru yoldasın.

44- O Kur'an sana ve kavmine bir şereftir ve yakında ona uyup uymadığınızdan sorulacaksınız.

45- Senden önce gönderdiğimiz elçilerimizden sor: Rahman'dan başka tapılacak ilahlar yapmış mıyız?

SÖZLÜK

فَاِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ — Eğer seni götürürsek. Eğer ecelin geldiğinde canını alırsak.

فَاِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُوْنَ — Hiç şüphesiz biz onlardan intikam alıcıyız. O müşriklere gerekli cezayı vericiyiz.

اَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِى وَعَدْنَاهُمْ — Veya onlara vaad ettiğimizi mutlaka sana gösteririz. Kafirlere vaad ettiğimiz azabı sana gösteririz.

فَاِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُوْنَ — Biz elbette onlara güç yettiririz. kafirlere azab etmeye gücümüz yeter. Biz her şeye kâdiriz.

فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِى اُوْحِىَ اِلَيْكَ — Öyle ise sen, sana vahyolunana sarıl.

اِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيْمٍ — Şüphesiz sen dosdoğru yol üzeresin.

وَ اِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَ لِقَوْمِكَ — Muhakkak ki o Kur'an sana ve kavmine bir öğüttür.

وَ سَوْفَ تُسْأَلُوْنَ — Ve yakında sorulacaksınız.

وَ اسْأَلْ مَنْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُّسُلِنَا — Senden önce gönderdiğimiz peygamberlerimize sor.

اَجَعَلْنَا مِنْ دُوْنِ الرَّحْمٰنِ اٰلِهَةً يُّعْبَدُوْنَ — Biz Rahman'dan başka ibadet edilecek ilahlar yapmış mıyız? Asla.

AÇIKLAMA

Ayet-i kerimelerin akışı, Kureyş müşriklerinin ve diğer müşrikleri imana ve sadece bir olan Allah'a ibadet etmeye çağırmaya devam etmektedir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Eğer biz seni götürürsek..."

Ey Muhammed, senin ecelin dolduğunda seni o müşriklerin arasından alırsak, eceli gelen herkesin de canını alıcıyız. Onlara yaptıkları şirk, zulüm ve İslâm'a düşmanlıklarından dolayı gerekli cezayı tıpkı önceki ümmetlere peygamberlerine isyanlarından dolayı cezalarını verdiğimiz gibi veririz. Ya da, daha sen ölmeden müşriklere karşı sana zafer vermekle dünyadaki azaplarından bir kısım tattıklarını sana da göstéririz. Yine ahirette o müşrikleri cehenneme attığımızda çekecekleri azabı sana göstereceğiz. Biz o müşriklere hem dünyada, hem de ahirette azap etmeye kâdiriz. Çünkü bizim her şeye gücümüz yeter.

"Öyle ise, sen sana vahyolunana sıkıca sarıl. Şüphesiz ki sen dosdoğru yol üzeresin."

Ey Muhammed, sana ne emrediyorsak onu yap. Kur'an'ın emirlerine göre yaşa ve tebliğini sürdür. Sen hak din üzeresin. O Kur'an'a tutunan asla sapıtıp da Rabbine âsi olmaz.

"Şüphesiz ki o senin ve kavmin için bir öğüttür. Yakında hesaba çekileceksiniz."

Sana vahyettiğimiz ve kendisine uymanı emrettiğimiz o Kur'an, sana da, senin ümmetine de, bir nasihat ve öğüttür. Bir hidayet rehberidir. O Kur'an'da senin ve mü'minlerin elde edeceği yüce nimetler anlatılmıştır. Kafirlerin de kıyamet günü karşılaşacakları acıklı hallerinin haberi bildirilmektedir. Kur'an'a göre amel edip etmediğiniz sizlerden kıyamet günü sorulacaktır. Kafirlerin de neden Kur'an'ı inkar ettikleri elbette sorulacaktır. Durum bu olduğuna göre, o müşrikler neden Rahman'dan başka ilahlara ibadet ediyorlar?

"Senden önce gönderdiğimiz peygamberlerimize sor bakalım, biz Rahman'dan başka ibadet edilecek ilahlar ortaya koymuş muyuz?"

Ey Muhammed, Tevrat ve İncil'e inananlara sor. Çünkü onlara sorman, aynı zamanda onların peygamberlerine sormandır. Onlar Allah'tan başka ilahlara mı ibadet ediyorlardı? Göreceksin sana diyecekler ki: "Haşa, biz Allah'tan başka ilahlara ibadet etmeyiz. Sadece bir olan Allah'a ibadet etmekle emrolunduk. Allah'tan başka ilah yoktur."

Yüce Allah'ın Hz. Muhammed'e böyle bir üslupla hitab etmesi, müşriklerin dikkatlerini çekmek ve gerçeği daha kolay anlamalarını sağlamak içindir.

Kureyş kafirlerinin ve diğer kafirlerin putlara tapmaktaki ısrarlarının ne kadar kötü bir durum olduğunu ortaya koymak içindir. Çünkü Kur'an Mekke müşriklerinin, diğer müşriklerin ve bütün insanlığın hidayeti için inmiştir. Hz. Muhammed, kafirleri hak din İslâm'a davet etmek için gönderilmiştir. Aradaki fark, Kur'an, Kureyş müşriklerinin arasından tüm insanlığa yayılmıştır.

SONUÇ

1- Kavimler, kendilerine gönderilen peygamberlere zulüm, işkence ve isyan ederek onları yurtlarından çıkarttıklarında, Yüce Allah'ın o kavimlerden intikam alarak kendilerini helak ettiği açıklanmıştır.

2- Yüce Allah, peygamberimiz daha yaşıyorken kafirlere karşı kendisine zafer vererek, kafirlerin dünyadaki azaplarını bir parça göstermiştir.

3- İnanç ve ameller konusunda Kur'an ve sünnete tabi olmanın farz olduğu bildirilmiştir.

4- İslâm ümmetinin güç ve kuvveti Kur'an'a tabi oldukları nisbettedir. Eğer müslümanlar Kur'an'a göre yaşarlarsa güçlü ve mutlu olurlar. Kur'an'ı hayatlarından uzak tuttukları müddetçe de zayıf ve perişan olurlar.

وَلَقَدْ
أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِ فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ
رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا جَاءَهُم بِآيَاتِنَا إِذَا هُم مِّنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾
وَمَا نُرِيهِم مِّنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا وَأَخَذْنَاهُم بِالْعَذَابِ
لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾ وَقَالُوا يَا أَيُّهَ السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ
بِمَا عَهِدَ عِندَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ
الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿٥٠﴾

46- Andolsun biz Musa'yı da ayetlerimizle Firavun'a ve ileri gelen adamlarına gönderdik: "Ben alemlerin Rabb'inin elçisiyim" dedi.

47- Onlara ayetlerimizi getirince, onlar o ayetlerle alay edip gülmeğe başladılar.

48- Onlara gösterdiğimiz her mucize, mutlaka kardeşinden (ötekinden) büyüktü. Belki dönerler diye onları kıtlık, tufan, çekirge gibi türlü azaplar ile cezalandırdık.

49- Bunun üzerine dediler ki: "Ey büyücü, bizim için Rabb'ine dua et, sana verdiği söz hakkı için bizi bağışlasın, artık biz yola geleceğiz!"

50- Fakat biz onlardan azabı kaldırınca sözlerinden dönmeğe başladılar.

SÖZLÜK

وَ لَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسَى بِاٰيَاتِنَا — Muhakkak ki biz, Musa'yı ayetlerimizle gönderdik.

اِلَى فِرْعَوْنَ وَ مَلَاِهٖ — Firavun'a ve onun ileri gelenlerine.

اِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ — Onlar hemen onlara gülerler.

وَ مَا نُرِيهِمْ مِنْ اٰيَةٍ — Onlara bir ayet göstermedik ki. Yani, Firavun ve adamlarına gösterdiğimiz her mucize mutlaka diğerlerinden daha büyüktü.

اِلَّا هِيَ اَكْبَرُ مِنْ اُخْتِهَا — Mutlaka o kardeşlerinden daha büyüktür. Yani, Firavun ve adamlarına gönderilen en son mucize ve delil, kendinden önceki delil ve mucizeden daha büyük olmuştur.

وَ قَالُوا يَا اَيُّهَا السَّاحِرُ — Ve, ey sihirbaz, dediler. Musa (a.s.)'ın mucizelerini gördüklerinde onun bir peygamber değil, sadece bir sihirbaz olduğunu söylediler.

بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ — Yanındaki ahid sebebiyle. Yani, ey Musa, Allah'ın senden tebliği için söz alıp, sana indirdiği Tevrat'ın sebebine. O yüce kitabın hürmetine bizim için Rabbine dua et.

اِنَّا لَمُهْتَدُونَ — Muhakkak ki biz hidayete erdirilmişiz.

اِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ — Onlar hemen cayarlar. Verdikleri sözlerinden vaz geçerler. Ettikleri yeminleri bozarlar.

AÇIKLAMA

Âyet-i kerimeler Musa (a.s.)'a verilen kitap ve mucizelerden bahsederek Musa (a.s.)'ın Firavun'a gönderilmesini haber vermektedir. Önceki ayetler Kureyş müşriklerinden ve diğer müşriklerden bahsetmişti. Burada ise Firavundan ve kavminden bahsedilerek, her iki kafir topluluğunun birbirlerine benzerlikleri pekiştiriliyor. İşin aslı, zaten bütün kafirlerin kalpleri, fikirleri ve düşmanlıkları birbirlerinin aynısıdır. Sadece şartlara göre bazı küçük ayrıntılar olabilir. İşte bu gerçekten dolayı Yüce Allah, önceki kafir kavimlerin düşmanlıklarını ve peygamberlerin, onlara nasıl tebliğ ettiğini anlatıyor ki, bizler de ders alalım. Kendi zamanımızdaki inkarcılara karşı nasıl davranacağımızı iyice öğrenelim.

İşte Firavun ve kavmi, tıpkı Mekke müşrikleri gibi mal-mülk sahibidir ve devlet yöneticiliği yapmaktadırlar. Ve işte Musa (a.s.), tıpkı Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi fakir ve normal bir insan. Hz. Muhammed'e peygamberlik verildiğinde Mekke müşrikleri: Bu peygamberlik, örneğin Mekke'nin ileri geleni ve mal mülk sahibi olan Velid ibn-i Muğire'ye verilmeli değil miydi? Ya da, Taif'in meşhuru ve ileri geleni Urve bin Mesud'a verilseydi ya, dediler. Firavun ve adamları da: Peygamberlik Musa'ya değil de, Firavun'a verilseydi ya! Firavun mu hayırlı, yoksa Musa mı? dediler.

Diğer taraftan Firavun ve Musa'nın burada anlatılmasında Hz. Peygamberi teselli amacı vardır. Davet ve tebliğ konusunda sabrı pekiştirilmektedir. Musa (a.s.)'ın sabrettiği gibi sabretmesi istenmektedir. Çünkü Musa (a.s.) da tıpkı Hz. Muhammed gibi önde gelen beş peygamberden biridir.

"Muhakkak ki biz Musa'yı ayetlerle gönderdik."

Musa (a.s.)'ın Peygamber olduğunu isbat eden mucizelerle Firavun'a gönderdik. Sadece bir olan Allah'a ibadet edin ve O'ndan başka tapmakta olduğunuz ilahları terkedin, diye emrettik. İsrailoğullarını, kendilerine vaad ettiğimiz Filistin topraklarına götürmesi için Musa'ya teslim edin, dedik.

Musa da Firavun ve kavmine gelince:

"Dedi ki: Ben alemlerin Rabb'inin elçisiyim."

Sadece bir olan Allah'a ibadet etmenizi size emretmek için geldim. Yalnız Allah'a kulluk edin ve O'ndan başkalarını terkedin. Çünkü Allah'tan başka ibadete layık asla yoktur.

Bunun üzerine Firavun ve adamları, Musa'dan peygamberliğinin delillerini istediler. Musa da onlara mucizeleri gösterince, Firavun ve adamları he-

men gülmeye ve Musa ile alay etmeye başladılar. İşte Yüce Allah'ın şu ayeti bu olayı anlatmaktadır:

"Onlara ayetlerle geldiğinde, onlar hemen o ayetlerle alay ederler..."

Oysa Yüce Allah mucize üstüne mucize gönderiyordu ve gönderdiği her mucize öncekilerden daha büyük oluyordu. Firavun ve adamları gördükleri her mucizede Musa (a.s.)'nın peygamberliğinin doğruluğunu da görüyorlardı. Fakat gururları Musa (a.s.)'a tabi olmaya mani oluyordu. Yüce Allah da, olur ki gurur ve inatları kırılır da, hak yola dönerler diye Firavun ve kavmini ikaz üstüne ikaz ediyordu. Hatta gerektiğinde azap da veriyordu. Sonunda Musa (a.s.)'a dediler ki:

"Ey sihirbaz, sana olan vaadi hürmetine bizim için Rabbine dua et. Çünkü biz artık doğru yola erenleriz."

Musa (a.s.)'a, "ey sihirbaz" diye hitab etmelerinin sebebi, mucize göstermenin sihirbazlık olduğunu zannetmeleridir. Evet, kavim görünüşte doğru yola gelmişti ve kendilerinden azabın kaldırılması için yollar aramaya başlamışlardı. Ama hala gurur ve kibirlerini görüyoruz. Çünkü azabın kaldırılmasını kendileri Allah'tan istemiyorlar. Rabbine dua et de azabı bizden kaldırsın, diyorlar. Musa (a.s.)'ın dua etmesiyle birlikte azapları da kaldırılıyor ama:

"Biz onlardan azabı kaldırınca derhal cayıyorlar."

Aslında Yüce Allah, önceden de onların gerçekte inanmadıklarını elbette biliyordu. Fakat kullarına merhametinden dolayı onların görünüşteki sözlerinden dolayı azabı kaldırdı. Olur ki akılları başlarına gelir. Ancak nerede? Azap kalkar kalkmaz verdikleri sözlerini bozdular. Gereği gibi iman edip Allah'a kulluk yapmadılar.

SONUÇ

1- Mucizeler peygamberlerin doğruluğunu gösterir. Ancak mucizeleri görenler, inat, gurur ve küfürde ısrarlarından dolayı yine de inanmazlar.

2- Yüce Allah, bazen olur ki, bir kavim tevbe edip hak yola girsin diye günahlarından dolayı ard arda azap verebilir.

3- Sözünden caymanın ve ahdini bozmanın haram olduğu açıklanmıştır. Çünkü bu iki özellik de münafıkların özelliklerindendir.

وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ
يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَٰذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن
تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِّنْ هَٰذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ
وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّن
ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾ فَاسْتَخَفَّ
قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٤﴾ فَلَمَّا
آسَفُونَا انتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ فَجَعَلْنَاهُمْ
سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ ﴿٥٦﴾

51- Firavun, kavminin içinde bağırıp dedi: "Ey kavmim, Mısır mülkü ve şu altımdan akıp giden ırmaklar benim değil mi? Görmüyor musunuz?"

52- "Yahut ben, şu aşağılık, nerdeyse söz anlatamayacak durumda olan adamdan daha iyi değil miyim?"

53- Eğer o, doğru söylüyorsa üzerine altın bilezikler atılmalı, yahut yanında kendisine yardım eden, onu doğrulayan melekler de gelmeli değil miydi?"

54- Kavmini küçümsedi, onlar da ona boyun eğdiler. Çünkü onlar yoldan çıkmış bir kavim idiler.

55- Onlar bizi kızdırınca, biz de onlardan öç aldık, hepsini boğduk.

56- Onları sonradan gelen inkarcıların geçmiş ataları ve örneği yaptık, bunlar da onların izinden gittiler.

SÖZLÜK

وَ نَادٰى فِرْعَوْنُ فِى قَوْمِهٖ — Ve Firavun kavminin içinde seslendi.

وَ هٰذِهِ الْاَنْهٰرُ تَجْرِى مِنْ تَحْتِى — Şu nehirler benim altımdan akıyor.

اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ — Görmüyor musunuz?

اَمْ اَنَا خَيْرٌ — Yoksa ben mi hayırlıyım? Yani, Musa mı yoksa ben mi daha hayırlıyım?

فَلَوْلَا اُلْقِىَ عَلَيْهِ اَسْوِرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ — Üzerine altından bilezikler atılsa ya! Yani, Musa'ya gökten bilezikler yağsa ya!

اَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِيْنَ — Veya beraberinde melekler dizilip gelse ya!

فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهٗ — Böylece Firavun kavmini küçümsedi.

اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمًا فٰسِقِيْنَ — Muhakkak ki onlar haddi aşmış bir kavim idi.

فَلَمَّا اٰسَفُوْنَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ — Bizi gadaplandırdıklarında onlardan intikam aldık.

فَجَعَلْنٰهُمْ سَلَفًا — Böylece onları bir geçmiş yaptık. Yani, sonra gelenlere ibret olacak, geçmişten bir örnek yaptık.

وَ مَثَلًا لِّلْاٰخِرِيْنَ — Ve sonrakiler için örnek olarak kıldık.

AÇIKLAMA

Ayet-i kerimelerin akışı Musa (a.s.) ile Firavun'un arasındaki olayları anlatmaya devam etmektedir.

"Ve Firavun kavminin içinde seslendi."

İnsanları korkutmak ve büyük görünebilmek için bağırıyordu: Ey kavmim! Şu Mısır ülkesi benim değil midir? İşte şu nehirler benim altımdan akmaktadır. (Firavunun sarayı Nil nehrinin üzerine kuruluydu. Nil'in sarayının altından akmasını kastediyordu.) Bütün bunları görmüyor musunuz? Eğer görüyorsanız, o halde söyleyin bakalım, ben mi daha hayırlıyım, yoksa şu fakir, aciz ve çalışmakla geçinebilen adam mı?

Musa (a.s.)'ı kastediyordu. Ama onu küçük gördüğü için adını ağzına

almıyordu. Sadece "şu" diye söylemekle yetiniyordu. Arkasından kendi bozuk anlayışına göre güya delil getiriyordu: Onun üzerine gökten altın bilezikler yağsa ya! Yahut melekler onu korumak ve peygamberliğini tasdik etmek için sıra sıra, peşinden dolaşsalar ya! Eğer şu adam hayırlı diyorsanız, benim dediklerimi yapsın bakalım.

"Böylece kavmini küçümsedi."

Onları duygulandırarak kendisine itaat etmeye tahrik etti.

Firavun'un kavmi zaten doğru yoldan çıkmış insanlardı. Onun bu konuşmaları karşısında Musa (a.s.)'ya değil de, Firavun'a tâbi oldular. Haddi aşmış toplumlar genellikle korkak olurlar. İdareciler kendilerini biraz tehdit ettiler mi, hemen o idarecilerin sapık yollarına uyarlar.

Firavun ve kavmi bu isyan ve küfürleriyle:

"Bizi gazaplandırdıklarında, biz de onlardan intikam aldık."

Firavun ve kavmi sözlerinden caymakla, ahidlerini bozmakla, inkarlarıyla, zulüm ve büyüklenmeleriyle bizi gazaplandırdılar. Biz de onlara layık bir ceza verip, hepsini denizde boğduk. İnkarcılardan geriye kimse kalmadı.

Yüce Allah boğulan kavim ile Firavun ve askerlerini kastetmektedir.

"Böylece onları sonrakiler için bir geçmiş ve örnek yaptık."

Firavun'u, askerlerini ve onlarla birlikte denizde boğduğumuz ileri gelenleri sonraki nesiller için ibret yaptık. Sonradan dünyaya gelen o zalimlerin hayatlarını okuyup öğrensinler de onlar gibi olmasınlar. Onlar gibi küfürde, zulümde ve peygamberimize isyanda bulunmasınlar.

Ey Muhammed, Firavun ve askerlerinin acıklı sonlarından ilk önce senin kavmin ibret almalıdır. Arkasından da kıyamete kadar gelecek bütün insanlar onların helak olmalarından kendilerine ders çıkartmalıdırlar. Aksi halde o zalimlerin başına gelenler diğerlerine de gelir.

Yüce Allah olayları bu şekilde anlatmakla insanları harekete geçirip, doğru yola çekerek, kurtulmalarını istemektedir.

SONUÇ

1- Büyüklenme ve kendini beğenmişliğin ne kadar kötü olduğu açıklanmıştır. Çünkü bu iki özellik, zalim ve zorba inkarcıların özelliklerindendir.

2- Fakirleri küçük görmek ve horlamak, zalim idarecilerin çirkin ahlak-

larındandır.

3- Allah'ın emirlerinin dışına çıkmak, kişiyi, her zalime itaat eder hale sokar.

4- Yüce Allah'ın öfkeleneceği kötü ameller yapmak haramdır. Çünkü Allah-u Teâlâ'nın, öfkelenince hak edilen cezayı vereceği açıklanmıştır.

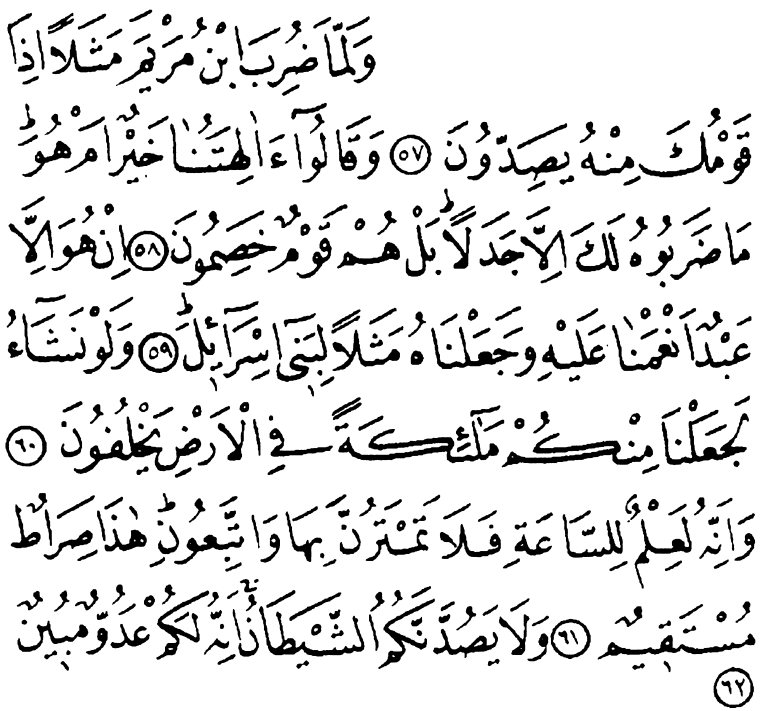

57- Meryemoğlu, bir misal olarak anlatılınca hemen kavmin, ondan ötürü yaygarayı bastılar:

58- "Bizim ilahlarımız mı hayırlı, yoksa o mu?" dediler. Bunu sadece tartışma için sana misal verdiler. Doğrusu onlar, kavgacı bir toplumdur.

59- O, sadece kendisine nimet verdiğimiz ve İsrailoğullarına örnek kıldığımız bir kuldur.

60- Eğer dileseydik, sizden, şu dünyada yerinize geçen melekler yapardık.

61- O, kıyametin kopacağını gösterir bir ilimdir. O saatin geleceğinden hiç şüphe etmeyin, bana uyun. Doğru yol budur.

62- Şeytan sizi bundan alıkoymasın. Çünkü o, sizin için açık bir düşmandır.

SÖZLÜK

وَ لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلاً	Ve Meryem'in oğlu kavimlere örnek gösterildiği zaman. Yani İsa (a.s.). Örnek olarak anlatıldığında.
اِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّوْنَ	Senin kavmin ondan dolayı gülüyorlar. Müşrikler gülerek, İsa (a.s.)'nın örnek gösterilmesiyle alay ediyorlar.
مَا ضَرَبُوْهُ لَكَ اِلاَّ جَدَلاً	Onu sana sadece mücadele için misal verdiler. Yani o müşriklerin kendi ilahlarıyla İsa (a.s.)'yı, hangisi daha hayırlıdır, diye örneklemeleri sadece tartışmak ve alay etmek içindir.
بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُوْنَ	Bilakis onlar çok çekişmeci, kinci bir kavimdi.
اِنْ هُوَ اِلاَّ عَبْدٌ اَنْعَمْنَا عَلَيْهِ	O sadece kendisine nimet verdiğimiz bir kulumuzdu. Yani, İsa (a.s.) hıristiyanların iddia ettiği gibi Allah'ın oğlu değil, sadece kuludur.
وَ جَعَلْنَاهُ مَثَلاً لِبَنِىٓ اِسْرَائِيلَ	Onu İsrailoğullarına örnek kıldık.
وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِى الْاَرْضِ يَخْلُفُوْنَ	Eğer dileseydik, içinizden dünyadan yerinize geçen melekler çıkarırdık. Yani, dilesek sizi öldürüp de yerinize melekleri getiririz.
وَ اِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ	Şüphesiz ki o, kıyamet saati için bir bilgidir.
فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا	Sakın onun hakkında şüpheye düşmeyin. O kıyamet saatinin kopup kopmayacağı konusunda asla kuşkulanmayın. Çünkü kıyamet mutlaka kopacaktır.
وَ اتَّبِعُوْنِ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ	Bana tâbi olun, işte bu dosdoğru yoldur.
وَ لَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَانُ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ	Sakın şeytan sizi alıkoymasın. Muhakkak ki, şeytan sizin apaçık bir düşmanınızdır.

AÇIKLAMA

Dersimizin bu bölümündeki ayeti kerimeler İsa (a.s.)'yı sözkonusu etmektedir. Rabbimiz buyuruyor ki:

"Meryem'in oğlu, bir örnek olarak ortaya konunca, senin kavmin buna hemen gülmeye başladı."

Rivayete göre, Enbiya suresinin: "Siz ve Allah'tan başka ibadet ettikleriniz cehennem odunusunuz. Hepiniz oraya gireceksiniz" mealindeki 98. ayeti inince, İbn-i Zebara Peygamber Efendimize dedi ki: "Bu azap sadece bize ve ilahlarımıza mı, yoksa bütün ümmetler için mi?"

Peygamberimiz de: "Size, ilahlarınıza ve bütün ümmetlere," diye buyurdu.

Bunun üzerine İbn-i Zebara şöyle dedi: Sana ve Kabe'nin Rabbine düşman oluyorum. Hristiyanlar Mesih'e, yani İsa'ya ibadet etmiyorlar mıydı? yahudiler Üzeyir'e ibadet etmiyorlar mıydı? Melihoğulları meleklere tapmıyorlar mıydı? Eğer bunların hepsi Cehennemlik iseler, biz ilahlarımızla birlikte olmaya razıyız!

Bu sözleri duyan diğer Mekkeli müşrikler sevindiler. Yüksek sesli kahkahalar atarak alay etmeye başladılar. İşte bu olay üzerine Yüce Allah ayeti kerimeyi indirip buyurdu ki:

"Meryemoğlu bir örnek olarak ortaya konunca, senin kavmin buna hemen gülmeye başladı."

İbn-i Zebara, İsa (a.s.)'ı bir örnek olarak anlatıyordu. Çünkü hristiyanlar Allah'tan başka İsa (a.s.)'ı ilah edinip, ona ibadet ediyorlardı. İbn-i Zebare İsa (a.s.)'ın bu durumunu kendi putlarına benzetiyordu. Çünkü Mekke müşrikleri de Allah'tan başka meleklere ibadet ediyorlardı.

Âdeta İbn-i Zebara şöyle demiş oluyordu: Eğer biz ve bizim ilahlarımız cehennem odunu olacak isek, İsa, Üzeyir ve melekler de cehennemliktir. Çünkü bunlar da Allah'tan başka ilah edinilmiş ve ibadet edilmişlerdir.

Bunları söylerken bir taraftan gülüşüp kahkaha atıyorlardı, diğer taraftan da peygamberimize şöyle diyorlardı:

Dediler ki: "Bizim ilahlarımız mı daha hayırlı, yoksa o mu?"

Yani, kendi putlarıyla İsa (a.s.)'ı karşılaştırarak hangisinin daha hayırlı ilah olduğunu Peygamberimize soruyorlar. Oysa hiç biri de ilah olamaz. Fakat müşrikler tek olan Allah'tan bahsetmiyorlar. Kendi sapıklıklarıyla, hristiyan-

ların sapıklıklarını karşılaştırıyorlar. Hem bunu sapıklık olarak değil de, hangisinin daha hayırlı ilah olduğunu peygamberimize soruyorlar.

Müşriklerin genel karakterleri budur. Hak din ile alay etmek için kendi sapık kanunları ve adetlerini hayırlıymış gibi göstermeye çalışırlar. O günkü müşriklerle bu günküler ve yarınkiler de hep aynı tutum içindedirler.

O günkü Mekke müşriklerinin sözcüsü olan İbn-i Zebaraya yukarıda geçen soruyu peygamberimize sorarken, gerçeği öğrenmek maksadıyla değil, sadece alay etmek için, biraz eğlensinler diye sormuştu.

"Bunu sana sadece alay olsun diye örnek verdiler."

Çekişmeci ve kinciydiler. Allah'ın peygamberine karşı çekişmeci ve kinciydiler. Allah'ın peygamberine karşı şiddetli düşmanlık besliyorlardı. Onun için bu tip örnekleri ve soruları zaman zaman ortaya atıyorlardı. Halbuki gerçek şudur:

"Meryem'in oğlu, kendisine nimet verdiğimiz ve İsrailoğullarına örnek kıldığımız bir kuldu."

O Meryemoğlu İsa ilah değil, bir kuldu ve Allah'ın elçisiydi. Hristiyanlar onu ilah edinerek, Allah'tan başka İsa'ya ibadet ediyorlardı. Suç hristiyanlarındır, İsa (a.s.)'ın değildir. Çünkü İsa, da diğer peygamberler gibi sadece bir olan Allah'a ibadete çağırdı. Ancak hristiyanlar onu dünyadan ayrıldıktan sonra ilah edindiler. İsa (a.s.) onların yaptıklarından beridir. Onun için cehennem odunu olacak olanlar da İsa'yı ilah kabul edenlerdir.

İsa babasız yaratılmıştı ki, İsrailoğulları ve sonraki insanlar bu olaydan Allah'ın kudretine deliller elde etsinler.

Allah dilediği şeyi yaratmaya kâdirdir. Adem (a.s.)'i topraktan yarattığı gibi, İsa (a.s.)'yı da babasız yaratmıştır. Allah bir şeyi yaratmayı dilediğinde ona "ol" der, o da olur.

"Eğer dileseydik, içinizden, yeryüzünde sizin yerinize gelecek melekler yaratırdık."

Ey insanoğlu, eğer dileseydik sizi öldürüp yerinize dünyada yaşayan melekler yaratırdık. O melekler sizin gibi bana şirk koşmazlardı ve isyan etmezlerdi. Sadece bana ibadet ederlerdi. Emrolunan her şeyi yaparlardı.

Sonra Yüce Allah tekrar İsa (a.s.)'dan bahsederek buyuruyor ki:

"Hiç şüphesiz o, kıyamet saati için bir bilgidir."

İsa (a.s.) kıyametin kopmasına bir alamettir. Ahir zamanda İsa (a.s.)'ın

yeryüzüne inmesi, kıyametin iyice yaklaştığını gösterir. Sakın kıyametin kopması hakkında şüpheye düşme. O mutlaka gerçekleşecektir. Aynı zamanda o kıyamet çok yaklaşmıştır. Ey kulum ve elçim olan Muhammed, de ki:

"Bana uyun. İşte dosdoğru yol budur."

İman ve sadece bir olan Allah'a ibadet konusunda bana tâbi olun. Size getirdiğim Kur'an'ın yolu dosdoğru bir yoldur. Sakın şeytan sizleri bu doğru yoldan ayırmasın, Allah'a ve peygambere isyana yöneltmesin. Şunu iyice bilin ki, şeytan sizler için açık bir düşmandır. Şeytanın sizin için düşman oluşunun en büyük delili, çekememezliği yüzünden, Adem'i aldatarak cennetten çıkarılmasına sebep olmasıdır. Böyle bir düşmanı dinlemek ve ona uymak katiyyen doğru olmaz. Kim şeytana tâbi olursa helak olur.

SONUÇ

1- Müşriklerin çok kinci ve tartışmacı oldukları haber verilmiştir.

2- Hakkı ortaya koyup, yanlışı bertaraf etmeksizin, boşu boşuna tartışmanın kötü görüldüğü açıklanmıştır.

3- İsa (a.s.)'nın Allah katındaki kıymeti açıklanıp, onun yeryüzüne inmesinin kıyamet alametlerinin en büyüklerinden olduğu bildirilmiştir.

4- Ölümden sonra dirilme ve kıyamet günü hesaba çekilme inancı açıklanarak pekiştirilmiştir.

5- Şeytana tâbi olmanın haram olduğu bildirilmiştir. Çünkü şeytan doğru yola değil, sapıklığa çağırır.

وَلَمَّا جَآءَ عِيسَىٰ بِالْبَيِّنَٰتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُم بِالْحِكْمَةِ
وَلِأُبَيِّنَ لَكُم بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ
وَأَطِيعُونِ ﴿٦٣﴾ إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَٰذَا
صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦٤﴾ فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِن بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ

لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٦٥﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ
أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾

63- İsa açık deliller getirince dedi ki: "Ben size hikmet getirdim ve ayrılığa düştüğünüz şeylerden bir kısmını size açıklamak için geldim, Allah'tan korkun ve bana itaat edin."

64- "Allah, benim de Rabb'im, sizin de Rabb'iniz O'dur. O'na tapın, doğru yol budur."

65- Hristiyan ve Yahudilerin aralarından çıkan gruplar, birbirleriyle ihtilafa düştüler. Acı bir günün azabından vay o zulmedenlerin haline!

66- Onlar ille o saatin kendilerinin hiç farkında olmadıkları bir sırada, ansızın başlarına gelmesini mi bekliyorlar?

SÖZLÜK

وَلَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ — İsa açık delillerle geldiğinde.

قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ — Dedi ki: Ben size hikmet getirdim.

وَلِأُبَيِّنَ لَكُم بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ — Tartışıp ihtilafa düştüklerinizin bir kısmını size açıklamak için.

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ — Allah'tan sakının ve bana tâbi olun.

إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ — Muhakkak ki Allah benim ve sizin Rabbinizdir; öyle ise ona ibadet edin.

هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ — Bu dosdoğru yoldur. İslâm yoludur.

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِن بَيْنِهِمْ — Böyle iken aralarında birbirleriyle ihtilafa düştüler.

AÇIKLAMA

Yüce Allah önceki ayetlerde; müşriklerin Mekke'deki tartışmalarını ve İbn-i Zebera'nın Melekler, Üzeyir (a.s.) ve İsa (a.s.) kendilerine ibadet eden-

lerle birlikte cehennemdedir, gibi asılsız iddialarını anlatmıştı. Sonra melekleri, Üzeyir (a.s.)'ı ve İsa (a.s.)'ı İbn-i Zebara gibi müşriklerin asılsız iddialarından beri etmişti. Çünkü melekler ve bu peygamberler insana, kendilerine ibadet etmelerini emretmemişlerdi ki, müşriklerle birlikte cehenneme girsinler. Bilakis şeytan bu zatlara ibadet edilmesini insanlara süslü göstermişti. Onun için müşriklerle şeytan cehennem odunu olacaklardır.

Daha sonra İsa (a.s.)'nın Allah'ın nimet verdiği ve Peygamber olarak seçtiği bir kulu olduğunu bildirmişti. Arkasından da İsa (a.s.)'nın habersiz olarak yaratılmasındaki hikmeti açıklamıştı. Bu dersimizde ise ayeti kerimeler İsa (a.s.)'dan bahsetmeye devam etmektedir.

İlk ayette Rabbimiz şöyle buyuruyor:

"İsa açık delillerle geldiğinde..."

İsa (a.s.) mucizeler ve ayetlerle İsrailoğullarına geldiğinde. Onlara hikmet getirdiğini söylemiştir. Burada sözü edilen hikmet, peygamberliktir. Niçin geldiğini açıklarken de şöyle diyor:

"İhtilafa düştüklerinizden bazılarını size açıklamak için."

Tevrat'ın içinde yer alan emir ve yasaklar konusunda çekişmekte olduğunuz şeyleri açıklamak için geldim. Öyle ise ey İsrailoğulları! Allah'tan sakının ve bana tâbi olun. Size emrettiğim ve yasakladığım konularda bana uyun. Şunu bilin ki, Allah benim de, sizin de Rabbimizdir. Ondan başka ilah yoktur. Sadece bir olan Allah'a ibadet edin. Onun razı olduğu işleri yapıp, razı olmadıklarını terkedin. Böylece Allah'ın azabından kurtulup cennetine girersiniz. İşte sizleri davet etmekte olduğum:

"Bu yol dosdoğru yoldur."

Bu yol hak din İslâm'dır. Kim İslâm'a girerse, hem dünyada, hem de ahirette mutluluğa kavuşur. Fakat:

"Gruplar kendi aralarında ihtilafa düştüler."

İsrailoğulları grup grup oldular ve pek çok konuda ihtilafa düştüler. Örneğin, yahudilerden olan gruplardan biri şöyle dedi: Meryemin oğlu İsa zina sonucu doğmuştur. Annesi kötü kadındır. Sihirbazdır.

Hristiyanlardan oluşan gruplar ise şu şekilde iftiralarda bulundular: İsa Allah'tır. Allah'ın oğludur. Üçün üçüncüsüdür.

Bütün grupların söyledikleri tamamen iftiradır.

Bu zalimler için Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Acıklı günün azabından vay haline o zulmedenlerin!"

Yüce Allah bu müşrik zalimleri cehennem vadilerinden biri olan ve adına veyl denen vadiyle tehdit etmektedir. Bu vadinin birinden kan, irin ve cehennemliklerin vücutlarından çıkan türlü pislikler akmaktadır. İşte kıyamet gününde karşılaşacakları acıklı azap bu azaptır. O zalimler ki İsa (a.s.) hakkında olmayacak iftiralarda bulundular. Şimdi bu zalimler:

"Kıyamet saatinden başka bir şeyi beklemiyorlar."

Söyedikleri küfür ve iftira dolu sözlerden dolayı tevbe edip de Allah'a dönmediler. Bilakis inatla ısrar ettiler. Yahudiler İsa (a.s.) için en yakışıksız sözler söylediler. Hıristiyanlar da İsa (a.s.)'ya ilahlık iftirası attılar. Oysa Allah'tan başka ilah yoktur. Allah, hem İsa (a.s.)'ın hem de bütün alemlerin Rabbidir.

"Kıyamet saati onlara ansızın gelir."

Bu zalim müşrikler çarşı pazarda ticaretleriyle meşgul iken, heva ve heveslerine dalmış olarak Allah'a isyan içerisindeyken, hiç farkında olmadan kıyamet onlara gelir. Böylece zalimler cezalarını, samimi mü'minler de mükafaatlarını alır.

SONUÇ

1- İsa (a.s.)'ın Peygamber olarak İsrailoğullarına gönderildiği açıklanmıştır.

2- Allah'tan sakınmanın, Peygambere itaat etmenin ve ibadeti sadece bir olan Allah'a yapmanın farz olduğu bildirilmiştir.

3- İhtilafa düşmenin ne kadar kötü olduğu ve ihtilaflar yüzünden isyanlara ve küfre düşüldüğü haber verilmiştir.

4- İslâm'a girmemiş yahudi ve hristiyanları, Yüce Allah'ın cehennemdeki veyl adlı vaadiyle tehdit ettiği açıklanmıştır.

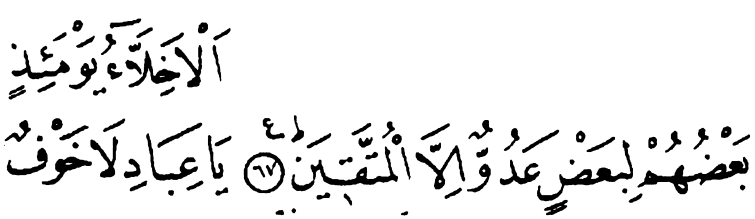

عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا
وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ
تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ
وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنتُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ ﴿٧١﴾ وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

67- O gün, dostlar birbirine düşmandır. Yalnız takva sahipleri hariç. Dünya için dost olanların dostlukları dünyada kalır. Fakat takva sahiplerinin dostlukları Allah için olduğundan ahirette devam eder. Onlara alemlerin Rabb'i şöyle hitab eder:

68- "Ey kullarım, bugün size korku yoktur ve siz üzülmeyeceksiniz."

69- Onlar, ayetlerimize inanmış ve müslüman olmuş kullarım idiler.

70- "Haydi, siz cennete girin. Siz ve eşleriniz ağırlanıp sevindirileceksiniz!"

71- Onların önünde altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. Orada canlarının çektiği, gözlerin hoşlandığı her şey var! Ve siz, orada ebedi kalacaksınız.

72- "İşte yaptıklarınıza karşılık size miras verilen cennet budur."

73- "Orada sizin için çok meyva var. Onlardan yersiniz."

SÖZLÜK

اَلْاَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ — O gün bazısı bazısının düşmandırlar.

اِلَّا الْمُتَّقِينَ — Takva sahipleri hariç. Allah'ın emirlerine göre dünya hayatında yaşamış olanlar hariç. Onlar birbirlerine düşman değil, dostturlar.

يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا اَنْتُمْ تَحْزَنُونَ — Ey kullarım, bugün size korku yoktur, üzülmezsiniz de.

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ — Çevrelerinde altın tepsiler dolaştırılır.

وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْاَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْاَعْيُنُ — Orada, nefislerin arzu duyacağı ve zevk alacağı her şey vardır.

وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ — İşte size, yapıp ettiklerinize karşılık mirasçı kılındığınız cennet.

AÇIKLAMA

Ayet-i kerimelerin akışı kıyamet saatini anlatmaya devam ediyor. Allah-u Teâlâ buyuruyor ki:

"O gün dostlar birbirlerine düşmandır. Ancak takva sahipleri hariç."

Kıyametin koptuğu gün dünyada birbirlerine dost ve arkadaş olanlar, kıyamet günü birbirlerine düşman kesilirler.

Artık dünyadaki sevgi ve dostluk bitmiştir. Şimdi birbirlerinin amansız düşmanı olmuşlardır. Çünkü dünyadayken sürdürdükleri dostluklarını Allah'a isyan etme üzerine kurmuşlardı. Onun için, dostluklarını Allah'a itaat üzerine kuran mü'minler, kıyamet günü de birbirlerine düşman değil, dost kalmışlardır. Birbirlerine yardım etmektedirler. Dolayısıyla mü'minlerin kıyamet günü dostlukları kesilmez, devam eder.

Sonuçta şu ortaya çıkmaktadır: Eğer sevgi ve dostlukları dünya aiken Allah için olmuşsa, ahirette de devam eder ve o dostlukların aynı zamanda dostlara faydası olur. Fakat dünyada Allah için değil de, bir takım heva ve heveslere dayanarak sevgi ve dostluklar kurulmuşsa, Allah'a isyan üzere birbirlerine yardımcı olunmuşsa, bu dostluklar ahirette düşmanlığa dönüşür. Böyle dostlukların Allah katında hiç bir faydası yoktur. Üstelik te pek çok zararları

olacaktır.

Kıyamet günü dostlukları fayda veren mü'minler için Allah-u Teâlâ şöyle buyurur:

"Ey kullarım! Bugün size korku yoktur."

Her türlü korku ve üzüntü geride kalmıştır. Dünya hayatı bitmiş, artık cennet hayatı başlamıştır. Çünkü:

"Onlar ayetlerimize iman edip müslüman olmuşlardı."

Dünyada yaşarlarken onlara gönderdiğim peygamberlere tabi olup, emirlerimize göre yaşamışlardı. Şimdi ise:

"Cennete girin! Siz ve eşleriniz ikramla ağırlanacaksınız."

Dünyada iken hiç görmediğiniz nimetleri sizlere sunacağız. Sonra cennet hayatında daha neler var, neler. Örneğin o mü'minlerin:

"Çevrelerinde altın tepsiler, kadehler dolaştırılır. Orada, nefislerin arzu duyacağı, gözlerin zevkleneceği her şey vardır."

Yüce Allah nefislerine zulmedenler için de nelerin olduğunu şöyle haber veriyor:

"Acıklı bir günün azabından vay o zalimlerin haline!"

Çünkü onlar dünya hayatını Allah'ı inkar üzerine kurmuşlardı. Allah'ın dinine karşı olmayacak iftiralarda bulunmuşlardı. Kıyamet günü dünyada yaptıklarının karşılığını alıyorlar. Yoksa Allah kimseye zulmetmez.

Yüce Allah mü'minleri cennete koyduktan sonra o mutlu kulların hallerini bir düşünün. Mü'minler birbirlerini tebrik ediyorlar. Heyecan, sevgi ve dünyada iken Allah için olan bütün dostluklar orada hep bir aradadır. Bu esnada Yüce Allah'tan bir sesleniş:

"İşte amellerinize karşılık mirasçı kılındığınız cennet" budur.

Artık orada ebedi yaşayın. Çünkü sizler dünyada iken benim dinimi tasdik ettiniz ve emirlerime göre yaşadınız. Benim rızam için türlü sıkıntılara, iftiralara ve kafirler tarafından işkencelere uğratıldınız. Bugün:

"Cennette sizler için pek çok meyvalar var. Onlardan yiyeceksiniz."

Nefislerin arzu ettiği her türlü nimetten sonra, çeşit çeşit meyvalar da sunulur. Cennet hayatı sizler için mübarek olsun. Herkes, yani inkarcılar da, inananlar da, dünyada yaptığını ahirette eksiksiz görmüştür.

Bizlere imanın tadını tattıran Rabbimize hamd olsun.

SONUÇ

1- Akadaşlıklar ve dostluklar kıyamet günü kesilir. Sadece Allah rızası için yapılan arkadaşlık ve dostluk kesilmez. Onun için dünyada iken Allah için sevmeli ve Allah için buğzetmeliyiz.

2- Şirkten ve isyandan korunmanın farz olduğu açıklanmıştır.

3- Yüce Allah'ın kıyamet günü, müslüman olan eşleri cennette de bir araya getireceği bildirilmiştir.

4- Cennete girenlerin orada çok lezzetli nimetlerle karşılaşacakları açıklanmıştır.

5- İman edip de, salih amel işlemenin cennete girmeye vasıta olduğu gibi, şirk ve isyanın da cehenneme girmeye sebep olduğu açıklanmıştır.

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ
فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾
وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُم مَّاكِثُونَ ﴿٧٧﴾ لَقَدْ
جِئْنَاكُم بِالْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٨﴾ أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا
فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُم
بَلَىٰ وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾

74- Suçlular, cehennem azabında sürekli kalacaklardır.

75- Azap, kendilerinden hiç hafifletilmeyecektir. Onlar azab içinde umutsuzdurlar!

76- Biz onlara zulmetmedik; fakat onlar kendileri zalim idiler.

77- Cehennemin muhafızına: "Ey malik, Rabb'in bizim işimizi bitirsin, bizi yok etsin, böyle yaşamaktansa ölmek daha iyidir." diye bağırdılar. Malik: "Siz kalacaksınız, hiç bir suretle buradan kurtuluş yok." dedi.

78- Andolsun biz size hakkı getirdik; fakat sizin çoğunuz haktan hoşlanmıyorsunuz.

79- Yoksa onlar hoşlanmamakla kalmayıp, hakka karşı koyma hususunda bir iş mi kararlaştırdılar? Biz de onları cezalandırmağa ve hakkı yerleştirmeğe kararlıyız.

80- Yoksa biz, onların sırlarını ve gizli konuşmalarını işitmez miyiz sanıyorlar? Hayır, işitiriz ve yanlarında bulunan elçilerimiz de her yaptıklarını yazarlar.

SÖZLÜK

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ — Muhakkak ki kafirler devamlı olarak cehennem azabı içindedirler.

لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ — Onlardan hafifletilmez ve onlar, onun içinde ümitsizdirler. Kafirlerden cehennem azabı hafifletilmez. Artık onlar cehennemde her şeyden ümitlerini kesmiş olarak kalırlar.

وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ — Ve seslendiler: Ey Malik, Rabbin işimizi bitirsin. Kafirler cehennemin sorumlusu olan Malik adlı meleğe seslenerek derler ki: Ey Malik, Rabbine rica et te bizim hayatımıza son versin. Cehennem azabına dayanamıyoruz. Bizleri tamamen yok etsin.

قَالَ إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ — Dedi ki: Muhakkak ki sizler kalıcılarsınız. Melek de cehennemliklere der ki: Hayır, sizler yok olmayacaksınız. Devamlı olarak cehennemde kalacaksınız.

لَقَدْ جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ — Gerçek şu ki, size hakkı getirdik ama çoğunuz haktan tiksiniyorsunuz. Yani, bu cehennem azabı sizler için haktır. Fakat hoşunuza gitmiyor.

أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ — Yoksa bir işe kesin karar mı verdiler? Muhakkak ki biz de kesin kararlıyız. Kafirler kesin olarak yok olmayı istiyorlar ama

biz de onların kesin olarak yok omayıp ebedi olarak cehennemde kalmalarına karar verdik.

وَ رُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ Ve elçilerimiz, onların yanında yazıyorlar. Meleklerimiz, insanların yapmış olduğu bütün amelleri yazmaktadırlar.

AÇIKLAMA

Bundan önceki dersimizde geçen ayeti kerimeler cenneti ve oradaki nimetleri anlatmıştı. Bu dersimizdeki ayetler de cehennemi ve oradaki azabı anlatıyor. Cennete teşvik edip, cehennemden sakındırırken, Kur'an öyle bir uslupla olayları anlatıyor ki, insan adeta o olayları yaşar gibi oluyor. Dolayısıyla ona göre kendine gelip Allah'ın yoluna giriyor. İnatçılar ise yine sapıklık yollarına devam ediyor.

"Muhakkak ki mücrimler, cehennem azabı içinde ebedi kalacaklardır."

Nefislerine zulmedenler, şirk ve isyanla ömürlerini geçiren müşrikler ebedi olarak cehennem cazabındadırlar. O azap devamlıdır. Hafifletilmez de. Müşriklerin, cehennemden çıkmaktan da, azabın kendilerinden biraz olsun hafifletilmesinden de ümitleri kesiktir. Yüce Allah onlara bu şekilde azab etmekle zulmetmemiştir. Onlar kendi kendilerine zulmetmişlerdir. Çünkü dünya hayatlarını şirk, zulüm, isyan ve fesatla geçirmişlerdir.

"Ve ey Malik, Rabbine söyle de bizim işimizi bitirsin."

Bu arzuları da yerine getirilmez. Kafirler cehennemde yanarken, böyle yanmak yerine yok, olmak istediklerini cehennem sorumlusuna bildirirler. Yani: Biz devamlı yanmak değil, yok olmak istiyoruz, derler ama onlara şöyle cevap verilir:

"Hep böyle kalacaksınız!"

Ne cehennemden çıkacaksınız, ne de yok olup gideceksiniz. Sizin hakkınızda Allah'ın verdiği karar budur. Sizler yok olmaya karar verdiniz ama, sizin kararınız geçerli değil, Allah'ın verdiği karar geçerlidir.

Bir rivayete göre kafirler yok olma kararlarını cehennem sorumlusu olan Malik adlı meleğe bildirdiklerinde, Malik de bin sene sonra onlara der ki: Rabbin dedi ki: Onlar cehennemde ebedi kalıcılardır.

Bu müşriklerin ebedi olarak cehennemlik olmalarının sebebini Rabbimiz şöyle bildiriyor:

"Size hakkı getirdik ama çoğunuz haktan tiksiniyorsunuz!"

Dünyada iken sizlere peygamberler gönderdim ve kitaplar indirdim. Sizlere emir ve yasaklarımı o kitapta bildirdim, ama sizler inkar ettiniz. Peygamberime ve dinime karşı savaş açtınız.

İnananlarla alay ettiniz. Onları işkencelerle öldürdünüz.

Yeryüzünde fitne ve fesadın yayıcıları oldunuz. Şimdi de yaptıklarınızın karşılığını hak olarak görüyorsunuz. Fakat dünyadayken size gelen hak dinden nefret ettiğiniz gibi, bir de cehennem azabından tiksiniyorsunuz! Hayır, sizler cehennemde ebedi kalıcılarsınız. Yok olmak istiyorsunuz ama, biz de sizlerin ebedi cehennemde kalmanıza karar verdik.

Sizler dünyadayken, benim dinimin aleyhinde gizli gizli toplantılar yapıyordunuz. Mü'minlere işkence yapmak için planlar hazırlıyordunuz.

"Yoksa onların sırlarını, fısıltılarını duymadığımızı mı sanıyorlar?"

Biz sizin her halinizden haberdar idik. Gizlediklerinizi de, açığa vurduklarınızı da hep biliriz. Artık susun. Sizin hakkınız ebedi cehennemdir, orası ne kötü bir yerdir!

SONUÇ

1- Şirk, isyan ve zulümle nefislerine zulmedenlerin ve şirkinden tevbe etmeden ölenlerin ebedi cehennemlik oldukları açıklanmıştır.

2- Müşriklerin kıyamet günü yok olmayı istemeleri gösteriyor ki, cehennem azabı çok çetin ve dayanılmazdır.

3- Hak din olan İslâm'dan yüz çevirmeye yolaçan sebeplerin başında, tamamen dünyaya bağlanmak gelmektedir.

قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدٌ فَأَنَا
أَوَّلُ الْعَابِدِينَ ﴿٨١﴾ سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ
الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّىٰ يُلَاقُوا

يَوْمِهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَٰهٌ وَفِي
الْأَرْضِ إِلَٰهٌ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾ وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِندَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ
تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾

81- De ki: "Eğer Rahman'ın çocuğu olsaydı, O'na tapanların ilki ben olurdum, çünkü çocuğa saygı, babasına saygı demektir. Fakat böyle bir şey olamaz. "

82- Göklerin ve yerin Rabb'i, Arş'ın Rabb'i onların nitelendirmelerinden yücedir, münezzehtir.

83- Bırak onları, kendilerine söylenen günlerine kavuşuncaya kadar dalsın, oynasınlar.

84- O gökte de ilahtır, yerde de ilahtır. O, hakimdir, bilendir.

85- Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin mülkü kendisine ait olan Allah, ne yücedir. Kıyametin kopacağı saati bilmek de O'nun yanındadır ve siz O'na döndürülüp götürüleceksiniz.

SÖZLÜK

قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدٌ — De ki: Eğer Rahman'ın çocuğu olsaydı... Melekler Allah'ın kızlarıdır, diye iftira edenlere de ki: Eğer Allah'ın çocuğu olsaydı...

فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ — Ona kulluk edenlerin ilki ben olurdum. Yani, Allah'ın çocuğu olsaydı, Allah'a kulluk ettiğim gibi, çocuğuna da kulluk ederdim. Fakat böyle bir şey asla yoktur. Hala anlamıyor musunuz?

سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَوَاتِ — Göklerin Rabbi münezzehtir. Gökleri, yeri ve her şeyi yaratan Allah, bütün noksan sıfatlardan beridir. Yaratıklara benze-

mekten uzaktır.

عَمَّا يَصِفُونَ — Nitelendirdiklerinden. Müşriklerin Allah'ı nitelendirdikleri noksanlıklardan Allah münezzehtir, beridir.

فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَ يَلْعَبُوا — Öyle ise bırak dalıp gitsinler, oynayıp oyalansınlar. Madem ki anlatıyorsun da, inat ve inkarlarını ısrarla sürdürüyorlar, öyle ise bırak azabı görünceye kadar sapıklıklarında bocalayıp dursunlar.

وَهُوَ الَّذِى فِي السَّمَاءِ اِلَهٌ — Göklerde ilah olan O'dur.

وَ فِى الْاَرْضِ اِلَهٌ — Ve yerde de. Allah herkesin Rabbi'dir.

وَ تَبَارَكَ الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ — Göklerin mülkü kendisine ait olan Allah'ın şanı yücedir. Göklerin, yerin ve her şeyin yaratanı olan Allah'ın şanı yücedir.

وَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ — Kıyamet saatinin bilgisi onun katındadır. Yani her şeyi bildiği gibi, ne zaman kopacağını da bilir.

AÇIKLAMA

Daha önceki ayetlerde müşriklerin iftiralarını görmüştük. Melekler, Allah'ın kızlarıdır, diye yaptıkları iftirayı da okumştuk. Müşriklerin bu iftiralarından dolayı cehennem azabında ebedi kalmayı hakettiklerini de Yüce Rabbimiz bizlere haber vermişti. Bu anlatılanların hepsini Zuhruf suresi olan bu sûredeki onbeşinci ayetten yirmiüçe kadar olan ayetler bölümündeki dersimizde görmüştük.

Bu dersimizde ise, Allah'ın çocuğunun asla olmadığını bildiren ayetleri daha geniş olarak göreceğiz.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"De ki: Eğer Rahman'ın çocuğu olsaydı, ona ibadet eden ben olurdum."

Ey kulum ve elçim Muhammed, şu müşriklere anlat ve de ki: Sizin aklınız yok mu? Ben Allah'ın elçisiyim. Onu sizlerden daha iyi bilen benim. Eğer sizin iftira ettiğiniz gibi Allah'ın çocuğu olsaydı, sizden önce ben bilirdim. Yine sizden önce ona ben ibadet ederdim. Fakat böyle bir şey asla yoktur. Allah sizin nitelendirmelerinizden beridir. O yaratıklarından hiç birisine benzemez. Çocuk edinmek, doğmak ve doğurmak yaratıkların özelliklerindendir. Allah'ın özellikleri katiyyen yaratıkların özelliklerine de benzemez. Allah'ın benzeri yoktur. O tektir.

"O göklerde de ilahtır, yerde de ilahdır."

Her şeyi yaratan O'dur. O'ndan başka ne göklerde, ne yerde ibadet edilecek başka bir ilah yoktur. O yarattığı her şeyi hikmetle yaratır. Her işi ilmiyle ve kudretiyle idare eder.

Yaratıklarının hallerini her zaman bilir. Allah'ın hiç kimseye ihtiyacı yoktur. Eş ve çocuk edinmeye de asla muhtaç değildir.

"Göklerin, yerin ve her ikisi arasında bulunanların sahibi olan Allah'ın şanı ne yücedir."

Allah sizlerin iftira ettiği gibi değildir. Aklınızı başınıza alın. Eğer öğüt alıp tevbe etmezseniz, siz bilirsiniz.O halde Allah'ın azabıyla karşılaşıncaya kadar sapıklığınızda bocalayıp durun. Fakat şunu bilin ki:

"Göklerin ve yerin mülkü O'nundur."

Yarattığı her şeye sahip olduğu gibi, onların durumlarını idare eden de Allah'tır. Yaratıklarının bütün hallerinden haberdardır. Kıyamet saatinin bilgisi de onun katındadır. Sizler de zamanı geldiğinde Allah'a döneceksiniz. O zaman bu iftiralarınızın cezasını ebedi cehennemde kalmakla çekersiniz.Ama iş işten geçmeden, dünyadayken şirkinizden tevbe edip, Allah'ın dinine göre yaşarsanız, cennetle mükafatlanırsınız.

SONUÇ

1- Konuşma esnasında karşımızdakinin anlayışına göre hitab etmemiz gerektiği ifade ediliyor.

2- Müşriklerin ebedi azapla tehdid edildiklerini görüyoruz.

3- Allah çocuk edindi diyen müşriklerin iftira ettikleri açıklanmıştır.

وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الشَّفَاعَةَ
إِلَّا مَن شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ
لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾ وَقِيلِهِ يَا رَبِّ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ
قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

86- O'ndan başka ilah diye yalvardıkları şeyler, şefaat yetkisine sahip değillerdir. Ancak bilerek hakka şahitlik edenler, bildiklerini doğru anlatanlar bunun dışındadır.

87- Andolsun onlara, "kendilerini kim yarattı?" diye sorsan, elbette: "Allah" derler. O halde nasıl haktan çevriliyorlar?

88- Ve Elçinin: "Ya Rab, bunlar inanmayan bir kavimdir" demesini de Allah biliyor.

89- Şimdi sen, onlardan geç ve: "Size esenlik dilerim" de. Yakında bileceklerdir.

SÖZLÜK

وَ لاَ يَمْلِكُونَ الَّذِينَ يَدْعُونَ	Yalvarıp ibadet ettikleri sahip değildir. Yani, müşriklerin ibadet ettiği putları müşriklere herhangi bir fayda verme gücüne sahip değillerdir. Hiç kimse müşriklere şefaat edemez.
مِنْ دُونِهِ	Ondan başka. Allah'tan başka.
اَلشَّفَاعَةَ	Şefaat. Yardım etmek. Fayda sağlamak. Aracı olmak.
اِلاَّ مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ	Ancak hakka şahitlik eden hariç. Yani, Allah'a inanan ve güzel amellerde bulunan kullara melekler ve peygamberler Allah'ın izni ile şefaat ederler.
فَاَنَّى يُؤْفَكُونَ	Peki nasıl döndürülüyorlar? Nasıl hak yoldan ayrılıyorlar?
وَ قِيلِهِ	Söylemesine yemin olsun. Yani, ey peygamber! Senin, ey Rabbim, diye hitab etmene yemin olsun ki, o müşrikler inanmayan bir toplumdur.
فَاصْفَحْ عَنْهُمَا	Onlardan yüz çevir. O müşriklerden yüz çevir. Onların iftiralarına aldırma. Tebliğini onlara da, başkalarına da sürdür.
وَ قُلْ سَلاَمٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ	Selam de, yakında bilirler. Yani, sizin şu iftiralarınızdan uzağım; siz yakında bu küfrünüzün karşılığını görürsünüz.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, önceki ayetlerde kıyamet günü insanların kendisine döneceğini bildirmişti. Müşriklerin, melekler ve diğer tapmış oldukları putlarının kendilerine şefaatçı olacakları iddialarını reddettiğini de görmüştük.

Bu dersimizde ise Yüce Rabbimizin, putların durumlarını açıklayan ayetlerini göreceğiz.

"Ondan başka ibadet ettikleri şefaat edemezler."

O müşriklerin fayda bekleyerek ibadet ettikleri putları kendilerine hiç bir yarar sağlayamaz. İster melek olsun, ister peygamber olsun, isterse diğer kullar olsun, hiç birine ibadet yapılmaz. Müşrikler, Allah'tan başka bu kullara da ibadet ediyorlar ki, bizim katımızda kendilerine bir faydası olsun diye. Fakat benden başka ilah yoktur. İbadet sadece bana yapılır. Fayda ve zarar verme benim gücüm dahilindedir. Çünkü her şeyin yaratanı benim.

Aslında müşrikler Yüce Allah'ın yaratıcılığını bilip kabul ediyorlardı. Bakın:

"Eğer onlara kendilerini kimin yarattığını sorsan, mutlaka, Allah, diyeceklerdir."

Bu kadar da düşüncesizlik olur mu? Hem Allah'ın yaratıcı olduğunu kabul et, hem de Allah ile birlikte Allah'ın yarattıklarına ibadet et!

"De ki, nasıl döndürülüyorlar?"

Nasıl olup da hak din olan İslâm'dan yüz çeviriyorlar? Nasıl olup da ilah diye Allah'tan başkasına kulluk ediyorlar? Demekki gerçek manasıyla Allah'ı yaratıcı olarak tanıyıp kabul etmemişler. Onun için bir takım putlara ilah diye ibadet etmektedirler. İşte Yüce Rabbimiz onların hallerini şöyle tarif ediyor:

"Onun, 'ey Rabbim!' deyişine yemin olsun ki, bunlar iman etmez bir toplumdur."

Peygamber Efendimiz dua ederken çok defa, 'Ey Rabbim' derdi.

Yani, ey Rabbim, diye başlayarak kavminin inkar ve inatlarını şikayet ederdi. İşte Yüce Allah peygamberin bu hitabına yemin ederek, o müşriklerin inatlarından dolayı iman etmeyen bir toplum olduklarını haber veriyor.

Müşriklerin bu inat ve inkarları karşısında peygamberinin nasıl davranacağını da bildirerek buyuruyor ki:

"Artık sen onlara aldırma, "selam" deyiver. Yakında bilecekler!"

Ey peygamber ve ey inananlar, sizler benim dinimi tebliğ edin. Müşriklerin inkar ve inatlarına aldırmayın. Kıyamet günü o müşrikler inkarlarının ne demek olduğunu bilirler!

Böylece Yüce Allah inatçı müşrikleri cehennem azabıyla tehdit edip

imana gelmeye çağırmaktadır. Ancak eğer tevbe etmeden küfürleri üzere ölürlerse, o cehennem azabının müşriklere mutlaka geleceğini haber veriyor.

SONUÇ

1- Kıyamet günü şefaat etmeyi, Yüce Allah'ın kime izin verirse onun şefaat edebileceğini, onun dışında hiç kimsenin şefaat edemeyeceğini açıklıyor.

2- Kıyamet günü müşriklerin putları, asla müşriklere şefaat ve yardım edemeyeceklerdir.

3- Şefaat etmek ve şefaat olunmak mü'minlere aittir. Kafirler için ne şefaat etme, ne de şefaat olunma hakkı vardır.

4- Müşriklerin iftira ve işkencelerine aldırmadan Allah'ın emirlerine göre yaşanması gerektiği, açıklanmıştır.

Sûre 44
Duhân Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 59

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حٰمٓ ﴿١﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ فِى لَيْلَةٍ مُّبَٰرَكَةٍ إِنَّا كُنَّا
مُنذِرِينَ ﴿٣﴾ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ﴿٤﴾ أَمْرًا مِّنْ عِندِنَآ إِنَّا كُنَّا
مُرْسِلِينَ ﴿٥﴾ رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ إِنَّهُۥ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦﴾ رَبِّ السَّمَٰوَٰتِ
وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٧﴾ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْىِۦ
وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ يَلْعَبُونَ ﴿٩﴾

1- Ha Mim.

2- Eğriyi doğrudan ayırdeden Kitab hakkı için.

3- Biz o kitabı mübarek bir gecede indirdik. Biz insanları hep uyarıyoruz.

4- O gece bütün işler hikmet ilkesi uyarınca çözüme bağlanır.

5- Bu çözüme bağlama işlemi doğrudan doğruya bizim tarafımızdan gerçekleştirilir. Biz insanlara sürekli biçimde peygamberler gönderdik.

6- Bu Rabb'inin bir rahmetidir. Şüphe yok ki, O herşeyi işiten, her şeyi bilendir.

7- Eğer kesin imana sahipseniz, biliniz ki, Allah göklerin, yerin ve ikisi arasındaki tüm varlıkların Rabb'idir.

8- O'ndan başka bir ilah yoktur. O hem can verir, hem öldürür. Sizin de önceki atalarınızın da Rabb'i O'dur.

9- Fakat o müşrikler kuşku içinde oyuna dalmışlardır.

SÖZLÜK

حم — Hâ, mim. Bu bazı sûrelerin başında gördüğümüz biribirinden kopuk harflerdir. "Ha Mim" biçiminde okunur.

وَ الْكِتَابِ الْمُبِينِ — Apaçık kitaba and olsun. Sözlere, hareketlere ve inançlara ilişkin helalleri ve haramları ortaya koyan Kur'an.

انَّا اَنْزَلْنَاهُ فى لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ — Muhakkak ki biz onu mübarek bir gecede indirdik. Yani Ramazan ayının gecelerinden biri olan Kadir gecesi indirdik.

فيهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيمٍ — Orada her hikmetli iş ayırdedilir, kararlaştırılır. O gece ölümler, rızıklar ve önemli olaylar gibi genel hükme bağlanmış bütün işler ayrıntılı kararlara bağlanır.

اَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا — Bizim katımızdan bir emir. O gece daha önce genel hükme bağlanmış olan bütün işler, bizim emrimiz uyarınca ayrıntılı kararlara bağlanır.

انَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ رَحْمَةً مِن رَّبِّكَ — Muhakkak ki biz Rabbinin rahmetinden göndericiyiz. Gerek Muhammed'i, gerekse daha önceki peygamberleri, kendilerine peygamber gönderilen ümmetlere ve halklara rahmet olarak biz gönderdik.

انَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ — Muhakkak ki O işitici ve bilicidir. Allah yaratıklarının seslerini işiten ve ihtiyaçlarını bilendir.

اِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ — Eğer Allah'ın, göklerin ve yerin Rabb'i olduğuna kesin olarak inanıyorsanız, sırf O'na kulluk edin ve Peygamberine de inanın.

بَلْ هُمْ فى شَكٍّ يَلْعَبُونَ — Bilakis onlar şüphe içinde oynuyorlar. O müşrikler kesin iman sahibi değildirler. Tersine Yüce Allah'ın yaratıklarının Rabb'i olduğu konusunda şüphe içindedirler. Eğer öyle olmasa O'na kulluk eder, itaat ederlerdi. Tersine bir takım söz ve davranış oyunları sergiliyorlar. Yüce Allah'ın Rabb olduğu yolunda kesin inançları yoktur. Bu konuda atalarının tutumunu taklit ediyorlar.

AÇIKLAMA

Yüce Allah bu sûreye "Ha Mîm" diye başlıyor. Bu harfler bazı sûrelerin başlarında gördüğümüz birbirinden kopuk harflerin bir örneğidir. Bu âyet "muteşabih" âyetler çeşidine girer. Bu tür ayetlerin anlamı, onları indiren Yüce

Allah'a havale edilir. Mü'min bunlar hakkında: "Bundan ne kasdettiğini sadece Allah bilir" der.

Bu kesik harflerin iki önemli faydasından sözetmiştik. Şimdiye kadar bir çok kez açıkladığımız bu faydalar şunlardır:

1- Müşrikler Kur'an'dan etkileneceklerinden korktukları için onu dinlemekten kaçınıyorlar, başkasının dinlemesine de engel oluyorlardı. Bu engellemeyi önlemek için bazı sûreler, Arap dilinde benzerine rastlamadıkları bu tür biribirinden kopuk harflerle başlatıldı. Bunun sonucu olarak Kur'an yüksek sesle ve bu harfler uzatılarak okunduğunda, insanı durup dinlemeye zorluyordu. İnsanlar Kur'an'ı dinleyince çoğunlukla ondan etkilenip hidayete eriyordu. Bunun kadar büyük bir fayda her halde düşünülemez.

2- Müşrik Araplar Kur'an'ın ilahi bir vahiy olmayıp, şiir, büyü, kahin sözü ya da eskilerden kalma bir masal olduğunu iddia ettiler. Bunun üzerine Yüce Allah onlara meydan okuyarak kendilerini Kur'an'ın benzerini ortaya getirmeye çağırdı. Bunu yapamadılar. O zaman on sûre ortaya getirmeye çağrıldılar. Bunu da başaramadılar. Nihayet bir sûre hazırlayıp ortaya getirmeye çağrıldılar. Onu da başaramadılar. Bunun üzerine onlara anlatıldı ki, bu mucizevi kitap "Ha Mim" "Ta Sîn Mîm" ve "Elif Lâm Mîm" gibi harf gruplarından oluşmuştur. Hiç değilse bu harf gruplarının benzerlerini oluşturmaya çalışsınlar. Bunu da başaramadılar. Böylece, Kur'an karşısındaki âcizlikleri kesinlikle ıspatlandı. Kur'an'ın Allah sözü olduğu, O'nun tarafından peygamberimize vahyedildiği tartışma kaldırmaz biçimde ortaya çıktı.

Bu faydanın gözetilmiş olabileceğini şundan anlıyoruz: Bu harf grupları ile başlayan sûrelerde bu harflerden sonra genellikle Kur'an'dan sözedilir: "Ta Sîn. Bunlar Kur'an'ın ayetleridir.", "Ha Mîm. Doğruyu eğriden ayırdeden bu Kitap hakkı için. Duhan, 1" "Elif Lâm Mîm. Bunlar bu hikmetli kitabın ayetleridirler. Lokman, 2"

Âyetleri okumaya devam ediyoruz:

"Eğriyi doğrudan ayırdeden kitap hakkı için."

Bu bir yemindir. Yüce Allah Kur'an'ın şanını yüceltmek için onun üzerine yemin ediyor. Yüce Allah dilediği şey üzerine yemin eder. O'nun için bir kısıtlama sözkonusu değildir. Fakat insanlar için bu konuda kısıtlama vardır. Onlar, Allah'tan başkası adına yemin edemezler. Buradaki, "Eğriyi doğrudan ayırdeden kitap"tan maksat Kur'an'dır ki, onun üzerine yemin edilmiştir.

"Biz kitabı mübarek bir gecede indirdik."

Bereketi ve hayrı bol olan gece. Bu gece bin aydan daha hayırlı olan Kadir[1] gecesidir.

"Biz insanları hep uyarıyoruz."

Bunun için Peygamberi gönderdik ve Kur'an'ı indirdik. Maksadımız insanları kıyamet gününün azabı hakkında uyarmaktır. Bu azaptan ancak iman ve salih amel sayesinde kurtulmak mümkündür. İman ile salih amelin mahiyeti ancak vahiy sayesinde bilinebileceği için, kendisine vahiy indirilen bir peygamber ile, imanı ve salih amel türlerini açıklayan vahiy mutlaka gereklidir.

Bir sonraki ayeti okuyoruz:

"O gece bütün işler hikmet ilkesi uyarınca çözüme bağlanır."

Yani daha önce Allah tarafından hükme bağlanmış, kainatın tümü ile ilgili işlerin o yıl gerçekleştirilecek olan bölümü kararlaştırılıp uygulanma düzenine bağlanır. Bu işler kaderler kitabı bütününden ayrılarak çıkarılır ve o yıl içinde uygulamaya konur. O yılın ölüm, doğum, zenginleşme, fakirleşme, iyileşme, hastalanma, göreve getirilme ve görevden uzaklaştırılma gibi bütün olayları, yıl içinde gerçekleştirilmek üzere Levh-i Mahfuzdaki olaylar bütününden ayrılıp sıraya konur. Hatta o yıl evlenen ve çocuğu doğan bir adam eğer aynı zamanda ölecekler listesinde ise, yıl sonu gelmeden mutlaka ölür.

Âyetleri okumaya devam ediyoruz:

"Bu uygulamayı düzenleme işlemi doğrudan doğruya bizim tarafımızdan gerçekleştirilir."

Bu işlem bizim tarafımızdan verilmiş bir emrin gereğidir. Onu biz emrettik.

"Biz insanlara sürekli biçimde peygamberler gönderdik."

Muhammed'i ve önceki peygamberleri gönderdik. Peygamberlerin gönderilmesi, kendilerine peygamber gönderilen toplumlara karşı Rabb'inin bir rahmetidir. O kullarının sözlerini ve seslerini işiten, ihtiyaçlarını bilendir. Ey Muhammed, peygamber göndermek Rabb'inin bir rahmetidir. Öyleyse O'na

---

(1) "Biz o Kur'an'ı Kadir gecesi indirdik." -Kadir sûresi, ayet 1- ile, "Ramazan ayı ki, o ayda Kur'an indirildi" ayetleri bu gerçeğin delilleridir. Kur'an'ın inişi bir Ramazan ayında, Hira mağarasında başladı. Kur'an bir bütün olarak bir Kadir gecesi Ummulkitap'tan (levhi mahfuzdan) yeryüzü göğündeki Beytülizzet'e (dünya semasına) indikten sonra, yirmi üç yıl boyunca ihtiyaçlara göre parça parça Peygamberimize indirilmişti.

hamdet, şükret. Hiç şüphesiz O hamdedilmeye ve övülmeye layıktır.

Âyetleri okumaya devam ediyoruz:

"Allah göklerin, yerin ve ikisi arasındaki tüm varlıkların Rabb'idir."

O göklerin, yerin ve ikisi arasındaki tüm varlıkların yaratıcısı ve sahibidir.

"Eğer kesin imana sahipseniz..."

Yani, eğer O'nun, göklerin, yerin ve ikisi arasındaki tüm varlıkların Rabb'i olduğuna kesin olarak inanıyorsanız, sırf O'na kulluk edin.

Çünkü "Ondan başka bir ilah yoktur. O hem can verir, hem de öldürür. Sizin de, önceki atalarınızın da Rabb'i O'dur."

Bu ayetlerin sonuncusu şudur:

"Fakat o müşrikler kuşku içinde oyuna dalmışlardır."

Bu âyetten anlıyoruz ki, bir soru ile karşılaştıklarında, müşriklerin, göklerin ve tüm varlıkların Rabb'inin Allah olduğunu söylemeleri kesin bir imana dayanmıyor. Eğer o sözleri kesin bir imana dayansaydı, Allah'ın birliği ilkesini reddedip, inkar etmezlerdi. Demek oluyor ki, onlar şüphe içindedirler. Hareketleri oyun olduğu gibi sözleri de ancak oyundan ibarettir. Yüce Allah'ın Rabb'lığı hakkında kesin imana sahip değildirler. Bu konuda atalarının izinden gitmekte, onları körükörüne taklit etmektedirler.

SONUÇ

1- Kadir gecesinin üstünlüğü ve bu gecenin Ramazan ayı içinde olduğu açıklanıyor.(1)

2- Kaza ve kader inancı vurgulanarak Levh-i Mahfuz'un varlığına işaret ediliyor.

---

(1) Bazı rivayetlere göre buradaki "mübarek gece"den maksat, Şaban ayının on beşinci gecesidir. İlim adamları bu görüşü reddederler. Mesela İbn-i Arabi bu konuda şöyle diyor;

"Buradaki mübarek gecenin Şaban ayının onbeşinci gecesi olduğu yolundaki görüş asılsızdır. Çünkü Yüce Allah: "Ramazan ayı ki, o ayda Kur'an indirildi" diyerek, Kur'an'ın Ramazan ayında indiğini vurgulamış, sonra da buradaki "mübarek gecede" sözü ile bu inişin hangi gece olduğunu belirlemiştir. Bu geçenin başka bir ayın gecesi olduğunu iddia edenler Allah'a büyük bir iftira atmış olurlar. Şaban ayının onbeşinci gecesinin üstünlüğü, ya da o gece ecellerin yürürlükten kaldırıldığı yolunda dayanak oluşturacak bir tek hadis yoktur. Bu yoldaki iddialara iltifat etmeyin."

3- Peygamber göndermek Yüce Allah'ın kullarına yönelik bir rahmetidir. Buna göre peygambersiz geçen ara dönemler ile son ara dönem diye bilinen peygamberlerin gelmediği zamanlarda ise zaten Yüce Allah emirlerinin ulaşmadığı kavme ve şahıslara hesap sormuyor.

4- Müşriklerin, Yüce Allah'ın yaratıkların tek Rabb'i olduğunu söylemeleri kesin bilgiye dayanmıyor, onlar bu sözlerinde taklitçidirler. Böyle olduğu için bu sözleri, Yüce Allah'a kulluk etmelerini sağlayamamıştır. Bütün zayıf bilgi ve inançların durumu budur.

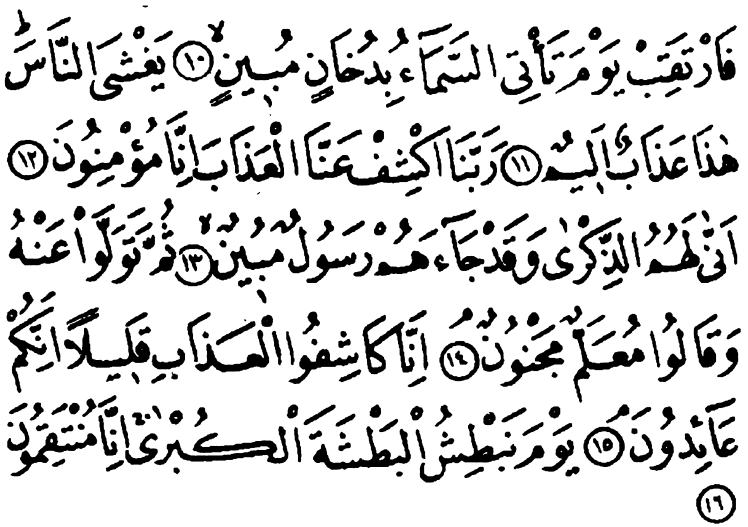

10- Ey Muhammed, gökten koyu bir dumanın geleceği günü bekle.

11- Bu duman insanları saracaktır. Bu acı bir azaptır.

12- Müşrikler azapla yüzyüze gelince: "Ey Rabb'imiz, azabımızı kaldır, biz artık mü'miniz" derler.

13- Onlar nerede, olaylardan ders almak nerede! Oysa onlara gerçeği açıklayan bir peygamber geldi.

14- Fakat O'nun çağrısına sırt çevirerek "Bu adam bir yerlerden bilgi almış bir delidir" dediler.

15- Kısa bir süre için azabınızı kaldıracağız. Fakat siz yine eski sapıklığınıza döneceksiniz.

16- Fakat en sert biçimde yakalarına yapışacağımız gün kesinlikle onlardan öc alacağız.

SÖZLÜK

فَرْتَقِبْ — Bekle.

بِدُخَانٍ مُبِينٍ — Açık seçik bir duman. Şiddetli açlık sonucu Kureyşlilerin gök ile yer arasında gördükleri duman.

يَغْشَى النَّاسَ — İnsanları kaplar. Şiddetli açlıktan kaynaklanan ağır bitkinlik sonucu Kureyşlilerin gözlerini bürür.

رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ — Ey Rabbimiz, azabı bizden kaldır. Ey Rabb'imiz, bu azabı üzerimizden kaldır, biz sana ve peygamberine inandık.

أَنَّى لَهُمُ الذِّكْرَى — Onlar nerede düşünüp akıllarını başlarına toplayacaklar? Kendilerine doğruyu eğriden ayırdeden bir peygamber geldiği halde O'na sırt çevirdiler ve "bu adam bir yerden bilgi almış bir delidir" dediler.

إِنَّكُمْ عَائِدُونَ — Muhakkak ki siz dönücüsünüz. Sizler yine kafirliğe ve inkarcılığa döneceksiniz.

الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى — Büyük yakalama. Büyük ve şiddetli tutma. Bedir savaşı günü gerçekleştirdiğimiz büyük "yakalarına yapışma" günü. Kureyşli müşrikler o savaşta öldürülmüş ve esir düşmüşlerdi.

AÇIKLAMA

Yukardaki ayetlerin ilki şöyle başlıyor: "Bekle."

Bu ayetin iniş sebebi şudur: Kureyşli müşriklerin Peygamberimize ve O'nun getirdiği hak dine yönelik alaylarının ve hakaretlerinin dayanılmaz boyutlara ulaştığı bir gün Peygamberimiz onlara beddua etti. Bu bedduasında: "Ya Rabb'i, bu adamlara Hz. Yusuf'un hemşehrilerini kıvrandıran kuraklık ve kıtlık yılları gibi yıllar göster" dedi. Yüce Allah Peygamberimize, müşriklere yönelik böyle bir afeti beklemesini emrederek buyurdu ki:

"Ey Muhammed, gökten koyu bir dumanın geleceği günü bekle. Bu duman insanları saracaktır. Bu acı bir azaptır."

Yüce Allah, Peygamberimizin bedduasını kabul ederek, Kureyşlilere ağır bir kuraklık ve kıtlık afeti verdi. Bu kuraklık sırasında hayvanları öldü, kendileri de aç kaldılar. Öyle açlık çektiler ki, ağaç kabuklarını yemek ve su yerine kan içmek zorunda kaldılar. Bu yıllarda başlarını havaya kaldıranlar açlığın şiddeti yüzünden gözlerini bürüyen dumandan(1) başka bir şey göremiyorlardı.

Sonunda Yüce Allah'a yöneldiler. Peygamberimize adam göndererek, bu âfetin sona ermesi için Yüce Allah'a dua etmesini istediler. İşte: "Ey Rabbimiz, azabımızı kaldır, biz artık mü'miniz" ayeti bunu anlatıyor. Yani: Artık biz senin Peygamberine, getirdiği hidayete ve hak dine inandık.

Yüce Allah şöyle devam ediyor:

"Onlar nerede, olaylardan ders almak nerede! Oysa onlara gerçeği açıklayan bir peygamber geldi. Fakat O'nun çağrısına sırt çevirerek: 'Bu adam bir yerden bilgi almış bir delidir' dediler."

Onların akılları nezaman başlarına gelecek de, Rabb'lerine dönüp O'na teslim olacaklar. Oysa onlara gerçeği anlatan, açık-seçik ortaya seren bir peygamber geldi. O'nun doğru sözlü gerçek bir peygamber olduğunu anladıkları halde, O'na ve getirdiği dine sırt çevirerek: "Bu adam bir yerden bilgi almış bir delidir" dediler.(2) Yani peygamberimiz için: "Bu adama söylediklerini bir başkası öğretiyor. O peygamber değil, delinin biridir" dediler.

"Kısa bir süre için azabınızı kaldıracağız. Fakat siz yine eski sapıklığınıza döneceksiniz."

Yüce Allah gerçekten bu açlık afetini başlarından savdı. Ülkeleri yedi yıllık bir kurallığın arkasından bol yağmurlarla bolluk ve mutluluğa kavuş-tu.

---

(1) Kur'an ve sünnet bakımından sabit olan bu duman olayı ile, sahih hadiste geçen kıyamet alametlerinden biri olan duman olayı biribiri ile çelişmez. Müslim'de yer alan bir hadisinde Peygamberimiz -salat ve selam üzerine olsun-: "Şu on alâmet görülmedikçe kıyamet kopmaz" dedikten sonra, bu alâmetleri şöyle sıralıyor: "Bunlar: Duman, Deccal, Dabbe denen bir yaratık, güneşin batıdan doğması, Meryemoğlu İsa'nın yeryüzüne inmesi, Ye'cuc-Me'cuc, biri doğuda biri batıda ve öbürü Arap yarımadasında görülecek üç güneş tutulması olup, bu alâmetlerin sonuncusu ise, Yemen'de ortaya çıkacak olan ve insanları önüne katarak toplanacakları yere doğru süren bir ateştir."

(2) Mekkeli müşrikler Peygamberimizden yüz çevirmekle yetinmediler, ayrıca O'na iftira ettiler ve sövdüler de. Nitekim O'nun hakkında: "Bu adam bir başkasından bilgi alan bir delidir" dediler.

Bunun üzerine onlar eski müşrikliklerine dönerek, İslâm'a ve müslüman-lara karşı savaşmaya bıraktıkları yerden devam ettiler.

Şimdi de yukardaki ayetlerin sonuncusunu okuyalım:

"Fakat en sert biçimde yakalarına yapışacağımız gün kesinlikle onlardan öc alacağız?"

Yani: Ey Muhammed, bekle, bir gün onların yakalarına çok sert bir biçimde yapışacağız. biz öcümüzü alırız.

Bu çok sert yakalarına yapışma olayı Bedir savaşı günü meydana geldi. O gün Yüce Allah onlardan intikam aldı. Aralarında ileri gelenlerinin de bulunduğu bir çokları öldü ve bir çoğu da esir düştü. Bu bozgun Kureyşlilerin o güne kadar benzerini yaşamadıkları bir yakaya yapışma olayı idi.

SONUÇ

1- Yüce Allah verdiği sözünü yerine getirerek Peygamberimizin beddu-asını kabul etti.

2- Allah'ın azabını görünce edilen iman hiç bir işe yaramaz, hiç bir fayda sağlamaz.

3- Kureyşli müşriklerin İslâm çağrısına, inkarcılık ve küfürle karşılık verdikleri anlatılıyor.

4- Kur'an gayb hakkında bilgi veriyor ve bu bilgi gerçekleşiyor. Bu durum onun Yüce Allah'ın sözü ve vahyi olduğunu ıspatlıyor.

وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ
كَرِيمٌ ﴿١٧﴾ أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٨﴾
وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي آتِيكُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿١٩﴾ وَإِنِّي عُذْتُ
بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾ وَإِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا لِي فَاعْتَزِلُونِ

﴿٢١﴾ فَدَعَا رَبَّهُ أَنَّ هَٰؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾ فَأَسْرِ بِعِبَادِي
لَيْلًا إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُندٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٤﴾

17- Biz onlardan önce Firavun'un kavmini sınavdan geçirmiştik, onlara üstün nitelikle bir peygamber göndermiştik.

18- O peygamber kendilerine dedi ki: "Allah'ın kullarını serbest bırakın da bana gelsinler. Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim."

19- "Allah'a karşı büyüklük taslamayın. Ben size apaçık deliller getirdim."

20- "Beni taşa tutup öldürmeniz tehlikesine karşı benim de, sizin de Rabb'imiz olan Allah'a sığındım."

21- "Eğer benim getirdiğim ilahi emirlere inanmıyorsanız bari yakamı bırakın."

22- Arkasından Rabb'ine: "Bunlar suçlu bir toplumdur" diye dua etti.

23- Allah da O'na dedi ki: "Kullarımı geceleyin yola çıkar, çünkü arkanızdan kovalayacaklar."

24- "Karşıya geçtikten sonra denizde açılan yolu kapama, olduğu gibi bırak, çünkü onlar denizde boğulacak bir ordudur."

SÖZLÜK

وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ — Muhakkak ki biz, onlardan önce de Firavun'un kavmini imtihan ettik.

وَ جَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ — Ve onlara kerim bir elçi geldi. Onlara üstün nitelikli bir peygamber olan İmran oğlu Musa gelmişti.

اَنْ اَدُّوا اِلَيَّ عِبَادَ اللّٰهِ — Allah'ın kullarını bana verin. Yani İsrailoğullarını bana verin, onları benim alıp gitmeme izin verin.

اِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ اَمِينٌ — Muhakkak ki ben sizin için apaçık bir elçiyim. Ben size gönderilmiş bir Allah elçisiyim; vahiy aldığım ve peygamber olduğum kesindir.

وَاَنْ لَاتَعْلُوْا عَلَى اللّٰهِ — Allah'a karşı büyüklük taslamayın, O'na baş kaldırmayın, O'nu inkar etmeyin.

اِنِّىٓ اٰتِيْكُمْ بِسُلْطَانٍ مُّبِيْنٍ — Muhakkak ki ben size açık bir delil getirdim. Ben size peygamber olduğumu ve sizden yapmanızı istediklerimi doğrulayan açık bir delil getirdim.

وَاِنِّى عُذْتُ بِرَبِّىْ وَرَبِّكُمْ اَنْ تَرْجُمُوْنِ — Beni taşlayıp öldürmeniz tehlikesine karşı, ben sizin ve benim Rabb'imize sığındım, O'ndan yardım istedim.

وَاِنْ لَّمْ تُؤْمِنُوْا لِىْ فَاعْتَزِلُوْنِ فَدَعَا رَبَّهٗٓ — Eğer inanmıyorsanız beni bırakın. Eğer size getirdiğim ilahi mesajı onaylamıyorsanız, beni serbest bırakın, yolumu açın. Ve Rabbine dua etti. Firavun ve soydaşları Musa'yı yalanlayınca ve onu öldürmeye niyetlenince o da "Ya Rabb" diyerek Rabbine dua etti.

اِنَّ هٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُوْنَ — Muhakkak ki bunlar mücrim kavimdir. Bu adamlar kafirlik ve zulüm suçlarını işlemiş insanlardır.

فَاَسْرِ بِعِبَادِىْ لَيْلًا اِنَّكُمْ مُّتَّبَعُوْنَ — Kullarımı geceleyin yola çıkar muhakkak ki sizler takip edilenlersiniz. Allah, Musa'nın duasına cevap vererek O'na dedi ki; "İsrailoğullarını geceleyin yola çıkar. Firavun ve ordusu sizi yakalayıp geri götürmek için peşinize düşecek."

وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا — Denizi öylece bırak. Sen ve soydaşların karşıya geçtiğinizde denizde açılan yolu, İsrailoğulları ile birlikte içinde geçerken olduğu gibi bırak.

اِنَّهُمْ جُنْدٌ مُّغْرَقُوْنَ — Muhakkak ki onlar boğulmuş askerlerdir. Firavun ve soydaşları Allah tarafından denizde boğulacak bir ordudur.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetlerin ilki: "Biz denedik, sınavdan geçirdik" diye başlıyor.(1)

Bu ifade Hz. Musa ile Firavun kıssasının girişi niteliğindedir. Bu kıssanın anlatılmasının sebebi, zulüm ve büyüklük taslama bakımından günahkar Kureyş liderleri ile Firavun arasındaki benzerliğe dikkat çekmektir. Maksat,

(1) Bu deneme, onların iman etmeleri ve Allah'a itaat etmeleri biçiminde gerçekleşti. Yani "Hz. Musa ile Hz. Harun'u kendilerine göndermek suretiyle kendilerini imtihana tâbi tuttuk."

Peygamberimizi -salat ve selam üzerine olsun- teselli etmek, günahkar Kureyşli liderlerin eziyetlerinden kaynaklanan mânevi sıkıntısını hafifletmektir.

"Biz onlardan öncekileri sınavdan geçirdik."

Yani Kureyşli kafirlerden önce Firavun'un soydaşları olan kıptileri sınavdan geçirdik. Onlara hem Rabb'ine karşı ve hem de soydaşları olan İsrailoğullarına karşı olgun bir tutum sergileyen İmranoğlu Musa'yı peygamber olarak gönderdik.

Musa onlara dedi ki: "Allah'ın kullarını bana teslim edin, onların benimle birlikte gelmelerine izin verin."

Allah'ın kulları olan İsrailoğullarını bana bırakın.

"Ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim."

Peygamberliğim kesin ve sözlerim doğrudur.

"Allah'a karşı büyüklük taslamayın. Ben size apaçık deliller getirdim."

Azgınca bir tutum takınıp Allah'ı inkar etmeyin, size yönelik emirlerini ve yasaklarını çiğnemeyin. Bu isteklerimin doğruluğuna dair size kesin deliller getirdim.

"Beni taşa tutup öldürmeniz tehlikesine karşı benim de, sizin de Rabb'imiz olan Allah'a sığındım."(1)

Yani sözlü(2) ve fiili taşlama girişimlerinize karşı Allah'ın yardımına ve himayesine sığındım.

"Eğer bana inanmıyorsanız, eğer size getirdiğim ilahi emirleri onaylamıyorsanız," "bari yakamı bırakın."

Kıptiler Hz. Musa'nın bu tekliflerini reddedip onu öldürmeye niyetleyince, O da onlara beddua ederek dedi ki; "Bunlar suçlu bir toplumdur."

Firavun'u ve adamlarını kasdederek "bunlar kafir ve zalim bir toplumdur" dedi.

Bunun üzerine Yüce Allah ona şöyle vahyetti: "Kullarımı yola çıkar." Yani İsrailoğullarını yola çıkar.

Çünkü İsrailoğulları mü'min, toplumun öbür bölümünü oluşturan kıptiler ise kafirdi.

---

(1) Anlaşılan kıptiler Hz. Musa'yı ölümle tehdit ettiler. O da bunun üzerine Yüce Allah'ın himayesine sığındı.

(2) Sözlü taşlama, bir kişiye iftira atmak, onun hakkında yalan uydurmak, fiili taşlama ise, taşa tutup öldürmek anlamına gelir.

"Geceleyin" yani gece sonuna doğru.

Yüce Allah, Hz. Musa'ya, Firavun ile ordusunun, kendilerini geri getirip cezalandırmak için arkalarına düşeceğini bildiriyor.

"Karşıya geçtikten sonra denizde açılan yolu kapama, olduğu gibi bırak.(1) Çünkü onlar denizde boğulacak bir ordudur."

Hz. Musa elindeki değnekle denize vurunca sular yarıldı ve bir yol meydana geldi. İsrailoğulları bu yoldan geçerek denizi aştılar. Karşıya geçince Hz. Musa tekrar değneği ile suya vurup açılan yolu kapamak, böylece Firavunun ve ordusunun o yoldan geçerek, kendilerine yetişmelerinin önlemek istedi. Fakat Yüce Allah ona dedi ki: "Denizde açılan yolu, içine girdiğinizde olduğu gibi bırak. Firavun ile ordusu denize girince yolun iki yakasını üzerlerine kapatacağız. Onlar denizde boğulacak bir ordudur."

Nitekim de öyle oldu. Böylece Yüce Allah, Hz. Musa ile İsrailoğullarını kurtarırken, Firavun ile ordusunu tümü ile denizde boğdu.(2)

SONUÇ

1- Büyüklük taslama, kofluk, kafirlik ve zulüm bakımından Kureyşli kafirler ile Firavun arasında büyük benzerlik vardır.

2- Geçmişte yaşanan tarihi olaylardan ders almak ve iyi insanları örnek edinmek güzeldir.

3- Yüce Allah'a sığınmak, O'nun himayesini istemek gereklidir. Çünkü gerçekte O'ndan başka bir koruyucu, O'nun dışında bir kayırıcı yoktur.

4- Zalimlere beddua etmek, onlara karşı Allah'ın yardımını ve kurtarıcılığını dilemek meşrudur.

---

(1) Âyette geçen "deniz"den maksat, günümüzde "Kızıldeniz" adı ile bilinen, eski adı ile "Kalzam Denizi"dir.

(2) Bu kurtuluş, Muharrem'in onuncu gününe rastlayan Aşura günü gerçekleşmişti. Bunun delili, yahudilerin o gün oruç tuttuklarından sözeden hadistir. Yahudilerin o gün oruç tutmalarının gerekçesi, Yüce Allah'ın o gün Hz. Musa ile İsrailoğullarını kurtarması idi. Bu yüzden o gün Peygamberimiz hem kendisi oruç tuttu ve hem de müslümanlara oruç tutmalarını tavsiye etti ve bu davranışını: "Hz. Musa'yı sevip sayma konusunda biz yahudilerden önce geliriz." diye açıkladı.

كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾
وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ ﴿٢٧﴾ كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ
﴿٢٨﴾ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ
﴿٢٩﴾ وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿٣٠﴾ مِن فِرْعَوْنَ
إِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِّنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى
الْعَالَمِينَ ﴿٣٢﴾ وَآتَيْنَاهُم مِّنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُّبِينٌ ﴿٣٣﴾

25- Onlar geride nice şeyler bıraktılar. Bahçeler, pınarlar...

26- Tarlalar, lüks evler...

27- İçinde sefa sürecekleri nice nimetler.

28- Böylece onların yerine başka bir toplumu geçirdik.

29- Böyle oldu diye gök ve yeryüzü onlar için göz yaşı dökmedi, ayrıca onlara mühlet de tanınmadı.

30- İsrailoğullarını onur kırıcı azaptan kurtardık.

31- Onları Firavun'dan kurtardık. O haddi aşmış bir zorba idi.

32- Layık olduklarına ilişkin bilgimize dayanarak onları diğer toplumlara üstün kıldık.

33- Onlara deneme, sınavdan geçirme maksadı açıkça belli olan, apaçık mucizeler gösterdik.

SÖZLÜK

كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ — Nice bahçeler bıraktılar. Kıptiler arkalarından nice verimli bağlar ve bahçeler bıraktılar.

وَمَقَامٍ كَرِيمٍ Ve güzel makamlar. Güzel sohbet yerleri, süslü buluşma yerleri ve lüks evler.

وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ İçinde safa sürdükleri nice nimetler. Parlak bir hayat biçimi ile hayatın türlü hazları.

وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ Ve başka bir kavmi geçirdik. Onların yerine varis kıldık. O kıptilerin yerine başka bir toplumu, yani İsrailoğullarını geçirdik.

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ Gök ve yer onların üzerine ağlamadı. Allah'ı inkar etmek ve insanlara zulmetmek şeklinde sergiledikleri Allah'a yönelik ihanetleri yüzünden onlar için ne gök, ne yeryüzü göz yaşı dökmedi.

وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ Onlar mühlet verilenler olmadı. Onlara tevbe etsinler diye mühlet tanınmadı.

مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ Alçaltıcı azaptan. Hor ve hakir düşürücü azaptan. İsrailoğullarını, oğullarının öldürülüp, kadınlarının hizmetçi olarak kullanılmasından kurtardık.

وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَى عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ Muhakkak ki biz onları ilim üzere alemlere üstün kıldık. Layık olduklarına ilişkin bilgimize dayanarak İsrailoğullarını o günün bütün insan ve cin toplumlarına üstün kıldık. Çünkü soylarından gelen ve kendilerine gönderilen peygamberlerin sayısı çoktu.

وَآتَيْنَاهُمْ مِنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاءٌ Ve içinde imtihan olan âyetlerimizden verdik. Onlara, sınavdan geçirme maksadı açıkça belli olan denizin ikiye ayrılması, kudret helvası ve bıldırcın eti gibi bir çok nimetler verdik.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetler, Hz. Musa ile Allah'ın düşmanı Firavun arasındaki kıssayı anlatmaya devam ediyor.

"Onlar geride nice şeyler bıraktılar."

Firavun ve onunla birlikte denizde boğulan askerleri geride nice şeyler bıraktılar.

Arkalarında birçok bahçe ve "pınarlar," ekinleri sulayan akarsular bıraktılar.

Ayrıca "lüks evler," güzel konutlar ve süslü buluşma salonları bıraktılar.

Bunların yanısıra "içinde safa sürdükleri nice nimetler" de geride kaldı.

Bir sonraki âyetin başındaki "böylece, işte böyle" şu demektir: Kıptilerin nimetleri işte böyleyken, onlar bizi inkar ettikleri için, şeriatımıza ve dostlarımıza tepeden baktıklarından dolayı, sahibi oldukları bu nimetleri onlardan geri aldık ve:

"Onların yerine başka bir toplumu getirdik."(1)

Sözkonusu "başka toplum" İsrailoğullarıdır. Çünkü onlar Firavun'un yok oluşundan sonra tekrar Mısır'a döndüler.

Âyetleri okumaya devam edelim: "Böyle oldu diye gök ve yeryüzü onlar için gözyaşı dökmedi."

Çünkü onlar kafir idiler. Yeryüzünde hayırlı bir iş yapmadılar. Allah'a da hiç bir hayırlı işleri yükselmemişti. O halde onların arkasından ne diye gözyaşı dökülecekti? Gözyaşı müslümanın arkasından dökülür. Üzerinde secde ettiği, Yüce Allah'a ibadet ettiği toprak parçası onun arkasından ağlar. Gök onun arkasından göz yaşı döker. Çünkü gece-gündüz işlediği iyi ameller oraya çıkar.

"Ayrıca onlara mühlet de tanınmadı."

Yüce Allah onların tevbe etmelerine süre tanımadan kendilerini derhal

---

(1) Bazı tefsircilere göre bu ayetteki "başka bir toplum"dan maksat İsrailoğulları değil, Mısır'ın yerli halkı olan kıptilerin bir kesimidir. Çünkü İsrailoğulları Mısır'dan çıkarıldıktan sonra bir daha oraya dönmediler. Bunun böyle olduğu şuradan da bellidir: Yüce Allah bu ayetin bir sonrasındaki ayette: "Biz İsrailoğullarını kurtardık" diyor. Eğer buradaki "başka bir toplum"dan maksat İsrailoğulları olsaydı, bu ayetin bir sonrasındaki ayette: "Biz onları kurtardık" der ve bu zamir iki ayet gerideki, yani incelediğimiz ayetteki İsrailoğullarının yerini tutardı.

Fakat Yüce Allah Şuara suresinde: "Böylece bunlara İsrailoğullarını mirasçı kıldık -âyet: 59-" buyuruyor. Bu âyet, açıkça kıptilerin yerine İsrailoğullarının geçtiklerini bildiriyor.

Bu iki görüşü uzlaştırmak için şöyle denebilir: İsrailoğulları Hz. Musa'nın ölümünden sonra, Kenanlılar ve Amalike'ye karşı üstünlük sağlayıp Filistin'de devletlerini kurunca, Mısır'a girip orayı egemenlikleri altına aldılar. Hz. Süleyman döneminde ise Filistin'in tamamına yakını üzerinde egemendiler. Bu görüş, sözünü ettiğimiz iki farklı görüşü uzlaştırıcı niteliktedir. En doğrusunu Allah bilir.

cezalandırdı. Çünkü O, kalplerinin mühürlü olduğunu biliyordu. Daha önce eğer başlarına gelen azap ortadan kalkarsa, iman edecekleri yolunda Hz. Musa'ya kaç kez söz vermişler, fakat karşılaştıkları afet ortadan kalkınca iman etmemiştiler.

Ayetleri okumaya devam ediyoruz:

"İsrailoğullarını onur kırıcı azaptan kurtardık."

Bu Yüce Allah'ın İsrailoğullarına yönelik nimetlerinin bir bölümüdür. Yüce Allah onları gerçekten Firavun'un ve soydaşlarının başlarına yağdırdıkları onur kırıcı bir azaptan kurtarmıştı. Çünkü Firavun ve soydaşları onların erkeklerini öldürüyor ve kadınlarını sağ bırakıp hizmetçi ve eğlenmek için kullanıyorlardı. Bundan daha onur kırıcı bir azap olabilir mi?

"Onları Firavundan kurtardık."

Yani onları, Firavun'un başlarına yağan azabından kurtardık.

"O haddi aşmış bir zorba idi."

Firavun, kafirlikte ve zulümde ölçü tanımayan, azgın bir zorba idi.

"Biz onları seçtik, tercih ettik." Yani İsrailoğullarını seçtik. "Öbür toplumlara göre daha lâyık olduklarına ilişkin bilgimize dayanarak" İsrailoğullarına üstünlük verdik.

Yaşadıkları dönemin insan ve cin toplumlarına karşı onları üstün kıldık.

"Onlara deneme, sınavdan geçirme amacı açıkça belli olan mucizeler verdik."(1).

Denizin ikiye ayrılması, çölde bulutların başları üzerinde yürütülmesi, kudret helvası, bıldırcın ve benzerleri bu mucizelerin başlıcalarıdır. Bu mucizeler onlar için birer büyük imtihandı. Onları, acaba şükür mü edecekler, yoksa nankörlük mü edecekler diye denedik.

SONUÇ

1- Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük edip şükretmeyenlerden, Rabb'ine âsi olup nefsinin arzularına uyanlardan, namazı bırakanlardan, ihtiraslarına kapılanlardan, Kur'an'ı bırakıp şarkılara dalanlardan, Allah'ı anmaya sırt çe-

(1) Tefsir bilgini Kurtubi'ye göre buradaki "açık deneme" dört türlü olabilir: Apaçık nimet -ki bunun azabı ağır olur.- Kafir ile mü'mini biribirinden ayırdeden sınav. İnsanı sıkıntı ve bollukla sınama.

virip dünyayı ve onun aldatıcı nimetlerini dillerinden düşürmeyenlerden bu nimetlerin geri alınıp, başlarına bela verilmesi, Allah'ın değişmez yasasının gereğidir.

2- Kafirlerin ve fasıkların Allah için ve kainatın tümü için önemsiz olduğu, buna karşılık mü'minlerin ve takva sahiplerinin hem Allah için, hem de tüm kainat için değerli olduğu, hatta göğün ve yeryüzünün mü'minler öldüğünde onların arkasından gözyaşı döktüğü açıklanıyor.

3- Yeryüzünde büyüklük taslamak ve herşeyde haddi aşmak yeriliyor.

4- Yüce Allah'ın hem iyilikle, hem de kötülükle kullarını imtihan ettiği açıklanıyor.

إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ
بِمُنشَرِينَ ﴿٣٥﴾ فَأْتُوا بِآبَائِنَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٦﴾ أَهُمْ
خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا
مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿٣٨﴾
مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾
إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلًى
عَن مَّوْلًى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ
الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾

34- Şu müşrikler diyorlar ki:

35- "Bir kez öleceğiz ve her şey bitecek, tekrar diriltilecek değiliz."

36- "Eğer doğru söylüyorsanız, atalarımızı geri getirin bakalım."

37- Peki onlar mı, yoksa Tubba toplumu ve daha önceki kavimler mi daha üstün acaba? Biz onları yokettik. Çünkü günahkar toplumlardı.

38- Biz gökleri, yeri ve bu ikisi arasındaki varlıkları oyun olsun diye yaratmadık.

39- Biz onları "hak" ilkesine dayalı olarak yarattık. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.

40- Hüküm günü, hepsinin buluşma günüdür.

41- O gün dostun dosta hiç bir faydası olmaz. Onlar hiç kimseden yardım görmezler.

42- Yalnız Allah'ın rahmetinden pay alanlar yüzüstü bırakılmazlar. Çünkü O üstün iradeli ve merhametlidir.

SÖZLÜK

اِنَّ هٰٓؤُلَآءِ	Muhakkak ki bunlar. Yani Kureyşli müşrikler.
اِنْ هِيَ اِلَّا مَوْتَتُنَا الْاُوْلٰى	Ancak ilk ölümümüz. Bir kez öleceğiz, o kadar. Ondan sonra artık ne hayat ve ne ölüm var. Bu ifade, ölümden sonra tekrar dirilmeyi yalanlayan bir ifadedir.
وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِيْنَ	Öldükten sonra tekrar diriltilerek mezarlarımızdan çıkarılacak değiliz.
فَأْتُوْا بِاٰبَآئِنَآ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ	Eğer doğru iseniz atalarımızı geri getirin. Ey Muhammed, eğer biz öldükten, çürüyüp toprak olduktan sonra tekrar dirilerek mezarlarımızdan çıkacağımız yolundaki iddian doğru ise ölmüş atalarımızı geri getir bakalım.
اَهُمْ خَيْرٌ اَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ	Onlar mı yoksa onlardan önce olan Tubba kavmi mi hayırlıdır. Bu müşrikler mi güçlü ve sağlam yapılıdır, yoksa Tubba toplumu ile onlardan öncekiler, mesela Adoğulları mı?
اَهْلَكْنٰهُمْ اِنَّهُمْ كَانُوْا مُجْرِمِيْنَ	Onları helak ettik. Muhakkak ki onlar mücrim idiler. Başlarına afet indirip onları yokettik, onlar günahkar bir toplum idi.
لٰعِبِيْنَ	Oyun olarak. Onları hiç bir sağlıklı amaca dayanmaksızın oyun olsun diye yaratmadık.

مَا خَلَقْنَاهُمَا اِلاَّ بِالْحَقِّ — Ancak hak olarak yarattık. Gökler ile yeri belli bir gerekçeye dayanarak yarattık. Bu gerekçe oralarda bulunanlar tarafından adımın anılması ve bana şükredilmesidir.

اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ اَجْمَعِينَ — Muhakkak ki hüküm günü onların hepsinin buluşma günüdür. Yaratıklar arasındaki anlaşmazlıkların çözülüp, hükme bağlanacağı gün olan Kıyamet günü, Yüce Allah tarafından tümü ile biraraya getirilecekleri bir buluşma günüdür.

يَوْمَ لاَ يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى — O gün dost dosta fayda veremez. O gün hiç kimse bir yakınının azabını başından savarak onun işine yaramaz.

وَ لاَهُمْ يُنْصَرُونَ — Ve onlara yardım da olunmaz. O gün yakın dostların biribirlerine yardımları olmaz.

اِلاَّ مَنْ رَحِمَ اللَّهُ — Ancak Allah'ın rahmet ettikleri. Yalnız Yüce Allah'ın rahmetine mazhar olan kimseler başka. Onların azapları kaldırılır ve yardım görürler.

اِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ — Muhakkak ki O Aziz ve Rahimdir. O düşmanlarından intikam alan üstün iradeli ve dostlarına karşı merhametlidir.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetlerde Peygamberimizin -salat ve selam üzerine olsun- hemşehrileri olan Kureyşli müşrikler doğru yola iletilmeye çalışılıyor. Hz. Musa ile Firavun kıssalarının anlatılmasının tek amacı bu müşriklerin uyarılmaları ve korkutulmalarıdır. Bu kıssalardan ders alarak akıllarını başlarına toplamaları isteniyor.

Okuduğumuz ayetlerin ilki "Şu müşrikler..." diye başlıyor.

Evet, şu alçaklar, şu düşünme düzeyi son derece düşük beyinsizler, hiç utanmadan, hiç sıkılmadan: "Bir kez öleceğiz ve her şey bitecek" diyorlar. Böylece yeniden dirilmeyi ve ahiret günü hesaplaşmasını inkar ediyorlar. Maksatları kafirliklerini ve fasıklıklarını devam ettirmektir. Bu düşünce ile "Tekrar diriltilecek değiliz" diyorlar.

Yani şöyle demek istiyorlar: Ey Muhammed, senin bize haber verdiğin gibi tekrar dirilip mezarlarımızdan çıkacak değiliz. Eğer ikinci bir hayat olduğu yolundaki sözünüzde ısrar ediyorsanız, daha önce ölmüş "atalarımızı geri getirin bakalım." Bu yoldaki "sözünüz eğer doğru ise" bu dediğimizi gerçek-

leştirin.(1)

Müşriklerin burada kullandıkları "getirin" ve "eğer iseniz" biçimindeki çoğul anlamlı ifadeler, Peygamberimize saygı amacı taşımıyor; müşrikler Peygamberimizin bu çağrıyı yaparken yalnız olmadığının, arkasında kendisini bu konuda savunan bütün müslümanların da bulunduğunun bilincinde oldukları için çoğul anlamlı ifadeler kullanıyorlar.(2)

Ayetleri okumaya devam ediyoruz:

"Peki onlar mı(3) yoksa Tubba(4) toplumu ve daha önceki kavimler mi daha üstün acaba? Biz onları yokettik. Çünkü günahkar toplumlar idiler."

Bu Mekkeli müşrikler ne servet bakımından, ne insan gücü bakımından, daha doğrusu hiç bir bakımdan o eski toplumlardan daha üstün değildirler. Öyleyse o eskileri nasıl yokettiysek ise bunları da yokederiz. O eski toplumları yokedişimizin sebebi, onların müşriklik ve Allah'ın emirlerine karşı gelme yolu ile kendilerine karşı suçlu olmaları idi. Bu Mekkeli müşrikler de suçludurlar. Öyle ise yokedilmeyi haketmişlerdir. Eğer tevbe edip iman etmezlerse, Allah'ı bir bilip, O'na ve Peygamberine itaat etmezler ise ilerde yokedi-

---

(1) Bir görüşe göre Peygamberimize bu teklifi Ebu Cehil yapmıştı. O şöyle demişti: "Ey Muhammed, eğer doğru söylüyorsan atalarımızdan iki kişiyi dirilt de önümüze getir. Dirilteceğin atalarımızın biri Kusay b. Kitab olsun. O doğru sözlü bir adamdı. Dirilip yanımıza gelsin de ölümden sonra neler olduğunu ona soralım.

(2) Bu "siz"li hitab, Peygamberimize yöneltilmiş olabileceği gibi onunla birlikte yanındaki mü'minlere de yönelik olabilir. İkinci ihtimal daha güçlüdür. Çünkü Peygamberimizin yanında onun çağrısını yayan başta Hz. Ebu Bekir ve onunla birlikte iman eden Hz. Ali, Hz. Ömer ve Hz. Osman gibi ileri gelen Mekkeliler, bu toplumun eşrafından sayılmış kimseler vardı.

(3) Bu soru olumsuzluk anlamı taşır. Yani: "Mekkeli müşrikler Tubba toplumundan ve Adoğulları, Semudoğulları gibi daha önce yaşamış toplumlardan daha üstün değildirler." Öyleyken Yüce Allah o toplumları yoketti. "Tubba" toplumu "bağımlı hükümdarların yönettikleri toplumlar" demektir. Çünkü "Tubba" Bizans kayserleri ile Pers kisraları gibi Yemen'in bütününe egemen olan imparatorlara verilen bir lakaptır.

(4) İmam Hambeli'nin "Müsned" adlı hadis derlemesinde yer aldığına göre Peygamberimiz -salat ve selam üzerine olsun-: "Tubba kavmine hakaret. Çünkü o müslüman olmuştu" buyuruyor. Nitekim Yüce Allah bu ayette onun halkının yokedildiğini belirtiyor, ama onun da halkı ile birlikte yokedildiğinden sözetmiyor. Adı Esad, künyesi Ebu Kerb idi. Peygamberimizin peygamber oluşundan yaklaşık bin yıl önce yaşamıştı. Hayat hikayesi peygamberimizin hayatını anlatan kitapların meşhur konularındandır. Onun hayat hikayesi bu eserimizde yeralmıştır.

leceklerdir.

Âyetleri incelemeye devam ediyoruz:

"Biz gökleri, yeri ve bu ikisi arasındaki varlıkları oyun olsun diye yaratmadık. Onları 'hak' ilkesine dayalı olarak yarattık. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler."

Bu ayetler yeniden dirilmenin ve ahiret günü hesaplaşmasının delilleridir. Çünkü Yüce Allah'ın kainatı amaçsız olarak yaratmış olacağı ve yine hiç bir maksada dayanmaksızın onu yokedeceği düşüncesi hikmet ilkesi ile bağdaşmaz. Böyle bir şey aklı başında insanlara bile yakışmayacak bir tür oyun ve eğlence olur. Aklı başında insanlara yakışmayan böyle bir eylem, akılların bağışlayıcısı olan Yüce Allah'a nasıl yakıştırılabilir?

Yüce Allah bu kainatı, içinde adı anılsın ve kendisine şükredilsin diye yarattı. Kim, O'nun adını anar, O'na şükrederse, O kendisine ikramda bulunur, onu en güzel ödülle ödüllendirir. Buna karşılık kim O'nu unutur, O'nu inkar ederse, O da kendisini yüzüstü bırakır ve en ağır cezaya çarptırır. Bu işlem, bu hayat sona erip ikinci hayat başlayınca, yani kıyamet günü gerçekleşir.

Âyetleri incelemeye devam ediyoruz:

"Hüküm günü, hepsinin buluşma günüdür."

Yani kıyamet günü insanlar arasında karar ve hüküm verilecek gündür. Tevhid, şirk, iyilik, kötülük gibi tartışmalı konular, o gün çözüme bağlanır. O gün bütün insanların katılacakları bir genel buluşma günüdür.

"O gün dostun dosta hiç bir faydası olmaz. Onlar hiç kimseden yardım görmezler."

Yani o gün hiç kimse bir akrabasının, mesela amcasının oğlunun yerini alarak onun azabının bir bölümünü başından savamaz. O gün akrabalar ve dostlar dünyadaki gibi biribirine yardım edemezler.

"Yalnız Allah'ın rahmet ettiği kimseler hariç."

Dünyada Yüce Allah'ın rahmetine mazhar olup, iman edenler ve tevhid ilkesine bağlı kalanlar ahirette de Allah'ın rahmetinden pay alırlar, onlar Allah'ın dostlarından birinin şefaatine nail olurlar.

Yüce Allah "azizdir" düşmanlarından intikam alır. Aynı zamanda dostlarına karşı "merhametlidir."

İnsanlar ya Allah'ın dostlarıdırlar, ya da O'nun düşmanlarıdırlar. O'nun dostları mü'minler ile takva sahipleri, düşmanları ise kafirler ile kötülüklere

dalmış günahkarlardır.

SONUÇ

1- Yeniden dirilme ve ahiret hesaplaşması inancı vurgulanıyor.

2- Nasıl işlenmiş olursa olsun suçluluk yokoluşun, topluca kırıma uğramanın sebebidir.

3- Himyeri'li Tubba, iyi bir kul ve adaletli bir hükümdardı.(1) Fakat halkı kafir idi. Bu yüzden Yüce Allah halkını yokederken onu ve yakınındaki iyi amel işleyen mü'minleri kurtardı. Bu iyi hükümdar olayından ders almasını bilenlerin alacakları bir çok dersler vardır.

4- Yüce Allah hiç bir şeyi boşuna yaratmamıştır. O hertürlü noksanlıklardan münezzehtir.

5- İnsanlar arasında hüküm verme günü olan Kıyamet günü bütün canlıların anlaşmazlıklarının kesin kararlara bağlanacağı bir buluşma, bir hesap günüdür.

6- Kıyamet günü dostlukların, arkadaşlıkların, akrabalıkların değil, imanın ve iyi amellerin işe yarayacağı bir gündür.

إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ الْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾ كَالْمُهْلِ
يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾ خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَىٰ سَوَاءِ
الْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾ ذُقْ إِنَّكَ
أَنتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ إِنَّ هَٰذَا مَا كُنتُم بِهِ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾

(1) Bu hükümdar Irak'ı fethedip döndükten sonra Medine'ye saldırdı. Önce bu şehri yıkmak istedi, fakat sonra bundan vazgeçti. Çünkü bir yahudi bilginden adı Ahmed olan bir peygamberin ilerde bu şehre göç edeceği yolunda bilgi almıştı. Bir şiir yazıp ailesine bıraktı. Ailesinin büyükleri bu şiiri sakladılar. Onu kuşaktan kuşağa aktardılar ve Peygamberimizin Medine'ye gelişinde onu kendisine sundular. Bu hükümdar Kabe'yi ziyaret etti ve oraya bir örtü hediye etti.

43- Zakkum ağacı.

44- Günahkarların yemeğidir.

45- Erimiş yağ tortusu gibi karınlarda kaynar.

46- Tıpkı sıcak suyun kaynadığı gibi.

47- Onu tutun ve cehennemin ortasına sürükleyin.

48- Sonra azap olarak başından aşağı kaynar su dökün.

49- Tad bakalım bu azapları! Hani sen şanlı ve üstün nitelikli bir adamdın.

50- Bu sizin kuşku ile baktığınız bir akıbetti.

SÖZLÜK

إِنَّ شَجَرَةَ الزَّقُّومِ — Muhakkak ki zakkum ağacı. Meyvası zakkum olan ağaç. Bu ağaç, meyvasının acılığı ve çirkinliği açısından en kötü ağaçtır.

طَعَامُ الْأَثِيمِ — Günahkarların yemeği. Bu ağacın meyvası suçluların, Ebu Cehil ve arkadaşları gibi ağır suçluların yemeğidir.

كَالْمُهْلِ — Erimiş yağ tortusu gibi. Erimiş zeytin yağının kararmış tortusu gibi.

يَغْلِي فِي الْبُطُونِ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ — Karınlarda tıpkı sıcak su gibi kaynar. İnsanın karnını kaynar su gibi yakar.

خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ — Onu tutun ve sürükleyin. Cehennem zebanilerine "Onu tutup sürükleyin" denir.

إِلَىٰ سَوَاءِ الْجَحِيمِ — Cehennemin ortasına.

ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ — Tad azabı. Muhakkak ki sen büyüksün ve kıymetlisin. Dünyadayken "Mekke'nin iki tepesi arasında benden güçlü, benden üstün bir başka kişi yoktur" derdin.

مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ — Hakkında şüphelendiğiniz. Bu sizin kuşku ile baktığınız azaptır.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetlerde cehennemin ve oradaki azap türlerinin anlatımı devam ediyor. Ve Allah şöyle bildiriyor:

"Zakkum ağacı günahkârların yemeğidir."

O, Ebu Cehil ve benzeri ağır suçluların yiyeceğidir. Zakkum ağacı cehennemde yetişir. Dalları şeytan başı gibi çirkin ve "zakkum" adını taşıyan meyvası son derece acıdır. Yüce Allah, onu Ebu Cehil gibi ağır günahkarların yiyeceği olarak belirledi.

Yüce Allah bu zakkum hakkında bize şu bilgiyi veriyor:

"Erimiş yağ tortusu gibi karınlarda kaynar." Günahkarların karınlarında kavrulmuş zeytin yağı tortusu gibi kaynar. "Tıpkı sıcak suyun kaynadığı gibi." Tıpkı kaynar suyun fokurdaması gibi.

Ayetleri okumaya devam ediyoruz:

"Onu tutun ve cehennemin ortasına sürükleyin. Sonra azap olarak başından aşağı kaynar su dökün."

Yani cehennem ve azap görevlileri melekler olan zebanilere: Onu tutun ve hırpalayarak cehennemin ortasına sürün. Sonra da fokur fokur kaynayan suyu başından aşağı dökün, denir. Ayrıca bu cehennemliğe alay mahiyetinde: "Tad bakalım bu azapları" sen dünyadayken dediğine göre "şanlı ve üstün nitelikli bir adamdın"(1) denir.

Nitekim Ebu Cehil: "Mekke'nin iki tepesi arasında benden güçlü, benden üstün bir başka kişi yoktur" derdi. Bu azılı müşrik çocuklarını toplar, önlerine kaymak ve dolgun hurmalar koyduktan sonra onlara alaycı bir dille: "Zıkkımlanın, bunlar Muhammed'in ilerdeki yiyeceğimiz olmakla tehdit ettiği zakkum meyvalarıdır" derdi.

Salat ve selam Peygamberimiz Muhammed'in üzerine olsun. Şimdi de yukardaki ayetlerin sonuncusunu okuyalım:

"Bu sizin kuşku ile baktığınız bir akıbetti."

Cehennemliklere: Bu azap sizin Kıyamet günü gerçekleşip gerçekleşemeyeceğine kuşku ile baktığınız azaptır, denir. Çünkü onlar yeniden dirilmeyi ve Kıyamet günü hesaplaşmasını yalanlıyorlardı.

SONUÇ

1- Yeniden dirilme ve Kıyamet günü hesaplaşması inancı vurgulanıyor.

---

(1) Bu âyette geçen: "Sen şanlı ve üstün nitelikli biri idin" cümlesi daha önceki "Tad bakalım bu azabı" cümlesinin sonucu niteliğindedir. İfadenin maksadı alay etmek, dalga geçmektir. Asıl anlamı: "Sen alçağın, rezilin birisin"dir.

2- Cehennem azabı şiddetli ve ağır, günahkârların orada başlarına gelecekler de fecidir.

3- Filistin'in Eriha kasabasında hurmaya benzer meyvaları olan tatlı ve parlak renkli bir ağaç yetişir. Bu ağacın meyvalarının çekirdeklerinden elde edilen yağ, romatizma, balgam, eklem sancıları... ve bel ağrıları gibi hastalıkların tedavisinde son derece etkili bir ilaçtır. Bu yağdan yedi dirhem içilir ve bu tedaviye üç gün boyunca devam edilir. Felç ve yatalaklık hastalıklarına bile iyi geldiği olur. Bu ağaçtan, Celaleyn tefsirinin bir haşiyesi olan Cemel adlı eserin yazarı bu ayeti açıklarken sözetmektedir. Bu ağacın meyvasını bulup çekirdeğinin yağını çıkararak içmek faydalı bir tedavi yöntemidir.

4- Cehennemdeki en ağır azap türlerinden biri manevi azaptır. Azaba çarpılanlarla alay etmek, dalga geçmek suretiyle uygulanır. Bu yöntem, azaba tâbi olanları küçük düşüren, onların onurunu kıran bir azaptır.

إِنَّ
الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ
مِن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقَابِلِينَ ﴿٥٣﴾ كَذَٰلِكَ
وَزَوَّجْنَاهُم بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ
فَاكِهَةٍ آمِنِينَ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ
الْأُولَىٰ وَوَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ
ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ
لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَارْتَقِبْ إِنَّهُم مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

51- Kötülüklerden sakınanlar ise güvenli bir konumdadırlar.

52- Bahçelerde ve pınar başlarındadırlar.

53- İnce ve kalın ipekten elbiseler içinde karşılıklı otururlar.

54- Bunların yanısıra onları iri gözlü huriler ile evlendirdik.

55- Orada güven içinde her türlü meyveyi isteyebilirler.

56- Orada ilk ölümün dışında başka bir ölüm tadmazlar. Allah onları cehennem azabından uzak tutmuştur.

57- Bu Allah'ın onlara yönelik bir lutfudur. İşte büyük kurtuluş, büyük başarı budur."

d58- Ey Muhammed, o insanlar öğüt alabilsinler diye biz bu Kur'an'ı ana dilinde indirerek, onu kolay anlamanı sağladık.

59- Öyleyse bekle, onlar da bekliyorlar.

SÖZLÜK

اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى مَقَامٍ اَمِينٍ	Muhakkak ki muttakiler güvenli bir durumdadırlar. Dünyada Rabb'lerinden korkanlar, iman edip, iyi amel işleyenler, müşriklikten ve Allah'a karşı gelmekten sakındıktan sonra, ahirette güvenli bir konumda olurlar, orada asla korkuya kapılmazlar.
فِى جَنَّاتٍ وَ عُيُونٍ	Bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. İşte güvenli konum budur.
مِنْ سُنْدُسٍ وَ اِسْتَبْرَقٍ	İnce ve kalın ipekten dokunmuş elbiseler.
مُتَقَابِلِينَ	Karşı karşıya. Sırt sırta değil, yüzyüze otururlar. Çünkü karşılıklı koltuklarda otururlar.
كَذَلِكَ وَ زَوَّجْنَاهُمْ	Onları böyle evlendirdik. Durum böyledir. Onları evlendirdik.
بِحُورٍ عِينٍ	Hurilerle. Allah'ın cennette vaad ettiği hanımlar ile.
يَدْعُونَ فِيهَا	Orada çağırırlar. Cennette hizmetçilerden her tür meyvayı getirmelerini isterler.
اٰمِنِينَ	Güvenlidirler. Emindirler. Bu meyvaların bitmeyeceğinden, zararlı olmadıklarından ve her türlü kaygıdan emindirler.
لَايَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ اِلَّا الْمَوْتَةَ الْاُولَى	Orada ölüm tadmazlar. Onlar için sadece ilk ölüm sözkonusudur ki, onu da daha önce tattılar.
فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ	Muhakkak ki biz onu senin dilin ile kolaylaştırdık. Biz Kur'an'ı ana dilinde indirerek onu kolay anlamanı sağladık.

لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ Umulur ki öğüt alırlar. Olaki, öğüt alırlar da iman ederler ve tevhid ilkesine sarılırlar. Fakat onlar iman etmezler.

فَارْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ Ve bekle, muhakkak ki onlar bekleyenlerdir. Ey Muhammed, onların yokolmalarını bekle. Çünkü onlar senin yokolmanı bekliyorlar.

AÇIKLAMA

Daha önceki âyetlerde cehennemliklerin durumu anlatılmıştı. Şimdi ise cennetliklerin durumu anlatılıyor. Kur'an'ın üslûbu budur. Kur'an'ın özelliği olan bu uslup, özendirme ve korkutma uslubudur. Çünkü Kur'an çağrı ve doğru yolu gösterme rehberidir. Bunun yanısıra kanun koyma ve hüküm kaynağıdır.

Şimdi, okuduğumuz ayetlerin ilkini inceleyelim:

"Kötülüklerden sakınanlar ise güvenli bir konumdadırlar. Onlar bahçelerde ve pınar başlarındadırlar."

Yüce Allah bu ayetlerde bize haber veriyor ki, dünyada O'ndan korkanlar, O'na iman edenler, emirlerinde ve yasaklarında O'na itaat edenler, O'na başka varlıkları ortak koşmamış olanlar; bunlar güvenli bir konumdadırlar, bulundukları yerde korkuya kapılmazlar.

Arkasından o güvenli konum hakkında bilgi veriliyor:

"Bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. İnce ve kalın ipekten elbiseler içinde karşılıklı otururlar."

"Karşılıklı otururlar" demek, hiç birinin yüzü bir başkasının ensesine bakmaz demektir. Çünkü karşılıklı koltuklarda otururlar.

"İşte böyledir." Yani durum böyle, anlattığımız gibidir.

"Onları iri gözlü hurilerle evlendirdik." Onları ak tenli, iri gözlü kadınlarla eşleştirdik.(1)

"Orada güven içinde her türlü meyveyi isteyebilirler."

Onlar hizmetçilerden her tür meyvayı kendilerine getirmelerini isteyebi-

(1) Abdullah b. Mesud'un -Allah her ikisinden de razı olsun- bildirdiğine göre, cennetteki hurilerin topuklarının kemik iliği, topuk etlerinin ve kemiklerinin arkasından görülebilir. Tefsir bilgini Mücahid'in verdiği bilgiye göre cennetteki hurilere "huri" denmesinin sebebi güzellikleri, tenlerinin aklığı ve renklerinin saflığı ile bakanların gözlerini kamaştırmalarıdır. Bu sıfatlar biribirleri ile çelişik değildirler.

lirler. Böyle yaparken bu meyvaların hiç tükenmeyeceğinden, vücuda zarar vermeyeceklerinden emindirler. Bu meyvalardan ya da başka bir şeyden kaynaklanan hiç bir korkuya kapılmazlar. Ayrıca:

"İlk ölümün dışında orada başka bir ölüm tatmazlar."

Cennetlikler, dünyada öldükten sonra orada başka bir ölüm tatmazlar. Onlar için artık hastalanmak, yaşlanmak ve ölmek sözkonusu değildir.

"Allah onları cehennem azabından uzak tutmuştur."

Bu ifadeden anlıyoruz ki, tevhit ilkesine bağlı, fakat takva sahibi olmayan mü'minler, cennete girmeden önce cehennem azabı tadabilirler. Fakat takva sahipleri öyle değil. Onlar cehenneme kesinlikle girmeyeceklerdir.

Ayetleri incelemeye devam ediyoruz:

"Bu Allah'ın onlara yönelik bir lütfudur."

Yani bütün bu nimetler ve ikramlar Rabb'inin cennetliklere yönelik bir lûtfu, karşılıksız bağışıdır. Çünkü onlar sırf takva sahibi olmaları gerekçesi ile bu nimetlere hak kazanmış değildirler. Nitekim Müslim'de yer alan bir hadisinde Peygamberimiz -salat ve selam üzerine olsun- bu konuda şöyle buyuruyor: "Doğru olun, Allah'a yakın olmaya çalışın, Allah'ın size yönelik müjdelerine sevinin ve bilin ki, hiç birinizi işlediği iyi ameller cennetlik yapmaya yetmez."

Sahabilerin: "Ya Rasûlüllah, siz de amellerinizin karşılığı olarak cennete girmeyi hakedemez misiniz?" diye sormaları üzerine, Peygamberimiz: "Evet, ben de amellerimin karşılığı olarak cennete giremem. Ancak Yüce Allah beni rahmeti ve lûtfu ile kuşatırsa cennete girebilirim" buyurmuştur.

"İşte büyük kurtuluş, büyük başarı budur."

Yani cehennemden kurtulup cennete girmek büyük kurtuluş, büyük başarıdır. Nitekim Al-i İmran suresin 185. ayette: "O zaman kim cehennem ateşinden uzak tutulur da, cennete konursa gerçekten başarıya ulaşmıştır" buyuruluyor.

Şimdi de son iki ayeti inceleyelim:

"Ey Muhammed, insanların öğüt alabilsinler diye, biz bu Kur'an'ı ana dilinde indirerek onu kolay anlamanı sağladık."

Yani: Ey Muhammed, şu senin hemşehrilerin düşünsünler, öğüt alsınlar, iman etsinler ve kötülüklerden sakınsınlar diye biz Kur'an'ı Arap dilinde

indirerek, onun kolayca anlaşılmasına yol açtık. Fakat buna rağmen onların çoğunluğu öğüt almaya yanaşmadılar. O halde onların başlarına neler geleceğini "bekle." Çünkü onlar senin karşılaşacağın başarıları ya da başarısızlıkları "beklemektedirler."

SONUÇ

1- Takva sahiplerinin üstün ve değerli olduğu belirtiliyor. Takva Allah'tan korkmak demektir. Bu korku, Allah'ın hoşlandıklarını yapmak ve hoşlanmadıklarından kaçınmak suretiyle, Allah'a itaat etmeyi sağlar.

2- Cennete girmeyi sağlayacak amelleri özendirmek için cennetliklere sunulacak nimetlerin bir bölümü anlatılıyor.

3- Yeniden dirilme ve Kıyamet günü hesaplaşması inancı vurgulanıyor.

4- Kur'an'ın kolay anlaşılmasının sağlanış hikmeti anlatılıyor. Bu hikmet takva sahibi olmayı gerektiren öğüt almadır.

Sûre 45
Câsiye Sûresi

Medine Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 37

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِن دَابَّةٍ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ
يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ
مِن رِّزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ آيَاتٌ
لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٥﴾

1- Ha Mim.

2- Bu kitap üstün iradeli ve her yaptığı yerinde olan Allah katından indirilmiştir.

3- Göklerde ve yerde mü'minler için nice dersler vardır.

4- Gerek sizin yaratılış sürecinizde, gerekse yeryüzüne dağılmış olarak yaşayan canlılarda kesin imana sahip olan kimselerin alacakları nice dersler vardır.

5- Gece ile gündüzün biribirini izlemesi, Allah'ın gökten yağdırdığı rızık kaynağı olan yağmur aracılığı ile ölmüş toprağa hayat vermesi ve rüzgarları yönlendirmesi aklı başında kimseler için O'nun üstün gücünün delilleridir.

SÖZLÜK

تنزيل اكتاب — Kitab'ın indirilişi. Yani Kur'an'ın indirilişi.

مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ — Aziz ve Hakim olan Allah'tandır. Düşmanlarından intikam alan ve tedbirleri yerinde olan Allah katındandır.

اِنَّ فِى السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ — Göklerin ve yerin yaratılışında.

لَآيَاتٍ — Âyetler vardır. Yüce Allah'ın varolduğunu, güçlü olduğunu, bilgili olduğunu, her yaptığının yerinde olduğunu gösteren açık deliller vardır. Bunlar, bir başka varlığın değil, tek başına O'nun, Rabb ve ilah olduğunun gerekçeleridir.

لِلْمُؤْمِنِينَ — Mü'minler için. Çünkü bunlar imanları sayesinde diridirler, gözleri gördüğü ve kulakları işittiği için bu delilleri görürler.

وَ فِي خَلْقِكُمْ — Ve sizin yaratılışınızda. Yani ey insanlar, sizin yaratılışı-nızda, organlarınızın birleşiminde ve bünyenizin sağlığında.

وَ مَا يَبُثُّ مِنْ دَابَّةٍ — Ve yeryüzüne yaydığı canlılar. Yüce Allah'ın yarattığı ve yeryüzüne yaydığı gerek hayvan gerekse başka türden canlılar.

آيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ — Yakinen inanan kavim için deliller vardır. Kesin iman sahibi toplumlar için deliller vardır. Yani Yüce Allah'ın, yeniden dirilişi gerçekleştirmeye muktedir olduğuna dair deliller vardır. Çünkü bütün alemleri yoktan vareden Yüce Allah, öldükten sonra onları yeniden diriltmeye kâdirdir. Fakat bütün bu delilleri ancak yüce Allah'ın Rabb'lığına, ilahlığına, celal ve kemal sıfatlarına kesinlikle inanan toplumlar görebilirler.

وَ اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ — Ve gece ve gündüzün ihtilafında. Gece ile gündüzün biribirini izlemesi. Yani bunlardan birinin gelip, öbürünün gitmesi, yıl boyunca birinin uzayıp öbürünün kısalması.

وَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ — Ve semadan indirdiği rızıktan. Yüce Allah'ın gökten indirdiği rızık. Yani Yüce Allah'ın gökten yağdırdığı yağmur. Yağmura "rızık" denmesi, onun rızıkların sebebi olmasından ötürüdür.

فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا — Ve ölümünden sonra onunla yeryüzünü diriltti. Onunla ölü toprağa hayat verdi. Yani Yüce Allah susuz kalan bitkilerinin ölümünden sonra yağmur sayesinde o bitkileri canlandırdı.

وَ تَصْرِيفِ الرِّيَاحِ — Ve rüzgarların yönlendirilmesi. Saba rüzgarını debur (kasırga) rüzgarına, kuyez rüzgarını güney rüzgarına, samyelini soğuk rüzgara, meltemi kasırgaya dönüştürmesinde.

آيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ — Aklı başında toplumlar için deliller vardır. Yani gece ile gündüzün biribirini izlemesinde, yağmur yağdırıp toprağın diriltilmesinde ve rüzgarların yönlendirilmesinde Yüce Allah'ın varlığını, kudretini, bilgisini ve her işi yerinde yaptığını gösteren deliller vardır. Bu deliller Yüce Allah'ın Rabb ve ilah olmasını gerektirir.

AÇIKLAMA

Yüce Allah bu sûreye "Ha Mim" harflerinden oluşan bir ayetle başlıyor. Yüce Allah'ın bu harf grubundan ne kasdettiğini sadece kendisi bilir. Bu kopuk harfler muteşabih ayetler çeşidine girer. Müteşabih ayetler konusunda bize verilen emir, onlara inanmamız ve anlamlarını bu ayetleri indiren Yüce Allah'a havale etmemizdir. Bu kopuk harflerin iki faydası var. Biz bu faydaları bir kaç kez açıkladık. Bu açıklama için bu tür kopuk harf grupları ile başlayan sûrelerin çoğuna başvurulabilir. Mesela bir önceki sûre olan ve "Ha Mîm" diye başlayan Duhan suresi bunlardan biridir.

Şimdi de öbür ayetlere geçelim:

"Bu kitap üstün iradeli ve her yaptığı yerinde olan Allah katından indirilmiştir."(1)

O "aziz"dir. Yani düşmanlarından intikam alır.

"Hakim"dir. Yani yaratıklarının işlerini yerinde tedbirle düzenler.

Ayetleri incelemeye devam ediyoruz:

"Gökler ve yerde..." Yani göklerin ve yerin yaratılışında, yoktan varedilişlerinde ve bu ikisinde yeralan sanat harikalarında "mü'minler için nice dersler, deliller vardır."(2) Bu deliller mü'minleri sırf Rabb'lerine kulluğun layık olduğu, O'ndan başka hiç bir varlığa kulluk edilemeyeceği sonucuna götürür. Bu delillerden sadece mü'minlerin ibret alacakları belirtiliyor. Çünkü onlar işiten, düşünen ve gören canlı insanlardır. Bu sebeple onlar göklere ve yeryüzüne bakarak bir takım gerçekleri açıkça görürler. Bu gerçeklerin başlıcaları şunlardır: Bu âlemlerin yaratıcısı olan Allah, mutlaka güçlü, bilgili, her işi yerinde ve üstün iradelidir. Bundan dolayı sırf O'na kulluk etmek gerekir. O'nun dışındaki bir varlığa tapmak dayanaksız ve saçmadır.

Âyetleri okumaya devam edelim:

"Gerek sizin yaratılış merhalenizde..." Ey insanlar sizin yaratılış mer-

---

(1) Bu âyette Yüce Allah'ın isim ve sıfatları arasından "aziz" ve "hakim" sıfatlarının seçilip tercih edilmiş olmasında bu kitabın, yani Kur'an'ın yüce bir mesaj içerdiğine ilişkin işaret vardır. Gerçekten Kur'an, onu indiren Allah'ın azizliğine bağlı olarak azizdir, bir benzeri meydana getirilemez; o aynı zamanda vazgeçilmezdir ve boşlukları doldurulamaz.

(2) Bu delillerin kafirler için değil de mü'minler için olmaları, onlardan yararlananın mü'minler olmasından kaynaklanır. Çünkü mü'minler işiten, gören ve düşünen kimseler oldukları halde, kafirler bu yeteneklerden yoksundurlar. İşte kafirler bu delillerden yararlanamadıkları için bu deliller kafirler için değildir.

halenizde bir takım önemli aşamalar var. Sperma'dan embriyo'ya, embriyo'dan et parçasına, et parçasından, gözleri, kulakları, konuşma ve düşünce gücü olan düzgün yaratılışlı, dengeli bileşimli bir insana dönüşüyorsunuz. "Gerekse yeryüzüne dağılmış olarak yaşayan canlılarda..." Yaratılmış, gruplara ayrılmış ve yeryüzüne dağılmış, kimi karada, kimi denizde yaşayan türlü türlü canlılarda, hayvanlarda "kesin imana sahip olan kimselerin alacakları dersler, görecekleri deliller vardır."(1)

Allah'a ve O'nun ayetlerine kesinlikle inananlar kainattaki bu delilleri görebilirler. Mü'minlerin görüp hissettikleri şeylerin özüne ilişkin bir takım kesin bilgileri vardır. Mesela bire bir daha eklenince iki edeceğini, varlığın yokluğun zıddı olduğunu, beyazın siyahın tersi olduğunu, her çocuğun mutlaka bir babası olacağını, tatlının acının karşıtı olduğunu kesinlikle bilirler. İşte kainattaki delilleri görebilenlerin Allah'a ve O'nun ayetlerine ilişkin imanları da, sözkonusu bu şeylerin özüne ilişkin bilgileri gibi kesindir. Bu kesin imanın sahipleri, insanların ve diğer canlı türlerinin yaratılışında Yüce Allah'ın varlığını, bilgisini, üstün iradesini, her işi yerinde yaptığını, insanları yeniden diriltip hesaba çekmeye kâdir olduğunu gösteren deliller görürler. Bu deliller akıldan yoksun müşriklerin ve kafirlerin inkar ettikleri gerçeklerdir.

"Gece ile gündüzün biribirini izlemesi."

Yani biribiri ardısıra gecenin gelmesi ile gündüzün gitmesi ve bunun tersi, yanısıra birinin kısalıp öbürünün uzaması.

"Allah'ın gökten yağdırdığı rızık kaynağı olan yağmur" yani rızıkların sebebi olan yağmur "aracılığı ile ölmüş toprağa hayat vermesi" bitkilerin susuzluktan kuruyup ölmelerinden sonra yeniden canlanmaları "ve rüzgarların yönlendirilmesi" rüzgarların saba rüzgarından debur rüzgarına, kuzey rüzgarından güney rüzgarına, ılık meltemden dondurucu kasırgaya veya kavurucu samyeline dönüştürülmeleri; saydığımız bütün bu evrensel olaylarda "deliller vardır."

---

(1) Kesin iman (yakın) ancak normal imandan sonra kazanılabilir. Kesin iman, normal imanın meyvası olarak ortaya çıkar. Mü'min göklerin ve yerin yaratılışında, bunların şimdi oldukları gibi varedilişlerinde, Yüce Allah'ın gücünü ve bilgisini gösteren deliller görürler. Bu sayede imanlar "kesin iman (yakın)" düzeyine yükselir. O zaman en küçük yaratıklarda, mesela rahimlerdeki ceninlerde ve bundan bile daha saklı varlıklarda kesin inançlarını pekiştiren deliller görürler ve bu deliller onları Allah'ı sevmeye, O'na itaat etmeye, O'na yaklaşmaya sevkeder.

Yüce Allah'ın varolduğunu, eşi-ortağı bulunmadığını gösteren bu deliller, "aklı başında toplumlar için" vardır.

Bu deliller parlak ve sağlıklı akıl sahipleri için vardır. Aklını kullanmaya gelince, onlar ne bu olaylarda ve ne de kainattaki bütün delileri görmek bir yana, bir tek delil bile göremezler.

SONUÇ

1- Kur'an-ı Kerim'in şanının yüceliği vurgulanıyor. Çünkü O üstün iradeli ve her işi yerinde olan Allah tarafından indirildi.

2- İnanmanın pek çok merhaleleri vardır. İmanın en ileri derecesi ise, yakin denen Allah'ı görür gibi inanmaktır.

3- Sağlıklı akıl, eğer hayırlı ve yararlı yolda kullanılırsa üstün ve değerli bir nimettir.

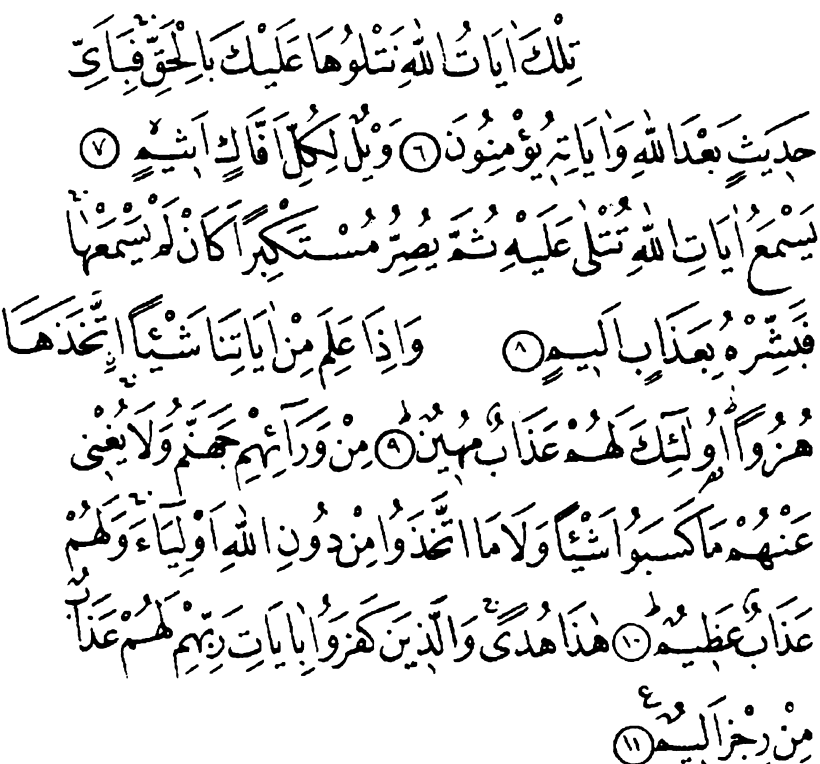
تِلْكَ اٰيٰتُ اللّٰهِ نَتْلُوْهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِاَيِّ
حَدِيْثٍ بَعْدَ اللّٰهِ وَاٰيٰتِهٖ يُؤْمِنُوْنَ ۝٦ وَيْلٌ لِّكُلِّ اَفَّاكٍ اَثِيْمٍ ۝٧
يَّسْمَعُ اٰيٰتِ اللّٰهِ تُتْلٰى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَّمْ يَسْمَعْهَا
فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ ۝٨ وَاِذَا عَلِمَ مِنْ اٰيٰتِنَا شَيْـًٔا اتَّخَذَهَا
هُزُوًا اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ۝٩ مِنْ وَّرَآئِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْنِيْ
عَنْهُمْ مَّا كَسَبُوْا شَيْـًٔا وَّلَا مَا اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اَوْلِيَآءَ وَلَهُمْ
عَذَابٌ عَظِيْمٌ ۝١٠ هٰذَا هُدًى وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ
مِّنْ رِّجْزٍ اَلِيْمٌ ۝١١

6- Bunlar Allah'ın ayetleridir. Onları sana hak ilkesine dayanarak okuyoruz. O müşrikler Allah'tan ve O'nun ayetlerinden sonra hangi söze inanacaklar?

7- Günah düşkünü yalancıların vay haline!

8- Onlar kendilerine okunan Allah'ın ayetlerini işittikten sonra büyüklük taslayarak onları sanki hiç işitmemiş gibi inatla kafirliklerini sürdürürler. Böylelerini acıklı bir azapla müjdele!

9- Bunlar ayetlerimizden birini öğrenince onu alay konusu ederler. İşte böylelerini onur kırıcı bir azap bekliyor.

10- Ötelerinde cehennem vardır. Ne dünyadaki kazançları ne Allah'ı bir yana bırakarak taptıkları düzmece ilahlar zerrece işlerine yaramaz. Onları büyük bir azap beklemektedir.

11- Bu Kur'an doğru yolun kılavuzudur. Rabb'lerinin ayetlerini inkar edenleri en şiddetli türünden acı bir azap beklemektedir.

SÖZLÜK

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ — Bunlar Allah'ın ayetleridir. Bu zikredilen ayetler Yüce Allah'ın birliğini ispatlayan açık delillerdir.

نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ — Onları sana hak ile okuyoruz. Bu ayetleri hak ilkesine dayanarak sana haber veriyoruz. Müşriklerin putları konusunda yaptıkları gibi sana asılsız bilgiler vermiyoruz. Onlar putlarının kendilerini Allah'a yaklaştırdıklarını ileri sürüyorlar ki, bu iddia yalandır, asılsızdır.

فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَ آيَاتِهِ — Allah'tan ve O'nun ayetlerinden sonra hangi söze... Yani: "Ey müşrikler, Yüce Allah'ın size okunan bu ayetlerinden ve bu delillerinden sonra..."

يُؤْمِنُونَ — İnanacaksınız. Hangi sözü onaylayacaksınız? Sorunun cevabı şudur: "siz iman etmezsiniz."

وَيْلٌ لِكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ — Bütün iftiracı günahkarların vay başlarına gelene! Bütün yalancıların, çok sayıda ve ağır günaha dalmışların başlarına gelen ne kötü, ne acıklı!

يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُتْلَى عَلَيْهِ — Onlar kendilerine okunan Allah'ın ayetlerini işitirler, kendilerine okunan Kur'an'ın ayetlerini dinlerler.

ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا — Sonra o ayetleri sanki hiç işitmemiş gibi büyüklük taslayarak kafirliklerinde ısrar ederler. Sonra imana ve tevhid ilkesine burun kıvırarak, o ayetleri hiç işitmemişlercesine kafirliklerini inatla sürdürürler.

وَ اِذَا عَلِمَ مِنْ اٰيَاتِنَا شَيْئًا — Onlar ayetlerimizden birini öğrendikleri zaman. Kur'an'ın bir bölümü onlara ulaştığında ve bu mesajın Kur'an olduğunu öğrendiklerinde...

اتَّخَذُوهَا هُزُوًا — Onu alaya alırlar. O ayeti ya da ayetleri alay konusu ederler, hafife alıp burun kıvırırlar.

لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ — Onlar için küçük düşürücü bir azap vardır. Onları alçaltıcı ve burunlarını kırıcı bir azap beklemektedir.

مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ — Ötelerinde cehennem vardır. Kıyamet günü ötelerinde cehennem vardır.

وَ لَا يُغْنِى عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا — Kazandıkları onlardan hiç bir şeyi gideremedi. Kazandıkları hiç bir işlerine yaramadı. Ne kazandıkları servetler ve ne de övündükleri hareketleri hiç bir işlerine yaramadı.

وَ لَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَاءَ — Allah'tan başka edindikleri yardımcılar da onlara fayda sağlamadı. Allah'ı bir yana bırakarak edindikleri putlar da işlerine yaramadı.

هٰذَا هُدًى — Bu hidayettir. Bu Kur'an hidayet kaynağıdır. Yüce Allah'ın kulu ve peygamberi Hz. Muhammed'e indirdiği bu Kur'an hidayet kaynağı, yani doğru yola iletici deliller ve işaretler bütünüdür.

وَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ — Rabb'lerinin ayetlerini inkar edenler. Yani Kur'an'ı inkar edenler, onun ilettiği yola girmeyerek müşriklik ve günahlardan ibaret sapıklıklarını devam ettirenler.

لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَلِيمٌ — Onlar için ağır ve acı bir azap vardır. Onları en şiddetlisinden acı bir azap bekliyor.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetlerde Kureyşli müşriklerin doğru yola girmelerine yönelik istek devam ediyor.

Yüce Allah insanların iç ve dış alemlerindeki delilleri açıkladıktan sonra Peygamberimize: "Bunlar Allah'ın ayetleridir" buyuruyor.

Yani bu açıklanan deliller, Yüce Allah'ın varlığını, bilgisini, gücünü gösteren, O'nun yaratıklarının Rabb'i ve ilahı olmasına gerekçe oluşturan işaretler, kesin delillerdir. O kendisinden başka bir "hak" olmayan "hak" ilahtır.

"O müşrikler Allah'tan ve O'nun ayetlerinden sonra hangi söze inanacaklar?"

Yani şu Kureyş müşrikleri, Allah'ın Rabb ve ilah olduğuna, O'nun dışında ve O'ndan başka bir Rabb olmadığına; doğru yol mesajı, iyilik ve nur olan Kur'an ayetlerine inanmıyorlarsa, başka neye inanacaklar? Onlar hiç bir şeye inanmazlar. Çünkü ayetteki soru olumsuzluk anlamı içerir.

Ayetleri incelemeye devam edelim:

"Günah düşkünü yalancıların vay haline!"(1)

Bunlar "Kendilerine okunan ayetlerini işittikten sonra büyüklük taslayarak onları sanki hiç işitmemiş gibi inatla kafirliklerini sürdürürler."

Bu ayet yalanı doğruymuş gibi benimseyen, temizi pis, pisi temiz, yalanı doğru ve doğruyu yalan diye niteleyen, büyük günahlara ve iğrençliklere dalmış günahkarlara, Yüce Allah tarafından yöneltilmiş bir tehdittir. Bu yalancı günahkarlar kendilerine okunan Allah'ın ayetlerini, Kur'an'ı işittikten sonra büyüklük taslayarak inatla kafirliklerini sürdürürler. Kur'an'a inanmaya, onu benimsemeye, çağırdığı tevhid ilkesine sarılmaya yanaşmazlar, onun ayetlerini işitmezlikten gelirler.

Yüce Allah onlar hakkında Peygamberine: "Böylelerini acıklı bir azapla müjdele!" buyuruyor.(2)

Ayetleri okumaya devam ediyoruz: "Bunlar öğrenince..." Yani bu iftiracı yalancılar öğrenince "ayetlerimizden birini" yani kendilerine Kur'an'ın bir ya da bir kaç ayeti nakledilince "onu alay konusu ederler."

Yani o ayetle, ya da ayetlerle alay etmeye başlarlar, bu edepsizliği de-

---

(1) Bu iki sıfatın sahipleri, yani çok iftira edenler ile çok günah işleyen nefislerinin kirliliği açısından tıpkı şeytanlar gibidirler. Böyle kimseler varlıklarına şeytan sinmiş; şeytanın pislik, kafirlik, kötülük ve bozgunculuk alanlarında kendileri ile işbirliği yapmış olduğu kimselerin örnekleridirler.

(2) Müjdelemek (beşaret), insan yüzüne aydınlık ve ağartı saçan bir haber verme anlamına gelir. Azap ile müjdelemek ise, insan yüzüne kararti ve gölge çökertir. Buna göre bu ayette yeralan müjdeleme, ya alay ve hakaret içerir, ya da her haberin insanın yüz renginin değişmesine yolaçtığı gerçeğine dayanarak, kötü haberin verilmesinde de bu terimin kullanılması uygun görülmüştür.

vam ettirerek onları alay konusu ederler.

Yüce Allah buyuruyor ki: "Bunlar var ya!" Yani bu aşırı iftira ve günah düşkünleri ile onların çoğunluğu "Onlar için onur kırıcı bir azap vardır."

Yani onlara verilecek azap, azabın ötesinde, hakka karşı burun kıvıran, ona tepeden bakan şımarıklıklarına yönelik bir burun kırma cezası vardır.

Ayetleri incelemeye devam ediyoruz:

"Ötelerinde cehennem vardır."

Bu ayet onlara yönelik, az önceki tehdidi izleyen bir başka tehdittir. Çünkü Yüce Allah ötelerinde, yani Kıyamet gününde, onları cehennemin beklediğini haber veriyor.

"Dünyadaki kazançları zerrece işlerine yaramaz."(1)

Yani servetleri, evlatları, mevkileri ve şu dünyadaki bütün kazançları, görecekleri azabın bir zerresini bile başlarından savamaz. Ayrıca Yüce Allah'ı bir yana bırakarak, taptıkları düzmece ilahlar da uğradıkları azabın bir zerresini bile başlarından savamaz.

"Onları büyük bir azap beklemektedir."

Bu azabın büyüklüğü ölçülemez. Nasıl ölçülebilsin ki, büyük ve yüce sıfatlarının sahibi olan Allah bu azabı büyük olarak nitelemiştir.

"Bu Kur'an doğru yol kılavuzudur."(2)

Yani bu Kur'an içerdiği hidayet ve nur sayesinde, benimsemeye çağırdığı hak, adalet ve iyilik ilkeleri sayesinde insanları sapıklıktan doğru yola, kafirlikten mü'minliğe, müşriklikten tevhid ilkesine çıkaran bir doğru yol kılavuzudur.

Yüce Allah'ın varlığı ve sıfatlarının kainata yansıyan delillerini sunan bu kitaba yüz çevirenleri, onu inkar edenleri "en şiddetli türünden acı bir azap

---

(1) Bu ayet sözkonusu sıfatları taşıyan kimselerin servet sahiplerinin olacağına işaret ediyor. Çünkü onlar bu servetleri kazanırken akıllarını ve vicdanlarını satma da dahil olmak üzere, her türlü yola baş vururlar. Onların servetleri ve bu servetleri koruma endişeleri İslâm çağrısını reddetmelerinin, bu çağrıya karşı savaşmalarının faktörlerinden biridir. Bu gerçeği hepimiz görüyoruz.

(2) Bu Kur'an hem özü ve hem de insanları benimsemeye çağırdığı gerçekler bakımından hidayettir, doğru yol kılavuzudur. Onu inkar eden hidayetten yoksun kalacağı için, kendisini bekleyen tek akıbet acı azaba uğramaktır.

beklemektedir."

Çünkü onlar ayetleri inkar ettikleri için nefislerini arıtamamışlar, temizleyememişler, bunun sonucu olarak, en kirli ve en kötü nefislerle ölmüşlerdir; bu yüzden onların uğrayacakları ceza en ağır azap olmuştur.

SONUÇ

1- Kur'an nurdur, en büyük nurdur. Onun aydınlık yoluna girmeyenlerin doğru yola ermeleri asla beklenemez.

2- İftiracılara ve günahkarlara ağır bir tehdit yöneltiliyor. İftira, tersyüz edilmiş yalan demektir.

3- Yüce Allah'ın ayetlerini işittiklerinde, bu ayetleri ya da onları okuyanları alaya alanlar en kötü insanlardır.

4- Kafir olarak ölen kimselerin şu dünya hayatında kazandıkları servetler, evlatlar, şöhretler ve mevkiler uğrayacakları azabı başlarından savamaz.

5- Müşriklerin Allah'ı bir yana bırakarak, ya da Allah'ın yanısıra taptıkları putlar, heykeller, melekler, peygamberler ya da veliler de onların çarpılacakları cezaları başlarından savamazlar.

اَللّٰهُ الَّذِيْ سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فِيْهِ بِاَمْرِهٖ
وَلِتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي السَّمٰوٰتِ
وَمَا فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا مِّنْهُ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ ﴿١٣﴾
قُلْ لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يَغْفِرُوْا لِلَّذِيْنَ لَا يَرْجُوْنَ اَيّٰامَ اللّٰهِ لِيَجْزِيَ قَوْمًا
بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿١٤﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖ وَمَنْ اَسَاءَ
فَعَلَيْهَا ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُوْنَ ﴿١٥﴾

12- Allah, üzerinde gemiler yüzsün ve lütfunun eseri olarak nimetlerini arayıp bulasınız da, O'na şükredesiniz diye denizi yararınıza sundu.

13- O göklerdeki ve yerdeki varlıkların tümünü kendi bağışı olarak yararınıza sundu. Düşünen kimselerin bundan alacakları nice dersler vardır.

14- Ey Muhammed, mü'minlere söyle de suçlu toplumların yaptıkları kötülüklerin karşılıklarını görecekleri Allah'ın hesaplaşma günlerinin geleceğine ihtimal vermeyenleri hoş görsünler.

15- Kim iyi iş yaparsa kendi yararına hareket etmiş olur. Kim kötülük işlerse zararını kendisi çeker. Sonra hepiniz Rabb'inize döndürüleceksiniz.

SÖZLÜK

اَللّٰهُ الَّذِى سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ — Denizi yararınıza sunan Allah'tır. Asılsız ilahlar değil, gerçek mabud olan Allah, denizi üzerinde tahtaların ve başka cisimlerin kayacağı biçimde düz yaptı.

لِتَجْرِىَ الْفُلْكُ بِاَمْرِهٖ — Gemi onun emriyle aksın diye. O'nun lütfunun peşinden koşasınız diye. Rızkınızı aramak üzere dünyanın bir yerinden başka bir yerine yolculuk edesiniz diye.

وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ — Ola ki, Allah'a şükredersiniz. Allah'ın size bağışladığı nimetlere şükretmeniz dileği ile.

وَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِى السَّمٰوٰتِ — O göklerdeki varlıkları sizin yararınıza sundu. O güneş, ay, yıldızlar, rüzgarlar ve yağmur suları gibi, gök kaynaklı varlıkları sizin yararınıza sundu.

وَ مَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا — Yerdeki varlıkların tümünü de. Dağlar, nehirler, ağaçlar ve madenler gibi, yerde bulunan varlıkların tümünü de faydanıza sundu.

اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ — Hiç kuşkusuz bunda deliller vardır. Hiç şüphesiz bu olayda Allah'ın varlığını ve ilahlığını ispatlayan deliller ve belirtiler vardır.

لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ — Düşünen bir toplum için. Akıllarını kullanıp da bu yaratıkların varlığı, onları kimin, ne için yarattığı hakkında düşünenler için

bu olayda deliller vardır. Bu düşünce sayesinde Allah'ın varlığına, bilgisine, gücüne ve rahmetine ilişkin gerçekleri açıkça görürler. Bunun sonucu olarak iman ederler, Allah'ın birliğini benimserler.

قُلْ لِّلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُ — Mü'minlere söyle de, affetsinler. Ey peygamberimiz, mü'min kullarımıza söyle de hoş görsünler, aldırış etmesinler.

لِّلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ — Allah'ın günlerini ummayanları. Allah'ın, kafirlerin ellerindeki imkanları onlardan alıp mü'minlere vereceği, mü'minlere yardım edip kafirleri rezil edeceği günlerinin geleceğine ihtimal vermeyenleri. Buradaki "mü'minler"den maksat, Peygamberimiz ile sahabileridir. Bu emir onlara cihad emri gelmeden önceki döneme aittir.

لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ — İşledikleri kötülükler yüzünden bir toplumu cezalandırmak için. Yüce Allah o toplumun iman etmeyeceklerini bildiği bir grubu Peygamberimize ve mü'minlere eziyet ederek, işledikleri kötülükler yüzünden Kıyamet günü cezalandırsın diye.

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ — Kim iyi amel işlerse bu amel kendisi içindir. O amelin karşılığında gelecek olan rahmeti ve mutluluğu görecek olan kendisidir.

وَ مَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا — Kim kötü bir iş yaparsa, o iş kendi aleyhine olur. O kötü işin cezasını kendisi çeker, başkası değil.

ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ — Sonra Rabb'inize döndürülürsünüz. Yani öldükten sonra O'nun huzuruna dönersiniz de o, aranızdaki anlaşmazlıklara ve haksız uygulamalara ilişkin hükmünü verir.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetlerde insanları doğru yola çağırı tebliği yapılmaya devam etmektedir.

"Yararınıza sunan Allah'tır"(1) diye başlayan ayet, Yüce Allah'a iman etmenin, O'nu bir bilmenin ve O'na itaat etmenin gereğini ispat eden delillere ve ayetlere yüz çeviren müşriklere şunu hatırlatıyor: Ellerindeki bütün nimet-

(1) Yüce Allah, bu ayetlerde gücünün üstünlüğünü ve kullarına yönelik nimetlerinin yeterliliğini anlatıyor. Yarattığı her şeyi onların yararı için yarattığını açıklıyor.

ler Allah'tandır, O'nun dışında taptıkları o düzmece ilahlardan değildir. Göklerdeki güneşi, ayı, yıldızları, bulutları, yağmurları ve rüzgarları onların yararına sunan bir başkası değil, Allah'tır. Dağlar, ağaçlar, nehirler, denizler, madenler, türlü türlü hayvanlar gibi "yerde bulunan varlıkları" da O "yararınıza sunmuştur." Bunların hepsi O'ndandır,(1) size onları bağışlayan O'dur.

Yüce Allah'ın bütün bu saydığımız nimetlerinde, yararınıza sunduğu bütün bu bağışlarında "düşünen toplumların alacakları bir çok dersler vardır."(3)

Bu düşünme işlemi onları Allah'a iman ettikten, O'nu tek Rabb ve tek ilah olarak bildikten sonra, O'na hamd ve şükretmenin gerekli olduğu sonucuna götürür.

Âyetleri incelemeye devam ediyoruz:

"Ey Muhammed, mü'minlere söyle de suçlu toplumların yaptıkları kötülüklerin karşılıklarını görecekleri Allah'ın hesaplaşma günlerinin(3) geleceğine ihtimal vermeyen inkârcı müşrikleri hoş görsünler."

Yüce Allah, Mekke'nin hicretten önceki korkulu günlerinde Peygamberimize şu emri veriyor: "Sahabilerine söyle, Kureyşli kafirlerin kendilerine yaptıkları eziyetlere aldırış etmesinler, yapılan eziyetlere aynısı ile karşılık vermesinler, bunun yerine onları bağışlasınlar, hoş görsünler.

Bu emir cihad emri ile neshedilmiş, yani yürürlükten kaldırılmıştır.

"Toplum, yaptıkları kötülüklerin cezasını görmeleri için."

Bu ifade, göz yumma ve hoşgörme emrinin sebebini açıklıyor. Yani bu hoş görünün sebebi, Allah'ın onların hesabını Kıyamet gününe ertelemesi ve orada yaptıkları kötülükleri en ağır biçimde cezalandıracak olmasıdır. Çünkü yaptıkları kötülükler Peygambere ve Allah'ın dostları olan mü'minlere yönelik eziyetler olduğu için, yapılabilecek en ağır kötülüklerdir.

Ayette "toplum" isminin belirsiz bırakılması, sözkonusu müşriklerin bir

---

(1) Yani kulların yararına sunulan bütün bu nimetler Allah katındandır, bunlarda başka hiç kimsenin en küçük bir payı yoktur.

(2) Düşünmek imanın, yakının (kesin imanın) ve anlamanın kaynağıdır. Çünkü düşünen anlar. Anlayan iman eder. İman eden, kesin imana ulaşır. Kesin imana ulaşan da cehennem ateşinden kurtulup, cennete girmeyi başarmak ister.

(3) Ayette geçen "eyyamullah (Allah'ın günleri)" deyimi ya Allah'ın sevabı ile cezası, ya dostlarına yönelik desteği ile düşmanlarına dönük darbesi, ya da Ahiretteki yeniden diriliş ile O'nun huzuruna çıkmak anlamına gelir.

bölümünün iman edeceğini, böylece Kıyamet günü azabından kurtulacaklarını, onların içinde azaba uğrayacak olanların sadece müşrik ve kafir olarak ölenler olduğunu gösterir.

"Kim iyi bir iş yaparsa kendi yararına hareket etmiş olur."(1)

Şu dünya hayatında her kim iman edip Allah'ın ve Peygamberimizin emirlerine ve yasaklarına uyarak nefsini arındırıp cennete girmeye layık olursa, Yüce Allah onu cennete koyar, böylece onun iyi ameli kendine döner, başkasının hesabına geçmez.

Hiç şüphesiz Allah'ın kulların ameline ihtiyacı yoktur. İyi amel işleyenden başkasının nefsi temizlenmez, kendi isteği ile yaptığı dışında kalan, zoraki ve istemiyerek yaptığı amellerin karşılığını alamaz.

"Kim kötülük işlerse zararını kendisi çeker."

Kim dünya hayatında kötülük işlerse, iman edip nefsini arındıracak iyi amel işlemez ise, işlediği şirk ve günah gibi kötülüklerin karşılığı, cehennem azabı ve orada ebedi kalma olarak kendine döner.(2)

Şimdi de bu ayetin son cümlesini okuyoruz:

"Sonra hepiniz Rabb'inize döndürüleceksiniz."

Ey insanlar, sizler bu hayattan ve bu hayatta işlediğiniz iyilik ve kötülüklerden sonra, Kıyamet günü Allah'ın huzuruna çıkarılacaksınız. O size amellerinize göre karşılık verecek, yani iyiliklere iyi ve kötülüklere kötü karşılık verecektir.

SONUÇ

1- Tevhid, yeniden dirilme, hesaplaşma ve peygamberlik gibi temel gerçekler vurgulanıyor.(3)

2- Yüce Allah'ın kullarına nimet vermesinin sebebi belirtiliyor. Bunun

---

(1) İman iyi amelin şartı olduğu için, Kur'an'da salih amel her zaman iman ile birlikte anılır. Bunun çok ender istisnalarından biri de bu ayettir.

(2) Ebedi olarak cehennemde kalmak, müşriklere ve kafirlere özgü bir cezadır. Mü'minlere ve tevhid esasının bağlılarına gelince, onlar imanları ve tevhid esasına bağlılıkları sayesinde ebedi olarak cehennemde kalmazlar.

(3) Bu üç esas, kulun doğru yolda oluşunun temelini oluştururlar. Mekke'de inen bütün sureler bu esasları ele alırlar. Bu esaslara değinmeyen, insanları bu esaslara çağırmayan hiç bir Mekke'de inen sûre yoktur.

sebebi, Allah'a hamd-ü sena ederek şükretmek, bu nimetleri O'nun öfkesine yolaçacak günah yollarında değil, O'nun hoşnutluğunu kazandıracak biçimde harcamaktır.

3- Müslümanların, zayıf dönemlerinde, kafirlerden baskı görmemek için İslâm'dan taviz vermemek şartıyla daha tedbirli hareket etmeleri gerekir.

4- Kişinin başkasının suçundan sorumlu tutulamayacağı vurgulanıyor.

5- Yapılan işin insanın vicdanı üzerinde etki bırakacağı, onun niteliği haline geleceği ve ahirette verilecek karşılıkların bu işlerin, iyi ve kötü olmasına göre gerçekleşeceği vurgulanıyor. Nitekim yüce bir ayette: "Allah bu yakıştırmalarınızın cezasını verecektir." (En'am, 139) buyuruluyor.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْكِتَٰبَ
وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ
عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ وَءَاتَيْنَٰهُم بَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ فَمَا ٱخْتَلَفُوٓا۟
إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ رَبَّكَ
يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٧﴾
ثُمَّ جَعَلْنَٰكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ فَٱتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ
ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا۟ عَنكَ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ
وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۖ وَٱللَّهُ وَلِىُّ ٱلْمُتَّقِينَ
﴿١٩﴾ هَٰذَا بَصَآئِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ
﴿٢٠﴾

16- Biz İsrailoğullarına kutsal Kitap, hükümranlık ve peygamberlik verdik, kendilerine çeşitli nimetler sunduk, onları diğer toplumlara üstün kıldık.

17- Onlara inanç sistemi konusunda kesin deliller gönderdik. Onlar kendilerine bilgi geldikten sonra sırf karşılıklı ihtirasları yüzünden anlaşmazlığa düştüler. Hiç kuşkusuz senin Rabb'in Kıyamet günü anlaşmazlığa düştükleri konulara ilişkin hükmünü verecektir.

18- Ey Muhammed, sonra sana inanç sistemine ilişkin belirli bir yol çizdik. Bu yola uy, sakın bilgiden yoksun kimselerin keyfi arzularına uyma.

19- Çünkü onlar Allah'ın sana verebileceği hiç bir cezayı başından savamazlar. Zalimler birbirlerinin dostudurlar. Allah da kötülüklerden sakınanların dostudur.

20- Bu Kur'an insanlar için açık deliller kılavuzu, kesin iman sahipleri için, doğru yol gösterici ve rahmettir.

SÖZLÜK

اَلْكِتَابَ — Kitap. Yani Tevrat. Çünkü Tevrat şer'i hükümler içerir. Oysa Zebur ve İncil böyle değildir.

وَ الْحُكْمَ — Hüküm. İki taraf arasındaki anlaşmazlık konularında adaleti gerçekleştirecek biçimde verilen karar.

وَ النُّبُوَّةَ وَ رَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ — Ve peygamberlik verdik, kendilerine çeşitli temiz rızıklar verdik. Biz İsrailoğullarından Musa, Harun, Davud ve Süleyman gibi peygamberler çıkardık. Onlara kudret helvası, bıldırcın eti gibi çeşitli temiz rızıklar sunduk.

وَ فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ — Onları âlemlere üstün kıldık. Onları çağdaşları olan insan ve cin toplumlarına üstün kıldık.

اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ — Kendilerine bilgi geldikten sonra, karşılıklı ihtirasları yüzünden. Onlar Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderilmesi konusunda kendilerine bilgi geldikten sonra, sırf İsmailoğulları soyundan peygamber gelmesini hazmedemeyip arapları kıskandıkları için anlaşmazlığa düştüler.

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ

Sonra seni şeriattan[1] bir emir üzere kıldık. Sonra seni vahiy kaynaklı bir şeriat üzere koyduk. Yani: "Ey Peygamber, sonra seni Allah'ın kulları için razı olduğu, hak dinden kaynaklanan bir şeriate yönelttik.

فَاتَّبِعْهَا

Ona uy. Yani ona bağlı kal, onun gösterdiği yolda yürü. Çünkü o seni iki cihanda mutluluğa erdirir.

وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

Bilgiden yoksun olanların arzularına uyma. Bilgiden yoksun olan müşrik arapların ve sapık ehl-i kitabın arzularına uyma.

إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا عَنكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا

Muhakkak ki onlar seni Allah'tan engelleyemezler. Koruyamazlar. Onlar Allah'ın vereceği azabın zerresinden bile seni kurtaramazlar. Eğer sen, Allah'ın senin için belirlediği kurallar sistemi olan şeriatı bırakır da, onların sana yapmanı önerdikleri arzularına uygun davranışları yaparsan, yani eğer onlara uyarsan, onlar başına gelecek dünya ve ahiret azabının zerresini bile başından savamazlar.

وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ

Zalimler biribirlerinin dostudurlar. Onlar dünyada biribirlerini desteklerler. Fakat ahirette hiç kimsenin desteğini göremezler.

وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ

Allah itaat edenlerin dostudur. Allah bütün işlerinde onların velisi ve düşmanları karşısında destekçisidir.

هَٰذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ

Bu Kur'an insanlar için basiret nurları, kesin imana ermiş toplumlar için hidayet ve rahmettir. Bu Kur'an hidayet nurlarının yumağıdır. İnsanlar bu nurların aydınlığı sayesinde kemale ve mutluluğa ererler. Aynı zamanda hidayet ve rahmettir. Fakat herkes için değil, imanını kesinlik düzeyine çıkarmış kimseler için. Onlar onun ışığında doğru yolu bulurlar ve onun sayesinde rahmete kavuşurlar. Fakat imanlarını kesinlik düzeyine erdiremeyenler onun aydınlattığı yolu göremezler, onun rahmetini bulamazlar. Çünkü onlardaki şüphe ve imanlarındaki belirsizlik var oldukça, Kur'an ile ciddi, doğru ve ihlaslı bir biçimde amel etmeleri imkansız olur.

---

(1) Şeriat, sözlük anlamı ile yol, inanç sistemi demektir. Buna göre şeriat, Yüce Allah'ın kulları için belirlediği dini kurallar demektir. Çoğulu "Şerai"dir.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetler, Peygamberimizin -salat ve selam üzerine olsun- insanları yola getirme çağrısını sürdürüyor. Bu maksatla belki düşünüp ders alırlar ve iman edip tevhid esasına sarılırlar diye onlara kendi durumlarına benzer bir tarihi örnek göstermek üzere, Yüce Allah okuduğumuz ayetlerin ilkinde şöyle buyuruyor:

"Biz İsrailoğullarına verdik."(1)

Evet, biz İsrailoğullarına verdik. İsrailoğulları, "İsrail" lakabı ile anılan, İbrahim oğlu İshak oğlu Yakub'un evlatlarıdır. Onlara verdik "Kitabı" yani Tevrat'ı.

"Ve hükmü." Hüküm, şeriat hükümlerini bilmek ve onları doğru biçimde uygulamaktır. Bu alandaki "hak" onların imanlarının ve takvalarının meyvası olarak ortaya çıkmıştır.

"Ve peygamberliği." İsrailoğulları arasından Musa, Harun, Yusuf, Davud, Süleyman ve İsa gibi bir çok peygamber çıkardık.

Onları "diğer toplumlara üstün kıldık."

Onları gerek Firavun ile onun soydaşları olan kıptilere ve gerek komşuları olan toplumlara karşı üstün kıldık.(2)

Bu üstünlük onların mü'min oldukları günler için geçerli oldu.

"Onlara inanç sistemi konusunda kesin deliller gönderdik."

Yani dinleri konusunda onlara Tevrat'ta ve İncil'de yeralan açıklamalar sunduk.(3) Böylece:

"Onlar kendilerine bilgi geldikten sonra anlaşmazlığa düştüler."

---

(1) Yüce Allah, bu ayette önce İsrailoğullarına bağışladığı üstünlükleri açıkladı. Sonra da Peygamberimize sunduğu bağışlara değindi. Böylece istediği kuluna bağışta bulunabileceği yolundaki değişmez yasasını vurgulamış oldu. O halde müşrikler ile kitap ehli, eğer bu gerçeği düşünseler, Peygamberimize sunulan ayrıcalıkları kıskanarak, O'nun peygamberliğini inkar etmemeleri gerekirdi.

(2) Yüce Allah İsrailoğullarına şu üstünlük gerekçelerini birarada verdi: Doğru din ve sağlam ahlak, kendi kendilerini yönetme nimeti, toplumlarında geçerli adalet ilkeleri, mutlu bir hayat düzeni, yaygın güvenli sistem ve toplumsal refah.

(3) Yani onlara dinleri ve sosyal hayatları alanında gereken bilgileri ve delilleri öğrettik. Böylece basiret ve ileri görüşlülükle toplumlarını yönetmeyi, onu kötülüklerden ve bozucu faktörlerden uzakta tutmayı başarabildiler.

Sözkonusu bilgi Peygamberimizin ve Kur'an'ın sunduğu ilahi bilgidir. İsrailoğulları bu bilgiden haberdar olduktan sonra kendi kitaplarında yer alan ve ahir zaman peygamberinden, O'nun özelliklerinden, O'na ve ümmetine Yüce Allah tarafından bağışlanacak olan dünyevi ve uhrevi kemalden sözeden bilgiler konusunda anlaşmazlığa düştüler. Aralarında beliren kıskançlık ve çekememezlik kendilerini kafirliğe sevketti. Bu yüzden Peygamberimize inanmadılar, onu yalanladılar. Kur'an'ın başka surelerinde yeralan şu ayetler de bu gerçeği vurguluyor. Şöyle ki:

"İsrailoğullarına, öteden beri bilip durdukları bu kitap gelince onu inkar ettiler. -Bakara, 89-"

"Yahudi, hristiyan ve putatapan kafirlerin kendilerine kesin delil gelmedikçe sapık inançlarını bırakmaları sözkonusu değildi. Bu kesin delil her türlü sapıklıktan arınmış kutsal sayfalar okuyan, Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdi. -Beyyine, 1-2-"

"Hiç kuşkusuz senin Rabb'in kıyamet günü onların anlaşmazlığa düştükleri konulara ilişkin hükmünü verecektir."

Bu ayet bir yandan Peygamberimizi teselli etme amacı güderken, öte yandan Yüce Allah'ın İsrailoğulları arasındaki tartışmaları hükme bağlayacağını ve Kıyamet günü herkese kazancının iyi ve kötü meyvasını vereceğini ilan etmektedir.

Şimdi de bir sonraki ayeti ele alalım:

"Ey Muhammed, sonra sana inanç sistemine ilişkin belirli bir yol çizdik"(1)

Sonra sana senden önceki peygamberlerin de dini olan İslâm dinimizin şeriatine dayanan bir yol gösterdik. Senin şeriatin ilkeler açısında yahudilerin şeriatinden farklı değildir. Sen bu şeriate uy, ondan saparak bilgisiz Kureyşli liderlerin keyfi arzularına uyma. Onlar zaman zaman sana bazı öneriler sunuyorlar. Ayrıca yahudilerden ve hristiyanlardan oluşan, sapık ehl-i kitabın keyfi arzularına da uyma. Onlar cahildirler. Onlar Allah'ın doğru yolunu, ahirette cehennemden kurtulup cennete girmeyi başarmanın yolunu ve de dün-

(1) Şeriat, din ve uyulan inanç sistemi demektir. Ayetteki "emr" kelimesi yüce emr anlamındadır. Kasdedilen emir Yüce Allah'ın emridir. Ey peygamber, bu emir yüce Allah'ın hem senin ve hem de ümmetin için istediği, iki cihanda kurtuluşu ve mutluluğu sağlayan din ile ilgilidir.

yada onurlu, saygın, güçlü ve istikrarlı bir toplum olmanın yöntemini bilmiyorlar.

"Çünkü onlar Allah'ın sana verebileceği hiç bir cezayı başından savamazlar."

Yani eğer sen onların keyfi arzularına uyar da cezalanmayı hakedersen onlar ne bu cezanı kaldırabilirler ve ne de senin yerine o cezanın zerresini çekebilirler.

"Zalimler biribirlerinin dostudurlar."

Yani onlar dünyada batıl ve kötülük uğruna aralarında işbirliği yaparlar. Fakat ahirette biribirlerine yardım edemezler, başka hiç bir taraftan da yardım göremezler.

Allah takva sahiplerinin dostudur. Allah onların dünyada da ahirette de dostu ve dayanağıdır. Öyleyse sen Allah'ın dostluğunu kazanmaya önem ver. O'nun düşmanlarının dostluğunu boşver. Çünkü onların dostluğu sana yarar sağlamaz.

"Bu Kur'an insanlar için açık deliller kılavuzudur"(1)

Yani Kur'an kalplerin gözüdür. O gözle faydalı -zararlıdan ve hak- batıldan ayırdedilir. Kim ona inanır, onun bildirdiği kuralları uygularsa, mutluluğa ve kemale erişir. Buna karşılık kim ona inanmaz, onun emirlerini uygulamaz ise yolunu sapıtır ve bedbaht olur.

"O kesin iman sahipleri için doğru yol gösterici ve rahmettir."(2)

Yani Kur'an-ı Kerim bir hidayet kitabıdır. Doğru yolun yolcuları onun kılavuzluğunda yürürler. Rahmete kavuşanlar onun sayesinde rahmete ererler. Onlar onun hidayet ve rahmet kaynağı olduğuna kesinlikle inanarak onun içerdiği inanç ilkelerini, ibadetleri, hükümleri, edep kurallarını, ahlaki esasları uygularlar. Böyle yaptıklarında bu ümmetin ilk kuşağının kavuştuğu rahmete

---

(1) Basiret, aklın olayları gerçeğe uygun biçimde kavramasıdır. Bu olay gözlerin görme yeteneğine benzetiliyor.

(2) Kur'an onun gösterdiği yoldan giden, onun rahmetine kucak açan, onu uygulayan herkes için hidayet ve rahmet kaynağıdır. Burada kesin iman sahiplerine ayrıcalık tanınmış olmasının sebebi, onların Kur'an'ın kılavuzluğunu benimseyebilecek, onun rahmetine kucak açabilecek ve onu uygulayabilecek nitelikte kimseler olmalarıdır.

ve hidayete onlar da kavuşurlar. Kur'an ona inanan, bu inancına kesinlik kazandıran; onun getirdiği hükümleri, yasaları, edep ve ahlak kurallarını ciddiyetle ve titizlikle uygulayan herkes için, her zaman ve her çağda hidayet ve rahmet kitabıdır. Peygamberimizin ahlakı, Kur'an'dan ibaretti. Nitekim elimizdeki güvenilir bir hadise göre eşi Hz. Ayşe -Allah ondan razı olsun- O'nun ahlakının Kur'an'dan ibaret olduğunu bildirmiştir.

SONUÇ

1- Yahudi ve hristiyanların İslâm'a inanmamalarının sebebinin Peygamberimizi ve Arapları kıskanmaları olduğu açıklanıyor.

2- Yüce Allah'ın İsrailoğullarına lütuflarda bulunduğu, onlara kitap, hükümranlık ve peygamberlik verdiği anlatılıyor.

3- Buna rağmen onların kıskançlıkları, önderlik hırsları ve Nil nehrinden Fırat nehrine kadar uzanan bölgede bir İsrail devleti kurma arzuları yüzünden hak dine ters düştüler.

4- Yeniden diriliş, kıyamet günü hesaplaşması, peygamberlik ve tevhid gerçekleri vurgulanıyor.

5- Yüce Allah'ın kendisine inananların ve sevdiklerini yapıp sevmediklerinden kaçınarak, O'ndan korkanların dostu olduğu belirtiliyor.

6- Kur'an'ın hidayet ve bozuklukları düzeltecek bir kitap olduğu, ona dayanmadan insanları doğru yola iletmenin ve bozuklukları düzeltmenin mümkün olmadığı vurgulanıyor.

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ
كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ
سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

أَفَرَءَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِۦ وَقَلْبِهِۦ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِۦ غِشَٰوَةً فَمَن يَهْدِيهِ مِنۢ بَعْدِ ٱللَّهِ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾

21- Yoksa kötülük işleyenler kendilerini iman edip iyi işler yapanlar ile bir tutacağımızı, gerek hayatları boyunca gerekse ölümlerinden sonra aralarında fark gözetmeyeceğimizi mi sandılar? Ne kötü bir hüküm veriyorlar!

22- Allah gökleri ve yeri hak ilkesine dayalı olarak yarattı. Bu ilkenin gereği olarak herkes, hiç bir haksızlığa uğramaksızın, yaptığı işin karşılığını görecektir.

23- Ey Muhammed, ihtiraslarını ilah edinen, Allah'ın bile bile sapıklığı ile başbaşa bıraktığı, kulaklarını ve kalbini mühürlediği, gözlerine perde çektiği şu adamı görüyor musun? Allah onu bu duruma düşürdükten sonra kendisini kim doğru yola iletebilir? Hiç düşünmez misiniz?

SÖZLÜK

اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ — Kötülükleri işlediler. Organları ile şirk ve kötülük işlediler.

سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَ مَمَاتُهُمْ — Hayatları ve ölümleri bir oldu. Mü'minlerin cennete ve müşriklerin cehenneme girmeyeceklerini mi sandılar?

سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ — Ne kötü hüküm veriyorlar! Mü'minler ile bir tutulacakları yolundaki hükümleri ne kadar kötüdür!

وَ لِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ — Herkes yaptığının karşılığını alsın diye. Herkes işlediği iyiliğin ve kötülüğün karşılığını görsün diye.

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ — Keyfi arzularını ilah edineni gördün mü? Keyfi arzularını ilah ve mabud edinen hakkında bana bilgi ver.

وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ — Allah onu ilim üzere yoldan çıkardı. Allah onun yoldan çıkmaya ve doğruyu bulamamaya layık olduğunu bilerek onu yoldan çıkardı. Yani kişi kendisi bile bile yoldan saptı. Allah kimseyi zorlamaz.

وَ جَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةً — Allah onun gözlerine perde çekti. Yani gözlerini karanlıkla sardı. Bu yüzden ayetleri ve delilleri göremiyor. Yaptıkları isyanlardan dolayı kendi kendilerini bu hale getirdiler.

أَفَلَا تَذَكَّرُونَ — Hiç düşünmez misiniz? Ey insanlar, hiç düşünüp ders almaz mısınız?

AÇIKLAMA

Yüce Allah daha önceki ayetlerde zalimler ile muttakileri, ahirette alacakları karşılıkları, bu iki zümre arasındaki ayırımın, muttakilerin temiz vicdanlı ve zalimlerin kirli vicdanlı olmalarından kaynaklandığını anlatmıştı. Şimdi bu ayette o konuyu pekiştiren bir hükmü açıklıyor. Bu hüküm zalimler ile takva sahiplerinin alacakları karşılıkların birbirinden farklı olduğudur. Yüce Allah şöyle bildiriyor:

"Kötülük işleyenler yoksa kendilerini iman edenler ile bir tutacağımızı mı sandılar?"(1) Müşriklik ve diğer günahları işleyen suçlular kendilerini; Allah'ı Rabb ve ilah olarak tanıyanlarla, Allah'ın bütün emirlerine uyanlar ile, O'na iman edip iyi işler yapanlarla; yani namaz kılan, zekat veren, Ramazanda oruç tutan, cihad eden, hacca giden, iyiyi emredip kötülükten sakındıran ve bunlara benzer iyi işleri yapan müslümanlarla bir tutacağımızı mı sandılar?

"Gerek hayatları boyunca, gerekse ölümlerinden sonra aralarında fark gözetmeyeceğimizi mi sandılar? Ne kötü bir hüküm veriyorlar!" Yani verdikleri bu hüküm ne kadar isabetsizdir!

Bu ayetin anlamı şudur: Yüce Allah böyle sananların, bu saçma kanaati besleyenlerin kötü zanlarını yadırgıyor. Yadırganan kötü zanlarını şu: Bu dünyada kafir, günah ve kötülük işleyerek yaşarken, mü'min ömrünü ibadetle ve iyilik yaparak geçirecek. Sonra ikisi de ölünce kafir kafirliğinin cezasını ve mü'min mü'minliğinin mükafatını görmeyecek!..

Bazı kafirler bundan daha kötü bir kanaat besliyorlar ki, o da şudur: Kafirler öldüklerinde mü'minlere sunulacak nimet ikramının tıpkısı ile ödüllendirilecekler!.. Bu şaşırtıcı bir aldanmadır.

---

(1) Yani kötülük işleyenler, iman edip salih amel işleyenler ile bir tutulacaklarını sanmasınlar. Bağavi'nin verdiği bilgiye göre bu ayet bir grup Mekkeli müşrik hakkında indi. Onlar mü'minlere: "Eğer yeniden dirileceğimiz yolundaki sözleriniz doğru ise, biz dünyada sizden üstün olduğumuz gibi ahirette de sizden üstün olacağız" demişlerdi.

İşte Yüce Allah bu asılsız kanaatı yadırgadığını belirterek iyi ile kötüyü, mü'min ile kafiri bir tutmayacağına ilişkin hükmünü açıklıyor. Çünkü böyle bir uygulama adalete ve hak ilkesine aykırıdır.

Oysa "Allah gökleri ve yeri hak ilkesine dayalı olarak yarattı."

O, şu dünya hayatında insanlar iş yapsınlar, iyi amel işlesinler diye şeriatler indirdi ve peygamberler gönderdi. Kim iman edip iyi amel işlerse cennet onun ödülü olur. Buna karşılık, kim kafir olup, kötü işler yaparsa cezası cehennem olur.

"Allah gökleri ve yeri hak ilkesine dayalı olarak yarattı. Bu ilkenin gereği olarak herkes, hiç bir haksızlığa uğramaksızın, yaptığı işin karşılığını görecektir."

Yani, iyilik yapan iyi karşılık, kötülük yapan kötü karşılık görecektir. Hiç kimseye haksızlık edilmeyecektir. Çünkü kıyamet günü ilahi adalet egemen olacak, hükümler ona göre verilecektir.

Âyetleri incelemeye devam ediyoruz:

"Ey Muhammed, ihtiraslarını ilah edinen şu kimseyi görüyor musun?"

Yani adam, nefsi neyi arzu ediyorsa onu ilah ediniyor. Canının istediğini söylüyor, canının istediğini yapıyor, canının istediğine inanıyor. Bu arada aklı ve şeriatı bir kenara atmış, ne dönüp etrafına bakıyor ve ne de çağrılarına kulak veriyor.

"Allah bilen olarak, onu sapıklığı ile başbaşa bıraktı."(1)

Yani Yüce Allah, bu insana bütün ayetler gelse bile doğru yola girmeyeceğini önceden bildiği için, alnına sapıklık damgası bastı. Böylece kul kendi inat ve inkarıyla kendini ebedi cehenneme mahkum etmektedir.

"Allah onun kulaklarını ve kalbini mühürledi, gözlerine de perde çekti."

Yani Yüce Allah, bu konuda koyduğu yasası uyarınca, o adamın kulaklarını mühürlediği için o, tıpkı bir sağır gibi doğru yola ve hakka çağıran sesleri işitmiyor. Ayrıca kalbi mühürlü olduğu için, tıpkı kalbi olmayan bir insan gibi kendisine söylenen ve kulağına gelen seslerin anlamlarını kavrayamıyor.

---

(1) Yani Yüce Allah, sözkonusu kimseyi kendi bilgisi uyarınca sapıklığı ile başbaşa bıraktı. Bu bilgiye göre o adam kibirlilikten, inatçılıktan ve arzularına uyma eğiliminden sıyrılsa doğru yolu bulacak, kurtuluşa erecek ve mutlu olacaktır. Fakat adam Allah'ın bilgisine göre doğru yolu bulma yeteneğini yitirmiştir.

Bunların yanısıra, gözleri perdeli olduğu için, yolcusunu cehennemden kurtarıp cennete ulaştıran doğru yola ve hakka iletici delilleri ve işaretleri de göremiyor.

"Allah onu bu duruma düşürdükten sonra, kendisini kim doğru yola iletebilir?"

Onu sapıklığı ile başbaşa bırakan Allah olduğuna göre, bu sorunun cevabı "hiç kimse"dir. Nitekim Yüce Allah Nahl suresinin otuzyedinci ayetinde: "Allah saptırdığı kimseleri doğru yola iletmez" buyuruyor. Yani Yüce Allah, saptırmaya ilişkin yasası uyarınca, sapıklıkla başbaşa bıraktığı kimseyi asla doğru yola iletmez.

Yüce Allah'ın bu konudaki kanunu şudur: Adamın biri hakka, iyiye, güzele çağrılır da bu çağrıya burun kıvırır, onunla alay eder, bir süre bu çağrıya karşı çıkarsa, artık o kimse doğru yolu bulma yeteneğini yitirir. İşte bu kimseyi Allah sapıklığı ile başbaşa bıraktıktan sonra O'nu hiç kimse doğru yola getiremez.

Şimdi de son ayeti gözden geçiriyoruz:

"Hiç düşünmez misiniz?"

Yani: Ey insanlar, hiç düşünmez, ders almaz mısınız? Bunun sonucu olarak iman etmez, tevhid ilkesine sarılmaz, salih ameller işlemez, böylece kemale ererek dünyada mutlu olmaz ve ahirette cehennemden kurtulup cennete girmez misiniz?

SONUÇ

1- Kafirlerin, insanların inanç ve amellerinin karşılıklarını görmeksizin yaşayıp ölecekleri yolundaki inançları asılsızdır.

2- Yeniden diriliş ve ahiret günü hesaplaşması gerçektir.

3- "Kötülük işleyenler yoksa sandılar mı?" diye başlayan ayet, çarpıcı bir uyarı içerir. Öyle ki, eski dönemin örnek mü'minlerinden biri teheccud namazı sırasında Kur'an okurken sıra bu ayete gelince, onu sabaha kadar gözyaşı dökerek tekrar tekrar okumuştur.

4- Arzularına uyanlar kınanıyor.(1) Çünkü arzular insanı hidayete uy-

(1) Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyuruyor: "Üç şey var ki, insanı helake sürükler: Cimrilik, kışkırtmalarına uyulan arzu ve insanın kendini beğenmesi."

maktan alıkoyup sadece kendilerine boyun eğmeye sürükler. Böylece insanın taptığı ilahı, mabudu, Yüce Allah değil, nefsinin arzusu olur.

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا
وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُمْ بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾
وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا ائْتُوا
بِآبَائِنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلِ اللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ
ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾

24- Müşrikler: "Hayat bu dünyadaki hayatımızdan ibarettir. Kimimiz ölür, kimimiz doğarız. Bizi yokluğa sürükleyen yegane faktör zamanın akışıdır" derler. Onların bu konuda sağlam bir bilgileri yoktur. Sadece öyle sanıyorlar.

25- Kendilerine açık anlamlı ayetlerimiz okunduğunda tek itirazları: "Eğer doğru söylüyorsanız, atalarımızı geri getirin bakalım" demekten ibarettir."

26- Onlara de ki: "Allah sizi önce dünyaya getirip yaşatır, sonra öldürür ve sonra geleceği kuşkusuz olan kıyamet gününde biraraya getirir. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmez.

SÖZLÜK

وَ قَالُوا مَا هِيَ الأَ حَيَاةُ الدُّنْيَا "Hayat, bu dünyadaki hayatımızdan ibarettir" dediler. Yeniden dirilmeyi inkar edenler, "Hayat sadece bu hayattan ibarettir. Bunun ötesinde başka bir hayat yoktur" dediler.

نَمُوتُ وَ نَحْيَا Yaşar ve ölürüz. Kimimiz ölür, kimimiz doğarız. Kimimiz ölürüz, kimimiz de yeni doğarak yaşarız. Buna göre insanlar bir

yandan yaşar, öbür yandan ölürler.

وَ مَا يُهْلِكُنَا اِلاَّ الدَّهْرُ — Bizi sadece zaman yokeder. Bizi öldüren tek faktör zamanın akışıdır.

وَ مَا لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ — Onların bu konuda hiç bir bilgileri yoktur. Onların bu iddialarına ilişkin ne vahiy ve kitap kaynaklı ve ne sağlıklı akla dayanan en ufak bir bilgileri yoktur.

اِنْ هُمْ اِلاَّ يَظُنُّونَ — Onlar sadece tahmin yürütüyorlar. Onlar sadece öyle sanıyorlar, o kadar. Zannın ise değeri yoktur, ona dayanarak hüküm verilmez.

وَ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ — Onlara açık ayetlerimiz okunduğunda. Yeniden dirilmeyi ve ahiret günü hesaplaşmasını açıkça belgeleyen ayetlerimiz onlara okunduğunda.

مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ اِلاَّ اَنْ قَالُوا ائْتُوا بِاٰبَائِنَا اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ — Delilleri olmaz. Şu sözlerinden başka bir dayanakları olmaz. Sadece: "Atalarımızı geri getirin" derler. Sadece: "Ölmüş atalarımızı diriltip geri getirin" sözünü öne atarlar. Eğer doğru söylüyorsanız. Yeniden dirilme ve ahiret günü hesaplaşması konularında bize verdiğiniz haberlerde doğru söylüyorsanız.

قُلِ اللّٰهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ — De ki: "Allah size önce can veriyor, sonra sizi öldürüyor." Ey peygamberimiz, onlara de ki: "Allah sizi ölü bir meni damlası iken önce canlandırıyor, sonra da öldürüyor."

ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيَامَةِ — Sonra kıyamet günü sizi bir yere toplar. Öldükten sonra hesaplaşmak ve amellerin karşılıklarını belirlemek için sizi biraraya getirir.

لاَ رَيْبَ فِيهِ — Onda şüphe yoktur. Hakkında şüphe yoktur. Belirlenmiş vakitte geleceğinden kuşku olmayan kıyamet günü.

وَ لٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ — Fakat insanların çoğu bilmezler. Peygamberlere ve kutsal kitaplara inanmamaları sebebi ile bilgileri vahiy kaynaklı olmadığı için insanların çoğu bunu bilmez.

AÇIKLAMA

Daha önceki ayetlerde, bazı müşriklerin kıyamet günü mü'minler ile kafirlerin bir tutulacağı yolundaki görüşleri anlatılmış, Yüce Allah'ın bu görüşü

yadırgayarak reddettiği belirtilmişti. Bu ayetlerde ise, yeniden dirilişi inkar edenlerin genel görüşü, daha sonra reddedilmek üzere anlatılıyor. Bu görüş reddedilirken, bütün insanlar dünya ve ahiret hayatında mutluluğa ve kemale erebilmek için, iman edip iyi ameller işlemeye davet ediliyor. Allah'a hamd ve minnetler olsun.

Yüce Allah okuduğumuz ayetlerin ilkinde şöyle buyuruyor:

"Müşrikler: 'Hayat bu dünyadaki hayatımızdan ibarettir; kimimiz ölür, kimimiz doğarız. Bizi yokluğa sürükleyen tek faktör zamanın akışıdır'(1) derler."

Yani yeniden diriliş ve kıyamet günü hesaplaşmasını inkâr edenler dediler ki: "Hayat, sadece şimdi yaşamakta olduğumuz hayattır. Bunun ötesinde başka bir hayat yoktur. Biz yaşayanlar ölürüz, arkamızdan çocuklarımız yaşamaya devam eder. Hayat böylece sonsuza kadar sürer. Büyükler ölür, küçükler yaşar. Bizi ölüme ve yokluğa sürükleyen tek neden, zamanın akışıdır."

Bu inanç yaratıcıyı inkar eden, katıksız bir Allah tanımaz inancıdır. Aynı zamanda savunucuları açısından bir çelişkidir. Çünkü onlara kendilerini kimin yarattığı sorulduğunda "Allah yarattı" derler. Böylece daha zor olan yaratma eylemini Allah'a bağladıkları halde, yaratmaktan daha kolay olan öldürme eylemini O'na bağlamaya yanaşmıyorlar.

Yüce Allah onların savundukları bu "dehrilik" görüşünü reddetmek üzere: "Onların bu konuda sağlam bir bilgileri yoktur, sadece öyle sanıyorlar" buyuruyor.

Onların bu inancı hiç bir nakli ya da akli bilgiye dayanmıyor.(2) Yani onlar bu inancı, ne Allah'ın dilediği kuluna ilettiği bir vahye dayandırıyorlar, ne de,"bir, bir daha, iki eder ve beyaz renk siyahın tersidir" gibi reddedilmesi

---

(1) Hz. Ebu Hureyre'nin -Allah ondan razı olsun- bildirdiğine göre Peygamberimiz -salat ve selam üzerine olsun- şöyle buyuruyor: Araplar cahiliye döneminde: 'Bizi yokeden gece ve gündüzdür. Bizi yokeden, öldüren ve yaşatan budur' derler ve dehr'e (zamana) söverlerdi. Yüce Allah buyuruyor ki: "İnsanoğlu dehr'e (zamana) sövmekle beni üzüyor. Dehr benim. Yetki benim elimdedir. Geceyi ve gündüzü birbirine ben dönüştürürüm."

(2) Tefsir bilgini Kurtubi der ki: "Müşrikler bir kaç bölüme ayrılırlardı. Bir bölümü ayette görüşleri anlatılanlardı. Bir bölümü yaratıcının varlığını kabul eder, fakat yeniden dirilmeyi inkar ederdi. Bir üçüncü bölümü ise, yeniden dirilmeye kuşku ile bakar, onu kesin olarak inkar etmezdi."

mümkün olmayan, çelişki içermeyen sağlıklı, tutarlı, akli yargılardan hareket ediyorlar. Her şeyi zamana bağlıyanlarda bu söylediklerimizin zerresi bile yoktur. Sadece zanna ve tahmine dayanıyorlar. Oysa inançla ilgili hükümlerde zanlar dayanak olamaz. Zan sözlerin en yalanıdır.

Şimdi de bir sonraki ayeti ele alalım:

"Kendilerine açık anlamlı ayetlerimiz okunduğu zaman..." Tarafımızdan gönderilen peygamber onlara yeniden dirilmeyi, ahiret günü hesaplaşmasını ispatlayan ve kendilerini bu gerçeklere inanmaya çağıran ayetlerimizi okuduğu zaman "ileri sürecek hiç bir delilleri, hiç bir karşı görüşleri olmaz." Çağrıldıkları gerçeği çürütecek hiç bir delil bulamazlar. Sadece: "Eğer doğru söylüyorsanız, atalarımızı geri getirin bakalım" derler.(1)

Eğer yeniden dirilme ve ahiret günü ile ilgili bilgileriniz doğru ise ölmüş atalarımızı diriltip karşımıza getirin, derler.

Yüce Allah bir sonraki ayette onların kuşkularını cevaplandırmak ve bu konudaki gerçeği açıklamak üzere şöyle buyuruyor:

"Onlara de ki: 'Allah sizi önce dünyaya getirip yaşatır, sonra öldürür ve sonra geleceği kuşkusuz olan kıyamet gününde biraraya getirir. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmezler."

Yani: Ey elçimiz, yeniden dirileceklerini inkar eden o her şeyi zamana bağlıyan akımının savunucularına de ki: Size can veren Allah'tır. Hani ölü bir meni damlasıyken size O can verdi. Sonra da iradenizin hiç bir rolü olmaksızın sizi O öldürüyor. O halde hem can vermeye, hem öldürmeye gücü yeten ve fiilen can verip öldüren Allah'ın daha önce dünyaya getirip sonra öldürdüğü atalarınızı diriltebileceğini akıl kabul eder, bunu imkansız saymaz. Fakat siz öyle istiyorsunuz diye bu gün onları diriltmiyor. Çünkü önce dünyaya getirip sonra öldürdüğü bu kimseleri diriltmenin hiç bir faydası yoktur. Bu bir. İkincisi, bu gün onları diriltmek şu dünya hayatı ile ahiretin yaratılış gerekçesine ters düşer. Çünkü onlar önce amel işlemek ve sonra amellerinin iyi ve kötü karşılıklarını almak için yaratıldılar. Yüce Allah bu yüzden: "O sizi kıyamet günü biraraya getirir" buyuruyor. Yani kıyamet günü hesap veresiniz ve davranışlarınızın karşılıklarını göresiniz diye O sizi diriltip bir yere toplar.

Ayette geçen, "onda şüphe yoktur" ifadesi "o kıyamet gününün ola-

(1) Yani: "Ölüleri diriltip karşımıza getirin de söylediklerinizin doğru olup olmadığını onlara soralım."

cağında, geleceğinde kuşku yoktur," anlamını taşır. O günün geleceği kesindir. Çünkü dünya hayatı bütünü ile ona dayanır.

"Fakat insanların çoğu bilmezler."

Bu bilmezliğin iki sebebi vardır. Birincisi: Çoğu insanlar bu konuda düşünmüyorlar, kafa yormuyorlar. İkincisi: Onlar ilahi vahyi inkar ettikleri için sağlıklı bilgi edinme yolunu yüzlerine kapattılar, bu yüzden bilmiyorlar. Onlar vahye inanmadıkça, onun mesajına kulak verip onu kavramadıkça hiç bir zaman bilemeyeceklerdir.

SONUÇ

1- Yeniden dirilme ve amellerin karşılıklarının alınması gerçekleri vurgulanıyor.

2- Dehrilik görüşü reddediliyor. Bunlar Yaratıcı'nın varlığını inkar ederek, hayatı ve ölümü dehr'e, yani zamanın akışına bağlarlar.

3- Kafirlerin kafirliklerini gerek inanç ve gerekse amelî düzeyde doğrulayacak, ne aklî ve ne de naklî bir delile sahip olmadıkları anlatılıyor.

4- İman etmek için ölülerin diriltilmesini isteyenlere uyarak ölülerin diriltilmemesi, Yüce Allah'ın bunu yapamayacağından değil, bütün kainatın dayanağını oluşturan hikmetle çeliştiğinden dolayıdır.

5- İnsanları çoğunun "bilmedikleri" açıklanıyor. Bu onların Kur'an'da ve sünnette ifadesini bulan ilahi vahyi inkar etmelerinden dolayıdır.

6- Doğru bilginin sadece ilahi vahiy kaynağından elde edilebileceği anlatılıyor.

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ
الْمُبْطِلُونَ ﴿٢٧﴾ وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً ۚ كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰ إِلَىٰ كِتَابِهَا ۖ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ
مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ هَٰذَا كِتَابُنَا يَنطِقُ عَلَيْكُم بِالْحَقِّ ۚ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ
مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ

رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿٣٠﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا
أَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُجْرِمِينَ
﴿٣١﴾ وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ
مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِنْ نَظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٢﴾

27- Göklerin ve yerin egemenliği Allah'ın tekelindedir. O anın gelip çattığı gün, işte o gün, eğrilik yanlıları, batıl'ın taraftarları hüsrana uğrarlar.

28- O gün, bütün toplumları Allah'ın huzurunda dizüstü çökmüş durumda görürsün. Her toplum amel defterini almaya çağrılır. Kendilerine denir ki: "Bu gün dünyada yaptığınız işlerin karşılığını bulursunuz."

29- "Tuttuğumuz bu amel defteri, size gerçeği söylüyor. Çünkü biz dünyada yaptığınız her eylemi yazıya geçiriyorduk."

30- İman edip iyi işler yapanları Rabb'leri rahmetinin kapsamına alır. İşte apaçık kurtuluş, söz götürmez başarı budur.

31- Kafirlere gelince, onlara denir ki: "Ayetlerim size okunmadı mı ki, büyüklük taslayarak günahkar bir toplum oldunuz?"

32- "Size, 'Allah'ın verdiği söz gerçektir, kıyamet anının geleceği kuşkusuzdur' denildiğinde, 'Kıyamet anının ne olduğunu bilmiyoruz, o konudaki görüşümüz tahminlere dayanır, kesin bir inancımız yoktur' diyordunuz."

SÖZLÜK

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ — Göklerin ve yerin mülkü, egemenliği Allah'a aittir. Gökler ve yeryüzü, yaratma, mülkiyet ve tasarruf açısından O'nundur. Dilediğini yapar, istediği hükmü verir.

يَخْسَرُ الْمُبْطِلُونَ — Batıl'ın taraftarları hüsrana uğrar. Kafirlerin inkar ettikleri kıyamet koptuğu gün, batıl taraftarları cehenneme yolcu edil-

mek suretiyle hüsrana uğrarlar.

وَ تَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً — Her ümmeti dizüstü çökmüş durumda görürsün. Aynı dine inanan her ümmeti dizüstü çökmüş, hakkındaki Allah'ın hükmünü bekler durumda görürsün...

تُدْعَى إِلَى كِتَابِنَا — Kitabına çağrılır. Defterini almaya çağrılır. Amel defterini almaya çağrılır. Hüküm amellere dayanır. Eğer ameller iyi ise verilen hüküm iyi, eğer ameller kötü ise verilen hüküm de kötü olur.

اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ — Bu işlediğiniz amellerin karşılıklarını görürsünüz. Onlara: "Bu gün dünyada yaptığınız iyiliklerin ve kötülüklerin karşılıklarını alırsınız" denir.

هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ — Bu kitabımız, defterimiz size gerçeği söylüyor. Korucu meleklerin, aklı başında insanların amellerine dayanarak tuttukları bu defter sizin için gerçeği söyleyen bir şahittir.

اِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ — Bu sizin yaptığınız işleri yazıya geçiriyorduk. Yani yaptıklarınızın yazıya geçirilmesini emrediyorduk.

فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَتِهِ — Rabb'leri onları rahmetinin kapsamına alır. Yani onları cennetine koyar.

ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ — İşte açık büyük kurtuluş, büyük başarı budur. Yani açık-seçik başarı budur. Bu başarı cehennemden kurtulup cennete girmektir.

اَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَى عَلَيْكُمْ — Benim ayetlerim size okunmuyor muydu? Onlara: "Size peygamberlerim gelmedi mi? Size ayetlerim okunmadı mı?" denir.

فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَ كُنْتُمْ قَوْمًا مُجْرِمِينَ — Büyüklük taslayıp günahkar bir toplum oldunuz. Allah'ın ayetlerine burun kıvırıp onlara inanmadınız. Bu yüzden kafir bir toplum oldunuz.

اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ — Şüphesiz Allah'ın va'di gerçektir. Yani Allah'ın yeniden diriltme ve kıyamet günü amellere adaletli karşılıklar vereceği yolundaki va'di gerçektir.

اِنْ نَظُنُّ اِلَّا ظَنًّا وَ مَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ — Biz sadece öyle sanıyorduk, kesin bir inancımız yoktu. Biz yeniden dirileceğimize kesinlikle inanmıyorduk. Biz onu öyle sanıyorduk, başka değil; bunun dışında bir inancımız yoktu.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetler de öldükten sonra dirilme ve dünyadayken yapılanların karşılıklarının görüleceği gerçeğini anlatmaya devam ediyor.

Yüce Allah bu ayetlerin ilkinde: "Göklerin ve yerin egemenliği Allah'ın tekelindedir" buyuruyor.

Yani gökler ve yeryüzü; yaratma, yoktan varetme, mülkiyet ve tasarruf bakımından Allah'ın ortaksız egemenliği altındadır. Böylesine güçlü, bilgili ve hikmet sahibi olan Yüce Allah'ın kullarını yeniden diriltip hesaplaşmak ve davranışların karşılıklarını belirlemek üzere bir araya toplayacağı yadırganamaz, inkar edilemez.

"O anın gelip çattığı gün" ki, bazıları o günü inkar ediyorlar; işte "o gün batıl'ın taraftarları hüsrana uğrarlar, kaybederler."

Kendileri dahil, herşeyi kaybederler. Cennetteki yerlerini kaybederler. Bu yerlere mü'minler yerleşir. Buna karşılık onlar da mü'minlerin cehennemdeki yerlerine yerleşirler. İşte büyük hüsran, en acı kayıp budur.

Şimdi de bir sonraki ayeti ele alalım:

"O gün her ümmeti dizüstü çökmüş durumda görürsün."

Yani: Ey peygamber, kıyamet günü her dinin, her inanç sisteminin bağlılarını, korku ve eziklik içinde, aldıkları emri hemen yerine getirmek üzere, dizüstü çökmüş durumda görürsün.

"Her ümmet kitabı başına çağrılır."

Her ümmet, içerdiği inanç ilkeleri ve şeriat yasaları uygulansın diye peygamberlerine gönderilmiş olan kitabın başına çağrılır.

Kendilerine: "Bu gün dünyada yapmış olduğunuz iyiliklerin ve kötülüklerin karşılıklarını göreceksiniz" denir.

İnsanlar yaptıklarını inkar etmeye kalkıştıkları zaman kendilerine: "Tuttuğumuz bu amel defteri gerçeği söylüyor" denir.

Bu defter, korucu meleklerin tuttukları amel defteridir.

"Biz bütün yaptıklarınızı yazıya geçiriyorduk."

Biz onların bütün amellerini belirleyip kayda geçirmelerini meleklerimize emretmiştik. İşte o defter önünüzde duruyor ve bütün yaptıklarınızı söylüyor, haykırıyor.

Yüce Allah, bir sonraki ayette amel defterinin tanıklığından çıkan hük-

mün ayrıntılarını açıklamak üzere:

"İman edip iyi ameller yapanları..." buyuruyor. Yani müşriklikten, kafirlikten ve günahlardan uzak duranları "Rabb'leri rahmetinin kapsamına alır."

Onların ödülü budur. Bu rahmet, takva sahiplerinin yurdu olan cennettir.

"İşte büyük kurtuluş budur."

Yani, onların cehennemden kurtulup, cennete girmeleri var ya, işte büyük kurtuluş budur. Çünkü ayetin orijinalinde geçen "fevz" kelimesi, korkulan şeyden kurtulup arzu edilen, sevilen şeye kavuşmak demektir. Bu mü'minlerin, takva sahiplerinin görecekleri karşılıktır.

Kafirlere gelince, onlar müşrikler ve günahkarlardır. Onlara:

"Ayetlerimiz size okunmadı mı?" diye sorulur.

Yani onlara: Size peygamberlerim gelmedi mi? Size ayetlerim okunmadı mı? Aslında okundu, ama "siz büyüklük taslayarak, onlara burun kıvırdınız," okunanların ne olduğunu bilmeye çalışmadınız, sizi neye çağırdıklarını anlamaya yanaşmadınız. Ayetlerimize yönelik bu burun kıvırmanız yüzünden "günahkar bir toplum oldunuz." Asıl suçu özünüze, benliğinize karşı işlediniz. Çünkü onu müşriklikle ve günahlarla bozdunuz. Ve:

"Size, 'Allah'ın verdiği söz gerçektir' dendiğinde..." Yani: Yüce Allah'ın yeniden dirilmeye ve yapılan işlerin karşılıklarının görüleceğine ilişkin va'di doğrudur, mutlaka gerçekleşecektir, ".. kıyamet anının geleceği kuşkusuzdur," gelip çatacağında asla şüphe yoktur, "dendiğinde, kıyamet anının ne olduğunu bilmiyoruz, dediniz." Onu bilmezden geldiniz, gerçekleşeceğine hayretle baktınız.

"O konudaki görüşümüz sırf tahminlere dayanır, geleceği hakkında kesin inancımız yoktur, dediniz."

Bu müşriklerin bir bölümünün görüşüdür. Oysa onların başka bir bölümü, daha önce anlatıldığı gibi, yeniden dirilmeyi kökten inkar ederler. Buradaki sözkonusu kuşkulu görüş, Allah'a ve O'nun huzuruna çıkacaklarına inanan, fakat günahlardan kaçınmayan, kötü ve bozguncu davranışlardan geri durmayan bazı mü'minlerde de görülür.

SONUÇ

1- Yeniden dirilme ve dünyada yapılanların karşılıklarını görme inancı vurgulanıyor. Bunun yanısıra, kıyamet günü meydana gelecek olayların bazı-

ları hatırlatılıyor.

2- Kulların amellerinin yazıldığı ve kıyamet günü bir defterde sahiplerine sunulacağı inancı vurgulanıyor.

3- İman etmenin ve iyi amel işlemenin, kurtuluş sebebi; buna karşılık Allah'a ortak koşmanın ve günahkârlığın, açık bir hüsran sebebi olduğu vurgulanıyor.

4- İnançlar konusundaki zan ve kuşku, Allah korusun, o inançları inkar etmek gibidir.

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٣﴾
وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنسَاكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ
وَمَا لَكُم مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٣٤﴾ ذَٰلِكُم بِأَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا
وَغَرَّتْكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ
﴿٣٥﴾ فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٦﴾
وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

33- İşledikleri kötülükler gözleri önüne serilmiş ve alay konusu ettikleri gerçekler kendilerini çepeçevre kuşatmıştır.

34- Onlara denir ki: "Siz nasıl, bu gün ile karşılaşacağınızı unuttunuz ise, biz de bu gün sizi unutuyoruz. Varacağınız yer cehennem ateşidir. Size yardım edecek hiç kimse yoktur."

35- "Bu duruma düşmenizin sebebi Allah'ın ayetlerini alay konusu etmeniz ve dünya hayatının sizi aldatmasıdır." Bu gün artık ne cehennemden çıkarılırlar ve ne de tevbe ederek Allah'ın

hoşnutluğunu dilemeleri beklenir.

36- Övgü göklerin Rabb'i, yeryüzünün Rabb'i ve bütün alemlerin Rabb'i olan Allah'a özgüdür.

37- Göklerde ve yeryüzünde büyüklük O'nun tekelindedir. O üstün iradelidir ve her yaptığı işi yerinde yapar.

SÖZLÜK

وَ بَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا İşledikleri kötülükler karşılarına çıktı. Dünyadayken işledikleri müşriklik ve günah gibi kötülükler kıyamet günü ortaya çıktı.

وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ Alaya aldıkları gerçekler kendilerini çepeçevre kuşattı. Dünyada kendilerine hatırlatıldığı ve korkulması gerektiği anlatıldığında, alay ettikleri azap başlarına çöreklenip kendilerini çepeçevre kuşattı.

وَ قِيلَ الْيَوْمَ نَنْسَاكُمْ Kendilerine: "Bu gün de biz sizi unutuyoruz" dendi. Yüce Allah onlara: "Bu gün de biz sizi unutuyoruz, yani cehennemde bırakıyoruz" dedi.

كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا Tıpkı sizin bu gününüzle karşılaşacağınızı unuttuğunuz gibi. Yani, nasıl ki siz bu gününüzle karşılaşacağınızı unutup, onun için kurtarıcı amelleri yapmadınız ise, sizi bu günün cezasından kurtaracak ameller, iman edip iyi işler ve yararlı davranışlar yapmak, bunun yanısıra müşriklikten ve günahkarlıktan uzak durmaktı.

وَ مَأْوَيكُمُ النَّارُ Barınağınız cehennemdir. İkametgahınız cehennemdir.

وَ مَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ Size yardım edecek kimseleriniz yoktur. Cehennemden çıkarılmanıza yardım edecek hiç kimseniz yoktur.

ذَلِكُمْ بِأَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا Bunun sebebi, sizin Allah'ın ayetlerini alaya almış olmanızdır. Bu azaba çarpılmanızın sebebi, kafirliğiniz ve Allah'ın ayetlerini alaya almış, onları istihza konusu etmiş olmanızdır.

وَ غَرَّتْكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا Dünya hayatı sizi aldattı. Yani uzun ömür ile ihtiraslar ve hazlar sizi baştan çıkardı.

وَ لَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ Onlara Allah'ın hoşnutluğunu dileme fırsatı verilmez. Onlara Allah'ın hoşnutluğunu dileyip tevbe etme fırsatı verilmez.

فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَ رَبِّ الْاَرْضِ

Göklerin ve yerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun. Düşmanlarına yönelik tehditlerini gerçekleştirdiği için övgü Allah'a mahsustur.

وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

Göklerde ve yerde yücelik O'na mahsustur. Yani ululuk, dilediğine karşı uygulamaya ve yürürlüğe giren mutlak egemenlik O'na mahsustur.

وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

O aziz ve hakimdir. O düşmanlarından intikam alma konusunda üstün iradeli ve yaratıklarını yönetme konusunda yerinde tedbirler alandır.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetlerde kıyamet sahnelerinin sunulması ve orada meydana gelecek olan bazı önemli olayların hatırlatılması devam ediyor. Maksat, insanların bunlardan ibret almalarıdır. Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

"İşledikleri kötülükler gözleri önüne serilmiş ve alay konusu ettikleri(1) gerçekler kendilerini çepeçevre kuşatmıştır."

Öldükten sonra dirileceklerini ve yaptıklarının karşılıklarını göreceklerini inkar eden müşrikler azabı gözleri ile gördüler. Oysa o azap dünyada kendilerine hatırlatıldığında ve bundan korkmaya çağrıldıklarında onunla hep alay ederler, onu alaya alırlardı. Şimdi o alay konusu ettikleri azap, yanlarına inmiş, kendilerini çepeçevre kuşatmıştır.

Bu sırada Yüce Allah onlara şöyle buyuruyor:

"Siz nasıl bu gün ile karşılaşacağınızı unuttunuz ise, biz de bu gün sizi unutuyoruz."

Tıpkı, sizin bu azaptan kurtulmanızı sağlayacak iyi amellere yan çizmeniz gibi, biz de size cehennem azabı ile başbaşa bırakıyoruz. Sizi bu azaptan kurtaracak tedbirler, müşrikliği ve günahkarlığı bıraktıktan sonra iman edip salih ameller işlemekti.

---

(1) Müşriklerin Kur'an'ın ayetlerine ve İslâm'ın prensiplerine yönelik alaycılıklarının bir örneğini sunmak istiyoruz: Elimizdeki bilgilere göre, müşriklerden As b. Vail'in, sahabilerden Habab b. Art'a borcu vardı. Habab alacağını isteyince, As'dan şu cevabı aldı: "Senin dediğine göre eğer yeniden dirilirsem ahirette bana mal ve evlat verilecek. Ben de o maldan sana olan borcumu öderim!"

"Barınağınız, ikametgahınız[1] cehennemdir. Size yardım edecek hiç kimse yoktur."

Size yardım ederek, sizi bu cehennem ateşinden kurtaracak hiç kimseniz yoktur.

Yüce Allah, onlar hakkında verdiği bu hükmün gerekçesini şöyle açıklıyor:

"Bu duruma düşmenizin sebebi, Allah'ın ayetlerini alay konusu etmeniz ve dünya hayatının sizi aldatmasıdır."

Hakkınızdaki azaba çarpılma ve yüzüstü bırakılma cezasının sebebi, Allah'ın ayetlerini alaya almış olmanızdır. Bu ayetler Allah'ın varlığını ispatlıyor, sizi, O'nu bir bilmeye ve O'na itaat etmeye çağıran deliller içeriyordu. Siz işte bunları alaya almıştınız.

Bunun yanısıra "dünya hayatı," çeşitli süsleri, güzel görüntüleri ve oradaki uzun ömrünüzle "sizi aldattı."

Bu yüzden iman edip, bu gün kuşatması altına girdiğiniz azaptan sizi kurtaracak iyi ameller yapmadınız.

"Bu gün onlar artık cehennemden çıkarılmazlar."

Bu ifadede Allah'ın onları muhatap edinmeyi bıraktığını görüyoruz. Bu uslup değişikliği, dolaylı olarak artık onlara değer verilmediği anlamını taşır. Çünkü Yüce Allah, "Siz bu gün cehennemden çıkarılmazsınız" diyebileceği halde, ikinci şahıstan üçüncü şahsa geçerek: "Onlar bu gün ne cehennemden çıkarılırlar ve ne de tevbe ederek Allah'ın hoşnutluğunu dilemeleri beklenir." buyuruyor.

Onlardan tevbe edip Rabb'lerinin hoşnutluğunu kazanmaya çalışmaları istenmez. Çünkü ölümden sonra tevbe edilmez. Ayrıca Yüce Allah'ın planına ve hükmüne göre tekrar dünyaya dönmek de sözkonusu değildir. Bu durumda onların hayıflanmaları daha da artar, çektikleri azap daha da şiddetlenir ve sıkıntıları iyice yoğunlaşır.

Şimdi de sonuncu ayeti inceliyoruz:

"Övgü, göklerin Rabbi, yeryüzünün Rabb'i ve bütün alemlerin Rabb'i

---

(1) Ayet metninde geçen "me'va" kelimesinde cehennemde ebedi olarak kalınacağının teyid edildiği yolunda işaret vardır. Çünkü "me'va" barınma ve yerleşme yeri demektir ki, bunun dışında başka bir "yer" olmaz.

olan Allah'a mahsustur."(1)

Yani o bütün varlıkların Rabb'i ve hükümdarıdır. Burada Yüce Allah, kafirlere yönelik tehdidini yürürlüğe koyduktan sonra hamdin sırf kendisine mahsus olduğunu vurguluyor. Ayrıca bu hamdin gerekçesini de açıklıyor. Bu gerekçe O'nun gökleri ve yeryüzünü kaplayan tartışmasız hakimiyetidir.

"Göklerde ve yeryüzünde büyüklük O'nun tekelindedir."

Hiç bir gücün engelleyemeyeceği ve hiç kimsenin alt edemeyeceği yücelik ve egemenlik O'na mahsustur.

"O aziz ve hakimdir."

O azizdir, intikam alması şiddetli ve sert olur. Hakimdir, her şeyi yerine koyar ve yarattıklarını yerinde tedbirle yönetir. Bu durum O'nun dostlarına yönelik lûtfu ile, düşmanlarına yönelik azabı ortaya çıkar. O dostlarını rahmetinin şemsiyesi altına alırken, düşmanlarını cehennem ateşine atarak cezalandırır. Orası ne kötü bir yerdir!

SONUÇ

1- Allah'ın ayetlerini ve şeriatının kanun ve kurallarını alaya almak, azaba çarpılmayı gerektiren bir küfürdür.

2- Cezanın, amelin cinsinden olacağı, kişinin davranışına uygun karşılık göreceği kuralı vurgulanıyor.

3- Salih ya da mübah bir işin bitiminde hamdetmek gerekir.

---

(1) "Elhamdülillah" cümlesi, bu surede Yüce Allah'ın rabb'liğinin, lûtufkârlığının ve bağışlayıcılığının delillerine dair anlatılanların uzantısıdır. Bu delillerin başlıcaları: Haklının haklılığını ortaya çıkarması, batılın batıllığını gözler önüne sermesi ve kulları arasında adil hükümler vermesidir.

Sûre 46
Ahkaf Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 35

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ
﴿٣﴾ قُلْ أَرَأَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ
أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ ائْتُونِي بِكِتَابٍ مِّن قَبْلِ هَٰذَا أَوْ أَثَارَةٍ مِّنْ
عِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤﴾ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِن دُونِ اللَّهِ
مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَن دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ ﴿٥﴾
وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ ﴿٦﴾

1- Ha Mîm.

2- Bu kitap üstün iradeli ve her yaptığı işi yerinde yapan Allah katından indirilmiştir.

3- Biz gökleri, yeri ve ikisi arasındaki tüm varlıkları sadece hak ilkesi uyarınca ve belirli bir süre için yarattık. Kafirler kendilerine yapılan uyarılara sırt çeviriyorlar.

4- Ey Muhammed, onlara de ki: "Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız şu putlar var ya, bana gösterin bakalım, onlar yeryüzünde neyi yarattılar? Ya da göklerin yaratılışında bir ortaklıkları, bir payları mı var? Eğer iddianız doğru ise, bu Kur'an'dan önce inen bir kitabı, ya da bir bilgi kalıntısını delil olarak önüme getirin bakalım."

5- Allah'ı bir yana bırakarak kıyamet gününe kadar çağrısına karşılık veremeyecek olan, aslında kendilerine seslenenlerin çağrılarından habersiz olan, düzmece ilahlara tapandan daha sapığı var mı?

6- Kıyamet günü insanlar biraraya getirildiklerinde bu düzmece ilahlar, kendilerine tapanlara düşman kesilirler ve onların tapınma eylemlerine karşı çıkarlar.

SÖZLÜK

حم	Ha Mîm. Bunlar bazı surelerin başında bulunan biribirinden kopuk harflerin bir örneğidir.
تَنْزِيلُ الْكِتَابِ	Kitabın indirilmesi. Kur'an'ın indirilmesi.
مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ	Aziz ve hakim olan Allah katındandır. Bu Kur'an, mülkü üzerindeki iradesi üstün ve sanatının her uygulaması yerinde olan Allah katından indirilmiştir.
إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُسَمًّى	Ancak hak ile ve belirli bir süre için. Hak uyarınca ve belirli bir süre için. Yani biz gökleri ve yeri hak ilkesine dayalı olarak ve belirli bir sürenin sonunda yoketmek üzere yarattık.
عَمَّا أُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ	Uyarıldıklarından yüz çeviriyorlar. Uyarıldıkları gerçeklere sırt çeviriyorlar. Kendilerine, korkmaları gerektiği bildirilen azaba yüz çeviriyorlar, ona aldırış etmiyorlar.
مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ	Allah'dan başka imdada çağırdıklarınız. Allah dışında taptığınız putlar, heykeller.
أَرُونِي مَا ذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ	Yeryüzünde ne yarattıklarını bana gösterin. Yeryüzünde yarattıkları bir varlığı bana gösterin.
أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ	Yoksa göklerde payları mı var?
ائْتُونِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا	Bundan önceki bir kitabı bana getirin. Kur'an'dan önce inen bir kutsal kitabı önüme getirin.
أَوْ أَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ	Ya da bir bilgi kırıntısını. Ya da putlara tapılmanızla ilgili iddianızın haklılığını gösteren, eskilerden kalma bir bilgi kırıntısını önüme getirin.
إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ	Eğer doğru iseniz. Putlara ve heykellere tapmanın sizi Allah'a

yaklaştırdığı yolundaki iddianız eğer haklı ise.

مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ — Kıyamet gününe kadar çağrısına cevap veremeyecek olan. Kendisine yöneltilen isteklere hiç bir zaman cevap veremeyecek olan putlara tapan kimseden daha sapık biri olamaz.

وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ — Onlar onların çağrılarından habersizdirler. O putlar, müşriklerin kendilerine yönelik çağrılarından habersizdirler, bu seslerden hiç bir şey anlamazlar.

وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً — İnsanlar bir yere toplandıklarında bunlar onlara düşman olurlar. Yani, kıyamet günü putlar kendilerine tapanlara düşman olurlar.

وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ — Onlar kendilerine tapıldığını inkar ederler. Putlar müşriklerin kendilerine yönelik tapınmalarını inkar ederler, onu itiraf etmezler.

AÇIKLAMA

Bu sure de "Ha Mîm" ayeti ile başlıyor. Bundan ne kasdettiğini sadece ona indiren Allah bilir. Çünkü bu iki harften oluşan ayet muteşabih, yani anlamı belirsizdir. Ona inanmak ve anlamının ne olduğu konusunu Allah'a havale etmek gerekir.

Yüce Allah şöyle bildiriyor:

"Bu kitap üstün iradeli ve yaptığı her işi yerinde yapan Allah katından indirilmiştir."

Yani, Kur'an-ı Kerim aziz ve hakim olan Allah katından indirildi. O mülkü üzerinde üstün iradelidir. Yaratma ve varlıkları düzenleme alanında ne yaparsa yerinde yapar.

"Biz gökleri, yeri ve ikisi arasındaki tüm varlıkları..." bütün alemleri ve varlıkları "sadece hak ilkesine dayalı olarak yarattık."

Onları yüce bir hikmete dayalı olarak yarattık, hiç bir şeyi oyun ve eğlence olsun diye yaratmadık.

"Ve belirli bir süre için."

O sürenin ne zaman sona ereceği sadece Allah katında bellidir. Bu sürenin bitişi, bu varlıkların yokolacakları, dünya hayatında varoluşlarının sona ereceği andır. Maksat varoluşlarının hikmetini hedefine ulaştırmaktır.

"Kafirler kendilerine yöneltilen uyarılara sırt çeviriyorlar."(1)

Yüce Allah bu cümlede bize şunu haber veriyor: Allah'ın birliğine karşı çıkan, O'nun ayetlerini ve görevlendirdiği peygamberi inkar eden kafirler, müşrikliklerinin ve kafirliklerinin sonucu olarak çarptırılacakları korkunç olduğu konusunda uyarıldıkları azaba sırt çeviriyorlar, ona aldırış etmiyorlar. Hem de uyarıldıkları halde.

Öyleyse:

"Ey Muhammed, onlara de ki: 'Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız şu putlar var ya, bana gösterin bakalım, onlar yeryüzünde neyi yarattılar? Ya da göklerin yaratılışında bir ortaklıkları, bir payları mı var?" En ufak, en küçük de olsa, bir payları var mı? "Bu Kur'an'dan önce inen bir kitabı, ya da bilgi kırıntısını delil olarak önüme getirin bakalım!"

Yeryüzünde en ufak bir şeyi yaratmamış olan ve göklerin yaratılışında da en küçük bir payı olmayan düzmece ilahlara tapmanın ya da onlara yalvarmanın doğru olduğunu gösterir bir bilgi kalıntısı getirin.

"Eğer doğru söylüyorsanız."

Eğer o putların tapılmaya layık olduğu yolundaki iddianızda haklı iseniz, bunu delil gösterip ispatlayın da görelim! Bunu asla yapamıyacaksınız. Çünkü, putların ilahlık adına hiç bir şeye güçleri yetmez.

"Allah'ı bir yana bırakarak, kıyamet gününe kadar çağrısına karşılık vermeyecek olan düzmece ilahlara tapandan daha sapığı var mı?"

Yüce Allah bu ayette kesin bilgisine dayanarak ifade ediyor ki, insanların ihtiyacına hiç bir zaman cevap veremeyen, en küçük bir problemini bile asla çözemeyecek olan bir puta, Allah'ı bir yana bırakarak, tapan kimseden daha sapığı yoktur. Gerçekten görmeyen, işitmeyen ve konuşmayan cansız bir varlığın karşısında dikilip, ona yalvaran, ondan bir şey isteyen kişiden daha sapık kimse olamaz.

"O düzmece ilahlar kendilerine seslenenlerin çağrılarından habersizdir."

Kendilerine yalvarılan o putlar, bu yalvarışları seslendirenlerden tamamen habersizdirler. Söylediklerinden hiç bir şey anlamazlar. Çünkü cansız

---

(1) Burada kafirlerin kendilerine yöneltilen hak çağrıya yüz çevirmeleri hayretle karşılanıyor. Bu çağrının özü, müşrikliği ve günahkarlığı bırakarak iman edip salih amel işlemek ve böylece kurtuluşa, mutluluğa kavuşmaktır.

varlıklardır. Gerçi kıyamet günü Allah onları konuşturacak. Onlar o zaman kendilerine tapanlarla hiç bir ilgileri olmadığını, onların aslında kendilerine değil, bu tapmayı caiz bir eylem gibi gösteren şeytanlara taptıklarını söyleyeceklerdir. İşte şimdi okuyacağımız ayette Allah (c.c.) bunu şöyle bildiriyor:

"Kıyamet günü insanlar biraraya getirildiklerinde bu düzmece ilahlar kendilerine tapanlara düşman(1) kesilirler ve onların tapınma eylemlerine karşı çıkarlar."

Tapılan putlar, tapanların dua, kurban ve adak gibi eylemlerini kabul etmezler, onaylamazlar.

SONUÇ

1- Kur'an-ı Kerim'in Allah tarafından Peygamberimize indirildiği belirtilerek, Hz. Muhammed'in gerçek peygamber olduğu vurgulanıyor.

3- Yüce Allah'ın gökleri, yeri ve bu ikisi arasındaki varlıkları oyun olsun diye yaratmadığı, O'nun hiç bir eyleminin ve sözünün boşuna olmadığı vurgulanıyor.

4- Dünyada hiç bir zaman çağrısına karşılık veremeyecek olan cansız varlıklara yalvarandan daha sapık bir kimse olamayacağı belirtiliyor. Mesela; aracı olma, şefaat dileme ve saygı sunma adları altında putlara, mezarlara ve ağaçlara yalvaranların durumu gibi.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ
هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ فَلَا

(1) Kıyamet günü, biribirleri ile ilgileri olmadığını söyleme ve biribirlerini düşman ilan etme bakımından tapanlar ile tapılanlar aynıdır.

تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفَىٰ بِهِ شَهِيدًا
بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٨﴾ قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا
مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ
إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٩﴾

7- Açık anlamlı ayetlerimiz okunduğu zaman kendilerine iletilen gerçeği inkar edenler: "Bu apaçık bir büyüdür" derler.

8- Ya da: "Bunları Muhammed uydurdu" derler. Sen onlara de ki: "Eğer onu ben uydurduysam, Allah'ın bana vereceği cezayı engelleyemezsiniz. Allah, Kur'an hakkındaki ileri-geri sözlerinizi, saçma-sapan yakıştırmalarınızı herkesten iyi bilir. Sizin ile benim aramda O'nun şahitliği yeterlidir. O affedici ve merhametlidir."

9- De ki: "Ben peygamberler zincirinden kopuk bir halka değilim. Bana ve size ne yapılacağını da bilmiyorum. Ben sadece bana vahiy yolu ile iletilen mesaja uyuyorum. Ben açık sözlü bir uyarıcıdan başka bir şey değilim."

SÖZLÜK

وَ اِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ — Onlara açık anlamlı ayetlerimiz okunduğu zaman. Mekkeli Kureyş kabilesinin kafirlerine Kur'an'ın açık anlamlı ayetleri okunduğunda.

قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ — Kendilerine geldiğinde gerçeği inkar edenler dediler ki.

هٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ — Bu açık bir büyüdür. Kur'an'ın vicdanlar üzerindeki etkisini gördüklerinde: "Bu açık bir büyüdür" derler.

اَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ — Ya da: "Onu o uydurdu" derler. Ya da: "Kur'an'ı o kendinden uydurdu" derler.

قُلْ اِنْ اِفْتَرَيْتُهُ De ki: "Eğer onu ben uydurduysam..." Ey Peygamberimiz, onlara de ki: "Eğer bu Kur'an'ı ben kendi kafamdan uydurduysam..."

فَلاَ تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا "Allah'ın bana vereceği azabın zerresini önleyemezsiniz."

هُوَ اَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ O, hakkında saçma sapan söylediklerinizi bilir. Allah onun hakkında söylediğiniz yakışıksız sözleri iyi bilir. Allah gerek benim, gerekse Kur'an hakkındaki karalayıcı, suçlayıcı sözlerinizi iyi bilir.

كَفَى بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ Benim ve sizin için aramızda o yeterli bir şahittir.

مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ Ben öbür peygamberlerden kopuk değilim. Ben ilk peygamber değilim ki, onların bütününden kopuk olayım. Benden önce birçok peygamber gelip geçti.

وَ مَا اَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَ لاَ بِكُمْ Bana ve size ne yapılacağını bilmiyorum. Bu dünya hayatında benim ve sizin başınıza neler geleceğini bilmiyorum. Ben sürgün mü edilirim, yoksa öldürülür müyüm, siz taşa tutularak öldürülür müsünüz, yoksa yerin dibine mi geçirilirsiniz, bilmiyorum.

اِنْ اَتَّبِعُ اِلاَّ مَا يُوحَى اِلَيَّ Sadece bana vahyedilen mesaja uyarım. Sadece Rabb'imin bana vahyettiği mesaja uyarım. Bana emredileni söyler ve yaparım.

وَ مَا اَنَا اِلاَّ نَذِيرٌ مُبِينٌ Ben sadece açık bir uyarıcıyım. Ben sizin için sadece öbür uyarıcılar arasında yeralan bir uyarıcıyım.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetler genel olarak bütün insanları ve özel olarak Kureyş müşriklerini iman etme ve tevhid ilkesini benimsemeye davet ediyor.

Peygamberimiz -salat ve selam üzerine olsun- onları iman etmeye ve Allah'ı bir bilmeye çağırmak üzere kendilerine Kur'an'ı okuduğunda, adamların ne cevap verdiklerini Yüce Allah bize şöyle haber veriyor:

"Açık anlamlı ayetlerimiz onlara okunduğu zaman..." Yani ne demek istedikleri açıkça belli olan ayetlerimiz Kureyşli kafirlere okunduğu zaman "in-

kar edenler, hak için[1] o -Kur'an- onlara gelince dediler ki:"Bu açık bir büyüdür. Allah ve peygamberi inkar edenler Kur'an ayetlerinin büyü olduğunu söylediler"

Hatta bundan daha yalanını ve daha çirkini söylediler. Bunu bize Yüce Allah şöyle haber veriyor:

"Bunu Muhammed uydurdu, derler."

Bunu Muhammed uydurdu, kendi kafasından düzdü. Yoksa o Allah'ın sözü, Allah'ın ona indirilmiş vahyi değildir.

Peygamberimizin bu çirkin iftiraya şöyle cevap vermesi isteniyor: "Sen onlara de ki: 'Eğer onu ben uydurduysam, Allah'ın bana vereceği cezayı engelleyemezsiniz."

Farzedelim sizin dedikleriniz doğrudur. Yani bu Kur'an'ı ben kafamdan uydurup Allah'a malettim. Aslında bana vahiy gelmediği halde vahiy geldiğini ileri sürdüm. Yüce Allah da azaba çarptırmak yolu ile benden intikam almak istedi. Siz, ya da başkaları bu azabı başımdan savabilir mi? Asla savamazsınız. Öyleyse neden Yüce Allah'a iftira ederek kendimi azap ile karşı karşıya bırakayım? Bu asla yapacağım bir şey değildir.

Bundan dolayıdır ki:

"Allah, Kur'an hakkındaki ileri-geri sözlerinizi, saçma-sapan yakıştırmalarınızı herkesten iyi bilir."

Allah gerek benim, gerekse Kur'an hakkındaki saçma ve ipe-sapa gelmez karalayıcı konuşmalarınızı, Kur'an hakkındaki "O açık bir büyüdür" ve benim hakkımdaki "O bir büyücüdür" biçimindeki sözlerinizi, Kur'an için "uydurma" ve benim için "uydurmacı" dediğinizi, bunlara benzer daha bir çok küçültücü ve suçlayıcı dedikodularınızı herkesten iyi bilir.

"Sizin ile benim aramda O'nun şahitliği yeterlidir."[2]

Benim ve sizin söylediklerimiz ile ilgili olarak benim ve sizin hakkınızda Allah'ın şahitliği yeterlidir. O hepimize davranışlarımızın karşılığını verecektir.

"O affedici ve merhametlidir."[3]

---

(1) Kafirler hakkı inkar etmek, onun gerçekliğini çürütebilmek için biribirlerine: "Bu apaçık bir büyüdür" dediler. Hak'tan maksat Kur'an'dır. Kafirler Kur'an'a inanmamak için onu "büyü" diye niteliyorlar.

(2) Çünkü o benim doğru söylediğimi bildiği gibi, sizin gerçekleri tersyüz eden batıl yanlıları olduğunuzu da bilir.

(3) O tevbe eden kullarına karşı affedici, mü'minlere karşı merhametlidir.

Tevbe edenleri affeder. O halde küfürlerinizden ve saçma-sapan yakıştırmalarınızdan dolayı tevbe edin. Yüce Allah tevbe edenleri affeder ve iman edip kendisine yönelenlere karşı merhametlidir.

Şimdi de okuduğumuz ayetlerin sonuncusunu ele alalım: "De ki: 'Ben peygamberler zincirinden kopuk bir halka değilim."

Yüce Allah, çoğu zamanlarını Peygamberimizi ve Kur'an'ı karalayarak geçiren, çoğu toplantılarında Peygamberimiz ile Kur'an hakkında asılsız ve saçma sözler söyleyen o müşriklere Peygamberimizin böyle cevap vermesini emrediyor. Yani: Peygamber olarak görevlendirilen ilk Allah kulu değilim ki, bu alanda örneği olmayan, görülmemiş bir kişi olayım da, yadırganayım, ya da tuhaf sayılayım. Tersine benden önce bir çok peygamberler gelip geçti.

"Bana ve size ne yapılacağını da bilmiyorum."(1)

Yani müşriklere şunları da söyle: Ben Allah'ın rasûlü olmama rağmen, ilerde başıma neler geleceğini bilmiyorum. Acaba ülkemden sürülüp kovulacak mıyım, öldürülecek miyim, yoksa çağrım kabul edilecek de desteklenecek miyim? Sizin başınıza neler geleceğini de bilmiyorum. Acaba taşa tutularak ya da azaba mı uğrayacaksınız, yoksa doğru yola girip kurtuluşa mı ereceksiniz? Bilmem. Bu sebeple:

"Ben sadece bana vahiy yolu ile iletilen emre uyuyorum. Ben açık sözlü bir uyarıcıdan başka bir şey değilim."

Ben, Rabb'imin bana ilettiği vahye uyarım. İnançlarımda, sözlerimde ve davranışlarımda vahyin ölçülerini esas alırım. Yüce Allah'ın bana vahyetmediği bir hükmü asla ne söyler, ne de kendi kafamdan uydururum. Ben ne ken-

---

(1) Bu ifade Peygamberimizden, bilgi alanına girmeyen gayb konuları hakkında ısrarla bilgi isteyen müşriklerin baskılarına karşı verilmiş bir cevaptır. Bazıları bu sözü Peygamberimizin öldükten sonra cennete mi, yoksa cehenneme mi gireceğini bilmediğini, bunun yanısıra müşriklerin de cehenneme mi, yoksa cennete mi gireceklerini bilmediğini söylediği biçiminde yorumladılar. Oysa bu sözün anlamı böyle değildir. Çünkü böyle olsa, bu söz anlamsız olur. Bir de Buhari'nin Hz. Osman b. Maz'un'a dayanarak verdiği bilgiye göre, bir ölünün arkasından eşinin: "Allah'ın rahmeti üzerine olsun, ey Ebu Saib, Allah'ın keremi senin üzerindedir" deyince, Peygamberimiz: "Allah'ın keremi üzerindedir diyorsun. Ama ben Allah'ın Rasûlü olduğum halde bana ne yapılacağını bilmiyorum" buyurdu. Peygamberimizin bu sözünün maksadı, ölen müslümanların akıbeti hakkında kesin konuşmamayı, işi Allah'a havale etmenin gerekliliğini telkin etmektir.

dime ve ne de başkalarına iyilik ya da zarar dokunduracak güçteyim. Ben sadece insanları, kafirliğin, inkarcılığın, müşrikliğin ve günahkarlığın kötü akibeti konusunda uyaran bir görevliyim. Kim benim uyarıma kulak verir de azaba yolaçan sebeplerden kaçınırsa, kurtuluşa erer. Buna karşılık, kim benim uyarıma kulak asmaz ise, onun işi Allah'a kalmıştır. Allah dilerse onu azaba çarptırır, dilerse tevbesini kabul ederek onu doğru yola iletir, rahmetinin şemsiyesi altına alır.

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ
وَكَفَرْتُم بِهِۦ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِۦ فَـَٔامَنَ
وَٱسْتَكْبَرْتُمْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ ۚ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا۟
بِهِۦ فَسَيَقُولُونَ هَٰذَآ إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾ وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَٰبُ مُوسَىٰٓ
إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ ٱلَّذِينَ
ظَلَمُوا۟ وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ
ٱسْتَقَٰمُوا۟ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ
أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

10- De ki: "Bu Kur'an var ya, eğer o Allah tarafından gönderildiği halde siz onu inkar etmişseniz, İsrailoğullarından birisi de, bu kitabın bir benzerini onaylayageldiği için şimdi ona inan-

dığı halde siz büyüklük taslayarak onu reddetmişseniz, bilesiniz ki, Allah zalimleri doğru yola iletmez."

11- Kafirler, mü'minler hakkında: "Eğer bu Kur'an yararlı bir kitap olsaydı, onlar ona inanmak konusunda bizi geçemezlerdi" dediler. Onlar Kur'an'ın gösterdiği doğru yola girmeyi içlerine sindiremedikleri için: "Bu kitap eskilerin bir uydurmasıdır" diyeceklerdir.

12- Daha önce Musa'ya inen kutsal kitap doğru yol kılavuzu ve rahmetti. Bu Kur'an zalimleri uyarmak ve iyi işler yapanlara müjde olmak üzere Arap dilinde indirilmiş, daha önceki benzerlerini onaylayan bir kitaptır.

13- "Rabb'imiz Allah'tır" deyip de arkasından kararlılıkla bu doğrultuda hareket edenler için korku sözkonusu değildir, onlar hiç üzülmeyeceklerdir.

14- Onlar cennetliktirler. Yaptıkları iyiliklerin karşılığı olarak orada temelli kalacaklardır.

SÖZLÜK

قُلْ اَرَاَيْتُمْ	De ki: "Gördünüz mü?" Haber verin bana, haliniz nice olur?
اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ	Eğer Allah katından ise. Eğer Kur'an Allah katından indirildi ise.
وَ كَفَرْتُمْ بِهٖ	Onu inkar ettiniz. Kur'an'ı yalanladınız.
وَ شَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِى اِسْرَائِيلَ	İsrailoğullarından bir şahit, şahitlik etti. İsrailoğullarından Abdullah b. Selam şahitlik etti.
عَلٰى مِثْلِهٖ فَاٰمَنَ	Onun benzerine iman etti. Onun Allah katından geldiğine şahitlik etti.
وَ اسْتَكْبَرْتُمْ	Siz büyüklük tasladınız. Siz büyüklük taslayarak inanmadınız. Siz zalim değil misiniz?
لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا اِلَيْهِ	Eğer o hayırlı, yararlı olsaydı, onlar bizi o konuda geçemezlerdi. Muhammed'in getirdiği Kur'an ve din eğer yararlı olsaydı, mü'minler ona inanmakta bizim önümüze geçemezlerdi.
وَ اِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهٖ	Onlar onunla hidayete ermedikleri için. Onlar Kur'an'la doğru yola girmedikleri için.

فَسَيَقُولُونَ هَذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ — "Bu eskilerin bir uydurmasıdır" diyecekler. "Bu Kur'an eskilerin uydurmasıdır. Eskilerin yalanlarından biridir."

وَ هَذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ — Bu onaylayıcı bir kitaptır. Kur'an daha önceki kutsal kitapları onaylayan bir kitaptır.

لِسَانًا عَرَبِيًّا لِيُنْذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا — Arapça olarak zalimleri uyarmak için. Arap dilinde, Peygamber onunla zalimleri uyarsın diye. Arap dilindedir, Peygamber onunla müşrik zalimleri uyarsın diye.

وَ بُشْرَى لِلْمُحْسِنِينَ — Ve iyiler için müjde olarak. İyi işler yapanlara müjdedir. Kur'an, inançları, sözleri ve davranışları bakımından iyilik yanlısı olanlara müjdedir.

ثُمَّ اسْتَقَامُوا — Sonra kararlılıkla yollarına devam ettiler. Geri dönmediler. Farzları yapmaya ve haramlardan kaçınmaya devam ettiler.

فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ — Onlar için korku yoktur, onlar hiç üzülmezler. Ne dünyada, ne berzah'te ve ne de Kıyamet meydanında.

بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ — Yapmış olduklarının karşılığında. İyi işler yapmalarının ve kötü işlerden uzak durmalarının karşılığı olarak Allah onları korkudan ve üzüntüden uzak tutarak ödüllendirdi.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetlerde İslâm çağrısını reddeden, İslâm'ın kutsal kitabı Kur'an'ı açık "büyü" ve bu Kur'an'ı kendilerine ileten Peygamberimizi "büyücü" diye niteleyen Rasûlüllah'ın hemşehrilerinin, yani Kureyşli müşriklerin doğru yola gelmesi isteniyor, buna yönelik davet sürüyor.

Yüce Allah okuduğumuz ayetlerin ilkinde Peygamberimize şöyle sesleniyor:

Ey Muhammed, Kur'an'ın açık bir büyü olduğunu ileri süren o müşriklere de ki: "Bu Kur'an var ya... Eğer bu Kur'an Allah tarafından indirilmiş ise ve eğer siz onu inkar ettiğiniz halde İsrailoğullarından birisi onun bir benzerini onayladığı için siz büyüklük taslayıp onu reddetmişseniz, haliniz nice olur, bana söyleyin bakalım? Çünkü, bilesiniz ki, Allah zalimleri doğru yola iletmez."

Buradaki "birisi"nden maksat, Abdullah b. Selam'dır. O: "Tevrat Allah katından indi. Kur'an da onun benzeri olduğuna göre, Allah tarafından gönderilmiş olduğu yadırganamaz. Ayrıca Tevrat ile Kur'an biribirini onaylayan

iki kutsal kitaptır. Çünkü her ikisi de Allah'ın ortaksız birliği, yeniden diriliş, amellerin karşılıklarının ödül ve ceza olarak görüleceği, iyi ahlak, adalet ve verilen sözlere bağlılık gibi dini ilkeleri vurguluyor" dedi ve bu düşüncesini açıkladı.

"O şahit inandı"(1) Siz ise "büyüklük tasladınız."

Sizler burun kıvırarak gerçeğe inanmaktan yüz çevirdiniz, gerçeği inkar ettiniz. Siz bu halinizle insanların en kötüleri, en zalimleri değil misiniz? Hidayetten yoksun bırakılmayı haketmediniz mi?

"Allah zalimleri doğru yola iletmez."(2)

Onlar kafirlikleri ve günahkarlıkları yüzünden kendilerine zulmettiler, kendilerini doğru yolu bulmaktan yoksun bıraktılar.

Sapıklıkta o derece ileri gittiler ki:

"Kafirler, mü'minler hakkında: 'Eğer bu Kur'an yararlı bir kitap olsaydı, onlar ona inanmak konusunda bizi geçemezlerdi' dediler."

Bu sözü Medine yahudileri, oranın mü'minleri için söylemiş olabilecekleri gibi, Mekkeli müşrikler ve diğer Arap müşrikleri de söylemiş olabilirler. Sözün içeriği İslâm'ı kabul etmemeye bahane uydurmaktır. Bulunan gerekçe şudur: Eğer o müşrikler İslâm'ı kabul ederlerse, bundan sağlayacakları maddi bir fayda, ondan umdukları bir iyilik yoktur. Eğer İslâm'ı kabul etmekten umdukları maddi faydalar olsaydı, onu kucaklarlar, ona hemen girerlerdi, bu konuda fakirler ve yoksullar onları geçemezdi.

İşte, "Kafirler, mü'minler hakkında dediler ki" ifadesinin anlamı budur.(3) Yani: "Eğer İslâm'da hayır olsaydı, onlar mü'min olurken bizler kafir kalarak onların(4) gerisinde kalmazdık" diyenlerin durumu budur.

"Onlar Kur'an'ın gösterdiği doğru yola girmeyi içlerine sindiremedikleri

---

(1) Bu surenin Mekke'de indiği ve Abdullah b. Selam'ın Hicretten sonra müslüman olduğu gerekçesi ile buradaki "Şahid"in Hz. Musa olduğunu söylememize gerek yoktur. Çünkü bu sure Mekke inişli olduğu halde bu ayet Medine'de inmiş olabilir.

(2) Sizler o kadar koyu bir sapıklığa düştünüz ki, bu sapıklıktan sonra doğru yola girmeniz beklenemez. Çünkü Allah zalim toplumları doğru yola iletmez.

(3) Kafirler, mü'minler için bilinen sözleri söylediler ki, onların çağrılarını reddetsinler ve İslâm'ı kabul etmesinler.

(4) Müşrikler bu sözleri ile Bilal, Ammar, Ammar'ın babası, Sümeyye, Zenire ve ilk müslümanlar arasında yeralan ve rum kökenli bir cariye olan Sekire gibi yoksul ve alt tabakadan müslümanları kasdediyorlardı.

için 'bu kitap eskilerin bir uydurmasıdır' diyecekler!"

Yani onların inatları, aşırı önyargıları ve bencillikleri ortaya çıkıp da gözleri gerçeği görmediğinden, Kur'an'ın gösterdiği yola girmeye yanaşmayınca: "Bu Kitap eskilerin bir uydurmasıdır" diyecekler.(1)

Onlar Kur'an için daha önce: "Kur'an eskilerin masallarından ibarettir. Muhammed onu adamlarına kopye ettirmiştir ve bu kopyalar sabahları ve akşamları kendisine okunmaktadır - Furkan, 5-" demişlerdi.

Okuduğumuz ayette geçen "eskilerin uydurması" şu demektir: Bu kitap, bir yalandır, onu Muhammed değil, başkaları uydurdu, bu uydurmalar Muhammed'in eline geçti.

Ne çirkin bir söz! Ne bozguncu bir görüş! Ne çirkin bir söyleyici!

Şimdi de bir sonraki ayeti ele alalım:

"Daha önce Musa'ya inen kutsal kitap doğru yol kılavuzu ve rahmetti."

Müşriklerin Allah tarafından indirildiğini inkar ettikleri Kur'an'dan önce Musa'ya Tevrat indirildi. Onu Musa'ya doğru yol kılavuzu olarak indirdik. O kitap kendisine inananları, gösterdiği yoldan gidenleri mutluluğa ve kemale erdirmiştir. Şimdi de bu Kur'an'ı doğru yol kılavuzu, rahmet ve mü'minler için müjde olarak indirdik.

Bu ifade ile, "Bu daha önceki kutsal kitapları tasdik eden bir kitaptır" sözü aynı anlama geliyor.

"Arap dilinde."

Bu kitabı Arap dilinde(2) indirdik ki, bu kitabın inişine muhatap olan peygamberimiz Muhammed, onunla, şirke düşmek ve günah işlemek suretiyle nefislerine zulmedenleri, nefislerini müşriklik ve günah kirleri ile lekelemenin sonucu olan azap konusunda uyarsın.

Bu kitap aynı zamanda niyeti ve ameli iyi olan mü'minlere, kıyamet günü büyük bir başarı kazanacakları yolunda müjde verir. Bu büyük başarı cehennemden kurtulup cennete girmektir.

---

(1) Yani, müşrikler ne zaman Kur'an'ı reddetmek isteseler, "O eskilerin uydurmasıdır" diyecekler.

(2) Burada "dil" kelimesinin kullanılmış olması Kur'an'ın arapça olduğunu, fakat arapların ahlakını, geleneklerini ve kabile hukuklarını içermediğine iman ediyor. Çünkü müşriklik, yüzyıllar önce vahyin kesilmesi ve alimlerin ölmesi yüzünden arapların ahlakı, gelenekleri ve hukuku yozlaşmıştı.

Devam edelim:

"Rabb'imiz Allah'tır deyip, arkasından kararlılıkla bu doğrultuda hareket edenler."(1)

Yüce Allah, korkutma ve özendirme yöntemi uyarınca batıl yanlıları ile onların eğriliklerini anlattıktan sonra iyilerden ve onların amellerinden söz ediyor. O bize haber veriyor ki:

"Rabb'imiz Allah'tır" diyenler, yani iman edenler, iman ettiklerini açıkça söyleyenler, imanlarını dobra dobra ifade edenler, sonra "Lailaheillallah" çizgisini kararlılıkla sürdürenler, bunun sonucu olarak Allah'ın şeriatı uyarınca O'na kulluk edenler, 'Ondan başkasına kulluk etmeyenler ve bu tutumlarını ölünceye kadar devam ettirenler var ya; bizzat Allah'ın verdiği garantiye göre: "Onlar için korku sözkonusu değildir, onlar hiç üzülmeyeceklerdir."

Ne dünyada, ne kabir aleminde ve ne ahirette korku ve üzüntü yüzü görmeyeceklerdir. Buna göre onlar bu üç hayat türünü de güven içinde geçireceklerdir. Allah onları cennet ile müjdeledi ve orada ebedi olarak kalacaklarını haber verdi. Allah bu başarının ve bu müjdenin onların dünyadaki çalışmalarının sonucu olduğuna işaret etti. Bu çalışma, "Rabbimiz Allah'tır deyip de arkasından kararlılıkla bu doğrultuda hareket edenler" ifadesinin kapsadığı iman ve salih amel sahiplerinin çalışmasıdır.

SONUÇ

1- Şahitlik, hakkı ispat edip batılı çürüten bir yöntem olarak geçerlidir. Şahidin şartı adil olmasıdır. Onun adil sayılabilmesi için, büyük günahlardan ve küçük günahlardan kaçınan bir kişi olması gerekir.

2- "İnsan bilmediğinin düşmanıdır" kuralı vurgulanıyor. Çünkü müşrikler Kur'an'ın gösterdiği yola girmeyi içlerine sindiremedikleri için, "Bu Kur'an eskilerin uydurmasıdır" dediler.

3- Kur'an ile Tevrat arasındaki uyum ve bağdaşma vurgulanıyor. Çünkü birinin öbürü lehine olan şahitliği, onun doğruluğunu ispat ediyor.

---

(1) Buradaki "arkasından" kelimesinin ince bir anlamı var. Çünkü iman düşünmek ve kafa yormakla bir çırpıda meydana gelebilir. Fakat "istikamet" öyle değil. Onun meydana gelmesi için nefsi denetim altına almak, yapılan ve yapmaktan kaçınılan, ibadet amaçlı her hareketin öncesinde Allah'ın vaadlerini ve tehditlerini hatırlamak gerekir.

4- İslâm'a çağrı işini yüklenerek insanları uyarmak ve onlara müjde vermek isteyenlerin Kur'an'ın ruhunu kavramaları gerekir.

5- İstikamet'in değeri vurgulanıyor. Hatta onun bin kerametten daha hayırlı olduğu ileri sürülmüştür. İstikamet, Kur'an'ın öğrettiği ve sünnetin açıkladığı biçimi ile imana ve ibadete sımsıkı sarılmaktır.

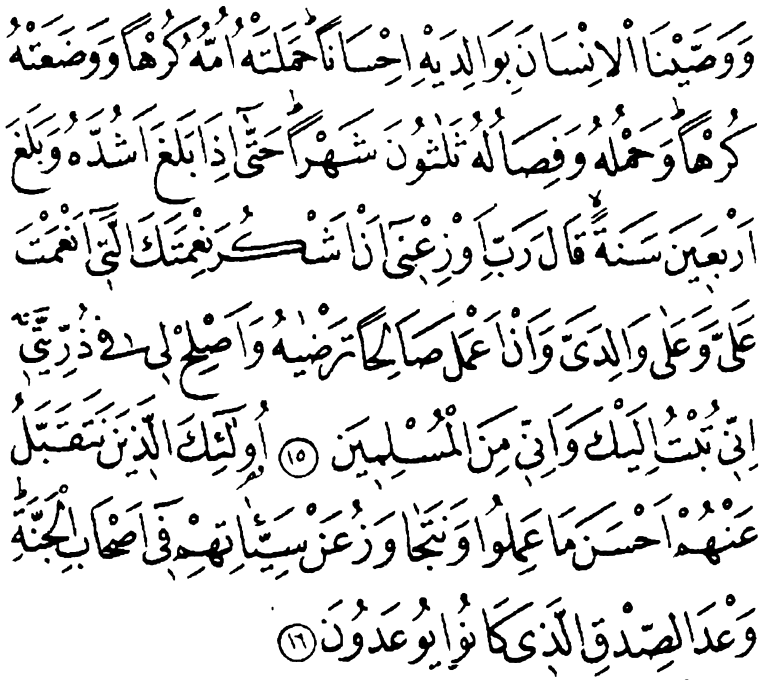

15- Biz insanoğluna, ana-babasına iyi davranmayı emrettik. Anası onu zahmetle taşıdı ve sıkıntı çekerek doğurdu. Ana karnında taşınması ile emzirme dönemi otuz ay sürdü. Sonunda güçlü çağına erip kırk yaşına girince: "Ya Rabbi, gerek bana gerekse ana-babama verdiğin nimetlere şükretmemi, seni hoşnut edecek iyi işler yapmamı ve soyumdan iyi insanlar türemesini nasip eyle. Ben sana yöneldim ve sana teslim olanlardan biriyim" der.

16- Böyleleri var ya, biz onların yaptıkları iyi işleri kabul ederek kendilerini en üst dereceden ödüllendiririz ve kötülükleri-

ni işleme koymayız. Onlar cennetlikler arasındadırlar. Bu, dünyada kendilerine verilmiş olan sözün gerçekleşmesidir.

SÖZLÜK

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ	Biz insana ana-babasını tavsiye ettik. İnsana ana-babası ile ilgili sıkı tenbihte bulunduk.
اِحْسَانًا	İyilik etmek. İnsana ana-babasına iyi davranmasını tenbih ettik.
حَمَلَتْهُ اُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا	Annesi onu zorlukla karnında taşıdı ve sıkıntı çekerek doğurdu.
وَ حَمْلُهُ وَ فِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا	İnsanın ana karnında taşınması ile memeden kesilmesi otuz ay sürdü.
حَتّٰى اِذَا بَلَغَ اَشُدَّهُ	En güçlü çağına erişince. Nihayet insan en güçlü çağına erince. Organik ve akli gücü kemale erince. Bu çağ otuz üç ve daha yukarı yaşlarda başlar.
رَبِّ اَوْزِعْنِى اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ	Ya Rabbi, bana verdiğin nimetlere şükretmemi nasip eyle. Bana verdiğin nimetleri gerekli yerlerde kullanarak onlara şükretmeyi bana ilham eyle, bunu başarmamı sağla.
وَ اَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ	Ve seni hoşnut edecek salih ameller işlememi. Seni hoşnut edecek, senin kabul edebileceğin salih ameller işlememi.
وَ نَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ	Onların kötülüklerine göz yumarız. Onları bu kötülüklerden dolayı sorumlu tutmayız, onları affederiz.
فِى اَصْحَابِ الْجَنَّةِ	Cennete girecekler arasına. Cennete girecek olan topluluğa ve nüfusa.
وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِى كَانُوا يُوعَدُونَ	Kendilerine verilmiş olan gerçek söz. Bu: "Allah, mü'min erkek ve kadınları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağını vaadetti -Tevbe, 72-" ayetinde ifadesini bulan vaadin yerine getirilmesidir.

AÇIKLAMA

Fert toplum gibidir. Yüce Allah indirdiği bütün kutsal kitaplarda ve gönderdiği bütün peygamberlerin dilinden insanoğluna, ana-babasına iyi davranmasını sıkısıkıya tembihledi. Bu emirden sonra kimi insan ana-babasına

karşı iyi davranır, kimisi de âsi olur. Toplumlar da böyledir. Kendilerine gönderilen peygamberlere kimisi iman ediyor, kimisi onları yalanlıyor; kimisi peygamberlerin direktiflerine uyuyor, kimisi karşı çıkıyor.

Yüce Allah, Peygamberimizin insanların getirdiği mesaja inanma ve onu inkar etme bakımından farklı tutumlar sergilediklerine değindikten sonra, bunun aynı zamanda insanın geleneksel tavrı olduğuna değinerek: "Biz insanoğluna sıkı tenbih ettik" buyuruyor.(1) Yani bütün insanlara tembih ettik.

Tenbih, emirden daha sıkı ve ısrarlı bir emir türüdür. Bu tenbih insa-nın ana ve babasına iyi davranma konusundadır. İnsana "ana-babasına iyi davranması" tenbih ediliyor.

Ana-babaya iyi davranmak demek, önce onları üzmemek, arkasından onlara yararlı olmak, İslâm'a uygun isteklerini yerine getirmek ve ölümlerinden sonra da onlara karşı hayırlı olmayı sürdürmektir. Kimi insan bu direktifi yerine getirir, kimisi ise onu savsaklar ve yerine getirmez.

"Anası onu zahmetle karnında taşıdı ve sıkıntı çekerek doğurdu."

Bu ifade ana-babaya iyi davranmanın gerekçesini ortaya koyuyor. Çünkü ananın dokuz aylık gebelik boyunca çektiği sıkıntıyı, doğum sırasında pençesinde kıvrandığı sancıları ancak bu sıkıntılara katlananlar, yani analaın kendileri bilirler.

Ayeti incelemeye devam ediyoruz:

"Ana karnında taşınması ile emzirme dönemi otuz ay sürdü."(2)

Bu ifade ananın katlandığı sıkıntının süresini açıklıyor. Bu süre bir kısmı gebelik ve bir kısmı emzirme ve bakım olmak üzere otuz aydır.

"Sonunda güçlü çağına erince..."

Yani beden ve akıl gücü bakımından olgunlaşınca. Ki bu çağ otuz üç ile kırk yaş arasıdır.

---

(1) Çeşitli kanallardan gelen bilgilere göre bu ayet Hz. Ebu Bekir -Allah ondan razı olsun- hakkında indi.

(2) "Ana karnında taşınması ve emzirme dönemi otuz ay sürdü." Eğer bu ayeti: "Emzirme süresini tamamlamak isteyen anneler çocuklarını tam iki yıl emzirirler -Bakara, 233-" ayeti ile birlikte değerlendirirsek şu sonuca varırız: Hamileliğin asgari süresi altı aydır. Bundan daha kısa olamaz. Ama altı ayı aşarak yedi, sekiz veya dokuz ay olabilir. Buna göre eğer bir erkek bir kadınla evlendikten altı ay sonra kadın çocuk doğurursa bu çocuk adamın soyundan sayılır.

"Ve kırk yaşına girince der ki:"(1)

Yani ana-babasına karşı iyi davranan, Yüce Allah'ın bu konudaki tenbihini yerine getiren, meselâ Hz. Ebu Bekir gibi -Allah ondan razı olsun- bir insan der ki:

"Ya Rabbi, bana verdiğin nimetlere şükretmemi nasip eyle."(2)

Bu nimetlerin en yücesi İslâm nimetidir.

"Bana ve ana-babama..."

Çünkü Hz. Ebu Bekir'in kendisi, babası Ebu Kuhafe Osman b. Amir Temimi, annesi Ummulhayr Sulma ve kız-erkek bütün evlatları müslüman olmuştu. Bunların yanısıra Hz. Ebu Bekir diğer sahabilerden hiç birine nasip olmayan bir mazhariyete ermişti. Yüce Allah'ın kendisine ve ana-babasına bağışladığı müslüman olma nimetine şükretmeyi başarması yolunda içinde bir şevk doğsun diye dua etmişti. Bunun yanısıra Rabb'inden O'nun hoşnutluğunu kazandıracak ve yüce katında kabul edilecek iyi amel işleme yönünde içinde bir heyecan uyanmasını istemişti. Duası kabul edildi. Nitekim aralarında Bilal'in de bulunduğu dokuz mü'min köleyi kafir sahiplerinden satın alıp özgürlüğe kavuşturmayı başarmıştı.

Bilindiği gibi, Hz. Ebu Bekir, Peygamberimizin peygamber oluşundan iki yıl sonra kırk yaşına basmıştı.

"Soyumdan iyi insanlar türemesini nasip eyle."

Yani iyiliğin bütün soyuma yayılmasını, hepsini kapsamı altına almasını nasip eyle.

Hz. Ebu Bekir'in bu duası da kabul edildi. Az önce belirttiğimiz gibi erkek-kız bütün evlatları iman etti.

"Ben sana yöneldim ve sana teslim olanlardan biriyim."

Bu, Hz. Ebu Bekir'in, duasının kabul edilmesi amacı ile Allah'a sığın-

---

(1) Evladın niçin özellikle kırk yaşına girince ana-babası için dua etmesi vurgulanıyor? Sebep şudur: Kırk yaşında olan evlat eşinin ve çocuklarının yükümlülüğü altındadır. Bu yüzden ana-babasına karşı iyi davranabilmesi için her zamandan daha çok Yüce Allah'ın yardımına muhtaçtır.

(2) Soyun temizliğinin bereketli bir sonucu, evladın ölmüş ana-babası için dua etmesidir. Nitekim Peygamberimiz -salat ve selamü zerine olsun- sahih bir hadisinde şöyle buyuruyor: "İnsanoğlu ölünce amel defteri kapanır. Yalnız şu üç kaynaktan defterine sevap yazılması işlemi devam eder: Yararı sürekli hayır, faydalı ilim ve ana-babası için dua eden iyi evlat."

ması idi. Müşriklikten ve kafirlikten kurtulup, imana ve tevhide ermeyi istemişti. Bunun yanısıra Allah'a teslim olmayı, O'nun emirlerine ve yasaklarına boyun eğmeyi dilemişti.

İşte:

"Böyleleri var ya, biz onların yaptıkları iyi işleri kabul ederek kendilerini en üst dereceden ödüllendiririz ve kötülüklerini işleme koymayız."

Allah onların günahlarına göz yumar, ölümlerinden sonra kendilerini bunlardan sorumlu tutmaz.

"Onlar cennetlikler arasındadırlar."

Çünkü hiç kimse günahları affedilmeden cennete giremez.

"Doğru vaat." Yani Allah onlara doğru vaatte bulundu ve kendilerine ilişkin vaadini gerçekleştirdi.

"Dünyada kendilerine verilmiş olan söz."

Okuduğumuz ayetin bu son cümlesini onaylayan ayetlerden biri şudur: "Allah, erkek-kadın bütün mü'minleri altlarından ırmaklar akan ve içlerinde sürekli kalacakları cennetlere yerleştireceğine söz vermiştir. -Tevbe, 72-"

SONUÇ

1- Ana-babanın İslâm'a uygun olan sözlerine uymak, onları üzmekten kaçınmak ve kendilerine karşı iyi davranmak gerekir.

2- Hamilelik süresinin altı ay veya daha uzun, emzirme döneminin iki yıl veya daha kısa olabileceğine işaret ediliyor.

3- Tevbe ederek Allah'a yönelmek ve ibadet ederek O'na boyun eğmek gereklidir.

4- İnsanların Allah katındaki değerleri onların iman ve salih amelleriyle ölçülür.

5- Hz. Ebu Bekir ve ailesi cennetlik olmakla müjdelendi. Çünkü hepsi iman etti ve Allah'a teslim oldu. Ölünceye kadar bu hallerini devam ettirdiler.

وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ
أُفٍّ لَّكُمَا أَتَعِدَانِنِي أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِن قَبْلِي وَهُمَا
يَسْتَغِيثَانِ اللَّهَ وَيْلَكَ آمِنْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَٰذَا
إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي
أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿١٨﴾
وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِّمَّا عَمِلُوا وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾
وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ
الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُم بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنتُمْ
تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٢٠﴾

17- Bir de ana-babasına: "Öf be, nedir sizden çektiğim! Beni öldükten sonra tekrar dirilmekle tehdit ediyorsunuz, değil mi? Oysa benden önce nice kuşaklar dünyadan, göçüp gitti" diyen evlat var. Ana-babası bir yandan Allah'a yalvarırken öbür yandan ona: "Yazıklar olsun sana, imana gel, Allah'ın sözü gerçektir" dediklerinde adam: "Bu söylediklerinizeskilerin masallarından başka bir şey değildir" der.

18- Bunlar daha önce göçüp gitmiş sapık insan ve cin kuşakları ile birlikte azaba çarpılacakları kesinleşen kimselerdir. Onlar kesinlikle hüsrandadırlar.

19- Herkesin yaptığı işlere bağlı olarak konumu ve derecesi farklıdır. Herkese yaptığı işlerin karşılığı tam verilir, hiç kim-

seye haksızlık edilmez.

20- Kafirler cehennem ateşi karşısına getirildikleri gün kendilerine denir ki: "Dünya hayatında elinize geçen güzel nimetleri harcadınız, onlar içinde sefa sürdünüz. Dünyada haksız yere büyüklük taslamanızın ve yoldan çıkmanızın karşılığı olarak bu gün onur kırıcı bir azaba çarpılacaksınız."

SÖZLÜK

وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ — O kimse ki, ana-babasına dedi.

أُفٍّ لَّكُمَا — Öf be, size!

أَنْ أُخْرَجَ — Çıkarılmam. Öldükten sonra diriltilerek mezardan çıkarılmam.

وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ — Çağlar, nesiller gelip geçti. Benden önce nice kuşaklar gelip geçti de hiç kimse yeniden dirilerek mezarından çıkmadı.

وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ اللَّهَ — O ikisi Allah'a yalvarıyorlar. Evlatları kafir ve Allah tanımaz olduktan sonra, imana dönsün diye Allah'tan yardım isterler.

وَيْلَكَ آمِنْ — Yazık sana, iman et. Ana-babası o evlada: "Eğer doğru yola dönmezsen bu senin mahvolman demektir, ölümden sonraki dirilişe inan" derler.

إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ — Kuşkusuz Allah'ın sözü gerçektir. Yüce Allah kullarının kendisine döneceği, onları hesaba çekerek kendilerine amellerinin karşılığını vereceği yolunda söz verdi.

فَيَقُولُ مَا هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ — O evlat: "Bunlar eskilerin masallarından başka bir şey değildir" der. İnsanların öldükten sonra dirilecekleri sözü eskilerden gelme bir yalandan başka bir şey değildir.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ — Onlar haklarındaki söz gerçekleşmiş olan kimselerdir. Kıyamet günü azaba uğrayacakları yolundaki hüküm kesinleşti.

فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم — Onlardan önce gelip geçmiş ümmetler içinde. Onlardan önce gelip geçmiş insan ve cin kökenli ümmetler arasında.

وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِّمَّا عَمِلُوا — Herkesin amellerine göre bir derecesi vardır. İyi işler yapan mü'minler ile kötülük işleyen kafirlerden her birinin farklı derecesi vardır. Mü'minlerin cennette dereceleri, kafirlerin ise cehennemdeki dereceleri farklıdır.

أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا — Güzel nimetlerinizi dünya hayatınızda harcadınız. Onlara: "Elinize geçen güzel nimetleri dünya hayatının zevklerine dal-

arak harcadınız" denir.

وَ اسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا — Onlardan haz aldınız. Dünya hayatında o nimetler içinde sefa sürdünüz.

فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ — Bu gün onur kırıcı azapla cezalandırılırsınız. Cezanız onur kırıcı bir azaptır.

بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ — Yeryüzünde böbürlendiğinizin karşılığı olarak. Yeryüzünde büyüklük tasladığınız için.

بِغَيْرِ الْحَقِّ — Haksız yere. Çünkü Allah'a mahsus olan büyüklük ve ululukta hakkınız yoktur. Bu konuda size izin verilmiş değildir.

وَ بِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ — Yoldan çıkmış olmanız yüzünden. Allah'a ve Peygambere itaat çerçevesinin dışına çıkmış olmanızdan dolayı.

AÇIKLAMA

Yüce Allah daha önce mü'mini, onun amellerini ve örnek tutumunu anlattıktan sonra bu okuduğumuz ayetlerde, kafiri, onun bozuk davranışlarını ve kötü tutumunu sergiliyor. Bu üslûp Kur'an'ın bilinen özendirme, caydırma üslûbunun bir uygulamasıdır.

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:(1)

"Bir de ana-babasına: Öf be, nedir sizden çektiğim! Beni öldükten sonra tekrar diriltilmekle(2) tehdit ediyorsunuz, değil mi? Oysa benden önce nice kuşaklar dünyadan göçüp gitti, diyen evlat var."

Yüce Allah burada en iğrenç insan tipini tanıtıyor. Bu insan, Allah'ın varlığını inkar eden, ana-babasına âsi, yeniden dirilmeyi ve amellerin karşılıklarının verileceğini inkar eden bir tiptir. Ana-babasına diyor ki: "Öf be, moruklar! Beni öldükten sonra yeniden dirilerek mezarımdan kalkmakla mı tehdit

(1) Zayıf bir iddiaya göre bu ayet Hz. Ebu Bekir'in iki oğlundan biri, yani ya Abdullah ya Abdurrahman hakkında indi. Peygamberimizin eşi Hz. Ayşe bu iddianın aslı olmadığını belirtmiştir. Bu iddiayı ileri süren kimse, "O kimseler var ya" ifadesindeki zamirin müşrik olarak ölen, eski kuşakların yeniden diriltilmesini isteyen evladın yerini tuttuğunu savunmuştur. Çünkü Hz. Ebu Bekir'in oğlu, yani hem Abdullah, hem Abdurrahman, babaları Hz. Ebu Bekir'in duasının sonucu olarak müslüman oldular, hem de iyi birer müslüman olarak yaşadılar.

(2) "Ölüp yok olduktan sonra, canlanarak mezarımdan çıkmakla beni dehdit ediyorsunuz." Bunu söyleyen, ölümden sonraki dirilmeyi ne kadar imkansız ve ihtimal dışı bir iş olarak gördüğünü vurgulamak istiyor.

ediyorsunuz? Oysa benden önce nice milletler, nice halklar göçüp gitti de hiç biri canlanıp mezarından çıkmadı. O halde siz beni nasıl böyle bir akıbetle korkutuyorsunuz? Bu bir geri zekalılık, bir çağ dışılıkdır."

Evladın bu tutumundan sonra:

"Ana-babası Allah'a yalvarıyor."(1)

Ana-babası Allah'a yakarıyor, O'ndan, Allah tanımaz evlatlarını yola getirsin diye yardım diliyorlar. Öte yandan evlatlarına:

"Yazıklar olsun sana, imana gel, Allah'ın sözü gerçektir." diyorlar.

Sana yazıklar olsun, mahvoldun! Yeniden dirilmeye ve hesaplaşma gününe inan, namazını kıl, orucunu tut, zina yapma, içki içme, yazık sana, Allah'ın insanları yeniden diriltip bir yere toplayacağı, onları hesaba çektikten sonra amellerinin karşılığını vereceği yolundaki sözü gerçektir. Bu söz asla havada kalmaz.

Hayırsız, Allah tanımaz ve "zamanın" akımına saplanmış evlat ise, anababasının bu uyarılarına, Yüce Allah'ın bize haber verdiği şu cevabı verir:

"Bu söylediklerinizeskilerin masallarından başka bir şey değildir."(2)

Bu sözler eskilerin hayatlarının bir parçası olmuş, onların toplantılarında biribirlerine anlattıkları asılsız düzmecelerdir.

Şimdiye kadar bu "evlat"tan tekil olarak sözediliyordu. Fakat o aslında bir tipi temsil ettiği için bundan sonraki ayette ifade çoğula dönüştürülüyor.

"Bunlar azaba çarpılacakları kesinleşen kimselerdir."(3)

Bunlar Yüce Allah'ın: "Ben cehennemi kesin olarak insanlarla ve cinlerle dolduracağım" –Araf, 18- biçimindeki sözünün kapsamına girerler.

Devam ediyoruz:

"Daha önce göçüp gitmiş, sapık insan ve cin kuşakları ile birlikte."

Yani bunlar Allah tanımazlıkta ve kafirlikte kendilerinden önce gelip göçmüş insan ve cin kökenli toplumlar ile birlikte azaba uğrayacaklardır.

---

(1) Yüce Allah Hz. Ebu Bekir ile eşi Ummul Hayrın dualarını kabul etti. Bilindiği gibi onların her iki oğlu da müslüman olmuştu.

(2) "Eskilerin masalları" yani, eskilerin konuşup yazdıkları asılsız hikayeler.

(3) Burada Hz. Ebu Bekir'in oğlunun saydığı Abdullah b. Cadan, Osman b. Ömer ve Kureyş yaşlılarına işaret ediliyor. Hz. Ebu Bekir'in oğlu ölümden sonraki dirilişin uzak bir ihtimal olduğunu belirtmek üzere "Falanca ve filanca nerede" demişti.

"Onlar kesinlikle hüsrandadırlar."(1)

Kendini ve ailesini mahveden ve ahirette ebedi olarak cehennemde kalacak olan kimsenin hüsranından daha büyük hüsran var mı?

Şimdi de bir sonraki ayete geçiyoruz:

"Herkesin yaptığı işlere bağlı olarak konumu ve derecesi farklıdır."(2)

Yaptıkları iyi ve kötü işlere bağlı olarak mü'minlerin de, kafirlerin de dereceleri farklıdır. Fakat mü'minlerin dereceleri cennette sıralanır ve git gide yükseğe çıkar. Buna karşılık kafirlerin cehennemdeki dereceleri gitgide alçalarak en düşük düzeye (esfelissafilin'e) iner.

"Herkese yaptığı işlerin karşılığı tam verilir."

Eksiksiz ve noksansız olarak herkese amellerinin karşılığı verilir. İyiliklerin karşılığı bire on, kötülüklerin karşılığı bire bir hesap edilir. Hiç kimsenin iyilikleri azaltılarak, ya da kötülükleri arttırılarak kendisine haksızlık edilmez.

Şimdi de okuduğumuz ayetlerin sonuncusunu ele alıyoruz:

"Kafirler cehennem ateşi karşısına getirildikleri gün..."

Ey peygamberimiz, şu müşriklere ateşin karşısına getirilecekleri günü hatırlat. O zaman, azarlanarak ve kınanarak kendilerine şöyle denir:

"Dünya hayatında elinize geçen güzel nimetleri harcadınız."

İhtiraslara, zevklere kapılarak ve ahireti unutarak elinizdeki nimetleri harcadınız. Elinize geçen her türlü nimeti kullanıp tükettiniz. Ahirete hiç bir şey bırakmadınız:

"Dünyada haksız yere büyüklük taslamanızın karşılığı olarak bu gün onur kırıcı bir azaba çarpılacaksınız."

Çünkü sizin büyüklükte hakkınız yoktu, siz zayıf ve âciz yaratıklardınız; büyüklük ve yücelik gerçek hükümdar olan Allah'a mahsustur. Sizler büyüklük havasına kapılarak Rabb'inize ve O'nun huzuruna çıkacağınıza iman etmemekle, O'na itaat etmemekle zalim oldunuz.

---

(1) Amellerini mahvettiler. Çünkü dünyadaki bütün emekleri boşa gitti. Ayrıca kıyamet günü kendilerini ve ailelerini de mahvetmiş olacaklardır.

(2) İyilik yapan mü'minler ile kötülük işleyen kafirlerin yaptıkları işlere göre dereceleri vardır. Bu dereceler cennette, ya da cehennemdeki konumlarını belirler.

"Ve yoldan çıkmanızın karşılığı olarak..."

Azaba çarpılmanızın öbür sebebi, Rabb'inize ve O'nun görevlendirdiği peygambere itaat etmeye yan çizmiş olmanızdır. Ö halde şimdi hor ve ezik olarak cehenneme girin bakalım.

SONUÇ

1- Ana-babaya âsi olmak haramdır ve büyük günahlardandır.

2- Ana-baba şefkatlidir, evlatlarını sever, onun mutluluğa ve doğru yola ermesi için ellerinden gelen her şeyi yaparlar.

3- İnsanlar hazlara, ihtiraslara ve konfora dalmaktan kaçınmaya çağrılıyor, bu konuda uyarılıyorlar.

4- İnsanlar büyüklenmekten ve yoldan çıkmaktan kaçınmaya çağrılıyor, bu konuda uyarılıyorlar. Büyüklenmek kalbin eylemlerinden biri, fasıklık (yoldan çıkmak) ise vücudun organlarının işlediği bir eylemdir.

5- İlk dönem müslümanlarının: "Dünya hayatında elinize geçen güzel nimetleri harcadınız, onlar içinde sefa sürdünüz" ayetini ne kadar iyi kavradıkları anlatılıyor. Şöyle ki:

a) Bir gün Yezid bu ayeti okuyordu. Sıra "ve yoldan çıkmanızın karşılığı olarak" ifadesine gelince dedi ki: "Biliyor musunuz, vallahi, bir çok toplumlar iyiliklerini yutarlar. Bir adam da eğer yapabilirse, en temiz iyiliklerini geriye bırakır. Güç Allah'tan gelir."

b) Verilen bilgiye göre Hz. Ömer şöyle derdi: "Ben istesem hepinizden daha seçkin yemekler yer, hepinizden daha yumuşak elbiseler giyerim. Fakat ben elime geçen güzel nimetleri arkaya bırakıyorum."

Yine elimizdeki bilgilere göre Hz. Ömer Şam'a varınca, kendisi için o güne kadar benzeri görülmemiş bir ziyafet hazırlanır. Hz. Ömer: "Bu yemekler bizim. Peki, doyasıya arpa ekmeği yemeden ölen yoksul müslümanlara ne var?" diye sordu. Halid b. Velid: "Onlara da cennet var" dedi. Bunun üzerine yüzü bembeyaz kesilen ve gözleri yaşaran Hz. Ömer şunları söyledi: "Eğer bizim nasibimiz cehennem olacak ve onlar cennete gideceklerse, bizimle onların arasındaki derece farkı ne kadar büyük olur!"

وَاذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ
مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ
عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٢١﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ آلِهَتِنَا فَأْتِنَا بِمَا
تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٢﴾ قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِندَ اللَّهِ وَأُبَلِّغُكُم
مَّا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَٰكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا
مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا هَٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا ۚ بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُم
بِهِ ۖ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا
لَا يُرَىٰ إِلَّا مَسَاكِنُهُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾

21- Ey Muhammed, Adoğullarının kardeşleri Hud'u an. Hani o kendisinden önce ve sonra gelip geçen peygamberler gibi Ahkaf yöresinde yaşayan kavmini: "Sadece Allah'a kulluk edin, yoksa sizlerin büyük günün azabına çarpılmanızdan korkarım" diye uyarmıştı.

22- Kavmi kendisine: "Sen bize ilahlarımızdan vazgeçirmek için mi geldin? Eğer doğru söylüyorsan bize yönelttiğin tehditleri başımıza getir bakalım" dediler.

23- Hud onlara: "Bu tehdidin ne zaman gerçekleşeceğine ilişkin bilgi Allah'ın katındadır. Ben size sadece benim aracılığım ile gönderilen mesajı duyuruyorum. Fakat görüyorum ki, sizler cahil, sözden anlamaz bir toplumsunuz" dedi.

24- Fakat onlar kendilerine yönelen azabı, ufku kaplayan ve vadilerine doğru ilerleyen bir bulut olarak gördüklerinde: "Bu

bize yağmur getiren bir buluttur" dediler. Hayır o bir an önce gerçekleşmesini istediğiniz, size yönelik tehdittir, acı azap taşıyan bir kasırgadır.

25- O, Rabb'inin emri ile her şeyi yıkıp yokeder. Sonunda evlerinin yıkıntılarından başka bir şey görünmez oldu. Biz günahkar toplumları işte böyle cezalandırırız.

SÖZLÜK

وَ اذْكُرْ اَخَا عَادٍ	Adoğullarının kardeşlerini an. Yani Allah'ın elçisi Hud'u an.
اِذْ اَنْذَرَ قَوْمَهٗ بِالْاَحْقَافِ	Hani o Ahkaf'ta kavmini uyarmıştı. Hani Ahkaf vadisinde soydaşlarını Allah'ın azabından korkmaya çağırmıştı.
وَ قَدْ خَلَتِ النُّذُرُ	Uyarıcı peygamberler gelip geçti.
مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهٖ	Onun önünden ve arkasından. Yani ondan önce ve sonra ümmetlerine peygamberler geldi.
اَلَّا تَعْبُدُوْٓا اِلَّا اللّٰهَ	Allah'tan başkasına kulluk etmeyin diye. Yani, o peygamberler, Allah'tan başkasına kulluk etmemeleri yolunda ümmetlerini uyardılar.
اِنِّيْٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ	Ben sizin için korkarım. Eğer Allah'tan başkasına kulluk ederseniz.
عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيْمٍ	Büyük günün azabından. Allah'a ortak koşmanız ve benim peygamberliğimi inkar etmeniz sebebi ile korkunç günün azabına uğrayacağınızdan korkarım.
اَجِئْتَنَا لِتَاْفِكَنَا عَنْ اٰلِهَتِنَا	Bizi ilahlarımızdan vazgeçirmeye mi geldin? Bizi onlara tapmaktan vazgeçirmeye mi geldin?
فَاْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ	Bize yönelttiğin tehdidi başımıza getir. O ilahlarımıza ibadet ettiğimiz için karşılaşacağımız azabı başımıza getir.
اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ	Eğer doğrulardan isen. Eğer dediğin azabın kesinlikle başımıza geleceği yolundaki sözlerin doğru ise.
قَالَ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ	"Onun bilgisi sadece Allah katındadır" dedi. Azabın gelmesine ilişkin bilgi sadece Allah katındadır, bende değildir.
وَ اُبَلِّغُكُمْ مَآ اُرْسِلْتُ بِهٖ	Size benim aracılığım ile gönderilen mesajı duyuruyorum. Ben sadece bir elçiyim. Rabb'imin benim aracılığımla gönderdiği mesajı size duyuruyorum.

وَ لٰكِنِّى اَرٰاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ Fakat ben sizi cahil bir kavim olarak görüyorum. Yani sizi nefislerinizin hazlarına yapışan, mutluluğu ve kemali bilmeyen bir kavim olarak görüyorum. Yoksa azabın acele gelmesini nasıl istersiniz?

فَلَمَّا رَاَوْهُ عَارِضًا Onlar azabı, ufku kaplamış olarak gördüklerinde. Azabı, ufuklarını kaplamış bir bulut halinde gördüklerinde.

مُسْتَقْبِلَ اَوْدِيَتِهِمْ Vadilerine yönelmiş olarak. Tarlalarının yer aldığı vadilerine yönelmiş olarak.

قَالُوا هٰذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَا "Bu bize yağmur getiren bir buluttur" dediler. Bulutu göstererek: "Bu bize yağmur getiren bir buluttur" dediler.

بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ Bilakis o acele olarak gerçekleşmesini istediğiniz azaptır. O yağmur getiren bir bulut değil, bir an önce gerçekleşmesini istediğiniz azaptır.

تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ Her şeyi yıkan bir rüzgar. Her şeyi yokeden bir kasırga.

بِاَمْرِ رَبِّهَا Rabb'inin emri ile. Yüce Rabb'inin izni ile.

فَاَصْبَحُوا لَا يُرٰى اِلَّا مَسَاكِنُهُمْ Evlerinden başka hiç bir şeyleri görünmez oldu. Kasırga son kişiye kadar onları yokettiği için geride sadece evleri kaldı.

كَذٰلِكَ نَجْزِى الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ Bu günahkar kavimleri böyle cezalandırırız. Hud'un soydaşları olan Adoğullarına verdiğimiz topyekün yokedici ceza gibi bir ceza ile diğer günahkar kavimleri cezalandırırız.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetlerde Peygamberimizin insanların yola gelmelerine yönelik istek sürdürülüyor.

Yüce Allah: "Ey Muhammed, Adoğullarının kardeşleri Hud'u an" buyuruyor.

İnsanlara Hud'u ve kardeşlerini hatırlat da ibret ve ders alsınlar.

Burada sözü edilen kardeşlik, soy bağından kaynaklanan kardeşliktir, yoksa din kardeşliği değildir.

"Hani o Ahkaf vadisinde soydaşlarını uyarmıştı." Hani Hud soydaşlarını, tevbe edip Allah'a dönmedikleri, O'nun birliğini tasdik etmedikleri takdirde Allah'ın azabı ile korkutmuştu.

Ahkaf, Arap yarımadasının güneyinde, Hadramut, Muhre ve Umman

arasında bulunan, Adoğullarının tarlalarının ve evlerinin yeraldığı bir vadidir.(1)

Devam ediyoruz:

"Hud'dan önce ve sonra bir çok peygamber gelip geçti."

Ondan önce ümmetlerini uyarmaya gönderilmiş bir çok peygamber gelip geçti. Yani ne Hud ilk uyarıcı idi ve ne de kavmi azap konusunda uyarılan ilk ümmet idi.

"Allah'tan başkasına kulluk etmeyin diye."

Yani her peygamber müşrikliğin akibeti konusunda ümmetini uyardı, onlara sırf Allah'a kulluk etmelerini emretti. Bu, Hz. Muhammed'in insanları benimsemeye çağırdığı "Lailahe illallah (Allah'tan başka ilah yoktur) ilkesinin anlamıdır. Bu ilke Allah'a kulluk etmeyi emredip, kullukta O'na ortak koşmayı yasaklayan bir emirdir.

"Sizin büyük günün azabına çarpılmanızdan korkarım."

Büyük ve korkunç bir gün. Yani Kıyamet günü.

Şimdi, Hud'un kavminin bu uyarılara verdikleri karşılığı, Yüce Allah'ın bize verdiği haberden öğrenelim:

"Kavmi kendisine: 'Sen bizi ilahlarımızdan vazgeçirmeye mi geldin' dediler."

Sen bizi ilahlarımıza tapmaktan caydırmaya mı geldin?

"Eğer doğru söylüyorsan, bize yönelttiğin tehditleri başımıza getir bakalım."

Eğer bize yönelttiğin tehdit ile ilgili olarak doğru söylüyorsan, o söylediğin azabı getir de görelim.

Hud'un soydaşlarına verdiği cevabı da, Yüce Allah'ın verdiği haberden öğrenelim:

"Hud onlara: 'Bu tehdidin ne zaman gerçekleşeceğine ilişkin bilgi Allah'ın katındadır' dedi."

Sözkonusu azabın tam olarak ne zaman geleceğine ilişkin bilgi bende değildir; o bilgi sözünü ettiğim azabın indiricisi olan Yüce Allah'ın katındadır.

Benim görevim, o azap başınıza gelmeden önce sizi uyarmak, "benim

(1) Ahkaf, diktörtgen biçiminde geniş bir kum çölü demektir.

aracılığım ile size gönderilen emirleri duyurmaktır."

Bu emirler, Allah'ı bir bilmeyi emredip, O'na ortak koşmaktan ve günahkarlıktan sakındırmaktır.

Fakat görüyorum ki, sizler sözden anlamaz cahil bir toplumsunuz."(1)

Yani, gerek dünyada, gerekse ahirette, neyin zararınıza, neyin yararınıza olduğunu bilmiyorsunuz. Öyle olmasa, azabın bir an önce başınıza gelmesini hiç ister misiniz? Çünkü beklenen, azabı ve bedbahtlığı değil, rahmeti ve mutluluğu dilemenizdir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Fakat onlar kendilerine yönelen azabı, ufku kaplayan ve vadilerine doğru ilerleyen bir bulut olarak gördüklerinde..."

Hud'un kavmi azabın tarlalarının ve evlerinin bulunduğu vadiye doğru geldiğini gördüklerinde:

"Bu bize yağmur getiren bir buluttur' dediler."

Bu bulut vadimize yağmur yağdırıp, su ihtiyacımızı giderecek bir buluttur. O bizim ağır bir kuraklıkla kavrulan topraklarımıza yağmur boşaltacaktır, dediler.

"Hayır, o bir an önce gerçekleşmesini istediğiniz azaptır."

Yani, o yağmur getiren bir bulut değil, cahilliğiniz ve kısa görüşlülüğünüz yüzünden, bir an önce gerçekleşmesini istediğiniz azaptır.

"Acı azap taşıyan bir kasırgadır." O içinde acıklı azap taşıyan, üzerinden geçtiği herşeyi yıkıp yokeden bir kasırgadır.

Şimdi de son ayeti ele alalım:

"Rabb'inin emri ile..."

Yani, Rabb'inin izni ile. O kasırga, son ferdine kadar Adoğullarının başına çöktü. Ondan hiç biri kurtulamadı. Yalnız Yüce Allah'ın özel rahmeti ile Hud ve yanındaki mü'minler bu afetten sağ kurtulabildiler.

"Sonunda evlerinden başka bir şey görünmez oldu."

Yani uzaktan bakan kimse boş evlerinden başka bir şey göremiyordu. Bu evlerde hiç kimse yoktu:

---

(1) Yani, Yüce Allah'ın sıfatlarını ve niçin insanlara peygamber gönderdiğini bilmiyorsunuz. Ayrıca neyin zararınıza ve neyin yararınıza olduğunu da bilmiyorsunuz. Öyle olmasa, hiç başınıza azap gelmesini ister misiniz!

"Biz günahkar toplumları işte böyle cezalandırırız."(1)

Biz günahkarları, nefislerini müşriklikle ve suçlarla kirletenleri işte böyle yıkıp yokederek cezalandırırız.

SONUÇ

1- Kavimlere peygamberler göndermek Yüce Allah'ın değişmez kanunudur.

2- Peygamberlerin görevi uyarmak ve ilahi emri duyurmaktır.

3- İlahı azabın başa gelmesini, bir an önce gerçekleşmesini isteyen toplumların cahillikleri vurgulanıyor.

4- Adoğullarının kasırga aracılığı ile yokedildikleri belirtiliyor. Oysa sahih bir hadisten öğrendiğimize göre Peygamberimiz, saba rüzgarı ile desteklenmiştir.

5- Müşriklikleri ve günahkarlıklarını ısrarla sürdüren suçluları yoketmek, Yüce Allah'ın değişmez kanunun gereğidir.

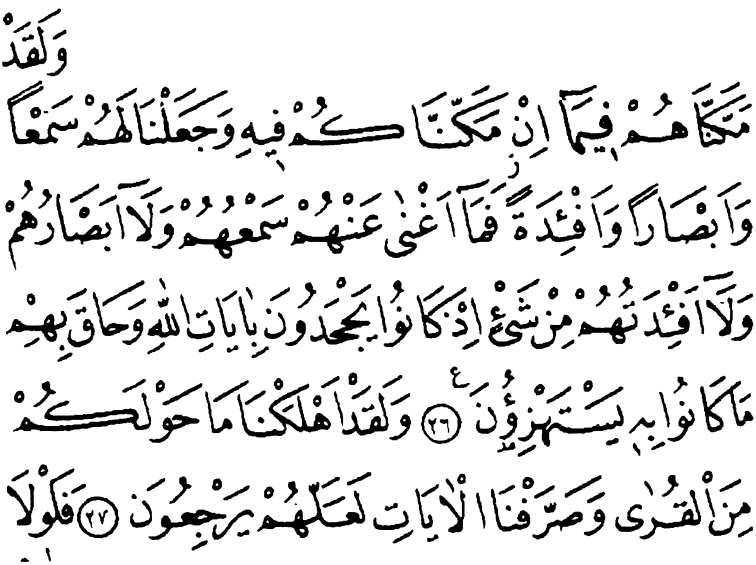

(1) Bu âyet, suç işlemenin insan üzerindeki bozucu, yozlaştırıcı etkisi ve her yokoluşun sebebi olduğunu gösteren bir delildir. Nitekim suçluluk, yani, yapılması gerekeni yapmayıp, yapılmaması gerekeni yapmak insan ruhunu bozar, yozlaştırır.

نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً ۖ بَلْ
ضَلُّوا عَنْهُمْ ۚ وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

26- Ey putperestler, onlara sizin sahip olmadığınız bir çok imkanlar sunmuştuk. Kendilerine kulaklar, gözler ve kalpler vermiştik. Fakat onların kulakları, gözleri ve kalpleri hiç bir işlerine yaramadı. Çünkü Allah'ın ayetlerini bile bile inkar ediyorlardı. Fakat alay konusu ettikleri gerçekler kendilerini çepeçevre kuşatıverdi.

27- Çevrenizdeki bir çok kenti yokettik. Onlar belki sapıklıklarından dönerler diye, ayetlerimizi farklı açılardan kendilerine açıkladık.

28- O felaketler sırasında Allah'ı bir yana bırakarak, O'na yaklaştırıcı olacakları beklentisi ile edindikleri düzmece ilahlar kendilerine yardım etselerdi ya! Tersine kayıplara karıştılar. Bu onların yalanlarının ve asılsız uydurmalarının sonucudur.

SÖZLÜK

وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ	Onlara size vermemiş olduğumuz nice imkanlar vermiştik. Adoğullarına size vermemiş olduğumuz büyüklükte bir güç vermiştik.
وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا	Onlara gözler ve kulaklar vermiştik.
فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ	Onların kulakları, gözleri ve kalpleri kendilerine hiç bir şey kazandırmadı, hiç işlerine yaramadı.
إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ	Allah'ın ayetlerini inkar ettikleri için. Allah'ın ayetlerini, yani açık delillerini inkar etmiş olmaları yüzünden.
وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ	Alay konusu ettikleri azap kendilerini kuşattı. Alay konusu ettikleri azap üzerlerine iniverdi.
وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُم مِّنَ الْقُرَىٰ	Çevrenizdeki şehirleri yokettik. Adoğulları, Semudoğulları, Lut kavmi ve Medyenliler gibi çevrenizdeki bir çok şehrin hal-

kını yokettik.

وَ صَرَّفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ — Ola ki dönerler diye ayetleri çeşitli açılardan kendilerine açıkladık. Belki hakka dönüp iman ederler ve Allah'ın birliğini onaylarlar diye, delilleri tekrar tekrar sunduk, çeşitli örnekler verdik ve farklı üslûplu açıklamalar yaptık.

فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً — Kendilerini Allah'a yaklaştıracakları inancı ile, Allah'ı bir yana bırakarak edindikleri ilahlar imdatlarına koşsalardı ya! Allah'a yaklaştıracakları kanaati ile -Allah'ın yanısıra- ilah edindikleri putlar kendilerine yardım edip, başlarına gelen azabı giderselerdi ya!

بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ — Tersine, onları yüzüstü bırakıp kayboldular. Azap başlarına inince o düzmece ilahları kayıplara karıştı.

وَ ذَلِكَ إِفْكُهُمْ وَ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ — Bunun sebebi onların iftiraları ve asılsız yakıştırmalarıdır. İlahlarının onları yüzüstü bırakmaları, kendilerine yardım etmemeleri, tersine, onları bırakıp kaybolmaları, uydurdukları iftiralar ve asılsız düzmecelerinden ötürüdür.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetler, Kureyşli müşriklerin yola gelmelerine ilişkin daveti sürdürüyor. Yüce Allah, Adoğulları hakkındaki çok sayıda ibret ve ders içeren kıssayı anlattıktan sonra Kureyşli müşriklere:

"Onlara bir çok imkanlar vermiştik" buyuruyor.

Yani, Adoğullarını yeryüzünde yerleştirmiş, kendilerine maddi güç göstergesi olan bir çok imkan vermiştik.

"Size vermemiş olduğumuz."

Ey Kureyş kafirleri, onlara -Adoğullarına- sizin sahip olduğunuzdan çok fazla güç vermiştik.

"Kendilerine kulaklar, gözler ve kalpler vermiştik. Fakat onların kulakları, gözleri ve kalpleri hiç bir işlerine yaramadı. Çünkü Allah'ın ayetlerini bile bile inkar ediyorlardı. Fakat alay konusu ettikleri azap başlarına çöktü."

O azap ki, ondan korkmaları gerektiği kendilerine söylendiğinde, o azabı maskaraya alıyor, alay konusu ediyorlardı.

"Çevrenizdeki bir çok şehri yokettik."

Adoğulları, Semudoğulları, Lut kavmi ve Medyenliler gibi çevrenizde bulunan bir çok şehrin halkını yokettik.

"Ayetlerimizi farklı açılardan açıkladık." Delilleri tekrarladık, örnekler verdik, türlü türlü öğütler ve ibret tabloları sunduk.

"Onlar belki dönerler diye."

Uzak düştükleri gerçeğe ola ki, dönerler diye. Bu gerçek, Allah'ın birliğini kabul etmek ve bu ilkeden hiç sapmama gerçeğidir. Onlar bu gerçeğe sırt çevirerek müşriklikte ve tutturdukları eğri yolu izlemekte ısrar ettiler. Biz de o yüzden onları yokettik.(1)

Şimdi de okuduğumuz ayetlerin sonuncusunu inceliyoruz:

"O felaketler sırasında Allah'ı bir yana bırakarak, O'na yaklaştırıcı olacakları beklentisi ile edindikleri düzmece ilahlar kendilerine yardım etselerdi ya!"

Akılları sıra bu düzmece ilahlar kendilerini Allah'a yaklaştıracaktı hani?

Sorunun cevabı şu: Bu düzmece ilahlar onlara yardım etmek şöyle dursun.

"Tersine kayıplara karıştılar."

Onları ne gördüler ve ne de izlerine rastladılar.

"Bu onların yalanlarının ve asılsız uydurmalarının sonucudur."

Onların başlarına gelen bu yüzüstü bırakılma ve çarpıldıkları azap, yokolmadan önce hayatlarının ana düşüncesini oluşturan yalanlarının ve iftiralarının sonucudur.

SONUÇ

1- Allah'ın dinine sırt çevrildiğinde, O'nun emrine yan çizme inadı sürdürüldüğünde, O'na isyan etmekte ısrar edildiğinde ve bu yüzden Allah'ın azabı hakkedilip, bu azap başa geldiğinde, o günahkarın zekası, dehası, bilgisi, uygar kişiliği, büyüklenmesi ve şımarıklığı hiç bir işe yaramaz.

---

(1) Bu cümle müşriklikleri ve peygamberlerine karşı inatla direnmeleri yüzünden yokedilen kavimlere yönelik bir kınama içerir. Bunun yanısıra, komşularını yokolmaya sürükleyen, yanlışın aynısında ısrar eden Kureyşlilere dolaylı bir ihtar niteliği taşır. Belki akıllarını başlarına toplarlar da, tevbe ederler diye kendilerine bu uyarı yapılıyor.

2- Eğer Allah, bir kulun kendi inkarında ısrar etmesinden dolayı yola gelmesini dilemez ise ayetler, deliller, verilen örnekler, sunulan ibret tabloları ve dersler o kulu doğru yola iletmeye yetmez. Çünkü: "Allah saptırdığı kimseleri kesinlikle doğru yola iletmez... Nahl, 37-" Böylesinin başına azap çöker; Allah onu yalanlamasının, inkarcılığının, gerçeğe sırt çevirmesinin ve yoldan çıkmışlığının cezası olarak yokeder.

3- İnsanların taptıkları düzmece ilahlar, Allah'a ortak koşulan bu putlar, kıyamet günü tapıcılarının imdadına koşmak şöyle dursun, kayıplara karışırlar. Bu yüzüstü bırakılma, o puta tapanların dünyadaki yalanlamalarının ve asılsız yakıştırmalarının cezasıdır.

وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ
قَالُوٓا۟ أَنصِتُوا۟ فَلَمَّا قُضِىَ وَلَّوْا۟ إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾ قَالُوا۟
يَٰقَوْمَنَآ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِىٓ
إِلَى ٱلْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٠﴾ يَٰقَوْمَنَآ أَجِيبُوا۟ دَاعِىَ ٱللَّهِ وَءَامِنُوا۟ بِهِۦ
يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾ وَمَن لَّا يُجِبْ
دَاعِىَ ٱللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ
فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾

29- Ey Muhammed, hani cinlerden oluşmuş bir grubu Kur'an'ı dinlemek üzere senin yanına gönderdik. Onlar senin Kur'an okuduğun yere geldiklerinde biribirlerine: "Susun ve dinleyin" dediler. Kur'an'ın okunuşu sona erince de soydaşlarını uyarmak üzere geri döndüler.

30- Dediler ki: "Ey soydaşlarımız, biz Musa'dan sonra indirilen ve daha önceki kutsal kitapları onaylayan, gerçeğe ve doğru yola ileten bir kitap dinledik."

31- "Ey soydaşlarımız, Allah'ın çağrı görevlisi olan Muhammed'e olumlu karşılık verin ve O'na inanın ki, Allah bazı günahlarınızı affetsin ve sizi can yakıcı azaptan korusun."

32- "Allah'ın çağrı görevlisi olan Muhammed'e olumlu karşılık vermeyenler bilsinler ki, yeryüzünde Allah ile başa çıkamazlar ve O'nun dışında başka dostları ve dayanakları yoktur. Onlar apaçık bir sapıklığın pençesindedirler."

SÖZLÜK

وَ اِذْ صَرَفْنَا اِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ — Hani bir grup cini sana göndermiştik. Hani Nusaybin ve Ninova cinlerinden oluşmuş bir grubu sana gönderdiğimizde.

فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا اَنْصِتُوا — Kur'an okunan yere vardıklarında "dinleyin" dediler.

فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا اِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ — Kur'an'ın okunuşu sona erince, uyarıcı olarak soydaşlarına döndüler. Peygamber Kur'an okumayı sona erdirince, soydaşlarının yanına dönüp onları azap konusunda uyarmaya giriştiler.

مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ — Önündekini tasdikleyici olarak. Daha önce inen Tevrat, İncil, Zebur gibi kutsal kitapları tasdikleyici olarak.

يَهْدِي اِلَى الْحَقِّ وَاِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ — O hakka ve doğru yola iletir. O Kur'an, şeriatlerdeki hak inançlara ve İslâm'a iletir.

وَ يُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَلِيمٍ — Sizi can yakıcı azaptan kurtarır. Bu kıyamet gününün azabıdır.

فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى الْاَرْضِ — Yeryüzünde Allah'ı âciz bırakamaz. Allah'tan kaçıp kurtularak O'nunla başa çıkamaz.

اُولٰئِكَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ — Onlar açık bir sapıklık içindedirler. Allah'ın elçisi Hz. Muhammed'e olumlu karşılık vermeyenler, açık bir biçimde mutluluğa erdiren yoldan sapmış durumdadırlar.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetlerde Peygamberimizin insanları yola getirme çabası

sürdürülüyor.

Yüce Allah, "Adoğullarının kardeşleri olan Hud'u an" diye başlayan ayetlerde Mekkeli müşriklere Adoğullarını; onların putperestliklerinin, kafirliklerinin ve bu eğri yolu ısrarla izlemelerinin sonucu olarak çarpıldıkları yıkıma uğrama ve yokolma cezasını hatırlatmıştı. Allah (c.c.) bu ayetlerde, kendilerine kınama ve azarlama içerikli bir hatırlatma yapıyor. Çünkü onlara cinlerin kendilerinden daha iyi olduklarını gösteriyor. Sebebine gelince, cinler peygamberin çağrısına vakit geçirmeden olumlu cevap veriyorlar ve bu çağrıyı hemen soydaşlarına iletmeye girişiyorlar.

Şimdi okuduğumuz ayetlerin ilkini ele alalım:

"Ey Muhammed, hani cinlerden oluşmuş bir grubu sana gönderdik."

Ey Muhammed, Mekkeli kafir insanlara ve başkalarına şu olayı hatırlat: Hani cinlerden oluşmuş bir grubu senin yanına gönderdik. Bu grup yedi ile dokuz kişi arasında idi. Nusaybinli olan bu cinler, soydaşlarının ileri gelenlerinden ve seçkinlerindendi. Sen Mekke ile Taif arasında yeralan Betn-i Nahle denen yerde, sabah namazında Kur'an okurken onları senin yanına gönderdik.

Onları "Kur'an'ı dinlemek üzere" yanına gönderdik.

"Onlar" Kur'an'ın okunduğu yere geldiklerinde biribirlerine: "Susun ve dinleyin[1] candan kulak verin, dikkatinizi dağıtmayın' dediler."

"Kur'an'ın okunuşu sona erince, soydaşlarını uyarmak üzere geri döndüler."

Peygamber Kur'an okumayı tamamlayınca cin soydaşlarını uyarmak, müşrikliğe ve günahkarlığa devam ettikleri takdirde çarpılacakları korkunç azabı haber vermek üzere Nusaybin'e ve Ninova'ya döndüler. Acaba cin soydaşlarına ne dediler? Ne dediklerini Yüce Allah bize şöyle bildiriyor:

"Dediler ki: 'Ey soydaşlarımız, biz Musa'dan[2] sonra indirilen ve daha

---

(1) Ayetin metninde geçen "ensitu (dinleyin)" kelimesi, söylenen söze önem vererek kulağı o tarafa çevirmeye, söylenen sözlerin hiç bir noktasını kaçırmamak için özen göstermeye yönelik bir emirdir. Elimizdeki bilgilere göre, Peygamberimiz Veda Haccı sırasında yaptığı ünlü konuşmadan önce Cabir b. Abdullah'a: "Halkı susturup, söyleyeceklerimi dinlemelerini sağlayın" diye talimat vermiştir.

(2) Ayetin açık anlamından anlaşıldığına göre, cinlerden oluşan bu grup Hz. Musa'ya bağlı idi, Hz. İsa'nın dinine girmemişlerdi.

önceki kutsal kitapları onaylayan bir kitap dinledik."

Dinlediğimiz Kur'an isimli kitap, İbrahim'in sayfaları, Tevrat, Zebur, İncil gibi daha önce inen ilahi kitapları onaylıyor.

Arkasından Kur'an'ı tanıtmak üzere şöyle dediler:

"Bu kitap gerçeğe ve doğru yola iletiyor."

İnsanlar arasında tartışma konusu olan inanç, din, hüküm alanına giren her konuda gerçeği gösteriyor. Bunun yanısıra zigzag çizmeyen düz yolu gösteriyor. Haberiniz olsun ki, bu yol bütün peygamberlerin ortak dini olan İslâm'dır.

İşte bu sebeple:

"Ey soydaşlarımız, Allah'ın elçisi(1) olan Muhammed'e olumlu karşılık verin ve O'na inanın."

O'nun size yönelttiği, Allah'ı bir bilme ve O'na itaat etme yolundaki çağrısına olumlu karşılık verin. O'nun peygamberlik mesajının tümüne, getirdiği hidayetin ve hak dinin bütününe inanın. Böyle yaptığınız takdirde alacağınız karşılık şudur:

"Allah bazı günahlarınızı affeder ve sizi can yakıcı azaptan korur."

Yani Allah, bazı günahlarınızı affeder. Onları görmezden gelir, sizi onlardan sorumlu tutmaz. Ama biribirinize yaptığınız haksızlıklardan doğan günahlarınıza gelince, bunlar ancak haksızlığa uğrayan, zulme maruz kalan kişi tarafından affedilebilir. Bunun için ya o kişinin hoşgörüsünü, rızasını kazanmanız, ya da üzerinizdeki hakkını geri vermeniz gerekir.

"Sizi can yakıcı azaptan korur."

Yani sizi acı verici, can yakıcı azaptan kurtarmak suretiyle korur. Sözkonusu azap cehennem ateşi azabıdır.

Şimdi de yukardaki ayetlerin sonuncusunu ele alalım:

"Ey soydaşlarımız, Allah'ın elçisi olan Muhammed'e itaat etmeyenler..."

---

(1) Abdullah b. Abbas'ın verdiği bilgiye göre, bu cin heyetinin çağrısına soydaşlarından yetmiş kişi olumlu karşılık verdi. Bu kişiler Peygamberimize geldiler. Kendisine Mekke'nin Betha denen semtinde rastladılar. Peygamberimiz onlara Kur'an'dan ayetler okudu,kendilerine bazı emirler ve yasaklar tebliğ etti.

O'nun sesine cevap verip, kendisine iman etmeyenler ve Allah'ın birliğini onaylamayanlar;

"Bilsinler ki, yeryüzünde Allah ile başa çıkamazlar."

Tersine Allah emrini yürütür. O kimseler nereye kaçmaya kalkış-salar, kuşku yok ki, Allah onları yakalar.

"Onlar, O'nun dışında bir dost, bir dayanak bulamazlar."

Problemlerinin çözümünü üstlenecek bir merci, imdatlarına koşacak bir destekleyici bulamazlar.

"Onlar apaçık bir sapıklığın pençesindedirler."

Yukarıdan beri sözü edilen ve Allah'ın elçisi Hz. Muhammed'e itaat etmeyenler, körlük ve sapıklık içindedirler. Bu durumları apaçıktır, onu hiç bir şey örtemez.

SONUÇ

1- Okuduğumuz ayetlerde cinler aleminin varlığı ispatlanıyor. Bundan dolayı cinleri inkar etmek, tıpkı melekleri inkar etmek gibi kafirlik sebebidir.

2- Kur'an okunurken can kulağı ile dinleyerek, edepli bir tavır takınmak gerekir.

3- Peygamberimizin (s.a.v.) söylediklerini insanlara duyurmak gerekir. Peygamberimiz bir hadisinde: "Bir tek ayet bile olsa, benden işittiklerinizi insanlara duyurun" buyuruyor.

4- Yüce Allah'ın dinine sırt çevirmek, yüzüstü kalmayı ve rahmetten yoksun olmayı gerektirir.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَٰذَا
بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ
تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾ فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ
لَهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً
مِنْ نَهَارٍ بَلَاغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٣٥﴾

33- Gökler ile yeri yaratan ve bu yaratma işlemini yorgun düşmeden ve güç kaybına uğramadan gerçekleştiren Allah'ın, ölüleri diriltmeye gücünün yeteceğini o müşrikler görmüyorlar mı? Evet, O'nun gücü her şeye yeter.

34- Kafirler cehennem ateşi karşısına getirildikleri gün kendilerine: "Nasıl, bu ceza gerçek değil miymiş?" dendiğinde: "Evet, Rabb'imiz hakkı için gerçekmiş" derler. O zaman onlara: "Öyleyse inkarcı tutumunuzun karşılığı olan bu azabı tadın bakalım" denir.

35- Ey Muhammed, öyleyse tıpkı kesin iradeli peygamberler gibi sen de sabret, müşriklerin hemen cezaya çarpılmalarını dileme. Onlar tehdit edildikleri azapla yüzyüze geldikleri gün, ömürleri kendilerine günün bir saati kadar kısa gelir. Bu bir duyurudur. Yoldan çıkmışlardan başkası hiç helake uğrar mı?

SÖZLÜK

وَ لَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ	Allah onları yaratmaktan yorulmadı. O gökleri ve yeri yaratmaktan yorulmadı, bıkkınlığa düşmedi.
بِقَادِرٍ عَلَى اَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى بَلَى	Ölüleri yeniden diriltmeğe kâdirdir. Evet. O ölüleri diriltip mahşer yerinde toplamak üzere mezarlarından canlı olarak çıkarmaya kâdirdir.
وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ	Kafirlerin ateşin karşısına getirildikleri gün. Orada azap edilmek üzere.
اَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ	Bu gerçek değil mi? Kafirlere azarlama amacı ile: "Bu azap gerçek değil mi?" denir.
قَالُوا بَلَى وَرَبِّنَا	"Rabb'imiz hakkı için, evet derler." "Evet, Rabb'imiz hakkı için o azap gerçektir" derler. Sözlerini pekiştirmek için Allah adına yemin ederler.
فَاصْبِرْ	Sabret. Ey peygamberimiz Muhammed, hemşehrilerinden gelen baskılara sabret.
أُولُوا الْعَزْمِ	Azim sahipleri. Kararlı, sabırlı, azimli. Bu özellikler peygamberlerin en belirgin özellikleridir.
وَ لاَ تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ	Onlar için aceleci olma. Onların bir an önce azaba çarpılmalarını isteme.
كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ	Sanki onlar ahirette azabı gördükleri gün.
لَمْ يَلْبَثُوا إِلاَّ سَاعَةً	Sadece bir saat kaldılar. Dünyada sadece gündüzün bir saati kadar kaldılar. Azap uzun sürdüğü için onlara öyle gelir.
بَلاَغٌ	Duyuru. Bu Kur'an insanlara yönelik bir duyuru, bir tebliğdir.
هَلْ يُهْلَكُ إِلاَّ الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ	Fasık toplumlardan başkası hiç helak edilir mi? Allah'ın emrine, yüzçevirenden, O'na itaat çerçevesinin dışına çıkan toplumlardan başka hiç kimse yokedilemez.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetlerde de, Allah'ın birliğini inkar eden, yeniden dirilmeyi ve peygamberimizin peygamberliğini yalanlayan Kureyşlileri doğru yola getirme çabası sürdürülüyor. Bu maksatla Yüce Allah onlara şöyle buyuruyor:

"Onlar görmüyorlar mı ki, gökleri ve yeri yaratan Allah..."

Gökleri ve yeri, daha önceki bir örneğe dayanmaksızın yoktan varedip meydana çıkaran Allah.

"Ve bu yaratma işlemini güç kaybına uğramadan, yorulmadan gerçekleştiren Allah'ın, ölüleri diriltmeye gücünün yeteceğini görmüyorlar mı?"

Ölüleri diriltip, huzurunda biraraya getirmeye, iyiliğe bire-iki, bire-on veya daha fazla ve kötülüğe bire bir üzerinden karşılık biçmek üzere, herkesi yaptığı işlere göre ödüllendirip cezalandırmaya gücünün yeteceğini o müşrikler görmüyorlar mı?

"Evet, O'nun gücü her şeye yeter."

Şimdi de bir sonraki ayete geçelim. Yüce Allah yeniden dirilmeyi vurguladıktan sonra, sözü ahirette yaşanacak olayların bazılarına getirerek şöyle buyuruyor:

"Kafirler cehennem ateşi karşısına getirildikleri gün..." Cehennem zebanilerinin onları ateş karşısına dikecekleri gün, azarlama ve kınama maksadı ile onlara:

"Nasıl, bu ceza gerçek değil miymiş?" denir.

Onlar da, Yüce Allah'ın bize naklettiğine göre, bu cezanın gerçek olduğunu yeminle pekiştirerek:

"Evet, Rabbimiz hakkı için gerçekmiş" derler.

Çekecekleri cezanın gerçek olduğunu kabul ettiklerinde kendilerine denir ki:

"Öyleyse inkarcı tutumunuzun karşılığı olan bu azabı tadın bakalım."

Siz Allah'ın birliğini ve O'nun huzuruna çıkacağınızı inkar ettiğiniz için bu cezaya çarpıldınız.

Bunun arkasından Yüce Allah, Peygamberimize sabır zırhına bürünmesini, ululazm peygamberlerin sabırlılıklarını(1) kendine örnek edinmesini, böylece o peygamberlerden derece bakımından üstün olduğu gibi sabır bakımından da daha dayanıklı olmasını emrederek:

---

(1) Ayetin metninde geçen "azm" kelimesi bir iş, ya da biz, sözle ilgili tereddütten arınmış, kesin niyettir. Bu sıfatın övülmüş biçimi, Allah'ın ve peygamberlerinin emirlerine uymak ve yasaklarından kaçınmakla ilgili olanıdır. Bundan sonra geleni, fayda getiren ve kötülüğü savan kesin kararlılıktır.

"Ey Muhammed, öyleyse tıpkı kesin iradeli peygamberler gibi sen de sabret" buyuruyor.

Ey peygamber, insanlardan gelen yalanlama ve baskı gibi eziyetlere karşı sabret. Tıpkı senden önceki ululazm (kesin iradeli) peygamberler gibi bu sıkıntılara dayan.

Anlaşıldığı kadarı ile bu kesin kararlı peygamberler, şu ayette adları sayılan peygamberlerdir:

"Hani biz peygamberlerden söz almıştık. Senden, Nuh'dan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryemoğlu İsa'dan pek sağlam bir söz aldık. -Ahzab, 7-" Ululazm peygamberlerin sayısı buradakinden çok olabilir.

Devam ediyoruz:

"Müşriklerin hemen cezaya çarpılmalarını isteme."

Yüce Allah, Peygamberimize sabretmeyi emrettiği için onu kafirlerin nemen azaba çarpılmalarını istememeye çağırıyor. Ona: Azabın kafirlere hemen inmesini isteme, sabret, diyor.

"Onlar tehdit edildikleri azapla yüzyüze geldikleri gün, ömürleri kendilerine gündüzün bir saatı kadar kısa gelir."(1)

Bu ayet, Peygamberimizin neden acele etmemesi gerektiğini açıklıyor. Çünkü azap onlara pek yakındır. Hatta o azap başlarına geldiği, onu gözleri ile gördükleri gün, dünyada hayatları boyunca gündüzün bir saati kadar kaldıklarını sanacaklardır.

"Bu bir duyurudur."

Bu Kur'an ve onun taşıdığı ölçüler ve hidayet açıklamaları insanlara yönelik bir duyurudur.

"Yoldan çıkmışlardan başkası hiç helake uğrar mı?" Burada Yüce Allah, emirlerine yan çizenlerden, kendisine ve Peygamberine itaat çerçevesinin dışına çıkanlardan başka hiç kimsenin yokedilmeyeceğini açıklıyor.

SONUÇ

1- Yeniden dirilme ve amellerin karşılıklarının verileceği inancı vurgulanıyor

(1) "Gündüzün saati" deyimi, sözkonusu "saat"ın kısalığına, çabuk geçme özelliğine yönelik bir işarettir. Gece saati böyle değildir. O uzun görülür.

2- Kafirlik, cehenneme girmenin gerekçesidir. Kafirlik, Yüce Allah'ın varlığını yalanlamaktır. Ya da O'nun huzuruna çıkılacağını inkar etmek, onun emirlerinden birini veya tamamını reddetmektir.

3- Emirleri yerine getirme ve yasakları terketmede sabretmek, bunun yanısıra belalara katlanmak gereklidir. Bu sabır sırasında sıkılmışlık ve bıkkınlık gösterilmemesi gerekir.

4- Kafirliğe, fasıklık da denebilir. Çünkü fasıklık Allah'ın emrettiği inançlar ve ibadetler ile O'nun yasakladığı müşriklik ve günahkarlık konusunda Allah'a itaat çerçevesinin dışına çıkmak anlamına gelir.

Sûre 47
Muhammed Sûresi

Medine Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 38

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ
وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِن رَّبِّهِمْ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ ﴿٣﴾

1- Allah kafirlerin ve insanları Allah yolundan alıkoyanların iyi işlerini boşa çıkarmıştır, onları hesaba katmaz.

2- İman edip iyi işler yapanlara ve Rabb'leri tarafından gönderilmiş bir gerçek olan, Muhammed'e indirilmiş Kur'an'a inananlara gelince, Allah onların kötülüklerini silmiş ve işlerini yoluna koymuştur.

3- Bunun sebebi, kafirlerin eğriliğe, batıla uymaları ve mü'minlerin Rabb'lerinden gelen gerçeğe, hakka uymalarıdır. Allah insanlara kendilerini ölçmek için yararlanacakları örnekleri işte böyle anlatır.

SÖZLÜK

اَلَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ Kafir olanlar ve Allah'ın yolundan alıkoyanlar. Allah'ın birliğini, O'nun huzuruna çıkacaklarını, O'nun ayetlerini ve Peygamberini inkar edenler ve başkalarının İslâm'a girmesine engel olanlar.

اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ Allah amellerini boşa çıkardı. Yemek yedirme ve akrabalarla yakın ilişki halinde olmak gibi iyi işleri boşa gitti. Kıyamet günü bu iyiliklerin sonucu görülmez.

وَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَ عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ İman edip salih ameller işleyenler. Allah'a, O'nun ayetlerine, O'nun Peygamberine ve O'nun huzuruna çıkılacağına inananlar, emirleri yerine getirip yasaklardan kaçınanlar.

وَ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ	Peygamberimiz Muhammed'e indirilen Kur'an'a inananlar.
كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ	Kötülüklerini onlardan sildi. Günahlarını sildi, onları affetti.
وَ أَصْلَحَ بَالَهُمْ	Durumlarını düzeltti. Hallerini ve gidişatlarını düzeltti. Onlar artık Allah'a karşı gelmiyorlar.
ذَلِكَ	Bu durum. Yani, kafirlerin iyi işlerinin boşa çıkarılması ve mü'minlerin kötülüklerinin silinmesi.
بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ	Çünkü kafirler batıla uydular. Şeytanın dayattığı ve güzel gösterdiği bütün müşriklik ve günahlarda ona uydular.
وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِن رَّبِّهِمْ	İman edenler Rabb'lerinden gelen hakka uydular. Allah'ın birliğini onaylayıp iyi işler yapmaya koyuldular.
كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ	Allah insanlara örneklerini böyle verir. Allah nasıl bu ayette kafirlerin ve mü'minlerin durumlarını açıkladı ise, ders alsınlar diye insanlara örneklerini böyle açıklar.

AÇIKLAMA

Yüce Allah buyuruyor ki: "Allah kafirlerin(1) ve insanları doğru yoldan alıkoyanların iyi işlerini boşa çıkarmıştır, onları hesaba katmaz."(2)

Bu ayet, gerçekleşecek ilahî bir hükmü haber veren bir isim cümlesidir. Yüce Allah bu ayette, Allah'ı ve Peygamberimizi inkar edenlerin, insanları doğru yoldan, İslâm'dan alıkoyanların, yaptıkları iyi işlerini boşa çıkardığını,(3)

(1) Kafirlik ve Allah'a ortak koşmaktır. Allah yolundan alıkoymak ise, insanları Peygamberimize uymaktan ve İslâm'a girmekten vazgeçirmektir. İnsanların hac ya da umre maksadı ile Mescid-i Haram'a girmelerini önlemek de bu çeşide girer.

(2) Abdullah b. Abbas'ın verdiği bilgiye göre, burada özel manada sözü edilenler, Bedir savaşı sırasında müşrik savaşçılara yemek veren, aralarında Ebu Cehil ile Haris b. Hişam'ın da bulunduğu on iki Mekkeli müşrik eşrafı idi. Bu adamlar müşriklerin savaş alanından kaçmamaları, savaşa sebatla devam etmeleri için onlara yemek vermişlerdi. Müşrik ve kafir oldukları için bu iyilikleri boşa çıkarılmıştı. Bu ayet bütün kafirler için geçerli olduğu gibi, bundan sonra gelen ayet de bütün mü'minler için geçerlidir.

(3) Ayetin metninde geçen "edalle" fiilinin kökü olan "idlal" sözlük anlamı ile "yolu şaşırmak" demektir. Bedir savaşında müşrik askerlere yemek verenler iyi ve yararlı bir iş yaptıklarını zannedip dururlarken, Yüce Allah'ın bu işi boşuna çıkarması, ondan hiç bir fayda göremeyecek olmaları, onları, yolunu şaşırmış, bedbaht ve mahvolmuş adam durumuna düşürmüştür.

sahiplerinin bu iyi işler karşılığında ahirette sevap kazanamayacaklarını, böylelerinin kaçınılmaz sonlarının cehennem ateşinde yanmak, mahvolmak olduğunu haber veriyor. Bu durumda bu ayet, bu sûreden önceki Ahkaf suresinin son ayetinde sorulan sorunun cevabı gibidir. Bilindiği gibi sözkonusu ayet şuydu: "Yoldan çıkmışlardan başkası hiç helake uğrar mı?" Sanki biri bu ayeti okuyunca: "O helake uğrayanlar kimlerdir?" diye sordu da, bu soruya: "Kafirler ve insanları Allah'ın yolundan alıkoyanlar" diye cevap verildi. Bu iki sure arasındaki bağlantıya iyi bir örnektir.

Evet, şimdi de bir sonraki ayeti inceleyelim:

"Onlar ki, iman ettiler..."

Yani Allah'a, O'nun peygamberlerine, ayetlerine ve O'nun huzuruna çıkacaklarına inandılar.(1)

"İyi işler yaptılar..."

Yani namaz kıldılar, zekat verdiler, oruç tuttular, Beytullahı ziyaret ettiler, akrabalar arası ilişkileri gözettiler, iyiliği emredip, kötülükten sakındırdılar. Hatta bunları fiilen yapmasalar da yapmaya hazır oldular. Çünkü bu ayet indiğinde bu iyi amellerin bazıları henüz emir ile farz kılınmış değildi.

"Muhammed'e indirilene inandılar."

Muhammed'e indirilenden maksat Kur'an ile sahih sünnettir. Çünkü bunlar Peygamberimizin Allah'tan aldığı ilahi vahiydir. Nitekim Peygamberimiz sahih bir hadisinde:

"Haberiniz olsun ki, bana Kur'an ve onunla birlikte bir o kadarı verildi" buyurmuştur.

"O Kur'an onların Rabb'i katından gelen bir gerçektir."

Yani, Kur'an Allah tarafından gönderilmiş bir gerçektir. İnsanlara ve cinlere doğru yolu gösterir. Doğru ile yanlışı birbirinden ayırdeder. Buna göre o değişmez, hayatın sonuna kadar kalacak olan bir gerçektir.

"Allah onların kötülüklerini sildi."

Onların günahlarını defterden sildi.

---

(1) Bu mü'min grup kafir grubun karşıtıdır. Kafir grubun nasıl üç niteliği varsa, bu mü'min grubun da üç niteliği gündeme getirilmiştir. İman, inkarcılık sıfatının; Hz. Muhammed'e indirilen Kur'an'a inanmak, insanları Allah yolundan alıkoymanın karşıtı; iyi ameller işlemek de müşrik askerlere yemek vermenin karşıtıdır.

"Ve durumlarını düzeltti."

Gidişatlarını ve hallerini yoluna koydu. Artık müşrikliğe ve kafirliğe bulaşarak bozulmaları, yozlaşmaları sözkonusu değildir. Bu onların iman etmiş olmalarının ve salih ameller işlemelerinin karşılığıdır, ödülüdür.

Şimdi de okuduğumuz ayetlerin sonuncusuna geçiyoruz:

"Bunun sebebi kafirlerin batıla uymalarıdır."

Batıldan maksat, şeytan ve onun insanlara cazip gösterdiği müşriklik, kötülük ve bozgunculuk gibi davranış ve tutumlardır.

"Ve iman edenlerin Rabb'lerinden gelen gerçeğe uymalarıdır."

Rabb'lerinden gelen gerçek Kur'an, Kur'an'ın içindeki emirler, Kur'an'ın benimsemeye çağırdığı doğru inançlar ile nefsi arındıran ve ruhu eğiten ibadetlerdir. Yani, kafirlere ve mü'minlere verilen bu karşılıkların gerekçesi, kafirlerin batıla, mü'minlerin ise Rabb'lerinden gelen gerçeğe uymalarıdır.

"Allah insanlara, kendilerini ölçmek için yararlanacakları örnekleri işte böyle anlatır."

Yani, Yüce Allah okuduğumuz ayet ile gerek mü'minler ve gerekse kafirlerin hallerini açıkladı ise, aynı şekilde insanların hüsrana ve başarıya ilişkin hallerini anlatıyor. Maksat, insanların bu açıklamadan ders alarak, hüsrana götüren yoldan kaçınıp başarı yolunu izlemeleridir. Bu da Allah'ın bir lûtfudur.

SONUÇ

1- Başarının ve hüsranın yolları açıklanıyor. Başarıya, kurtuluşa ulaştıran yol, iman etmek ve salih amel işlemektir. Hüsrana götüren yol ise, müşriklik ve günahkarlıktır. Yani Allah'ın emirlerini tutmamaktır.

2- Müşriklerin ve kafirlerin yaptıkları iyi işler dünyada sahiplerine övgü kazandırsa, servetlerini ve evlat sayılarını çoğaltsa da, kıyamet günü kendilerine yarar sağlamaz.

3- Kur'an'da verilen örneklerin hikmeti açıklanıyor. Bu hikmet, insanları başarıya ulaştırıp, cehennemden kurtulmalarını ve cennete girmelerini sağlamaktır.

فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّىٰ إِذَا أَثْخَنتُمُوهُمْ فَشُدُّوا
الْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ۚ ذَٰلِكَ
وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَ بَعْضَكُم بِبَعْضٍ ۗ
وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَن يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿٤﴾ سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ
بَالَهُمْ ﴿٥﴾ وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ ﴿٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا
لَّهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿٨﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ
أَعْمَالَهُمْ ﴿٩﴾

4- Savaşta kafirler ile karşılaştığınızda onların kafalarını uçurun. Sonunda bozguna uğradıklarında onları esir alın. Savaş sona erince, aldığınız esirleri ya tek yanlı olarak, ya da karşılıklı olarak salıverin. Yapacağınız budur. Allah dilese başka bir yoldan onlardan öc alırdı. Fakat sizleri karşı taraf aracılığı ile sınavdan geçirmek istedi. Allah yolunda öldürülenlere gelince, onların emekleri, çabaları kesinlikle boşa gitmez.

5- Allah onlara doğru yolu gösterecek ve işlerini yoluna koyacaktır.

6- Ayrıca onları kendilerine anlattığı cennete koyacaktır.

7- Ey mü'minler, eğer siz Allah'ın tarafını tutarsanız, o size yardım eder ve ayaklarınızın yere sağlam basmasını sağlar.

8- Kafirlere gelince, ayakları yerden kesilesiceler! Onların çabaları ve iyi işleri boşa gider.

9- Çünkü onlar Allah'ın indirdiği ayetleri hoşnutsuzlukla karşıladılar. Bu yüzden Allah onların iyi işlerini sonuçsuz bırakmış, çabalarını boşa çıkarmıştır.

SÖZLÜK

فَاِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا Kafirlerle karşılaştığınızda. Durum böyle olunca, yani savaş alanında kafirler ile karşılaştığınızda, şiddetle boyunlarını vurup kafalarını koparın.

حَتّٰى اِذَا اَثْخَنْتُمُوهُمْ Nihayet onlara ağır zayiat verdirdiğinizde. Nihayet onlara çok ölü verdirip size karşı üstün gelme umutlarını kırdığınızda.

فَشُدُّوا الْوَثَاقَ Esirlik ipini boyunlarına geçirin. Onları öldüreceğinize esir alın. O esirleri elinizden kurtulup kaçmasınlar diye ya iple ya zincirle bağlayın.

فَاِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَ اِمَّا فِدَاءً Sonra ya fidye ile veya karşılıksız olarak. Esir aldıktan sonra onları ya tek taraflı olarak veya karşılıklı olarak salıverin. Onları, esir alıp bağladıktan sonra ya karşılıksız olarak, ya da mal veya müslüman esirler karşılığında savaştan sonra serbest bırakın.

حَتّٰى تَضَعَ الْحَرْبُ اَوْزَارَهَا Nihayet savaş araçlarını yere düşürünceye, savaş sona erinceye kadar. Yani savaş hızını kaybedinceye kadar onlarla çarpışmaya ve kendilerini esir almaya devam edin. Savaşın tavsaması, ya kafirlerin müslüman olmaları, ya da egemenliğinize girmeleri ile olur. İşte savaşın sona ermesinin amacı budur. Maksat fitnenin kökünün kazınması ve Allah'ın dininin bütünü ile egemen olmasıdır.

ذٰلِكَ Bu. Yani kafirlerin, hakimiyetiniz ve korumanız altına girmeleri.

وَلَوْ يَشَاءُ اللّٰهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ Eğer Allah dilese onlardan intikam alırdı. Yani sizin çarpışmanız olmadan, kendilerini yerin dibine geçirerek veya veba hastalığına yakalatarak ya da başka bir biçimde onlardan öc alırdı.

وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَ بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ Fakat bazılarınızı diğer bazılarınızla imtihan etmek için. Allah bir hikmete dayanarak size savaşı emretti. Bunun hikmeti, bazılarınızı diğer bazılarınızla denemeden geçirmek, hangini-

zin savaşıp, hanginizin savaşmayacağını görmektir. Mü'min öldürülünce cennete, kafir öldürülünce ceheneme gider.

وَ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ — Allah yolunda öldürülenler. Yani düşmanları tarafından öldürülen müslümanlar.

فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ — Allah onların amellerini, çabalarını boşa çıkarmaz. Yani onların işlediklerini silmez, iptal etmez.

سَيَهْدِيهِمْ وَ يُصْلِحُ بَالَهُمْ — Onları iyi bir sonuca erdirecek ve durumlarını düzeltecektir. Onları hayırlı hedeflerine ve mutluluğa ulaşmaya muvaffak kılacak ve durumlarını düzeltecektir.

وَ يُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ — Onları kendilerine tanıtmış olduğu cennetine koyacaktır. Kıyamet günü onları kendilerine anlattığı, Kur'an'da ve Peygamberimizin dili ile niteliklerini tarif etmiş olduğu cennetine koyacaktır.

إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ — Eğer siz Allah'ı desteklerseniz. Eğer siz Allah'ın dinini, Peygamberini ve mü'min kullarını desteklerseniz.

يَنْصُرْكُمْ وَ يُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ — O da size yardım eder ve ayaklarınızı sabit kılar. Yani, sizi düşmanlarınıza karşı destekler ve savaşlarda ayaklarınızı yere sağlam basmanızı sağlar.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ — Kafirlere gelince, yok olasıcalar! Yokolasıca ve umutları kırılasıca kâfirler!

وَ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ — Allah, onların amellerini, işlerini boşa çıkardı. Yani Allah onların çabalarını sildi, iptal etti; bu çabalarından hiç bir sonuç elde edemediler.

ذَلِكَ — Bu durum. Yani kafirlerin çabalarının boşa gitmesi ve hayal kırıklığına uğramaları.

بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ — Onların, Allah'ın indirdiği Kur'an'dan hoşlanmamaları yüzündendir. Çünkü onlar hidayete erdirici ve bozuklukları düzeltici bir çok tedbir içeren Kur'an'ı hoşnutsuzlukla karşıladılar.

فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ — Allah onların amellerini sildi. Onları iptal etti, boşa çıkardı. Bu yüzden ne dünyada, ne de ahirette onlardan faydalanamıyorlar.

AÇIKLAMA

Daha önce okuduğumuz ayetlerde kafirlerin dünyada iken yaptıklarının boşa gittiği açıklanmıştı. Bunun sebebi onların kafirlikleri ve insanların Al-

lah'ın yoluna girmesine engel olmaları idi. Durum böyle olunca, hem onların kafirliklerine ve hem de insanların İslâm'a girmelerini önleme girişimlerine son verilebilmesi için, müslümanlar onlarla savaşmalıdırlar. İşte: "Savaşta kafirlerle karşılaştığınızda onların kafalarını uçurun" ifadesinin anlamı budur. Yani onların boyunlarına öyle sert bir darbe indirin ki, başları gövdelerinden ayrılsın.

Onlarla savaşı sürdürün; "ta ki, çoğunu öldürünceye kadar." Yani aralarından çok sayıda kişiyi öldürünceye kadar savaşa devam edin:

"Sonunda esirlik zincirlerini sağlam bağlayın." Onları esir ederek ellerini ve ayaklarını sıkıca bağlayın ki, sizi öldüremesinler ve elinizden kaçamasınlar.

Bundan sonra yetki sizde ve devlet başkanınızdadır. Onun yüce çıkarınızla ilgili tercihi devreye girer:

"Savaş sona erince aldığınız esirleri, ya tek yanlı olarak, ya da karşılıklı olarak salıverin."

Eğer devlet başkanınız, karşılığında hiç bir şey almadan esirleri tek taraflı olarak bırakmayı uygun görürse öyle yaparsınız. Yoksa onları ya mal, ya da karşı tarafın elindeki esirlerinizle takas karşılığında, serbest bırakırsınız.

Savaşmak, esir almak, sonra aldığınız esirleri ya karşılıksız, ya karşılıklı olarak salıvermek biçiminde özetlenen bu tutumunuz, "Savaş ağırlıklarını yere bırakıncaya kadar," yani asker, silah ve techizat olarak ağırlığını kaybedinceye kadar devam edecektir.

Bunlar savaştan beklediğiniz hedefe ulaşmanız içindir. Bu hedef, ya kafirlerin müslüman olmaları veya müslümanların hakimiyetine girmeleridir. "Fitne ortadan kalkıp, Allah'ın dini tam anlamı ile hükümran oluncaya kadar onlarla savaşın. -Bakara, 193-" ayetinin anlamı budur.

"Yapacağınız budur."

Yapacağınız şey, size anlatılanlardır. Yani düşmanlarınızın ya müslüman olmaları(1) veya müslümanların koruması altına girmeleri sureti ile savaş

(1) Bu ayetin yürürlükte olup olmadığı, yani mensuh mu, yoksa muhkem mi olduğu tefsir bilginleri arasında tartışmalı bir konudur. Doğru görüş, onun yürürlükte olduğudur. Buna göre, savaşta müslüman devlet başkanı esirler hakkında serbesttir. Düşman askerlerini ister öldürür, ister esir alır. Aldığı esirleri de, ister tek taraflı olarak, isterse karşılıklılık esasına göre serbest bırakır. Fakat bu konuda karar verirken İslâm'ın ve müslümanların menfaatini gözetmesi gerekir. Devlet başkanının görüşü insanların yararını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.

sona erinceye kadar savaşa devam edecek ve esir alacaksınız.

"Eğer Allah dilese başka bir yoldan onlardan öc alırdı."

Yani sizin savaşmanıza gerek kalmadan onları ya yerin dibine geçirerek, ya veba hastalığına uğratarak veya gökten üzerlerine yıldırımlar yağdırarak Allah onlardan intikam alabilirdi.

Böyle yapmadı. Çünkü:

"Sizleri karşı taraf aracılığı ile imtihandan geçirmek istedi." Sizi düşmanlarınız aracılığı ile denemek istedik. Aranızda kimlerin mücahid ve sabırlı olduğunu belirlemeyi diledik. Düşmanlarınızı da sizin aracılığınızla denemek istedik. Bu denemenin sonunda onlardan isteyenler sizin elinizle cezalandırılırken, isteyenlerin sizin aracılığınızla tevbe etmeleri mümkün olacak. Çünkü sizin onları yenip egemenliğiniz altına almanız onların tevbe edip hakka dönmelerine, müslümanlığı kabul ederek cehennemden kurtulup cennete girmeyi başarmalarına yardımcı olacaktır.

"Allah yolunda öldürülenlere gelince, onların emekleri, çabaları kesinlikle boşa gitmez." Bu ayet her ne kadar Uhud savaşının şehitleri hakkında indi ise de, bütün şehitler için geçerlidir. Yüce Allah: "Onların gayretleri kesinlikle boşa gitmeyecek" diye buyurarak, şehitlere dönük lütufkarlığını haber veriyor.

"Allah dünyada onlara doğru yolu gösterecek," kendilerini her türlü hayırlı hedefe erdirecek ve "durumlarını düzeltecek," işlerini yoluna koyacaktır. Ayrıca:

"Ahirette onları kendilerine anlattığı cennete koyacaktır."

Yani, mü'minleri Kur'an'da ve Peygamberinin açıklamaları ile nasıl bir yer olduğunu anlattığı ve çekici hale getirdiği cennete koyacaktır. Ahirette onların cennetteki köşklerini kılavuza gerek duymadan bulmalarını sağlayacaktır.

Nitekim Buhari'de yer alan bir hadisinde peygamberimiz buyuruyor ki: "Muhammed'in canını elinde tutan Allah adına yemin ederek söylüyorum ki, her şehit cennetteki köşkünü, dünyadaki evinden daha kolay bir şekilde, hiç bir kılavuzun yol göstermesine gerek duymadan bulabilecektir."

Allah-u Teâlâ buyuruyor ki:

"Ey mü'minler, eğer siz Allah'ın tarafını tutarsanız o size yardım eder ve ayaklarınızın yere sağlam basmasını sağlar."

Ey Allah'ı Rabb, İslâm'ı din ve Hz. Muhammed'i peygamber olarak tanıyanlar, eğer düşmanlarınızla savaşmak suretiyle Allah'ın dinini, peygam-

berini ve dostlarını desteklerseniz, eğer bu anlamda Allah'a yardım ederseniz, Allah da size yardım eder, düşmanlarınız karşısında sizi galip getirir, kafirlerle ve müşriklerle karşı karşıya geldiğiniz bütün savaşlarda ayaklarınızı yere sağlam basmanızı sağlar. Bu Allah'ın bir vaadidir. Allah yolundaki cihad tarihi boyunca, O bu vaadini nice kereler mü'min kulları lehine gerçekleştirmiştir.

"Kafirlere gelince, ayakları yerden kesilesiceler!"

Onlar mahvoldular, umutları boşa çıktı ve hüsrana uğradılar.

Üstelik: "Çabaları ve iyi işleri boşa gitti."

Bu iyi işlerin sonuçlarını elde edemediler, en küçük bir faydasını göremediler. Neden?

"Çünkü onlar Allah'ın indirdiği emirleri hoşnutsuzlukla karşıladılar."

Onlara verilen bu ağır cezanın sebebi Yüce Allah'ın indirdiği Kur'an'dan, O Kur'an'da yeralan tevhid, şeriat ve hüküm bildiren ayetlerden hoşlanmamalarıdır. İşte:

"Bu yüzden Allah, onların iyi işlerini sonuçsuz bırakmış, çabalarını boşa çıkarmıştır."

Böylece onlar hem dünyada, hem de ahirette hüsrana uğramışlardır.

SONUÇ

1- Okuduğumuz ayetlerde açıklandığı gibi, İslâm'a karşı savaşacak tek bir kafir kalmayıncaya dek savaşmak ve cihada devam etmek müslümanlara farzdır. Böylece kafirler ya İslâm'a girecek, ya da andlaşma yapıp müslümanların koruması altına girecek ve nefislerini islah edip, iyiliğe ve kurtuluşa yatkın hale getirmeyi kabul edeceklerdir.

2- Müslüman devlet başkanı, aldığı esirleri karşılıksız, ya da karşılıklı olarak salıverme konusunda serbest olduğu gibi, sünnet kaynaklı delillere göre onları öldürmeye de yetkilidir.

3- Allah yolunda cihad edenlere müjde veriliyor. Allah'ın onları dünyada ve ahirette ikramına mazhar kılacağı, nimetlere boğacağı bildiriliyor.

4- Kim Allah'ın dinini ve dostlarını desteklemek suretiyle O'na yardım ederse, gerçek zafere, yani başarı ve kurtuluşa erer.

5- Kafirler, dünyada da, ahirette de bahtsızlık ve hayal kırıklığı ile karşılaşacakları yolunda uyarılıyorlar.

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ۖ وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَالُهَا ﴿١٠﴾ ذَٰلِكَ
بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَىٰ لَهُمْ ﴿١١﴾
إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ
مَثْوًى لَّهُمْ ﴿١٢﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِّن قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجَتْكَ
أَهْلَكْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾ أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ كَمَن زُيِّنَ لَهُ
سُوءُ عَمَلِهِ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ﴿١٤﴾

10- Onlar yeryüzünü gezip kendilerinden önceki kafir toplumların sonlarının nasıl olduğunu görmezler mi? Allah onların kökünü kazımıştır. Bu kafirleri de onlarınkinin benzeri olan bir akıbet beklemektedir.

11- Çünkü Allah mü'minlerin koruyucusu ve kayırıcısıdır. Kafirlerin ise hiç bir koruyucusu ve kayırıcısı yoktur.

12- Allah, iman edip iyi işler yapanları altlarından çeşitli ırmaklar akan cennetlere koyar. Kafirler ise zevke dalarlar ve tıpkı hayvanlar gibi yiyip içerler. Onların varacakları yer cehennem ateşidir.

13- Ey Muhammed, biz senin sürüldüğün o şehirden daha güçlü olan nice şehirlerin halkını yokettik de onların yardımına koşan olmadı.

14- Rabb'lerinden gelen açık emirlerine göre hayatlarını düzenleyen kimseler ile, kötü işleri kendilerine güzel gösterilen ve ihtiraslarına uyan kimseler hiç bir olur mu?

SÖZLÜK

اَفَلَمْ يَسيرُوا فِى الْاَرْضِ	Onlar yeryüzünde gezmiyorlar mı? Şu müşrikler yeryüzünde gezmiyorlar mı? Ki, önceki kavimlerin nasıl helak olduklarını görsünler.
فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ	Kendilerinden öncekilerin akıbetlerinin ne olduğunu görmüyorlar mı? Adoğulları ve Semudoğulları gibi kendilerinden öncekilerin sonunun ne olduğunu görmüyorlar mı?
دَمَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَ لِلْكَافِرِينَ اَمْثَالُهَا	Allah onların üzerine evlerini yıktı. Kafirler için de onlarınkine benzer bir akıbet vardır. Allah onların evlerini üzerlerine yıkıp, evlatları ve malları ile birlikte yoketti. Kafirleri de bunlara benzer kötü bir son bekliyor.
وَ اَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ	Kafirlerin yardımcısı, dostu yoktur. Onların yardımına koşacak kimse yoktur.
وَ الَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَ يَاْكُلُونَ	Kafirler zevke dalarlar ve yerler.
كَمَا تَاْكُلُ الْاَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ	Tıpkı hayvanların yedikleri gibi. Kalacakları yer cehennem ateşidir. Hayvanlar gibi geğirerek ve oburca yerler. Varacakları yer cehennem ateşidir.
وَ كَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ هِىَ اَشَدُّ قُوَّةً	Daha güçlü nice şehirlerden. Daha güçlü bir çok şehrin halkı.
مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِى اَخْرَجَتْكَ	Seni sürgün eden şehrinden. Yani Mekke'den. Bilindiği gibi Mekkeli müşrikler Peygamberimizi sürmüşlerdi.
اَفَمَنْ كَانَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ	Rabb'lerinden gelen delillere dayananlar. Dini konusunda kesin delillere dayanan ve Allah'a kulluk edenler.
كَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ	Kötü işi kendisine güzel gösterilen kimse gibi. Şeytanın kötü işini kendisine güzel gösterdiği kimse.
وَ اتَّبَعُوا اَهْوَاءَهُمْ	Heva ve heveslerine uydular. Keyfî arzularına uyarak putlara taptılar. Rabb'inden bildirilene göre yaşayan ile, arzularına ve putlara tapıp hayvanlar gibi yaşayan bu iki tip insan bir değildir ve aralarında tek bir benzerlik yoktur.

AÇIKLAMA

Yüce Allah okuduğumuz ayetlerin birincisinde: "Onlar yeryüzünü gezmezler mi?" diye başlıyor.

Müşriklikte ve kafirlikte ısrar edenleri bu ısrarlı inatçılıklarından dolayı kınıyor ve onları gaflet uykusundan uyanmaya çağırıyor. Okuyoruz:

"Onlar yeryüzünü gezip kendilerinden önceki kafir toplumların sonlarının nasıl olduğunu görmezler mi? Allah onların kökünü kazıdı."

Adoğulları, Semudoğulları, Lut kavmi gibi. Bilindiği gibi Yüce Allah bu saydığımız toplumların yurtlarını yerle bir etti; kendilerini servetleri ile birlikte yoketti. Mekke müşrikleri bunlardan ibret almıyorlar mı?

"Bu kafirleri de onlarınkinin benzeri olan bir akıbet beklemektedir."

Onları da, daha önceki yoldaşlarınınkine benzer yıkıcı bir akıbet bekliyor. Bu ifade Mekkeli kafirlere yönelik bir tehdittir. Eğer şirklerinden, bu konudaki ısrarlarından ve inatlarından vazgeçip, tevbe etmezler ise, başlarına daha önceki kafir toplumlarınkine benzer bir felaket inecektir.

Neden?

"Çünkü Allah mü'minlerin koruyucusu ve kayırıcısıdır.(1) Kafirlerin ise hiç bir koruyucusu ve kayırıcısı yoktur."

Yüce Allah niçin mü'minlere yardım ederken, kafirleri yokediyor? Çünkü O mü'minlerin velisi, koruyucusu, kayırıcısı ve velisidir. Kafirler ise koruyucusuz ve kayırıcısızdırlar (önce kafirler dinden uzaklaşmıştır). Allah kimi yüzüstü bırakırsa onu destekleyen bulunmaz.

Ancak:

"Allah, iman edip iyi işler yapanları altlarından çeşitli ırmaklar akan cennetlere koyar."(2)

Bu ifade, iman edip salih ameller işleyenlere yönelik ilahi bir vaaddir. Allah onları kıyamet günü köşklerinin ve ağaçlarının altlarından türlü türlü

---

(1) Bu ayetten şunu anlıyoruz: Müşriklerin başına gelen yıkımlar, perişanlıklar ve onur kırıcı akıbetler, Allah'ın mü'minlerin destekçisi olması sebebiyledir.

(2) Bu ayet, mü'minlerin ahiretteki ve kafirlerin dünyadaki durumlarının ne olacağı yolundaki bir sorunun cevabı niteliğindedir. Kafirlerin ahirette ne olacakları ise bellidir; onlar cehenneme gidecekler ve ebedi olarak orada kalacaklardır. Bu yüzden Yüce Allah mü'minlerin ahirette ve kafirlerin dünyada ne olacaklarını açıklamakla yetinmiştir.

ırmaklar akan cennet bahçelerine yerleştirecektir.

"Kafirler ise zevke dalarlar."

Dünya hayatının zevkleri ve nefse hoş gelen eğlenceler içinde yüzerler.

"Tıpkı hayvanlar gibi yeyip içerler."

Çünkü onların midelerinden ve şehvetlerinden başka bir düşünceleri yoktur. Bu yüzden ahireti hiç akıllarına getirmezler.

"Onların varacakları yer cehennem ateşidir."

Yerleri, ikametgahları orasıdır. Bu ifade, kafirlere yönelik sert bir tehdittir. Burada Kur'an'ın insanları doğru yola iletmeyi amaçlayan üslubunun apaçık özelliklerinden biri olan özendirme-korkutma metodunun bir örneği ile karşı karşıyayız.

Şimdi de bir sonraki ayete geçelim:

"Ey Muhammed, biz senin sürüldüğün(1) o şehirden daha güçlü olan nice şehirlerin halkını yokettik de onların yardımına gelen olmadı."

Bu ayet Peygamberimiz'in Medine'ye hicret etmek üzere evinden çıkıp Sevr mağarasına doğru ilerlerken indi. O sırada Peygamberimiz arkada bıraktığı Mekke'ye dönüp baktı ve şunları söyledi: "Ey Mekke, sen Allah'ın en sevdiği şehirsin, ben de Allah'ın şehirleri içinde en çok seni seviyorum. Eğer müşrikler beni çıkarmasalardı, senden ayrılmazdım!"

Okuduğumuz ayetin anlamı şudur: Şu senin şehrin olan Mekke'nin halkından çok daha güçlü halklara sahip, bir çok şehir vardı. Şimdi seni bu şehirden çıkaran, seni ortadan kaldırmayı kararlaştıran müşrik kavmin bilsinler ki, biz o güçlü şehirlerin halkını yokettik ve bu yokedişimiz sırasında kimse onların yardımına gelmedi.

Bu ayet peygamberimizi teselli etmeyi, yüreğine su serpmeyi amaçlıyor. Gerçekten ne güçlü teselli!

---

(1) Burada Mekke'den sürüp çıkarma eylemi, müşriklerin Peygamberimize ettiği eziyetlere, baskılara, çağrısının karşısına dikilme girişimlerine işaret ediliyor. Bunlar Peygamberimizin Mekke'den çıkışının sebepleridir. Demek ki, çıkarma eylemi, bu eyleme yol açan sebeplere dayandırılıyor. Yoksa Peygamberimiz Mekke'den kendi iradesi ile çıktı, müşrikler çıkmaya zorlamış değillerdi. Tersine, suikast planlarını uygulayabilmek için Mekke'den ayrılmasını engellemeye çalışıyorlardı.

Rabbimiz buyuruyor ki:

"Rabb'lerinden gelen açık direktiflere göre hayatlarını düzenleyenler ile..."

"Yani bir adam düşünelim ki, inancının doğruluğunu ve Allah'a yaptığı kulluğu, bilgiye ve delillere dayandırmış. Allah'ın sevabını umuyor ve cezasından çekiniyor. Hayatını böyle bir düzene oturtmuş. Bu mü'min kişinin özelliğindendir. Bir de başka bir düşünelim:

"Kötü işleri kendilerine güzel gösterilen ve ihtiraslarına uyan kimseler hiç bir olur mu?"

Bu tipin kafirlik gibi, müşriklik gibi çirkin tutum ve davranışları kendisine güzel gösterilmiş. Putlara tapıyor. Her konuda ihtiraslarının tutsağı olmuş. Ne ilahi vahyin emir ve yasaklarına uyuyor, ne insan aklının kurallarına aldırış ediyor. Şimdi böyle birinin durumu az önce anlatılan mü'min kişinin durumu ile bir olur mu?

Bu sorunun cevabı şudur: Hayır, bunlar arasında hiç bir benzerlik yok. Tersine, aralarında hayat ile ölüm arasındaki, cennet ile cehennem arasındaki fark kadar keskin ve çok sayıda fark ve başkalık vardır.

SONUÇ

1- Akıllı adam, başkasının durumundan ders alan kimsedir ilkesi vurgulanıyor.

2- Allah'ın, mü'minlerin ve takva sahiplerinin koruyucusu ve kayırıcısı olduğu gerçeği vurgulanıyor.

3- Maddeciler ile mü'minler ve İslâm yolunu izleyenler arasındaki fark açıklanıyor.

4- Müşriklerin sırt çevirmeleri ve insanları İslâm'dan alıkoyma girişimleri karşısında sıkıntıya düşen Peygamberimiz teselli ediliyor, çektiği acılar hafifletiliyor.

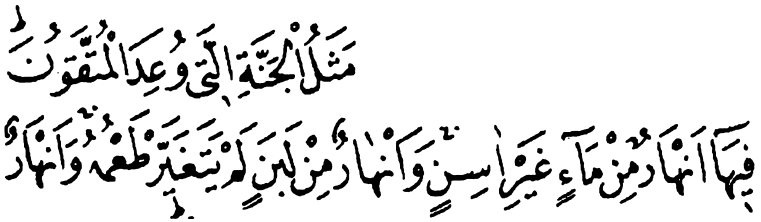
مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ
فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ

مِنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشَّٰرِبِينَ وَأَنْهَٰرٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِن
كُلِّ الثَّمَرَٰتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَٰلِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا
مَآءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَآءَهُمْ ﴿١٥﴾

15- Kötülüklerden sakınanlara söz verilen cennet şöyledir: Orada bayatlamayan su ırmakları, tadı bozulmayan süt ırmakları, içenlere lezzet veren şarap ırmakları ve süzme bal ırmakları vardır. Oraya girenlere her türlü meyva ikram edilir ve Rabb'lerinin affı ile ödüllendirilirler. Bunlar, sürekli cehennem ateşinde yanacak olan ve bağırsaklarını parçalayacak kaynar sudan içmeye zorlanacak kimseler ile hiç bir olur mu?

SÖZLÜK

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ — Takva sahiplerine vaad edilen cennetin nitelikleri. Allah'ın takva sahibi kullarına vaad etmiş olduğu cennetin, esenlik yurdunun nitelikleri.

مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ — Bayatlamayan sudan. Uzun zaman bir yerde durgun kalıp tadı ve kokusu bozulmayan sudan.

وَ أَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى — Süzme baldan ırmaklar. Yani balmumu ve arı sütünden ırmaklar.

وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا — Kendilerine kaynar su içirildi. Yani onlara fokur fokur kaynayan sular içirildi.

فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ — Bağırsaklarını parçaladı. Bağırsakları parçalanıp dışkı yollarından dışarıya çıktı.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayet: "Kötülüklerden sakınanlara söz verilen cennet şöyledir" diye başlıyor. Bu ayet cennetin ırmakları ve cehennemliklerin içecekleri hakkında ayrıntılı açıklamalar içeriyor. Bunun yanısıra mü'minlerin durumu ile

kafirlerin hallerin halleri karşılaştırılıyor. Mü'minler cennete gireceği, kafirlerin de, ebedi olarak cehennem azabında kalacakları haber veriliyor.

"Cennetin niteliği," nasıl bir yer olduğunu anlatan niteliği, durumunu açıklayan sıfatı "ki, o takva sahiplerine vaad edildi."

Yani Yüce Allah, orayı kendinden korkan kullarına vaadetti. Bu kullar Allah'a kulluk etmiş, O'nun ortaksız birliğini onaylamış, emirlerinde ve yasaklarında O'na itaat etmiş, böylece müşriklikten ve günahlardan sakınmış Allah dostlarıdır.

"Orada bayatlamayan su ırmakları, tadı bozulmayan süt ırmakları, içenlere lezzet veren şarap ırmakları vardır. "Oraya girenlere her türden meyva ikram edilir."

Bunların yanısıra, "Cennetlikler için Rabb'lerinden bağışlanma vardır." Yani geride günahları varsa onlar da affedilir.

Bir de: "Sürekli biçimde cehennem ateşinde yananlar..." oradan hiç çıkamayacak olanlar, "kaynar su içmeye zorlananlar..." ve bu fokurdayan suyu içince "bağırsakları parçalananlar..." kaynar suyun sıcaklığının etkisi ile parçalanan bağırsakları dışkı yolundan dışarı çıkanlar vardır.

Şimdi düşünelim, cennetliklerin durumu ile bunların durumu hiç bir olur mu?

Cehennemden ve cehennemliklerin durumuna düşmekten Allah'a sığınırız. Allah'ım, bizleri cehennemden koru, Allah'ım bizi cehennemden koru, Allah'ım bizi cehennemden koru! Amin. Amin. Amin.

SONUÇ

1- Takva, cennete girmeyi hakettiren gerekçedir. Yüce Allah onu böyle saymıştır. Takva, iman ettikten sonra emredilenleri yapmak ve her tür müşrikliği ve günahları kapsayan yasaklardan kaçınmak demektir.

2- Şarap ve meyva türleri gibi cennetin bazı nimetleri tanıtılıyor.

3- Cehennemdeki bazı azap türlerinden sözediliyor. Orada ebedi olarak kalmak ve kaynar su içmeye zorlanmak gibi.

4- Yeniden dirilme ve yapılan işlerin karşılıklarının görüleceği ilkesi ve cennet ehli ile cehennem ehli arasında hiç bir benzerlik olmadığı vurgulanıyor.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ إِذَا
خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ﴿١٦﴾ وَالَّذِينَ
اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ ﴿١٧﴾ فَهَلْ يَنْظُرُونَ
إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّىٰ لَهُمْ إِذَا
جَاءَتْهُمْ ذِكْرَاهُمْ ﴿١٨﴾ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ
وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ ﴿١٩﴾

16- Ey Muhammed, onların içinde seni dinleyen öyle kimseler var ki, konuşmanın bitiminde, yanından ayrıldıktan sonra bilgili kimselere: "Muhammed demin ne dedi?" diye sorarlar. Bunlar Allah tarafından kalpleri mühürlenmiş ve ihtirasları peşinden giden kimselerdir.

17- Doğru yola girenlere gelince, Allah onların sapmazlıklarını perçinler ve kendilerine kötülüklerden sakınma duyarlılığı bağışlar.

18- Onlar farkında olmadıkları bir sırada ansızın yüz yüze gelecekleri o kıyamet anının gelip çatmasını mı bekliyorlar? Onun belirtileri ortaya çıkmıştır. O an gelip çatınca akıllarının başlarına gelmesi ne işe yarar?

19- O halde bilesin ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Gerek kendi günahlarının, gerekse erkek-kadın bütün mü'minlerin günahlarının affedilmesini dile. Allah hayat yolculuğunuz boyunca gezdiğiniz yerleri de, sonunda varacağınız yeri de bilir.

SÖZLÜK

وَ مِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَ	Onların arasında seni dinleyenler var. Kafirler ve münafıklar arasında cuma hutbesi verirken seni dinleyenler var.
مَاذَا قَالَ آنِفًا	"Az önce o ne dedi?" "Şu anda Muhammed ne dedi?" Bu soruyu alay etmek, gırgır geçmek maksadı ile sorarlar. "Önem verilecek, üzerinde durulacak faydalı birşey söylemiyor" demek istiyorlar.
طَبَعَ اللّٰهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ	Allah kalplerini mühürledi. Allah kafirlik damgasını kalplerine vurdu. Bu yüzden bilinçsizdirler.
وَ اتَّبَعُوا اَهْوَاءَهُمْ	Keyfi arzularına uydular. Kafirlik ve münafıklıkta arzularının esiri oldular.
وَالَّذِينَ اهْتَوْ	Doğru yolda olanlar. Yani mü'minler.
زَادَهُمْ هُدًى	Allah onların hidayetlerini pekiştirdi. Allah onların hidayetlerini arttırdı.
وَ اٰتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ	Allah onlara takvalarını verdi. Yani Allah onlara azabından sakınmalarını sağlayacak tedbirler ilham etti.
فَهَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا السَّاعَةَ	Onlar Kıyametin kopmasını mı bekliyorlar? Yani Mekke müşrikleri sadece kıyametin kopmasını bekliyorlar.
اَنْ تَاْتِيَهُمْ بَغْتَةً	Ansızın onlara gelmesini. Hiç beklemedikleri bir sırada gelip çatmasını.
فَقَدْ جَاءَ اَشْرَاطُهَا	Onun belirtileri geldi. Onun belirtileri göründü. Peygamberimizin peygamberlikle görevlendirilmesi, ayın ikiye yarılması ve duman olayı gibi.
فَاَنّٰى لَهُمْ اِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرَاهُمْ	Kıyamet anı geldiğinde akıllarının başlarına gelmesi ne işlerine yarar? Kıyamet günü gelip çattığında kendilerine fayda sağlayacak düşünceye varmaları ne işlerine yarar? Çünkü tevbe kapısı artık kapanmıştır.
فَاعْلَمْ اَنَّهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ	Bil ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Ey Peygamberimiz, daha önceki açıklamalarımıza dayanarak bil ki, Allah'tan başka ibadet edilmeye layık bir merci yoktur. Öyleyse O'na kulluk et ve O'na dayan.
وَ اسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ	Günahların için af dile. "Allah'tan af diliyorum; Allah'ım affet beni" de.
وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ	Mü'min erkek ve kadınlar için de af dile.

وَ اللّٰهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَ مَثْوَاكُمْ

Allah gezdiğiniz yerleri bilir. Allah gündüzün dünya işleri ile uğraşırken neler yaptığınızı bilir.

Varacağınız yer. O ikametgahınızı da bilir. O geceleri nerede kaldığınızı, nerede oturduğunuzu ve uyuduğunuzu da bilir.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetlerin ilk ikisi Medine'de indi. Çünkü bu ayetlerde münafıklardan sözediliyor. Yüce Allah bazı münafıklar hakkında Peygamberimize bilgi vermek üzere şöyle buyuruyor:

"Ey Muhammed, onların içinde seni dinleyen(1) öyleleri var ki..."

Bazı münafıklar, senin cuma günü minberden halka hitap ederken yaptığın konuşmayı dinlerler.

Fakat "senin konuşman sona erince yanından ayrıldıktan sonra bilgili kimselere(2) derler ki:"

Mescidden çıktıktan sonra, senin Abdullah b. Mesut gibi arkadaşlarına şu soruyu sorarlar:

"Muhammed demin ne dedi?"

Bu sözlerinin iğrençliği açıktır. Çünkü eğer peygamberi seven mü'min kimseler olsalardı. "Allah'ın rasûlü az önce ne dedi?" derlerdi. Oysa: "Az önce o ne dedi?" diyorlar. Böyle demekle: "Peygamberin söyledikleri önem verilecek, yararlı sözler değildir" demek istiyorlar.

Yüce Allah buyuruyor ki:

"Bunlar Allah tarafından kalpleri mühürlenmiş ve ihtirasları peşinden giden kimselerdir."

Kötülükte ve münafıklıkta çok ileri giden bu kimseler var ya, Allah onların kalplerine kafirlik ve münafıklık damgasını basmıştır. Çünkü kafirlik ve

(1) Tefsir bilgini Mukatil'den gelen bilgiye göre, bu ayet Abdullah b. Ubeyy b. Selul, Rifaa b. Tabut, Haris b. Amr, Zeyd b. Salt ve Malik b. Dahşam gibi Medineli münafıklar hakkında indi. Yalnız bunlardan Malik b. Dahşam sonradan müslüman oldu ve iyi bir müslüman olarak yaşadı.

(2) Bunlar, aralarında Abdullah b. Mesud'un, Ebu Derda'nın ve Abdullah b. Abbas'ın bulunduğu bir sahabi grubu idi. Gerçi Abdullah b. Abbas'ın o günlerde yaşı küçüktü. Ama durum ona soru sorulmasına ve kendisinden cevap alınmasına engel değildi. Çünkü ilim öğrenmeye ve bu alanda olgunluğa ermeye adaydı.

münafıklık çamuruna öyle batmışlar ki, kalpleri kalın bir kir tabakası bağlamıştır. Bu kir tabakası kalpleri üzerine bir mühür, bir mengene gibi oturmuştur. Bunlar arzularının tutsağı olmuşlardır. Bunlar onların iki manevi hastalığıdır. Biri, doğru yolu bulmaya yönelik istekte bulunmalarını engelleyen kalplerinin mühürlü olması, ikincisi ise, kendilerini kör ve sağır eden ihtiras tutsaklığı. İşte bu yüzden onlar doğru yolu bulamıyorlar.

Fakat:

"Doğru yola girenlere gelince, Allah onların sapmazlıklarını perçinler."

Doğru inanç ve salih amel yoluna girenlere gelince, Yüce Allah, her şeyi geliştirmeye, arıtmaya ve arttırmaya yönelik yasası gereğince onların hidayetlerini pekiştirir "ve kendilerine kötülüklerden sakınma duyarlılığı bağışlar."(1)

Allah onlara nelerden sakınacaklarını ilham eder ve sakıncalı hareketlerden uzak durmaları konusunda onlara yardım eder, Allah'ı gazaplandıracak davranış ve tutumlardan kaçınırlar ki, müşriklik ve günahkarlık bunların başında gelir.

Okuduğumuz ayetlerin üçüncüsünde Allah şöyle buyuruyor:

"Onlar farkında olmadıkları bir sırada ansızın yüzyüze gelecekleri o Kıyamet anının gelip çatmasını mı bekliyorlar?"

Mekkeli azılı kafirlerden olan Kureyşli kafirler(2) hiç ummadıkları bir sırada ansızın kıyametin kopmasını bekliyorlarsa:

"Onun belirtileri gelip çatmıştır."

Kıyametin ilk belirtisi, Hz. Muhammed'in peygamberlikle görevlendirilmesi; ikincisi, duman olayı; üçüncüsü ayın iki parçaya ayrılmasıdır.

"O an gelip çatınca akıllarının başlarına gelmesi ne işe yarar?"(3)

Kıyamet koptuğu, daha doğrusu büyük alametleri belirdiği zaman akıllarının başlarına gelmesi ne işlerine yarar? Çünkü kıyametin büyük belirtile-

(1) Âyette geçen, "onların hidayetlerinin arttırılması" ifadesi hakkında şu yorumlar yapılmıştır: Allah onlara ahirette takvalarının sevabını verir. Allah onlara nelerden sakınacağını bildirir. Allah onları ruhsatlı kolaylıklara göre değil, azimetlere göre amel etmeye muvaffak eder.

(2) Görünen o ki, gerçi Kureyşli kafirler bu hitabın kapsamına giriyorlar, ama hitabın sırf onlara yönelik olduğunu düşünmeye gerek yoktur. Çünkü bu sûre Medine'de indi.

(3) Yani: "Kıyamet kopunca onlar nasıl düşünebilecekler?"

ri[1] görülünce, daha önce iman etmemiş hiç kimsenin tevbesi kabul edilmez. Çünkü Yüce Allah bununla ilgili olarak şöyle buyuruyor: "Rabb'inin bazı mucizeleri geldiği gün, daha önce iman etmemiş, ya da imanı doğrultusunda bir hayır kazanmamış olan kimseye o günkü imanı bir fayda sağlamaz. -En'am, 158-"

Kısacası bu ayet, Mekkeli kafirlerin iman etmekte ağır davrandıklarını vurguluyor, sebepsiz gecikmelerini yadırgıyor. Çünkü akli ve nakli olarak Allah'ın birliğini, başkasını ortak koşmaksızın sırf O'na kulluk edilmesi gerektiğini gösteren kesin ve reddedilmez deliller meydana konmuştur.

Bu yüzden Yüce Allah buyuruyor ki:

"O halde bilesin ki,[2] Allah'tan başka ilah yoktur. Gerek kendi günahlarının, gerekse erkek-kadın bütün mü'minlerin günahlarının affedilmesini dile."

Ey Muhammed, bil ki, Allah'tan başka kulluk edilmeye layık ve müstahak hiç kimse yoktur. O ki, bütün varlıkların yaratıcısı ve sahibidir. Kendin için[3] ve erkek-kadın bütün mü'minler için af dile.

Bu çağrı her ne kadar Peygamberimize yöneltildi ise de, gerçekte, herkese yöneliktir. Yüce Allah şöyle demek istiyor: "Ey Allah'ın kulları, başta Peygamber olmak üzere ey insanlar, biliniz ki, Allah'tan başka ilah yoktur; ve ey mü'min erkek ve kadınlar, günahlarınıza tevbe ediniz.

"Allah, hayat yolculuğunuz boyunca gezdiğiniz yerleri de, sonunda varacağınız yeri de bilir."

Yani Allah gündüz dünya ve ahiret işleriniz ile ilgili yaptıklarınızı ve

---

(1) Müslim'in bildirdiğine göre, sahabilerden Huzeyfe ve Berae şöyle diyorlar: Biz aramızda kıyamet günü üzerinde konuşuyorduk. O sırada Peygamberimiz çıkageldi ve bize: "Ne hakkında konuşuyorsunuz?" diye sordu. "Kıyamet günü hakkında konuşuyorduk" dememiz üzerine, Rasûlüllah şöyle buyurdu: "Daha önce şu on belirti görülmedikçe kıyamet kopmaz: Duman olayı; dabbet-ül arz (yeryüzü canavarı) olayı; biri doğuda, biri batıda ve üçüncüsü Arap yarımadasında görülecek güneş tutulmaları; deccal, güneşin battığı yerden doğması, Ye'cuc ile Me'cuc; İsa'nın yeryüzüne inişi; ve Aden tarafından çıkacak bir ateş."

(2) Bu ayet, bir söz söylemeden, ya da bir iş yapmadan önce, o söz veya iş hakkında bilgi edinmenin gerekliliğine delil teşkil eder.

(3) Peygamber masum olduğu için onun günahı yoktur. Bu emir bize Peygamberimizin şu hadisini hatırlatıyor: "Kalbimi korku ve dehşet sarıyor. Ben günde yüz kere Allah'tan af diliyorum."

gece yatıp uyuduğunuz yeri bilir. Kısacası, gece-gündüz her an içinde bulunduğunuz durumu bilir.

O halde O'ndan korkun ve çekinin ki, hoşnutluğunu kazanıp nimet dolu cennetlere girebilesiniz.

SONUÇ

1- Mekke'de inen bir surenin, bir veya bir kaç ayetinin Medine'de inmiş olması mümkündür.

2- İnsanlar nefislerinin tutsağı olmaktan sakındırılıyor. Çünkü, Allah korusun, nefsin tutsağı olmak insanı kör ve sağır eder.

3- Kıyametin kopmasından önce görülen ve yakın olduğunu gösteren bazı belirtilerin(1) olduğunu bildiriliyor.

4- Allah'tan başka ilah olmadığını bilmek gerekir. Bu da şöyle olur: İnsan itiraf etmeli ki, kendisi de, çevresindeki öbür yaratıklar gibi bir yaratıktır. Her yaratığın bir yaratıcısı olması gerektiğine göre, insanın ve kainatın yaratıcısı kimdir? Bu sorunun kesin cevabı, "Allah"tır. Madem ki yaratıcı Allah'tır, O'nun dışındaki her şey, varlığının korunması konusunda yaratıcısı olan Allah'a muhtaç varlıklardır. O halde kime tapmak, kime kulluk etmek gerekir? Yaratıcıya mı, yoksa yaratığa mı? Bu sorunun cevabı da, "Yaratıcıya"dır. Öyleyse, Allah'tan başka bir ibadet merciinin olmadığı kesinlikle ortaya çıktı. İşte, "lailaheillallah"ın anlamı budur. Öte yandan, nasıl ibadet edileceği ancak vahiy yolu ile öğrenilebileceği için, Peygambere de iman etmek gerekir. Bu yüzden bu cümleye "Muhammedü'r-Rasûlüllah" cümlesini de ekleyerek: "Lailaheillallah, Muhammedün Rasûlüllah" dememiz gerekir.

وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ
وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يَنْظُرُونَ

(1) Müslim'in ve başka hadis kaynaklarının sahabilerden Hz. Enes'e dayanarak verdikleri bilgiye göre Peygamberimiz bir gün işaret parmağı ile orta parmağını birleştirerek: "Benim peygamber olmamla kıyamet gününün arası bu iki parmağım gibi biribirine yakındır" buyurdu.

إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأَوْلَىٰ لَهُمْ ﴿٢٠﴾ طَاعَةٌ وَقَوْلٌ
مَّعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ
﴿٢١﴾ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا
أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَ
أَعْمَىٰ أَبْصَارَهُمْ ﴿٢٣﴾

20- Mü'minler: "Keşke cihada çağıran bir sûre indirilse" derler. Fakat açık anlamlı bir sûre indirilip de onda savaştan sözedilince, kalplerinde hastalık olanlar, ölüm baygınlığı geçiren bir hasta gibi bakarlar sana. Oysa onlara yaraşan davranış

21- İtaat etmek ve uygun söz söylemektir. İş ciddiye bindiğinde Allah'a bağlılıklarını ıspatlasalardı, kendileri için daha iyi olurdu.

22- Eğer eski sapık inancınıza dönerseniz, yeryüzünde kargaşa çıkarmanızı ve akrabalarınızla ilişkilerinizi kesmenizi beklemek gerekir, değil mi?

23- Bunlar var ya, Allah onlara lanet etmiş, kulaklarını sağır ve gözlerini köretmiştir.

SÖZLÜK

لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ Bir sûre indirilseydi ya. Bazı mü'minler cihadı isteyerek: "Bir sûre indirilseydi ya" derler.

سُورَةٌ مُّحْكَمَةٌ Muhkem sûre. İçerdiği emir ve yasakların hiç biri neshedilmemiş, yürürlükten kaldırılmamış sûre.

وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ Orada savaşmaktan sözedildi. O sûrede savaşma çağrısı ve savaşa özendirme yeraldı.

فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ Kalplerinde hastalık vardır. Kalplerinde şüphe olanlar. Bunlar

münafıklardır.

نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ — Ölüm baygınlığına yakalanmış olanların bakışı gibi. Onlar savaştan korktukları, bundan nefret ettikleri için Peygambere ölüm komasının baygınlığına dalmış olanların bakışı gibi bakarlar.

فَأَوْلَى لَهُمْ طَاعَةٌ وَ قَوْلٌ مَعْرُوفٌ — Onlara yakışan itaat etmek ve güzel söz söylemektir. Onlara yakışan tutum, Peygambere itaat etmek ve güzel söz söylemektir.

فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ — İş kesinleştiği zaman. Savaş farz olup da ona çıkmak ciddiye bindiği zaman.

فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ — Eğer Allah'a verdikleri sözü yerine getirselerdi. Eğer savaşacakları yolunda Allah'a verdikleri söze bağlı kalsalardı.

لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ — Onlar için hayırlı olurdu. Verdikleri söze bağlılık göstermeleri kendileri için dünyada ve ahirette hayırlı olurdu.

فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ — Eğer geri dönseydiniz. Eğer taşıdığınız göstermelik imana sırt çevirip, kafir olduğunuzu ilan etseydiniz.

أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَ تُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ — Yeryüzünde kargaşa çıkarmanız ve akrabalarınızla ilişkilerinizi kesmeniz. Müşriklik ve günahkarlıkla yeryüzünde kargaşa çıkarmanız ve akrabalarınızla aranızdaki ilişkileri gözetmemeniz.

فَأَصَمَّهُمْ وَ أَعْمَى أَبْصَارَهُمْ — Onların kulaklarını sağır ve gözlerini kör etti. Allah onlara bunu yaptı. Bu yüzden hakkı işitmezler, iyiyi ve faydalı olanı görmezler.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, okuduğumuz ayetlerin ilkinde: "Mü'minler: 'Keşke cihada çağıran bir sûre indirilse' derler" buyuruyor.

Anlaşılan bu ayetten itibaren sûrenin sonuna kadar olan bölüm Mekke'de değil, Medine'de indi. Buna göre bu sûrenin ayetlerinin çoğu Medine'de indi. Çünkü savaşmak hicretten sonra farz olduğu gibi, münafıklık hastalığı da hicretten sonra ortaya çıktı. Onun için şimdi okuduğumuz ayetler münafıklığın nasıl tedavi edileceğini ve cihada ilişkin meseleleri işliyor. Yüce Allah buyuruyor ki:

Cihada çıkmayı arzu eden mü'min sahabiler "Cihadı emreden bir Kur'an suresi indirilse" derler. Fakat yürürlükten kaldırılmış hiç bir bölüm içermeyen ve cihaddan sözeden, yani cihadı emreden, ona özendiren bir sûre indirildiği zaman, ya Muhammed, kalplerinde hastalık olanların, yani kalplerinde kuşku ve münafıklık hastalığı olanların, sana ölüm komasına girmiş hastaların baygınlığına tutulmuşların baktıkları gibi bakarlar.

"Oysa onlara yakışan davranış..."

Bu ifade, o tip kimselerin yokedilmelerini dileyen bir beddua anlamına gelebilir. Yani, "Korkaklıkları ve münafıklıkları yüzünden yok olasıcalar!" demek olabilir. Bir de, "Bu gibilere yaraşan Allah'a ve Peygambere itaat etmek ve Peygambere güzel söz söylemektir" biçiminde de yorumlanabilir.

Onlar:

"İş ciddiye bindiğinde Allah'a bağlılıklarını ıspatlasalardı, kendileri için daha iyi olurdu."

Cihadla ilgili emir ciddiye binince, Peygamberin yanında savaşacakları yolunda Allah'a verdikleri söze bağlı kalsalardı, bu durum dünyada ve ahirette kendileri için hayırlı olurdu.

Arkasından Yüce Allah bu münafıklara sesleniyor, onları kınayarak ve azarlayarak şöyle buyuruyor:

Eğer siz taşıdığınız göstermelik imanı bırakıp, açıkça kafirliğe dönerseniz, İs-lâm'dan ayrıldığınızı ilan ederseniz, müşrikliği ve günahkarlığa dalarak yeryü-zünde kargaşa çıkarmanız ve samimi mü'min akrabalarınıza savaş açarak akrabalık ilişkilerini çiğnemeniz beklenir, değil mi?

Bu açıklama ayetin metnindeki "tevella" kelimesi, açık kafirliğe dönüş, anlamına alındığında böyledir. Ama eğer bu kelime "hüküm" anlamına gelirse, ayetin genel anlamı yine aynı olur. Çünkü bu münafıklar toplumu yönetme yetkisini ele geçirdiklerinde, müşriklikten, yeryüzünde kargaşa çıkarmaktan ve akrabalık ilişkilerini çiğnemekten daha beter kötülükler yaparlar.

Son ayet, Yüce Allah'ın, münafıklara lanetini tescil ediyor.

"Bunlar var ya, Allah onlara lanet etmiş, kulaklarını sağır ve gözlerini kör etmiştir."

Alçaklığın ve iğrençliğin bataklığına saplanmış bu kimselere Allah lanet etti, onları rahmetinden uzaklaştırdı. Onları sağır ettiği için hakkı işitemiyorlar, gözlerini kör ettiği için hidayeti ve doğru yolu göremiyorlar.

SONUÇ

1- Hayırlıyı, iyiyi temenni etmek gerekir. Allah'tan bunu isterken "Keşke şöyle olsaydı" gibi temenni anlamına gelen ifadeler kullanmamak gerekir.

2- Kur'an'ın ayetleri içinde, manaları apaçık olanları yanında çok daha derin manalı olanları da vardır. Her iki tür ayet de Allah sözüdür, okunurlar ve onlar aracılığı ile Allah'a ibadet edilir. Fakat muhkem ayetler uygulanır, mensuh olanlar ise uygulanmaz ki, bunlar çok az sayıdadırlar.

3- Korkaklık, pısırıklık ve ruh bozukluğu yeriliyor.

4- En kötü insanlar, yetkili makamlara geldikleri zaman müşrikliğe ve günahlara dalarak yeryüzünün düzenini bozanlardır.

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ
أَقْفَالُهَا ﴿٢٤﴾ إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ
مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ
﴿٢٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ
سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ
﴿٢٦﴾ فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ
وَأَدْبَارَهُمْ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ
وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴿٢٨﴾

24- Bu adamlar Kur'an üzerinde düşünmezler mi? Yoksa kalpleri kilitli midir?

25- Doğru yolu açıkça gördükten sonra eski sapık inançlarına dönenleri şeytan ayartmış, kalplerinde uzun vadeli ihtiraslar uyandırmıştır.

26- Çünkü onlar Allah'ın indirdiği ayetlerden hoşnut olmayanlara: "Bazı konularda size itaat edeceğiz" dediler. Allah onların sırlarını bilir.

27- Melekler onların yüzlerine ve sırtlarına vura vura canlarını aldıklarında durumları nice olur?

28- Çünkü onlar Allah'ı öfkelendirecek tutumları benimsemişler ve O'nun hoşnutluğunu kazandıracak tutumlara soğuk bakmışlar. Bu yüzden Allah onların iyi işlerini sonuçsuz bırakmış, çabalarını başa çıkarmıştır.

SÖZLÜK

اَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ	Onlar acaba Kur'an üzerinde düşünmezler mi? Onlar acaba Kur'an üzerinde düşünüp hak ile batılı öğrenmezler mi?
اَمْ عَلَى قُلُوبٍ اَقْفَالُهَا	Yoksa kalplerin üzerinde kilit mi var. Yoksa kalpleri kilitli mi? Aslında onların kalpleri kilitli olduğu, eğer Kur'an'ı inceleseler de kavrayamıyorlar.
اِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَى اَدْبَارِهِمْ	O kimseler ki, geriye döndüler. Münafıklıkları sebebi ile kafirliğe geri döndüler.
مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى	Hidayetin ne olduğu kendilerince açıkça belli olduktan sonra. Peygamberin doğruluğunu ve dininin sağlamlığını deliller ile açıkça gördükten sonra.
الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَاَمْلَى لَهُمْ	Şeytan onları ayarttı ve kendilerine uzun vadeli emeller aşıladı. Şeytan onların münafıklıklarını süsledi ve onlara uzun ömürlü olacakları hayalini aşıladı.
ذَلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ	Çünkü onlar Allah'ın indirdiği ayetlerden hoşlanmayanlara dediler ki. Onların bu şekilde yoldan çıkmalarının sebebi, Allah'ın indirdiği ayetlerden hoşlanmayan müşriklere şöyle demeleridir.
سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْاَمْرِ	Bazı konularda size itaat edeceğiz. Peygambere düşman olmak ve mü'minleri cihaddan caydırmak konusunda sizin ile işbirliği yapacağız. Bu onların bir sırrı idi, onu açıklamıyorlardı.

Allah onu Peygamberine açıkladı.

يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَ أَدْبَارَهُمْ — Yüzlerine ve sırtlarına vururlar. Yani demir topuzlarla yüzlerine ve sırtlarına vururlar.

ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ — Böyle ölmelerinin sebebi: Allah'ı öfkelendirecek tutumları benimsediler. Anlatıldığı biçimde yüzlerine ve sırtlarına vurularak ölmelerinin sebebi, Allah'ı öfkelendiren müşrikliğe ve günahlara dalmalarıdır.

وَ كَرِهُوا رِضْوَانَهُ — Allah'ın rızasından hoşlanmadılar. Allah'ı hoşnut edecek tevhide ve salih amellere soğuk baktılar.

فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ — Allah amellerini boşa çıkardı. Allah amellerini geçersiz kıldı. Onlardan sevap kazanamadılar.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetlerde münafıkların kusurlarının giderilmesine çalışılıyor. Belki yaptıklarından vazgeçerler diye kınanıyor, tehdit ediliyorlar. Çünkü durumları Mekkeli müşriklerin durumuna benziyor. Bu maksatla Yüce Allah:

"Bu adamlar Kur'an üzerinde düşünmezler mi?" diye buyuruyor.

Yani Kur'an üzerinde düşünüp, hakkı -batıldan, hidayeti- dalaletten ayırdetmezler mi?(1) Çünkü Kur'an bu farkı açıklamak üzere indi.

"Yoksa kalpleri kilitli midir?"

Evet. Aslında Yüce Allah onların kalplerine kilit vurdu. Bu yüzden O'nun kitabında indirmiş olduğu öğütleri, dersleri, delilleri ve gerekçeleri anlayamıyorlar. Anlayabilmeleri için Yüce Allah'ın, kalplerinin kilitlerini açması gerekiyor. Allah bu alandaki kanunu uyarınca bu kilitleri hem kitler hem açar.

Yüce Allah buyuruyor ki:

"Doğru yolu açıkça gördükten sonra eski sapık inançlarına dönenleri..."(2)

---

(1) Bunun yanısıra Yüce Allah'ın, İslâm'dan dönmeyenler için dünyada hazırladığı izzeti ve zaferi, ahirette kendilerine vereceği kalıcı nimetleri Kur'an'ı anlayarak öğrenebilirler.

(2) Bu döneklerin (mürtedlerin) kimler olduğu tartışmalıdır. Katade'ye göre bunlar kitap ehlinin kafirleridir. Abdullah b. Abbas ve bazılarına göre münafıklardır. Münafıkların kasdedilmesi daha geniş kapsamlı olur. Çünkü yahudilerden münafıklar vardı.

Yani o kimseler ki, kalpleri ile kafirliğe döndüler, ama bunu açıkça söylemiyorlar. Bunlar münafıklardır. Bu geri dönüşü Peygamberin haklılığı ve dininin doğruluğu ortaya çıktıktan sonra yapıyorlar:

"Onları şeytan ayartmış, kalplerinde uzun vadeli ihtiraslar uyandırmıştır."

Şeytan bu geri dönüşlerini gözlerine güzel gösterdi; onların kalplerine uzun ömür, zengin ve mutlu bir hayat sürme emelleri aşılamıştır.

"Çünkü onlar Allah'ın indirdiği ayetlerden hoşnut olmayanlara, 'Bazı konularda size itaat edeceğiz' dediler."

Onlarda meydana gelen bu sapmanın sebebi şudur: Allah'ın indirdiği Kur'an ve müşrikliğin, kötülüğün ve bozgunculuğun kökünü kazıyan hükümleri hakkında müşriklere gizlice dediler ki: "Bazı konularda size itaat edeceğiz." Bu konular müşriklere karşı savaşmamak, müslümanları savaştan caydırmak gibi müşrik yoldaşları ile gizlice kararlaştırdıkları konulardır.

Fakat;

"Allah onların sırlarını bilir."

Allah onların üzerinde ısrarla durdukları ve saklı tuttukları tuzak ve hilelerini bilir. Nitekim işte bunları Peygamberinin ve mü'minlerin öğrenmesini sağlamıştır.

Bakalım:

"Melekler onların yüzlerine ve sırtlarına vura vura canlarını aldıklarında durumları nasıl olur?"

Ölüm meleği Azrail ile onun yardımcıları olan azap melekleri demir topuzlarla bu adamların yüzlerine ve sırtlarına vura vura canlarını aldıkları zaman acaba durumları nasıl olur?

"Çünkü onlar Allah'ı öfkelendirecek tutumları benimsemişler ve O'nun hoşnutluğunu kazandıracak tutumlara soğuk bakmışlardır."

Onlara bu azabın iniş sebebi şudur: Çünkü onlar Allah'ı ve Peygamberini inkar etmek gibi, O'nu gazaplandıran davranışlara yönelirken, Allah yolunda cihad etmek gibi, O'nu hoşnut eden davranışlardan nefret etmişlerdir.

"Bu yüzden Allah onların iyi işlerini sonuçsuz bırakmış, çabalarını boşa çıkarmıştır."

Bu sebepten dolayı, Allah onların iyi işlerini yok saymış, karşılığında

kendilerine sevap yazmamıştır. Çünkü onlar müşrik kafirlerdir. Müşriklerin ve kafirlerin iyi işleri ise geçersiz ve sonuçsuzdur.

SONUÇ

1- Kur'an'ı okurken, ya da dinlerken anlamını düşünmek gerekir. Müslümanın gücü oranında onun anlamını kavramaya çalışması lazımdır.

2- İslâm'dan dönmek, Allah'a itaatten, O'na başkaldırmaya dönmek gibidir. Bunun sebebi, şeytanın bu davranışı kula güzel göstermesi, onu ileriye dönük uzun vadeli ve yalan vaadlerle kandırmasıdır.

3- Mü'minlere karşı kafirlerle işbirliği yapmak İslâm'dan dönmenin bir türüdür. İslâm'a ve müslümanlara karşı kafirlerle yapılan her türlü işbirliği buna girer.

4- Kabir azabı inancı vurgulanıyor. Bu gerçektir ve ispatlanmıştır. Allah bizi ondan korusun. Amin.

أَمْ حَسِبَ
الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ ﴿٢٩﴾
وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَاهُمْ ۚ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ
الْقَوْلِ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٠﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ
مِنكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
وَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ
الْهُدَىٰ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا ۗ وَسَيُحْبِطُ أَعْمَالَهُمْ ﴿٣٢﴾

29- Yoksa kalplerinde hastalık olanlar kinlerinin Allah tarafından ortaya çıkarılmayacağını mı sandılar?

30- Ey Muhammed, istesek o münafıkları sana tek tek gösterir ve onları yüzlerini görünce tanımanı sağlardık. Fakat sen onları konuşma biçimlerinden kesinlikle tanırsın. Allah sizin neler yaptıklarınızı bilir.

31- Hanginizin mücahid ve sabırlı olduğunu belirlemek için sizleri kesinlikle imtahandan geçireceğiz, sizinle ilgili bilgilerin doğruluk derecesini sınayacağız.

32- Allah'ın ayetlerini inkar edenler, insanları O'nun yoluna girmekten alıkoyanlar ve doğru yolun ne olduğunu açıkça gördükten sonra Peygambere karşı çıkanlar Allah'a zerrece zarar veremezler. Allah onların iyi işlerini karşılıksız bırakacak, çabalarını boşa çıkaracaktır.

SÖZLÜK

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ — Kalplerinde hastalık vardır. Onların kalplerinde münafıklık hastalığı vardır.

اَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللّٰهُ اَضْغَانَهُمْ — Allah onların kinlerini meydana çıkarmayacak diye. Allah'ın onların Peygambere ve mü'minlere karşı besledikleri kinleri açığa çıkarmayacağını.

وَ لَوْ نَشَاءُ لَاَرَيْنَاكَهُمْ — Eğer istesek onları sana gösterirdik. Eğer istesek onları sana tanıtırdık da sen onları tanırdın.

سِيمَاهُمْ — Yüzleri. Yani alâmetleri.

وَ لَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ — Onları konuşma tarzlarından mutlaka tanırsın. Onları, yanında konuştuklarında sözlerinin anlamından mutlaka tanırsın. Çünkü onlar konuşurken mutlaka müslümanların durumunu kötü gösterirler.

وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اَعْمَالَهُمْ — Allah amellerinizi bilir. Ey mü'minler, hiç şüphesiz Allah yaptığınız işleri bilir ve size amelleriniz için hayırlı karşılıklar verecektir.

وَ لَنَبْلُوَنَّكُمْ — Sizi mutlaka deneyeceğiz. Sizi cihadla ve başka yükümlülüklerle imtihan edeceğiz.

حَتّٰى نَعْلَمَ	Ki, bilelim. Size ve sizin dışınızdakilere ait gerçekleri açık bilgiler haline getireceğiz. Yoksa Allah o gerçekleri açığa çıkmadan da bilir. Çünkü bu bilgiler kaderler kitabında vardır.
اَلْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَ اَلصَّابِرِينَ	Aranızdaki mücahidler ile sabırlıları. Mücahidler ile başkalarından daha sabırlı olanları.
وَ نَبْلُوَ اَخْبَارَكُمْ	Haberlerinizi denemek için. Cihadda ve başka olanlarda itaate ve isyana ilişkin haberlerinizi insanlara açıklamak için.
اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا	O kimseler ki, inkar ettiler. Allah'ı, O'nun huzuruna çıkmayı, Peygamberi ve o Peygamberin getirdiği hak dini inkar edenler.
وَ صَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ	Allah'ın yolundan alıkoydular. İslâm'dan alıkoydular.
وَ شَاقُّوا الرَّسُولَ	Peygambere zıt oldular. O'na ters düştüler. O'na düşman oldular ve savaş açtılar.
مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدٰى	Hidayet kendileri için ortaya çıktıktan sonra. Peygamberin ve İslâm'ın hak olduğunu anladıktan sonra. Yahudiler ve başkaları gibi.
لَنْ يَضُرُّوا اللّٰهَ	Allah'a hiç bir zarar veremezler. Çünkü yarattıkları tarafından zarara uğratılamayacak derecede yücedir.
وَ سَيُحْبِطُ اَعْمَالَهُمْ	Allah onların amellerini geçersiz kılacaktır. Onları boşa çıkaracaktır. Ne dünyada, ne ahirette o amellerden umdukları sonucu alamayacaklardır.

AÇIKLAMA

Okuduğumuz ayetler; yahudilerin planlarını meydana çıkarmak, kalplerindeki şüphe ve iki yüzlülük hastalığını örten perdeyi kaldırmak suretiyle onları yola getirmk için davetini sürdürüyor. Nitekim Yüce Allah buyuruyor ki:

"Yoksa kalplerinde hastalık olanlar, kinlerinin Allah tarafından ortaya çıkarılmayacağını mı sandılar?"

Kalplerinde hastalık olanlar"dan maksat münafıklardır. Sözü edilen hastalık ise, İslâm'a ve onun kanunlarına ilişkin kuşkudan kaynaklanan münafıklık hastalığıdır. Bu münafıklar içlerinde besledikleri kinlerin Allah tarafından meydana çıkarılmayacağını mı sandılar? Oysa işte Allah onların besledikleri kinleri Peygamberine ve mü'minlere açıklıyor. Demek ki, onların bu tahmini asılsız çıkmıştır.

Rabbimiz buyuruyor ki:

"Ey Muhammed, istesek o münafıkları sana tek tek gösterir ve onları, yüzlerini görünce tanımanı sağlardık."

Eğer istesek taşıdıkları münafıklık belirtileri aracılığı ile onları tanımanı sağlardık.

"Fakat sen onları konuşma biçimlerinden kesinlikle tanırsın."

Ey Muhammed, izzetim ve celalim hakkı için ben onları sana, yanında söyledikleri sözlerin manaları aracılığı ile tanıtacağım. Çünkü onların sözlerinde mutlaka mü'minlere yönelik bir sataşma vardır, mutlaka mü'minleri kusurlu bulurlar, onların davranışlarını eleştirirler.

Nitekim, ehli ilim arasında "Kim bir sırrı saklarsa Allah üzerine cubbe giydirir" diye bir söz vardır.

Bu ayetin sonunda Allah mü'minlere şöyle sesleniyor:

"Allah sizin yaptıklarınızı bilir."

Bunun kaçınılmaz sonucu olarak O, size amellerinizin karşılıklarını verecektir. O halde mü'min ve takva sahibi olmayı sabırla sürdürün.

Şimdi de bir sonraki ayete geçelim:

"Hanginizin mücahid ve sabırlı olduğunu belirlemek için sizleri kesinlikle imtahandan geçireceğiz, sizinle ilgili bilgilerin doğruluk derecesini sınayacağız."

Aranızda kimlerin mücahid, kimlerin sabırlı, buna karşılık kimlerin savaş kaçağı ve zayıf iradeli olduğunun herkesçe bilinip ortaya çıkabilmesi için sizleri cihadla, mâli fedakarlıkla ve başka yükümlülüklerle deneyeceğiz. Kendiniz hakkında verdiğiniz bilgileri, şahıslarınızla ilgili söylediğiniz sözleri de deneyden geçirerek, bu sözlerinizin hangilerinin doğru ve hangilerinin asılsız olduğunu öğrenmenizi sağlayacağız.

Nitekim Fudayl b. Iyaz -Allah ona rahmet etsin- bu ayeti okuyunca ağladı ve: "Allah'ım, sen bizi imtahandan geçirme. Çünkü sen imtahandan geçirince bizi rezil eder, perdemizi yırtarsın" dedi.

Şimdi de yukardaki ayetlerin sonuncusunu inceliyoruz:

"Allah'ın ayetlerini inkar edenler, insanları O'nun yoluna girmekten alıkoyanlar..."

Yani Allah ile Peygamberi inkar edenler ve sebep ne olursa olsun, in-

sanları İslâm'a girmekten alıkoyanlar,

"Ve doğru yolun ne olduğunu açıkça gördükten sonra Peygambere karşı çıkanlar..."

Çeşitli delil ve ıspatlamalarla Peygamberin ve İslâm'ın hak olduğu kendilerince belli olduktan sonra Peygambere karşı çıkanlar, düşman olanlar ve O'nunla savaşanlar, bu kafirler bilsinler ki:

"Allah'a zerrece zarar veremezler."

Çünkü Allah yaratıkların sıfatlarından münezzeh olduğu gibi aziz ve dokunulmazdır.

"Allah onların iyi işlerini karşılıksız bırakacak, çabalarını boşa çıkaracaktır."

Yaptıkları işleri Allah geçersiz kılar. Böylece kurdukları tuzakları boşa çıkararak ve kendilerini hayal kırıklığına uğratarak, dünyada umduklarına ermelerini engeller. Çünkü Allah, Peygamberini zafere erdirir ve sözünün yücelmesini sağlar. Ayrıca inançsızlar ahirette de umduklarını bulamazlar. Çünkü müşriklerin ve kafirlerin iyi işleri geçersizdir, boşa gitmiştir, sevap kazandırıcı değildir. Onların elde edecekleri tek karşılık onur kırıcı azaba çarpılmaktır.

SONUÇ

1- "Kim bir sırrı saklarsa Allah ona cuubbe giydirerek onu insanlara açmaz" gerçeği açıklanıyor.

2- "Kim bir şeyi severse, yüzünden ve dilinin sürçmelerinden belli olur" gerçeği açıklanıyor.

3- İslâm'a giren kimsenin, sözde iman aşamasından geçip, gerçek iman derecesine erebilmesi için imtahandan geçmesi gerektiği ilkesi vurgulanıyor. Çünkü sözde iman sahibi, en hafif bir düşmanlık girişimi ile karşılaşınca İslâm'dan döner.

4- Müşriklerin ve kafirlerin amelleri geçersizdir, bunlara sevap verilmez. Çünkü müşriklik, iyi amelleri siler, yokeder.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٣﴾
إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ
فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾ فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلْمِ وَأَنْتُمُ
الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتِرَكُمْ أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٥﴾ إِنَّمَا الْحَيَاةُ
الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَإِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ
وَلَا يَسْأَلْكُمْ أَمْوَالَكُمْ ﴿٣٦﴾ إِنْ يَسْأَلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ
تَبْخَلُوا وَيُخْرِجْ أَضْغَانَكُمْ ﴿٣٧﴾ هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ
لِتُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخَلُ وَمَنْ يَبْخَلْ فَإِنَّمَا
يَبْخَلُ عَنْ نَفْسِهِ وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ وَإِنْ تَتَوَلَّوْا
يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ ﴿٣٨﴾

33- Ey mü'minler, Allah'a itaat ediniz, Peygambere itaat ediniz ve sakın iyi işlerinizin boşa gitmesine meydan vermeyiniz.

34- Allah'ın ayetlerini inkar edip, insanları O'nun yoluna girmekten alıkoyanları ve sonra da kafir olarak ölenleri Allah kesinlikle affetmeyecektir.

35- Sakın gevşeyip düşmanlarınızdan barış istemeyiniz. Üstün gelecek olanlar sizlersiniz. Allah sizinle beraberdir, o asla

çabalarınızın karşılığını kısıntıya uğratmaz.

36- Dünya hayatı oyundan ve eğlenceden ibarettir. Eğer iman eder, kötülüklerden uzak durursanız Allah size ödüllerinizi verir. O sizden mallarınızın tümünü istemez.

37- Eğer sizden mallarınızın tümünü istese ve bu konuda sizi sıkıştırsa cimrilik ederdiniz, böylece içinizdeki kıskançlık duygusunu ortaya çıkarmış olurdu.

38- İşte şimdi sizler mallarınızın bir bölümünü Allah yolunda harcamaya çağrılıyorsunuz. İçinizden bazıları cimrice davranıyor. Kim cimrice davranırsa aslında kendine karşı cimrilik etmiş olur. Allah zengindir, hiç bir varlığa muhtaç değildir; yoksul olanlar sizlersiniz. Eğer O'nun emirlerine sırt çevirirseniz, sizi ortadan kaldırarak yerinize başka bir toplumu geçirir de onlar sizin gibi olmazlar.

SÖZLÜK

وَ لاَ تُبْطِلُوا اَعْمَالَكُمْ	Amellerinizi boşa çıkarmayın. İki yüzlülükle, müşriklikle ve günahkarlıkla iyi işlerinizi boşa çıkarmayın.
وَ صَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ	Allah'ın yolundan alıkoydular. İnsanların İslâm'a girmelerine engel oldular.
فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ	Allah onları asla affetmez. Çünkü onlar, kafir olarak öldüler ve kafirlik, iyi amelleri boşa çıkarır.
فَلاَ تَهِنُوا وَ تَدْعُوا اِلَى السَّلْمِ	Sakın gevşeyip barış çağrısı yapmayın. Sakın zaafa kapılıp kafirler ile barış yapılması yolunda çağrı yapmayın.
وَ اَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ	Üstün gelecek olan taraf sizsiniz. Galip gelecek olanlar, düşmanını ezecek olanlar sizlersiniz.
وَ لَنْ يَتِرَكُمْ اَعْمَالَكُمْ	Amelleriniz asla kısıntıya uğramaz. Amellerinizin ecri ve sevabı asla kısılmaz.
اِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ	Dünya hayatı oyun ve eğlencedir. Dünya ile meşgul olmak, kendini tamamen ona vermek, oyundan ve eğlenceden başka bir şey değildir. Çünkü ondan fayda gelmez.
وَ لاَ يَسْئَلْكُمْ اَمْوَالَكُمْ	Allah sizden mallarınızın tamamını istemez. Allah sizi tüm malınızı harcamakla yükümlü tutmaz, sadece malınızın zekatını vermenizi ister.

فَيُحْفِكْكُمْ تَبْخَلُوا — Eğer Allah sizi sıkıştırsa cimrilik edersiniz. Eğer Allah sizden çok mal istese cimrilik edersiniz.

وَ يُخْرِجْ اَضْغَانَكُمْ — Kinlerinizi meydana çıkarır. İslâm dinine yönelik kinlerinizi ve düşmanlıklarınızı ortaya çıkarır.

فَاِنَّمَا يَبْخَلُ عَنْ نَفْسِه — O sadece kendine karşı cimrilik eder. Bu cimriliğin zararı başkasına değil, kendine dokunur. Çünkü sevaptan kendisi yoksun kalır.

وَاِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ — Eğer siz Allah'a sırt çevirirseniz, başka bir toplumu yerinize geçirir. Eğer siz Allah'a ve Peygambere itaatten yüzçevirirseniz, Allah yerinize başkalarını getirir.

ثُمَّ لَا يَكُونُوا اَمْثَالَكُمْ — Sonra onlar sizin gibi olmazlar. Yani Allah'a itaat bakımından size benzemezler. Allah'a ve Peygambere sizden daha itaatkar olurlar.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, kafirlerden ve onların Peygambere karşı yürüttükleri düşmanlıklardan sözettikten sonra, mü'minlere şöyle buyuruyor:

"Ey mü'minler, Allah'a itaat edin, Peygambere itaat edin."

Ey Allah'a Rab, İslâm'a din ve Hz. Muhammed'e peygamber olarak inananlar. Allah'ın ve Peygamberin size emrettikleri ve yasakladıkları inançlar, sözler ve hareketler konusunda onlara itaat edin ve:

"Sakın iyi işlerinizin boşa gitmesine[1] meydan vermeyiniz."

Yani Yüce Allah, müşriklik, iki yüzlülük ve günahkarlık sebebi ile iyi amellerinizi boşa çıkarmanızı yasaklar. İyi amellerin boşa çıkarılması, onların sevabından yoksun kalmaktır.

Yüce Allah daha sonra mü'minlere şu önemli gerçeği hatırlatıyor:

"Allah'ın ayetlerini inkar edip, insanları O'nun yoluna girmekten alıkoyanları ve sonra da kafir olarak ölenleri...

Yani Allah'ı ve Peygamberi inkar edenleri, bunun yanısıra ne sebeple

---

(1) Boşa çıkarmak, var olan şeylerin niteliği olabilir. Hasan-ı Basri bu konuda şöyle der: İyi amellerinizi günahlarla boşa çıkarmayın. İyi amelleri şu üç şey gerçek anlamı ile boşa çıkarır: Müşriklik, riya ve işleri şeriatla belirlenen usulüne uygun yapmamak.

olursa olsun insanların Allah yoluna, yani İslâm'a girmelerini önleyenler ve sonra tevbe etmeden kafir olarak ölenler var ya...

"Allah onları kesinlikle affetmeyecektir."

Onları, kendileri gibi olanlar için hazırlanmış azaba çarptıracaktır.

Ayetleri incelemeye devam ediyoruz:

"Sakın gevşeyip düşmanlarınızdan barış istemeyin. Üstün gelecek olanlar sizlersiniz. Allah sizinle beraberdir. O, asla çabalarınızın karşılığını kısıntıya(1) uğratmaz."

Yüce Allah bu ayette mü'minlere, kafir düşmanları ile aralarındaki savaşta zaafa düşmeyi yasaklıyarak, onların pısırıklığa düşüp düşmanlarından barış istemelerini yasaklıyor. Güçlü ve ezici bir galibiyet kazanacak olan tarafın kendileri oldukları müjdesini veriyor. Onlara iyi amellerinin sevabını asla kısmayacağını, tersine, eksiksiz olarak vermesinden başka, lütufkar davranarak daha fazlasını bağışlayacağını bildiriyor.

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Dünya hayatı oyundan ve eğlenceden ibarettir."

Bu bir gerçektir. Yani eğer insan ahireti unutarak kendini bütünü ile dünyaya verirse, dünya hayatı o kişi hakkında bir oyun, bir eğlence olur. Çünkü bu hayattan hiç bir şey elde edemez, hiç bir iyi sonuca ve mutluluğa eremez. Herhangi bir oyuncakla oynayan bir kişi düşünün. O oyuncakla bir süre oynar, oyalanır, fakat sonra bu oyundan eline hiç bir şey geçmez. Tıpkı çocukların oyunları ve eğlenceleri gibi. Çocuklar büyük bir ciddiyetle oyun oynarlar, eğlenirler, sonra ana-babalarının yanına koşarak yiyecek ve içecek isterler.

"Eğer iman eder, kötülüklerden uzak durursanız, Allah size ödüllerinizi verir."

Eğer sağlam bir imanla iman eder, müşriklik ve günahkarlık gibi Allah'ı öfkelendirip kızdıracak kötülüklerden sakınırsanız, Allah size iman ve takva için belirlenen ödüllerinizi verir.

"O sizden mallarınızın tümünü istemez."

---

(1) Ayetin metninde geçen "yetirekum," sizi eksiltmez, kısmaz demektir. Bundan türemiş bir kelime olan "mevtur," bir yakını öldürülen kimse anlamına gelir. Nitekim Peygamberimiz sahih bir hadisinde: "İkindi namazını kaçıran kimse ailesini ve malını kaybetmiş gibi olur" buyuruyor.

Allah sizden bütün servetinizi vermenizi istemez.

"Eğer sizden mallarınızın tümünü istese ve bu konuda sizi sıkıştırsa, cimrilik ederdiniz. Böylece içinizdeki kini ve kıskançlık duygusunu ortaya çıkarmış olurdu."

Allah sizi bu konuda sıkıştırmaktan yana değildir. Çünkü eğer sizden tüm malınızı vermenizi istese ve bu konuda üstünüze varsa, cimrilik edersiniz. Çünkü insan tabiatının bilinen bir özelliği şudur: Eğer ondan mal istenir de bu konuda sıkıştırılırsa cimrilik eder, istenen malı vermez. Hatta kimi zaman bu yüzden dine karşı kinlenip İslâm'ı bırakır. Bu yüzden Allah sizden bütün servetinizi istemez.

Şimdi de son ayeti ele alalım:

"İşte şimdi sizler mallarınızın bir bölümünü Allah yolunda harcamaya çağrılıyorsunuz."

Allah sizi malınızın hepsini değil, bir bölümünü zekat için, ya da cihad için harcamaya çağırıyor. Hepsini istemiyor. Çünkü insan nefsinin mala ne kadar düşkün olduğunu biliyor:

"İçinizden bazıları cimrice davranıyor. Cimrice davranırsa aslında kendine karşı cimrilik etmiş olur."

Kim cimrilik edip kendisinden istenen kadarını malından vermezse, kendisi aleyhine cimrilik etmiş olur. Çünkü cimrilik yapmakla, Allah yolunda harcama yapmanın sevabından yoksun kalmış olur.

"Allah zengindir, hiç bir varlığa muhtaç değildir; yoksul olanlar sizlersiniz."

Sizler Allah'a muhtaçsızın, O'nun size ihtiyacı yoktur. O sizi malınızın bir bölümünü vermeye teşvik ederken, buna kendisinin ihtiyacı olduğundan teşvik etmiyor. Tersine buna sizin ihtiyacınız olduğu için teşvik ediyor. Çünkü malınızın bir bölümünü vermekle nefisleriniz arınıyor, toplumsal dertleriniz çözülüyor ve düşmanlarınıza karşı zafer kazanabiliyorsunuz.

"Eğer O'nun emirlerine sırt çevirirseniz..." Allah korusun, eğer İslâm'dan vazgeçip kafirliğe dönerseniz, "sizi ortadan kaldırarak yerinize başka bir toplumu geçirir."

Sizi yokedip yerinize başkalarını getiririz ve "Onlar sizin gibi olmazlar."

Tersine, Allah'a karşı sizden daha itaatkar, kendilerinden istenenleri

yapmakta sizden daha çabuk olurlar. Onların İslâm'dan dönmeleri sözkonusu olmaz.

Yüce Allah'ın bu tehdidi, müslümanları yüce ideallere özendirme, zor işleri benimsemeye teşvik etme amacı taşır. Çünkü ümmet içinde o günkü müslümanların yüksek bir konumu vardır. Çünkü onlar bu ümmetin en şereflileri, en olgunları, Allah'a ve Peygambere en itaatkarları ve onlara karşı en çok sevgi besleyenleridir.

SONUÇ

1- Allah'a ve Peygamberine itaat etmek farzdır.

2- Namaz ve benzeri salih ameli tamamlamak farzdır.

3- Düşmanla savaşacak ve şerrini tümü ile ortadan kaldıracak güç varken barış yapmaya kalkışmak haramdır.

4- Dünyaya kapılıp ahiretten yüzçevirmek kınanıyor.

5- Cimrilik yapmak kınanmıştır.

İÇİNDEKİLER

SAD SÛRESİ
Her Şeyin Rabbi Allah'tır. ... 7
Şeytan'ın Adem (a.s.)'a Secde Etmekten Yüz Çevirmesi ... 11

ZÜMER SÛRESİ
Allah Her Türlü Noksanlıktan Münezzehtir ... 19
İnsana Bir Zarar Dokununca Allah'a Yönelmesi ... 27
Allah'tan Başka İbadet Edilen Putlardan Yüz Çevirmek ... 35
Kıyamet Günü Mutlu Olanlar ve Azap Çekenler ... 42
Allah'ın Dinini Yalanlayanlar 48
Kıyamet Günü Kafirler Azaptan Kurtulmak İçin Ellerinden Gelse Her Şeylerini Fidye Olarak Verirler Ancak Kabul Edilmez ... 60
Allah'ın Rahmetinden Ümit Kesmemek ... 67
Allah'ı İnkar Edenlerin Ahiretteki Acıklı Halleri ... 71
Kafirlerin Grup Grup Cehenneme Sürülmeleri ... 78

MÜ'MİN SÛRESİ
Allah'ın Yüce Sıfatları ... 85
Arşı Alâ ve Onu Taşıyan Melekler ... 90
Ahiret Hesabına Karşı İnsanların Uyarılmaları ... 98
Yeryüzünde Gezerek İbret Almak ... 101
Firavun'un İsrailoğullarına İşkence Yapması ... 103
Kavimlerin Helak Olma Sebepleri ... 110
Firavun İle Musa (a.s.)'ın Mücadelesi ... 114
Kafirlerin Cehennemde Birbirleriyle Tartışmaları ... 121
Görenlerle Görmeyenlerin Örneği ... 128
Allah'ın Ayetlerini Bile Bile İnkar Edenler ... 132
Peygamberleri İnkar Eden Kavimlerin Durumları ... 144

FUSSİLET MİN SÛRESİ
Kur'an-ı Kerim'in Arapça İndirilmiş Olması ... 149

Ahiret Gününü İnkar Edenler 152
Allah'ın Emirlerinden Yüz Çevirenler 160
Eller ve Ayakların Kıyamet Günü Kişi Hakkında Şahitlik Etmesi 167
Kafirlerin Kur'an Karşısındaki Tutumları 171
İman Edip de Güzel Amel Edenler 175
Yaratıkların Allah'ın Varlığına Delalet Etmeleri 183
İnkarcılıkta Kavimlerin Birbirlerine Benzemeleri 190
Kıyametin Ne Zaman Kopacağını Sadece Allah Bilir 194
İnsanoğlunun Genel Özellikleri 197
Kainattaki Delillerin Allah Tarafından İnsanlara Tek Tek Gösterilmesi 201

ŞURA MİN SÛRESİ

Her Şey Allah'a Aittir 209
Kur'an'ın İndirilmesindeki Hikmet 213
Bütün Semavi Dinlerin Aslı Birdir 220
İnsanların Allah'a Çağrılması 224
Ahirette İnsanların Dünyadaki Amellerine Göre Yargılanacakları 235
Allah'ın Nimetleri Sayılamıyacak Kadar Çoktur 244
İman ile Küfrün Sonuçları 251
Kıyamet Kopmadan Önce O güne Hazırlık Yapmak 255
Allah'ın Vahiyle Hitab Etmesi 259

ZUHRUF MİN SÛRESİ

Kur'an-ı Kerim'in Levhi Mahfuzda Mevcut Oluşu 265
Her Şeyin Yaratıcısının Allah Oluşu 269
Müşriklerin Atalarını Taklit Etmeleri 279
Dünya Nimetlerinin Paylaştırılma Hikmetlerinden Bazıları 285
Kavminin Musa (a.s.)'a Büyücü Diye Hitab Etmeleri 295
Firavun'un Musa (a.s.) Karşısında Aşırı Kızgınlığı 298
İsa (a.s.)'ın Anlatılması Karşısında Müşriklerin Tavırları 301
Kıyamet Günü Kafirlerin Birbirlerine Düşman Olmaları 309
Kafirlerin Allah'a Çocuk İsnad Etme İftiraları 316

DUHAN MİN SÛRESİ

Kur'an'ın Mübarek Bir Gecede İndirilişi 325
Kıyamet Alametlerinden Bazıları 330
Kavimlerin İmtihan Edilmeleri 334

Müşriklerin Öldükten Sonra Dirilmeyi İnkar Etmeleri 342
Zakkum Ağacının Günahkarların Yemeği Oluşu 348
İnananların Cennetteki Mutlulukları 350

CASİYE MİN SÛRESİ
Kur'an'ın Allah Katından İndirilmesi 357
Allah'ın Nimetleri 367
İsrailoğullarının Durumu 372
Kötülük Yapanlarla İyilik Yapanların Durumları 378
Her Şeyin Hükümranlığı Allah'a Aittir 387
Kıyamet Günü Yüce Allah'ın Kafirlere Hitabı 391

AHKAF MİN SÛRESİ
Yerlerin ve Göklerin Yaratılış Hikmetlerinden Bazıları 399
Kur'an'a Büyü Diyen İnkarcıların Halleri 404
Anne ve Babaya Karşı Görevlerimiz 414
Kavimlerin Helak Oluşlarından İbret Almak 425
Cinlerin Kur'an'ı Dinlemeleri 434
Kur'an'ı Tebliğ Etmede Sabrın Önemi 439

MUHAMMED MİN SÛRESİ
Allah'ı İnkar Edip de İnsanları Hak Yoldan Alıkoyanlar 447
Savaş Meydanındaki Genel Tavır 451
Yeryüzünde Gezerek Önceki Kavimlerin Durumlarından Ders Çıkarmak 457
Haramlardan Sakınanların Cennetteki Mutlulukları 462
Önce Savaşı Arzu Ettiği Halde Savaştan Yüz Çevirme Durumu 470
Kur'an Üzerinde Düşünmek 473
Kalplerinde Hastalık Olanların Zanları 478
Allah ve Rasûlüne İteat 482